

מהגאון ר' אליעזר יצחק זצ"ל סימן א שאלה בנדון עגונה העתק מהג"ע מהבד"צ דק"ק אוטייאן: במוטב תלתא פחדא הוינא ואתא לקדמנא הר' ר' יוסף מארקיל בן אבא סניט מפה והעיד בפנינו ב"ד הח"מ בתורת עדות פדת בזה"ל איך בין גיגאנגען קיין שוביץ בין איך גיקומען אין אקרעצמע סמוך לשוביץ האב איך גיפונען אין קרעצמע איין מענטשין וואס ער פארט פון שטעטיל אונ ער האט דער ציילט דארטין אז ער האט אונעק גיפירט אין שטעטיל אריין איין בר מינן מקבר צו ויין.

און ער האט דער ציילט פאר דיא בעלת הבית פון קרעצמע דיא יסורים וואס ער האט גיהאט פון דעם מת. ער האט אים גיפונען ער ליגט קראנק אין איין הויז פון איין אינו יהודי בפפר סמוך לשוביץ.

האט דער מת בייא אים גיבעטין ער זאל אים ניט אונעק ווארפין אליין בבית אינו יהודי איז ער בייא אים גיזעסין שני ימים און אויף דעם דריטען טאג איז ער גישטארבין. אונן בעת אז ער איז בייא אים גיזעסין האט ער דער ציילט פאר אים אז ער איז פון אוטייאן וישמו שמעון נאדעגעלער (והוא פפר כמו שני פרסאות סמוך לאוטייאן) אונן ער האט גילאזין אונן.

דער נאך בין איך אונעק גיגאנגען לעיר שוביץ האב איך גיזעהען מיינען איין בעקאנטען מענטשין. ער איז איין אוטייאנער ודר שוביץ וישמו שאול בן ברוך בלעכער האט ער מיר דער ציילט אז ער איז ניט לאנג גיקומען פון בית הקברות אונן ער האט מקבר גיוועזין איין מענטשין פון אוטייאן וישמו שמעון נאדעגעלער ע"כ תנרף דברי העד כפי הגב"ע שקבלנו ממנו ולא ינדקו שום רב ומ"צ להשיא האשה מ' חיינענע בת שמואל הלז עד שיצא הדבר עפ"י רבני גדולי זמנינו הראויים להוראה בענין כזה ולראיה באנו עה"ח יום ו' עש"ק ג' אדר תר"י פה אוטייאן נאום צבי הירש במה' תנחום זללה"ה מ"ץ דק"ק אוטייאן נאום יעקב בהרה"ג מוהרר"ד זללה"ה ונאום ארי' ליב במה' צבי הירש זללה"ה תשובה בעז"ה ע"ד השאלה דשאילנא מקדמיכו באשה עלובה מק"ק אוטייאן המתגוררת במקום מכמה שנים והיא עגונה יותר משמנה שנים שלא יודעת מבעלה אנה הוא בא ובשנת תר"י שמעו שבעיר אוטייאן נשמע שמת בעלה ונסעו שמה והביאו גב"ע לפני בד"ץ דק"ק אוטייאן כאשר מועתק לפנינו אות באות אשר לא הוגד בהגב"ע שלה שם אבי המת רק שמו שמעון נאדעגעלער ואמר המת שהיא מק"ק אוטייאן זהו תנרף השאלה וד' הטוב ינחני בדרך אמת בתורתו הק' לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בא"י למדני חקיה: והנה לכאורה הדבר הזה מבואר בש"ס יבמות (דף קט"ו ע"ב) בעובדא דיצחק ר"ג ופליגי שם אבני ורבא אי חיישינן לתרי יצחק וקי"ל דהלכתא כרבא דלא חיישינן לתרי יצחק וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפי"ג מה"ג ה' כ"ד) והובאו דבריו בשו"ע (סי' י"ז סעיף י"ח).

בא א' ואמר לנו אמרו לי ב"ד או אנשים פשתלה למקום פ' אמור להם שמת יצחק בן מיכאל ובה השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעין פ' הידוע בשם זה אשתו מותרת ואין אנו חוששין שמה יצחק בן מיכאל אחר שמת וכ"ה מבואר בתשו' הרא"ש פלל נ"א במעשה דמכלוף בן מלול שהתיר הרא"ש ז"ל מהה עובדא דיצחק ר"ג המבואר בש"ס הנ"ל ואף כי בעובדא דהרא"ש ז"ל לא הזכירו שם מקומו

רק שמו ושם אביו לבד ואף שנמצא שם בתשובה חולק על הרא"ש ז"ל הכריע אותו הרא"ש ז"ל להתיירא והשיב על כל דבריו: לכאורה אין בנ"ד מפל הג"ל שום פקפוק לבד מאשר לא הזכיר העד שם אבי המת ובכל עובדין הג"ל הזכיר העד שם אבי המת אשר נדבר בזה אין להלן בעז"ה: אמנם באשר מעכ"ת תלה עצמו בדברי הב"ש והט"ז והאריה בדבר לבאר שיטת הראשונים מסוגיא דפ"ג דגיטין (דף כ"ז ע"ב) במצא גט אשה בשוק אי בעינן תרתי לריעותא הוחזקו ושכיחי שיירתא.

או גם בחדא לריעותא חיישינן עכ"פ לא ידעתי מאי שייכות הוא לנ"ד להתגולל על עלונבתא דא באשר גם חדא לריעותא לא מצינו בה דהא לא הוחזק לנו עוד שם אחר שמעון נאדעגלער לא במקום שמת ולא במקום אחר וגם לפי דבריו המקום שמת לא שכיחי בו שיירתא פאשר העלה מעכ"ת בעצמו אשר בנ"ד אין בו שום ריעותא מריעותות הג"ל ואין בו חששא גם לפ"ד המחמירין ולא ידעתי למה האריה מעל' בענין הזה באשר אינו נוגע זאת לנ"ד לדינא לפי מסקנתו: אמנם מה שיש לפקפק קצת לפענ"ד בנ"ד הוא עפ"י שיטת הרמב"ן והרשב"א והנ"י דלא ס"ל לחלק אליבא דהרי"ף ז"ל בין גט למיתה ולשיטתם גם רבא ס"ל כר"ז דבחד ריעותא חיישינן בשירות מצויות אף דלא הוחזקו והא דס"ל לרבא בעובדא דיצחק ר"ג דלא חיישי' לתרי יצחק היינו פיון דעדים העידו שפא עמהם מקרטובא וידוע שהיה דר בקרטובא ס"ל לרבא שלא חיישינן שפא יצחק ר"ג אחר בא מקרטובא.

אלא כן נמצא כן היה א"כ לפ"ז בנ"ד שלא ראו אותו העדים באוטיאן רק שהוא אמר שהוא מאוטיאן והוא מת במקום אחר ובא במקומות אחרים הרי לא שייך כן לומר כן נמצא כן היה ויש לנו לחוש אולי הוא במקום אחר ששמו אוטיאן מאחר דלשיטתם יש לחוש אף לשני שוויירי וגם אין שייך לומר דהא במקום שמת אין שירות מצויות דכיון דגם הוא בא מצד אחר אשר לא ידענו הליכתו על דרך זה כ"א עפ"י העד מאי שייך לתלות בזה יותר מבאחר דמש"כ הרא"ש וכל הראשונים ז"ל בעובדא דיצחק ר"ג דמירי בשירות מצויות היינו בעובדא דידי' שידענו שיצחק ר"ג בעלה של האשה הזאת ודאי הליך מקרטובא לאספמייא רק שיש לנו לחוש שפא גם עוד יצחק ר"ג אחר הליך מקרטובא לאספמייא בזה שפיר יש לנו לחלק דאם אין שירות מצויות אין לנו לחוש לאיש אחר שעבר שם חוץ מזה שידענו בנדאי שהליך שם וכן כל כה"ג שידענו בבעלה של האשה הזאת שאנו דנין עלי' שנדאי היה שם והחשש הוא רק שפא עוד אחד הליך שם משא"כ בנ"ד וכה"ג שלא ידענו גם בבעלה של האשה שנדאי היה שם רק שמעידים שאיש אחד ששמו שמעון נאדעגלער מת שם א"כ אם נבא לחוש אולי היה עוד א' ששמו שמעון נאדעגלער בזה יש לנו לתלות בבעלה של האשה זאת יותר מבאחר ובכגון דא לפענ"ד שירות מצויות לא מעלה ולא מוריד: ובזה סרו דברי הגאון בעל הלח"מ (בפ"ג מה' גירושין הל' ט') שהקשה על הה"מ דפסק בגט בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא דלא חיישינן.

ובסוף ה' גירושין (פי"ג ה' כ"ד) כ' לענין מיתה דבהוחזקו לבד חיישינן אף דפשוט לכל הראשונים דגט חמור ממיתה לפי מש"כ אין התחלת מקום לדבריו דבגט דידענן שגט זה נדאי נפל אם לא שכיחי שיירתא לא חיישינן שפא גם אחר עבר ונפל ממנו משא"כ

במיתה היכא דלא ידענו בבירור שבעלה של אשה זאת הלך למקום שמעידים העדים והחזקו שני יב"ש א"כ מה הוא התועלת במה דלא שכיחי שיירתא פיון שאנו חוששין ע"ז האחד שמת מי הוא זה ובכגון דא נדאי בהחזקו לבד חיישינן לכ"ע והרואה יראה בדברי הרמב"ם ז"ל (שם ה' כ"ד) שגם הרמב"ם לא זכר התנאי הזה שידענו שיצחק בן מיכאל זה הלך למקום פ' ובכגון דא נדאי דאם החזק היינו חוששין אף אם אין שיירות מצויות ולפ"ד פשוט הוא למבין: א"כ לפ"ז גם בנ"ד פיון שלא ידענו שבעלה של האשה הזאת הלך לכפר הזה ואז היינו צריכים לחשוש אף בלא החזקו א"כ גם בזה יש לנו לחשוש שמה שמעון נאדעגעלער זה שמת הוא אחר ולא בעלה של האשה הזאת וגם אולי יש לחוש לפי שיטתם שמה איש אחר בא לאוטייאן ששמו שמעון נאדעגעלער ואוטייאן הוא מקום שכיחי שיירתא שהרי היא על דרך שאשיי כמ"ש רש"י ז"ל שם ביבמות (דף קט"ו ע"ב) לענין אנדרילינאי בד"ה תבדק כל העולם פולו: ויעו"ש בחי' הרשב"א ז"ל שחיזק כ"כ הסברא דכאן נמצא פאן ה"ה עד שהקשה דילמא רבא לשיטתיה אזיל דאית ליה הכי בפ' המדיר (דף ע"ה ע"ב) ואנו לא קי"ל הכי יעו"ש מה שתיגרין עכ"פ הרי חזינו דלשיטתייהו עיקר הסברא דרבא משום דכאן נמצא פאן ה"ה פיון שראו אותו עדים יוצא מקרטובא מסתמא הוא אותו האיש שהיה דר בקרטובא משא"כ בנ"ד שלא ראה אותו העד באוטייאן אולי יש לחוש לפי שיטתם שמה אחר בא מאוטייאן אשר היה שמו פשמו והוא זה שמת וזה השמעון בעלה של האשה הנ"ל אזיל ליה לעלמא: ולכאורה נפלאתי על דברי רבינו הגר"א ז"ל שכ' בש"ע (סי' י"ז ס"ק ע"א).

דמש"כ הרב הרמ"א שם די"א דכ"ז דוקא שהזכיר העד שם עירו וכ' רבינו הגאון ז"ל שהוא עפ"י שיטת הרמב"ן והרשב"א והנ"י הנ"ל משום דאמר מקרטובא עכ"ל. והרואה יראה שעפ"י שיטת הראשונים הנ"ל לא די במה שהזכיר שם העיר לבד ועיקר סברתם הוא משום דהעידו העדים שפא עמהם מקרטובא ואמרין שפאן נמצא פאן ה"ה קודם ולא חיישינן לאיש אחר שפא שם משא"כ היכא שלא ראו העדים אותו יוצא מהעיר הנ"ל הרי אין פאן הסברא של פאן נמצא פאן ה"ה וכ"כ הגר"א בעצמו (שם בס"ק ע"ה) לרמב"ן ורשב"א שהשוו לגט ובגט לא מהני שמו ושם אביו ואפילו שם עירו לא מהני אלא פאן נמצא פאן ה"ה ובמקומו.

וכן הרואה בריב"ש (סי' תק"ח) בעובדא דאברהם פרחי יראה ג"כ דס"ל דלשיטת הרמב"ן והרשב"א לא די בשם עירו לבד וידוע שדברי הרמ"א ז"ל נובעים מתשובת הריב"ש ותשובת הר"ן ומהרי"ק פרושים בש"ע שם בהג"ה (אמנם יש לדחוק ליישב דברי רבינו הגר"א ז"ל דכונתו שלדעת הרמב"ן והרשב"א נדאי בלא שם העיר לא מהני קלל אבל אין פונתו דלשיטתם די בשם העיר לבד.

כמש"כ בעצמו ס"ק ע"ה עכ"פ לנ"ד לכאורה אף שהזכיר שם העיר יש לחוש לפי שיטת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: אף אף אם פן הוא אין לנו לחוש לזה מאחר שרבינו הב"י אשר מימיו אנו שותים דבריו בש"ע הוא עפ"י שיטת הר"ן והרא"ש ז"ל דס"ל אליבא דהרי"ף ז"ל לחלק בין גט למיתה ולשיטתייהו אף בחדא ריעותא דשכיחא שיירתא או החזקו לא חיישינן במיתה לתרי צחק משום דבעיגונא הקילו וכש"כ בנ"ד דלא שכיחי שיירתא במקום המיתה ולא החזקו ולפי דברינו האמורילעיל גם דברי הרמ"א (בסי'

י"ז סעיף י"ח) שְׁהִבִּיא דַעַת הַמְחִמִּירִין דְּבַעֲיָנוּ שְׁיִנְפִיר שֵׁם עִירוֹ הוּא ג"כ לְפִי שְׁיִטַּת הָרַזְנָה וְהָרָא"ש ז"ל וְגַם ע"ז הִבִּיא וַיֵּשׁ מְקִילִין אֲלֵיבָא דְשִׁיטְתֵינָהּ דְּלֹא בַעֲיָנוּ כְּלָל שְׁיִנְפִיר שֵׁם הָעִיר כְּלָל וְכ' דְּבַמְקוֹם שְׁיֵשׁ אֲנֻמְדָנוֹת וְהוֹכַחוֹת יֵשׁ לְסַמְנָה ע"ז לְהַקְלֹף וְיָמִי זוּטֵר הוּא חִילְקֵיהּ דְּרַבִּינוּ הָרָא"ש ז"ל דְּעַבְדַּד עוֹבְדָא לְהַתִּיר בְּתַשׁוּבְתוֹ בְּעוֹבְדָא דְּמַכְלוּף בְּן מְלוּל שְׁהַתִּיר אַף בְּלֹא הַזְפִּיר שֵׁם הָעִיר כְּלָל: אֲמַנְם ע"ז יֵשׁ לָנוּ לְדוֹן מְדוּעַ הַשְּׁמִיט רַבִּינוּ הַב"י בְּסַפְרוֹ הַגְּדוּל שְׁיִטַּת הָרַמְב"ן וְהָרַשְׁב"א ז"ל.

וְלֹא הִבִּיא רַק דְּבָרֵי הַנ"י אֲשֶׁר דְּבָרָיו נוֹבְעִים מִדְּבָרֵי הָרַמְב"ן וְהָרַשְׁב"א לְחַלּוֹק עַל הָרָא"ש ז"ל בְּתַשׁוּבְתוֹ לְהַצְרִיף שֵׁם הָעִיר. וְלַפְעַנ"ד גַּם דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּרוּךְ הַחֹלֵק עַל הָרָא"ש בְּתַשׁוּבְתוֹ הַנ"ל יִרְאֶה שֶׁהֵם מְתַאֲמִים עַפ"י שְׁיִטַּת הָרַמְב"ן וְהָרַשְׁב"א.

(וְיָמְדֵי דְּבָרֵי לֹא יִדְעָתִי מַה שְׁתַּמָּה הַגָּאוֹן בְּעַל חֲכָם צָבִי בְּתַשׁוּבְתוֹ (ס' קל"ד) בְּפִיֶסְקָא הַמְתַּחֲלָת וְאִם תֵּאמַר לְסִתְּוֹר דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּפִסְקֵי מִדְּבָרָיו בְּתַשׁוּבְתוֹ הַנ"ל דְּכִינּוּן דְּאֲבֵי וְרָבָא בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבָּה וּר"ז קַמְפִּלְגִּי א"כ וְדָאֵי יֵשׁ לָנוּ לְפִסְוֹק פְּרַבָּה דְּבַעֲיָנוּ תַרְתִּי לְרִיעוּתָא דְּהָא קו"ל אֲבֵי וְרָבָא הַל' פְּרַבָּא וּבְקָאֵת הַרוּאָה יִרְאֶה שְׁדְּבָרָיו מְבֹאָרִים בְּהָרָא"ש בְּפִסְקֵי הַנ"ל (פ"ג דְּגִיטִין ס' ג') לְהַקְשׁוֹת דְּבָרֵי הָרִי"ף אֲהַדְדֵי דְּפִסְקֵי פְּלִישְׁנָא בְּתָרָא דַר"ז וּבִיבְמוֹת פֶּסֶק פְּרַבָּא.

וְתִירֵץ לְחַלּוֹק בֵּין גִּט לְמִיתָה כְּשִׁיטַּת הָרַזְנָה וְיֵמָאֵי הוֹסִיף הַגָּאוֹן בְּעַל חֲכָם צָבִי הַנ"ל לְהַקְשׁוֹת עַל הָרָא"ש ז"ל יוֹתֵר מִמָּה שְׁהַקְשָׁה הָרָא"ש בְּעַצְמוֹ עַל רַבּוֹ הָרִי"ף ז"ל וְתִירֵץ נִפְלָאוּ מִמֶּנִּי דְּבָרֵי קְדָשׁוֹ): וְהִנֵּה לְכַאוּרָה שְׁפִיר הַקְשָׁה הָרַמְב"ן לְשִׁיטַּת הָרַזְנָה וְהָרָא"ש דְּמַחְלָקִים בֵּין גִּט לְמִיתָה דְּהָא חֲזִינוּ דְּסוּגִיּוֹת הַש"ס לֹא אֲזִלִּי כֹן דְּהָא אֲבֵי מְבִיא רָאָה לְהַחְמִיר מִגִּט לְמִיתָה.

וְכֹן צָנוּחַ רַבִּינוּ הָרַמְב"ן ז"ל שְׁאִין זֶה רְצוֹנוֹ וְכַבּוּדוֹ שֶׁל הָרִי"ף ז"ל שְׁיִהֵא הוּא מְכַרִיעַ בֵּין אֲבֵי וְרָבָא לְחַלּוֹק בֵּין גִּט לְמִיתָה בְּלִי רָאָה גְמוּרָה. וְהִנֵּה לַפְעַנ"ד סְבָרָא זוּ מְבֹאָר בִּירוּשְׁלַמִי דְּאִיתָא שֵׁם בִּירוּשְׁלַמִי (פ"ג דְּגִיטִין ה' ג') עַל מְתַנִּיתִין דְּהַמְבִּיא גִט וְאֲבַד מִמֶּנּוּ.

ר' זְעִירָא בְּעֵי קוּמֵי ר' מַנִּי הֵכָא לְמָה הוּא פְּסוּל אֲנִי אוֹמֵר אַחַר הֵיךָ שֵׁם וְהֵיךָ שְׁמוֹ כְּשִׁמוֹ הַגֵּעַ עַצְמָהּ שְׁבִדְקוֹ כֹּל אוֹתוֹ מְקוֹם וְלֹא מְצָאוּ שֵׁם א' שְׁשִׁמוֹ כְּשִׁמוֹ אֱלֹא מִשׁוּם חוֹנָם הוּא בַעֲרִיּוֹת. וְהָא תְּנִינָן הֵלְכוּ וְלֹא מְצָאוּ שֵׁם אָדָם וְהַשְׂיָאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ הֵלְכוּ וְלֹא הִפְרִירוּהוּ וְהַשְׂיָאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ.

א"ל ר' מַנִּי כֹן אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר אֲחָא הָאִישׁ הֵזֶה ב' גִּיטִין הָיוּ בְּיָדוֹ א' פֶּשֶׁר וְא' פְּסוּל אֲבַד אֶת הַכֶּשֶׁר וְהַשְׁלִיף אֶת הַפְּסוּל בְּשַׁעַה שְׁמָצָא אֲנִי אוֹמֵר הַפְּסוּל מְצָא. וְכ"ה בִּירוּשְׁלַמִי יְבָמוֹת עַל מְתַנִּי דְּמַשְׂיָאִין עַפ"י בַּת קוֹל כֹּל הִירוּשְׁלַמִי הֵזֶה: וְהִנֵּה הֵרַב בְּעַל קֶרְבֵן עֲדָה וְהֵרַב בְּעַל פְּנֵי מִשָּׁה מְפָרְשֵי הִירוּשְׁלַמִי גִחְלָקוּ בְּפִירוּשָׁם בְּדְבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי הֵזֶה וְדָחְקוּ הֵם בְּפִירוּשָׁם וּבְפֶרֶט דְּבָרֵי הֵרַב בְּעַל ק"ע דְּמַתְחַלְלָה מְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי דְּחוֹנָם הוּא בַעֲרִיּוֹת מִשׁוּם חֲשָׁשׁ דְּנִפְלָה וְאִם"כ מְפָרֵשׁ דְּמַקְשָׁה הִירוּשְׁלַמִי מִמְתַּנִּי דְּהֵלְכוּ וְלֹא הִפְרִירוּהוּ וַיַּעֲוֹ"ש דְּלִפְנֵי אֵין מְקוֹם כְּלָל לְקוּשְׁיַת הִירוּשְׁלַמִי מִמְתַּנִּי: וְאֲנִכִּי לַפְעַנ"ד בְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי מַה שְׁאוּמֵר חוֹנָם הוּא בַעֲרִיּוֹת הוּא לוֹמֵר דְּאִינוּ מְצַד הַדִּין אֱלֹא מְצַד חוֹמְרָא בְּעִלְמָא.

וע"ז מיייתי ראיה ממתני' דלא מצאו שם אדם. ולא הפירוהו דשם לא חיישינן דשמה איש אחר הוא ששמו כשמו.

אע"כ משום דבעריות הוא חומרא בעלמא ובעיגוונא הקילו. וע"ז השיב לו ר' מני בן הוא הדבר ור' שמואל בר אבא משני דמתני' דגטין מייירי דהיה לה שני גיטין דמצד הדין הוא דחיישינן ולא משום חומרא עכ"פ בסוגיא דש"ס דידן אליבא דר"ז דחייש אף בלא הוה חזק הרי חזינו דס"ל להירושלמי דרק חומרא הוא בעריות.

א"כ לפ"ז פבר אולא ליה לצונחת הרמב"ן על רבינו הרי"ף ז"ל לחלק מעצמו בין גט למיתה בלי שום ראיה והנה לפי דברינו האמורים למעלה מצינו סברא זאת בתלמודא דבני מערבא. ואף דבש"ס דידן לא נחתו לחלק בהכי בשקלי' וטריא דאבני ורבא מ"מ לענן הלכתא שפיר יש לנו לצרף סברת הירושלמי לחלק בהכי וגם פי סברא גדולה הוא: והנה מדי דברי בדברי הרב בעל ק"ע דפי' בהירושלמי דחוקר הוא בעריות בגט משום, דאיתרע בגפילה הוקשה לי קושטיא עצומה לפי כל שיטת הראשונים ז"ל אף לשיטת הרמב"ן והרשב"א דלא נחתו לחלק בין גט למיתה מ"מ קשה האיך מיייתי אבני ראיה מההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא דחיישינן לתרי יצחק דלמא שאני גבי גט משום דאיתרע בגפילה והא מצינו סברא זאת בש"ס להדיא בב"מ (דף י"ב ע"ב) בסוגיא דמצא שט"ח.

אי הכי כל שטרי דאמי לקמן גיחוש להו הכי כל שטרי לא רעי הני רעי ושם (בד' י"ג ע"א) דמתרץ מתני' פיו דנפיל איתרע ליה וחיישינן דילמא איקרי וכתב: והנה לפי דברי התוס' שם ד"ה ולא לנה אין הקושטיא כ"כ דכ' שם וז"ל פי' נעתה רוצה ללוות בו כו' אבל אין לפרש שפבר לנה בו קודם שפיל דא"כ מאי משני הני רעי לפי שפיל ויש הוכחה דמשום פסולו לא היה נזהר מלשמורו והא לנה בו פבר ופשיטא שהיה נזהר לשמורו עכ"ל הרי חזינו דס"ל להתוס' ז"ל דלא חיישינן לריעותא דנפילה אלא לחששא שנוכל לומר שמתמת חשש זה לא נזהר לשמורו ולפיכך נפל פגון שכ' ללוות ולא לנה בו עדיין או אליבא דאבני דחיישינן לפירעון ולקנוגיא משא"כ במצא גיטי נשים דהחשש הוא שמה נפל מאיש אחר ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו.

א"כ מאי ראיה הוא לחששא זה הנפילה דנימא דכיון דנפל איתרע ליה ואין לומר דחיישינן דיב"ש האחר כ' לגרש ולא גירש ולכך לא נזהר לשמורו דדחוק הוא דהא כמו שפיל מזה האחר נפל גם מזה שלפנינו וזה ודאי רצה לגרש בו ואפ"ה לא נזהר בו א"כ מאי ענן הנפילה ראיה לחשוש לאחר יותר מלנה א"כ לפי דברי התוס' הנ"ל ברונחא יש לנו לתרץ קושטינו הנ"ל דלא נחית הש"ס לחלק בין גט למיתה משום ריעותא דנפילה משום דבנ"ד במצא גט אשה אין הריעותא דנפילה מסייע לחששא דשני יב"ש לדברי התוס' הנ"ל: אמנם לא כן מצינו בדברי התוס' ב"מ (דף י"ח ע"ב) ד"ה חיישינן לשני שוירי דכ' בתירוץ פיון דלא הוה חזקו הני שפיר מוכיח מתוכו ומ"מ שפיל חיישינן עכ"ל.

הרי חזינו דדברי התוס' אלו מסייעים לדברי הרב בעל ק"ע הנ"ל בפ' הירושלמי דהא דחיישינן במצא גט אשה אף בלא הוה חזקו הוא משום ריעותא דנפילה א"כ הדרא קושטינו לדוכתא איך מיייתי אבני ראיה מההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא.

(ובדרך פלפולא הייתי רוצה לומר לולא דברי התוס' הג'ל דבאמת לר' אסי דס"ל דהקשש הוא במצא שט"ח שמא כ' ללות בניסן ולא לנה עד תשרי היינו אף אם לנה כפר והי' צריך לשומרו אעפ"כ פינו דאיתרע בנפילה יש לנו לחוש לאיזה חששא רחוקה אף שאין הריעותא מסייע להנפילה כמו שמוכח מדברי התוס' (דף י"ח) שהבאתי לעיל אף כ"ז הוא לר' אסי דהקששא הוא שמא כ' ללות בניסן ולא לנה עד תשרי דוחק הוא לפרש ולא לנה עדיין.

משא"כ לדברי אב"י דס"ל שם דעדין בכתומיו זכין לו והא דלא יחזור משום דחיישינו לפירעון ולקנוניא א"כ לדידן הרי שפיר הריעותא מסייע להנפילה דמשום דפרוע הוא לא נזהר בנפילתו א"כ שפיר יש לתרץ דברי התוס' (דף י"ח) הג'ל דשם כ' אליבא דר"ה ור"ה י"ל דס"ל כר' אסי דבנפילה חיישינו לכל ריעותא אף היכא דלא מסייע להנפילה: וכן יתיישב שפיר קושיותינו הג'ל על אב"י דמביא ראיה מגט שנפל למיתה דחיישינו לתרי יצחק אף דהתם הוי ריעותא בנפילה דאב"י אזיל לשיטתו שם בב"מ (דף י"ג) דס"ל דמשום דנפיל לא חיישינו דאיכרי וכ' ללות בניסן ולא לנה עד תשרי ולפירעון ולקנוניא חיישינו וי"ל הטעם משום דריעותא דכ' ללות בניסן ולא לנה עד תשרי אינו מסייע להנפילה דאפ"ה הי' נזהר לשמרו פינו שפיר לנה ולפירעון ולקנוניא חיישינו שפיר משום דכינו דכבר נפרע לא הי' נזהר לשמרו.

ולפי שיטתו אין ריעותא דנפילה מסייע כלל לחששא דתרי יצחק ושפיר מיייתי ראי' מההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא דחיישינו לתרי יצחק ולפ"ז אינו סותר זאת לסברת התוס' והירושלמי עפ"י פי' של ק"ע הג'ל דבמצא גט אשה חיישינו בלא הוחזק משום ריעותא דנפילה דהא אליבא דר' אסי חיישינו אף לריעותא פהאי דלא מסייע להנפילה ורק אב"י בשיטתו אזיל וא"כ מתורץ שפיר קושיותינו הג'ל ממ"נ דלפי דברי התוס' (דף י"ב) שם לכ"ע לא חיישינו בכה"ג משום ריעותא דנפילה.

ולפי דברי התוס' (דף י"ח) והירושלמי הג'ל י"ל הוא רק אליבא דר' אסי משא"כ אב"י לשיטתו שפיר אין לחלק בהכי): והנה אחר בינותי בדברי הירושלמי ראיתי דאף אם נפרש בירושלמי דחומר הוא בעריות משום ריעותא דנפילה אפ"ה יש לפרש דהירושלמי מקשה בתורת קושא ממתינתין דהלכו ולא הפירוהו והלכו ולא מצאו שם אדם דלא חיישינו לתרי יצחק אף דהתם לא הוי ריעותא בנפילה י"ל עפ"י דברי הרב ב"י (סי' י"ז) על דבר הזכרת שם העיר דאין לה ריעותא גדולה מזו במה שהלכו ולא הפירוהו בנשכו נחש דיותר יש לנו לחוש ליב"ש אחר מלומר שנה הוא שנשכו הנחש ונשתנה צורתו.

וע"כ צ"ל לפי דבריו שם דגם ברישא דהלכו ולא מצאו שם אדם הוי ריעותא דהא גם שם נזכר במתני' שם העיר: עכ"פ איך שהוא שפיר י"ל דמקשה הירושלמי מהלכו ולא הפירוהו דשם הוי ג"כ ריעותא גדולה כמ"ש הב"י נאפ"ה לא חיישינו לתרי יצחק עכ"פ בלא הוחזקו: היצא לנו מפל דברינו לנ"ד לענין מה שמבואר למעלה דלשיטת הרמב"ן והרשב"א דנוקא בהעידו העדים שיצאו אתו מקרטובה משום הסברא דכאן נמצא פאן הנה משא"כ היכא שלא ראו העדים אותו יצא מאותו העיר יש לנו לחוש אף לדברי רבא היכא דשכיח שיירתא אף דלא הוחזקו.

ואיך שהוא הרי משנה מפורשת בידינו דלא חיישינן לזיה דהא איתא במשנה יבמות (דף קכ"ב ע"א) מעשה בא' שעלה על ראש ההר ואמר איש פב"פ ממקום פ' מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו וכיון שלא נזכר במתני' שם המקום רק מקום פ' לדוגמא משמע דכל המקומות שנים בזה אף אם אמר שהפלוני הוא ממקום ושכיחא שירתא הרי חזינו דהשיאו את אשתו עכ"פ אף דנוכל לומר דמתני' איירי שדקו ולא הוחזק שם אחר ששמו כשמו כדמוכח מהירושלמי.

עכ"פ זה מוכח ממתני' דבריעותא דשכיחא שירתא לחוד לא חיישינן לתרי יצחק אם לא הוחזקו אף במקום שלא העידו העדים שהלכו אתו ממקומו דהא במתני' לא הוזכר רק איש פב"פ ממקום פ' מת והשיאו את אשתו: עכ"פ בזה נחתינו ובה סלקינו וארנוח לן מדברי הירושלמי ה"ל דהביא ראיה ממתני' דילן דבלא הוחזקו לא חיישינן אף היכא דשכיחא שירתא.

ודלא פנראה מדברי הרמב"ן והרשב"א ה"ל דדוקא היכא שיצאו אתו העדים ממקומו ושפיר אתיא לן דברי רבינו הב"י ז"ל שמשמים הספיקו על ספרו שלא הביא כלל דברי הרמב"ן והרשב"א ה"ל בזה א"כ גם בנ"ד אין לנו להחמיר בעלובתא דא לחשוש לזה: ברם לפי דברינו אלה דמוכח ממתני' דלא חיישינן לתרי יצחק אף במקום ששיירות מצויות רק היכא דלא הוחזק יקשה עלינו לפי דברי התוס' וכל הראשונים ז"ל דפלוגתא דאביי ורבא מירי ששיירות מצויות ולא הוחזק דא"כ קשה למה לא הביא רבא ראיה ממתני' דמשיאין עפ"י ב"ק ה"ל דלא חיישינן לתרי יצחק בכה"ג ולכאורה מוקשה הוא מאוד דהא מוכח ממתני' להדיא דלא חיישינן כה"ג וכדאיתא בירושלמי: אמנם שבתי וראיתי דהא בלא זה לפי שיטת הר"ן והרא"ש דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דרבה ור"ז קשה לכאורה למה העלימו אביי ורבא כל חד לפי שיטתו ממתני' ובריייתות שהובאו בסוגיא דפ"ג דגיטין ובפ"א דב"מ והביאו ראיה רק ממצעשה שהיה וזה דוחק לומר שכל אחד הביא ראיה שראוי לפסוק פנותיה ממצעשה דעבדו אמוראי קדמאי ומצעשה רב פי עכ"פ היה להם להזכיר מתנייתין ובריייתות דהתם: ע"כ הנראה לפענ"ד לומר דבר חדש בסוגיא זו ובה יתורץ קושיותינו ה"ל דהא דאיתא בתלמודא בכולהו סוגין ה"ל והוא דלא הוחזק שני יב"ש לנו להסתפק אם לא בעינן למבדק כלל אם נמצא יב"ש אחר רק פיון דלא הוחזק אצלנו מכבר שנמצא שם יב"ש אחר ממילא שריא אליבא דרבה וכו' מורה הלשון והוא דלא הוחזק ולא קאמר והוא שלא נמצא שם יב"ש אחר שהיה משמע שהיה צריך לבדוק אם נמצא שם יב"ש אחר או די"ל דעכ"פ יש לנו לבדוק לכתחלה אולי יש שם יב"ש אחר ואם לא מצאנו אז לא חיישינן: והנה בסוגיא דידן כמה דשלחו מתם אי חיישי' לתרי יצחק אם לאו הנה לדברי רבא דקאמר ה' דלא חיישינן ודאי נראה דס"ל דלא בעינן למבדק כלל וע"ז מיייתי ראיה מהנהו שטרא דחבו בר נאנו דאף דיבענו דשכיחא עוד במחוזא שמות כאלו ולא חששו א"כ גם בנ"ד, אין לחוש אף לבדוק לכתחלה אם נמצא אחר.

ובה ניחא מה שלא הביאו ממתני' ובריייתות שהובאו בסוגיא דגיטין ובב"מ דמשם לא מוכח מידי לענין הזה אם יש לבדוק לכתחלה אם יש אחר ששמו כשמו: ולפ"ז מתורץ גם קושיותינו ה"ל למה לא הביא רבא ראיה ממתני' דהא ממתני' אין ראיה שאין צריכין

לבדוק פלל אם יש במקום הזה עוד א' ששמו פשמו דדילמא מיירי מתני' אחר שפדקו ולא מצאו באותו מקום וכן משמע בירושלמי הנ"ל דאחר שסיים הגע עצמה אם פדקו ולא מצאו איש אחר ששמו פשמו אפ"ה חיישינן אז מקשה ממתני' (נדבר זה לכאורה י"ל לפי שיטת הראשונים ז"ל אמנם לפי דברינו אלו שיטה אחרת מרנוחת פדעת הרי"ף שלא נשנוה אותו פמכריע בפלוגתא אבני ורבא.

רק דהוא מפרש דאבני ורבא ס"ל תרנוניהו לענון מיתה פרבה וראיה ממתני' דידן כמו שמבואר לעיל דבמיתה לא חיישינן בשכיחא שייכתא ולא הוחזק וגם ממה שלא הביאו שום זכר ממצא גט אשה ולא פליגי אבני ורבא אלא לענון אם צריף לבדוק לכתחלה אם לאו.

ואבני ס"ל דיש לבדוק עכ"פ לכתחלה פנ"ל. ורבא דאמר תבדק פל העולם פלי שלפי סברת אבני יש לנו לחקור ג"כ עכ"פ כמה דאפשר אוילי יש שם אחר פנה בכל העולם ואם לא יודע לנו אז נכשיר את הגט.

ובהא פסק פרבא שאין צריף לבדוק פינו דלא הוחזק אבל אם פדקו ולא מצאו באותו מקום ששמו פשמו נדאי גם אבני מודה דלא חיישינן ותנשא פמבואר במתני' דהלכו ולא הפירוהו.

ובנה סרה תלונת הרמב"ן שהרי"ף ז"ל יעשה עצמו למכריע בין אבני ורבא. וגם קושיותו כמה שהביא אבני ראיה מגט למיתה אבל לפי דברינו יתורץ חזקא בתברתה דמדהביאו אבני ורבא ראיותיהם מהנה עובדין ולא הביאו ממתני' דגיטין ודב"מ מזה מוכח דכ"ע ס"ל דלדינא שרייא במיתה בשכיחא שייכתא ולא הוחזקו ולא פליגי רק לענון לכתחלה אם צריכה בדיקה ובנה לא שייף לחלק בין גט למיתה פינו דרק לענון לכתחלה קאייירינו לבדוק אם יש שם אחר אין בנה חשש עיגון ולא שייף להקל בנה יותר מבגט ובנה נחא סתימת דברי רבינו הרי"ף ז"ל אשר לכל שיטת הראשונים הנ"ל עכ"פ הי' לו לבאר סתירתו דפסק שם כר"ז וכאן פרבא ולפי דברי הוא מלתא באפי נפשה ולא שייף פלל לפלוגתא דרבה ור"ז): ולפי דברי מיושב שפיר גם דברי רבינו הרמב"ם ז"ל (בפי"ג מה' גירושין ה' כ"ד) שכ' סתמא בא א' ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים פשתלף למקום פ' תאמר שמת יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעין פ' הידוע בשם זה הרי אשתו מותרת ואין אומרים שמה יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת עכ"ל ולא סינים פלל בדבריו אם הוחזק או לא הוחזק עד שהראב"ד ז"ל מסיים על דבריו והוא שלא הוחזק ולמה לא סינים רבינו התנאי הזה.

ולפי דברינו נחא פאשר הרואה יראה שדבריו אלו הם מסוגיא דיצחק ר"ג. וקאמר רבובתא שאין אנו חוששין לבדוק פלל אם יש שם איש אחר פאשר ביארנו שנה הוא מחלוקת אבני ורבא וממילא מוכן שאם הוחזק נדאי חוששין.

וגם ראיה גדולה הוא מדברי רבינו שהוא הולף בשיטת הרנ"ה והרא"ש פדעת הרי"ף רבו מדלא הזכיר שהעדים הלכו עמו מעירו ולא הזכיר שם העיר פלל. וגם ראיה לדברינו הנ"ל מדקסמיה הך דינא דיצחק ר"ג לדינא דמתני' דהלכו ולא הפירוהו אלקא דס"ל דבלא הוחזק לחוד שרי פדעת הרנ"ה והרא"ש וממתניתין הנ"ל ונפלאתי מדוע לא הביאו

האחרונים ז"ל דגם הרמב"ם קאי בשיטתיה ואולי מטעם זה הכריע הב"י פשיטת הרז"ה בש"ע ולא הביא רק לשון הרמב"ם ז"ל: עוד נ"ל לומר דאף אם נחוש לדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהבאתי לעיל דבעינן שילכו העדים עמו ממקומו ומשום פאן נמצא פאן הנה אכל בל"ז יש לחוש בשכיחי שיירתא אף אם לא הוקדקו משום דחישיי' שמא יב"ש אחר פא מעיר אחרת לאותו העיר ונקרא על שם העיר [אשר דומה לזה כ' רבינו מאור עינינו רש"י ז"ל ד"ה דאם איתא דחישינן יבדק כל העולם מיבעי ליה שמא אנדרילינאי אחר הלה מנהרדעא והלה לו דלאביי חישיי' להכי וכן בנ"ד יש לנו לחוש שמא איש אחר ששמו שמעון נאדעגלער פא לאוטייאן שהוא מקום דשכיחי שיירתא והלה לו וזהו שמת ולא בעלה של האשה]: מ"מ בנ"ד ששמו הוא שמעון נאדעגלער ע"ש הפפר שהוא שני פרסאות מאוטייאן א"כ הרי יש שם עוד סי' אחר וזה נדאי לא חיישינן שנידמן עוד איש אחר ששמו שמעון ומכפר נאדעגלע וגם פא לאוטייאן והא לא גרע מסימנים אמצעיים שאין משיאין על פיו ואפ"ה אם יש שני סימנים אמצעיים מצטרפין יחד ונעשה כסי' מןהק ומשיאין על פיו כמבואר (בסי' י"ז בב"ש ס"ק ע"ג ובח"מ ס"ק מ"ג ובט"ז ס"ק ל') וכן כ' מהרי"ק (שורש קפ"ה) דאם יש עוד אומדנות שנוצטרה לומר שני דוד בן שלמה היו ושניהם היו מרוסיא ושניהם הלכו בציצילינא פולי האי ליפא למיחש: ועוד י"ל בנ"ד סברא להקל מהא דכ' המהרי"ק בתשו' הנ"ל על דברי הרמב"ם (בפי"ג מה"ג ה' כ"ד) שמדקדק לומר שאמרו לו ב"ד או אנשים פשתלה למקום פ' כו' מוכיחין הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותו העיר שזה הולך שם דאלת"ה למה תלה שליחתו בהליכתו לאותו מקום ומשום כן אשתו מותרת.

כן יש לצרף בנ"ד דכיון שאמר המת קודם מותו ששמעון נאדעגלער שמו מק"ק אוטייאן ויש לו אשה שם בק' אוטייאן ונדאי הנה פונתו על אותו עיר אוטייאן הסמוך לו ולמען ידעו להתיר את אשתו.

ונה ראיה שלא הנה ממקום אחר שאם הנה ממקום אחר הנה מגלה לפני העד קודם מיתתו כיון שפונתו הנה שידעו את שמו הברור לאחר מותו. והני דומיא לדינא דהרמב"ם ז"ל שא"ל ב"ד פשתלה למקום פ' הודיע להם שיצחק בן מיכאל מת שהוא ראיה שהוא ממקום פ' ולא חיישינן שמא הוא ממקום אחר לפי דברי המהרי"ק הנ"ל: עכ"פ בהא נחתינו ובהא סלקינו בעזה"ת שאין לנו לחוש שמא הוא מעיר אחרת דכיון דבאוטייאן לא נשמע איש אחר ששמו שמעון נאדעגלער אין לנו שום חששא בזה: אף עדיין צריכין אנו לברורי החששא שהעיר מעכ"ת מה שלא הנפיר העד שם אביו אמנם כפר ביארמעכ"ת בזה די הצורך.

הנה בהנפיר שמו ושם אביו ולא הנפיר שם העיר הלא כפר מבואר ברמ"א דיש מחמירין ויש מקילין ובאיזה אומדנות המוכיחות י"ל דיש להקל ולסמוך על דעת המקילין. ואי מקילינן בלא הנפיר שם עירו שיש לנו לחוש שמא מעיר אחרת הנה מכש"כ שיש לנו להקל בהנפיר שם עירו ולא הנפיר שם אביו (כמבואר בבבאורי הגר"א סי' י"ז ס"ק ע"ה) וכבר הביא המש"ל (פי"ג מהל' גירושין ה' כ"ז) בשם הר"י בן לב [תשובת ר"י בן לב לא נמצא אתי] דשמו ושם עירו סגי ולא בעינן שם אביו וכן הובא בתשובת האחרונים להתיר בשם עירו בלא שם אביו.

וכש"כ היכא דאיכא שם פנינוי דהוי פשם אביו ג"כ: ובפכרט לפי מש"כ לעיל דמה שאמר
המת ששמו שמעון נאדעגעלער מאוטייאן ודאי ידע שבזה יהיה נזכר שמו אחר מותו
וכינון שפן היו קורין אותו באוטייאן שמעון נאדעגעלער ודאי זה הוא ואין לנו לחשוש
לאחר דגם יצחק ר"ג לא נזכר שם אביו וכ' הראשונים דמה שהיו קורין אותו ר"ג הוי
פמו שם אביו (ויעניין בבניאור הגר"א סי' י"ז ס"ק ע"ה) וכן לנ"ד מה שקורין אותו
נאדעגעלער הוי פשמו ושם אביו ושם עירו ולכ"ע לא תישיבין לאיש אחר ששמו פשמו
ואין לנו שום חומרא מצד הדין מה להתגולל ולהחמיר על עלנביתא דא: אמנם אחת היא
לי בקצת תיוהא דחזינא הכא באשר לפי מכתבו האשה הזאת היטה עגונה שמנה שנים
והיתה באוטייאן או בנאווי אלקסנדרווסקי ואם בעלה הוא אשר מת בפכר הסמוך
לשוביץ שהוא סמוך למקום האשה מדוע לא נודע להאשה מבעלה בהיותו סמוך למקומה
בעודו בחייו פדרך הנשים אשר נרפן לחקור ולדרוש אחרי בעליהן אנה הם ומדוע לא
הודיע האישה בחייו לאשתו שהוא הולך למקומה אשר מכ"ז עכ"פ מוטל על מעכ"ת ועל
בי דינא דק' אוטייאן לחקור ולדרוש אם לא היה ח"ו איזה ערמה מהאשה בעדות העד
הנ"ל אשר כעין זה חשש הגאון בעל חכם צבי ז"ל (בתשובתו סימן קל"ד) וכ"ז לחששא
בעלמא אמנם מדינא אינני רואה לפענ"ד שום חששא להחמיר בעדות האשה הנ"ל: כן
נלע"ד הקלושה להיות נמנה גם אנכי הדל בין גדולי המתירים את האשה הזאת.

והוא ית"ש יצילנו משגיאות כמדתו ית"ש לחונן אף לשאינו הגון פמוני: דברי אליעזר
יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין היום יום ג' לנשיאים תורה א' לפ"ק. סימן ב
שאלה בנידון עגונה העתק מנ"ע שנגבה בק"ק לאדי ע"ד העגונה מ' גיטא בת מ' זוסמאן
אשת ר' צדוק במה' יהודא ליב.

במותב תלתא ב"ד פחדא הוינא נאתא לקדמנא הרבני מ' מנחם מענדיל במ' שמעון ברלין
מק' אמשטיסלאוו והגיד לפנינו באליונ"ע בזה"ל שבהיותו במדינת פולגארי בעיר
פראנודע והיה שם אויף איין קוואטיר עם מ' צדוק במ' יהודא ליב ממחנינו והפיר אותו
בנדאי ובירור שהוא אותו צדוק דמחנינו איז מ' צדוק חולה גיווארין שם האט מען אים
גינומען אין לאזעריט פון זיין קוואטיר היינו שהדאקטר צנה כי כן המנהג שם שהדאקטר
מחויב לראות את כ"א מהנמצאים שם אונ עס איז גיוועזין אצל ר' צדוק מעות ואח"כ
בא הדאקטר אל ר"מ עוד אחר איזה ימים ערף שבוע והתחיל לשאול לר"מ הנ"ל על
בריאותו ולכנוס עמו בדברים ובתוך הדברים סיפר לו שמה' צדוק מת ולא היה שם
יהודי פלל וגם הפעלשער אמר לו ג"כ שאותו צדוק מת והפיר ר"מ מהמעות שלו חמשה
ועשרים רובל אסיג'.

שהיה בהם סימנים מובהקים שהמה שלקחם ר"צ הנ"ל מר"מ הנ"ל וגם האנ"ח אמרו
שמוליכין איש יהודי לקבור עם אנ"ח. וזה ברור לו שלא הי' שם יהודי אחר.

וככה העיד לפנינו מ' מענדיל הנ"ל בת"ע באליונ"ע. ולראיה באנו עה"ח יום ב' ח' אדר
תקצ"א לפ"ק לאדי.

נאום אליעזר ליפמאן מ"ץ. ונאום משה ונאום שניאור זלמן דבר הלכה זו נפתחה ע"י
גדולי רבני רייסין היקרים שי' ולחביבותא דינן להרבנים שי' ולהיות שונים דבריהם

העֲרִיבִים וְהִתְקִיבִים נִפְתַּח גַּם אֲנַחְנוּ בְּזֶה וְד' יֵאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ: הֵן לְפִי דְבָרֵי הָרִיב"ש שֶׁהֵבִיא הַב"י שֶׁהִזְנִיחַ מִמְקוֹם לְמִקוֹם הַגּוֹי כְּמִן קִבְרָתוֹ.

א"כ הרי יש פֶּאֶן עֲדוֹת בְּרוּרָה מֵהָאֲנ"ח שֶׁאֲמָרוּ שְׁמוּלִיכִין אִישׁ יְהוּדִי לְקַפֵּן וְכִינֹן שֶׁאֲמַר הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁבְּרוּר לֹא שָׁלַא הַחֲחֻזֵק שֶׁם יְהוּדִי אַחֵר. אִין לֶף עֲדוֹת גְּדוּלָה מִזֹּו וְהוֹי מִמֶּשׁ כְּהֶף עֲוֹבְדָא דְגַמ' יְבָמוֹת (דָּף קכ"ב ע"א) יוֹדָא אִישׁ צִיִּידִין אֲמַר מַעֲשֶׂה בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִלְכוּ לְדָרְךָ וּבָא הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאֲמַר חָבַל עַל יְהוּדִי שֶׁהִלְךָ עִמִּי בְּדָרְךָ שְׁמַת וּקְבָרְתִּיו וְהִשְׂאִיו אֲשֶׁתוֹ וְטַעַם הַהִתְרַם הוּא מַחֲמַת שֶׁלֹּא הַחֲחֻזֵק שֶׁם יְהוּדִי אַחֵר א"כ לְפִי דְבָרֵי הָרִיב"ש אֲמָרוּ הָאֲנ"ח שֶׁיְהוּדִי טִלְטְלוּ וְהוֹי כְּמוֹ קִבְרָתוֹ וְגַם הַיִּשְׂרָאֵל אֲמַר שֶׁלֹּא הִנֵּה שֶׁם יְהוּדִי אַחֵר רַק ר' צְדוּק הַמְדוּבָר.

וְהַסְבָּרָא נוֹתְנַת דְּהוֹי כְּאֵלוֹ אֲמָרוּ הָאֲנ"ח מֵת וּקְבָרְתִּיו אֶף שֶׁלֹּא הַחֲחֻזֵק שֶׁם מִיִּתָּה כָּלֵל מִשׁוּם דְּבִטְלָטוּל לְקַבְרָה נְכָלֵל גַּם לְשׁוֹן מִיִּתָּה. וּמ"ש הָר"ן בְּתִשְׁבֻּבָה הֵבִיאוּ הַב"י וְהוּוּ זְהִירִין בְּדָבָר לֹא בָּא לְלַמֵּד לְהַחֲמִיר אֲלָא לְהַקֵּל וְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְהַחֲמִיר בְּדִין זֶה דְּקִבְרָתוֹ רַק שֶׁיְהִי אֵינָה גִילוּי דַּעַת וְאֵם הָרִיב"ש מִיְקַל בְּטִלְטוּל וְהִזְנִיחַ בְּעֵלְמָא וּמִדְּמָה לְדִין קִבְרָתוֹ כַּש"כ בַּנ"ד שֶׁאֲמָרוּ שְׁמַטְלָטְלִים אוֹתוֹ טִלְטוּל לְקַבְרָה וְאֶף אִם נֹאמַר שֶׁהָעֲדוֹת מֵהָאֲנ"ח לֹא דְמִי לְקַבְרָתוֹ הָדָרִינֵן לְדְבָרֵי הַדְּאִקְטֵר שֶׁהַזְּפִירוּ בְּשִׁמוֹ וְאֲמַר שְׁמַת וְהָרִי הַטּוֹר פֶּסֶק דְּלֹא בְּעֵינֵן קִבְרָתוֹ דְּלֹא כְּהַרְמַב"ם וְאֶף שֶׁהַרְשָׁב"א ז"ל דַּעַתוֹ נוֹטָה לְמָה שֶׁיִּצָּא מִפִּי הָרִי"ף ז"ל וְהַרְמַב"ם ז"ל דְּבְעֵינֵן קִבְרָתוֹ הֵלֵא מְפֹרָשׁ כ' לְעֵיל שְׁאִין דַּעַתוֹ מְכַרְעַת בְּעֵצָם הַדִּין וְהָאֲחֵרוֹנִים בְּתִשְׁבֻּבוֹתֵיהֶן הַכְּרִיעוּ ג"כ דְּלֹא כְּהָרִי"ף וְהַרְמַב"ם: וְאֶף גַּם אִם נְחוּשׁ לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם שֶׁמַּחֲמִיר בְּזֶה הָרִי הַמְדוּבָר וְהָר"ן בְּתִשְׁבֻּבוֹתָם וְהַמ"מ דְּמַפְלְגִי לְדַעַת הַרְמַב"ם בֵּין הֵיכָא שֶׁהַזְּפִיר אֵת שְׁמוֹ לְהֵיכָא שֶׁלֹּא הַזְּפִיר.

וּמִסְקִי דְּבַמְזַכֵּיר אֵת שְׁמוֹ לֹא בְּעֵינֵן קִבְרָתוֹ. וְדִיִּיקִי מֵהֵנָּה תְּרִי עֲוֹבְדָא דְּש"ס יְבָמוֹת (קכ"א ע"ב) מֵאֵן אֵיכָא בִּי חוּנְאֵי וְנִי לְפָרְשָׁא זְרִיזָא שֶׁלֹּא נִזְכַּר קִבְרָתוֹ וְכִבְרָא אֲסִיקוּ הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁכּוֹלְהוּ בְּחֻדָּא שִׁיטְתָא קִינְמָא שֶׁסְבָרַת הַחֲחֻזֵק שֶׁאִם מְזַכֵּיר אֵת שְׁמוֹ נִרְאָה שֶׁמְכִירוּ וְדֹאֵי לֹא אֲמַר בְּדָמִי (זוּלַת הָרִיטְב"א וְהַנ"י שֶׁמְזַכֵּירִין לְכַאוּרָה טַעַם אַחֵר) (וְגַם יֵשׁ סְבָרָא לּוֹמֵר דְּטַעְמָא דְּמְכִירוּ אִינוּ אוֹמֵר בְּדָמִי כִּינֹן שֶׁמְכִירוּ בְּתַמוּנָתוֹ בְּחִיזוּ וְדֹאֵי לֹא יִטְעָה כ"כ בֵּין עֲלוּף לְמִיִּתָּה מִמֶּשׁ.

כֵּן בַּנ"ד שֶׁהַמְעִיד הוּא הַדְּאִקְטֵר וְדֹאֵי לֹא יִטְעָה בֵּין עֲלוּף לְמִיִּתָּה) וְא"כ בַּנ"ד הָרִי הַדְּאִקְטֵר הַזְּפִיר אֵת שְׁמוֹ וְיִפָּה כְּוֹנֵנוּ שֶׁיֵּשׁ לְסַמְנֵף עַל מַסֵּל"ת בְּכַה"ג אֶף גַּם מְנִידוֹן חֲשֵׁשָׁא שֶׁהִנֵּה בְּשַׁעַת הַדְּבָר שֶׁרְבּוּ הַפּוֹסְקִים דְּהוֹי כְּמַלְחָמָה וּבְעֵינֵן שִׁיאֲמַר קִבְרָתוֹ דִּין זֶה תְּלוּי בְּשִׁיטַת הַפּוֹסְקִים הָרֵאשׁוֹנִים בְּפִירוּשָׁא דְּהָא מִלְתָּא דְּאֲמָרִי בְּגַמ' יְבָמוֹת (דָּף קט"ו ע"א) אֵיבְעִי לְהוּ ע"א בְּמַלְחָמָה מֵהוּ טַעְמָא דַּע"א מְהִימֵן מִשׁוּם מִלְתָּא דְּעַבְיָדָא לְגִלוּיִי הוּא לֹא מְשַׁקֵּר אוֹ דִּילְמָא טַעְמָא דַּע"א מִשׁוּם דְּהִיא דִּיִּיקָא וּמִינְסָבָא וְהֵכָא זִמְנִין דְּסַנֵּי לִיהֵ וְלֹא דִּיִּיקָא וּמִינְסָבָא כו' ת"ש כו' עכ"ל הַאֵיבְעִיָא בְּגַמ'.

וְכִפִּי הַנְּרָאָה מְדְבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים. וּבְכַרְט מְמָרֵן הַכ"מ שֶׁהָאֲרִיף בְּזֶה.

יֵשׁ ד' שִׁיטוֹת בְּסוּגְיָא זוֹ שִׁיטַת הָרִי"ף דְּהָאֵיבְעִיָא הוּא בְּאוֹמֵר הָעֵד קִבְרָתוֹ וְהַסְפֵּק שֶׁל בְּעַל הַאֵיבְעִיָא הוּא רַק אִם ע"א נֶאֱמָן בְּמַלְחָמָה כָּלֵל דְּדִילְמָא הָא דַּע"א נֶאֱמָן מִשׁוּם דְּהִיא

דייקא ומינסבא דוקא והקא לא דייקא ואף שפבר איפשיט לעיל בסוגיא דע"א ביבמה דמהימן כפר כ' התוס' שם ד"ה טעמא דאעפ"כ יש להסתפק עוד במלחמה משום דע"כ לא דחינו טעמא דהיא דייקא ומינסבא לגמרי רק דאיפשיט שעיקר הטעם הוא משום דעביד לגלויי ולולי דברי התוס' ז"ל היינו יכולים לאמר דרף פלפול ג"כ שאין ראיה מהתם להקא משום דאף לפי סברת האחרונים בדברי הראשונים ז"ל דע"א מהימן בעגונא יש לו עיקר מדאורייתא מ"מ עיקר לכ"ע משום תקנת חכמים היא משום עיגונא כדמשמע בכל הסוגיא א"כ יש לומר שלא תיקנו חכמים להאמין ע"א אלא היכא שיש לסמוך על עדותו של העד שאמר שמת הבעל בלי שום צירוף תוס' שאלה בזה אבל בגונא שיש לנו להסתפק בעדותו של העד שאמר שמת אם אמת הוא אם לא עוד שמוכרח להגיד לנו עוד ולברר לנו איזה דבר לבד מיתת הבעל.

היינו שצ"ל קברתיו באומר שמת במלחמה וצ"ל העלינוהו במים שאל"ס וא"כ פיון שיכול להיות בשום פעם שהעד לא יהיה מהימן דהיינו אם לא אמר קברתיו י"ל שלא חלקו חכמים ואמרו שבאופן זה לא יהא מהימן לעולם.

אף באומר באופן המועיל משום דתיישינו לאיזה ב"ד טועין שלא ידקדקו לחקור יפה בדברי העד אף ידע שמת הבעל כמו שזכר חשש זה בריש מס' גיטין לענין בפני נכתב: ולפי"ז אף דאיפשיט כפר לענין ע"א ביבמה דע"א מהימן אף היכא דלא דייקא היינו במקום שהעד אצ"ל רק מת בלבד אבל במלחמה שצריף לצירוף עוד דבר היינו קברתיו לא הימננוהו פלל ותיקנו שאין ע"א מהימן מטעמא דלעיל.

ומה שמסיק הגמ' או דילמא משום דייקא ומינסבא וכאן לא דייקא היינו משום דבמקום שהיא גופא דייקא ומינסבא ודאי לא היו חוששין פלל אולי לא יחקרו ב"ד אחר העד יפה משום דהיא גופא תראה לדייק יפה אחר העד שיברר פל פרטי הספקות שיש לחשוש בדבורו.

וא"כ ודאי יהיה נאמן רק פאן מספקא ליה משום דבמלחמה היא לא דייקא יש לחשוש אולי לא יחקרו ב"ד אחר העד היטיב לכן תיקנו שלא יועיל ע"א במלחמה בשום אופן: ולפי"ז אף אם גם במלחמה איפשיט לפי שיטת הרי"ף מהא דדגלת שמהימן עדיין יש לנו להסתפק ולבעי בקטטה שיש לחשוש שמה שצ"ה.

אולי לא ידקדקו ב"ד אחר העד אם מעצמו מעיד או אולי שצ"ה אותו. והיא ודאי לא תדקדק שינה הי' במעל הזה ראשונה לכה אף דבמלחמה איפשיט דמהימן בקטטה עלה בתיקו: וכ' הרי"ף דאיפשיט מהו עובדא דדגלת דלקמן דע"א מהימן ופוסק דבעינן דוקא שיאמר קברתיו גם בשני עדים וכפי הנראה מדברי הר"ף ז"ל בהלכותיו אם לא אמר קברתיו ונשאת תצא פיון דאיפשיט האיבעיא וכ"כ הר"ן בתשובותיו בשמו רק הריב"ל מצא בתשובה דלא תצא: שיטת הרמב"ם לפי דברי הכ"מ בשם מהר"י בן לב דהאיבעיא הוא אם בעינן שיאמר העד קברתיו אם לאו ודוקא בע"א אבל בב' עדים ודאי דלא בעינן קברתיו.

ולפי פירושו ז"ל לא איפשיט ליה להרמב"ם ז"ל האיבעיא. לכה פסק דאם אמר קברתיו תנשא לכתחילה ובלא אמר קברתיו לא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא כדרכו בכל

מקום שמיטיק בעיניו בתיקו: שיטת הרב"ה גם הרמב"ן ו"ל דאיבעיא הוא אם ע"א נאמן במלחמה כלל בעיגונא.

ולפי דבריהם ו"ל איפשט להו מהו דע"א ביבמה מההוא דנגלת דמהימן ע"א ונהדין לדידהו דע"א נאמן לכתחלה אף בדלא אמר קברתיו וכ"ז הוא ג"כ דעת התוס' בד"ה טעמא: רבינו הרא"ש ו"ל הביא בשם הרמב"ד ג"כ דלא בעינן קברתיו וראיה מההוא עובדא דטבע חסא ודחה דבריו והסכים לדעת הר"ף ו"ל דבעינן שיאמר קברתיו רק בב' עדים חולק על הר"ף ו"ל וס"ל דלא בעינן קברתיו: דעת הפרדכי ו"ל הביאו הב"י שדעתו נוטה דבעינן קברתיו רק בעובד פוכבים מסל"ת ס"ל דלא בעינן וסברתו דמאי דאמרינן שאומר בנדמי היינו לפי שנותן לבו בשעת מלחמה להעיד ולהתיר משא"כ בכותי מסל"ת ולא שם פנונתו כלל לכל דבר לא אמרי' בנדמי זהו שיטת הראשונים ו"ל בזו הסוגיא לפי דעת הכ"מ ורבינו הב"י בש"ע העתיק לשון הרמב"ם פדרפו: והו להשוות קצת דברי הראשונים ו"ל וליישב פשטות הסוגיא.

נראה לדקדק בזה הנה לפי דברי האומרים דהאיבעיא הי' רק אם בעינן שיאמר קברתיו או לאו. אבל באומר קברתיו פשיטא ליה דמהימן (ונהו שיטת הר"ב"ש לדעת הרמב"ם) לא יתיישב שפיר מה שלא רצה לפשוט בגמ' אהו איבעיא בהס"ד ממה שאמר נחמ' איש בית דלי לר"ע אעפ"י שהמדינה משונבשת בגיטות משיאין אשה עפ"י ע"א פיון שלא נסתפק כלל אם ע"א נאמן אם אמר קברתיו.

ואולי הי' ר"ג הזקן משיא עפ"י ע"א שאמר קברתיו. גם הפשיטות השני' מהו מעשה דשני ת"ח שבאו בספינה עם אבא יוסי בן סמאי וטבעה והשיא ר' נשותיהן ע"פ גושים הלא לא נזכר כלל מאי אמרו הנשים.

ואולי אמרו הנשים קברנום. גם רבותינו בעלי התוס' הרגישו בזה בד"ה וקא מי' ע"ש אבל לשיטת האומרים דאף באומר קברתיו דליכא למיחש בנדמי אפ"ה מספקא לי' אם ע"א נאמן כלל ניקח הפשיטות: וגם לי' שפיר דהסוגיא משמע דלא הי' האיבעיא רק אם ע"א נאמן בעדותו כלל אף באומר קברתיו ולא בפרטי אמירתו כדמשמע במה ששאל נחמ' את ר"ע שמעת שאין משיאין אשה ע"פ ע"א רק ר' יהודא בן בבא ע"ז העיד לו שמשאין.

ולפי ס"ד העיד לו אף במלחמה גם מההיא דנשים נפשט עכ"פ שע"א מהימן דהא מאה נשי כחד דמי: ובזה יתיישב קושיות הרא"ש על הר"ף על מה שפסק דאף בשני עדים בעינן שיאמר קברתיו.

ו"ל ומ"ש הרב אלפסי דתרי סהדי מסהדי באומדנא לא משמע פן בגמ' מדקאמר וקא מי' פמלחמה דמי ומאה נשי כחד דמי משמע אי הוי כב' עדים לא אמרינן בנדמי עכ"ל הרא"ש. ולפי דברינו לא יקשה זאת דהא לפי שיטת הר"ף יוכל להיות המעשה שאמרו הנשים קברנום א"כ ודאי אי לא הוי כע"א הי' ניקח רק השתא רוצה להוכיח דאף ע"א מהימן באומר קברתיו: ומדי דברנו בדברי הרא"ש ו"ל נבאר ג"כ מה שהקשה על הרמב"ד ו"ל ו"ל ונהרמב"ד ו"ל פתב דע"א במלחמה לא בעי מת וקברתיו ומינסבא

לכתחילה ודייק לה מעובדא דחסא דאינסבא אפומא דחד סהדא דאמר מאן איכא בי חסא טבע חסא ולא אפקי אף במים שאל"ס.

אלמא במים שיש להם סוף אף לכתחלה תנשא ואפי' לא אמר קברתיו ואין נ"ל ראיתו דמים שיל"ס לא דמי למלקמה. דל"ש לומר בהו בדדמי פניו דעומד ורואה כל סביבות המים ושהא פדי שתצא נפשו ודאי מת עכ"ל רבינו הרא"ש ו"ל: ולא זכינו להבין דברי הרא"ש אלו דקאמר דמים שיל"ס לא דמי למלקמה ולא שייך בדדמי הא חזינו ספק עובדא דרצה לפשוט מהו דב' ת"ח קאמר בגמ' בזה"ל והא מים פמלקמה דמי וקתני והשיא.

ובהס"ד לא אסיק אדעתיה עדיין דבמים שאל"ס מייירי כדפריה ליה אח"כ ותסברא גם הלשון והא מים פמלקמה דמי משמע כל מים ואפ"ה פשיטא ליה דמלקמה דמי. וכ"מ לשון רש"י ו"ל שכ' דאיכא למימר בדדמי.

וגם הרא"ש בעצמו כ' דבמים שיל"ס לא שייך למימר בדדמי משום דכיון שעומד ורואהו כל סביבות המים ושהא פדי שתצא נפשו ודאי מת. הרי ודאי כ"ז דלא ידעינו שעומד ושהא עד פדי שתצא נפשו ודאי שייך לומר בדדמי.

וא"כ שפיר אתיא ראיות הראב"ד ו"ל. דהרי בעובדא דחסא לא נזכר כלל אם שהא ואם ראה רק אמר סתם טבע חסא.

וע"כ מייירי שלא אמר שראה כל סביבות המים דהא באמת אסיק דבמים שאל"ס מייירי ולא יכול לראות וא"כ מסתמא אמר סתם. ולפ"ז אם נאמר דחיישינו בע"א בדדמי איך סמך רב נחמן על מה שאמר רק טבע חסא ושפיר דייק דע"כ לא חיישינו כלל בע"א בדדמי.

וסובר באמת דבמים שיל"ס סמכינן אף באומר העד רק סתם דטבע. ולא ס"ל הא דתשובת הרמב"ן שמביא הרמ"א סעיף ל"ח וא"כ גם במלקמה מהימן ע"א ולא חיישינו בדדמי חוץ ממים שאל"ס דלא הימנוהו חכמים לכתחלה אף בב' עדים: ולגישב דברי הרי"ף ו"ל במה שפוסק דבעינו קברתיו אף בב' עדים ולא יקשה עליו מההיא דחסא יש לנו לומר ברוחא שס"ל להרי"ף סברת המרדכי דבעובד פוכבים מסל"ת לא אמר בדדמי כמ"ש סברתו לעיל א"כ לא קשה עליו מעובדא דחסא דהתם הא מייירי בעובד פוכבים מסל"ת כמו שפיייתי שם בגמ' כל הנה עובדא בעובד פוכבים מסל"ת.

אבל בזה היא דדגלת דמייירי בישראל שאומרים לשם עדות בעי שפיר שיאמר קברתיו כמ"ש בגמ' יבמות (קכ"א ע"א) ואסקוהו אגישרא דשביסתנא: ולפי"ז היינו יכולים לגישב הרמב"ם דרף פלפול דלכף לא פסיק פהרי"ף ו"ל משום דל"ל סברת המרדכי וא"כ ע"כ לישנא דהני תרי עובדא דחסא ודדגלת ע"כ חד מנהון לאו דוקא דבחסא משמע דלא בעינו קברתיו.

פדברי הראב"ד ודדגלת משמע דבעינו קברתיו פדברי הרי"ף ו"ל. לכך לא איפשיט ליה מההיא דדגלת.

אָבֵל הָרִי"ף ו"ל נ"ל דס"ל סְבֵרַת הַמְרָדְכִי א"כ מְדוּנָיִק שְׁפִיר הָנִי תָרִי לִישְׁנֵי דְבַחְסָא מִיִּירֵי בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִסְל"ת לְכֹה לֹא בְּעֵינֵן קִבְרָתוֹ: אָמְנָם הָעֵינְקֵר נִרְאָה דְהֶרְמֵב"ם ו"ל לֹא פְּלִיג אַרְבּוֹ הָרִי"ף ו"ל בְּפִירוּשָׁא דְהַךְ סוּגְיָא שְׁגַם הֶרְמֵב"ם ס"ל דְּאִיפְשִׁיט הַךְ הַאיִבְעִיָּא מִהַךְ דְּדַגְלַת דְּבְּעֵינֵן דּוֹקָא קִבְרָתוֹ וּבְקִבְרָתוֹ מְהִימֵן.

ומ"ש דבלא קברתיו אם נשאת לא תצא הוא מהירושלמי פ' האשה שלום הלכה א' הביאו הרמב"ן והמרדכי ו"ל וז"ל ע"א מהו שיהא נאמן במלחמה נשמענה מן הדא חד בר נש אמת ביומא דרבי א"ל ההוא פלן היכא.

אמר' ליה מית ההוא פלן. אמרו לי וכולו מיתין.

א"ל ואלו הוו בחייהו לא הוו איתין. ר' ירמיה בשם ר' חנינא מעשה בא לפני רבי ואמר ומאן דנשאת נשאת.

ומאן דלא נשאת לא תנשא. א"ר בון בר נגרי בשעת מלחמה הוה הדא שע"א נאמן במלחמה ע"כ דברי הירושלמי.

א"כ אף דמשמע בגמ' דידן בההוא דדגלת דבעינן קברתיו. למה נאמר דפליגי גמרא דידן אירושלמי אלא אמרי' דהא דאמרי בדגלת קברתיו היינו שתנשא לכתחלה ובדיעבד אף בדלא אמר לא תצא כדאי בירושלמי ה"ל.

א"כ יש לומר שפיר דאיפשיט ליה להרמב"ם מההוא דדגלת. ואפ"ה פסק דבדיעבד לא תצא מההיא דירושלמי ולא משמע ליה להרמב"ם לפרש הירושלמי דהטעם הוא משום דאמר אלו הוו בחייהו דלא כפי' הרמב"ן מאחר דחזינו בגמ' דידן דבכל ענין בעינן קברתיו עכ"פ לכתחלה בההיא דדגלת: ונחזור לדברינו שאין בסוגיא זו רק תרין פרושא דלכ"ע לא אסתפק בעל האיבעיא רק בגוף עדותו דע"א אי מהימן אי לאו במלחמה.

רק דפליגי הראשונים ו"ל בסברא החיצונה של בעל האיבעיא דהרי"ף והרמב"ם ס"ל שזה הי' סברא חיצונה של בעל האיבעיא דבלא קברתיו לא מהימן. א"כ האיבעיא הוא באומר קברתיו ולרמב"ן והתוס' והמרדכי ס"ל דסברא החיצונה היא דלא בעינן קברתיו דבעד לא חיישינן בדדמי ולתרונייהו איפשט דע"א מהימן ונשאר מחלקותם בסברא החיצונה לדינא.

דלהרי"ף והרמב"ם בעינן שיאמר קברתיו לכתחלה בזה לא אסתפק פלל ולרמב"ן והתוס' והמרדכי לא בעינן אף לכתחלה דלדידהו ג"כ לא אסתפק פלל דלא בעינן: ומתוך ג"כ מה שדקדק הכ"מ על דברי הרי"ף שאחר שכ' הפשיטות מההיא דדגלת מסיק ומה התם ע"כ מייירי בקברתיו א"כ גם כאן בעינן קברתיו.

ולא קודם שפנה מביא ראיה על סברא החיצונה של בעל האיבעיא ולאפוקי מדעת הרמב"ן: וזה הי' דברינו בע"א במלחמה אבל בדבר איכא תרי לישני בגמ' יבמות (ד' קי"ד ע"ב) אמרי לה דבר הרי הוא במלחמה דאמרי בדדמי ואמרי לה דלא הוי במלחמה משום דאמרי אינשי שב שנין הוי מותנא ואינש בלא זמניה לא מית וגירסת הרמב"ם ו"ל שלפנינו דלא הוי במלחמה וכ' המ"מ משום דפסק פלישנא בתרא לקולא: ויש עוד

להביא קצת סמך לגירסא זו מהא דאמרינו בסנהדרין (דף כ"ט ע"א) באיום העדים מאי אמרינו להו מפז וחרב כו' והא אמרי אינשי שב שנין הוי מותנא.

אלא א"ר אשי אמרי להו סהדי שיקרא כו' אלמא דר' אשי מסכים אמאי דאמרי אינשי שב שנין הוי מותנא ולא הוי איום. א"כ גם פאן לא אמר בדדמי אמנם הר"ן ו"ל בתשובותיו הביא בשם הרמב"ם ו"ל פלישנא קמא דהוי פמלקמה: ולפ"ז בנידון דינו הרי לפי גירס' המ"מ לא הוי פמלקמה פלל.

ואף לפי גירסת הר"ן דהוי פמלקמה הרי כל הראשונים ו"ל לבד הרי"ף והרמב"ם ו"ל פסקו דלא בעינן קברתיו בע"א בפמלקמה. ואף להרי"ף והרמב"ם דבע"א בפמלקמה בעינן קברתיו הרי סברת המרדכי דעובד פוכבים מסל"ת עדיף טפי.

וכבר כ' שיש לומר שהרי"ף והרמב"ם ס"ל סברת המרדכי פדי שלא תקשה עליוהו מההיא דחסא. ואף אם לא נקבל סברת המרדכי הרי לפי דברי הריב"ש הוי כמו קברתיו: ועוד י"ל בנ"ד שאף אם נחוש לכל התנמות דבעינן אף בעובד פוכבים מסל"ת קברתיו בפמלקמה ודבר הוי פמלקמה.

וגם נחוש שטלטול לא הוי פקברתיו עדיין לנ"ד י"ל דכ"ז הוא בסתם אדם המעיד אבל פשהמעיד הוא אמן דאקטר לא שיקף לומר דאמר בדדמי דכיון דאמן הוא פקי מאד אם מת באמת אם לאו.

וגם מתירא להוציא מפיו שמת אדם בלאזערעט אם לא נתברר לו באמת דהא מרע לי' אומנתו אם ילף אחר ויראה שלא מת ונזקה דאמן לא מרע אומנתו פדאיתא ע"ז (כ"ז ע"ב) ואף בעובד פוכבים מסל"ת מצינן שאומרים לא מרע אומנתו פדאיתא חולין (צ"ז ע"א) לטעמי' קפילא וע"כ לא סמכינן באיסורי דאורייתא במסל"ת חוץ מעידי נשים.

רק משום דלא מרע אומנתו כמו שהאריף הש"ף ביו"ד (סי' צ"ח סק"ב) ומה שהקשה בשם מחותנו האלוף מ' גרשון דבמסל"ת לא שיקף מרע אומנתו. באמת לא קשה דהסברא הוא דאמן לא יוציא דבר מפיו אף בדרך סיפור שלא יהא ברור לי' לפי אומנתו דילמא חזי אחריןא ומרע לי' אומנתו.

א"כ שפיר סמכינן בעובד פוכבים מסל"ת וגם אמן שנדאי אמת הוא. וכן מצאתי בס' פמ"ג והדעת נותנת כף.

ואם מצינן דסמכינן ע"ז בשאר איסורי דאורייתא כ"ש בעדות אשה שהקילו: וגם אין לחשוש שהדאקטר יאמר שמת פלוני פדי שהסי יזהר בשמירתו כמו דאי' ברש"י פ' אחרית מות.

דאדרבא הסברא נותנת שמזהיר ומורה ע"י דבר אמת וכדרשתם ו"ל במיתת בני אהרן שמתו באמת. ועדיין יש לנו לבאר בנ"ד פיון דשלח לה גט פטורין פ"א א"כ הוי לכאורה פקטטה.

וכארגיל הוא קטטה. והרמב"ם ו"ל ס"ל דאף בארגיל הוא קטטה אינה נאמנת משום דחיישינן שמה שפרתו.

וּכְבָר כ' הַגֵּר"א ב"א"ע (ס' י"ז בס"ק קמ"ז) דְהַרְמַב"ם לֹא הִי גוֹרָס רַק ע"א בְקַטְטָה מֵהוּ וס"ל דְבַע"י דְגִילוּי מִקְלָתָא כְּבָר אִיפְשִׁיט. וע"כ הַסְבָּרָא פְּאֵן מְשׁוּם שְׁמָא שְׁפָרְתוּ (ולפמ"ש לְעֵיל לֹא צְרִיכִין לְזַה) וּמָה שְׁהַקְשׁוּ עַל הַרְמַב"ם אִם הִיא הַחֲזִיקָה כָּל יִשְׂרָאֵל מִי הַחֲזִיקוּ כְּבָר תִּירָץ הַרש"ל דְבַע"א שְׁאֵנִי וְכֵן הוּא הַסְבָּרָא: ולפ"ד הַרְמַב"ם ז"ל גַּם בְּקַבְרֵתוֹ אֵינָה נְאֻמָּת כִּינּוּן דְהַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׁמָא שְׁפָרְתוּ.

אָמְנָם לְפִי שִׁטְתוֹ אֵין סֹפֵק שְׁזַהוּ דוּקָא הִיכָא שְׁהַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית פ"א וְאִז חִיִּישִׁינוּ שְׁמָא שְׁכָרָה אוֹתוֹ. אָבֵל הִיכָא שְׁלֹא הַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית לְמָה נִיחֻשׁ שְׁשְׁכָרָה אוֹתוֹ הָא אַף בְּלֹא קַטְטָה כָּל אִשָּׁה שְׁבַעֲלָה בַמִּדָּה"י וְדַאי רְוָצִית לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ.

כִּי רוּצָה בְּקַב וּתְפִלוֹת. וְאִפ"ה מְהִימְנִינוּ לָהּ וּמָה נִיחֻשׁ בְּקַטְטָה טְפִי אֶלָּא ע"כ דְמִיִּירִי שְׁהַחֲזִיקָה פ"א לְעֵשׂוֹת אֵיזָה שְׁקָר כְּדִי לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ.

ולפ"ז יִתְיַשְׁבּ מָאֵד פְּשִׁטוֹת הַסִּגְיָא דְקֹאֲמֵר וְז"ל ה"ד קַטְטָה בְּאוֹמְרַת גְּרִשְׁנִי כְּפִלִי נְשִׁי אֲמַרִי הָכִי. דְלְכָאוּרָה אֵינּוּ מְדוּקְדָק לְמָה בְּכ"מ שְׁמֻזְפִיר קַטְטָה לֹא קֹאֲמֵר ה"ד כְּמוֹ לְעֵיל (ד' ק"ה).

גַּם מֵאִי דְקֹאֲמֵר כְּפִלִי נְשִׁי נְמִי אֲמַרִי הָכִי. הָא חֲזִינוּ דְלֹא כֵן הוּא: ולפמ"ש נִיחָא דְכ"מ שְׁמֻזְפִיר קַטְטָה אַף בְּכ"ד נִיחָא שְׁהוּא רְאָיָה לְדָבָר שְׁיֵשׁ שְׁנֵאָה בֵּינֵיהֶם וְרוּצִים לְהַפְטֵר זמ"ז אָבֵל כְּפֹאֵן מְקַשָּׁה שְׁפִיר דְהָא אַף בְּלֹא קַטְטָה אֲנִי סִהְדִי שְׁרוּצָה לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ דְהָא טַב לְמִיתְבְּטֵן דּוּ וּמ"ש קַטְטָה.

ע"ז קְמִשְׁנִי בְּאוֹמְרַת גְּרִשְׁנִי. הָא כְּפִלִי נְשִׁי אֲמַרִי הָכִי.

פִּי כָּל אִשָּׁה שְׁבַעֲלָה בַמִּדָּה"י וְדַאי דְקֹאֲמַרִי הָכִי וְלְמָה בְּכ"מ אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמֻשְׁקֶרְת. ע"ז קְמִשְׁנִי בְּאוֹמְרַת כְּבָר גִּירְשְׁתַּנִּי וְהַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית.

לְכַף חִיִּישִׁינוּ טְפִי. א"כ בְּנ"ד שְׁלֹא הַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית וְדַאי דְנֻאָמֵן לְפִי דַעַת הַרְמַב"ם ז"ל: וְאַף אִם נָבֵא לְחֻשׁ לְדַבְרֵי הַגְּהֵת הַאֲלֻפְסִי שְׁאֵף הִיכָא דְלֹא הַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית מְקַרִי קַטְטָה הֵינּוּ כְּפִינּוּ שְׁהִמִיר דְתוֹ וְהֵתָם לֹא הַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית.

וע"כ דְהַטְעַם הוּא מְשׁוּם דְלֹא דִיִּיקָא וּמִינְסָבָא וְרוּצִית לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ אִיף שְׁהוּא הָרִי כִינּוּ דְאִיפְשִׁיט בְּעֵינֵין דְלְעֵיל בִּיבְמָה. גַּם בְּמִלְחָמָה דַע"א מְהִימֵן אַף הִיכָא דְלֹא דִיִּיקָא וּמִינְסָבָא.

וּא"כ גַּם בְּקַטְטָה צ"ל דְנֻאָמֵן ע"א. וּבְאָמַת לֹא הַחֲזִיקָה בְּהַגְהֵת אֲלֻפְסִי כָּלֵל בְּנִידָן ע"א רַק בְּנִידָן הַעֲדוֹת שְׁל הָאִשָּׁה עֲצָמָה.

וּבְכַרְט הִיכָא דְאֲרַגִּיל הוּא קַטְטָה דְלְפִי פִירש"י אֵין הַחֲשֵׁשׁ רַק מְשׁוּם דְאֲמַרִי בְּדַדְמִי וְבַע"א וְדַאי לֹא שְׁיִיף זֹאת דְאִטוּ מְשׁוּם שְׁהִיא שׁוֹנְאָתוּ יֹאמֵר הָעֵד בְּדַדְמִי (דְלֹא כַהֲח"מ ב"א"ע ס' י"ז ס"ק צ"ד שְׁמֻקְשָׁה מִתְשׁוּבַת הָר"ן).

וּכְבָר הַשִּׁיגוּ עָלָיו כָּל הָאֲחֻרָנִים) א"כ בַע"א בְּכַה"ג וְדַאי דְהוּא נְאֻמָּן: וְאַף אִם נְחֻשׁ לּוֹמֵר עוֹד דְגַם לְהַגְהֵת אֲלֻפְסִי הַטְעַם מְשׁוּם שְׁחִיִּישִׁי שְׁמָא שְׁפָרְתוּ וְחִיִּישִׁינוּ אַף הִיכָא דְלֹא הַחֲזִיקָה שְׁקַרְנִית אֲכַתִּי י"ל דְהַאֲיַבְעִיָא הוּא הִיכָא דְאֲרַגִּילָה הִיא קַטְטָה חִיִּישִׁינוּ לְשְׁמָא שְׁפָרְתוּ.

אָבֵל בְּאַרְגִּיל הוּא שֵׁכ' רִש"י ז"ל שֶׁהַחֲשֵׁשׁ הוּא מְשׁוּם בְּדָדְמִי וְדַאי לֹא חִינְשִׁי בַע"א וּמֵאִי דְבַעֲי בַגְמ' הוּא בְּאַרְגִּילָהּ הִיא דְאָז חִינְשִׁי לְמִשְׁקֶרֶת. וְלָמָּה נֹאמֵר שְׁחֹלֵק עַל סִבְרַת רִש"י ז"ל וּבְהִגָּהֶת אֶלְפָסִי לֹא נִזְכָּר כָּלָל ע"א: וְגַם אִם נַחֲוֵשׁ טָפִי שֶׁהִגָּהוֹת אֶלְפָסִי ס"ל דְאָף בְּאַרְגִּיל הוּא חִינְשִׁינֵן לְשִׁמָּא שְׁפָרְתוֹ אֵין הַנְדוֹן דּוּמָה רֵאִי לַנ"ד דְדוֹנָקָא הֵיכָא שְׁהַמִּיר דָּתוֹ שְׁבַדְעָתָהּ שְׁלֵא תְהֵא אֲשֵׁתוֹ בְּשׁוּם אַנְפִּין.

דְכִינֵן שְׁהַמִּיר וְדַאי לֹא יִרְצָה לְדוּר עִם אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּי דּוּמֵיָא דְהֵיכָא שְׁאֲמָרָה גִירְשִׁתִּי שְׁבַדְעָתָהּ שְׁוֹדַאי לֹא תְהֵא אֲשֵׁתוֹ. וּבִפְרָט מְדִינָא דַגְמ' שְׁיִכּוֹל לְגַרְשָׁהּ בַע"כ.

אָבֵל בַּנ"ד שְׁשַׁלַּח לָהּ ג"פ וְלֹא רִצָּתָהּ לְקַבֵּל הָרִי חוֹינֵן דְהֵיא אוֹהֲבָתוֹ וְלֹא רִצָּתָהּ לְהַפְטֵר מִמֶּנּוּ. וְדַאי דְאֵין לְחוּשׁ לַכ"ע דְהֵיא שְׁכָרָה אוֹתוֹ.

א"כ בַע"א וְדַאי דְמַהִימֵן שְׁהָרִי בַע"א אֵין חֲשֵׁשׁ אַחַר לְפָסְלוֹ אִם לֹא שְׁנֹאמֵר שְׁשְׁכָרָה אוֹתוֹ וּבְכַאֵן אֵין לְחוּשׁ לְזֶה כָּלָל דְהֵא חוֹינֵן שְׁהִיא רוּצָה שְׁתְּהֵא אֲשֵׁתוֹ וּבִפְרָט בְּעוֹבַד כּוֹכְבִים מַסל"ת שֵׁכ' הַגָּאוֹן בַּעַל נ"ב בְּמַהֲדוּרָא קָמָא בַמַּסל"ת לֹא חִינְשִׁינֵן בְּקַטְטָה וְרֵאוּי לְקַבְּוֹעַ בְּהַ מְסַמּוּרוֹת: ע"כ בְּהֵא נַחְתִּינֵן לְדִינָא וּבְהֵא סְלִקִּינֵן בְּנִידוֹן דְאִיתְתָּא דָּא יֵשׁ לְהַתִּירָה לִינְשָׂא אָף לְכָל הַחַנּוּמְרוֹת שְׁנַחֲוֵשׁ בְּדָבָר הַזֶּה: דְבָרֵי אֱלִיעֶזֶר יִצְחָק בְּהַגָּאוֹן מוה' הַלֵּל זֵלֶה ה"ה מוּוֹלְאָזִין.

סִימָן שׁו"ת מְנִידוֹן דִּינֵי סְרִיס שְׁכַתְבַּ לְהַגָּאוֹן הַגְּדוֹל מו"ה דּוֹד טַעֲבִיל זַצ"ל אב"ד דַק"ק שְׁטוּיִפְץ: מַעֲשֵׂה הִי פֶה עִיר שׁוּוֹעַרְזֵנָא בְּאִישׁ אַחַד וְשִׁמּוֹ ר' נַפְתָּלִי בֶן ר' דּוֹד מַפְה. אֲשֶׁר מִיּוֹם לִידְתּוֹ יִצָּא עֲלָיו הַקּוֹל שְׁנוֹלֵד בְּלֹא בִיּוֹצִים וּבְלֹא כִיס.

וְיֵהִי כְּאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְפָרְקוֹ נִשָּׂא אִשָּׁה אַחַת וּמַתָּה בְּנַעֲרֵיָתָהּ. וְאַח"כּ נִשָּׂא הַשְּׁנֵיָה וְלֹא רִצָּתָה לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה מְחַמַּת חֶסְרוֹן מוּמוֹ הַנְּ"ל וְנִתֵּן לָהּ ג"פ כַּד"ת וְשִׁלְחָהּ מַעֲמוֹ.

וְאַח"כּ נִשְׁתַּדָּף עִם הַשְּׁלִישִׁית הִיא הָאִשָּׁה מ' לָאָה בַת מוה' יְהוֹשֻׁעַ הָעַשִׁיל. וּבְהִגִּיעַ יוֹם הַנְּשׁוּאִין נִשְׁמַע דְבַר הַחֶסְרוֹן הַנְּ"ל לַב"ג הַנְּ"ל וְחִזְרָה בְּהַ מְלַהֲנִשָּׂא לוֹ.

וְאָבִיו ר' דּוֹד הַנְּ"ל וְאִמּוֹ כִּיחֲשׁוּ בְּזֵה וְאָמְרוּ אֲשֶׁר הוּא שְׁקָר וְכִזָּב לְגַמְרֵי וְנִגְמַר בִּינֵיהֶם אֲשֶׁר קִיבַל הַחֶתֶן ר' נַפְתָּלִי הַנְּ"ל ע"ע בַּקָּגַא"ס בְּאִם אֲשֶׁר לֹא יֵהִי לָהּ בָּנִים מִמֶּנּוּ בְּמִשְׁוֹף חֲמִשָּׁה שָׁנִים אַחַר הַחֲתוּנָה אִזִּי מְחַוִּיב הוּא לִיתֵן לָהּ ג"פ.

וְתוּמ"י גָּמְרוּ הַנְּשׁוּאִין. וּבַעֲוֹד מְשֻׁף שְׁלִשָּׁה שָׁנִים נַחְצִי אַחַר הַחֲתוּנָה נָפַל לְמִשְׁכַּב הָאִישׁ ר' נַפְתָּלִי הַנְּ"ל מִכָּאֵב חֲוָלִי מַעֲיִים ר"ל וְנַחְתֵּלֵשׁ מְאֹד עַד כִּי הִגִּיעַ לְשַׁעֲרֵי מְנוֹת וּשְׁחַל"ח וְהִלָּף לְעוֹלָמוֹ בְּלֹא בָּנִים.

וְאַחַר פְּטִירָתוֹ גָּבִינוּ עֲדוּת ע"ד הַחֶסְרוֹן הַנְּ"ל. וּבְמוֹתְבַ תְּלַתָּא פְּחָדָא הַוִּינָא וְאַתָּא לְקַדְמָנָא הַרְבְּנֵי מוה' דּוֹד בַּמ' יְהוּדָא לִיב מַפְה וְהִגִּיד לְפָנֵינוּ בַת"ע בַּאֲלִיוֹנ"ע בּוּזָה"ל.

אִיף בֵּין גִּיוּעֵזִין בְּשַׁעַת טְהַרְתַּת הַמַּת ר' נַפְתָּלִי הִלְזוּ שְׁנַפְטֵר בְּלֹא בָּנִים. אוֹן אִיף הָאָב מְכּוּוֹן גִּיוּעֵזִין צָנָא זַעְהַעֵן בְּבִירוֹר דְאִשׁ וְנֹאשׁ מַעַן הָאֵט מַעוֹלָם גִּירְעַט עַל הַמַּת הִלְזוּ שְׁהוּא סְרִיס מְלִידָה בְּלֹא בִיּוֹצִים וּבְלֹא כִיס הָאָב אִיף גִּיזְעָהֲעֵן אָז עַס אִיזוּ טַאקַע אַמַּת וּוִיא מַעַן הָאֵט גִּירְעַט עַס אִיזוּ בְּיָא אִיִם גָּאָר כִּיִן סִימָן נִיט גִּיוּעֵן נִיט כִּיִן בִּיּוֹצִים אֲוֹנֵי נִיט כִּיִן כִּיס.

גאר מצד שמאל שלו גלייף אנטקעגין דעם ארט וואש דער אָבֶר איז אַרױש גיגאַנגען פון גוף. איז גיווען בײַ אים דאַרטין אײַן גױז װײטלאך פון דעם אָבֶר.

און דער גױז איז גױװעזין גרױש בַּשַׁעַת טְהָרָה בְּעֶרְף שְׁנֵי טְפָחִים כ"ז הַעֵיד לְפָנָיו בַּת"ע באַליוֹנ"ע בַּזֶּה"ל מוהר"ר דוד הַנְּ"ל. שׁוֹב בָּא לְפָנָיו הַרְבֵּי הַמְּוֹפְלָג מ' זָאב בַּמַּהוּ' יְהוּדָה מִפֶּה וְהַעֵיד ג"כ לְפָנָיו בַּת"ע באַליוֹנ"ע בַּזֶּה"ל.

אײַף גײַדייִנק בַּשַׁעַת דְּעַר מֵת ר' נִפְתָּלִי הֶלְז איז נױלד גײַנואַרין בײַן אײַף גײַקומען לְבֵית אָבִיו בַּשַׁעַת קײַנדבֶּעַט. הָאָב אײַף גײַזעֶהען אַז דײַא מוטער שֶׁל הַמֵּת הֶלְז הָאָט גײַוױיִנט און זײַא הָאָט גײַזאַגט עס איז בײַא מײַר גײַבאַרין גױוואַרין אײַן קײַנד גײַט װײא אַלע לײַטײַן.

הָאָב אײַף גײַזעֶהען אַז עס איז בײַא אַיִם טאַקע גאַר קײַן סײַמן גײַט גױווען גײַט קײַן בײַצײם און גײַט קײַן פײַס. גאַר אַח"כ אַז ער איז גרױש גײַנואַרין לערף בן עֶשְׂרֵה שָׁנִים אַז ער פלעגט גײַן לְבֵית הַמְּרַחֵץ הָאָב אײַף װײַדער גײַזעֶהען אַז עס איז גױווען בײַא אַיִם מצד שְׁמאַלו אײַן גַּבְשׁוּשִׁית קטנה אביסל הױכלאך.

כ"ז הַעֵיד לְפָנָיו הַמְּוֹפְלָג מוה' זָאב הַנְּ"ל בַּת"ע פֶּדַת. און דײַא זאַף איז ידוע וּמְפֹרָסם בְּעִירָנוּ בײַן אַנְשִׁים וְנָשִׁים אַז מַשַׁעַת לִידָה אַנְאִיז בײַא אַיִם גײַט גױווען גײַט קײַן בײַצײם און גײַט קײַן פײַס.

גם עס איז פֿאַרְאָן נָאָף כַּמָּה עֵדוּת בַּפֶּה װאַש זײַא װײַלִין זאַגן בַּת"ע אַז ער איז גײַבאַרין גײַוואַרין בְּלֹא בײַצײם וּבְלֹא פײַס. און בַּשַׁעַת דְּעַר מֵת ר' נִפְתָּלִי הֶלְז איז קראַנק גױוועזין הָאָט דער רופֿא יְהוּדִי מִפֶּה גײַזאַגט.

וגם ערל דאַקטער מאַקאַדעמײא הָאָט אַײַף גײַזעֶהען און הָאָט אַזו גײַזאַגט אַז דאַש װאַש דער גַּבְשׁוּשִׁית הַנְּ"ל איז גרױס גױוואַרין פֶּעַת איז דאַש מַחְמַת עס שְׁנַיִט זאַף אױס בײַא אַיִם אײַן שְׁבֵר און דאַש הָאָט גײַט קײַן אַרְט װאַו הײַן אַרײַן צו גײַן מַחְמַת חֶסְרוֹן פײַס הַנְּ"ל דריבער הָאָט ער אַזו גרױש דײַא יסורים פון חֲוָלִי מַעֲיָיִם.

כ"ז שְׁמַעְנוּ מִפִּי כַּמָּה וְכַמָּה אַנְשִׁים וְנָשִׁים מִפֶּה. וְכָל מַה שֶׁהַגִּידוּ לְפָנָיו הַרְבֵּי מ' דוד הַנְּ"ל וְהַמְּוֹפְלָג מוה' זָאב הַנְּ"ל הַגִּבְהָה לְפָנָיו ב"ד הַח"מ פֶּדַת בַּת"ע באַליוֹנ"ע.

וְלִרְאֵיהָ בָּאנוּ אַנְחָנוּ ב"ד דפ"ק עה"ח יום ב' ט"ו מר חֲשׁוֹן תר"ח לפ"ק פֶּה שְׁוֹעֶרְזוּנָא: גַּאֻם נִפְתָּלִי הַעֶרֶץ בא"א מוה' נָתַן נִטְע זללה"ה וְנֵאֻם חַיִּים בְּמוֹה' אַלְיַעֲזָר זללה"ה: וְנֵאֻם אֶהְרֹן בא"א מוה' יִשְׁעִיָּה זללה"ה: שְׁאַלָה בְּאִישׁ א' אֲשֶׁר שַׁחל"ח.

וְנִשְׁאַרָה אִשְׁתּוֹ זְקוּקָה לִיבָם קָטָן כָּבֵן נִשׁ אוּ פְּחוּת. בְּאִוְפֵן שְׁתַּצְטַרְף לְהַמְתִּין פֶּעֶשֶׁר שְׁנַיִם אוּ יוֹתֵר עַד שִׁיגְדֵל וַיְבִיא סִמְנִים רַק כִּי הַמְּנוּחַ בַּעֲלָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה הַזֹּאת לֹא הִי' לוֹ מִיּוֹם הַנִּלְדוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ לֹא שׁוּם הִיָּכָר פײַס וְלֹא בײַצײם כָּלֵל וְכָלֵל וְכַפִּי הַהַעֲתַק מִהַגַּב"ע הַרְצוּף פֶּה.

וע"ז נִשְׁאַלְתִּי [אַם יֵשׁ לְדַמּוֹתוֹ לְסָרִיס חֲמָה דקיי"ל כר"ע דְּאָמַר סָרִיס חֲמָה לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ כְּדִרְשִׁינוּ וְלֹא יִמָּחֶה פָּרִט לְסָרִיס שְׁשֻׁמוּ מַחױי. וְכֵן פֶּסֶק בַּשַׁעַת א"ע (סי' קע"ב סעי' א') אוּ שִׁישׁ שׁוּם צַד לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם] אַם יֵשׁ לְמַצּוֹא הַיָּתֵר לְהַתִּירָה לְשׁוּק בְּלֹא

חליצה: הנה הדבר הזה אף שאין בו עיגון גדול כ"כ שהרי יש לה מי שיתלוץ לה ולא ידעתי אם כדאי הוא להזדקק ולחפש צדקא דהיתרא בדבר אשר יוכל לבא להיתר גמור.

אמנם מה אעשה כבר הזדקק לזה כבוד ידידי הרב הגדול המפורסם אב"ד דק"ק סטויפץ ופתח בכחא דהיתרא. וגם כי פעימא היא איתתא דא ומקרקרת ומיללת באזני החכמים למצוא חופש לנפשה באשר אין לה במה להתפרנס.

ומצינו לחכמינו ז"ל שגם בעיגון לזמן קטן אמרו משום עיגונא אקילו בה רבנן כדאיתא בריש גיטין לענין בפ"נ ופ"נ ויעוץ תוס' שם (ד' ג' ע"א ד"ה האי קולא) דמוכח דאף שיכול לשלחו ע"י שנים אפ"ה מקרי עיגון.

וכן משמע שם (דף ט' ע"ב ברש"י ד"ה בגיטי נשים) דזה גופא שלא תזקק ליבום מקרי תקנת עגונות להקל בו. לכן גם אנכי נזדקקתי לזה למצוא צידי היתר אשר נוכל לפטררה בלא חליצה.

והבוחר יבחר וד' הטוב ינחני בדרך האמת ויראני נפלאות בתורתו בא"י למדני חקיו: וזה החלי בעז"ה. לכאורה הדבר הזה פשוט במתניתין יבמות (ד' ע"ט ע"ב) אמר ר' יהושע שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לקרש.

אר"ע אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הפנוש וסריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הפנוש ואנו פסקינן כר"ע וכן פסק בטור ובש"ע א"ע (סי' קע"ב סעיף ג'): ואמרין בגמ' ה"ד סריס חמה א"ר יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן כל שלא ראה שעה א' בכשרותו (ופירש"י שלקה ממעי אמו): והנה פפי המורגל אצלנו בכ"מ שם סריס הוא אשר ניטל איברי ההולדה גם כן לכאורה הפי' במתני' סריס חמה היינו שנולד בלא איברי ההולדה.

ואמאי קרי ליה סריס חמה אמרינן בירושלמי על מתני' איזהו סריס חמה ר' חייא בשם ר' יוחנן כל שלא ראה החמה בכנוש אפילו שעה א'. היינו שמפרש תיבת חמה שלא ראה החמה בכשרותו.

ע"ד דאמרין בנדרים (ד' ל' ע"ב) הנודר מראי חמה אסור אף בסומין שלא נתכנין זה אלא למי שהחמה רואה אותו. אבל תיבת סריס מוכח דמפרשי בפשוטו שחסרו לו איברי ההולדה מדמסיק בירושלמי שם (פ' הערל הל' ד') הושיט ידו וסרסו מבפנים ד"ה אסור לבא בקהל ואינו לא חולץ ולא מייבם נותנין עליו חומרי סריס אדם וחומורי סריס חמה ע"ש.

וע"כ פירושו שפירוש או פצע שם אחד מאיברי ההולדה או הגיד או הביצים חדא דלשון סרסו משמע כן. ועוד דאם פירושו שלא חסר לו פלום רק שננטל לו פח ההולדה ה"ה פשוט דבכה"ג אף שפא לו ע"י אדם כשר לבא בקהל.

ומוכרח מתוך דברי הירושלמי אלו דמפרש שחסר לו אברי ההולדה רק דכשר לבא בקהל משום שנולד כן דהנה בידי שמים ולא חולץ משום שלא היתה לו שעת הפנוש. אבל אם הי' בידי אדם וממעי אמו אז אסור גם לבא בקהל משום פצוע דכא ע"כ: הרי

מתוך דברי הירושלמי אלו מבואר דמפרשי מתני' ממש כבנ"ד שחסר לו ממעי אמו אברי ההולדה.

אמנם נגד זה משמע בכ"מ בש"ס דסתם סריס חמה היינו שלא חסר לו כלום. וכן מוכח בסוגיין דקאמר אין לה אדם שלא נעשה סריס חמה שעה א' קודם מיתתו.

וכן משמע לכאורה בסוגיין דידן דמפרשי סריס חמה דמתני' באופן זה שלא חסר לו כלום רק פת ההולדה אבל אברי ההולדה שלמים הם וחמה פי' לשון חום וחולי כדפי' הערוך מדפריה הש"ס מנא ידעינן אמר אביי כל המטיל מים.

וגם מדפריה אח"כ וליחוש שמא הבריא ואם יתכן אצלם לפרש פהירושלמי הרי אין מקום לקושיותם: והנה זאת לפענ"ד יש לבאר מדוע לא מפרשי פתלמודא דבני מערבא. ונבאר בעז"ה לקמן: אף בעיקרון של דברים הנוגעים לנ"ד אשר לכאורה לפי ש"ס דילן מדלא פירשו פן נוכל להסתפק דילמא דווקא בסריס חמה סתם לא חולצין לאשותו משום שאין לו פת המוליד.

אבל אם חסר לו מאברי ההולדה אף דהוי פצ"ד ממש אף כיון דהוי בידי שמים נימא דמוליד. הן זאת לא יעלה על לב אדם אשר אם חסר לו אברי ההולדה יהא ראוי להוליד יותר מאותו סריס חמה המבואר בש"ס דידן דלא חסר לו כלום מאה"ה.

חדא דפשיטא דסוגיא דפצ"ד בידי שמים דקאמר שמואל לעיל שם (ד' ע"ה ע"ב) דמותר לבא בקהל משמע שאינו מוליד ואפ"ה פשר דאם מוליד הא אף אם נעשה פצ"ד בידי אדם פשר מדפריה הש"ס וניקב לא מוליד כו'.

[וזה לפענ"ד דוחק לומר דזאת גופא גלי קרא דפצ"ד בידי שמים מוליד]. ועוד דאין נאמר דלקח מפרש הש"ס מתני' בכה"ג משום דפשיט ליה להש"ס דאם חסר לו מאה"ה עדיף טפי ומוליד משום דהוי ממעי אמו הא זאת לאו דבר הפשוט לסתמא דתלמודא ורק שמואל הוא שחידש דבר זה לעיל (שם ע"ה ב') דפצ"ד בידי שמים פשר ואין פשיטא ליה להש"ס כ"כ עד דפריה מנא ידעינן ליה.

וע"כ אנו צריכין למשכונני נפשין על דברי הש"ס אלו בדברים אלו. אשר לכאורה יפלא מאוד כל דברי הש"ס אלו מתחלתן ועד סופן.

מה דמקשה מתחלה ה"ד סריס חמה אשר זאת אינו מוכן למה לא פריה ה"ד סריס אדם א"כ ע"כ הי' ידוע להם דסריס אדם פירושו שפירס אדם איברי ההולדה שלו. א"כ קושיותם ע"כ רק על תיבת חמה א"כ מאי קאמר ריבר"י אמר ר' יוחנן כל שלא ראה שעה א' בכשרותו הא מתני' הוא דסריס חמה לא הי' לו שעת הפנושר א"כ מה חידש ר"י.

נדקדוק הש"ס הי' רק על תיבת חמה. ואין לפרש דברי ר"י ע"ד שאמר בירושלמי שלא ראהו החמה בכשרותו אף כי גם שם המימרא בשם ר' יוחנן א"כ מאי פריה תו מנא ידעינן דילמא מיירי בכה"ג שחסר לו ממעי אמו איברי ההולדה: עוד יפלא מימרא דרב יוסף שם דאמר היינו דשמענא לאמי דאמר כל שממעי אמו לקוי ולא ידענא מאי ניהו ויעני' ברש"י שם שהביא ב' פירושים ושניהם אינם עולים יפה ובפרט לפירוש השני

קשה הא גם במתני' מבואר שלא הי' לו שעת הפנשר ולמה לא הבין קודם לכן: והנה מצאתי שהרב בעל ניווקי יוסף הרגיש קצת.

וכתב על מה דקאמר הש"ס ה"ד סריס חמה לאו לשון שאלה הוא אלא מדברי ר"י בר"י שפירש סריס חמה דמתני' שהוא בענין שלא הי' לו שעת הפנשר מעולם פיון שפריס אדם חולץ משום שהי' לו שעת הפנשר דאל"כ הא מפרשינו לקמן סימנים עכ"ל.

והנה גם דבריו קשה להבינם דאפתי מה חידש ר"י בר"י הא במתני' מפורש שלא הי' לו שעת הפנשר: והנראה לפענ"ד ליישב דברי הנ"י שהוא מפרש סוגיין ממש פדברי הירושלמי דר"י בר"י בשם ר' יוחנן אתי לפרושי מתני' שלא נטעה בפירוש סריס חמה.

דקא מצינו כמה פעמים בש"ס סריס חמה אף שנעשה אח"כ ובסוגיין גופא קאמר רבא דקא אין לה אדם שלא נעשה סריס חמה שעה כו'. הלא דפי' סריס חמה בכל מקום היינו שניטל ממנו פח ההולדה ואבריו שלמים.

א"כ הייתי מפרש פן במתני' דהפלוגתא שבין ר"א ור"ע הוא דוקא בכה"ג ודוקא בסריס חמה שלא חסר לו כלום. ע"ז קמפרש ר"י בר"י דסריס חמה דמתני' אין פירוש פסריס חמה דבכל מקום ואדרבא פי' דמתני' יכול להיות אף אם נחסר לו איזה אבר.

אף פי' חמה הוא רק שלא ראה שעה א' בכשרותו. והסריסות שלו יכול להיות אף שיהי' או שנגסר לו אברי ההולדה או שנגסר לו פח ההולדה רק שנולד פו'.

וע"ז קאמר הש"ס בדרף שאלה דבסריס חמה שלא חסר לו מאה"ה מנא ידעינו דממעי אמו הני או אח"כ פיון דזה הוא עיקר הטעם דמתני'. ע"ז אמר אבני כל שאין עושה כיתה וע"ז קאמר רב יוסף היינו דשמענא לאמי דאמר כל שממעי אמו לקוי פי' ששמע זאת על פי' סריס חמה והי' קשה לו דקא באמת סריס חמה שבכ"מ אף שאינו נודע הלקוי שלו ממעי אמו וחמה היינו שפאה לו חולי ע"י חום [וכן נראה לי דברי רבינו הרמב"ם ז"ל שהוא מביא בכ"מ בהלכות אישות סריס חמה היינו בענין שאינו מוליד.

ובפירושו במתני' דידן מפרש פדברי הירושלמי. שלא ראה שעה א' את החמה בכשרותו].

אבל עכשיו ניקח ליה דקאי על סריס חמה דמתני' דידן דבמתניתין דידן לא הני פי' חמה פבשאר מקומות אלא לאפוקי שלא נעשה אח"כ והסריסות יכול להיות בפועל ממש. אף זאת הי' פשיטא לי' להש"ס דאף שנעשה ע"י חולי ואברי ההולדה הם בשלימות קא מייירי מתני' ע"ז קפריף וליחוש שפא הבריא.

פן נ"ל בפ"י דברי הש"ס לפי דברי הנ"י. וא"כ הי' פננת הנ"י אם לאו.

בירורא דהאי סוגיא פן הוא לפענ"ד אשר יתא מתאימות יחד הני תרי תלמודא דידן ודבני מערבא בפ"י דמתני': עכ"פ העולה לנו בנ"ד פירוש דמתניתין דידן הוא סריס חמה פמו סריס אדם היינו שנגסר לו אברי ההולדה רק דנ"מ דזה נעשה אח"כ וזה נולד ממעי אמו א"כ הרי איתא במתני' דבכהאי גוונא לא חולצין לאשתו: ובמאי דכתובנא אנחת לי חדא מילתא אשר נתקשו בו גאוני בתראי.

וְרֵאִיתִי בְּשֵׁם הַיְשׁוּשׁ וְכֵן אִזּוּ הִגָּאוֹן וְ"ל בְּתִשׁוּבָתוֹ שְׁתַּמָּה עַל רִבְיָנוּ רִשׁ"י וְ"ל מִנֵּ"ל לְרִשׁ"י וְ"ל לְפָרוּשֵׁי אֶהָא דְקָאֵמַר שְׁמוּאֵל לְעִיל (שָׁם ע"ה ב') פַּצ"ד בִּידֵי שְׁמַיִם פֶּשֶׁר ע"י רַעְמִים אוֹ בְּרַד אוֹ מְמַעֵי אִמּוֹ דִּילְמָא שְׁמוּאֵל רַק מְמַעֵי אִמּוֹ אֵינְרִי.

אָבֵל אִם נַעֲשֶׂה ע"י מַעֲשֵׂה דִילְמָא אֵין נ"מ בֵּין ע"י אָדָם אוֹ ש"ד. וְנִדְחָקוּ בְּזֶה הַרְבֵּה וְכַמָּה דִּיו נִשְׁפָּף ע"ז: וּלְפַמ"ש דְּבַרֵי רִשׁ"י וְ"ל בְּרוּרִים הֵמָּה דְהָא מִיד אַחַר מִתְּנִי' דִּידֵן מִתְחַלֵּת מִתְּנִי' דְסָרִיס חֲמָה פֶּהוּ שְׁנַשְׂא בַת יִשְׂרָאֵל מֵאֲכִילָהּ בְּתַרוּמָה הֲרִי חֲזִינֵן דְסָרִיס חֲמָה לָא הָוִי פַּצ"ד וְכַבֵּר בְּרִירָנָא דְסָרִיס חֲמָה דְמִתְּנִי' דִּידֵן ע"כ לָאו פִּירוּשׁוֹ ע"י חֲוָלִי אֶלְא שְׁהוּא מְמַעֵי אִמּוֹ וְאִף בְּחֶסְרוֹ לֹא אב"ה.

א"כ זֶה הַדִּין דַּפַּצ"ד מְמַעֵי אִמּוֹ הֵינְנוּ שְׁנַבְרָא חֶסֶר בְּלֹא בִּיצִים אוֹ בְּלֹא גִיד הֲלֹא מִתְּנִי' הוּא דְכָשֶׁר וּמֵאִי אֶתִי שְׁמוּאֵל לְאִשְׁמַעֲיָנוּ. אֶלְא ע"כ דְמַכְשִׁיר אִף דְנַעֲשֶׂה אַח"כ רַק שְׁנַעֲשֶׂה בִּידֵי שְׁמַיִם וְלֹא ע"י אָדָם.

וּבְאַמַּת בְּפִי סָרִיס חֲמָה דְמִתְּנִי' אֵינוֹ סוֹבֵל רַק הַנּוֹלֵד מְמַעֵי אִמּוֹ לְבַד שְׁלֹא רָאָהוּ הַחֲמָה שְׁעָה א' בְּכַשְׁרוֹתוֹ אָבֵל פַּצ"ד בִּידֵי שְׁמַיִם הוּא סוֹבֵל הַכֹּל הֵן מְמַעֵי אִמּוֹ וְהֵן שְׁנַעֲשֶׂה ע"י אֵינָה סִיבָה מִן הַשְׁמַיִם.

וּבְרוּחָא יְכִילָנָא לְמִימַר כֵּן דְהָא לְפִי מַה דְפִסְקִינוּן בְּאַמַּת כְּשְׁמוּאֵל ע"כ פִּירוּשָׁא דְמִתְּנִי' דְסָרִיס חֲמָה פֶּהוּ שְׁנַשְׂא בַת יִשְׂרָאֵל הוּא ע"כ אִף שְׁנַבְרָא חֶסֶר מְמַעֵי אִמּוֹ וְהָא דְלֹא מְקַשָּׁה הַש"ס אִמִּתְּנִי' דְסָרִיס חֲמָה פֶּהוּ מֵאִי טַעְמָא אוֹ מִנ"ל דְבַכָּה"ג לָא הָוִי פַּצ"ד.

[וּמַזְהָ לְכַאוּרָה יֵהָא מְוֹכְרָח לֹאִמַר דְהַש"ס קְמַפְרֵשׁ שְׁהוּא ע"י חֲוָלִי וּבְאַבְרָיו שְׁלֵמִים] אָבֵל הָא לִיתָא חֲדָא דְהָא מְצִינֵן לְפָרוּשֵׁי בַכָּה"ג. וְעוֹד דִּי"ל דְזֶה הִי פְּשִׁיטָא לִי לְהַש"ס דְזֶה לָא הָוִי פַּצ"ד וְכָרוּת שְׁפָכָה דְתִיבַת פְּצוּעַ וְכָרוּת הֵינְנוּ שְׁהוּא נִפְצַע אוֹ נִכְרַת מִשָּׂא"כ מְמַעֵי אִמּוֹ אֵימַת הִי הַפְּצִיעָה וְהַכְרִיתָה ע"ז לָא דֵינִיק הַש"ס פְּלֵל טַעְמָא דְמִלְתָּא מִשָּׂא"כ בְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל שַׁע"כ פִּירוּשׁוֹ שְׁנַפְצַע אוֹ שְׁנַכְרַת אֶלְא שְׁנַעֲשֶׂה שְׁלֹא בִידֵי אָדָם ע"ז קְשָׂאֵל הַש"ס טַעְמָא דְמִלְתָּא: וּבְדַבְרֵי אֱלוֹי יֵשׁ לְתַרְזַן דְקָדוּק הִגָּאוֹנִים הַנ"ל עַל רִשׁ"י אִף בְּלֹא דְבַרֵינוּ דָּאִם נִפְרֵשׁ בְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל דְכּוֹנְנָתוֹ עַל פַּצ"ד מְמַעֵי אִמּוֹ לָא אֲצַרְכִּינוּ לְשׁוּם טַעְמָא אֶלְא מְשׁוּם דְלֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ פְּצִיעָה וְכָרִיתָה פְּלֵל.

אָבֵל מִדְקָאֵמַר פְּצוּעַ וְלֹא הַפְּצוּעַ וְגַם מִדְאֲצַטְרִיף לְאִקּוּשֵׁי לְמַמְזֹר ע"כ בַּכָּה"ג מִיִּירֵי דְהָוִי פְּצִיעָה רַק שְׁלֹא בִידֵי אָדָם: עַכ"פּ בְּהָא סְלָקִין וּבְהָא נִחְתִּין דְלָפוּם דְבַרֵי הִירוּשְׁלַיִם וְדָאִי פִּירוּשָׁא דְמִתְּנִי' בַּכָּה"ג שְׁנוֹלֵד בְּלֹא אָבְרֵי הַהוֹלְדָה.

וּבַכָּה"ג לָא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ. וְדַבְרֵי תַלְמוּדָא דִּידֵן לְפִי מַה דְבַרֵינוּ וּבְפִי' דְבַרֵי הַנ"י גַּם הֵמָּה יוֹכֵל לְהִיּוֹת מִתְּאִימוֹת לְדַבְרֵי הִירוּשְׁלַיִם.

וּא"כ לַפ"ז הֵךְ עֲוֹבְדָא דִּידֵן מִתְּנִי' הִיא דַּא"צ חֲלִיצָה: וְעוֹד: נ"ל לְבַרְר בּוֹנ"ד דְהָא לְפִי דַעַת הֲרִי"ף וְהַרְמַב"ן וְהַרְא"ש דְמַפְרֵשֵׁי הֵךְ מִתְּנִי' דְכַרְמֵי יְבָמוֹת (דָּף ע"ה ע"א) דְקָאֵמַר ר' יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ שֶׁל רִיב"ב כֹּל שָׂאִין לוֹ אֶלְא בִּיצָה א' פֶּשֶׁר הֵינְנוּ שְׁנַבְרָא כְּף.

מסיק עלה בירושלמי יבמות (פ' הערל ה"ב) אתי עובדא קומי ר' אימי אמר לה אין ברתא דאת שריית ליה אלא הוי ידעת דלא מוליד ונהו ר' זעירא מקלס להדא משום מילתא על ברא ע"כ.

הרי לפי שיטתם מסיק בירושלמי מפורש דבנולד בביצה א' אינו מוליד וכ"ש בנולד בלא שום ביצים. אמנם לפי שיטת רבותינו הצרפתים היינו ר"ת וסייעתו דמתני' דכרמי איירי בידי אדם דהקיתר הוא משום דהוי רק ביצה א' אין ראיה מהירושלמי לנ"ד שאינו מוליד. וכבר קמו ביה קדמאי ובתראי להכניס ראשם בין ההרים הגדולים האלו ולא הכריעו: והנה כבר האריכו בו כל האחרונים לפרש דברי הירושלמי עפ"י שיטת ר"ת וסייעתו דמפרשי מתני' דכרמי בידי אדם.

דאיתא בירושלמי שם אית תנויי תני בידי שמים פשר. ואית תנויי תני בידי שמים פסול. הווי בעין למימר מאן דתני בידי שמים פשר ר' ישמעאל בנו של ריב"ב ומאן דתני בי"ש פסול רבנן היא א"ר אחא בר פפא קומי דר' זעירא פולהו דרבנן הרי שפלת חטטין מי מחפך ביה או מסיית ונהרי הוא בידי אדם כמו בי"ש ע"כ.

אשר לכאורה מבואר בירושלמי דהוי מפרשי פלוגתא דר"י בש' ריב"ב ורבנן בי"ש. ותירוץ דירושלמי לא ברירא להו פננתו היטב: והואיל ואתא לידן אענה גם אנכי חלקי בזה בעזה"ת ובפרט להבין דברי התוס' יבמות (דף ע"ה ע"א ד"ה שאין לו) מה שסייעו בדבריהם דמסוף דברי הירושלמי משמע דבי"א מירי.

ולכאורה הלא עיקר ראיות הרמב"ן ממסקנא דהירושלמי דרוצה לומר דר"י בש' ריב"ב ורבנן פליגי אי פצ"ד בי"ש פשר. אף באמת נ"ל דדבריהם נכונים כי מסקנת הירושלמי דמסיק פולי רבנן הרי שפלת חטטין מי מחפך ביה או מסיית וה"ה בידי אדם כמו בי"ש ופי' המפרשים עפ"י שיטת הרמב"ן דמסיק דאף רבנן סברי דבי"ש פשר.

והא דתני בי"ש פסול מירי בכה"ג שהי' חטטין ומחפך ביה. ולפי דבריהם עיקר חסר מן הספר אם נוקמי הו' ברייתא בהכי ותו איף הוי קרי לה בי"ש פיון דהוי בי"א.

ולפי שיטת ר"ת נראה לפרש דר"י בש' ריב"ב מכשיר אף בידי אדם רק בנטלה ולא נפצעה דניטלה עדיף טפי וזהו דמסיק הרי הוא כסריס חמה ע"כ כן הוא פי' דכמו בי"ש פשר כן זה פשר. ולכאורה מה הוא הדמיון זל"ז דהא דבי"ש פשר גזירת הכתוב הוא.

ותו דמשמע בש"ס דשמואל חידוש זאת ולפירוש זה הלא במתני' דכרמי אתנני' אף לכמ"ש לעיל מבואר דזה פשיטא דבנולד כף פשר וזהו סריס חמה דמתני' (ולא שמואל חידוש זאת) וקצת דריש טעמא דקרא דמכשיר סריס חמה אף דנברא חסר מאברי ההולדה פיון דלא היתה זאת ע"י אדם פשר.

וכמו כן בניטל ע"י רופאים וע"י עצת אדם ובכת אחת ובכונה הוי פאלו נברא כף דס"ל דעיקר הקפידא דקרא הוא דוקא אם נפצעה ע"י אדם ע"י מפת חרב וכמו שפצינו בכוליא [חולין ד' נ"ה ע"א כמוכא בהג"א שם ע"ש] ומזה ה' רוצה לומר הירושלמי דע"כ רבנן דפליגי על ריב"ש ריב"ב ס"ל דגם בי"ש פי' ע"י חולי וכה"ג אף שלא היתה ע"י פציעת

קָרַב אֶפ"ה פְּסוּלָה פִּינּוֹן דַּע"כ"פ נִפְצָעָה וּלְכָף ס"ל דְּגַם בְּנִיטְלָה בְּכּוֹנְנָה פְּסוּל ע"ז קָאָמַר בִּירוּשְׁלָמִי פּוּלֵי רַבָּנָן פִּי אַף רַבָּנָן ס"ל דְּבִי"ש פֶּשֶׁר.

וְהָא דַּס"ל דְּבִנִּיטְלָה פְּסוּל מִשּׁוּם דְּלֹא דְרָשִׁי טַעְמָא דְקָרָא דְכָשֶׁר בִּי"ש מִשּׁוּם דְּלֹא נַעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה רַק לֹאט לֹאט אֲלֵא דְגִזְזִירַת הַפְּתוּב הוּא וְע"ז קְמַסְיָק תַּדַּע דְּהָא בַּעֲלַת חֲטָטִין וּמַסְיִית בָּהּ וְהָרִי בִי"א כְּמוֹ בִי"ש פִּי שְׁנַעֲשֶׂה לֹאט לֹאט וְאַפִּילוּ הֵכִי סְבִירָא לֵיהּ דְּפְסוּל: וּלפ"ז הַנּוֹגַע לַנ"ד לְפִי מָה שְׁבִיִּאֲרַתִּי הָא תַּחֲזִילַת דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְּבִנִּיטְלָה ע"י רוּפְאִים פְּשָׁרָה מִשּׁוּם דְּהָוָה פְּנוּלְד פֶּךָ דְּגִלִּי קָרָא דְכָשֶׁר א"כ אִם קָאָמַר שְׁם הִירוּשְׁלָמִי דְּבַכָּה"ג לֹא מוּלִיד ע"כ גַּם בִּי"ש לֹא מוּלִיד.

דְּאִי ס"ד דְּבִי"ש מוּלִיד א"כ אִיךָ הָוָה ס"ד לְדַמּוּתָן לְהַכְשִׁיר פִּינּוֹן דְּעִיקָר דְּבָר זֶה תְּלוּי בְּלִידָה וְא"כ אַף לְפִי מַסְקַנַּת הִירוּשְׁלָמִי דְּמַסְיָק דְּגַם לְרַבָּנָן בִּי"ש פֶּשֶׁר מִשּׁוּם גַּזְה"כ ג"כ מִשְׁמַע דְּלַעֲנִין הוּלְדָה דְּמִינִין לְהַדְּדִי רַק שְׁהַפְּתוּב חִזְקָן א"כ לְפִי מָה שְׁבִיִּאֲרַתִּי הָרִי גַם לְפִי שִׁיטַת ר"ת מוּכַח בִּירוּשְׁלָמִי דְּבַכָּה"ג לֹא מוּלִיד: וְעַתָּה יֵשׁ לָנוּ לְבָאָר מָה שְׁהַעִיר בְּזֶה הָרַב הַגְּדוֹל הַמְּפֹרָס אַב"ד דַּק"ק סְטוּפְצִי דִּילְמָא הָוִי לֵיהּ בְּצִיִּים דְּבוּקִים בְּפְסָלִים וְדִילְמָא אִי הָוִי מְמַעְכֵי לְהוּ הָוִי יוֹצְאוֹת וְנִיפְרוֹת גַּם בַּחוּץ.

וְכַדְתַּנּוּ בְּמַתְנֵי בְּכוֹרוֹת (דָּף מ' ע"א) ר"ע אוֹמַר מוֹשִׁיבוֹ עַל עַפּוּזוֹ וּמִמַּעַף אִם יֵשׁ שְׁם בִּיצָה סוּפָה לְצִאת מַעֲשֶׂה שְׁמִיעָף וְלֹא יֵצֵא נִשְׁחַטָּה וְנִמְצָאָת דְּבוּקָה בְּפְסָלִים וְהַתִּיר ר"ע וְאָסַר רִיב"נ וְא"כ גַּם בַּנ"ד אִיכָּא לְמִיחַשׁ דִּילְמָא הָוִי לֵיהּ בִּיצִיִּים דְּבוּקִים בְּפְסָלִים וְאִי הָוִי מְמַעְכֵי לְהוּ הָוִי יוֹצְאוֹת לְחוּץ וְא"כ אֶפְשָׁר דְּרָאוּי לְהוּלִיד ג"כ ע"י בִּיצִיִּים אֵלּוּ ע"כ דְּבָרֵיו: הֵן אִם פִּי יָפָה הַעִיר וְהֵאִיר בְּדָבָר הַזֶּה.

אֲמַנָּם זֶה וְדָאִי דְּאִין לָנוּ לְחוּשׁ לְדָבָר הַזֶּה רַק הֵיכָא שְׁנַמְצָאוּ שְׁנֵי פִּיסִים אַבְל הֵיכָא שְׁלֵא נִמְצָא פִּיס כָּלֵל וְדָאִי דְּאִין לְחוּשׁ וְאִם פִּי הִרָה"ג הַנְּז"ל הֵאִיר דְּבָרֵיו גַּם בְּזֶה אֲמַנָּם הַסְּתַפְּק עוֹד דְּאֶפְשָׁר לוֹמַר דְּבִישׁ לוֹ פִּיס בְּיָדוֹעַ שְׁיֵשׁ לוֹ בִּיצָה בְּנֹדָאִי וּבְאִין לוֹ פִּיס אֵינוֹ וְדָאִי שְׁיֵשׁ לוֹ בִּיצָה אַבְל מ"מ מִיַּדִּי סְפִיקָא לֹא נִפְקָא דִּילְמָא יֵשׁ לוֹ בִּיצָה דְּבוּקָה בְּפְסָלִים ע"כ דְּבָרֵיו: הֵן הָרֹאֶה בְּסוּגִיָּא דְּהַתָּם יִרְאֶה אֲשֶׁר אִין לְהַסְּתַפְּק בְּזֶה כָּלֵל.

פִּי לְכַאוּרָה קָשָׁה מְאוֹד דַּעַת רַבִּינוּ הֶרְמֵב"ם ז"ל שְׁפַתְב [בפ"ג מֵהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת ה' ה'] בְּכוֹר שְׁהִנָּה לוֹ בִּיצָה א' וְשְׁנֵי פִּיסִין וּבְדָקוֹ הַמְּוַמְחָה וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגִּיזִי וּמִיַּעֲכוּ וְלֹא יֵצֵאָת בִּיצָה שְׁנִיָּה וְהַתִּירוֹ הַמְּוַמְחָה וְנִשְׁחַט וְנִמְצָא הַשְּׁנִיָּה דְּבוּקָה בְּפְסָלִים ה"ז מוֹתֵר הוּאִיל וּמִיַּעֲכוּ.

אַבְל אִם לֹא נִמְעָף אַעפ"י שְׁנַשְׁחַט עַפ"י מוּמְחָה ה"ז יְקָבֵר עַכ"ל הֶרְמֵב"ם ז"ל וְקָשָׁה מְאוֹד לְכַאוּרָה לְמָה לֹא כָּתַב דַּעַת ר"ע לְכַתְּחִלָּה שְׁאִם נִמְצָא בִּיצָה א' וְשְׁנֵי פִּיסִין צָרִיךְ לְמַעַף וְלֹא כ' רַק לְעַנְנִין דִּיעֲבַד וּבַהֲל' בִּיאַת מִקְדָּשׁ [פ' ז' ה' ח'] כ' סְתָמָא דְּבִיצָה א' וְשְׁנֵי פִּיסִין הָוִי מוּמָא וְעוֹד דְּמִשְׁמַע דָּאָף אִם לֹא מִיַּעֲכוּ ה"ז יְקָבֵר רַק מְדַרְבָּנָן חֲדָא דְּכָל הָךְ פֶּרְקָא מִיַּרְי בְּאֹפְן שְׁהַאִסוּר הוּא רַק מְצַד שְׁלֵא נִרְאֶה לְמוּמְחָה וְעוֹד מְדַקְאָמַר אַעפ"י שְׁנַשְׁחַט עַפ"י מוּמְחָה וְאִם מְדַאוּרִיָּתָא אָסוּר מִשּׁוּם דְּאִגְלֵי מִילְתָּא דְּלֹא הָוִי מוּמָא מָה זֶה רְבוּתָא שְׁנַשְׁחַט עַפ"י מוּמְחָה וְדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם אֵלּוּ מְרַפְסִין אִיגְרָא דְּשִׁבְיָק דִּינָא דְּלַכְתְּחִלָּה כְּדַת מָה לַעֲשׂוֹת וְלֹא קָאָמַר רַק לְעַנְנִין דִּיעֲבַד וּבְדְּבָרֵי ר"ע מְבֹאָר לְהַדְּיָא דִּינָא

דלכתחלה: ונ"ל דיש לדקדק בלישנא דגמרא דקאמר ואתי ר"ע למימר בידוע לא אָמְרִינוּ.

אָלָא מוּשִׁיבוּ עַל עֲפוּזוֹ אִם יֵשׁ שָׁם בִּיצָה סוּפָה לְצֵאת חֲדָא יתורא דלישנא בידוע לא אָמְרִינוּ וְלֹא הָוֵי לְמִימַר רַק וְאַתָּא ר"ע כּו' מוּשִׁיבוּ עַל עֲפוּזוֹ וְעוּד דְלִכְאוּרָה עֵינָר מְחַלְקוּתוֹ עַל ר"י הֲלֵא הוּא לְקוּלָּא אִם מִיעוּף וְלֹא יֵצֵא דְהוּי מוּמָא וְזֶה חֶסֶר מִן הַסֵּפֶר וְהִנֵּה לּוֹ לומר מוּשִׁיבוּ עַל עֲפוּזוֹ וּמְמַעַף וְאִם לֹא יֵצֵא בִידוּעַ שְׂאִין שָׁם בִּיצָה וְהוּי מוּמָא: לְכֹן נ"ל דְמַלְיִשְׁנָא דְהַש"ס מְשַׁמֵּעַ דר"ע לֹא הָוֵי דַעַת מְכַרְעַת אוֹ דַעַת שְׁלִישִׁית לְהַחְמִיר עַל ת"ק לְהַצְרִיף מִיעוּף וּלְהַקֵּל מר' יִשְׁמַעֵאל דס"ל דְלֹא מְהַנִּי מִיעוּף פְּדַמְשַׁמַּע לְכְאוּרָה פְּשֻטָא דְלִישְׁנָא דְהַש"ס אָלָא בְמָה שְׁפַתְבּ בִּידוּעַ לֹא אָמְרִינוּ מְשַׁמֵּעַ שְׂאִינוּ מְדַבֵּר רַק עִם ר' יִשְׁמַעֵאל שְׂאֵמֶר בִּידוּעַ וְאִם כְּפִשְׁטָא הֲלֵא דְבָרֵינוּ גַם נֶגַד הַת"ק: ע"כ נִרְאֵה שְׁמִזָּה יֵצֵא לּוֹ לְהַרְמַב"ם דר"ע לֹא פְּלִיג אֵת"ק וְסִבִּירָא לִיהָ בְּאַמַּת דָּאִם לֹא נִמְצָא רַק בִּיצָה א' הָוֵי מוּמָא וְלֹא חִיּוּשִׁינוּ כָּלֵל שְׁמָא יֵשׁ בִּיצָה בְּפָנִים כַּמ"ש הַרְמַב"ם בַּה'ל' בִּיאַת מְקַדְשׁ הַגָּז"ל שְׁשָׁם עֵינָר מְקוּמוֹ שְׁמִנָּה הַמוּמִין וְלֹא פְּלִיג רַק עַל ר"י דְפְּלִיג אֵת"ק בְּתַכְלִית הַהִנְפֻף וְס"ל דִּידוּעַ שְׂיֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בִיצִים וְכֹשֶׁר לְהַקְרָבָה ע"ז קָאֵמֶר דְלַעֲנֵן הַקְרָבָה יְכוּל לְהִיּוֹת לְפַעְמִים כְּשֶׁר אִם מוּשִׁיבוּ עַל עֲפוּזוֹ וּמְמַעַף וְאִם יֵשׁ שָׁם בִּיצָה סוּפָה לְצֵאת וְאִזּוּ יֵהֵא כְּשֶׁר לְהַקְרָבָה אֲבָל וְדַאי דְלִכְתּוּחָה לֹא חִיּוּשִׁינוּ לְזֶה כָּלֵל כַּת"ק וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר בִּידוּעַ לֹא קָאֵמְרִינוּ לְגַלּוּת שְׂלֵא פְּלִיג רַק עַל ר"י שְׂלֵא יַדַע הַעֲצָה דְמִיעוּף כָּלֵל ע"ז קָאֵמֶר שְׂיֵשׁ עֲצָה לְהוֹצִיא הַבִּיצָה לְחוּץ אִם הִיא בְּפָנִים וּמַעֲשֶׂה שְׁמִיעוּף וְלֹא יֵצֵא וּנְמַצָּאת דְבוּקָה בְּפִסְלִים וְהַתִּיר ר"ע.

וְאַף דְחִזִּינוּ בְּתַר הַכִּי שְׁהוּא מִן הַמִּיעוּט שְׂיֵשׁ לּוֹ בִּיצָה בְּפָנִים אִף פִּינוּ שְׁמִיעוּף וְלֹא יֵצֵא עַכ"פּ הָוֵי מוּמָא מִשָּׂא"כ אִם לֹא מִיעוּף וּנְמַצָּא דְבוּקָה בְּפִסְלִים הָרִי חִזִּינוּ שְׁהוּא מִן הַמִּיעוּט שְׂיֵשׁ לּוֹ בִּיצָה וְלֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ דְבַר לִידַע אִם יֵצֵא הָוֵי כְּאֵלוֹ לֹא הֲרָאָה מוּמּוֹ לְחֻכְּם שְׂאֵסוּר מְדַרְבְּנָן אֲבָל וְדַאי מְדַאוּרִייתָא שְׂרִי דְכִינוּ דְלֹא יֵצֵא עַכ"פּ הָוֵי מוּמָא וְגַם לְכַתְּחִלָּה לֹא הִנֵּה לָנוּ לְחֻשׁוֹשׁ כָּלֵל שְׁמָא יֵשׁ לּוֹ בִּיצָה כָּלֵל רַק מְשׁוּם זֶה אֲסוּר דְהוּי כְּאֵלוֹ לֹא הֲרָאָה מוּמּוֹ לְחֻכְּם וְהַשְׁתָּא מַה יִּשְׁרוּ דְבָרֵי רַבִּינוּ הַרְמַב"ם ז"ל דְבַה'ל' בִּיאַת מְקַדְשׁ הַגָּז"ל שְׁשָׁם מְקוּר דִּינָא דְמוּמִין כ' כַּת"ק דָּאִם לֹא נִמְצָא רַק בִּיצָה א' אֲפִילוּ יֵשׁ לּוֹ שְׁנֵי פִיסִין הָוֵי מוּמָא דְאִזְלוּנוּ בְּתַר רַבָּא רַק לַעֲנֵן כְּכּוּר דָּאִם שְׁחִטּוּ וְחִזִּינוּ שְׁהוּא מִן הַמִּיעוּט אִזּוּ אִם לֹא מִיעוּף הָוֵי כְּאֵלוֹ לֹא הֲרָאָה מוּמּוֹ לְחֻכְּם וְאֲסוּר מְדַרְבְּנָן כְּמוֹ כָּל הַדִּינִים הַמְבֻנְאָרִים בְּפִרְק הַגָּז"ל: וְהִנֵּה הַרְמַב"ן ז"ל [הַבִּיאֵו הַרָא"ש] פּוֹסֵק לְהַדְיָא כַּת"ק דְלֹא כר"ע וְאִין אֲנּוּ צְרִיכִין לְמַעַף כָּלֵל וְכ' הַטּוֹר (בִּיּו"ד ס' ש"ט) שְׂלֵא כֵן דַּעַת הַרְמַב"ם ז"ל.

וּלְפַמ"ש גַּם הַרְמַב"ם יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁסוּבֵר כֵּן: נִמְצָא לְפִי מַה דְאַסִּיקְנָא הוּא לְדַעַת הַרְמַב"ן דְּפִסְק כַּת"ק לֹא ס"ל כָּלֵל עֲנֵן הַמִּיעוּף וְע"כ מְשׁוּם דְלֹא חִיּוּשִׁי כָּלֵל שְׂיֵשׁ שָׁם אִיזָה בִּיצָה וְאַף לְהַרְמַב"ם ז"ל הַנִּרְאֵה ג"כ שְׂאִינוּ חוּשֵׁשׁ לְמַעַף רַק מְדַרְבְּנָן אֲבָל מְדַאוּרִייתָא סַתֵּם בַּה'ל' בִּיאַת מְקַדְשׁ הַגָּז"ל דְבִיצָה א' וְשְׁנֵי פִיסִים הָוֵי מוּמָא וְלֹא הַזְכִּיר הַחֻשׁוֹשׁ דְמִיעוּף כָּלֵל: וְהִנֵּה פִינוּ דְאַף בְּנִמְצָא שְׁנֵי פִיסִין דס"ל לר"י דְבִידוּעַ שְׂיֵשׁ לּוֹ שְׁנֵי בִיצִים אַעפִּי"כ לֹא פְּסִקִינוּ כְּנוּמִיָּה וְלֹא חִיּוּשִׁינוּ כַּש"כ בְּאִין שָׁם שְׁנֵי פִיסִין דְאַף לר' יִשְׁמַעֵאל לֹא חִיּוּשִׁינוּ שְׁמָא יֵשׁ שָׁם בִּיצָה בְּפָנִים מַהִיכָא תִיתִי לָן זֶה דְנִיחּוּשׁ שְׁמָא אִם הִנֵּה מְמַעַף הִנֵּה יוֹצֵא: עוּד

יש לנו לחקור דאף אם נימא דבכה"ג פבנידון דיין אם הנה ממעף הנה יוצא והנה מוליד
עכשיו שלא מיעכו ולא יצא אי חשבינו ליה לאין שמו מחוי דהא חזינו דפליגי בזה ר"א
ור"ע בסריס חמה דלר"א חולצין לאשתו מפני שיש לו רפואה ור"ע ס"ל דזה לא מהני:
דזה אין סברא לומר דפליגי במציאות אם מתרפאין באלקסנדרה של מצרים אלא ע"כ
דס"ל דזה לא מהני פינודעתה אין ראוי להקמת שם והא חזינו דר"ע דחייש לענגן מומין
למיעוה בראן לענגן חליצה אינו חושש שראוי להתרפא ואם באנו לחלק דהכא במומין
חייש ר"ע למיעוה משום דבידנו הוא למעף ומקרי סמי' ביידן אבל גבי סריס לא חייש
משום דאין סמי' ביידן [פדאמרינו בגמ' שפן באלקסנדרה כו' מתרפאין] זה לא מסתבר
לחלק: אף לפענ"ד אין נ"מ הך פלוגתא דר"י ור"ע לנ"ד זאת נדאי שאף אם נאמר
דבמומין לא בעי מיעוה פלל אין ללמוד מזה לנ"ד להקל דהתם שאני דאף אם נחויש דיש
שם ביצים בפנים הא לא גרע מאם נמצא אבר א' שלא במקומו דהוי מומא אבל לענגן
לידה יכול להיות שמוליד שפיר אף אם הביצים בפנים הם.

ובפרט שראיתי בספר רפואות א' מחכמי העמים והועתק ללשונינו ונקרא "תחלואי
ילדים" כ' שם וז"ל צריף לחקור בילדים הנולדים מחדש אם הביצים נמצאו בפנים אם
אין פי לפעמים רחוקים ימצאו בו.

ועפ"י רוב באים הם לכיס כשהילד צועק מאלץ א"ע ודוחה אותם ע"י צעקתו להכיס
ולפעמים הם נסתרם בגוף כל ימי חייהם וסוברים שזה הוא יותר לתועלת פח המוליד
משנייזק עכ"ל. אף לא תהא שיחה בטילה שלקהם פתורה שלימה שלנו: דהא לפי שיטת
הרמב"ן בהירושלמי דמעשה דכרמי אף אם אין לו ביצה א' משעת לידה קאמר
בירושלמי דאינו מוליד ומי לנו גדול מרבינו הרמב"ן אשר הנה לו יד ושם גם בחכמת
הרפואה ולו נגלו כל תעלומות חכמה שפתורה ובשאר ידיעות.

ועוד שגם הם לא דיברו אלא בנמצא פיס רק שאין בו ביצים אבל באין לו פיס פלל מזה
לא דברו הרופאים מאומה ואף אם דברו. הלא כל דבריהם הוא רק מצד מה שראו
(פראקטיקע) שהולידו והלא אין להביא ראיה מדוגמתן שנדאי יש לנו לחזור אחר בניהם
מאין הם וסתם פותית מזנות הם פדאייתא בגמ' בכ"מ ויעניין בסנהדרין (דף פ"ב ע"א)
לענגן פלוגתא דנשג"ז וביבמות (דף מ"ב ע"א ברש"י ד"ה ויפטר את יבמתו לשוק):
עוד נ"ל דבר חדש דאף אם רפואתו תלוי ע"י שיצאו בסוף הביצים לחוץ ויליד אפ"ה
פטורה אשתו.

דא בכל סריס חמה אמור במתני' דיש לו רפואה אפ"ה אית ליה לר"ע דאשתו פטורה.
והרפואה דסריס חמה מוכרח בכמה מקומות דקרוכה לבא חדא דכן משמע מדברי התוס'
יבמות (ק"א ע"ב ד"ה קרי פאן להקים) דלפי ס"ד דהש"ס לזמות קטן לסריס חמה
אליבא דר"ע אף דסריס רפואתו תלי במעשה עד שאמר אב"י יבמה יבא עלי' כל דהו
ומחלקי התוס' בין סריס לקטן משום דבסריס אין רפואתו ברורה לבא כמו קטן שגיע
לכלל גדלות ולכאורה מאי ס"ד דהש"ס פלל הא בסריס רפואתו תלוי במעשה משא"כ
בקטן.

והא בגיטין (פ' מי שאחזו דף ע' ע"ב) פסקינו כר' יוחנן דקורדייקס פשוטה דמי ולא
פישן אעפ"י שפמי' ביידן הרי חזינו דמפלגינו מסברא בין ישן ובין קורדייקס משום דישן

יעורר מעצמו וקורדייקס צריף בישרא שמינא כו' לרפואתו א"כ ל"ל קרא לענין קטן
אלא ע"כ דגם בסריס חמה רפואתו ברורה אף בלא סמים: ולולא דמסתפינא הוי אמינא
דמה שאמר בתוספתא שפן במינן מתרפאין באלקסנדרי של מצרים היינו ע"י איזה
תחבולה בגופו ואיזה הנהגה בלי שום סמים.

והו' לא מיבעי לפי מה שפירשתי דבסריס חמה דמתני' היינו שנולד בלא ביצים יכול
להיות דבאלקסנדריה של מצרים יכולים למעף שיצאו. ואף בסריס חמה סתם היינו שנתנו
לו איזה הנהגה לחזק פת המוליד: ולפ"ד לפי שיטת הרמב"ם (בפ' ט"ו מהל' א"ב הל'
ה') ודעמין דמפרשי סוגיית הגמ' (יבמות ד' ע"ו א') דניקב פסול מפני ששוחת דקאי
לענין ההוא גברא דפסול לבא בקהל מוכרח לומר פן דקשה דהא מסיק דאם נסתם פשר
ומסיק בש"ס הרפואה איך לעשות שיסתם א"כ קשה איך סתם ר"א דסריס אדם לא
חולץ משום דאין לו רפואה הא מצינו גם בסריס אדם כה"ג דיש לו רפואה (וכבר הביא
הנ"י מזה ראיה לשיטת הר"א ממיין דלענין בניו קאי) אף לפמ"ש גיחא דשם תלוי
רפואתו במעשה משא"כ בסריס חמה שפמעט יכלה לבא רפואתו ממילא: ובהו' מדוקדק
שפיר דקאמר הש"ס היכי עבדינן ומנ"ל להש"ס שיש תחבולה דילמא הא דקאמר נסתם
פשר היינו אם אירע שנסתם מעצמו ולפמ"ש גיחא דאם גם בהו' הנה יכול להיות הסתימה
ממילא הנה קשה ע"ז ממתני' מר' אליעזר פנ"ל בדברי הנ"י הנ"ל.

אע"כ דהסתימה אינו יכול להיות רק ע"י תחבולה ולזה קאמר היכי עבדינן: אף זאת יש
לענין דלפ"ז דאף אם התחבולה היא קרובה עכ"פ פנין דהשתא לאו בר אולודי הוא קא
מקרי שמו מחוי א"כ מדוע אשת טונמטום בעי חליצה מספק הא אף אם הוא זכר עכ"פ
צריף קריעה ועתה הלא שמו מחוי.

וי"ל דטונמטום עדיף טפי פנין דהשתא כ"ז שלא נקרע עדיין האשה שלקח אינה בכלל
אשתו כלל פנין דאינו בר תשמיש כלל ולכשיקרע דאז תהא אשתו אז לא יהא שמו מחוי
משא"כ בכה"ג בסריס חמה שהיא בר תשמיש ונהו' אצלו כאשה לאיש ואפ"ה פנין דעתה
לאו בר אולודי הוא שפיר קרינן שמו מחוי: וגם ע"ז נתתי לבי אולי יש טונמטום כה"ג
שיש לו גיד והביצים והפיס מכוסים תחת עור ואולי אם יקרע הוי נמצא תחתיו פיס גם
ביצים.

ובפרט שמצינו בריש חגיגה בטונמטום שביציו מבחוזן הלא חזינן דמקרי טונמטום אף
שיש לו ביצים רק שהגיד מכוסה אולי יכול להיות גם להיפך ובגמ' מצרכי חליצה לאשת
טונמטום סתם ואם נאמר דכול להיות טונמטום פנה הלא בר תשמיש הוא וא"כ הדרא
קושנין לדוקתא: אף שבתי וראיתי דזה אינו חדא דלא מצינו כה"ג טונמטום.

ועוד דמשמע דטונמטום ניקר לכל שיש עור יתירא שאינו בכל אדם אשר תחתיו מונחים
אברי הנרע ובנ"ד לפי הג"ע נראה שלא הנה בו שינוי אחרזולת זה שהגידו העדים וקצת
מצאתי ראיה לזה מתוס' יבמות: עוד נלפע"ד לצרף לשריותא דהאי איתתא מה שמבואר
בג"ע דבעת הקידושין לא רצתה להתקדש לו מפני זה שאמרו שאין לו פיס וביצים רק
אח"כ נתפייסה באופן שיתן לה גט אם לא תוליד חמשה שנים: ונהנה לפי המבואר בג"ע
אשר אביו ואמו פחשו הדבר ואמרו שיש לו.

הלא נ"ד דומה ממש באם שנתקדשה באופן שאין בו מומים ונמצא שיש לו. ואף שנתרצתה אח"כ להמתין ה' שנים י"ל דהוא רק לעגן לידה אבל אם באמת אין לו אברי ההולדה הלא אין קידושי טעות יותר מזה: ואף דפסקינן בש"ע (סי' ל"ט) דבקידוש על תנאי ובעל סתם צריכה גט מספק תדא דנה דוקא משום דשמא מחל על תנאו ובנ"ד י"ל דנדאי לא מחלה כמו שאבאר לקמן בעזה"י ועוד דלפי"ז עכ"פ ארנוח לן דבנ"ד הוי רק ספק מקודשת והוא נגד חזקה דפנויה ואינו רק מדרבנן ויהא נ"מ טובא ג"כ כמו שאבאר בעז"ה: ועתה נחל לעינינו בעגן הקידושין אי הוי נדאי מקודשת או ספק דאורייתא או דרבנן.

והנה הרמב"ם פסק (בפ"ד מהל' אישות הל' י') והובא דבריו בטור (סי' מ"ד ובש"ע א"ע סעי' י') סריס שקידוש בין סריס אדם או סריס חמה וכן איילונית שנתקדשה הוי קידושין והתוס' פתבו דאיילונית שנתקדשה לא הוי קידושין אפי' מדרבנן וא"צ גט.

אבל ספק איילונית צריכה גט משום דבמומין כה"ג נדאי דלא מחיל אף אם בעל א"כ י"ל כה"ג אף בדידה דבכה"ג דלאו בר אולודי הוא לא מחלה ויעניין בתה"ד (סי' רכ"ג) והובא בב"י (סי' קנ"ז) ונ"ל והאידנא דרגילין לעשות קידושין ונשואין יחד בשעת חופה וכיון דבההוא שעתא מתנה אנשואין נמי מתנה: והנה לעגן קידושי טעות יעניין בתוס' יבמות (דף ס"ה ע"א ד"ה תצא בלא כתובה) שהביאו בשם התוספתא ואף דלכאורה יש לחלק בין אשה לאיש דהא חזינו דבלא באה מחמת טענה לא כפינו להוציא אם לא בר אולודי הוא.

והמעניין בתוס' יבמות (דף ס"ה ע"א ד"ה שפינו לבינה) יראה דהטעם משום דלא מהימן לה וגם אינה מצויה. משא"כ הכא דמתחלה הקפידה על בנים נדאי דאי לא הוי בר בנים אין לה מקח טעות גדול מזה ואף דמספקא לן אי הוי בר אולודי תדא דהא חזינו דלאו מרובא דעלמא הוא משוינוי שיש בו יש לן לאוקמי אחזקתה דקודם גדלות דלא הוי בר אולודי וגם חזקת פנויה.

ובפרט בנ"ד שכבר הוחזק בג' נשים ולא אוליד ואף דבש"ס משמע לעגן אשה שם ביבמות דבעינן דוקא ג' אנשים ושהה עשר שנים היינו דוקא היכא דלא חזינו ריעותא משא"כ היכא דהוי ריעותא נדאי דלא תלינן בעונש רק בחסרון דידיה וכיון דלאו משום עונש אם חזינו בג' נשים דשהה זמן.

שהנה ראוי להוליד ולא הוליד כבר הוחזק בלאו בר אולודי וכן משמע שם בתוספתא דאם יש איזה ריעותא לא תלינן בעונש ולא בעי עשר שנים ובא"י דוקא א"כ בנ"ד דריעותא הנזכר וכבר הוחזק בג' נשים דלא אוליד בין אם הוא סריס או לא סריס עכ"פ יש לנו להחזיקו בלאו בר אולודי והיא הלא לא הפירה בו ואדרבא הכחיש הריעותא א"כ הוי מקח טעות.

ואף שנתרצית להיות עמו חמש שנים ואח"כ יתן גט אם לא יוליד כן דרך העולם בזמנינו לומר כן משום דלא נהיגי לקדש על תנאי אבל אין לה גילוי מלתא ואומדנא יותר מזה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה.

ואם בנפלה לפני יכם מומר פסקינן בש"ע א"ע (סי' קנ"ז סעי' ד') דבדיעבד אם נשאת בלא תליצה לא תצא הרי חזינן דאוקמינן אאומדנא ובנ"ד אין אומדנא גדול מזה פיון דמתחלה מיאנה מחמת זה והוי ממש פנתקדשה ע"מ שאין בו מומין ונמצא בו מומין.

ואף דהתם אמרינן דאם פנסה אח"כ הוי ספק מקודשת. קדא דכבר הבאתי דברי תה"ד דבזמנינו כבר לא שינה לומר כן.

ותו דכמו דחזינן דבאיש בספק איילונית לא אמרינן כן כמ"ש התוס' ביבמות (דף ב' ע"ב) כן לענין אשה דהא חזינן דאף דאינה מצוה על פו"ר עכ"פ היכא דאמרה בעינא חוטרא פייפינן להוציא כש"כ בנ"ד דחזינן דקפדה מאוד וגם חזינן דלאו במצות פו"ר תלי זאת דהא לדעת התוס' איילונית א"צ גט אף היכא דיש לו אשה ובנים ויעניין בתוס' ב"ק דף ק"י ע"ב ד"ה דאדעתא דהכי לענין יבמה שנפלה לפני מוכ"ש.

ובתוס' פתובות דף מ"ז ע"ב ד"ה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ובשו"ת חכם צבי סי' מ"א ובשו"ת נוב"י קמא ביו"ד. ובשו"ת רד"ך לענין אה מומר יעו"ש): ועוד נלע"ד דכבר קדש בשריותא דהאי איתתא.

כשנבדמה זאת לאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאגרשה לאחר ה' שנים אם לא תלד ממני א"כ לפ"ד זה ודאי דאם הגיע ה' שנים ולא הוליד ולא נתן גט דהוי קידושין בטליו למפרע.

לדעת האומרים דבמעכשיו לא בעינן תנאי כפול וכל דיני תנאי ובכה"ג ודאי דחל הקדושין עד ה' שנים שכן משמע בש"ס דידן הפותב גט לאשה שתתגרש בו אחר שאקדשה ביבמות (דף כ"ב ב') וכן איתא בירושלמי להדיא בקידושין על מתני' דהאומר לאשה הרי את מקודשת לאחר שלשים יום.

דמקדש אשה לשלשים יום מקודשת וכן שם באומר לה הרי את מקודשת ע"מ שאגרשה. והוי ממש כמו באתרוג ע"מ שתחזיר לי דאם לא תחזיר לא הוי מתנה וכן בכאן אם לא גירשה אח"כ ודאי דבטל הקידושין למפרע.

א"כ לדעת הר"ן פ' האומר בשם הירושלמי הובא בא"ע (ריש סי' ל"ח) ויענין שם בב"ש דאין טענת אונס בקידושין בתנאי שצריף לקיים א"כ הוי ממש כמו אומר הרי את מקודשת לי ע"מ שאמתן לך ר' זוז לאחר ה' שנים א"כ אם מת בתוך ה' שנים דבטל הקידושין למפרע וגם כאן שהתנה או שיוליד או שימתן גט ואם מת ולא קיים התנאי ודאי דבטל הקידושין מעיקרא כמש"כ שם (סי' ל"ח סעי' ל"ו): ואף שיכול להיות שאם הנהי חיי הנה מוליד עכ"פ פיון שעבר ה' שנים ולא נתקיים התנאי איך שהיא הקדושין בטלים למפרע ויש לעיין אם עדיין לא הגיע הזמן אף ידוע לנו שלא יתקיים וא"כ לפ"ז אף אי הוי בר אולודי פיון שלא נתקיים התנאי שהתנה קודם קידושין אינה מקודשת למפרע.

והנה עכ"פ איך שהוא לא הוי רק ספק מקודשת כדפסקינן בש"ע (סי' ל"ח סעי' ל"ה) דבקידשה ע"ת וכנסה סתם צריכה גט מספק ואם קידשה אחר צריכה גט משני. וזהו נובע מדברי הרא"ש ממ"ש בגמ' פתובות (דף ע"ד ע"א) זה הנה מעשה ולא הנה פח ביד חכמים להוציאה בלא גט ואף שכ' הב"ש (שם ס"ק נ"ט) דהיכא שנודע קודם הבעילה שהתנאי לא נתקיים הוי ודאי קידושין והן כ' דבריו בלי שום ראיה וראיתו הובא לקמן

(סעי' ל"ו ס"ק ס"ג) דשם משמע דמקודשת ודאי ודבריו פליאים דהא התם מיירי אף שמת בתוך י"ב חודש וא"כ הלא בשעת פניסה לא ידעה עדיין שלא יתקיים התנאי וגם עיקר סברתו תמוה דהא מוכח בש"ס בסוגיא דאין אשה אוכלת בתרומה עד שתפנס לחופה.

דכיון דנכנסה לחופה ודאי כבר ידעה במומין וכן משמע לקמן במתני' בנמצאו בבית בעלה אף שלא פנסה עדיין בודקה בקרובותי' ואפ"ה מוכח בש"ס בסוגיא דלא הוי רק ספק בקידושה ע"מ שאין בה מומין.

אף דע"כ ידע קודם בעילה וא"ל דבסוגיא דאין אשה אוכלת כו' לכה פשונכנסה לחופה אוכלת משום דמחיל אם לא ידע והא כן בנכנסה לחופה גרידא איכא פלוגתא דאמוראי אם מחיל אם לאו ע"כ גלע"ד דלא כהב"ש בזה דאף בנודע קודם הבעילה שלא נתקיים אפ"ה לא הוי רק ספק.

וראיתי בבית מאיר שגם הוא חולק עליו וס"ל להיפך דבנודע לא מחיל כלל: אף לפענ"ד גם דבריו אינם נכונים מפמה סוגיות ביבמות דאין תנאי בנשואין בשום אופן. ולפ"ז הרי משפחת שפיר דיש תנאי בנשואין עכ"פ העולה בנ"ד שהיה התנאי במום זה דלאו בר אולוץ היא גילתה דעתה שאינה מתרצה בפירוש ואף דבסתם אשה אמרי' טב למיתב טן דו אף כיון שגילתה דעתה ודאי הוי תנאי כמו בנדרים שאין בהם עינוי נפש דסתמא לא קפיד ואם התנה הוי תנאי וא"כ אף שאין תנאי בנשואין עכ"פ הא לא הוי רק ספק וכאן יש ספק השני שמא הנה סריס חמה דמידי ספיקא לא נפקא וא"כ הוי ס"ס גמור בכל פרטי אופנים הנוהגים בס"ס.

ובספק הראשון מתיר יותר אף בחייו וגם מתהפך. ויש חזקה דפנוי' המסייע לספק הראשון ודאי דיש להקל.

ובגידון התנאי בגט שהזפרתי הוי רק ספק מקודשת אף לדברי הב"ש וחזקה דאינו מוליד המסייע לספק האחרון ויעויין: עכ"פ בהא נחתינו ובהא סלקינו דבנ"ד שהיה תנאי מפורש במום זה שאין לו אברי ההולדה פשאר כל אדם והיא גילתה דעתה שאינה מתרצה א"כ אף דבשאר מומין אמרינו באשה דמסתמא מתרצה משום טב למיתב טן דו בנ"ד כיון שגילתה דעתה ודאי דהוי תנאי גמור כמו דאמרינו באיש לענון נדרים שאין בהם עינוי נפש דסתמא לא קפיד ואפ"ה אם התנה הוי תנאי גמור וכבר העלינו בעז"ה דאף דאין תנאי בנשואין עכ"פ לא הוי רק ספק מקודשת דלא כהב"ש ובפרט בגידון התנאי שיתן לה גט שהזפרתי לעיל גם להב"ש לא הוי רק ספק דהא לא ידעה בשעת נשואין אם יתקיים ובנ"ד יש עוד ספק השני שמא הוי סריס חמה דמידי ספיקא עכ"פ לא נפקא א"כ הרי זכינו לדין דיש כן פ"ס להתייר לשוק שמא לא הוי קידושין כלל ואת"ל דהוי קידושין שמא הוא סריס חמה שאין חולצין לאשתו וספק הראשון מתיר יותר אף בחייו וגם הס"ס מתהפך שמא הוי סריס חמה.

ואת"ל דלא הוי סריס חמה שמא לא מחלה התנאי בנשואין. וגם יש חזקה דפנוי' המסייע לספק הראשון.

א"כ לפענ"ד הוי ס"ס גמור להתיירא וכ"ז אינני אומר רק להלכה ולא למעשה עד שיצטרפו לזה גדולי ישראל. וד' יצילנו משגיאות: סימן ד מה שפכת להגאון מהר"ד הג"ל ותשובתו ע"ז פבר גדפס בספרו בית דוד.

שאלה ע"ד המעשה שאירע פה באיש א' ושמו משולם פייווש במ' נפתלי שהיה לו בת והוא עצמו היה מלמד במינסק ונשתדף במינסק עם בחור א' ושמו יצחק בן אריה הפהו ואמו נשואה בק' אוזדא והוא נולד לה מבעלה הראשון אשר היה לה בקאפוליניא והבחור הזה היה מוחזק במינסק לכל מפיריו שהוא בן יחיד מאביו.

גם אבי הבתולה התנה עמו בפירוש שאינו רוצה השידוך בשום אופן אם לא שהוא בן יחיד דוקא שלא יגיע גורלו לעבודת הצבא וקודם פתיבת התנאים נסע הבחור לפה קהלתינו והתראה עם הבתולה והוחזק גם בבית הבתולה שהוא בן יחיד והנה נשאת לו והיתה חופת נדה ואחר איזה ימים מעטים שבק חיים לכ"ח.

ובבואה אמו לקבל את העזבון ממנו ולא נתנו לה. התקוטטה עמהם ובבואה למינסק הוציאה קול שיש לה עוד בן מבעלה הראשון שבקאפוליניא והוא אלם ובקטנותו הלך עם העניים ולא נשמע ממנו זה זמן רב יותר מעשרים שנה: ואחר אשר כתבו מפה לבד"צ דקאפוליניא שידוענו אם נשמע שמה מזה הגיע דבריהם לאחד מדייני קהל: ננדקנו אנחנו ב"ד לחקור ולדרוש אודות עלנפתא דא שכ' מע"ל והעידו כמה אנשים שהיה לו אח מאביו אלם מיום הנלדו והיו מפירים אותו היטב והוא לפי דעתם כבן כ"ה שנה ניותר.

זאת תקרנוה השי"ת רחם על העלובה מנוער ויראה למו נפלאות להתיר אסורים דברי אנחנו ב"ד עה"ח יום א' כ"ה איר צ"ח לפ"ק פ"ק קאפוליא יצ"ו: נאום יעקב במה יהודא סג"ל זללה"ה מ"ץ דק"ק הג"ל ונאום יקותיאל זיסקינד במ"א זללה"ה.

ונאום מנחם נחום במה יעקב זללה"ה. + ואחר שנודענו שבד"צ מקאפוליניא לא חקרו הדבר היטב פדין קבלת עדות אז כתבתי להם עוד הפעם לדרוש ולחקור היטב הדבר אם העדות היא כד"ת וכהלכה.

וזה אשר הגיעני דבריהם שנית. יום ג' כ"ו אדר שנת תקצ"ט לפ"ק קאפוליא כבוד דידינו הרב הגדול החוב"ק סיני ועו"ה בישראל גדול שמו כבוד מוה' אליעזר יצחק נ"י דידינו נדרשנו לאשר בקשנו כבודו וקראנו להעד הא' מהשנים עדים אשר העידו לפנינו בקיץ העבר ושאלנו אותו אם פבר היה גדול כשהפיר האלם והשיבנו שהיה אז עדיין קטן מערף שמונה שנים.

וגם זה אין ידוע לו בבירור אם היה האלם להנעדר אח מן האב או מן האם והעד השני עזן לא תקרנוהו. והנה ביום ב' י"ח אדר העבר ציינו להכריז בכל פתי פנסיות שפל מי שידע מהעדרו של האלם יבא ויעיד וכן בא לפנינו באותו יום הר"ר פנחס בהר"ר צבי מפה קהל' והגיד לפנינו בתורת עדות שהיה מפירו היטב להאלם מן האשה אסתר וזה ערף אחד עשר שנים בעת לקיחת הרעקרויטין בפעם ראשון שמע פה קהל' שמת האלם הג"ל ושאלנו אותו ממי שמע זאת ואם יודע באיזה מקום מת והשיב שאינו זכור מרוב הימים.

אף זה זכור בברור ששמע שמת את זו שמענה ונגידה. ולראיה פאנו עה"ח אנחנו ב"ד דפה יום ה'ל שנה ה'ל: נאום יעקב במה' יהודא סג"ל זללה"ה מ"ץ דק"ק ה'ל ונאום יקותיאל זיסקינד במ"א אהרן זללה"ה ונאום נתן נטע ברה"ג הגדול מ' שלמה זללה"ה.

ונהו העתק מג"ע דמינסק שהחזק באין לו אחים ע"פ במוטב תלתא פחדא הוינא ואתא לקדמנא הרבני מ' גדליה במהו' יהודא והעיד לפנינו בתו"ע באליונ"ע בזה"ל איך האב גיהערט בפירושו מפי המנוח מ' יצחק בן אריה בחורף העבר בשנת תקצ"ז אז ער איז אבן יחיד לאביו אונ האט ניט קיין ברודער נאר איין ברודער פון מוטער' בזה"ל ממש האב איך גיהערט.

ונה הנה לאחר שנשתדף עם בת הרבני מו"ה משולם פייווש במ' נפתלי כ"ז העיד מ' גדליה ה'ל. שוב בא לפנינו מוה' יהודא ליב במה' יצחק והעיד לפנינו הח"מ בתו"ע באליונ"ע כו' ששמע ג"כ מפי המנוח ה'ל בחורף ה'ל קודם שנשתדף שידוף ה'ל בזה"ל אז ער איז אבן יחיד ביין פאטער אונ ער האט ניט קיין ברודער מער אז דער וואס איז פון זיין מוטער אליין' כ"ז העיד בתו"ע מוה' ליב ה'ל ג"כ במעמד העד מ' גדליה ה'ל ולהיות לראיה מהימנא ולאות אמת על העדים שהעידו לפנינו כנ"ל פאנו עה"ח יום ג' ח' סיון תקצ"ט לפ"ק פ"ק מינסק נאום אברהם ברה"ג א"א מוה' יהודא ליב זללה"ה בעהמ"ח ס' משפיל לאיתן.

ונאום ישראל בלא"א מוה' הושע העשיל ז"ל ונאום אברהם בן שלמה ח"ר אייזיק בעל קריאה: והנה העלוכה הזו בוכה ומבכה על בעל נעוריה ולאשר היא מפה קהל' שמה פני' עלינו לשום לב אולי נוכל להמציא מזור למפתה להתירה מפבלי העיגון והנה דבר זה מוטל על כל חכמי ישראל וגדוליהם לעיין ולפקח בשריותא דהאי איתתא פאשר חשו חז"ל מאד בתקנת ב"י שלא יהיו עגונות וענ' זו רפה בשנים ערוך בת כ' שנה לשוא שמרה ח"ו לא תהא פזאת בישראל: והנה יצאתי לעורר בשריותא דהאי איתתא כיד ד' הטובה עלי וד' הטוב יורנו הדרף הישר אשר נלך בה לבל אפשר בדבר הלכה ח"ו הדריכני בנתיב מצותיה כי בו חפצתי ואל אלקי אמת ינחני בדרף אמת בא"י למדני חוקיה: א איתא בב"ב (דף קל"ה ע"א) ההוא דהנה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי אמר רב יוסף למאי ניהוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה אחי ועוד דהא אמר בשעת מיתה דלית ליה אחי א"ל אבני הא אמרי דאיפא עדים במדה"י דנדעי דאית ליה השתא מיתה הא ליתנהו קמן לאו היינו דר' חנינא דר' חנינא עדים בצד אסתן ותאסר א"ל אבני אם הקלנו בשבו' נקל בא"א א"ל רבא לר"נ בר אמר חוש לה עכ"ל הש"ס וכו' התוס' שם ד"ה הא אמרי ה"פ הא יצא קול הכא דאיפא עדים במדה"י ול"ג והא איפא כו' ואיבעי למימר שיש לנו לחוש שמה איפא סהדי הא ודאי ליפא למיחש דהא תנן כו' עכ"ל התוס' חזינן דלדעת התוס' אין לנו לחוש לעדים אא"כ יצא קול דאיפא עדים וכו' הרמב"ם בפ"ג מה' יבום ה"ג לא הנה מוחזק באחין ויצא הקול שיש עדים כו' וכ"כ הרא"ש בתשובה פלל נ"ב סי' ה'.

והמ"מ כ' עוד בשם הרמב"ן והרשב"א ו"ל דנוקא בהחזקת הקול בב"ד חיישינו לעדים משא"כ ביצא קול סתם אף בכה"ג לא חיישינו לה עכ"פ שמעינו מהך סוג' דלא חיישינו לסתם קלא אם לא שקול יצא שיש עדים ע"ז (וכן מבואר בר"ן בקידושין).

נמצא בנ"ד שהיה מוחזק לן דלית ליה אחי כמבואר בגב"ע השלישי ובגוף המעשה א"כ נדאי דלא חיישינו לקלא לחוד. ובפרט שידוע לן דע"י אמו יצא הקול כמבואר בגוף השאלה ואמו נדאי דא"נ דהרי היא מחמש נשים שאינם מעידות אף להקל מפני שחשודה להקלה וכ"ש להחמיר דלצעורה קא מכנין (וכן מצאתי בתשו' חמדת שלמה סי' י"ב ופשוט הוא) א"כ לפ"ז לא היה לנו לחוש להקל כלל: אמנם מאחר שאומרת שהיה האח בקאפולייא וגם נתגדל שם נדאי דאית לן לברורי כמו שמצינו דחיישינו אף לע"א בהכחשה במקום דאיכא לברורי כדאי בקידושין (דף ס"ו ע"ב) ובתוס' שם ד"ה שלח וכן בפ"ק דפסחים (דף ד' ע"א) יע"ש בר"ן וכן נגד רובא דאזלי בתרה בכה"ת אפ"ה היכא דאיכא לברורי מבררין לשיטת הרי"ף בפ"ק דחולין לענין רוב מצויין כו' מפל הלין היה לנו לחקור עכ"פ בקאפולייא אם יש עדים או לא: והנה לפי הפתבים אשר באו לפנינו מבד"צ דשם עכ"פ הוחזק שם עפ"י אנשים שהיה לו אח אלם ויש לנו לבאר אם צריכין עדות ברורה להוציאה מחזקת פשרות שלה שהיה לה עד עתה או דאף בעדות כ"ש או בע"א שיאמר שהיה לו אח מן האב נחוש ג"כ וד' הטוב אל יעזבני להורני דרף האמת: ב איתא בקידושין (דף ס"ד ע"א) במשנה מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן.

יש לי אחים אי"נ יע"ש כל הסוגיא ומבואר שם דהיכא דאינו מוחזק באחין א"נ לאוסרה ולאמר יש לי אחים ולכאורה אף ע"א א"נ לאוסר וכן מבואר בטור וש"ע (סי' קנ"ז סעיף ו') לא היה מוחזק באחין ואמר יש לו אחין א"נ בא' א' ואמר אני אחיו ואפ"ל ע"א או קרוב מעיד עליו א"נ ודין זה דע"א א"נ נובע מתשובת הרא"ש בעובדא דידיה שהיה א' מוחזק כמה שנים שאין לו אחים ובא ע"א והעיד שיש לו אחים והעלה להלכה שא"נ מהך סוגיא דהנזקין דאין ע"א נאמן באיסורין היכא דאחזקת התירא יע"ש היטב: אמנם הב"ש (בס"ק ז') כ' דלשיטת הנ"י נאמן ע"א לאוסר.

וכ' שפן יש לדייק מדברי רש"י והר"ן בסוגיא דקדושין הנ"ל יעו"ש וכן הביאו בשם מהרי"ט ח"א סי' פ"ב יעו"ש. והנה תוכן דברי מהרי"ט דבעובדא דידיה בא' שפא מארץ רחוקה ולא אחזק לן לא באחי ולא בבני לא מיקרי חזקת היתר לשוק אלא ע"כ ידוע לנו שאין לו אחין אלא דמספקא אם נולד לו אח דומיא דר"פ האשה בתרא היה לה חמות אינה חוששת וכ"ת העמד אשה על חזקתה ובחזקת היתר עומדת אמנם אח"כ שנשאת שהוחזק בה איסור א"א וע"י מיתת בעלה אמה בא להתירה אל תמירנה מספק ולא תימא איסורא קמיימא פקעה כו' והא דאמרי' ביבמות פ' ד' אחין ואלו גבי גירושין ס' קרוב לו ס' קרוב לה לא קאמר.

ומשני רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת היינו משום שהיא לפנינו צרת ערוה ואם נולד ס' בגירושיה הערוה מוקמינן לה בחזקת שלא נתגרשה כו' והביא ראיות מסוגיא דנזיר דברד לטבול דמחזקי' מאיסור לאיסור וכן הביא ראיה מהא דאמרי' פ' קמא דחולין בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ולא אמרינן דהא איסורא דאבר מן החי פקעה נדאי

אף ע"י גחירה וכן הוכיח מלישנא דהש"ס פ' יש נוחלין הג"ל אם הקילו בשבוי' נקל בא"א.

וכ' ומה דקאמר הש"ס בסוגיא דקידושין הג"ל דאם אינו מוחזק לן באחין א"נ לומר יש לי אחין היינו מטעם ס"ס שמא יש לו בנים ואת"ל דא"ל שמא גם אחים אין לו כמ"ש הרשב"ם שם ב"ב (דף קל"ד ע"ב ד"ה ומשני) עוד כ' המהרי"ט דהא דאמרי' ע"א א"נ נגד חזקה היינו דקא דאף לדברי העד היתה בחזקת היתר עד עתה וזו הלא לדברי העד לא היתה מותרת עד עתה משום א"א וגם היתה חזקה שלא נתבררה שעה א' יע"ש פל דבריו בארובה: הנה לפי דעת סוגיין דעלמא אזלא דלא כמהרי"ט חזא במאי שהביא ראיה דמחזקין מאיסור לאיסור מהו דבהמה בחי' בחזקת איסור אמ"ה עומדת הרי כבר כ' רבותינו בעלי תוס' ז"ל בביצה.

בחזקת שאינה זבוחה עומדת דלא הוי מאיסור לאיסור: ואף לדברי האומר דבחזקת אמ"ה עומדת כבר הקשה הרשב"א ז"ל בחידושו לביבמות בסוגיין הג"ל על הא דאמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומירץ שאני בהמה משום דכיון דאיסורא מחיים עד שתתחדש לה מעשה המכשירה והלכך פיון שאפיה בא להתיירה ולומר שנעשה בה מעשה המכשירה עליה להביא ראיה יע"ש הרי מוכח מדבריו דביבמה לא מחזקי' מאיסור לאיסור.

וכן דברי התוס' שם ד"ה אשה זו בקושני' השני' מהו דספק דרוסה מוכח דלא פנותיה יע"ש (ודברי התוס' אלו נקטינן להלכה כדמסיק הש"ך ביו"ד ס"נ. ובשם מהר"מ לובלין): ועוד דלפי דברי המהרי"ט אין מקום לקושניית אב"י שם (דף ל"א ע"א) מהו דנפל הבית עליו ועל בת אחיו דקאמר ה"נ נימא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת כו' דמה חזקה שיהי' שם.

ואף דגם עתה נדחק התוס' שם (ד"ה נפל הבית) בקושניית הש"ס מ"מ עיקר תירוץ דסמכי על חזקה דהיתר לשוק שהיתה עומדת אם ימות הבעל. אכל לפי דבריו דזה לא הוי חזקה ועיקר החזקה דקאמר רבה בספק גירושין הוא משום דמוקמינן הערוה בחזקת שלא נתגרשה קושניית התוס' עומדת ביתר תוקף ועוז ואין מקום לקושניית הש"ס כ"ל: וכן משמע בתשו' הרא"ש (פ"ל כ' סי' י"ט) שכ' בטבח שפדק בהמה ואמר שהיא טריפה שזאמן.

משום שהוא מסור בידו אלמא דחשיב ליה בחזקת היתר. ולדברי המהרי"ט בלא"ה הנה נאמן דהא נולד הספק מחיים.

וכן כ' הרשב"א בחידושו לקידושין בהיה סוגיא דיש לי בנים וז"ל יש לי בנים נאמן בדמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני ותינו דאיצטריה להימנותא בדאמר יש לי בנים דאי לא מוחזק לן באחי לשקול מהימנותא ולשדי' אחיזרא דמסתמא לא חיישינן ליה עכ"ל מפל הלין משמע דבכל אשה שמת בעלה קמה לה בחזקת היתר לשוק כ"ז שלא נודע לנו בבירור שיש לו אח הזקק משום דאיסור א"א אנדא לה ע"י מיתת בעלה וקמה לה אחזקתה קמיינתא: ועוד נ"ל להביא ראיה ברורה דלא כמהרי"ט דאין ע"א נאמן בכה"ג לאוסרה נגד חזקת היתר שלפנינו אף שהיה לה חזקת איסור קודם לכן ממקור

הסוג'ג דע"א נאָמן באַיסורין בַּהַנְזִיקִין (דָּף נ"ד ע"ב) בַּהֲהוּא שְׁאָמַר טְהָרוֹת שְׁעֵשִׂיתִי עִמָּךְ נִטְמָאוּ הֵכִי אָמַר ר' יוֹסִי מָה אֲעֹשֶׂה שֶׁתּוֹרָה הָאֲמִינָתוֹ (פ"א בְּדָבָר שֶׁהִיָּה בִּידוֹ) כַּה"ג בִּיּוֹה"כ יוֹכִיחַ דְּכִי אָמַר פִּיגּוּל מֵהֵימֵן וְהֵכ' וְכָל אָדָם כּו' וַיַּעֲוֹ"ש בַּתּוֹס' ד"ה דְּכִי אָמַר דְּפִיגּוּל לָאו דִּנְקָא אֲלָא פִּסּוּל הוּי א"כ קָשָׁה מְאִי רְאִיָּה דָאָם בִּידוֹ נֶאֱמָרָא נֶגְדַּ חֲזַקַּת טְהָרָה הָא הֲקָרְבָן קוֹדֵם שְׁנֹכְנֵס לְפָנֵי וְלִפְנֵי וְנִזְרַק הֲדָם לֹא הִיָּה בְּחֲזַקַּת פֶּשֶׁר וְא"כ עֲכָשְׁוּ שְׁאֹמְרֵי שְׁלֵא נִזְרַק בְּהַכְּשֵׁר הָא לֹא הוּי פְּלִל נֶגְדַּ חֲזַקַּה (וּמִזְהָ קָשָׁה קִצָּת אָף לְתִירוּץ הַשְּׁנִי שֶׁל הַרְשָׁב"א שֶׁהִבְאִתִּי לְעִיל דְּהָא הוּא מְעִיד עַל גּוּף דְּבָר הַמְּכַשִּׁיר שְׁלֵא נַעֲשֶׂה פְּרָאוּי וְהוּי כְּמוֹ דְּרַסָּה בְּשַׁחֲטָה) אֲלָא ע"כ דְּזָה גּוּפָא מְקַרִּי חֲזַקַּת הֵיטֵר לְמָה שְׁלֵא נִפְסַל בְּמַחְשָׁבָה דְּקוֹדֵם לְכֹן הֵיטֵה עוֹמְדַת בְּחֲזַקַּה זֹו שְׁאָם יִזְרֹק הֲדָם יֵהָא פֶּשֶׁר א"כ ה"נ גְּבִי אִשָּׁה הֵיטֵה עוֹמְדַת אָף קוֹדֵם מֵימַת הַבְּעַל בְּחֲזַקַּת הֵיטֵר לְשׁוּק אַחַר מֵימַתּוֹ וְכֹן בַּהֲדָ עוֹבְדָא דַּס"ת דְּמִיָּתִי הֲתָם הַש"ס שֵׁא"נ לְפִסּוּל הַס"ת מִשּׁוּם דְּהוּי נֶגְדַּ חֲזַקַּת הֵיטֵר אָם לֹא מִשּׁוּם מִיָּגוּ.

וְהָרִי הַגּוֹלִילִין קוֹדֵם עֵיבּוּדָם לֹא הִיָּה לְהֵם חֲזַקַּת הֵיטֵר לַס"ת וְא"כ לְמָה לֹא יֵהָא נֶאֱמָן בְּלֹא מִיָּגוּ אֲלֵמָא דְּבַכַּה"ג אִין ע"א נֶאֱמָן וְכַה"ג מְצָאִיתִי בְּמַהֲרִי"ק שְׁנֵרֵשׁ ל"ג וּפְשׁוּט הוּא מְפָל הַלִּין מוֹכַח דְּלֹא כְּמַהֲרִי"ט בְּזָה (וְאִין לֹא מֵר דְּהֲתָם שְׁאֵנִי מִשּׁוּם דְּכָל הָעוֹמְדִים לְזִרוּק כְּזִרוּק דְּמִי.

חֲדָא דְּמִשּׁוּם זֶה עֲדִיין לֹא דְּמִי לְנִטְמָאוּ טְהָרוּתֵיהּ וְתוּ דְּהָא בְּמִנְחוֹת (דָּף ק"ב ע"ב) מְסַפְקָא לִיָּה לְהַש"ס אֲלֵיבָא דְּר' יוֹסִי אָם ס"ל הָא פְּלִלָא דְּכָל הָעוֹמְדִים לְזִרוּק כְּזִרוּק דְּמִי כְּר"ש אָם לָאו וְהָא אֲלֵיבָא דְּר' יוֹסִי קִיָּיִמִינּוּ וְדו"ק) וְמָה אֲעֲנֶה אֲנִי כְּבָר צִוּחַ עָלְיוּ הַגָּאוֹן בַּעַל נּוֹב"י מ"ת (ס' קמ"ד וְקמ"ה) וְז"ל וְמָה שְׁכ' מַהֲרִי"ט בַּח"א (ס' פ"ב) עַל כָּל דְּבָרֵינוּ יֵשׁ תְּשׁוּבָה.

וּבְכַפְרֵי שֶׁהוּא רוּצָה שְׁגָם הָרָא"ש מֵהַאֲוִסְרִין וְהָרָא"ש הוּא וְדָאִי מִן הַמִּתִּירִין. וְכָל דְּבָרֵינוּ בְּדָבְרֵי הָרָא"ש אִינָם מִתְקַבְּלִים עַל הַלֵּב: וְכֹן רְאִיתִי בַּתְּשׁוּ' א' כְּתוּבָה מֵהַגָּאוֹן הַגָּדוֹל הַמְּפֹרָס מוֹה' גְּרִשׁוֹן מ"ץ דְּק"ק שְׁקֵלָאב שְׁכ' רְאִיָּה דְּלֹא כְּמַהֲרִי"ט מֵהָא דְּאֲמַרִּי בְּגִיטִין (דָּף פ"ג ע"ב) וְהָרִי יִבְמָה דְּבַעַל אוֹסְרָה וְיָבָם מִתִּירָה.

יָבָם הוּא דְּקָא אָסִיר לֵה דָאִי מְבַעַל הָא שְׁרִי וְקִיָּיִמִי וְדַחָה שָׁם כָּל רְאִיוּתֵינוּ וְהִבִּיא בְּשֵׁם הַרִיטְב"א לְהַדְיָא דְּאִשָּׁה נִקְרָאת בְּחֲזַקַּת הֵיטֵר לְשׁוּק בְּמֵימַת בַּעֲלָה עַד שֶׁתֵּאָסֵר בְּזִיקַת יָבָם לְפָנֵינוּ (וְחִידוּשֵׁי הַרִיטְב"א אִין אִתִּי) וְהַעֲלָה לְהַלְכָה דְּלֹא כְּמַהֲרִי"ט וְדַפְח"ח וְרָאוּיָם הַדְּבָרִים לְמִי שְׁאֲמָרָם: וְמָה שְׁכ' הַב"ש שְׁכָן מִשְׁמַע מִתּוֹךְ פִּירֵש"י דַּע"א נֶאֱמָן שְׁכ' בְּקִידוּשֵׁין שָׁם ד"ה דְּלֹא מוֹחֲזֵק לָן כּו' וְז"ל הַלְכָּה אָמַר יֵשׁ לִי בָּנִים אַחְזַקָּה קְפִיָּיתָא הוּא דְּקָא מוֹקִים לֵה הַלְכָּה נֶאֱמָן וְאִי אִתִּי אַח אַח"כ וְאָמַר אַחְוָה דְּמִיתָנָא אֲנָא לָאו כָּל כְּפִיָּיָה דְּאֵהֲנִי דִּיבּוּרָא לְחֲזַקַּה וְבַהֲאִי לִישְׁנָא מִשְׁכ' הַרְשָׁב"ם ב"ב (דָּף קל"ד ע"ב ד"ה הֲתָם) דְּמִשְׁמַע דָּאִי לֹא אָמַר יֵשׁ לִי בָּנִים הִיָּה הָאֵחַ נֶאֱמָן וְאָף שֶׁהַבְּעַל א"נ לֹא מֵר יֵשׁ לִי אַחִים אַח"כ הֵן כְּבָר עֲמַד ע"ז הַמְּהַרְש"א וְז"ל וְהִגִּיָּה דְּבַרְיָהֶם כְּמ"ש בְּאֲשֵׁר"י דְּנ"מ אָם יָבֹאוּ עֲדִים ע"ז שְׁיֵשׁ לוֹ אַחִים יַעו"ש וְמָה שֶׁהִבִּיא רְאִיָּה מְלִישְׁנָא דְּהַש"ס ב"ב שָׁם נִיָּקַל בַּח"א לְפַעַנ"ד שְׁיִגְרָא דְּלִישְׁנָא דְּהַש"ס דְּקִידוּשֵׁין נִקַּט הֲתָם.

(וכשֶׁאֲנִי לְעֶצְמִי אֲמִינָא שִׁי"ל דְּמַכּוּל אֵלּוּ אֵינן רֵאִי לִפְ"מ דְּאִיתָא בִּיבְמוֹת שָׁם (דָּף ל"א ע"א) מִתְקִיף לֵה אַבְיֵי נִפְל הַבֵּית עֲלָיו כּו' אֲמַאי ה"נ נִימָא אֲשֶׁה זֹו בְּחֻזְקַת הַיְתֵר לְשׁוּק עוֹמְדַת אֲלֵמָא דְּאַבְיֵי לִית לִיהֵ הֵךְ סְבָרָא דְּרַבָּה דְּקִינְיָמָא לֵה בְּחֻזְקַת הַיְתֵר וּי"ל בְּאַמְתַּת מְשׁוּם דַּס"ל דְּמַחְזְקִינָן מְאַיְסוּר לְאַיְסוּר.

וּכ"כ הַשְׁ"ף לְהַדְיָא (בְּסִי נ' ס"ק ג') א"כ שְׁפִיר קְאָמֵר רִש"י וְהִרְשָׁב"ם שָׁם דַּע"א נֶאֱמָן מְשׁוּם דְּשָׁם בְּתִירוּצָא דְּאַבְיֵי קִינְיָמָא וּלְשִׁיטְתֵי בִּיבְמוֹת שָׁם הָא לֹא הָוֵי חֻזְקַת הַיְתֵר כְּסִבְרַת מַהֲרִי"ט הַנְּ"ל גַּם מַה דְּקְאָמֵר בַּב"ב שָׁם נִיְקָל בַּא"א אַבְיֵי הוּא דְּקְאָמֵר לֵה וּלְכַךְ דְּחַק עֶצְמוֹ הִרְשָׁב"ם ג"כ לְפָרֵשׁ דְּמְשׁוּם ס"ס קְאָתִינָן עֲלֵה מְשׁוּם דְּאַלִּיבָא דְּאַבְיֵי קִינְיָמִינָן יַע"ש שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי אַבְיֵי בְּקִידוּשִׁין): וְתַמְהֵנִי עַל רַבִּינוּ הַמַּהֲרִי"ט וְהַב"ש לְמָה לֹא בִּינְאָרוּ דְּבָרֵיהֶם עַכ"פ לְחַלְקֵי בֵּין ע"א לְבַעַל שְׁמִפְנֵרֵשׁ בְּמִשְׁנֵה שְׁאַיְנוּ נֶאֱמָן וּבַמַּהֲרִי"ט הָיָה אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּבָרֵיו דְּהִיכָא דְּהָוֵי ס"ס בְּאַמְתַּת גַּם ע"א אֵינּוּ נֶאֱמָן וּבַנ"ד קָא מִיִּירֵי שְׁהִיָּה יְדוּעַ בְּוֹדַאי שְׁאַיִן לֹו בְּנִים הַדְרִינָן לְקִמְיָיְתָא דְּסוּגְיָנָן דְּעֲלָמָא.

וְרַב רַבּוּתֵינוּ הִרְאִישׁוּנִים ז"ל דְּלֹא כַּמַּהֲרִי"ט אֲזֵלָא וּס"ל דְּלֹא מַחְזְקִינָן מְאַיְסוּר לְאַיְסוּר וְאֵינן ע"א נֶאֱמָן לְאַסְוֵר אוֹתָהּ לְשׁוּק מְשׁוּם דְּהָוֵי לֵה נֶגְדַת הַחֻזְקָה. וּבְפִרְט שְׁהַמַּהֲרִי"ט עֶצְמוֹ כ' וּז"ל נִידוּן שֶׁל הָרָא"ש בְּתִשׁוּ' שְׁהוּבָא לְעֵיל הַתָּם חֻזְקָה אֲלִימְתָא אִיכָא כַּמֶּש"כ שְׁיִשְׁבַּב שָׁם כְּמָה שְׁנִים וּמַעוּלָם לֹא נִרְאָה וְלֹא נִשְׁמַע לֹא מִפִּיו וְלֹא מִפִּי זוּלְתוֹ שְׁהִיָּה לֹו אַחִים זֹו חֻזְקָה בְּרוּרָה דְּקִינְיָ"ל סוּקְלִין עַל הַחֻזְקוֹת כְּדִאֲמַרִּי מַעֲשֵׂה בְּאַשְׁה א' כו' בַּב"ב דְּקִידוּשִׁין וּכְמוֹ דְּאֲמַרִּי הַחֻזְקָה נִדְּהָ בְּשִׁכְנוּתֵי בְּעֲלֵה לֹוּקָה עֲלֵי אֵף כָּאֵן הוּאִיל וְכַמָּה שְׁנִים לֹא נִשְׁמַע לֹו אַח בְּחֻזְקָה שְׁאַיִן לֹו אַחִים עוֹמְדַת כו': הִנֵּה אֵף בַּנ"ד הָרִי כְּמָה שְׁנִים שְׁהִיָּה בְּמִינְסָק גַּם בְּנֵי הָאֵם שְׁבָאוּזְדָא מַעוּלָם לֹא שְׁמַעוּ שְׁהִיָּה לֵה בֵּן מִבְּעֲלָה הִרְאִישׁוּן חוּץ מִזֵּה הַמְּנוּחַ וְדַאי דְּהָוֵי חֻזְקָה אֲלִימְתָא דְּוּמְיָא דַּפ' בְּתִרָא דְּקִידוּשִׁין שְׁאַיִן ע"א נֶאֱמָן לְהַכְחִישָׁה: גַּם מ"ש הַב"ש דְּלִפִּי שִׁיטַת הַנ"י (וְהוּא ג"כ שִׁיטַת הִרְשָׁב"א וְהִרְאַב"ד) דְּמַחְזְקֵי דְּלִית לֵה בְּנִים א"נ לֹוּמֵר דִּישׁ לֹו.

אַבְל בְּלֹא מַחְזְקֵי לֹו בְּבָנִים נֶאֱמָן לֹוּמֵר דִּישׁ לֹו אֲלֵמָא דְּזָה לֹא הָוֵי חֻזְקָה מַה שְׁלֹא מַחְזְקֵי לֹו בְּבָנֵי בְּאַמְתַּת אֵינּוּ מַחְזְקֵי כִּלְל דְּהָא נֶגְדַת חֻזְקָה דְּאַיְסוּרָא וְדַאי דְּנֶאֱמָן בְּמִיגוּ רַק דְּסִבְרַתָּם הוּא שֶׁא"נ לְהַכְחִישׁ לְגַמְרֵי חֻזְקָה כְּמוֹ שֶׁא"נ לְשִׁיטְתָּם בְּמַחְזְקֵי לֹו בְּאַחֵי לֹוּמֵר שְׁאַיִן לֹו אַחִים כְּפֹה א"נ לֹוּמֵר בְּמַחְזְקֵי וְדַאי שְׁאַיִן לֹו בְּנִים לֹוּמֵר שְׁיִשׁ לֹו אַבְל זֵהוּ וְדַאי דְּאֵף לִפִּי דַּעְתָּם חֻזְקַת הַיְתֵר עַכ"פ מְקַרִּי אִם לֹא מַחְזְקֵי בְּאַחִים כְּמוֹ שְׁאַמְרִינָן שָׁם שְׁהַבְּעַל אֵינּוּ נֶאֱמָן לֹוּמֵר שְׁיִשׁ לֹו.

וּכ"כ הַגָּאוֹן בְּעַל בֵּית מֵאִיר עַל מְקוֹמוֹ שְׁדְּבָרֵי הַב"ש תְּמוּהֵים הֵם: וּלְפ"ד יֵישׁ לְהַבִּיא רְאָיָה מִן הַש"ס דְּבַכָּה"ג דְּלֹא מַחְזְקֵי מְקַרִּי חֻזְקָה דְּלֹא כַּהַב"ש דַּס"ל דְּזָה שְׁלֹא רְאִינוּ אַח אוּ בֵּן לֹא מְקַרִּי חֻזְקָה כִּלְל. וְחוּלְקִים עַל תְּשׁוּבַת הָרָא"ש דְּאִיכָא בְּש"ס ב"ב (דָּף קכ"ז ע"ב) הָיוּ מַחְזְקִין בּוֹ שְׁהוּא בְּכוֹר וְאֵמֵר אָבִיו עַל אַחֵר שְׁהוּא בְּכוֹר נֶאֱמָן הָיוּ מַחְזְקִין בּוֹ שְׁאַיְנוּ בְּכוֹר וְאֵמֵר אָבִיו בְּכוֹר הוּא א"נ רִישָׁא ר"י וְסִיפָא רַבְּנָן וּל"ל לְהַש"ס לְחַלְקֵי הַבְּרִיָּיתָא לְתַרֵּי תַנְאִי.

לִפִּי כִּלְל זֵה שֶׁל הַב"ש הָיָה אֶפְשָׁר לְאוּקְמֵי רִישָׁא וְסִיפָא רַבְּנָן וְע"כ לֹא קְאָמַרִּי רַבְּנָן שֶׁא"נ לֹוּמֵר עַל אַחַד שְׁהוּא בְּכוֹר כְּשֶׁהָיְינוּ מַחְזְקִין בּוֹ שְׁאַיְנוּ בְּכוֹר. דְּנִקָּא הִיכָא דְּהוּחְזְקֵי

לן באַהד שְׁנוּלד ראשון לוֹ וא"כ הָרִי בָּא לְהוֹצִיא מִחֻזְקֵינוּ מִשָּׂא"כ אִם אַחַד מִחֻזְקֵינוּ לֹא
שָׁהוּא רֵאשׁוֹן וְלֹא רֵאשׁוֹן מִי שְׁנוּלד לוֹ קוֹדֵם לְכֹן וְאָמַר אָבִיו שֵׁשׁ לוֹ בֶּן בְּמִדַּה"י שְׁנוּלד
לוֹ קוֹדֵם זֶה לְמָה לֹא יֵהָא נְאֻמֵּן דְּהָא זֶה לֹא הָוִי חֻזְקָה לְפִי דְעַת הַב"ש.

וא"כ בְּרִישָׁא שְׁהִי מִחֻזְקֵינוּ בּוֹ שְׁהוּא בְּכוֹר פִּי' שְׁלֵא רֵאשׁוֹן בֶּן קוֹדֵם לוֹ אַף לְרַבְּנָן נְאֻמֵּן
מִשָּׂא"כ בְּסִיפָא שְׁהִי מִחֻזְקֵינוּ בּוֹ שְׁאִינוּ בְּכוֹר וא"כ ע"כ הָיָה מִחֻזְקֵינוּ לֹא בְּאַח אַחֵר שְׁנוּלד
קוֹדֵם לְזֶה וְהוּא לְפָנֵינוּ.

וְהָיָה שְׁפִיר נֶגְדַּת חֻזְקָה לְכַד א"נ לְרַבְּנָן וּל"ל לְהַש"ס לְדַחֲוֵי וְלֹא חֻזְקָה רִישָׁא ר"י וְסִיפָא
רַבְּנָן (וְאִיךָ שְׁגַם עֵתָה יֵשׁ לְיִשְׁבַּב שִׁינּוּי לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא רְבוּתָא בְּכָל חַד מ"מ הֲלֵא הָוִי מְצִי
לְאֻחְרֵינוּ פְּחַד תַּנְּאִי) אֲלֵא ע"כ דְּפִשִׁיט לִיָּה לְהַש"ס דְּאַף בְּכַה"ג שְׁלֵא רֵאשׁוֹן אַח שְׁנוּלד
קוֹדֵם לוֹ מְקַרִי ג"כ חֻזְקָה וְאַף לְרַבְּנָן דְּלִית לְהוּ קְרָא דִּיכִיר: הִנֵּה בְּהָא נְחִיתָא וְסִיפָא
בְּעוּזָה בְּרֵאשׁוֹת מִן הַש"ס וְרֵאשׁוֹנִים וְגְדוּלֵי הָאֲחֻרוּנִים ו"ל דְּלֵא כְּמַהֲרִי"ט
וְהַב"ש אֲלֵא דְּאִין עַד א' נְאֻמֵּן אֲלִיבָא דְּכ"ע אִם לֹא הָיָה מִחֻזְקֵינוּ לֹא בְּאַחֵי וְכ"ש בְּנ"ד שְׁהִי
זְמַן רַב בְּמִינְסָק דְּהָוִי דְּוִמְיָא דְּתַשׁוּבַת הָרָא"ש גַּם הַמַּהֲרִי"ט וְאֲפִשֵׁר גַּם הַב"ש יוֹדוּ לְזֶה
דְּאִין ע"א נְאֻמֵּן: ד עוֹד נְרָאָה לְפַעַנ"ד דְּאַף אִם נִימָא דְּהִיבָא דְּלֵא מִחֻזְקֵינוּ לֹא בְּאַחֵי וְלֵא
בְּבִי נְאֻמֵּן ע"א לֹא שֵׁשׁ לוֹ אַח וְלֹא חֻזְקָה.

מ"מ הִיבָא שְׁאֻמֵּר הַבְּעַל שְׁאִין לוֹ אַחִים שְׁמִפְרֵשׁ בְּמִשְׁנָה שְׁנֵאֻמֵּן עכ"פ בְּלֵא מִחֻזְקֵינוּ לֹא
בְּאַחֵי (וְלִקְצַת מְרַבְּנוֹתָא אַף הִיבָא דְּמִחֻזְקֵינוּ בְּאַחֵי כְּמוֹ שְׁנִבְאָר לְקַמֵּן בְּעוּזָה) וְהִימְנוּתָא
דְּבַעַל לְפִי מַה שְׁמִפְרֵשׁ הַש"ס הוּא מְטַעַם מִיגוֹ דְּאִי בְּעֵי מְגַרְשׁ לְהַ בְּגִיטָא וְהָיָה מְדֹאֲרֵינוּתָא
דְּהָא פֶּל מִיגוֹ פְּשׁוּט בְּדְבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים ו"ל דְּהָוִי דְּאֻרְיִיתָא כְּש"כ הָיָה מִיגוֹ דְּעֵדִיף טְפִי
מִשׁוּם דְּהָוִי בִּידוֹ כְּמ"ש הַרְשָׁבָא ו"ל.

וּמַעִין זֶה מְצִינוּ ג"כ דְּע"א נְאֻמֵּן בְּמָה שְׁפִידוֹ מְדֹאֲרֵינוּתָא פְּדֵאִיתָא פ' הַנִּיזְקִין (דָּף ב"ד
ע"ב) וְכִינּוּן שְׁהַבְּעַל נְאֻמֵּן מְדֹאֲרֵינוּתָא הַדְּרִינּוּ לְכַלְלָא דְּאִיתָא בְּש"ס בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת
וּבִיבְמוֹת פ' הָאֲשֵׁה רַבָּה אָמַר עוֹלָא כ"מ שְׁהֵאֻמִּינָה תוֹרָה ע"א הָוִי כְּשֵׁנִים וְאִין דְּבָרֵינוּ שְׁל
א' בְּמִקוּם שְׁנֵינִים.

וא"כ כ"ע יוֹדוּ דְּבַעֲיָנוּ שְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים דְּנֻקָא לְהַכְחִישׁוּ וְאַף דְּמִסִּיק הַש"ס בִּיבְמוֹת (דָּף
ק"ז ע"ב) וּבְכַתְּנוּבוֹת (דָּף כ"ב ע"ב) דְּבַעֲיָנוּ דְּנֻקָא הַתִּירוּיָה לְהַנְשֵׂא עַפ"י הָעֵד הִנֵּה פְּשׁוּט
הוּא דְּזָהוּ דְּנֻקָא בְּעֵדוֹת אֲשֶׁה שֵׂא"נ מְדֹאֲרֵינוּתָא רַק מִתְקַנְתָּא דְּרַבְּנָן מִשָּׂא"כ הִיבָא דְּנְאֻמֵּן
מְדֹאֲרֵינוּתָא לֹא בְּעֵינּוּ שְׁיִנְגְמַר הַדִּין עַפ"י הָעֵד כְּמוֹ שְׁמִבְּנָאָר בְּפִשִׁיטוֹת בְּסוּטָה דְּסוּטָה
(דָּף ל"א ע"ב) בֵּא' אֹמֵר נְטֻמָּאָה וְכַבֵּר הַקְּשׁוּ פֶּן הַתּוֹס' ו"ל בִּיבְמוֹת וּבְכַתְּנוּבוֹת שְׁם וְאַף
שְׁהַתּוֹס' ו"ל דְּחֻקוֹ עֲצָמָם לְפָרֵשׁ גַּם הַסּוּטָה דְּסוּטָה הִיבָא דְּנְגַמְרַת הַדִּין עַפ"י הָעֵד הִינּוּ
לְחַד תִּירוּצָא שְׁם שְׁלֵא נְחַתּוּ לְחַלְקֵינוּ בֵּין דְּאֻרְיִיתָא לְדְרַבְּנָן אֲבָל לְתִירוּצָא שְׁם
שְׁחַלְקוּ בְּהִכִי וְכ' דְּלַעֲוִלָא בְּדֹאֲרֵינוּתָא אַף בְּכַת א' הָוִי כְּשֵׁנִים וְדֵאִי דְּהַסּוּטָה אֲתָא כְּפִשִׁטָּא:
וְכֹן הוּא דְּעַת רַבִּינוּ הַרְמְב"ם ו"ל דְּלַעֲנֵינּוּ עֵדוֹת אֲשֶׁה כ' (בְּפִי"ב מַה' גִּירוּשִׁין) בָּא ע"א
וְאָמַר שְׁמַת וְהַתִּירוּיָה לְהַנְשֵׂא ע"פ נְאֻח"פ בָּא כו' וּבְפ"א מַה' סוּטָה ה' י"ו פְּתַב בָּא ע"א
כְּשֵׁר וְאָמַר נְטֻמָּאָה ה"ז אִינָה שׁוֹתָה וְלֹא כ' שְׁנִיגְמַר הַדִּין ע"פ הָרֵאשׁוֹן וְכֹן בְּעֵגְלָה כ' סְתָם
וְהַסְבְּרָא פְּשׁוּטָה מְצַד עֲצָמָה וְכ"כ הַש"ס בִּיז' ד' (סִי' קכ"ז) וְהַב"ש בֵּא"ה ע"ע (סִי' קע"ח
ס"ק י"א) וְכֹן מְבֹאָר הַדְּבָר לְפַעַנ"ד בֵּאשְׁר"י פ' הַנִּיזְקִין בְּהַלְכוֹת חֲלוּקִים שְׁלוֹ בְּחִילוּק

ו' היכא שאמר א' טבל הלה מתקן שאמרתי לפלוני לתקנו ושאלוהו ואמר שלא תיקנו
נאמן השני משום דתלוי בו משמע דבלא"ה לא הנה השני נאמן ואף דלא נגמר ההיתר
ע"י הראשון דהא הלכו עדיין לשאול ולברר אם פן הוא א"כ בנ"ד דהבעל נאמן
מדאורייתא ודאי דבכל ענין הוי פשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים: והנה אף דיש
לחוש לכאורה לדעת הריטב"א שהביא הנ"י ביבמות פ' האשה שלום דלא אמרינן כ"מ
שהאמינה התורה כו' אלא בעדות אשה משום דאין דבר שבערנה פחות משנים יעו"ש.

אמנם כבר מצינו שרבינו הב"י שמימיו אנו שותים לא כן ס"ל שהביא בסי' ל"ט תשובת
התשב"ץ והוא בח"ב סי' י"ט בא' שהכניס ידו לבהמה ואמר שפשירה היא אם בא ראשון
הוי פשנים ואין נאמן השני לאנסרה ואם באו שניהם בב"א אסור וכן הוא בש"ע (ומ"ש
הט"ז דבעינן שיתירוה עפ"י הראשון המעיין בתשב"ץ יראה שלא כן הוא רק בא ראשון
בעינו וכ"כ הגר"א והש"ך) הרי חזינו דנקט להלכה דאף בשאר איסורים איתא להאי
פ'לא יעו"ש בתשב"ץ וכן הוא במהרי"ק (שורש ל"ג) והובא דינו ביו"ד (סוף סי' א')
לענין שוחט שהעיד עליו ששחט שלא כהוגן דהשוחט הוי פשנים (רק דיש לחלק כמו
שכתב הש"ך) והדרן לקמייטא דכיון דהבעל נאמן מדאורייתא אם אמר שאין לו אחים
א"כ אף אם נחוש לדברי המהרי"ט דזה לא מקרי חזקה להתיירא מ"מ אין דבריו של
אחד נגד אמירת הבעל דהוי פשנים: ואגב אמינא במה שחלקו הב"ח והרש"ל אדינא
דמהרי"ק משום דעת הריטב"א שהבאתי לעיל כמש"כ הש"ך בסי' קכ"ז אמתה מדוע
העלימו עיניהם מה דדינא דהתשב"ץ שהובא בסי' ל"ט ולא חלקו עליו.

ועוד איך פירסו לשיטת הריטב"א הך סוגי' דסוטה שפנרש שם שאף בשאר איסורים
אמרינן פן. וע"כ צ"ל כמ"ש הש"ך שם דהיכא שפנרש בקרא שזאמן גם הריטב"א
יודה.

א"כ כבר ישרו דברי המהרי"ק בשוחט דהא כ' רש"י ז"ל בחולין (ד' י' ד"ה ע"א) ועוד
בכ"מ דהא דעד א' נאמן באיסורין הוא משום דכ' ונבחת הרי מפנרש להדיא בקרא דע"א
נאמן בזה. והוי דומיא דסוטה ועגלה ערופה וא"כ גם הריטב"א יודה דהוי פשנים כדאיתא
בש"ס ואף שפמה מהראשונים ז"ל לא הביאו הך קרא דנבחת מ"מ הרי הוי ס"ס להתיירא
עכ"פ לענין שוחט שפא דלא פהריטב"א.

ואת"ל פהריטב"א דילמא פנרש"י ז"ל דהנה בקרא בהדיא ודו"ק: ולענ"ד לזה פינונו
החולקים על המהרי"ט שהביא בשמם וז"ל ושמעתי שהמתירים טוענים שאותו העד
כבר הוכחש מפי הבעל שאמר שאין לו אחים פנרצה להנשא.

ודברים תמוהים הם דלא מקרי הכחשה אלא פשיכחיש בפיו את העד בפניו אבל זה
שאמר בשעת גישואין לא הוי הכחשה עכ"ל. ולפענ"ד לא פינונו החולקים משום דהוי
עדות מוכחשת אלא משום שהאמינה תורה להבעל הוי פשנים (ואפשר דמהרי"ט סמך
עצמו על דבריו לקמן דבעובדא דידיה לא הי' הבעל נאמן מדאורייתא כמו שמבאר לקמן
בעז"ה) ואמנם פנונתם ודאי רצונו' כמש"כ: והשתא נבא בעז"ה לחקור אם יש בעובדא
דידן שני עדים פשרים שיכחישו דברי הבעל אם לאו.

וד' הטוב אל יעזבנו: ו הנה עדות שהגבבה בקאפוליא הרי נתבאר בג"ע השני שא' מהן לא העיד רק מה שראה בקטנותו ואף שדבריהם אשר בא ראשונה לא כ' פן אמנם נתברר לנו דלאו בדיוקא כתבו זאת פאשר פבר העידו בעצמם בג"ע השני] וא"כ לפ"מ שהעלתי בעזהי"ת דבנ"ד לכ"ע בעינן דוקא שני עדים שיאמרו שיש לו אה מאב ודאי דלא חשבינן האי לעד דמשנה שלמה שנינו בכתובות פ"ב (ד' כ"ח ע"א) אלו נאמנין להעיד בגודלו מה שראו בקוטנו כו' אבל לבר מהני ודאי דלא נאמנין להעיד מה שראו בקטנותו ואף דאיתא שם בבבלי תא נאמן לומר משפחה זו פסולה משפחה זו כשרה פבר ביאר הר"ן דמיירי שפבר יצא קול ולענין תרומה דרבנן יעו"ש וביאר שגם דעת הרמב"ם כן הוא לכאורה.

וכן מוכח מתוך דברי הר"ף ז"ל שהשמיט זאת וע"כ משום דנכלל זה בתרומה דרבנן דמתני' יעו"ש ואף לדעת הרמב"ד ז"ל שהחמיר בזה (והובא דינו בש"ע ח"מ סי' ל"ה) אין לה בו אלא חידושו כמ"ש בר"ן משום דאית ליה קלא ומפרסמא הרבה אבל בכל התורה פולה ודאי דא"נ: ובפרט לנ"ד דחשבינן אמירתו של בעל שאמר שאין לו אחים כשנים כמ"ש פשיטא דבעינן שני עדים פשרים דוקא להכחישו וזה שראה בקטנותו ודאי דאין לצרכו כנ"ל: אולם לפי המבואר בג"ע השני הרי נמצא עוד א' והוא ר' פנחס שמעיד שהי' מכיר היטב החרש רק ששמע שמת: והנה אם נאמר דמה שאומר ששמע שמת הני כעד מפי עד הרי פשוט התיירא דהאי איתתא כדעת הר"ף והרמב"ם והרשב"א דע"א נאמן ביבמה כפשיטותא דר"ש ביבמות פ' האשה רבה וקבר הכריעו כל האחרונים שיש לסמוך עליהם במקום עיגון כמבואר בב"ש בסי' קנ"ז.

אמנם אף אם גיחוש לדעת האחרונים דזה לא הוי כעד מפי עד כיון שלא אמר מפי שמע אפ"ה יש להקל בנ"ד ונבאר בעז"ה: ז דאיתא בש"ע (סי' י"ז סעי' ה') פבר אמרנו שהעד שאומר שמעתי שמת פלוני אפי' שמע מאשה ששמעה מעבד ה"ז פשר.

והוא לשון הרמב"ם ז"ל. וכו' הרמ"א ז"ל נאפי' לא אמר מפי שמע אלא אמר סתם ששמע פשר ולא חיישינן שמא הראשון פסול הי' עכ"ל.

ודין זה דהרמ"א הוא מתשובת בנימין זאב ומקורא דהאי דינא הוא מהך סוגיא דפ' האשה בתרא תדבר"י בפשת הסכנה (פי' במקום עיגון רש"י) כותבין ונותנין אעפ"י שאין מפירין וכן שם במשנה משיאין עפ"י בת קול פיצד כו' וכ"כ בתשו' ב"י וכ"כ הגר"א: והנה לפ"ז אף היכא שאומר העד שאינו זוכר מפי שמע לכאורה לא גרע מהך דינא דמתני' ששמע קול ולא מצא אדם שאינו יודע ג"כ מי הי' האומר וכ"כ הגאון בעל שארית יוסף דבכה"ג הוי שפיר עד מפי עד: אמנם מצאתי להגאון בעל עצי ארזים ז"ל שכ' שיש לחלק ולומר דבאמת באומר סתמא שמעתי ל"ח דשמע מפסול אבל אם שאלוהו ואמר שא"י הוי פאומר שא"י איה מת.

הנה הגאון הנ"ל חתר למצוא מקום לדינא דהרמ"א ז"ל מסוגיא דסוטה יעו"ש ושפיר יצא לחלק. אמנם לפ"מ שהבאתי שדברי הרב נובעים מסוגיא דשמע מבת קול ודאי דאין מקום לחלק כלל לגידן זה דהא גם שם א"י מפי שמע.

וְזֶה אֵין סִבָּרָא לֹאמֵר דְדוֹקָא שְׁנַיִם שְׁשֻׁמְעוּ מִבִּי"ק דְמָה נ"מ פִּינָן דַּע"א נְאָמְן בְּזֶה פְּשָׁנִים
וְאֶדְרָבָא בְּזֶה עֲדִיפָא מִבִּי"ק דְהָא אֹמֵר שְׁשֻׁמְעָא מְאָדָּם אֶחָד רַק שְׁשֻׁכַח מִמִּי שְׁמַע: ומש"כ
הַגָּאוֹן הַנְּ"ל רֵאִי מִמֶּש"כ הַרְמַב"ם שְׁצָרִיכִין לְשִׂאוֹל אֶצְלוּ אִיף וּמָה רֵאִית.

וְכ' הִלַּח"מ מְשׁוּם דְמַדְמָה לִי לְדִינֵי מְמוֹנוֹת בְּגוֹף הַעֲדוֹת דְאֶמְרִינָן בְּשִׁבְעוֹת אוֹמְרִים לוֹ
אִיף וּמָה רֵאִית. הִנֵּה דְבָרֵינוּ אֵינָם מוֹבָנִים דְהָא מְקוֹר הָעֲנָנִין דְעַד מִפְּ"ע הִנֵּה קוֹלָא בְּעֲדוֹת
אִשָּׁה מְשׁוּם עֵיגוּנָא.

וְגַם הֵךְ דִּינָא דְמִשְׁיָאִין עִפ"י בַת קוֹל פְּשִׁיטָא דְבַד"מ לֹא מְהַנִּי. וְאִף דְאֶמְרִינָן בְּבִכּוֹרוֹת
דְבַעְיָקָר הַעֲדוֹת יֵשׁ לְהַחְמִיר מ"מ פְּכָר כ' פֶּל גְּדוּלֵי הָאֶחָרוּנִים דְדָבָר זֶה נִכְלָל בְּגוֹף הַתַּקְנָה
דְעַד מִפִּי עַד.

יְעו"ש בְּשִׁאֲרֵית יוֹסֵף וְאִף הַל"מ הִלָּא לֹא כ' זֹאת אֶלָּא לְקוֹשְׁיָא עַל הַמ"מ. וְאֶדְרָבָה הַמ"מ
מְשׁו"ה לֹא כ' טַעַם זֶה עַל דִּינָא דְהַרְמַב"ם וְ"ל מְשׁוּם דַּע"כ קִילָא בְּזֶה מִד"מ יְעו"ש בְּדְבָרֵי
הַרְבַּ הַמַּגִּיד: וְלִרְוֹנָא דְמִילְתָּא אֶמִינָא דְאִף לְהַחְמִירִים בְּזֶה יֵשׁ לְהַקְל בַּנ"ד.

דְהִנֵּה יֵשׁ פְּאֵן ג' חֲשָׁשׁוֹת לְהַחְמִיר אִם אֹמֵר שְׁשֻׁמְעָא סְתָם וְנִבְאָר בַּעַז"ה אֶחָד א'. א) הַגָּאוֹן
בְּעַל ע"א הַנְּ"ל כ' דְחִיּוּשֵׁי שְׁמָא לֹא שְׁמַע פְּלָל דְלָא עֲבִידָא לְגִלוּיֵי פִינָן שְׁאִינוּ מְגִיד מִמִּי
שְׁמַע וְלָזֶה הַחֲשָׁשׁ פְּשׁוּט אֶצְלֵי דְבַנ"ד לִיכָא לְמִיחַשׁ מְשׁוּם דָּאִם הִי רוּצָה לְשַׁקֵּר הִי שׁוֹתֵק
וְנְאָמְן מְשׁוּם שְׁהִפָּה שְׁאָסֵר הַפָּה שְׁהִתִּיר פְּדִאִיתָא בְּכַתְּוֹבוֹת פ"ב בְּמִשְׁנָה (ד' ט"ז ע"א).

וְאִף דְאֶמְרִינָן שְׁם (ד' כ"ב ע"ב) א' אֹמֵר נִתְגַּרְשָׁה וְא' אֹמֵר לֹא נִתְגַּרְשָׁה אֶסוּרָה.
תְּרוּנֵיהוּ בַּא"א קָא מְסַהֲדִי.

פְּכָר תִּירְצוּ הִרְאִישׁוֹנִים וְ"ל וְהוּבָא בְּר"ן שְׁם דָּאִין לוֹ מִיגוּ דְרוּצָה לְפִנְסָלָה מִן הַפְּהוּנָה.
וְעוֹד תִּירְצוּ דְמִיירֵי בְּסַפֵּק קְרוּב לָה ס' קְרוּב לוֹ דְאֶמֵר בְּדַדְמִי וִיע"ש בַּש"ע (ס' קי"ב
ס"ק ה') אֶבְל בַּנ"ד הָנִי מְמַשׁ פְּהֵךְ דְאֶמְרֵי בְּכַתְּוֹבוֹת (ד' י"ט ע"ב) ע"א אֹמֵר תְּנַאי כו'.

דְמַסִּיק שְׁם הַש"ס דְהִלְכְתָא כַר"ה בְּדַר"י דְאֶמֵר הָנִי לְמִיעָקֵר סְהַדוּתֵיהוּ קְאָתִי. וְכָכָר כ'
שְׁם הַר"ן וְ"ל דַּל"ד לְמִיעָקֵר סְהַדוּתֵיהוּ אֶלָּא אִף בְּאֶחָד אֹמֵר פְּרוּעַ נְאָמְן אִם אֵין כ"י
יֹצֵא מִמְּקוֹם אַחֵר.

מְשׁוּם מִיגוּ דָּאִי בְּעֵי שְׁתַּק. וְהִנֵּה הַפָּה שְׁאָסֵר כו'.

א"כ גַּם בַּנ"ד שְׁאִין פְּאֵן אֶלָּא ע"א בְּלִבְד ר' פְּנַחֵס הַנְּ"ל שְׁאֹמֵר שֶׁהִי מְפִירוּ וְשְׁמַע שְׁמַת
וְדָאִי דְמַהִימָן בְּזֶה מְשׁוּם הַפָּה שְׁאָסֵר בְּמִיגוּ דָּאִי בְּעֵי שְׁתִּיק וְאֶזְדָּא לָה סְבֵרַת הַגָּאוֹן הַנְּ"ל
בַּנ"ד:ב) עוֹד הִבִּיא הַב"ש בְּשֵׁם בְּעַל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים שְׁצָרִיף לְשִׂאוֹל אוֹתוֹ מִמִּי שְׁמַע
דְשְׁמָא מְפָסוּל שְׁמַע פְּגוֹן מְחַמֵּשׁ נְשִׁים שְׁאִינָן מְעִידוֹת אוֹ מְכוּתֵי שְׁאִין מִסַּל"ת.

הִנֵּה לְבַד שְׁזָה פְּשׁוּט דְזֶה לֹא הָנִי אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה אֶבְל אִם אֹמֵר א"י מְהַנִּי בְּדִיעָבַד (וְכ"כ
הַגָּאוֹן בְּעַל מְרֵאוֹת הַצּוֹבְאוֹת). עוֹד בַּנ"ד עֲדִיף טְפִי דְאִף לְכַתְּחִלָּה לֹא בְּעִינָן לְמַשְׁאֵל
דְלִיכָא לְמִיחַשׁ פְּלָל שְׁמָא שְׁמַע מְפָסוּל דְכִינָן שְׁאֹמֵר שְׁשֻׁמְעָא זֶה כְּעֶשֶׂר שְׁנַיִם דָּאֵז לֹא הִי
נ"מ לְשׁוּם דִּינָא א"כ מִי שְׁאֹמֵר אֶז הָנִי מְסִיחַ לְפִי תְּנִמוּ.

וגם החמש נשים לא היא אז עדיין פיון שלא היא נשוי המנוח לאשה עדיין וגם אין לחשוש
שמה שמע מחש"ו דדעת הרמב"ם שאינם נאמנים אלא בשעת מעשה דומיא דאנו באין
מהספידו של פלוני תדא דלא קרי אינשי שמועה לזה ששומעים מחש"ו.

ועוד למה נחוש לזה. דהא קי"ל בעלמא פל דפריש מרובא פריש ודברי בעלש"ג יש
לנישב דתיישינו דלמא אזיל איהו לגבייהו משא"כ בנ"ד דאין לחוש אלא לחש"ו א"כ
נדאי דאין מדרה האנושי לילה ולחקור דבר אצל חש"ו.

וא"כ גם הטעם השני אנדא ליה: (עוד מצאתי בקונטרס עגונות (סי' קל"ט) ונ"ל יש
להסתפק בעד שאמר סתם שמעתי שפלוני מת ולא פ"י ממי שמע אי גרע מעמפ"ע דיש
לחוש שמה קול הברה שמע וזה לא מהני.

וא"כ אף בנ"ד לכאורה היא לחוש לזה: אמנם דברים אלו הוא של הרב ר"י בר"ש סמ"ט
ששאל לרבינו ב"י והוא בתשובת ב"י (דף מ"ו ע"ד) והנה המעיין שם יראה שלא יפה
עשה בעל קונ"ע בזה שהעתיק בקיצור סתמא.

שלא אמר הרב הנ"ל אלא בעונדא דידי' שיצא קול תחלה שנהרג שלמה כרו"ב וחקרו
שם במושקלי"ד אחר עדות ואח"כ אמרו נשים בעיר אחרת ששמעו מאנשים שבאו
ממושקלי"ד שנהרג שלמה כרו"ב ונ"ל שם דהא פיון דקאמרי הנשים דמעיקרא נפק
קלא שנהרג שלמה כרו"ב אפשר שאותם היהודים שבאו ממושקלי"ד ואמרו שנהרג היא
מצד הקול שהוא דנפק מעיקרא עכ"ל הרב בתשובתו שם.

הרי דלא תלא טעמא דחששא אלא משום דידעינו דמעיקרא נפק קלא. אבל אי לא הנה
ידעינו דנפק קלא פשיטא דלא הנה חיישינו לזה.

וכן המעיין שם יראה שכל ראיותיו שהביא שם הוי רק באופן דידעינו דנפק קלא דלא
פסק (ויצו שאין מצוי ביד פולם ס' תשובת ב"י אעתיק בקיצור) בשם תה"ד הביא ונ"ל.
ולפ"ז נראה אם טבע ראובן במים שאל"ס ונאשתו רחוקה ממנו במ"א ניצא קול במקומה
שבעלה טבע אח"כ כ' בחור א' דרה שמועה והתאוננת על ראובן הלזה שמת אין אומרים
נתיר את אשתו כו' הנה לבד אשר יצא בעל התה"ד לחלק בין מיתה לטביעה מ"מ הרי
תלה טעמא משום שכבר יצא קול יעו"ש וכן אשר הביא שמה מהרי"ק ונ"ל דכיון
דנפק קלא דלא פסק דנהרג פלוני איכא למיחש לעדים שיעידו אח"כ על מיתתו שמה
אמרו בדרךמי מצד הקול: עוד כ' הרב בתשובתו דבדידי' הנה מוכחא מלתא דאמרי מצד
הקול שהרי במושקלי"ד נתקבלו כמה עדות נאבי האשה היא חוקר ודורש שם ואי אמרת
שהיהודים שבאו ממושקלי"ד היו יודעים בכירור היו מעידים שם במושקלי"ד.

וכן סיים שם הרב הנ"ל (בד' מ"ז ע"א) מ"מ יהי לנו לראיה ולעינים בנ"ד דכיון
דנתקבלו כ"כ עדות במושקלי"ד והיהודים ההם לא אמרו דבר זה בשם פשיטא לפענ"ד
שהדברים שאמרו להנשים היא מצד הקול עכ"ל וכ"כ שם ואע"ג דהרמב"ם ז"ל כ'
(בפי"ג מה' גירושין) כבר הודענו שעד שאמר שמת פלוני אפי' שמע מפי אשה ששמעה
מעבד ה"ז כשר לעדות אשה ומשיאין ע"פ.

אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ונאני ראיתו שמת שואלין אותו איך
ראיתו ובמה ידעת עכ"ל הרמב"ם. וא"כ אלו הנשים שהעידו מפי אחרים אין ראוי לדרוש

ולחקור עליהן היא ליתא לפענ"ד דה"מ היכא דלא מוכחא מלתא דאיפא בזה צד רמאות או דאמרי בדדמי משא"כ בנ"ד שהשכל מחייב והסברא נותנת והדבר נראה מפורסם שעפ"י השמועה אמרו פן בנדאי שראוי לחקור ולדרוש עליהם עכ"ל הרב ר' יעקב הג"ל בתשובתו.

הרי חזינו דמודה דמוכח מדברי הרמב"ם דלא חיישינו דאמרי מצד הקול אלא היכא דמוכחא מלתא כמו בעובדא דידן וכ"כ הב"ש (בסי' י"ז ס"ק ל"א) גם בשם הט"ז והנה אף ע"ז השיב לו הב"י ונ"ל על מה שחשש על עדות הנשים פניו דנפק קלא אפשר שאותם היהודים שאמרו שנהרג הי' מצד הקול תמה על עצמה שהרי אורחא דמלתא על הרוב כשיתעלם איזה איש ואמרים עליו העולם באומד הדעת שנהרג וקול יצא ע"י פה שנהרג פלוני.

ולפי דברי כ"ת לא שבקת חיי שיועיל שום עדות ואין לנו לבדות דברים מלבנו על דברי העדות ולומר שמה פה הי' או פה הי' פדי להחמיר רק דלכתחילה אם אפשר יש לשאול וסיים שם ודברי הרמב"ם מבוארים פן כמו שהובא סוף דבריו בקונטרס עגונות (ס"ק קמ"ח) וע"ש: ואם בכה"ג שהיו אומדנות דמוכחות שמצד הקול אמרו זאת וכבר יצא קלא דלא פסק שנהרג כמ"ש אפ"ה השיג עליו הב"י כו' וסיים שם וכל המטפל להתירה רוח חכמים נוחה הימנו כמ"ש.

וכ"ש בנ"ד שלא יעלה ולא עלה על לב שום אדם שניחוש שמצד הקול שמע. ולא הארכתי בזה אלא משום דבק"ע כ' סתמא יש להסתפק שמה מצד קול הברה אומר ששמע ובפרט בנ"ד יש אדרבה אומדנא דמוכח שלא מצד קול הברה שמע דאלו הי' קול הברה אז שמת החרש איך לא הי' נזכר שום אדם בכל העיר קאפולייא אלא זה ר' פנחס בלבד וכי לו לבדו ניתן פת התיירה אלא ודאי דשמע מאדם מיוחד א"כ ודאי דכל המטפל להתירה רוח חכמים נוחה הימנו: הרי הותרו בעז"ה גם ספק הג' והד' דבנ"ד ודאי דנאמן לדעת הרי"ף והרמב"ם דע"א נאמן ביבמה ואף בעמפ"ע פדאיחא בתשובת הרשב"א ובד"מ וב"ח ואף שאינו אומר מפי שמע.

ואנדא להם כל הג' סברות שיש לחומרא בכה"ג (והארכתי לסתור הסברא הג'). ואף דבק"ע גופא כ' (בס"ק קמ"ח) בשם הב"י להקל אמנם שלא יהא ס"ס לאיסורא שמה פדעת הרא"ש דאין ע"א נאמן ואת"ל פהרי"ף שמה כה"ג לא הוי פלל עד מפי עד: עוד נלפענ"ד הקלושה דאף לדעת האשר"י שפוסק דאין ע"א נאמן לומר שמת יבמה להתירה לשויק [והובא דעתו בש"ע סי' קנ"ח סעיף ג' בהגהת הרב] אעפ"י כ' אמינא שיש מקום למצוא שיודה בנ"ד.

הן אם הי' ר' פנחס מעיד מצד עצמו שהוא יודע שמת ודאי דהי' נאמן אף לדעת האשר"י משום שהפה שאסר כמו שהעלתי בעז"ה לעיל (אות ח') מהא דכתובות ע"א אומר תנאי היא אולם עכשיו שאומר ששמע מאחר.

א"כ אף דמהימנינו לי' שפן הוא ששמע מצד הפה שאסר. מ"מ אין פאן עדות לפי דעת הרא"ש דהא אף הי' הפלוני שאומר בשמו לפלוני לא הי' נאמן פניו שאינו אלא אהד ומה לנו לנאמנותו: אולם נראה לצדד ולומר דבכה"ג יודה הרא"ש פאשר אבאר בעז"ה.

ובו בִּטח לְפִי שָׁאֵל יַעֲזֹבֵנִי נֶצַח: וְנִחְקוֹר תַּחֲלָה אִם ע"א אוֹמֵר שְׁמַת פְּלוֹנִי הֵיכָא דְאִין שׁוּם אִיסוּר עֲרֹנָה וְלֹא שׁוּם חֲזָקָת אִיסוּר בְּעוֹלָם. רַק חֲזָקָת חֵי בְּלַבַּד לְכַאוּרָה הִי נִרְאָה דַּא"נ דְּהָא לֹא גָרַע חֲזָקָת הַגּוּף מִחֲזָקָת דִּינָא כְּמִבְּנֹאֵר בְּכַתְּנֻבוֹת בְּסוּגֵיָא דְהִי לָהּ מוּמִין בְּבֵית אַבִּיָּה דְחֲזָקָת הַגּוּף עֲדִיר טְפִי מִחֲזָקָה דְדִינָא וְאִם אִין ע"א נֶאֱמָן לְהוֹצִיא דְבָר מִחֲזָקָה דִּידָן לְהַתִּירָא אוֹ לְאִיסוּרָא לְכַאוּרָה דְכ"ש בְּנ"ד חֲזָקָת הַגּוּף א"נ אֶמְנָם מְצַאֲתִי שְׁלֹא כֵן הוּא דְאִיתָא בְּאִשְׁרֵי מ"ק (פ"ג ס' ע"ט) בְּשֵׁם הַרְמְב"ן דְּע"א נֶאֱמָן לְעַנְוֵי אַבְיָלוֹת דְּקִילָא לּוֹמֵר שְׁמַת אָבִיו וּמִתְאַבְּלִין עִפ"י ע"א וְעַמְפ"ע וְאַשְׁה וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִסְל"ת.

וְכֵן הוּא בְּטוֹר וּבִש"ע יו"ד (ס' שצ"ד) וְעִיקָר טַעְמָא דִּידְהוּ מִשׁוּם דְּהוּי מְלִתָּא דְעַבְיָדִי לְגִלוּנֵי וְהִבִּיאוּ רַאִי מְהָא דְאֶמְרִינָן בְּר"ה פ' אִם אִינָן מְפִירִין (דף כ"ב ע"ב) רַב פְּהֵנָא אוֹמֵר ע"א נֶאֱמָן לּוֹמֵר נִתְקַדַּשׁ הַחֹדֶשׁ מ"ט פֶּל מְלִתָּא דְעַבְיָדָא לְגִלוּנֵי לֹא מְשַׁקְרִי אִינְשֵׁי.

וְאִף דְּלְכַאוּרָה ל"ד דְּהָא הֵתָם אִינוּ מוֹצִיא הַעֵד מִשׁוּם חֲזָקָה דְּהָא ע"כ יְקַדְּשׁוּ הַחֹדֶשׁ הַיּוֹם אוֹ לְמַחֵר אֶלָּא שְׁאִין יְדוּעַ אִיזָה יוֹם וְהוּי כְּחֻמְרָא דְּשִׁל חֶלֶב ס' שְׁל שְׁוֹנָן. מִשְׁא"כ לְעַנְוֵי אַבְיָלוֹת הָא מוֹצִיא מִחֲזָקָת חֵי.

אֶמְנָם עַכ"פ חֲזִינָא דְּלֹא מְפַלְגִי בְּהֵכִי. [גַּם מִה שֶׁהִבִּיא הָרַא"ש וְהַרְמְב"ן שְׁם רַאִי מְהָא דְאֶמְרִינָן בִּיבְמוֹת (ד' קט"ז ע"ב) א"ל ב"ש לְב"ה אִם הִתְרַתָּם עֲרֹנָה הַחֲמוּרָה כּו' וְהוֹדוּ לְהֵם אִין מוּבְנוֹת לִי דְּהָא הֵתָם לְכַף הַתִּירוּ מִשׁוּם הַנְּמָר שֶׁהִתְחַמְּרוּ עֲלֵי בְּסוּפָה הִיא דִּינִיקָא.

א"כ גַּבִּי אֲשֶׁה שְׁאוּמְרָת מִת בְּעֵלֵי גַם לְעַנְוֵי מְמוֹן גַּם לְעַנְוֵי אַבְיָלוֹת וְדַאי דְּנֶאֱמָנוֹת מְהָא טַעְמָא. מִשְׁא"כ בְּשֶׁאֵר אַבְיָלוֹת מִנ"ל דְּע"א נֶאֱמָן לְהוֹצִיא מִח"ח.

וְאַפְשָׁר דַּס"ל דְּהָא דְּע"א נֶאֱמָן בְּעֵדוֹת אֲשֶׁה הָנִי דְּאוּרֵייתָא מִשׁוּם דְּעַבְיָדָא לְגִלוּנֵי וְכֵן כ' אִיזָה מִרְבּוֹנוֹתָא] וְלְהִבִּין סְבָרְתוֹ הִי נ"ל דִּי"ל דְּחֲזָקָת חֵי אִינוּ חֲזָקָה גְּמוּרָה מִשׁוּם דְּהוּי חֲזָקָה הַעֲשׂוּנִי לְהַשְׁתַּנּוֹת וְאִף דְּמוֹקְמִינָן גְּבָרָא בְּחֲזָקָת חֵי לְעַנְוֵי כְּמִה דְּבָרִים בְּפ"ג דְּגִיטִין מ"מ אִם ע"א מְעִיד שְׁמַת יֵשׁ לָנוּ לְהַאֲמִינוּ.

וְסַמָּךְ לְדַבְרֵי אֵלוּ אַר"ס הִינְנוּ דְּאֶמְרֵי אִינְשֵׁי חֲבָרָךְ מִית אֲשֶׁר הִתְעַשֵּׁר לֹא תֵאֲשֶׁר (גִּיטִין ד' ל' ע"ב) וְכֵן בְּכַתְּנֻבוֹת (ד' פ"ג ע"ב) אֶמְרִינָן מִיִּתָּה שְׁכִיחָא. וְיֵשׁ לְסַמָּךְ עוֹד מְהָא דְכ' הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת ר"פ הָאֲשֶׁה שְׁלוּם (ד' קט"ז ע"ב ד"ה שְׁאִין כּו') וְכֵן בְּרִישׁ גִּיטִין (ד' ב' ע"ב) דְּגִמְרִינָן דְּע"א נֶאֱמָן בְּאִיסוּרֵין מְהָךְ דְּנִסְפְּרָה לָהּ לְעַצְמָהּ.

וְא"ת א"כ אִפִּי הַחֲזָקָה נִדָּה נְמִי. וְאוּר"י נִהִי דְּעַכְשָׁיו רְאֵתָה מ"מ לֹא אִתְחַזַּק שְׁתִּירָא לְעוֹלָם ע"כ.

וְכַה"ג י"ל לְעַנְוֵי מִיִּתָּה דְּהָא ע"כ לֹא יִחֵי לְעוֹלָם וְסוּף אֲדָם לְמוֹת. מִשְׁא"כ בְּחֲזָקָת אִיסוּר דְּהָא יְכוּלָה לְהִיּוֹת כֵּן כָּל יְמֵי.

וְכַזֵּה מִשְׁמַע בְּסוּגֵיָא דְּב"מ (ד' ל"ח ע"ב) לְעַנְוֵי שְׁשֻׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת שְׁמוּרִידִין קְרוּב לְנִכְסֵי לְאֶכּוֹל וְלֹא לְמַכּוֹר שְׁכ' הַתּוֹס' שְׁם וּבִיבְמוֹת ר"פ הָאֲשֶׁה בְּתֵרָא דְּהִינְנוּ שְׁשֻׁמְעוּ בְּע"א וְע"כ מִשׁוּם דְּלְאֶכּוֹל לֹא הָנִי נ"מ בְּעֵדוֹתוֹ אֶלָּא נְגַד ח"ח מִשְׁא"כ לְמַכּוֹר דְּהוּי נְגַד חֲזָקָת מְמוֹן שׁוּב אִין ע"א נֶאֱמָן וְכַה"ג מְצַאֲתִי בְּעוֹז"ה בְּתַשְׁב"ץ ח"א ס' ע"ה.

ושמחתי בעז"ה: עכ"פ העלתי בעז"ה דמדברי הרא"ש וקרב"ן וכל הראשונים מוכח דע"א נאמן נגד חזקת חי לבד (והט"ז כ' באה"ע בתשובתו שא"נ נגד חזקת חי וקעלים עינו הבדולח מדברי הראשונים אלו) ולפ"ז הא דבצי הש"ס פ' האשה רבה לענן ע"א ביבמה ע"כ הוא משום דהוי נגד חזקת איסור.

גם משום דהנה דבר שבפירושה: ומאחר דזכינו לכה דע"א נאמן נגד חזקת חי נראה לענ"ד לדון בדבר חידוש באחד שהי' אומר שמת אחיו של פלוני ואח"כ נשא פ' אשה ומת בלא בנים שנאמן אף לדעת הרא"ש כיון דבשעת עדותו הי' נאמן דבית עיקר העדות אזלינן ובשעת עיקר העדות הי' נאמן דלא הוי נגד חזקת איסור (והא דמביעיא לי' להש"ס משום דבשעת העדאת העד הנה נגד חזקת איסור ודבר שבפירושה): ולכאורה יש להביא ראיה לזה ממ"ש הרמב"ם (פט"ז מה' סנהדרין ה' ו') א"צ ב' עדות למלקות אלא בשעת מעשה.

אבל האיסור עצמו יחזוק בע"א כיצד אמר ע"א חלב פליות הוא זה כו' ואכל ה"ז לוקה אעפ"י שעיקר האיסור הוא עפ"י ע"א. ויעניין בכ"מ שלא מצא מקור לזה בש"ס.

אמנם הגאון בעל משנה למלך מצא מקור בירושלמי פ' שני גזירים והובא דין זה (בפ"ט מה' גזירות ה' י"ז וכן הביא המהרי"ט ירושלמי סוטה בחידושי לקידושין (ובדברי הירושלמי אלו מתורץ קושניית התוס' חולין (ד' צ"ו ע"א ד"ה פלגיא) הרי חזינו דביתר שעת עדותו אזלינן ודאי דאף לענן התיירא כן אם אמר על חתיכה אחת שהוא ס' של היתר ס' של איסור הנאה שהיא מותרת וקידוש ביה את האשה ודאי דמקודשת אף דעכשיו הנה דבר שבפירושה מ"מ בשעת עיקר עדותו הי' נאמן א"כ לכאורה גם זה כן אם אמר קודם הנישואין שמת יש להאמינו אף עכשיו דהנה נ"מ לענן דבר שבפירושה: אמנם שבתי וראיתי שיש לחלק דבשלקא התם יש נ"מ בעדותו בשעת אמירתו והחזוק עדותו בשעת מעשה להתיירא או לאיסורא ודאי דיועיל חזקה זו אף אם"כ.

משא"כ בספק דידן הא בשעה שאמר עדותו לא הי' נ"מ לשום דבר אפשר דגרע טפי: אמנם מצאתי ברשב"א ובהר"ז ה"ז ל' בסוגיא דקידושין הנ"ל דיש לו בנים נאמן דכ' דאף בכה"ג אזלינן ביתר שעת עדותו.

ויבאר דבריהם לקמן אי"ה בארובה. אמנם תוכן דבריהם לענן זה דהא דקאמר ר"נ שאין הבעל נאמן לומר שאין לו אחים נגד חזקה היינו דוקא אם אמר אחר הנשואין שהוא נ"מ לענן יבום משא"כ אם אמר קודם הקדושין שאז לא הי' נ"מ לענן איסור ודאי דמהימנינן לי' ומותרת לשוק.

הרי חזינו דליתר שעת עדותו אזלינן: יא וכן מצאתי בעז"ה בריב"ש (סי' קפ"ב) שפי' דברי הרי"ף ביבמות פ' החולץ (ד' ל"ט ע"ב). שכ' הרי"ף וז"ל וכיון דקיי"ל דאישתמודענהו להדין פלגיא גילוי מילתא בעלמא הוא ואפ"י קרוב ואפ"י אשה מהימנא דלאו אמלתא דאיסורא קא מסהדי ולא אממונא אלא מלתא בעלמא הוא דמגלו דהדין ניהו גברא פלן והיא ניהו איתתא פלגיא הלכך שרי ליה לסהדי למסמך אפומייהו ולמסהדי עליו דהוא גברא או עלי' דהיא איתתא בין לענן איסורא בין לענן ממונא עכ"ל הרי"ף.

וכ' הריב"ש וז"ל ונאני אומר שלפי לשון הרי"ף נראה שאין אשה או קרוב נאמנין לומר זה אחיו פשע מעידים בשעת מעשה פדאיתא בפירק יש נוחלין זה אחי א"נ אלא שאם אמרו פן קודם המעשה שאין מעידין לא על המזון ולא על האיסור הנוחזק על פיהו ויכולים העדים או הדיינים המעידין על החליצה לומר ואישתמונדיניהו.

וכ' שם עוד לפ"ז הא דכ' הרי"ף דסמכינן אבדיקת נשים לענין שערות משום חזקה דרבא היינו דוקא כשבדקין אותן בשעה שהיא נ"מ לדינא אבל בדקו אותן בשע' שאין נ"מ לשום דינא נאמנין אף בלא חזקה דרבא ויע"ש בריב"ש היטב.

הרי דלפי דעת הריב"ש בדברי הרי"ף מוכח להדיא דאדרבא עדיף טפי פשאמרו בשעה שאין נ"מ לשום דינא וסמכינן עליהם אח"כ אף לענין ממונא ואיסורא. וכ"ה בהגהת מי"א ואף שייתר הפוסקים פירשו הרי"ף בע"א.

וכן הובא בב"י בה' חליצה היינו משום דס"ל דלענין זה אף פשמעידים בשעת מעשה נאמנין. אמנם על הסברא ודאי דלא יפלגו.

ובפרט שכן מוכח מדברי הראשונים שהבאתי לעיל: וא"כ לפ"ז בנ"ד אלו הי' פאן שני עדים מעידים ששמעו מא' שאמר זה כמה שנים קודם שהי' המנוח נשוי אשה שמת אחיו של המנוח לפ"ד ודאי דהיו נאמנין אף לדעת הרא"ש כמ"ש הרי"ף שהבאתי לעיל ונ"ל הלכך שרי לי' לסהדי למסמך אפומייהו ולמסהדי עלי' דהוא גברא בין לענין ממונא בין לענין איסורא א"כ אף עתה שאין פאן אלא ע"א שאומר בשמו אפ"ה נאמן דהא כבר העלינו שהוא נאמן כשנים משום הפה שאסר כו' פיון שאין פאן שני עדים זולתו שיש לו אח פלל: הרי העלתי בעזרת החונן לאדם דעת שיש להקל בנ"ד אף לדעת הרא"ש: ונבאר עוד בעז"ה דאף אם גיחוש לכל החומרות ונאמר דיש פאן שני עדים שיש לו אח ולא נחשוב לעדותו של ר' פנחס ששמע שמת אפ"ה יש להקל בנ"ד מאחר שאמר הבעל שהוא בן יחיד והעדים אינם יודעים בבירור אם הוא אח מאב או הוא מן האם לבד פמבואר בג"ע השני ונבאר בעז"ה שיטת הראשונים ו"ל בסוגיא דקידושין ה"ל.

למען נשפיל בעז"ה איזה מקום מוציא לנ"ד. וד' יתמוך בידינו להנחנו בדרך האמת: אמרינו בקידושין (ד' ס"ד) במשנה מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן.

יש לי אחים א"נ ואמרי' עלה בגמ' אלקא נאמן להתיר וא"נ לאסור נימא מתניתין דלא כר"נ דתנא בשעת קידושין אמר אין לי אחים ובשעת מיתה אמר יש לי אחים בשעת קידושין אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים נאמן להתיר וא"נ לאסור דברי ר' ר"נ אומר אף נאמן לאסור.

אמר רבא ש"ה פיון דבשעת כו'. א"ל אביי' ולא כש"כ הוא כו' אלא אמר אביי' מתני' דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרי' מה לי לשקר מאי קאמר למפטרי' מיבם מצי אמר פטרנא לך בגיטא.

ר' סבר מה ליה לשקר פי עדים דמי נאיתו עדים עקרי ליה לחזקה. ור"נ סבר מה לי לשקר פחזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרא לי' לחזקה לגמרי עכ"ל הש"ס.

ונבאר דברי שיטת הראשונים ז"ל בקצרה. ונסמך על המעיין בצדק: הנה רבינו הרי"ף ז"ל לא הביא פלל הך סוגיא אלא המשנה בצורתה.

ונחלקו בו הראשונים ז"ל בטעמא דידן: הרז"ה ז"ל כ' על הברייתא בשעת קידושין אמר יש לי בנים כו'. אין לי אחים כו' אורחא דמלתא שאדם עשוי להקל על אשתו בשעת קידושין כדי שתתבצח בקידושין (וכ"כ רש"י ז"ל) וקושית הש"ס לימא מתני' דלא כר"נ הוא על ספא דמתני' דקאמר יש לי אחים א"נ ור"נ סבר דנאמן.

ומתרץ אביי מתני' בדלא מוחזק כו' ונהה ליה חזקה דהתירא לכה א"נ לומר יש לי אחים לאוסרה וקא דנאמן לומר יש לי בנים היינו אם יבואו עדים שיאמרו שיש לו אח יועיל דיבורו שיש לו בנים.

וברייתא דמוחזק באחין ונהה חזקה לאיסורא ואפ"ה נאמן לכ"ע להתירא משום מה ליה לשקר. אלא דלר' הני פ'עדים ובטלה חזקה קמייתא לגמרי והוי בחזקת היתר לשוק וא"נ לאסור בשעת מיתתו.

ולר"נ לא הנה פ'עדים ולכה בשעת מיתתו הדרא לחזקה קמייתא (וכן הוא שיטת רש"י ז"ל) ופסק כר' דא"נ אף לחזור משעת מיתה משום דמל"ל פ'עדים דמי. וכ' דלכה השמיט הרי"ף הברייתא משום דבכ"ע אינו נאמן לאסור.

וס"ל דנאמן לומר דא"ל אחים אף היכא דמוחזק באחים: הרמב"ן ז"ל חלק עליו חדא במ"ש בשעת קידושין כדי שתתבצח לו ס"ל להרמב"ן דבכה"ג לא הי' לו מיגו דאי בעי מגרש כמו דאיתא בב"ב פ"נ ד' קכ"ז ע"ב) וחילופא אבית המקס.

ומה שכ' בשעת קידושין פ' לאחר הנשואין. עוד פ' מאי דקאמר ר"נ אף נאמן לאסור פ' כמו שא"נ לאסור נגד החזקה כה א"נ להתיר נגד החזקה וקיימא לה אהזקה קמייתא בין לקולא בין לחומרא.

וקושית הש"ס לימא דלא כר"נ הוא מרישא דמתני' דנאמן להתיר דס"ד דמתני' אייריבמוחזק באחי. ע"ז מתרץ אביי מתני' בדלא מוחזק והוי בחזקת היתר לכה נאמן אף לר"נ ובפ' הברייתא לא דיבר מאומה.

ובפסקא פסק ג"כ פ'רבי דנאמן אף היכא דמוחזק באחי לומר שאין לו. והא דאמרין בכ"מ דמיגו במקום חזקה לא מהני וגם מה דאמרי' בב"ב ד' קל"ה ע"א זיל חוש לה היינו שאומר מפ'נרש שלא הי' לו אחים.

משא"כ באומר סתם מתרצין דיבורי' שפונתו שמתו. עוד הביא י"מ דס"ל דר"נ פליג להחמיר.

וטעמו משום דהוי מלתא דעבידי לגלויי. וחוששין לדברי הפעל.

וכ' עליו ואינו מחנור. עכ"פ נקטינן דהרמב"ן פליג על הרז"ה בתרתי חדא דבשעת קידושין לא הנה מיגו.

ועוד דפסק דבאומר לא הי' לי אחים מעולם א"נ נגד החזקה וברייתא דרבי מייירי באומר סתמא. ולהרז"ה נאמן בכל ענין: ושיטת רבותינו בפעלי התוס' ז"ל הוא כפירש"י שם.

רק דלתירוץם בתרא שם בקידושין ד"ה רבי סבר ס"ל דבשעת מיתה עצמה לא שייך לומר דאי בעי מגרש לה בגיטא דשמא אין לו פח. וא"נ לומר אף יש לי בנים במחזק לן באחין: יב והנה רבינו הרא"ש ז"ל הביא דעת הר"ן בהשמתת הרי"ף והשיג עליו ג"כ מה שהשיגו הרמב"ן ופ"י הוא ז"ל בשם הרמב"ן דלר"נ נאמן לומר דיש לו אחים אף היכא דלא מחזק לן.

וס"ד דש"ס דגם בברייתא מיירי בדלא מחזק לן והא דקאמר מתני' דלא כר"נ ארישא קאי דקאמר יש לי בנים נאמן (והוא פדעת המפרשים שהביא הרמב"ן וכ' שאינו מחזק) עוד כ' פיון דלתירוץא דאב"י דמוקי הברייתא בדאחזיק לן.

א"כ לרבי נאמן לומר אין לי אחים אף נגד החזקה וקשה מהא דקיי"ל בכל דוכתא דמיגו במקום חזקה לא מהני. וגם מהא דאמרי בב"ב זיל חוש לה לכה תירץ דע"כ לא פסקינו פתירוץא דאב"י דאינו אלא דיוחוי אלא כדס"ד דש"ס.

והנה לפי דבריו פדעת הרמב"ן לא מוכח מן הש"ס דבאומר סתמא אין לי אחים נאמן. ואף דהרמב"ן במלקחמות כ' דנאמן אמנם נראה לע"ד דזהו לשיטתו דגם בס"ד דש"ס הוי מיירי בדאחזיק לן באחי.

ור"נ הוי ס"ד דס"ל דבכל ענין אינו נאמן. ואף לומר דיש לי בנים בדמחזק באחי משום דא"נ להוציא מחזקת איסור ולפי מה דמסקינן בב"ב דמחזק באחין נאמן לומר דיש לו בנים ע"כ פרבי ס"ל וא"כ קשיא מאי דמסיק הש"ס זיל חוש לה לכה ע"כ נחית לחלק בין אומר סתמא ובין אומר לא הוי לי אחים ומפרש הש"ס דקאמר זיל חוש לה באומר לא הי' לי אחים אבל הרא"ש ז"ל אף דכ' בשם הרמב"ן לפי דעתו ברור שפונתו לאידך פירושא שהביא הרמב"ן דס"ד דש"ס דגם בברייתא בלא מחזק לן מיירי.

א"כ יש לנו לומר דסוגיא דש"ס בפ"נ אתיא כס"ד דהכא. ואף לרבי ל"ק דנאמן לומר אין לי אחים אלא בדלא מחזק באחי רק בלא בנים והא דקאמר בפ"נ דנאמן לומר יש לי בנים אף בהחזקת מהוכחת המשנה די"נ שם פדקאמר שם בש"ס (ולפי זה מתורץ מה שהקשה מהר"י בן לב דדברי הרמב"ן שהביא הרא"ש סותרים לדבריו במלקחמות.

גם לפי מ"ש הר"ן בשמו. ולפמ"ש נחא דכונת הרא"ש אאידך פירושא שהביא במלקחמות: והנה הרשב"א ז"ל בחידושו לקידושין יש לו שיטה אחרת.

והוא מפרש ג"כ דבשעת קידושין דתני בברייתא דוקא בשעת קידושין וטעמא דתני בשעת קידושין משום דלא הי' אז עדיין בחזקת שום איסור לשוק. וס"ל ג"כ דקושיות הש"ס הוא מרישא.

וס"ד דש"ס דר"ן פליג עלי' דרבי בתרתי קודא דאף בדלא הדר בשעת מיתה א"נ לומר אין לי אחים אלא דוקא בדאמר בשעת קידושין דלא הוי אז בחזקת איסור לשוק. ועוד פליג עלי' שנאמן אם חזר בשעת מיתה.

ותרנוייהו משום חד טעמא הוא דלית ליה מיגו דאי בעי מגרש לה. ובשעת קידושין אף בלא זה נאמן.

וס"ל להרשב"א דהא דקאמר בכרייתא בשעת קידושין משום ר"נ הוא דקאמר לי דבקה מודה. וס"ד דהש"ס דגם מתני' איירי בדמוחזק לן באחי דאל"כ קשיא למה ליה להימנותיה באומר יש לי בנים.

וא"כ הנה דלא כר"נ דהא במתני' מיירי בשעת מיתה. ומשני אבני דמתני' בדלא מוחזק לן מיירי.

ולתלכה פ' ג"כ דלא פאבני משום דסוגיא דב"ב ע"כ כר"נ לא אתיא דלדין' במוחזק באחי א"נ לומר אף יש לי בנים. וא"כ ע"כ פרבי אתיא א"כ קשיא הא דקאמר אבני גופא התם הא איכא עדים במדה"י אלמא דא"נ נגד התזקה אלא דע"כ דלאבני לא קאמר זאת דלרבי נאמן לומר אין לי אחים אף היכי דמוחזק באחי אלא לדחויא בעלמא.

ובאמת ס"ל דלא קאמר רבי אלא במוחזק באחי נאמן לומר יש לי בנים דלא הוי נגד התזקה לגמרי. משא"כ באומר אין לי אחים באמת דאינו נאמן: יג וקשה לי לשיטת הרשב"א למה לי לדחוקי דמסקינן דלא פתירוץא דאבני משום סוגיא די"נ נימא דסוגיא דהתם אנדא אליבא דר"נ (וכ"כ המ"מ לדעת הרמב"ם) ואי משום דע"כ ר"נ פליג אף באומר יש לו בנים מדקתני בכרייתא בשעת קידושין חדא דאפשר לומר דנקט בשעת קידושין לרבנותא דאפ"ה הוי מיגו לאפוקי מדעת הרמב"ן דס"ל דבכה"ג לא מהני מיגו.

ועוד דהא לפי המסקנא דאבני מיירי הכרייתא במוחזק באחי והוא אומר אין לי אחים. וי"ל דמש"ה פליג עלי' ר"נ על רבי וס"ל דבכה"ג א"נ אם לא בשעת קידושין משא"כ היכא דמוחזק באחי ואמר יש לי בנים דלא הוי נגד התזקה לגמרי אף ר"נ מודה (דבכה"ג הא סברתם אליבא דאמת אף לרבי) ואף שלא בשעת קידושין וצ"ע.

ויבאר לקמן אי"ה בזה דעת הרמב"ם: ונהר"ן ז"ל הביא שיטת רש"י בפירושא דהסוגיא (והוא פהר"ן ה) ולתלכה הביא ג"כ מתחילה דעת הר"ן דפסק פרבי דאף במוחזק באחי נאמן לומר אין לי אחים.

וכתירוץא דאבני. ועל קושיותם מהא דאיבעי לן מיגו במקום חזקה אי מהני תירץ הר"ן כמ"ש הרשב"א דמיגו דהכא עדיף טפי משום דהא מלתא דבידו לגרשה.

ועל קושיותם מהו דא"ל רבא לר"נ ב"א זיל חוש לה דפי"נ תירץ דשאני התם פיון דאמרי דאיכא סהדי במדה"י כל דאית לן לברורי מבריינו. אבל נגד חזקה דאחיו נאמולומר.

ואח"כ הביא שיטת הרמב"ן דס"ל מחמת הנה קושיות דבאמת באומר לא הי' לי אחים א"נ דהוי לגמרי נגד חזקה רק דכרייתא מיירי באומר סתמא. ומתבאר לי' לדבורין שאומר שמת.

והוא שיטתיה במלחמות וכו' שחרמב"ם ז"ל פליג וס"ל דבמוחזק באחים א"נ לומר אין לי אחים יעו"ש. ונבאר בעז"ה שיטת הרמב"ם ז"ל בזה: יד כ' הרמב"ם (בפ"ג מה' יבום ה"א וב') האומר זה בני או יש לי בנים נאמן לפוטרה מן היבום.

ואם אמר יש לי אחים א"נ לאֶוֹסְרָה וּלְהַנִּיחָה וְקוֹקְהָ לִיכֶם שְׁהָרִי זֶה כּוֹ וְבַה' ג' כ' הִי מוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ וְאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ דָּאִין לוֹ אַחִים א"נ. וְכֵן אִם אָמַר עַל מִי שְׁמוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ אִין זֶה אַחֵי א"נ.

לֹא הִי מוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ וְיֵצֵא הַקּוֹל שְׂיֵישׁ עֲדִים שְׂיַעֲרִידוּ שְׂיֵישׁ לְבַעֲלָהּ אַחִים וְהַעֲדִים בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵת אֶפִּילוּ אָמַר הוּא בְּשַׁעַת מִיתָה אִין לִי אַחִים ה"ז חוֹשֶׁשֶׁת. וְתַמְתִּין עַד שְׂיָבֹאוּ עֲדִים וְיִשְׁאַלוּ: וְהִנֵּה בַמ"ש רַבִּינוּ בַּה"ג דָּאִם מוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ א"נ לֹא מוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ לֹא אַחִים כ' הַמ"מ דְּפֶסֶק כַּר"נ דַּא"נ נֶגְדַּת הַחֲזָקָה וְהַקְּשָׁה עָלָיו הַלַּח"מ דְּהָא ר"נ לֹא פְּלִיג עָלֶיהָ דְּרַבִּי אֶלָּא כְּשִׁחְזַר בְּשַׁעַת מִיתָה אֶבְל בַּלֵּא"ה אַף ר"נ מוֹדָה דְּנֶאֱמָן מְשׁוּם מַה לוֹ לְשַׁקֵּר כְּפִשְׁטָא דְּהַש"ס.

וְתִירֵץ שֵׁם הַל"מ דְּחֻקִּים שְׂאִין כְּדָאִי לְהֶאֱמַר: אֲמַנְם אֲנִיכִי אֶתְפְּלֵא עַל הָרַב הַמְּגִיד ו"ל ל"ל לֹא מוֹחֲזֵק כַּר"נ וְל"ק דְּאֶזְזִיל בְּשִׁטַּת הַרְשָׁבָא וְהָרָא"ש דַּס"ל דְּלֹא פְּסָקִינוּ כְּתִירוּצָא דְּאֶבְיִי אֶלָּא כַּס"ד דְּש"ס וְלַכ"ע א"נ נֶגְדַּת הַחֲזָקָה כַּמֶּש"ל: אוֹלָם אַחַר שְׂרָאִיתִי טוֹהַר לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּינוּ ו"ל דְּבַה' א' וְב' לֹא כ' אָמַר בְּשַׁעַת מִיתָה וְבַה' ג' כ' הִנֵּה מוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ וְאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אֲמִינָא דְּשִׁפִּיר קְאָמַר הַמ"מ דַּס"ל כַּר"נ.

וְמַה שֶׁהָק' עָלָיו הַלַּח"מ דְּהָא בְּלֵא חֲזַר מוֹדָה ר"נ דְּנֶאֱמָן בְּרוּר לִי דְּהַרְמְב"ם ו"ל אֶזְזִיל בְּשִׁטַּת הַרְשָׁבָא דַּר"נ ל"ק דְּנֶאֱמָן אִם לֹא חֲזַר בּוֹ אֶלָּא כְּשִׁאֲמַר בְּשַׁעַת קִידּוּשֵׁין דְּלֹא הָוִי אַז בְּחֻזְקַת אִיסוּר. מִשָּׂא"כ אִם אָמַר אַחַר נִישׁוּאִין פְּלִיג בְּזַה ר"נ וְס"ל דַּא"נ נֶגְדַּת חֻזְקַת אִיסוּר אֲמַנְם בְּזַה פְּלִיג עַל הַרְשָׁבָא ו"ל וְס"ל דְּהָא דְּפְּלִיג ר"נ דַּא"נ אַחַר הַקִּידּוּשֵׁין הִינֵנוּ דְּנֹקָא הִיכָא דְּמוֹחֲזֵק בְּאַחֵינּוּ וְאָמַר אִין לִי אַחִים דְּהָוִי נֶגְדַּת חֻזְקָה לְגַמְרֵי אֶבְל הִיכָא שְׂאֲמַר יֵשׁ לִי בְּנִים נֶאֱמָן אַף לַר"נ וְאַף הִיכָא שְׂאֲמַר לְאַחַר הַנִּשׁוּאִין וְאֶתְיָא סְוָגְיָא דִּי"נ לַר"נ וְלִכְּפֹ דְּחַק רַבִּינוּ בְּלְשׁוֹנוֹ לֹא מוֹחֲזֵק בְּשַׁעַת מִיתָה דָּאִין לוֹ.

דָּאִם אָמַר בְּשַׁעַת קִידּוּשֵׁין נֶאֱמָן אַף בְּכַה"ג כְּמוֹ דַּס"ל לְהַרְשָׁבָא וְאַף אִם לֹא פִּינּוּ הָרַב הַמְּגִיד לְזַה מ"מ בְּרוּר אֶצְלֵי שְׁזַהוּ שִׁטַּת רַבִּינוּ ו"ל (וְבִדְרָף חִידוּד אֲמַרְתִּי לִיִּישָׁב שִׁטַּת רַבִּינוּ ו"ל דְּלֹא הַזְכִּיר כְּלָל טַעְמָא דְּמַה לִּי לְשַׁקֵּר בְּיֵשׁ לִי בְּנִים.

וְנִרְפוּ שֶׁל רַבִּינוּ ו"ל עַפ"י הָרֹב לְהַבִּיא טַעְמָא דְּהַש"ס וְגַם בְּמַה דַּפ' שֵׁם (בַּפ' הַנְּ"ל ה' ה') דַּע"א נֶאֱמָן לֹא מוֹחֲזֵק לוֹ בֵּן בְּמִדְה"י וְהַשִּׁיג עָלָיו הַרְאָב"ד ו"ל דַּמְנ"ל מִן הַש"ס כֵּן וְלַפְעַנ"ד י"ל דְּהַרְמְב"ם ו"ל הַקְּשָׁה לוֹ בְּסוּגְיָא דִּי"נ ב' קוֹשְׁיוֹת חֲדָא מַה שְׂהַקְשׁוּ שֵׁם בְּתוּס' ד"ה אֶזְזִיל לִי הוּאִיל דְּרַב יוֹסֵף וַא"ת א"כ מ"ט דְּמַתְנִי דְּזַה בְּנֵי נֶאֱמָן וְתִירֵץ הַתּוּס' דְּחֻק הוּא שְׁלֵא נִזְכַּר זֹאת בַּש"ס גַּם קֶשֶׁה קוֹשְׁיַת הַרְמְב"ן בְּחִידּוּשֵׁין שֵׁם דַּל"ל לְהַש"ס לְטַעְמָא דַּמ"ל לְשַׁקֵּר תִּיפּוּק לִי דְּמַסְקִינוּ בִּיבְמוֹת פ' הָאֲשָׁה רַבָּה דַּע"א נֶאֱמָן בִּיבְמָה.

גַּם תִּירוּצוּ שֵׁם דְּחֻק וְלַפ"ד לְדַעַת הַרְמְב"ם מְתוּרֵץ חֲדָא בְּחִבְרָתָהּ דְּרַב יוֹסֵף דְּקָאֲמַר דְּטַעְמָא דְּמַתְנִי מְשׁוּם הוּאִיל ס"ל דָּאִין ע"א נֶאֱמָן בִּיבְמָה כְּדָאִיבְעִיָא לְהוּ בִּיבְמוֹת שֵׁם וְלֹא אֶפְשִׁיטָא לְכַף צְרִיף לְטַעְמָא דְּהוּאִיל מִשָּׂא"כ רַב שְׂשֵׁת דְּפִשִׁיט הֵתֵם דַּע"א נֶאֱמָן בִּיבְמָה שִׁפִּיר מְנַפֵּחַ לִי בְּיַדִּי דְּאֶזְזִיל הוּאִיל דַּר"י.

וְלִדְיָדִי בְּאֲמַת הַטַּעַם מְשׁוּם דְּלֹא גָרַע מַע"א. וְלִכְּפֹ הַרְמְב"ם ו"ל דְּפֶסֶק כַּר"נ שֵׁם לֹא הַזְכִּיר טַעְמָא דְּהוּאִיל וְגַם רַבָּא לְשִׁטְתִּי בִּיבְמוֹת לֹא ס"ל הוּאִיל כְּדָאִיתָא שֵׁם.

וא"כ שפיר מוכח לפ"ז דע"א נאמן אף ביש לו בנים): טו עכ"פ לפי מה שבררנו בעז"ה שיטת הראשונים ז"ל יש פאן להלכה שני שיטות שהן ארבע. דעת רש"י ונהר"ה ונהר"ן בעצמו דקיימא תירוץא דאב"י.

ובלא תזר מודה ר"נ אף בהתחזק באחיו ואמר אין לי אחים ונהר"ה ונהר"ן פסקו פרבי דאף בתור א"נ משום דמה לו לשקר פעדים דמי והרמ"ה ז"ל פוסק כר"נ ודעת הרמב"ן ג"כ דקיימא תירוץא דאב"י.

אמנם דס"ל להלכה דנוקא באומר סתמא משום דמתרצינן ליה לדיבוריה אבל באומר לא הנה לי א"נ ושיטת הרא"ש בשם הרמב"ן ושיטת הרשב"א ז"ל דלא קיימא תירוץא דאב"י ובאומר אין לי אחים א"נ ולא הנפירו החילוק בין אומר סתמא משום דלדידהו אינו מוכרח זאת מן הש"ס וכ"ה שיטת הרמב"ם ז"ל: אמנם הרשב"א ז"ל ס"ל דכ"ז דוקא פשאומר בשעת מיתתו דכבר אתחזק איסורא אבל אם אמר בשעת קידושין נאמן אף אם אומר נגד התנקה לכ"ע ולפמ"ש בדיוק לשון הרמב"ם ג"כ ס"ל ה"כ: והשתא נבא בעז"ה לנ"ד דאם ניא שאין פאן שני עדים פשרים דיש לו אח פשיטא דנאמן אליפא דכ"ע דהא אומר קודם הקידושין דלא אתחזק איסורא פמבואר בג"ע השלישי וגם לא הנה מוחזק באחים.

ואף אם ניא שיש פאן שני עדים שיש לו אח לדעת הרמב"ן דאף דא"נ לומר נגד התנקה שאין לו אחים מ"מ אם אומר סתמא שאין לו מתרצינן דיבוריה משום מה לו לשקר א"כ אף היכא דאיפא עדים בעינו לתרץ דיבוריה משום מיגו פדמשמע בכריתות (דף י"ב) דבעינו לתרץ דיבוריה שלא יכחיש המקובל אצלנו.

וכ"כ התוס' להד"א בב"ב (דף ל"א ד"ה מה לי לשקר במקום עדים) תימא לרשב"א אמאי הנה במקום עדים כו' ניא של אבותיו היו יום א' כו' ואור"י דשל אבותיו משמע שהיתה שלהם מעולם ולא שלקחה.

הרי להד"א דכל מה שיש לנו לפרש שלא יכחיש העדים יש לנו לפרש וכן הוא בטור ובש"ע חו"מ סי' נ"ו סעי' ב' לענין שליש דכיון דבידו הוא ומה לו לשקר מתרצינן דיבוריה אף נגד עדים והוא מהרמב"ן ז"ל: ופשוט הוא בנ"ד שאמר סתמא שהוא בן יחיד לאביו ואין לו אח אחר שיש לתרץ פונתו שמת האח ובפרט שיש גם ע"א ששמע שמת.

וכן יש לתרץ שהאח החרש לא הנה אלא מן האם והוא אומר שהוא בן יחיד מאביו והעדים אינם יודעים אם הנה החרש אחיו מאביו פמבואר בג"ע השני ודאי דיש לתרץ פן: ואף דבלא"ה יש להקל לכאורה ולומר דעדות העדים לא מהני פינו דא"י אם הנה מאב וכאשר הביאהבאר היטיב פן (בסי' קנ"ז ס"ק ב') בשם הרדב"ז (ולא מצאתי) אף זאת לא נ"ל משום דהנה לפענ"ד תרי רובא לאיסורא חזא דרוב אחים הם אף מן האב ותו בנ"ד שידוע שלא הנה לה בעל אחר שמת בעלה מקאפולייא כ"א זה שבאונדא א"כ ע"כ אין לספק אלא שמה הנה לה בעל עוד קודם בעלה שהנה לה בקאפולייא ולא ידוע לנו א"כ הרי עומד נגד זה הרוב דאי' בש"ס רוב נשים בתולות נשאות ואית לנו לומר דבעלה

מקאפולייא נשאָה פֿשהיא בתולה אַמנָם עתה שׂישׁ לנו לתרץ דיבוריה של המנוח ונדאי דשפיר יש לנו לומר פן פדי שלא יכחיש את העדים.

ואין לנו לומר ששא לא ידע המנוח דא"כ אנדא בזה גם סברת הרמב"ן דנאמן לומר שאין לו ומתרצינו שמת דשא לא ידע ואין לדחוק ולומר דמיירי בדליפא לספוקי שלא ידע דבכגון דא הנה ליה להרמב"ן לפרש ולא לסתום: ואף לאינך רבנותא שהבאתי לעיל שלא הוזכר בם הו סברא של הרמב"ן לתרץ דיבוריה.

כבר פתבתי דלשיטתם אינו מוכרח זאת מהו סוגיא מ"מ הסברא מוכרחת מצד עצמה ומכמה מקומות בש"ס כמו שביארתי בעז"ה: ואף דהכא כ' הטור דלדעת הרשב"ם א"נ לומר יש לי בנים פשיש עדים שיש לו אחים.

א"כ לכאורה כ"ש בנ"ד שאומר אין לו אחים. מ"מ הרי כ' הב"ש דדוקא פשבאו עדים קודם לכו.

משא"כ פשבאו עדים אח"כ אף להרשב"ם נאמן היכא דאינו סותר התזקה לגמרי (וגדולה מזו העלה הגאון בעל ושב הפהו דאף בבאו עדים קודם לכו נאמן בכה"ג וא"צ זאת לנ"ד שפאו עדים אח"כ).

טז אמנָם כגון דא צריף לאודועי אם שניף בנ"ד לומר הסברא דמ"ל לשקר הנזכר בש"ס פנין דאמר זאת פדי שלא יעלה עליו הגורל פדאיתא בגוף השאלה. וגם פנין שאמר אבי האשה שאינו רוצה השידוך אם אינו בן יחיד ובפרט שמעין זה כ' המהרי"ט בתשו' (ח"א סי' פ"ב) ונ"ל ועוד נראה דבלא פן לא חיישינו פלל לדבריו שאמר בשעת קידושין אין לו אחים דכי אמרינו פן מטעם דמה לו לשקר דאי בעי למפטרך מיבום מצי אמר פטרנא לך בגיטא דאנו סהדי שהיא היתה מתרצת בכך והיינו במלתא דסתמא אכל הכא בנ"ד דקפדא בהכי שהרי אנו רואים שהשביעוהו על כך ונראה שלא רצתה לסמוך אגיטא לכך הוצרך לשקר דהא אלחשה לה ולא אלחש עכ"ל: חדא דבנ"ד הא כבר אמר שהוא בן יחיד זמן רב קודם שנשפתך כמו שמבואר בג"ע השלישי ועוד דהנה הרוואה יראה שגם המהרי"ט לא ברירא ליה הו סברא לחלק בהכי דהא מעיקרא הנה סובר שנאמן אם לא מחמת שחזר הבעל עצמו ועוד דהא לאו מלתא חדתא שהיא דעת הרמב"ן דבשעת קידושין ממש לא שניף מיגו פנין דאמר פן פדי שתתמצה לו אכל רש"י ז"ל והר"ן והרשב"ם א"ה לא ס"ל הכי דהא הם מפרשים הסוגיא בשעת הקידושין דכונת הגמ' הוא על קודם קידושין: ולבד שחזינו דרובא מהראשונים לא ס"ל כהרמב"ן עוד אמינא דלפי פסקא דידן ע"כ נקטינו דלא כהרמב"ן ז"ל בזה דלפי דעת פשוט אצלי דהני רבנותא לשיטתם אזלי דלדעת הרמב"ן במלחמות לא הוזכר פלל בש"ס דנאמן נגד תזקה דאחים לומר שאין לו אחים וכן הוא להלכה וי"ל דמטעם מיגו קאתינו עלה משא"כ הרשב"ם והר"ן הא כתבו דלאב"י בתירוצו נאמן אף נגד התזקה.

וע"כ דהאי מיגו עדיף מפל מיגו דעלמא דנאמן ביה אף נגד התזקה וע"כ משום דכידו הוא. א"כ י"ל דנאמנותו דבעל לאו מטעם מיגו הוא אלא משום פללא דבמה שפידו נאמן ע"א מדאורייתא אף נגד התזקה.

ואף דנה לא דמי לטבל שבידו לתקנו מ"מ הכא לענין יבום הרי בידו הוא (ויכבד הוכיח כן הגאון בעל נשב הכהן): יז אמנם אנכי מצאתי בעז"ה בהגה' מיימוני (בתשו' השניכות לה' אישות סי' ג') ונ"ל שם ועוד דאפי' היכא דאתחזק איסורא ע"א נאמן היכא דנהו בידו דומיא דשחיטה והפרכת תו"מ וכו' והכ"נ מהימנינן ליה במה שאמר טעות כו' משום דבידו לגרשה ואע"ג דבמסקנא קאמר דבעל שאמר גרשתי כו' עכ"ל.

הרי דכ' להדיא דהאי נאמנותו דאי בעי מגרש לה משום דבידו הוא דומיא דהפרכת תו"מ ולא מטעם מיגו דהא בנ"ד לא שייך מיגו (וכ"כ הגאון בעל חנות דעת בהשקטות על סי' קכ"ז שהביא בשם הרשב"א בסוגיין הנ"ל דלא מטעם מיגו קאמינן עלה אלא משום שבידו).

ות"ל שפוננתי לדה"ג) ולפ"ד בזה נ"ל לבאר דברי התוס' בי"נ שם ד"ה הואיל ובידו לגרשה אע"ג דהאי מיגו לא חשיבא שאם הנה מגרשה הנה פוסלה מן הפהונה מ"מ חשיב מיגו לפוטרה מן היבום אשר דברי תירוץ אינו מוכן.

אמנם לפמש"כ פוננתם ברורה דהאי מיגו דבידו הוא ואף שהיה מוכרח לזאת הטענה אפ"ה נאמן משום דבידו ובאמת הרמב"ן ז"ל דחק עצמו בחידושו לב"ב לתרץ קושיות התוס' דהוי מיגו משום דלא איכפת ליה מה שהיה לאחר מותו משום דלשיטתו אזיל כמו שהבאתי לעיל בשמו דמטעם מיגו קאמינן עלה ולא משום שבידו דלכך ס"ל דא"נ נגד החזקה ואמינא עוד לפענ"ד דנה תלוי בפלוגתא אחרת של רבותינו הראשונים.

וכוליהו לשיטתם אזלי: דהנה אמאי דקאמר הש"ס שם בי"נ לירשו פשיטא כ' הרשב"ם ז"ל דאי בעי נתן לו במתנה וס"ל דלענין נכסים שיבואו לו כשהוא גוסס באמת א"נ באומר זה בני וקרא דיפיר הוא רק לענין בכורה וקרא"ש כ' עליו ונ"ל וכו' ר"ם ז"ל דפליאה גדולה הוא לומר כן שאם בא אדם ממדה"י ובנו עמו שלא יירש אותו הבן בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ופי' הוא לירשו פשיטא דמפח מתני' דפ' האומר קא פריה לה כו' וכן כ' הנ"י בשם הרשב"א: יח הרי דלדעת הר"ם מרוטנבורג נאמן באומר זה בני אף בנכסים דלא מצוי יתיב ליה במתנה.

וכ"כ הנ"י בשם הרשב"א. ולפי שיטתם הקושיא עצומה מאד מאי מיגו הוא לענין יבום דאי בעי מגרש לה הא לכה צריך לומר זה בני כדי שירשו בנכסים דלא מצוי יתיב ליה במתנה וע"ז לא יתנרץ בת"י הרמב"ן בשום אופן וא"כ ע"כ צ"ל כמ"ש לעיל דלאו מטעם מיגו קאמינן עלה אלא מטעם שהוא בידו והרמב"ן דדחיק נפשיה שיהא מיגו ע"כ דס"ל פהרשב"ם דאינו נאמן אלא בנכסים שהיה יכול ליתן במתנה וגם התוס' שלא הקשו זאת ע"כ ס"ל ג"כ הכי א"כ לפ"ז פוליהו לשיטתייהו אזלי הרמב"ן ס"ל כדעת הרשב"ם דא"נ אלא בנכסים שיש לו.

לכה שפיר יכול לפרש דמטעם מיגו קאמי עלה אבל כל אינה רבונתא ס"ל כדעת הר"ם מרוטנבורג לכה ע"כ ס"ל דמטעם דבידו קאמינן עלה. ואף דס"ל להרשב"א דאפ"ה א"נ אם מוחזק באחים י"ל דלא הוי כ"כ אלים מה שבידו להוציא מחזקה לגמרי משום דהוי דבר שבערוה או דעכ"פ חששו מדרבנן גם הגה' מיימוני שהבאתי לעיל שחתם עליו ר' מאיר ב"ר פרוה.

וידוע שהוא מהר"ם מרוטובורג פדאיטא בס' הדורות ד' נ"ג ע"ג לשיטתו א"זיל דע"כ מטעם שפידו קאמין ע"ה: יט ובזה מדויק היטיב שינוי הלשונות דבהנהגתו תרי סוגיות דבש"ס קודשין קאמר מאי אמרת לפונטרה מן היבום מצי אמר לה פטרנא לה בגיטא דהלשון משמע משום מיגו.

ובי"נ קאמר הואיל אי בעי מגרש לה בגיטא דמשמע משום דב"דו. דבסוגיא דקודשין קאמר יש לי בנים סתם ולא זה בני.

הנה שפיר גם מיגו וכמו שתירץ הרמב"ן משא"כ בב"ב דקאמר זה בני והנה נ"מ לענין ירושה לא מצי למימר לישנא דמיגו דהא לא הוי מיגו (וע"כ עיקר מתני' לענין ירושה אתמר מדשני לה בפ"נ וכ"כ הת"ח בחידושו) לכה קאמר אי בעי מגרש והיינו משום דב"דו.

עכ"פ זה ברור בעז"ה לפענ"ד דלפ"מ דפסקינן פדעת הרשב"א והרא"ש בשם הר"ם. וכן הוא בטור ובב"י סי' ער"ה דנאמן אף בנכסים שבאו אח"כ מוכרח מן הש"ס דאף היכא דליכא מיגו אפ"ה נאמן מטעם שפידו א"כ גם לענין דידן נאמן וסברת המהרי"ט בזה הוא רק דעת הרמב"ן יחידאה ולא פסקינן פנותיה: ונבא עוד בעז"ה דאף אם הנה ידוע לנו עתה שהחריש א"ח מאב והוא חי הנה מקום מוצא להתיר אותה מפבלי העיגון וד' הטוב יעזרנו: כ הנה איתא במרדכי פ' החולץ שהביא בשם ר' יהודאי גאון ובשם תשובת הגאונים.

דיבמה שנפלה לפני מומר פטורה מן החליצה ומן היבום וכ' רש"י בתשו' אחת דלא סמכינן עלייהו פלל ואעפ"י שחטא ישראל הוא וקודשיו קודשין ונראה להר"ם להביא ראיה לדברי הגאונים מדפריד' פ' הגוזל (דף ק"י ע"ב) אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מ"ש תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה ומשני מינח ניחא לה כדר"ל דאר"ל טב למיתב כו' פ"י ניחא לה בבעל פל דהו"א כ' לגבי מומר דליכא למימר ה"כ דאנן סהדי דלא ניחא לה להתניבם שיעבידנה על דת ודאי אנן סהדי דלא ניחא לה א"כ נפקא בלא חליצה אם אין שם יבם אלא הוא.

וכ' עוד הר"ם אעפ"י שהבאתי ראיה לדברי הגאונים לא מלאני לבי לעבור על דברי רש"י פאשר בא מזה מעשה לידי והובאו דברי רב יהודאי בטור (סי' קנ"ז) וכתב עליו הטור ולא ידענא וכו' ומהרי"ק (שורש פ"ה) כ' ג"כ שאין להקל בזה: אמנם הלא מבואר עכ"פ דלדעת הר"ם בשם הגאונים דהיכא דא"א בשום אופן להתניבם לו אנן סהדי דאדעתא דהכי לא קידשה ונפקא בלא חליצה ואף שרש"י ז"ל לא סמך ע"ז.

היינו משום דס"ל דגם במומר שייך לומר סברת הש"ס דמינח ניחא לה וטב למיתב טן דו וניחא דגופא עדפא לה אף שייכשילה באיסורים אמנם באופן שתשאר ע"כ עגונה פל ימיה ולא נניח אותה להתניבם או שא"א להתניבם אפשר דגם רש"י יודה.

א"כ בנ"ד גם רש"י יודה דהא תשאר עגונה פל ימיה ואנן סהדי שאלו ידעה מזה שיש לו א"ח חרש והלך זה פעש"ים שנה ודאי דלא היתה מקדשה נפשה: כא והנה פבר האריד בזה הגאון בעל תשובת רד"ך (בית ט') והעלה שפשוט אצלו דהיכא שתשאר עגונה פל ימיה לא שייך למימר טב וכו' וכ' בנ"ד במומר שהיה בפורטוגאל וא"א לבא אליו.

וגם הוא נדאי לא יבא ליבמה פשיטא דאנו סהדי דאדעתא דהכי כו' וכ' (בסוף קדר ו') דפשוט אצלו שהוא מהדברים שאפילו גילוי דעת לא בעינן ונהו פאלו פ' בהדיא שעל תנאי זה נשאת יעו"ש: והנה אם בנדון דהרד"ך שהיה ידוע היכן הוא רק שלא היה אפשר להתקרב זא"ז כ' בפשיטות דלא שייך טן דו.

כש"כ בנ"ד יותר ויותר מסתבר דאדעתא דעיגון פנה לא קידשה נפשה ונהו אף שכ' בהגהת מרדכי שם על הר"ם שאין ראיתו ראיה שפבר כ' התוס' בב"ק ד"ה דאדעתא דדוקא מן האירוסין איירי הש"ס אבל בנשואה לא הוי ס"ד פלל דאדעתא דהכי לא קידשה פבר כ' ג"כ הגאון הנ"ל דהתוס' לא כ' פן אלא במו"ש משום דאחר מיתת בעלה אפתי אית לה טיבותא פורתא בהדי'.
אבל בנ"ד שמתעגן אחר מותו נדאי גם בנשואה שייך לומר פן. וכבר כ' דדין עדיף טפי מדינא דהרד"ך: כב אמנם פגון דא צריף לעיוני שהקשו התוס' הנ"ל בב"ק שם וז"ל.

וא"ת א"כ אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל יבטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה ומירצו דהתם לאו פלוקס לחודא תליא מילתא כו' אבל בקידושין בדידה קיימא והוא אינו חושש כו' א"כ לפ"ז בנשואין דשפיר חושש הוא שתתקדש בכל ענין פדי שלא תהא בעילותיו ב"ז (ובפרט שג"כ בדידה שייך לומר אין אדם עבב"ז וכן הכריע הגאון בעל פני אהובה והכרעתו ברורה מהו דאמרי' בכתובות (דף ע"ג ע"א) בפלוגתא דרב ושמואל גבי קטנה שגדלה דהא התם בעינן גם פנונתה לקידושין יעו"ש) הוי פשאר מקח ובפרט שפן מצאתי להדיא בפשיטה מקובצת לב"ק בשם תוס' הרא"ש דכ' דבנשואין לא שייך לומר אדעתא דהכי לא קידשה פינון שדעתו שתתקדש ובכ"ע שלא תהא בב"ז וא"כ הוי פבר פשאר מקח ונהרי אנו פסקינן דאין תנאי בחופה ג"כ מ"מ אמנא דבנ"ד אין להחמיר מטעם זה פינון דהוה חופת נדה פמבואר בגוף השאלה ולא נתייחדו עדיין.

ואף דפסקינן דלא פהרמב"ם בזה וחופת נדה קני מ"מ לענין זה נדאי דלא הוי חופה דנימא דבטל התנאי משום דאין אדם עושה בב"ז דל"ד לפשאר חופה הראויה לביאה ולפ"ד פשוט הוא וא"צ להאמר פלל: ועוד שפבר ביאר הגאון הנ"ל דלא שייך פלל לומר בכה"ג אין אדם עבב"ז.

פינון דאיפא רובא פנגדו דרוב נשים מתעברות ויולדות ולא תפול קמיה יבם נדאי דלא אסיק אדעתיה לישא אותה דוקא בלא תנאי נגד הרוב. ודוקא פמומין אמרינן פן בכתובות שם (דף ע"ג ע"א) טעמא דרב דא"א עבב"ז משום דהא אסיק אדעתיה להתנות ואדרבה יותר חושש שלא תתעגן אחר מותו פי מצינו בש"ס כ"פ שהבעל חושש בתקנת אשתו אף אחר מותו (והאריף בזה אות י') פמו שמיצנו בפ' אלמנה ניונית (דף צ"ז ע"ב) דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ובפ' הפועלים (דף פ"ד ע"ב) ממה שהשיבה דביתהו דר"א ברבי שמעון לרבי פלי שנסתמש בו קודש כו' ובפ' שבועת העדות (דף ל' ע"ב) מעובדא דר"נ שנהג פבוד לדביתהו דר"ה ופי' רש"י שם ד"ה דביתהו דר"ה משמת ר"ה מפל זה מוכח דאף אחר מותו נשאר פבוד בעל אצל אשתו ובפרט בכה"ג לא הוי בב"ז פלל פינון דמצד רובא הויא א"א: והנה אף שהסברא נכונה מצד עצמה וראוי להגאון הנ"ל.

אָמַנְם לַפְעַנ"ד מְפֹרָשׁ זֹאת בְּתוֹס' יְבָמוֹת (דָּף ב' ע"ב ד"ה או שְׁנַמְצָאוּ) דַּכ' בַּסֵּה"ד בְּתַר דְּמִסְקוֹ דְּאִילּוֹנִית א"צ גַּט אַע"ג דְּבִקְדֻשָּׁה ע"ת וּכְנֶסֶה סְתָם אִיפָא לְמ"ד בְּהַמְדִיר דְּבַעֵי גַט הֵינּוּ דְּנִקְא בְּשִׂאָר מוּמִין דְּאִיפָא דְּמַחִיל אָבֵל אִילּוֹנִית שׁוּם אָדָם אִינוּ מוּחַל וְאָפִי לְאַבְיֵי דְּמִפְרָשׁ טַעְמָא דַּא"א עַבְב"ז הֵינּוּ בְּשִׂאָר מוּמִין כּו' אָבֵל אִילּוֹנִית כּו' וּמִשׁוּם חֲשִׁשׁ אִילּוֹנִית לֹא בַּעַל לְשָׁם קִידוּשִׁין עַכ"ל הַתּוֹס' וּלְפ"ז גַּם סְבָרְתוּ מְוַכְרַחַת דְּנִגְדַּד הָרוּב שְׂמָא תַּפּוּל קַמְיָה יָבָם וְדַאי דְּלֹא אַסִּיק אַדְעָתָיָה לְבַעוּל לְשָׁם קִידוּשִׁין.

וַא"כ עֲדִינּוּ נְשִׂאָר הַסְּבָרָא שְׂכ' הַתּוֹס' דְּלֹא אִיכְפַת לִיה אִם בְּדַעְתָּהּ לְקַדְשָׁה עַל תְּנַאי וְהַתּוֹס' שְׂכַתְבַּב"ק דְּבַנְשׂוּאִין לֹא אִיירִי הוּא לֹא מִטַּעְמָא דַּא"א עוֹשֶׂה בְּב"ז אֶלֶּא מִטַּעַם דְּנִיחָא לָהּ לְהִיּוֹת נְשׂוּאָה מ"מ פְּדָאָרִינּוּ טַב לְמִיתַב כּו' וְכֵן מִשְׁמַע דְּהָא כ' זֹאת הַסְּבָרָא לְפָנֵי קְוִשְׁיָתָם שָׁם וּבְזָה נִיחָא לִי דְּבַאֲשֵׁר"י בִּיבָמוֹת שָׁם וּבְכַתְּנֻבוֹת הַקְּשָׁה ג"כ קְוִשְׁיָת הַתּוֹס' וְתִירֵץ תִּירוּצָם וְלֹא אַסִּיק מַה שְׂכ' נֶאֱפִילוּ לְאַבְיֵי דְּמִפְרָשׁ כּו' וְהֵינּוּ מִשׁוּם דְּלִשְׁיטְתָיָה בְּתוֹס' הָרָא"ש שְׂהֵבִיא הַש"מ בְּב"ק ע"כ חֲזִינּוּ דַּס"ל דָּאָף לְמִיעוּטָא שְׂמָא תִּיפּוּל קַמְיָה יָבָם אַסִּיק אַדְעָתָיָה שְׂתַתְּקִדְשׁ דְּנִקְא בְּכָל עֲנִין א"כ לְפ"ז הִיכָא שְׂאָם יָמוֹת תִּשְׂאָר עֲגוּנָה וְדַאי דְּלֹא אִיכְפַת לְהַבְעֵל שְׂתַתְּקִדְשׁ בְּכָל עֲנִין מִשׁוּם דְּמִיעוּטָא הוּא וְיִוְתַר חוֹשֵׁשׁ לְתַקְנַת אֲשֶׁתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כְּנ"ל וּמִצָּאֵתִי כֵּן לְהַגָּאוֹן בַּעַל נוּב"י (מ"ק בַּאֵה"ע ס' נ"ד) שְׂכֵן הִיָּה דַעַת הַשׂוֹאֵל דְּהִיכָא דַּא"א לִיבּוּמֵי מְסַפֵּי דְּאִדְעָתָא דְּהִכִּי לֹא קִדְשָׁה נְפֻשָׁה (וְאִגַּב אֲמִינָא מַה שְׂכ' שָׁם הַשׂוֹאֵל לְהַגָּאוֹן בַּעַל נוּב"י דְּלִדְעָתִי בּוּזָה"ז חֲרַשׁ אֲסוּר לִיבּוּמֵי כִּינּוּ דְּחִיּוּשִׁין לְדַעַת אָבָא שְׂאוּל דְּבַעֵינּוּ כְּוָנָה לִיבּוּם.

וְחֲרַשׁ לֹא בַר כְּוָנָה הוּא וְכו' מַתְנִי דַּפ' חֲרַשׁ לֹא אֶלִּיבָא דַּא"ש אֲתִי וְהַגָּאוֹן בַּעַל נוּב"י דְּחָה שָׁם דְּבָרָיו בְּהֶרְחַב וְטָרַח לְהַכְרִיעַ מִן הַש"ס וּפּוֹסְקִים דָּאָף לַא"ש חֲרַשׁ מְצִי לִיבּוּמֵי. וְכ"כ בְּנ"ד חֲכָם א' מַחְכְּמִים הַמְּוִפְלְגִים שְׂבַזְמַנֵּינוּ וְהַעֲמִיק הֶרְחִיב בְּפִלְפוּל עֲמוּק דַּלַּא"ש חֲרַשׁ לֹא בַר יָבוּם הוּא אָמַנְם לַפְעַנ"ד מְשֻׁנָּה עֲרוּכָה הִיא דָּאָף לְאַבָּא שְׂאוּל חֲרַשׁ בַּר יָבוּם הוּא דְּהָא אִיתָא הֵתָם בְּמִשְׁנֵה ר"פ חֲרַשׁ מֵת פִּקְחָא בַּעַל פִּקְחָת מַה יַּעֲשֶׂה פִּקְחָא בַּעַל חֲרַשְׁתָּ אוֹ חוּלְץ אוֹ מִיָּיבָם וְתַנִּי קוּדָם חוּלְץ וְאַח"כ מִיָּיבָם.

אַ"כ הֵךְ דִּיוּקָא גּוּפָא דְּקַאָמַר הַש"ס בְּרִישׁ מְכִילְתִּין פְּטוּרִין מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם וְלַתְנִי יָבוּם בְּרִישָׁא. וּמִשְׁנֵי מַתְנִיתִין אֲתִיבָא כַּא"ש.

אַ"כ מִמִּשְׁנֵה זֶה מוּכַח ג"כ דְּאֲתִיבָא כַּא"ש דְּנִקְא דְּתַנִּי אוֹ חוּלְץ בְּרִישָׁא וְהִדַּר אוֹ מִיָּיבָם. וְהָרִי מְבַרְאָר לְהַדְיָא לְפ"ז בְּמִשְׁנֵה דַּלַּא"ש חֲרַשׁ בַּר יָבוּם הוּא.

וּלְפ"ד פְּשׁוּט הוּא וְהַעֲלִימוּ עֵינֵיהֶם מִזָּה) כַּג בְּרַם בְּנ"ד וְדַאי שְׂלֵא תוּכַל לְבַא לִידֵי יָבוּם דָּאָף אִם יָבֵא הַחֲרַשׁ עִתָּהּ מִי יִכְרִינוּ. כִּינּוּ שְׁנָה יוֹתֵר מִעֲשָׂרִים שְׁנָה שְׁהֵלָף מִשָּׁם וְהֵלֵא מְצִינוּ בַּש"ס ב"מ (דָּף ל"ט ע"ב) בְּעוּבָדָא דְּמָרִי בַר אִיֶּסֶק דַּא"ל ר"ח שְׁפִיר קָאָמַר לָךְ דְּכַתִּיב וַיִּכַּר יוֹסֵף כּו' וּלְפִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' שָׁם ד"ה שְׂעִיצָא אִי לֹא הֵךְ סְבָרָא לֹא הָוִי מָרִי בַר אִיֶּסֶק נֶאֱמַן אֶלְמָא דְּסְבָרָא גְדוּלָה הוּא וְסְמַכִּינוּ עֲלָהּ לְעֲנִין מְמוּנָא א"כ פְּשִׁיטָא שְׂיֵשׁ לָנוּ לְחוּשׁ לָזָה.

ואף דבאָדעם פֿריא יִכולים להפּירו ע"י דיבורו אַבל פֿחרש שׂאינו שׂומע נאָינו מִדְּבַר רַחוק
הדְּבַר שׂיפּירנו שׂום אָדעם שׂזָהו וְנִעִיד עָלָיו לְעַנְּנוּ יבּום: ובפֿרט שלע"ע אין לָנו שׂום עֲדוּת
פֿל שׂהוּא שׂהוּא אָחיו מִן הָאָב זולת דְּבַרֵי אָמוּ.

והיא מה' נָשִׁים שא"נ וא"כ נדאי דָּלָא נִשְׁבוּק לָהּ להַתְּנִיבָם וְגַם אֵינוּ בַר תְּלִיצָה וְהִיא
תְּהִיָּה עֲגוּנָה וְדָאִית פֿל יְמִיָּה פֿשוּט הוּא דכ"ע יודו דָּאֲדַעְתָּא דְּהִכִּי לֹא קִדְּשָׁה נִפְשָׁה: וְהִנֵּה
אָף אִם נִימָא דְּחַרְשׁ דְּבַנ"ד לֹא גָרַע מִמוּמָר וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְדַעַת רִשׁ"י ו"ל דְּשִׁינְךָ לֹא מִטְּב
לְמִיתָב כּו' מ"מ הָא אִיתָא בִּש"ע (ס' קנ"ז סע' ד' בהג"ה) מִיָּהוּ אִם עֲבָרָה וְנִשְׁאֵת בְּלֹא
תְּלִיצָה.

פֿי לֹא יִדְעָה שׂהִיָּה לָהּ יָבָם מוּמָר. נאָח"כ נודע לָהּ לֹא תַצָּא.

והוא מִמְהַר"ם מִינְיָ בְּתִשׁוּ' נאָף דֶּהב"ש כ' (שָׁם בִּס"ק ג') דְּדוּקָא פֿשָׁהוּא מוּמָר בְּשַׁעַת
נִישׁוּאֵין מִשְׁמַע דְּסִבְרַת הַמְּקוּלִין הוּא בְּצִירוּף דְּמוּמָר אֵינוּ זוּקָא. אָמְנָם הַמְּעִינִין בְּתִשׁוּבַת
מְהַר"ם מִינְיָ (ס' י"ב) יִרְאָה דְּעִיקָר סִבְרַתוֹ מִשׁוּם דָּאָלוּ הָיָה יָדַע רִשׁ"י ו"ל טַעְמָא
דְּהַגְּאוּנִים הָיָה הַדָּר בִּיָּה נִהְלֵא יָדוּעַ דְּטַעְמָא דְּמְהַר"ם עַל הַגְּאוּנִים הוּא מִטַּעְמָא דָּאֲדַעְתָּא
דְּהִכִּי כּו' וְהַטַּעַם דְּזוּקָה הָרִי יָדַע רִשׁ"י ו"ל וְכ"כ הַרְיוּוֹי"ל בְּתִשׁוּ' (ס' נ"ד) דְּבִיבָם מוּמָר
לֹא הָיָה אֱלָא מְדַרְבְּנָן פִּינּוּ דְּלִהַגְּאוּנִים וּמְהַר"ם שְׂרִי אָף לְכַתְּחִילָה וְהַמְּעִינִין בְּמַרְדְּכִי יִרְאָה
דְּעִיקָר סְמִיכּוּתָא דְּמְהַר"ם בְּמוּמָר.

מִטַּעַם אָנְמִדְנָא הוּא פִּינּוּ דְּאֵינָה יִכּוּלָה לְהַתְּנִיבָם: וּלפ"ז מֵאַחַר שְׁהַעֲלִתִי דְּבַנ"ד לָאוּ בַת
יְבוּמִי הִיא בְּשׁוּם אָנְפִן נְדָאִי דָּלָא גָרַע מִמוּמָר. וְלֹא הָיָה אֱלָא מְדַרְבְּנָן לְכ"ע כִּמ"ש
הַרְיוּוֹי"ל וּלפמ"ש הַרד"ך הוּא פֿשוּט דְּשְׂרִיָּא אָף לְכַתְּחִילָה וְכֵן כ' הַגְּאוּן בַּעַל נוּב"י הַיְתֵר
זֶה בְּתִשׁוּ' (מ"ק ס' נ"ד).

וְכֵן שָׁם בִּס' פ"ח. וְכֵן בִּמ"ת ס' פ') וְכ' שָׁם דָּאֵין לְסַמְנָךְ עַל הַאי הַתִּירָא לְחוּדָא אָמְנָם
נְדָאִי דְּסִבְרָא גְּדוּלָה הוּא לְצַרְף יַעו"ש: ובפֿרט בִּנ"ד שְׁתֵּהָא עֲגוּנָה פֿנ"ל וְדָאִי דִּישׁ לְסַמְנָךְ
עַל סִבְרָא זֹו נִזְאֵת עכ"פ הָא מְבִנְיָא לְהַדְּיָא בְּב"י (ס' קנ"ז ובב"ש ס' קנ"ח ס"ק ב')
דַּע"א נָאָמֵן לְכ"ע בְּיָבָם מוּמָר יַעו"ש וְא"כ כִּש"כ בִּנ"ד דַּע"א נָאָמֵן שְׁמַת הַיָּבָם: כִּד עוּד
הָיָה אֶפְשָׁר לֹאמַר לְכַאוּרָה דָּאָף אִם נִחְמִיר פְּדַעַת רִשׁ"י ו"ל דְּבִכ"ע שְׁיִיךָ לֹאמַר טָב לְמִיתָב.

וְכִמ"ש הַרד"ך דִּישׁ שְׁפִירְשׁוּ דְּקָאִי עַל נִשׁוּאֵי קָמָאִי. נאָף שְׁתֵּהָא עֲגוּנָה אַח"כ.

(וְכֵן מִשְׁמַע קִצַּת בְּכַתְּנוּבוֹת ע"ה) מ"מ יֵשׁ לְהַקְּל בִּנ"ד מֵהָא דְּמַצִּינוּ בְּר"ן בְּקִידּוּשֵׁין (דָּף
ס"ב) עַל מַתְּנִי הַמְּקַדָּשׁ אֵת הָאִשָּׁה וְאָמַר סְבוּר הַיְתִיתִי שְׁהִיא פְּהִנְתִּי וְהָרִי הִיא לְוִיָּה ה"ז
מְקוּדָּשׁת מִפְּנֵי שְׁלֵא הִטְעַתּוּ אֱלָא הוּא הִטְעָה א"ע.

וְכ' דִּישׁ לְתַמּוּהָ לְמָה נִשְׁנִית מִשְׁנָה זֹו פֿאַן וְתִירַץ שְׁסַמְכָה עֲנִין לְפִלּוּגְתָא דְּר"מ וְרַבְּנָן
בְּתַנְיָא פֿפּוּל וְלֹא שְׁמוּעֵינּוּ דְּאֶפִּילוּ ר"מ לֹא קָאָמַר דְּוּקָא פֿשְׁתַּתְּנָה וְלֹא פֿפּוּל יֵשׁ בְּמִשְׁמַע
דְּבִכ"ע? הָא הַמְּעַשָּׂה קִיָּים אָבֵל מִי שְׁגָלָה דַּעַתּוּ שַׁע"ד פֿךְ הוּא עוֹשֶׂה הָרִי הוּא פֿאָלוּ הַתְּנָה
וְכִפּוּל וְזָהוּ שְׁאָמַר פֿאַן שְׁלֵא הִטְעַתּוּ.

הָא הִטְעַתּוּ וְאָמַרָה דְּכַתְּנָתִּי הִיא אֵינָה מְקוּדָּשׁת דְּבִגְדֵי לֵוִי דַּעַתָּא א"צ פֿפִּילָא. עוּד כ' תִּירוּצָא
אַחֲרֵינָא נאָיךְ שְׁהוּא פֿשִׁיטָא דְּלִישְׁנָא דְּמַתְּנִי מִשְׁמַע פֿן דְּדוּקָא מִפְּנֵי שְׁהוּא הִטְעָה א"ע

וא"כ בנ"ד פיון שאמר שהוא בן יחיד לאביו הני גילוי מלתא ודאי דאנו סהדי דאדעתא דהכי דוקא קדשה נפשה.

ויענין במהרי"ט בחידושי ל'הרי"ף דקידושין שפיאר דברי הר"ן פו: ולכאורה יש עוד להביא ראיה לתירוץ הראשון של הר"ן מהא דאמרי בקידושין (דף נ' ע"א) ראיה דבכרים שבלב לאו דברים גינהו מהה משנה דאמר פסבור הייתי.

ולפמ"ש התוס' שם דהא דשקיל וטרי הש"ס התם בדברים שבלב היינו דוקא בדבר דל"צ אלא גילוי מלתא דאנו סהדי דאדעתא דהכי הנה א"כ מאי ראיה מייתי הש"ס מהה משנה הא התם לא הוי אנו סהדי דבפנת נחא ליה דוקא לכה לא הוי דברים שבלב דברים אע"כ דעיקר פשיטותא דהש"ס מדיוקא דהיתה מטעתו ומגלה דיבורה שהיא פנת לא היתה מקודשת.

ואפ"ה אם חישב בלבו לאו מלתא הוא וע"כ משום דהנה דברים שבלב וע"ז סמך עצמו החכם המפורסם הנ"ל בתשובתו בנדון דידן להתיירא: אמנם אחרי שובי נחמתי דל"ד לנ"ד דכ"ז לא קאמר הר"ן אלא באיש אבל באשה אף דאמר לה שהוא פהו אפ"ה מקודשת בכל ענין משום טב למיתב טן דו וכן מוכח דיוקא דמתני' דבכולי מתני' דלעיל שנוי שהוא הטעה אותה ע"מ שאני פהו.

ע"מ שאני עשיר. ובמשנה זו שנויה באופן שהיא הטעתו.

אע"כ משום דבכה"ג שהוא הטעה אותה בעיני דוקא שיתנה ולא מהני מה שגילה דעתו וכן מוכח לפענ"ד מהה סוגיא דיש לי בנים נאמן. וכ' רש"י ז"ל בשעת קידושין אמר פו ולא אמר ע"מ והנה לתירוץ הראשון של הר"ן קשיא ס"ס אם אמר יש לי בנים יהא נאמן ממ"נ אף אם הוחזק שאין לו וכן באין לו אחים דכיון דגלי שאין לו אחים הרי אדעתא דהכי קדשה נפשה.

ואז יש לבטל הקדושין למפרע. אלא ע"כ דבאשה לא אמרי' פו אף לדעת הר"ן בתי' א' ואף דדיוקא דמתני' בדר' נ"ב אפטר ליישב דרבנא קאמר בהטעה אותו פדאמרינו בקידושין (דף ע"ט) ואי אשמועינו גבי דידה משום דאשה דייקא ומנסבא אבל איהו אימא לא יעו"ש.

א"כ י"ל דאיהו פשיטא דלא מצי למימר פסבור הייתי שהוא פהו דהא דייקא משא"כ בדדידה קמ"ל דאף בדדידה לא מצי לומר פו אמנם מהה סוגיא דיש לו בנים מוכח שפיר פנ"ל: כה ברם זאת נלפענ"ד דאף בגילוי דעתא לא מהני לגבי אשה מ"מ בנ"ד דאמר אביה בפירוש שאינו רוצה אם אינו בן יחיד ודאי הוי תנאי מעליא.

ואם היתה בעצמה מתנה פו פשיטא דמהני אף דלא פפלי' לתנאיה דהא פבר כ' התוס' בקידושין (דף מ"ט ע"ב ד"ה דברים שבלב) דאומדנא עדיפא מכולהו משום דאנו סהדי פמו לענין הפותב פל נכסיו לאחרים ושמע שמת פנו בב"ב (דף קמ"ו ע"ב) וכה"ג.

א"כ בנ"ד הרי הלה אומדנא דמוכח דאדעתא דעניגון לא קדשה נפשה. אמנם פל חששא דידן הוא מדר"ל משום טב למיתב טן דו.

ואם היתה רק מגלה דעתה דלא ניתא לה בכה"ג בטן דו פשוט הוא דמהני ולא בעינו תנאי כפול וזה פשוט לתשב"ר: אמנם בנ"ד שאביה התנה והקדושים קבלה היא והגיעה לכלל שנים א"כ יש להסתפק אם מהני תנאי דידיה לגבי דידיה כיון דידיה אף לא התנתה בעצמה: ונראה לפענ"ד קצת ראה דכיון דידיה הוי פאלו התנתה היא מההיא דאמרין בכתובות (נ"ג ע"ג ע"ב) דאוקמי רבה מחלוקת דרב ושמואל בטעות אשה אחת כעין שתי נשים.

ופירש"י דהינו אם התנה עם הראשונה בשעת הקדושים והשניה קדשה סתם וכנסה סתם. ואפ"ה אליבא דשמואל אמרין דעל תנאי בעל ואיך נתרצתה השניה בתנאי הראשונה כיון דלא התנה עמה אע"כ כיון דשמעה דהתנה עם הראשונה והוי פאלו התנה עמה.

ועוד נ"ל להביא ראה מהא דאמרי' בב"מ (נ"ג מ"ט ע"א) אם דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה תנאי הוא כו'. מעשה בר' יוחנן בן מתאי כו' ואי ס"ד דברים יש בהם משום מח"א היכא א"ל הדר בך.

שא"ה דפועלים גופייהו מידע ידעי דעל אבוי סמיך א"ה אפי' התחילו נמי התחילו נדאי סמיכי דעתייהו אמרי מימר אמר קמי דאבוי וניתא ליה עכ"ל הש"ס הרי מוכח דאף דעיקר דעיקר הדבר נגמר ע"י אביו.

דאל"כ הוי מח"א וע"כ לא נעשו בניו שלוחים. ואפ"ה אם התחילו במלאכה כיון דע"כ מימר אמרו קמיה הוי פאלו כפר התנה הוא וסמיכי ליתן להם ואף שיש לחלק קצת דהתם לחיובא הוא משא"כ לנ"ד בעינו דהנה פאלו התנה היא לפטורא מ"מ אעפ"י שאין ראה לדבר סוף לדבר הוא והסברא יכול להיות גם בנ"ד כיון דהתנה אביה בפירוש והיא ידעה מזה אנדא לה עכ"פ הסברא דטב למיתב טן דו: כו עוד יש לצרף בנ"ד דלא איבדק לן האי מיתנא אם הביא ב' שערות ודלמא קטן הנה עדיין ואף שהגיע לכלל שנים ונהה גדול קצת בקומה ואית ביה חזקה דרבא שאמר בנדה כיון שהגיע לכלל שנים א"צ בדיקה אמנם דעת פמה מהראשונים ז"ל דהה חזקה לא הוי אלא מדרבנן ולחומר למיאון משא"כ לענין חליצה לא מהני אף אם כפר חליצה ולא איבדקה.

וזהו שיטת הרמב"ן והר"ן. ואף לשיטת האומרים דהוי חזקה דאורייתא האריכו בזה גדולי האחרונים ז"ל.

אם יש לצרף זאת לספיקא אמנם מצאתי בכתבי קודש לא"ז הגאון אדמו"ר מוהר"ח זללה"ה שהעלה להלכה למעשה דכיון דחזינו דחיישינו לה ולא סמיכנו על חזקה לענין חליצה ע"כ האי חזקה מטעם רובא.

והאי רוב הוי רוב שאינו גמור. וברוב שאינו גמור מצטרף מעוטה דידיה לספיקי אחרניא והוי ס"ס: ולפ"ז בנ"ד הוי פמה ספיקות בקידושים שפא פדעת מוהר"ם דבכה"ג הנה אומדנא ושפא כהרד"ך דבחשש עיגון גם רש"י יודה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה (והרד"ך הוא מגדולי האחרונים ז"ל) ושפא כיון שהתנה האב הנה פאלו התנה היא כמ"ש בעז"ה.

ולזה יכולין לצרף שמה הנה קטן עדיין וכ"א מהספיקות מתהפכין ומסייע להו חזקת פנויה א"כ ודאי דיש מקום להקל אף אם היו יודעין בנדאי שהחוש חיי ועתה אשר אין אח לפנינו וע"א אומר ששמע שמת כפי הגב"ע ש'לפנינו נוסף עוד כמה סברות להתיר.

(א) דהרי אין פאן שני עדים מעידים דיש לו אח. דהא השני הוא ר' פנחס והוא אומר ששמע שמת ונאמן משום הפה שאסר הפה שהתיר וגם אינם יודעים אם הוא מאב וכבר ביארנו בעז"ה דלא כמהרי"ט וצריכין לכל יבמה שני עדים לאוסרה ובפרט היכא שאמר הבעל קודם קידושין שאין לו אחים העליתי בעז"ה דבעינן לכ"ע שני עדים להכחישו.

(ב) לדעת רוב הפוסקים ע"א נאמן לומר שמת יבם ואף בעד מפי עד ואסיקנא דבכה"ג הוי שפיר עד מפי עד (ג) ואפילו לסברת הרא"ש דאין ע"א נאמן ביבמה מ"מ היכא שאמר ששמע בעת שלא היתה בשואה עדיין ולא הוי אז חזקת איסור גם הרא"ש יודה ש'נאמן ע"א (ד) סברת הרמב"ן דמשום מה לו לשקר צריכים אנחנו לתרץ דיבוריה שמה שאמר שאין לו אחים היינו שמת כדי שלא יסתור דיבורא של העדים או שפוננתו שהוא אחיו מן האם ובררנו בעז"ה שלא מצינו חולק על הרמב"ן על זו הסברא וזאת מוכרח מכמה מקומות וד' הטוב אל יעזבנו ואל יטשנו א"ס: את אלו המערכות הערכתי כאשר חנני ד' אלקים פמדתו ית"ש לחונן אף לשאינו הגון פמוני היום ועתה אליכם אישים אקרא גדולי ישראל וגאוננו שימו נא לבבכם על עלונבתא דא בתולה חגורת שק על בעל נעורי ותשתדלו לפקח בעינה לטוב להתירה מכבלי העיגון.

וד' הטוב יהא בעזרם. ותחזינה עינינו בשוכו אל נוהו רבתי עם אשר היתה פאלמנה ולחזות בנעם ד' ציון וירושלים מוצאי תשעה באב תקצ"ט לפ"ק דברי המדבר לכבוד התורה כאשר נצטוינו לפקח בתקנות בנות ישראל העגונות: אליעזר יצחק בהגאון מו"ה הלל זללה"ה המתאבק בעפר רגלי ת"ח פה וואלאזין: סימן ה עוד מענין זה אמרינו בב"ק (דף ק"י ע"ב) על מתני' נתן את הפסך לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידם שנא ואיש את קדשיו לו יהיו.

אמר אב"י ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר ה"א מהדר ליורשין מ"ט דאדעתא דהכי לא יהיב להו ופריה אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעליה הלקתא גמירא לה דלמיתה אזלא וכן פריה הש"ס על אשם ואח"כ פריה אלא מעתה יבמה ש'נפלה לפני מופה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה.

התם אנו סהדי דמינח ניחא לה בכל דהו כדר"ל דאמר טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא: והשתא אבאר פיד ה' הטובה עלי מה דקנשה לי בהה סוגיא: א מה קאמר אב"י ש"מ כסף מכפר מחצה מנ"ל ה'א דלמא גזירת הפתוב הוא דלא נימא הכי.

וגם לשון הנה אמינא אינו מדוקדק (ב) מה מקשה הכא הלא משנה ערוכה היא בנזיר דהקדש בטעות לא הוי הקדש. וגם איתא שם במתני' (דף ל"ב ע"ב) מי ש'נדר בנזיר כל ש'נדר עד שלא חרב בה"מ ה"ז נזיר ומשחרב בה"מ ק אינו נזיר.

הרי איתא להדיא דבגולד לא הוי חרטה ולא מיקרי הקדש בטעות וכן בפרק ג' נדרים (דף כ"ה ע"ב) בנדרים ש'גגות במשנה קונם אשתי נהנית לי ש'גגבה את פיסה והפתה את

בני ונודע שלא הפהו ולא גנבה היינו שבשעה שנדר תלה נדרו בדבר שאינו פבר אבל בדבר שיהיה אח"כ ה"ז נולד והוי ממש דומיא דמשה שנשבע ליתרו שלא ילך למצרים משום חשש דדתן ואבירם ואח"כ מתו הוי נולד ואף דעיקר השבועה היה ידוע לכל שיהיה מצד היראה מהנה אנשים ואם נאמר דהכא שאני דכיון דע"כ ידוע שלא התחייב חטאת אלא ע"מ להקריבו.

הוי ממש פאלו תלה נדרו בדבר ואמר קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע דאף דמת אח"כ שפיר דמי כדאמרינן בנדרים (דף ס"ה ע"א) לדברי ר"ה שם. א"כ גם הכא הוי דבר ידוע דלא הנה מפריש כלל חטאת אם לא להקריבה.

א"כ קושיא חזקה היא מאוד מה מקשה מיבמה שנפלה לפני מנפה שחין דהא התם אפטר שיהיה מתרצית להתקדש ולא אסיק אדעתה מה שיהיה אחר זמן דיהיה איה שיהיה הרי עכ"פ עכשיו יהיה לה בעל ולא תהא פנויה באותה שעה.

וכבר העיר בזה הגאון בעל פ"י וסמ"ח בזה תירוץ דחוק ועוד קשה לי במאי דמקשה אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מ"ש וע"כ קשיא ליה על דרשת הש"ס מקרא דלא תחסום שור בדישו וסמ"ח ליה פי ישובו אחים יחדיו דדרשינן מיניה ביבמות (דף ד' ע"א) דאין חוסמין אותה לפני מו"ש ומקשה ל"ל קרא וקרא הסבא נותנת עוד דתיפוק אף בלא חליצה והנה אגב גררא נדבר בהך סוגיא לכאורה קשה ל"ל קרא דאין חוסמין אותה לפני מו"ש לפי מה דמסקינן בכתובות (דף ע"ז ע"א) דכופין אותו להוציא מפני שמתקתו.

וע"כ הוא משום סכנה וא"כ הוי בכלל איסור וגם איה גמרינן בש"ע א"ע (סי' קס"ה סעי' ד') מינה דה"ה בשאר מומים שאינם יכולים לקבל דאין חוסמין אותה וע"כ צ"ל דבאמת הא דקאמר הש"ס יבמה שנפלה לפני מנפה שחין הוא לאו דוקא אלא ה"ה לשאר מומין.

ובמנפה שחין שאינה ממקתו דאל"כ א"צ קרא. ובזה מתורץ דברי הגאונים הביאם המרדכי שסוברים דבמומר פיון שאינה רשאי לדור אתו הוי גרע ממו"ש ולכאורה קשה במאי גרע ממו"ש דהא אף מו"ש אסורה לדור עמו אלא ע"כ דלאו בהאי מו"ש דממקתו איירי: והנה עכשיו נבא לבאר במה דמשני הגמרא טב למיתב טן דו.

היינו הפירוש דגם עם המו"ש תדור עמו. ונהו דעת מהר"ם מרוטינבורג בתשובה (תקס"ד) אבל דעת רש"י ע"כ אינו פן והובא דעתו בתשובת מהר"ם מרו"ב (בתשובה תנ"ו): אף אח"כ שבתתי וראיתי בתשובת שבות יעקב חלק א"ע (תשובה קכ"ו בסופה) ונ"ל אבל בלא"ה נ"ל דאין להתנות פיון דאפטר להתניבם ואע"ג דאפטר שיהיא לא תרצה להתניבם כלל להתרש מ"מ אין פאן חשש עיגון פיון דהיא עצמה גרמה דהא איתתא בכל דהו ניחא לה וכדאמרינן בש"ס בנפלה לפני יבם מו"ש אפילו ואייה דאפסדה אנפשה עכ"ל משמע מדבריו דס"ל פדעת מהר"ם מרו"ב דלמסקנת הגמ' טב למיתב כו' הנה פ"י דמטעם זה אמרינן דנתרצית אף לדור עם היבם המו"ש: והנה יש לנו לחקור במה דקאמר הש"ס יבמה שנפלה לפני מנפה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא

קדושה נפשה במאי קמיירי אם שבשעשה שלקח אותה לא היה אחיו מו"ש ואח"כ נעשה מו"ש או שהי' בשעת מעשה מו"ש ומה דקאמר אדעתא דהכי פ"א אם ימות בלא ז"ק.

הנה לכאורה ר"ל דע"כ מיירי שנעשה מו"ש אח"כ דאל"כ מאי קפרידו הא זה תלי בכרייה שנימא הנוכר הדבר מעיקרא דלא קדושה נפשה הא זה הוי ממש פנדרים שלא התנה בהדיא משום שאביה רע וא"כ אף אם מת אח"כ נדאי דאסור לישא אותה.

כיון דלא תלה הנדר בדבר זה משום שאביה רע רק עתה אומר שפונתו היתה בעת שנדר משום שאביה רע. אף אח"כ מצאתי בתשובת רד"ך בית ט' קדר ב' כ' להדיא דסוגיית הש"ס דידן הוא בכל ענין.

ואדרבה נותן טעם לשבח לומר איפקא דאם יצא אח"כ מפלל יהודים תהא צריכה לחלוץ משום דלא אסקא אדעתה ספיקות טובא אם יחליף דתו ואם ימות בלא ז"ק ומינישב בזה מחזור ויטרו שמחלק בין המיר דתו מעיקרא לאם המיר אח"כ מהו טעמא דמהר"ם מראטינבערג יעו"ש.

ואף שסברא קלושה היא אף עכ"פ זאת אנו למדין מדבריו דהש"ס בכל ענין מיירי: והנה עוד ד"א יש לנו לחקור אם לשיטת רש"י ז"ל הוי זה זקוקה מדאורייתא או דרבנן ואומר אני לפענ"ד דלא הוי רק מד"ס.

לא מיבעי לשיטת הרמב"ם וסיעתיה דספיקא דאורייתא לא הוי רק מדרבנן. דהא אף אם נימא טב למיתב טן דו ע"כ מידי ספיקא לא נפקא ואיך נחליט זאת לנדאי דאשה בכל דהו ניחא לה הא חזינן פמה נשים שבדוקות הרבה עד שמוצאים את ההגון להם וכה"ג מציינו בש"ס בכחנפות (דף כ"ב ע"א) דחשבינן זאת לאמתלא שלא רצתה להנשא אלא להגון לה נהרי במילתא דלא שכיחא לא חשיבה אמתלא.

אלא ע"כ דשכיח הוא בנשים לבדוק ולהנשא להגון להם וא"כ הרי לא הוה רק ספק קידושין: וגם לא שייך לומר בזה חזקה דנעמיד אותה בחזקת א"א מפמה טעמים חדא דהא הספק הוא על הקידושין הראשונים אם הוה על תנאי או סתמא ולא נתחזקה עודנה בחזקת א"א ואדרבא כמו בנ"ד שהיה האח חרש בשעת קידושין יש לה חזקת פנויה לומר דלא הוה א"א (ולפ"ז אם נעשה חרש או אלם אח"כ גרע טפי דהא בכה"ג שנוולד הספק אח"כ עכ"פ בשעת קידושין היתה מוחזקת לנדאי מקודשת וצריד להוציאה אח"כ.

והוא היפך מסברת הרד"ך) אף לפענ"ד אף להנה פוסקים דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא בהנה עובדא דאיירי ביה הנה קדמאי וכן בעובדא דידן. דהא בגמרא סתמא פסקינן דצריכה חליצה משום דר"ל דטב למיתב כו' והא מציינו פמה פעמים שאנו יודעים בנדאי בטיב האשה ובטיב הענין שהיא לא נתרצית בשום אופן בכה"ג אמנם הלא לא קאמר הגמרא התם בקושיותם אלא דהיא דלא ידעינן דעתה לסברת אב"י בכסף חטאת גם הכא צריכין אנו לומר דלמא אדעתא דהכי לא קידושה נפשה ומשני הש"ס בהחלט דהיא דלא ידעינן דעתה דבשום אופן וענין לא נוכל לאמר בקושיות דלמא אדעתא דהכי לא קדושה נפשה משום דטב למיתב כו'.

אבל בכה"ג שאנו עדים בדבר דבכה"ג לא רצתה להתקדש נפשה בשום אופן נדאי דלא הוי קידושין. ומציינו פמה פעמים בש"ס שנתנו לנו חכמים רשות לשקול פל דבר

בְּאִמְדָּנוֹת מוֹכִיחוֹת וְהָכָא הֲלֵא כֹּל הַשׁוֹמֵעַ אֲנִמְדָּנָא דִּידְיָהּ הוּא שְׂלֵא הִיְתָה מְתַרְצָה בְּשׁוּם אֲנֹפֶן לְהִיּוֹת עֲגוּנָה כֹּל יְמֵיהָ א"כ בְּמָה נִפְקִיעַ אֲנִמְדָּנוֹ דַּעַת דִּידָן שְׂלֵא נִיזוּל בְּתַרְיָה: וּבְאַמַּת לְפִי קוֹשְׁיֵית הַפְּנִי יְהוֹשֵׁעַ שְׁהִבְאֵתִי לְעִיל שְׁחֻזְקָה הִיא מְאֹד וְרֵאוּיָהּ לְמִי שְׂאַמְרָה.

וְהִיָּה נִרְאָה לִי לֹמֵר שְׁהִגְמָרָא מְדַמָּה לָּהּ לְהָא דְאַבְיֵי אִם גַּמֵּן הַפְּסָרָא וּמַת מְשׁוּם דְּכָל אִשָּׁה דְּמִקְדָּשָׁה נִפְשָׁה ע"כ דַּעַתָּה בְּעַת הַנְּשׂוּאִין שְׂיָהָא לָּהּ בְּעַל כֹּל יְמֵיהָ. וְכָל יְמֵי הִיּוֹתָה עַל הָאֲדָמָה.

וְאִם יְמוֹת תִּקַּח לָּהּ אִישׁ אַחֵר. וְא"כ אִם אֵינְרַע אֵינְרָה דְּכָר שְׂתָהָא בְּלֵא בְּעַל שְׂעָה א' שְׂלֵא מְרַצוּנָה וְדַאי שְׂאַיְנָה רוּצָה לְהַתְקַדָּשׁ כֹּלְל וְתָהָא פְּנוּיָה ע"כ"פ וְלֵא תָהָא מְנוּחָדָת לְאִישׁ.

וְא"כ ע"כ בְּשְׂעָה שְׂהִיא מְקַדָּשָׁה נִפְשָׁה דַּעַתָּה שְׂיָהָא לָּהּ בְּעַל כֹּל יְמֵיהָ וְאִם נוֹלַד אַח"כ אֵינְרָה שְׂעָה שְׂלֵא יָהָא לָּהּ בְּעַל וְדַאי כֹּל קַדוּשָׁיָהּ הִיָּה לְבִטְלָהּ וּמוּטָב שְׁהִיְתָה פְּנוּיָה. וְהִיְתָה יְכוּלָה לְהַבְעֵל לְכָל מִי שְׂתַרְצָה לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּפִילְגָשׁ מִוְתָר (וְע' בְּרַד"ךְ שֶׁם בְּחֻדָר ח') וְא"כ הוּא דוֹמָה מְמַשׁ לְגַמֵּן אֶת הַפְּסָרָא רַק כְּדִי שְׂתַתְּכַפֵּר לוֹ וְאִם לֵא יָהָא כְּפָרָה בְּשְׂלִימוֹת לֵא הִיָּה נוֹתֵן כֹּלְל אֶת הַפְּסָרָא: נִמְצָא לְפ"ז אִם מְשַׁנֵּי אַח"כ טָב לְמִיתָב טַן דּוּ מְלִמִּיתָב אַרְמְלוּ.

ע"כ אֲלֵאֲחֵר מִיתַת הַבְּעַל קָאִי שְׂגָם אַח"כ יְהִיָּה לָּהּ טַן דּוּ אִם תִּתְיַבֵּם וְא"כ שְׂפִיר נִתְקַיֵּים מִחֻשְׁבַּתָּהּ וְשְׂבִשְׂעַת קַדוּשִׁין שְׂיָהָא לָּהּ ע"כ"פ זֹג כֹּל יְמֵי חַיֵּיהָ אוֹ שְׂנוּכַל לֹמֵר דְּזָה גּוֹפֵא קָא מְשַׁנֵּי הַש"ס כְּסִבְרַת הַפ"י שְׂלֵא תִימָא דְאַשָׁה בְּשְׂעָה שְׂמִקְדָּשָׁה דַּעַתָּה אֲכַל יְמֵי חַיֵּיהָ וְא"כ הֵנִי שְׂפִיר דּוֹמִיא דְגַמֵּן אֶת הַפְּסָרָא אֲלֵא שְׂאִין דַּעַתָּה רַק לְפִי שְׂעָה שְׂתָהָא עִם בְּן זֹג וְלֵא תְהִיָּה פְּנוּיָה בְּאוֹתָהּ שְׂעָה מְשׁוּם טָב לְמִיתָב כּו' א"כ הָרִי לֵא אֲסָקָא אַדְעַתָּה בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה מַה שְׂיָהָיָה אַחֵר זְמַן וְלֵא דְמִי כֹלְל לְדַאבְיֵי כְּסִבְרַת הַפ"י: וּבְזָה לְכַאוּרָה יֵשׁ לְיִישָׁב מַה שְׂהַקְשָׁה הַש"ס פֶּאן גְּבִי אַבְיֵי וְלֵא מְקָשָׁה בְּכָל מְקוֹם דְּאַמְרִינֵן בַּש"ס דְּאַזְלִינֵן בְּתַר אֲנִמְדָּנָא פְּגוֹן בַּפ' נַעֲרָה שְׂנִתְפַּתָּה (ד' מ"ז ע"ב) לְעַנְיֵן כְּתוּבָה שְׂלֵא כ' לָּהּ אֲלֵא ע"מ לְכוּנְסָה.

וְכֵן גְּבִי מְבַרַחַת דְּלִפִּי ס"ד דְּהַמְקָשָׁה הָאֲנִמְדָּנָא דְּקַדוּשִׁין הִיא כְּמוֹ אֲנִמְדָּנָא דְּכֶסֶף חֲטָאֵת וְכְסִבְרַת הַתּוֹס' ב"ק (ד' ק"י ע"ב) הַנְּ"ל וְתוֹס' כְּתוּבוֹת (שֶׁם ד"ה שְׂלֵא) מִשְׂא"כ שְׂאַרִי אֲנִמְדָּנוֹת הַנְּ"ל לֵא דְמִי לְאֲנִמְדָּנָא דְּקַדוּשִׁין: וְעוֹד אֲפִשֵׁר לֹמֵר דְּבִכְאֵן לֵא שְׂיָיָד לֹמֵר טָב לְמִיתָב טַן דּוּ פִינֵן דְּאִם הִיְתָה בְּאָה לְפִנְיֵנוּ לְשְׂאוֹל אִם לְהַתְקַדָּשׁ בְּאֲנֹפֶן זֶה לֵא הִיוּ מְנִיחִים לָּהּ אִם לֵא ע"י תְּנַאי דְּאִם לֵא יְהִי לָּהּ ז"ק מְמַנּוּ לֵא יְחוּלוּ הַקַּדוּשִׁין שְׂלֵא תִזְקַק לְאַחִיו הַחֲרַשׁ וְהֵנִי כְּמוֹ שְׁהַתְנָה זֹאת בְּפִירוּשׁ מַעֲנִין זֶה בְּסִגְנוֹן אַחֵר: וְהִנֵּה זֹאת יְדוּעַ מִן הַש"ס יְבָמוֹת (ד' ק"ד ע"ב) אֲמַר רַבָּא הַשְׂתָּא דְּאַמְרַת קְרִי' מְעַכְבַּת לְפִיכָּד אֵלֶם וְאַלְמַת שְׂחֻלְצוּ חֲלִיצָתָן פְּסוּלָה.

וְהוּבָא בַּש"ע אַה"ע (ס' קס"ט סע' מ"ג) כֵּן בְּאִין חוּלְק וּפּוּצָה פָּה: וְעַכְשָׁיו נִבְא לְעִינֵין אוּלַי נִמְצָא תְּרַף וּמְזוֹר לְמַכְתָּה. ע"י מַה שְׂהוּבָא בְּטוֹר אַה"ע ס' קנ"ז כ' רַב שְׂרִירָא גְּאוֹן נִפְלָה לְפִנֵי מוּמָר פִּינֵן שְׁהוּרְתוֹ וְלִידְתוֹ בְּקוֹנְשָׁה זְקוּקָה לִיכָּם וּמִתְעַנְּנָה עַד דְּחֻלְיָן לָּהּ.

ורב יהודאי כ' אי פד נסכה בעלה הנה יבם מומר לא בעי חליצה מיני' ואם הי' הפעל מומר ויושבת תחתיו ומת בהמרותו בלא בנים א"צ יבום דהא לאו אחיו הוא ואינו זקוק לה ע"כ ולא ידענא למה לא תהא אשת מומר זקוקה ליבם.

וגם מה חילוק יש בין אם הי' יבם מומר פשוט או לא. עכ"ל הטור.

והובא דבר זה במרדכי פ"ק החולץ סי' כ"ח. וכו' שם בסי' ל' ונ"ל ונראה להר"ם להביא ראיה לדברי הגאונים מדפריד' בפ' הגוזל (ד' ק"י ע"ב) אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מנפה שחין תפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה מעיקרא.

ומשני מינח ניחא לה דטב למיתב טן דו כו' פי' ניחא לה בבעל כל דהו א"כ לגבי מומר דליכא למימר הכי דאנו סהדי דלא ניחא לה להתניבם לו פי' יעבירנה על דת לבא עלי' בכותיות כ"ז ושהיא נדה ודאי אנו סהדי דלא ניחא לה וא"כ נפקא אף בלא חליצה אם אין שם יבם אלא הוא.

וכ' הר"ם אעפ"י שהבאתי ראיה לדברי הגאונים לא מלאני לפי לעבור על דברי רש"י כפאשר בא מזה מעשה לידי ושאלו להר"ם כו' עכ"ל המרדכי הנוגע לענגיגנו: והנה מקודם אבאר בעזה"י מה שלא הבנתי בדברי המרדכי אלו פי' לא סיים הר"ם במאי דפתח לכאורה.

דהא טעמא דרב יהודאי משמע משום דמומר אינו זקוק כלל. דהא פוטר גם אם הי' הפעל מומר משום דלא מיחשב אחיו כלל.

ולא מטעמא דעקירת קידושין למפרע. וכן משמע לכאורה מדברי תשובת הגאונים שהביא המרדכי.

ומה שהביאו ראיה מדברי תשובת רש"י ו"ל משמע דאתי לאפוקי מהו סברא שכ' שם בדברי רש"י דלא סמכינן עליהו כלל. ואעפ"י שחטא ישראל הוא לכל דבר ואם קידש קידושיו קידושין וחולץ ולא מיבם.

ע"כ משמע דאתי לאפוקי מטעם הנ"ל שכתב רב יהודאי דלאו אחיו הוא כלל. ולפי דברי המרדכי הלא נתן טעם לשבח משום עקירת קידושין.

א"כ הלא אין ראיה מתשובת רש"י ו"ל דדלקא לא אתי רש"י לאפוקי אלא היכא דידעה מעיקרא שיש לו אח מומר דאז הו' טעמא דעקירת קידושין ליכא היכא דנתרצה בודאי. דלשיטת הגאונים גם בזה פטורה משום שאין לו אחוה וכתב רש"י דלא סמכינן עליהו כלל ואעפ"י כו'.

אבל בנ"ד דהיבם הוא חרש והיא לא ידעה מזה דדמי ממש לסברת הר"ם בראייתו להגאונים הנ"ל אפשר דגם רש"י מודה בזה דאנו סהדי דלא היתה נתרצית בשום אופן כסברת הר"ם הנ"ל ולכסוף שהביא עוד ושאלו להר"ם על יבמה שהי' לה שני יבמין משמע ג"כ דפליגי רש"י עם הגאונים אם הוא אח כלל יעו"ש.

ויעניין בהגהות מרדכי סי' ק"ז שהשיג על טעם זה דמוהר"ם מהו דכ' התוס' שם ב"ק (ד' ק"י ע"ב) דדוקא מן האירוסין איירי ולא מן הנשואין: והנה אדבר קצת מדברי התוס' אלו בב"ק שם גם בתוס' פתובות (ד' מ"ז ע"ב ד"ה שלא כ' לה) שכ' התוס' בב"ק נ"ל

דבִּנְפִלָה מִן הָאֵירוֹסִין אֵינִי דָּאֵי מִן הַנְּשׂוּאִין וְדָאֵי מִקְדֻשָּׁה נִפְשָׁה כְּדֵי שְׂתֵּהָא נְשׂוּאָה לְבַעַל דְּמִשׁוּם מַה שְׂיִהְיֵי אַחַר מִיתַת הַבַּעַל לֹא מְסַלְקָא נִפְשָׁה מִלְּהִיּוֹת נְשׂוּאָה אֲלֵא מִן הָאֵירוֹסִין אֵינִי דְּמִקְדוּשֵׁין אֵין לָהּ שׁוּם טוֹבָה.

וְהִנֵּה סְבֵרַת הַתּוֹס' לֹא בְּרִירָא לָן דְּהָא לֹא יְדַעִין עֲדִין מְסַבְרַת טָב לְמִיתַב כּו' וְמַהוּ הַחֲלִיּוּק בֵּין קִידוּשֵׁין לְנְשׂוּאִין: אֲמַנְם מְצֵאֵתִי בְּשִׁיטָה מְקַנְבְּצַת בְּשֵׁם הָרָא"ש וְנ"ל. וְכֵן מִיבְּמָה שְׂנִפְלָה לְפָנַי מְנִפְהָ שְׁחִין מִן הָאֵירוֹסִין דָּאֵם הִיְתָה רוּצָה לְהַתְּנוּת בְּשַׁעַת אֵירוֹסִין שְׂאֵם יְמוֹת קוֹדֵם שְׂיִשְׂאַנְהָ שְׂיִהָא הַקִּידוּשֵׁין בְּטֵלִין כְּדֵי שְׂלֵא תִפְּנֹל לְפָנַי אַחֲרֵי מְנִפְהָ שְׁחִין לֹא הִי הַבַּעַל מְעַכֵּב עַל יְדֵה הַלְּפָה חָשׁוּב כְּאֵלוֹ הַתְּנִית אֲבָל מִן הַנְּשׂוּאִין וְדָאֵי דְלֹא הִי הַבַּעַל שׁוֹמֵעַ לָהּ לַעֲשׂוֹת בְּעִלּוֹתֶיהָ בְּעִלְתָּ זְנוּת.

וְכֵן כָּל מִקְחָ שְׂאָדָם קוֹנֵה אִם הִי הַלּוֹקֵחַ בָּא לְהַתְּנוּת לֹא הִי הַמּוֹכֵר שׁוֹמֵעַ לוֹ הַלְּפָה לֹא הִנֵּה לוֹ כְּאֵלוֹ הַתְּנָה. עכ"ל ה"ש"מ בְּשֵׁם הָרָא"ש וְסַבְרָא זֹו נְכוֹנָה דְּהָא קִי"ל דְּאֵין תְּנָאֵי בְּנְשׂוּאִין.

וְאִפְשָׁר דְּלְמִסְקַנַּת הַתּוֹס' בְּתִירוּצָם גַּם כֵּן זֶהוּ הִיא סְבֵרַתָּם: נִמְצָא לְפִי דַעַת הָרָא"ש עֵיקַר הַחֲלִיּוּק בֵּין אֵירוֹסִין לְנְשׂוּאִין מִשׁוּם דְּאֵין תְּנָאֵי בְּנְשׂוּאִין כְּמוֹ דְּאֵיתָא בְּכַתְּוִבוֹת (ד' ע"ג ע"א). וּלְפ"ז שְׂפִיר מִקְשָׁה בְּהִגָּהַת מְרַדְכֵי עַל הַר"ם בְּזָה.

דְּהָא הוּא מְדַמָּה זֹאת לְהַיְדוּת דְּמְנִפְהָ שְׁחִין וּבְנְשׂוּאִין לֹא מְהַיְדוּ דְלֹא יְהָא זֶה עֲדִיף אֵלוֹ הַתְּנָה בְּפִירוּשׁ שְׂאֵל"כ לֹא תֵּהָא מְקַדְּשַׁת אִפ"ה לֹא מְהַיְדוּ אִם כְּנִסָּה: וּלְפ"ז בְּנ"ד יֵשׁ לָנוּ לְחַקְוֹר דְּכִינֵן דְּאֵלָם לֹאוּ בְּרַ חֲלִיצָה הוּא.

וְיִבוּם אֵינּוּ נוֹהֵג בְּזַמְנֵינוּ זֹאת יְדוּעַ דְּנִדְאֵי אֵלוֹ הִיְתָה יוֹדַעַת לֹא הִיְתָה מְתַקְדְּשַׁת כְּסַבְרַת הַר"ם בְּמוֹמָר. אִף כִּינֵן דְּכָבֵר כְּנִסָּה הָלֵא לֹא מְהַיְדוּ תְּנָאֵי.

נִרְאָה לְפַעַנ"ד דְּבִנ"ד וְדָאֵי תְּלוּי בְּמַחְלֻקַּת דְּאֵין תְּנָאֵי בְּנְשׂוּאִין אִם הוּא מְטַעַם מַחֲלָה אוֹ מִשׁוּם דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בַּעֲב"ז: עוֹד נ"ל דְּלְפִי מ"ש ה"ש"מ דְּלְכָף לֹא אֲמַרִּין בְּמִנְפָּה שְׁחִין בְּנְשׂוּאָה דְּאֵדְעָתָא דְּהָכֵי לֹא קִדְּשָׁה נִפְשָׁה מִשׁוּם דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִלּוֹתֶיהָ בַּע"ז.

א"כ בְּנ"ד שְׂהִיְתָה נִדְהָ בְּשַׁעַת הַחֲנוּפָה הָא שְׂפִיר הִיְתָה יְכוּלָה לְהַתְּנוּת שְׂאֵם יְמוֹת קוֹדֵם שְׂתַבְּעַל לֹא יְהָא הַקִּידוּשֵׁין לְמַפְרַע דְּכִינֵן שְׂלֵא נִבְעֵלָה לֹא שְׂיִיף לּוֹמַר אֲא"ע בְּב"ז. וְכִינֵן שְׂהִיְתָה יְכוּלָה לְהַתְּנוּת לְסַבְרַת הַר"ם הֵוִי כְּאֵלוֹ הַתְּנִית: אִף עֲדִין יֵשׁ לָנוּ לְחַוֵּשׁ לְכַאוּרָה לְדַעַת רַש"י ז"ל בְּתִשְׁבוּבוֹתֶיהָ הַמּוֹבָא בְּתִשְׁבוּבַת מְהַר"ם בְּר"ב וְהַבִּיאוּ הַב"י סוּף ס' ק"ח פְּסָקָא ד"ה אֲבָל דְּלְרַש"י אִף בְּמוֹמָר שְׂיִיף לּוֹמַר טָב לְמִיתַב טַן דּוּ.

וְנִרְאָה לִי דְלְדַעַת רַש"י ז"ל קָאֵי הַסְבְּרָא דְטָב לְמִיתַב אֲנְשׂוּאִין הָרָאשׁוֹנִים. וְלְדַעַת הַר"ם קָאֵי עַל נְשׂוּאִין אַחֲרוֹנִים וְכ"כ הַרד"ך בְּסוּף חֲדָר י' וי"א וְהִנֵּה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' מְשַׁמַּע דְּקָאֵי עַל נְשׂוּאִין הָאֲחֲרוֹנִים דְּהָא בְּאֵרוּסָה אֵינִי.

וְכֵן מְצִינוּ בַּגְמ' בִּיבְמוֹת לְעַנְיָן מְנִפְהָ שְׁחִין: וְהִנֵּה מְצֵאֵתִי לְהַגְאֹן בַּעַל נוֹב"י שְׂמִשְׁמַע מִתּוֹךְ דְּבָרָיו כְּמָה פְּעָמִים דְּבַכְּגוֹן דָּא הֵוִי אֲנִימְדָנָא. וְהוּא בְּנו"ב קָמָא תְּשׁוּבָה נ"ד בַּא"ע בְּדַבְּרֵי הַשׁוֹאֵל נ"ט ע"א פְּסָקָא ד"ה וְאֲמַנְם.

וכן מסיק נשם בסוף התשובה ד' ס"א ע"ב דאף בנשואין הדין פון. ומשיג על הג' מרדכי
שהבאתי לעיל (וצריך לעיין בדבריו גם בתשובה נ"ה נשם במה שמדמה הא דב"ק לתנאי
דבעל תה"ד סי' רכ"ג).

והנה נשם בסוף תשובה נ"ד דבריו תמוהים דהיכא דיש הפסד לדידה לא מחלה לתנאה
נדאי. וכן הוא בקיצור המפתחות.

והם דברים תמוהים דהא לפי דברי התוס' אף שהיא לא מחלה פיון שהוא נדאי לא
מתרצה א"כ הוי כשאר מקח. משא"כ באירוסין גם הוא מסכים להתנאי.

ויותר תמוה שכן דיבר הגאון בעצמו בתשובתו נשם באה"ע סי' פ"ח ד' ק"ו ע"א בפסקא
ד"ה ונראה ע"ש דאף בדין תלי מלתא (אמנם שמה ביאר דבריו שאין להעמיד על
היתר זה אם לא בהכרעה לאיזה סברא אחרת ע"ש ע"ב בפסקא ד"ה אבל) וכ"כ בנוב"י
תנינא סי' פ' ד' נ' ע"ד.

וכן הזכיר סברא זו בנו"ב תנינא סי' קמ"ג דף ח' ע"ד: עוד נראה לפענ"ד להמציא היתר
נוסף על הראשון דאף אם נאמר דגם בכאן שייך לומר טב למיתב טן דו הלא היינו דוקא
אם לא התנו בפירוש.

אבל אם התנו בפירוש ובקידושין בלא בעילה נדאי הוי תנאי. וכאן הלא אמר האב
בפירוש קודם התנאים שאינו רוצה השידוך בשום אופן אם יש לו אח מחמת חשש
צערעזע שלו.

ואם בכה"ג היתה היא בעצמה מתנה פן לא הי' כאן שום ספק. אף יש לנו לעיין פיון
דהיא הוי גדולה ומבלה בעצמה הקידושין.

והיא לא התנית בפירוש דאם יש לו אח אינה רוצה להתקדש לו. וא"כ יש מקום לומר
טב למיתב כו': ונלפע"ד דגם בזה הוי כאלו התנית היא בעצמה.

לפי הנהוג במדינתנו דבתולה בעצמה רפה בשנים אינה מתעסקת בעצמה בעניני
שידוכין רק סומכת על אביה והוא הנותן לה לאיש כפי הישר בעיניו שייך שפיר לומר
דלא נתקדשה אלא על תנאי ואופן שהתנה אביה.

ובאופן שאביה לא רצה שישא אותה גם היא לא רצתה והוי כאלו אמרה זאת בעצמה
בשעת תנאים שאם יש לו אח אינה רוצה השידוך. ונדון הספק הזה לפענ"ד צריך לעיין
בירושלמי קידושין פ' האיש מקדש ה' א': ולכאורה הי' נראה לומר דזה תלי בהך איבעי
דאיבעי להו בב"מ (ד' ע"ו ע"א) בבע"ה שאמר לשלוחו לשפוך פועלים בד' ואזל ואמר
להו בתלתא ואמרו ליה כמו שאמר בעה"ב מי אמרינן דאדיבורא דידך קא סמכי דאמרי
ליה מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב או דלמא אדיבורא דבע"ה קא סמכי (ופירש"י או
דלמא לאו לדידיה הימנוהו אלא הכי אמרו אחר דברי בעה"ב גלף וקא סברי ומביל
ושקלי ד') והנה אף התם אף שבאו אח"כ לבעה"ב ועבדו עבידתיהו ולא אמרו ליה ולא
מידי ולא שאלו ממנו כלל אם פן אמר לשלוחו לשפוך בג'.

וארשלקרא השני' עלה בדעתם בשעת מעשה שבעה"ב אמר ליתן יותר. ואעפ"כ לא
שאלו כלל אותו וסומכים על מה שאמר בעה"ב קודם ואדעתא דהכי עשו.

אם כן לפענ"ד יש לומר דגם בנ"ד כן הוא פיון שאמר להם האב שאינו רוצה בשום אופן
אם אינו בן יחיד. וכשבא האב אחר התנאים לבתו סיפר לה שהיא בן יחיד ואף שאח"כ
באה בעצמה וקידשה ע"ד כמו שאמר לה אביה.

ואדרבא לפי מה דקאמר הש"ס קודם לכן פשיטא היכא דאמר בעה"ב בתלתא ואזל ואמר
איהו בד' דדעתיהו אעילויהו ופי' רש"י דאי אמר שכרכם על בע"ה יש להם תרעומות
עליו ולא אמרינו דכינון דאמרו שכרכם על בעה"ב וגם אמרו ליה כמו שאמר בע"ה.

ואח"כ באו לבע"ה ולא שאלו. א"כ הי' לן לכאורה לומר דמדלא שאלו ואמרו כמו שאמר
נדאי דסמכו עצמם בשעת התחלת מלאכה אמה שיאמר בע"ה.

ואפ"ה סמכינן דנדאי לא סמכו אבעה"ב לגריעותא ואף דלעילויהו סמכי אף לגריעותא
לא גתרצו וצריף ליתן להם ד' א"כ כ"ש הכא שלא אמרה כלל והוא אמר לה שהיא בן
יחיד ודאי דאדעתא דהכי קדשה נפשה כמו שהתנה אביה.

ואין לומר דלא הוי רק פסתמא דהא התם אם לא התנו כלל היו נותנים להם כמו
שנשפכים פועלים בשוק ובכאן נותן להם ד'. וע"כ משום דהוי כאלו התנו בפירוש דבלא
ד' לא הוי מתגר כמו שפירש הרא"ש שם.

ואף דהכא הוי הדיבור קודם קידושין והקידושין היו סתם הא גם התם כ"ז שלא התחילו
במלאכה יכולים לחזור. רק משהתחילו במלאכה א"י לחזור בשעת התחלת מלאכה הרי
היו אצל בעה"ב והיו יכולים לשאלו פיון שאמרו כמו שאמר בע"ה ואפ"ה אמרינו
דאדיבורא קמא קא סמכי: ויעניין בתשובת רד"ך בית ט' חדר ו' ז שכ' דבכה"ג שתהא
עגונה פולם מודים לזה וכן בבית ט': סימן ו' ושאלה מעשה באחד שהי' עם אשתו בחצר
א' של עובדי פוכבים אצל דאקטער עם בנם הקטן.

והי' שם הוא ואשתו ואחי' באיזה בית שהיו שם עובדי פוכבים. ובעת צאתו מן הבית
לבית אחר באותו חצר אמר לאחי' ראה שלא תניח את אחותך לבדה עם העובדי פוכבים.
וכן אמר לאשתו ראה שלא תניח את אחיך לצאת ולא תשאיר יחידה עם אלו העובדי
פוכבים. ובשוב בעלה ראה שאחי' יצא מן הבית שהי' שם אשתו ועומד בחצר.

ונכנס בלבו חשש ממימרא דר"ח מסורא סוטה (ב' ע"ב) לא לימא אינש לאיתתיה בזה"ז
לא תיסתרי בהדי פלוני דילמא קיי"ל כריבר"י דאמר קינוי עפ"י עצמו ומסתתרא וליפא
האינדנא מי סוטה למבדקה וקא אסר לה עליו איסורא דלעולם ע"כ השאלה.

ונה החלי בעז"ה: תשובה הנה הדבר הזה אין בו חשש לפענ"ד מפמה אנפין. אמנם בעל
האשה הזאת הוא מהמנפלים ושנונים בפלפולא וירא אלקים.

ע"כ לבו נוקפו וירא לנפשו הנוכחתי לבאר את כל הספיקות ולהתירן בעז"ה. ובה'
ית"ש בטחתי שיגחני בדרך אמת ויראני נפלאות בתורתו בא"י למדני חקיה: הנה מתחלה
יש לחקור אם מה שאמר לה אל תתייחדי עם העובדי פוכבים אלו וכוננתו הי' משום
איסור יחוד אם זה הי' חשוב לקינוי בזמן הבית אי לא: לפענ"ד אין זה קינוי כלל.

פי עיקר הקינוי הוא דוקא אם מקנא לה בתורת חשד. אבע"א קרא ואבע"א גמרא
ואבע"א סברא.

אבע"א קרא אַמְרָה תּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר ה' י"ד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ תִּיבַת קְנָאָה מְצִינּוּ בַּמִּקְרָא רַק עַל שְׁנֵי פָנִים אוֹ בֵּא' שְׁמִקְנָא לְחַבְרֵי בְּאִיזָה דְּבַר יִתְרוֹן שְׂרוּאָה בּוֹ כְּמוֹ וַיִּקְנָאוּ בּוֹ אַחֵיו אוֹ לְשׁוֹן חִימָה עַל מַה שֶּׁעָשָׂה שְׁלֵא כְּרָצוֹנוֹ כְּמוֹ כִּי ד' אֱלֹהֵיךָ אֵל קְנָא.

וּלְכַף דְּרָשׁוּ חַז"ל בְּרִישׁ סוּטָה עַל תִּיבַת וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן פְּנֵעַל יוֹצֵא מִמְּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ דְּלֵא שְׁיִיךָ ב' הַפְּנוּנוֹת הַנ"ל [שְׁמִטִּיל קְנָאָה בֵּינוֹ לְבִינָה אוֹ בִּינָה לְבֵין אַחֵרִים שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן חִימָה]: וְאֶמְרִינָן שָׁם (ד' ג' ע"א) וְלִמ"ד מְוֹתֵר לְקַנְאוֹת מַהוּ לְשׁוֹן קִינּוּי אר"נ בַּר יִצְחָק אֵין קִינּוּי אֱלֵא לְשׁוֹן הַתְּרָאָה וְכַה"א וַיִּקְנָא ד' לְאַרְצוֹ.

נִמְצָא דְרָשׁוּ חַז"ל עַל וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַתְּרָאָה. אָבֵל עַל מַלְת וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ הַדָּר לְכַוְנָתוֹ הִדּוּעַ בַּמִּקְרָא בֵּא' מְשַׁנֵּי פָנִים הַנ"ל וְכֵאֵן לְפִי הָעֲנִין מוּבָן שֶׁכְּוֹנֵת הַמְּלָה הוּא מְלִשׁוֹן חִימָה וְהוּא ע"ד שְׁאֲמַר שֶׁהַע"ה שׁ בְּסִפְרֵי מְשַׁלֵּי (ו' ל"ד) בְּנוֹאֵף אִשָּׁה כו'.

כִּי קְנָאָה חֲמַת גְּבַר בְּאִשָּׁה. וּפִי הַפְּסוּק וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה.

פִּי חִימָה עַל שְׁחֻשְׁתָּהּ בְּחֻשׁ זְנוּת. וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ הִינּוּ שְׁמַתְרָה בָּהּ שְׁלֵא תַעֲשֶׂה עוֹד דְּבָרִים הַמְּבִיאִים לִידֵי חֻשָׁד.

כִּי גַם לְשׁוֹן הַתְּרָאָה הַמְּבִנָּה בְּש"ס פִּירוּשׁוֹ הַתְּרָאָה שְׁלֵא תַעֲשֶׂה עוֹד כְּמִקְדָּם. וְכֵן הַפְּסוּק שְׁמִבִּיא הַש"ס וַיִּקְנָא ד' לְאַרְצוֹ פִּירֵשׁ"י ו"ל הַתְּרָה בִּילָק וְחִסִּיל וְגַזְּם שְׁלֵא יִשְׁחִיתוּ עוֹד אֶת אֲרָצוֹ הָרִי חֲזִינָן שְׁשָׁם הִי הַתְּרָאָה שְׁלֵא יַעֲשׂוּ עוֹד פְּעוּלְתָם הִרְאִשׁוּנָה וְכֵן בְּכֵאֵן הַהַתְּרָאָה עַל פְּעוּלְתָהּ הִרְאִשׁוּנָה שֶׁהִבִּיאָה לְחֻשָׁד: וְמַה שֶּׁהִאָרְכְּתִי קֶצֶת בְּבִיאוֹר הַמִּקְרָא כִּי נַעֲמּוֹ לִי מְאֹד בְּזֶה דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי רִישׁ סוּטָה וְגִירְסָתוֹ הַכְּתוּבָה לְפָנֵינוּ אֲשֶׁר כּוֹלָם עָבְרוּ וְחִלְפוּ הַגִּיר' חֲנָם.

דְּאֶמְרִינָן בִּירוּשְׁלָמִי רִישׁ סוּטָה וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה שְׁלֵא יִקְנָא לָהּ מִתּוֹךְ שְׁחֻק וְלֵא מִתּוֹךְ שִׁיחָה וְלֵא מִתּוֹךְ קְלוּת רֵאשׁ וְלֵא מִתּוֹךְ מִתּוֹן אֱלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שְׁלֵא אִימָה. וְכָל הַמְּפָרְשִׁים לֹא הִנְצַח לָהֶם דְּבָרִים אֵלּוֹ לְכַף הַפְּכוּ הַגִּירְסָא לֹא מִתּוֹךְ מְדוּן וְלֹא מִתּוֹךְ אִימָה וְכֵן הוּא בְּרַמְב"ם (סוּף ה' סוּטָה) וְאֲנִכִּי בְּעֲנִי לֹא יַדְעִתִּי לְפִי גִרְסָתָם הַנְּכֹנָה בְּעֵינֵיהֶם.

אִיךָ מוֹכִיחַ הִירוּשְׁלָמִי מִקְרָא שְׁלֵא יִקְנָא לָהּ מִתּוֹךְ דְּבָרִים אֵלּוֹ עַד שְׁמִיבְעִי לִיָּה לְקַמֵּן אִם הָיִי קִינּוּי בְּדִיעֵבַד. הֵיכֵן מְפִנְרֵשׁ בְּקִרְא מִתּוֹךְ אִיזָה אֲוֹפֵן יְהִי הַקִּינּוּי: וְלְפִי מַה שְׁבִאָרְתִּי בַעז"ה הַגִּי' שְׁלִפְנֵינוּ נְכוּנָה וְבִירוּרָה בְּטַעְמָה כִּי תִיבַת קְנָאָה הוּא חִימָה בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא מְפָאן מוֹכַח שְׁלֵא יִקְנָא לָהּ אִם לֹא שֶׁהִי לֹא אִיזָה דְּבָרִים שְׁלֵא חִימָה עֲלֵי' בְּאִיזָה חֻשָׁד.

לְכַף לֹא יִקְנָא לָהּ לֹא מִתּוֹךְ שְׁחֻק וְקְלוּת רֵאשׁ אֱלֵא מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלֵא אִימָה פִּי' לְהִטִּיל אִימָה עֲלֵי' שְׁלֵא תַעֲשֶׂה עוֹד כְּמַעֲשִׂים הִרְאִשׁוּנִים הַמְּבִיאִים לִידֵי חֻשָׁד. וְלִפ"ד לְחֲנָם הַפְּכוּ הַגִּירְסָא נִמְצָא לְפִי הַגִּירְסָא דִּינָן וְכִפְּרִישֵׁינוּ בִירוּשְׁלָמִי מְבִנָּה בּוֹ לְהַדְיָא שְׁפִי הַפְּסוּק הִינּוּ בְּאֲוֹפֵן שֶׁהִי לֹא אִיזָה חֻשָׁד עֲלֵי' וְכֵן הוּא גַם בְּגִמְרָא דִּינָן.

לְפִי פִירֵשׁ"י עַל וַיִּקְנָא ד' לְאַרְצוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַתְּרָאָה: בְּרַם זֹאת יֵשׁ לָנוּ לְחַקוֹר דְּהָא מִיבְעִי בִירוּשְׁלָמִי אִם מְעַכְבֵּז זֹאת בְּדִיעֵבַד. אִם קָנָא לָהּ בֵּא' מְכָל אֵלּוֹ אִם הָיִי קִינּוּי.

ופסק הרמב"ם ז"ל דבדיעבד הוי קינוי ויעניין בנושא פליו. והרב בעל מראה הפנים וקרוב העדה בפירושים על הירושלמי נתנו טעם ונדעת לפסק הרמב"ם ז"ל עפ"י פירושו בירושלמי הואיל ולא כ' חוקה אינו מעכב כ"ז בדיעבד יעו"ש: אמנם זאת ברור לפענ"ד שאינו מעכב בדיעבד רק הדברים שאינם מצד הסבא רק מצד גזירת הפתוב.

אבל דבר המעכב מצד הסבא ודאי דגם בדיעבד מעכב דהרי חזינו בש"ס דידן שחששו ליתן טעם באיסור סוטה לבעלה. וע"כ שלא יהא בו חידוש כדי שגלמוד ממנה בעלמא ואמרינו בגמרא (ד' ג' ע"א) תדבר"י מפני מה האמינה תורה ע"א בסוטה שרגלים לדבר שיהי קינא לה ונסתרה.

ובאמת נ"מ זאת בעלמא שלמדין ממנה ספק טומאה בר"ה ספיקו טהור. וכבר הקשו התוס' חולין (ט' ע"ב) ובגדה (ב' ע"א) איה למדין ממנה הא הוי לה חזקה דהתירא ומירצו משום שרגלים לדבר אזלה לה חזקתה וכ"א בש"ס בהדיא אליבא דר"ש שם בגדה (ג' ע"א).

נמצא שחז"ל שקלו וטרו ליתן טעם לאיסור סוטה לבעלה ולא חידוש הוא. אף שכל דבר שבערנה אין פחות משנים.

וע"כ משום דהרגלים לדבר משוי לה פנדאי וכן אמרו בש"ס פתובות (ד' ט' ע"א) אין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה או בעדים הרי דמשוי לה חז"ל הרגלים לדבר פעדים: ע"כ חובה עלינו עתה לחקור ולדרוש מהו הרגלים לדבר עבירה והלא בסתירה לחוד אינה נאסרת כמו שאיתא בש"ס סוף קידושין אין אוסרין על היחוד.

ויעניין בתוס' פתובות (ד' י"ג ע"א ד"ה מעלה) ומשנה פתובות (פ"ב ד' כ"ז ע"ב) האשה שחנכשה בידי עובדי פוכבים ע"י ממון מותרת לבעלה. ויעניין בע"ז (ד' כ"ג) ובתוס' שם ד"ה ותו) הרי חזינו דבסתירה לחוד לא הוי רגלים לדבר ערוה ליאסר על בעלה.

א"כ הרגלים ע"כ מטעם הקינוי שקדמה להסתירה. ויש לנו להבין במה ניתוסף בזה הוכחה לדבר ערוה: אם נימא שכלא הקינוי אינה יודעת כלל שסתירה אסור לכו אינה נאסרת משא"כ אם קדמה לה קינוי יודעת שבעלה מקפיד על אסור יחוד ואעפ"כ נסתתרה בזה הוי כל ההוכחה נמצא לפ"ז אם בעלה אמר לה אל תסתרי עם פלוני מצד אסור יחוד הוי שפיר קינוי.

זה א"א להאמר לפענ"ד דלפי"ז באשה שיודע לנו שידוע לנו שידועת בעצמה אסור יחוד ואעפ"כ נסתתרה הי' לה לאסור על בעלה בסתירה לחוד. וזהו דבר שלא שמענו ולא ראינו ובפרט אליבא דריב"י דאית ליה בסנהדרין (ד' ל"ו) דאשה חבירה א"צ התראה לענן מיתה כ"ש הי' לה לאוסרה על בעלה בסתירה לחוד.

ולא אישתייט בשום מקום לומר פן. ואדרבא מצינו להדיא בש"ס גיטין (ד' ע"ג ע"ב) בברייתא ראוה שנתתיחזה עמו באפילה או שישנה עמו תחת מרגלות המטה אין חוששין שמה נתעסקו בדבר אחר והינו זנות ודוקא בראיה שנבעלה ונתן לה כספים קאמר שם ר"י בן יהודא דחוששין לקידושין.

אָבֵל בְּלֹא רְאוּיָה שְׁנִבְעֵלָה מוֹדָה רִיב"י לַת"ק שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין לְזִנּוֹת. וְאַף שְׂיִשְׁנָה עִמּוֹ תַחַת מַרְגְּלוֹת הַמָּטָה שְׁנִדְאֵי יוֹדְעַת שְׁזָה אָסוּר וּמְכֻלָּעַר אַעפִּי"כ אִין חוֹשְׁשִׁין לְזִנּוֹת.

א"כ בְּמֵאֵי הָיָה רְגָלִים לְדַבֵּר יוֹתֵר אִם נִסְתַּתְּרָה אַחַר קִינּוּי. וּכְבָר בְּיֶאֱרָנוּ שְׂאִיסוּר סוּטָה ע"כ לֹא חִידוּשׁ הוּא א"כ ע"כ מוֹכַח מְזָה דְהַרְגָלִים לְדַבֵּר לֹא הוּי מְשׁוּם דִּינְדְעָה שְׂאִיסוּר לְהַתְיַחֵד וְנִסְתַּתְּרָה.

אַלָּא מְשׁוּם דְקִינָא לָהּ בְּעֵלָה. וְכֵן מוֹכַח מִמָּה דְאָמְרִינָן בַּע"ז (ד' כ"ג).

וּמִמָּאֵי דְשָׁנִי לֵן בֵּין לְכַתְחֵלָה לְדִיעֵבַד דְתַנּוּ לֹא תַתְיַחֵד אִשָּׁה עִמָּהּ וְתַנּוּ אִשָּׁה שְׁנִבְחֵבְשָׁה בִּיְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים ע"י מָמוֹן מְוַתְרַת לְבַעֲלָה עכ"ל הַש"ס וּמֵאֵי הוּא רּוּמְיָא דְאֶהְדְּדִי הָא בְּכָאן כִּינּוּן דְהֵדִין שְׂאִיסוּר לְהַתְיַחֵד וְהִיא עֲבָרָה וְנִתְיַחֵדָה דִּילְמָא אַף בְּדִיעֵבַד הוּי רְגָלִים לְדַבֵּר עֲרוּהָ וְאָסוּרָה.

מִשָּׂא"כ בְּנִחְבֻּשָׁה דְלֹא מְרַצוּנָה נִתְיַחֵדָה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְכַף מְוַתְרַת דְלֹא הוּי רְגָלִים לְדַבֵּר בְּהִיחּוּד. אַלָּא ע"כ דְמָה שְׁנִתְיַחֵדָה בְּאִיסוּר לֹא הוּי שׁוּם הוֹכְחָה לְדַבֵּר עֲרוּהָ יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִבְחֵבְשָׁה בְּאִנּוּס מְדַרְמְיָא לִי הַש"ס אֶהְדְּדִי.

וְע"כ עֵיקַר הוֹכְחָה מְשׁוּם הַקִּינּוּי: וְכֵן מוֹכַח מִהַש"ס דְסוּטָה (דף כ"ה) דְרַצָּה לְפִשְׁט מִמִּתְנִי' דְאָרוּסָה וְשׁוּמְרַת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת דְקִינָא לָהּ לְמֵאֵי לֹא לְהַפְסִידָה כְּתוּבָתָהּ וְאָמַר אַבְיָי לֹא לְאִוְסְרָה עֲלִיו.

אַלְמָא דְחִזִּינוּ דְלְאִוְסְרָה עֲלִיו בְּעִינָן קִינּוּי כְּדִין כְּדָאמְרִינָן (שָׁם ד' כ"ד ע"א) מְשָׁתָא הוּא דְלֹא שְׁתִּיָא הָא קִינּוּי מְקַנָּא לָהּ מִה"מ דַּת"ר דְבָר אֵל ב"י וְאָמְרַת לְרַבּוֹת אָרוּסָה וְשׁוּמְרַת יָבָם לְקִינּוּי.

אַלְמָא דְבְּעִינָן קִרָא לְאִוְסְרָה עֲלִיו אַחַר הַקִּינּוּי. וְיַעֲוִינָן בְּאַחַרְוֹנִים שְׁמָזָה יֵצֵא לְנוּ הֵדִין דְבִזְה"ז דְלִיכָא מִי סוּטָה דְנִאָסְרַת עֲלִיו בְּקִינּוּי וְסַתִּירָה הָרִי חִזִּינוּ דְבְּעִינָן דּוֹקָא לְעַנּוּן אִיסוּר קִינּוּי הָאמּוֹר בְּתוֹרָה שְׁהִי רְאוּיָה לְהַשְׁקָאָה אִם הִי אֶפְשָׁר: וּלפ"ד מוֹכַח זֹאת מִדְבָרֵי ר"ח מְסוּרָא גּוֹפָא אַחַר שְׁהִיִּתִי מְסַתְּפֵק לְכַאוּרָה אֵלִיבָא דַר"י דַס"ל קִינּוּי עַפ"י שְׁנִים.

אִם הַכְּמִין לָהּ עֵדִים אַחֲרֵי הַגָּדֵר וְקִנָּא לָהּ בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמָה וְהִיא לֹא רְאָתָה הָעֵדִים אִם הָיָה קִינּוּי לְהַשְׁקוֹת עַל יָדוֹ אִי לֹא דְלְכַאוּרָה כִּינּוּן דְאָמְרִינָן בַּגְמ' (שָׁם דף ג' ע"ב) דְהָא דְבְּעִינָן שְׁנֵי עֵדִים מְשׁוּם דִּילְפִינָן דְבָר דְבָר מִמָּמוֹן.

וְהָא בְּמָמוֹן לֹא אִיבְרִי סְהָדִי אֵלָּא לְשִׁיקְרָא דְהָא הוֹדְאָת בַּע"ד כְּמָאָה עֵדִים דְמִי וּבְמָמוֹן הַכְּמִין שְׁפִיר הוּיֵעֵדִים אִם רָאוּ הַמַּעֲשֵׂה כְּדִאִיתָא בַש"ע ח"מ (ס' פ"א סעי' י"ב) א"כ גַּם בְּסוּטָה כֵּן: אָמְנָם מְלִישְׁנָא דְמִתְנִי' לֹא מְשַׁמַּע כֵּן דְתַנִּי כִּי צַד מְקַנָּא לָהּ אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי שְׁנִים אֵל תְּדַבְרִי וְלֹא קְאָמַר מְקַנָּא לָהּ עַפ"י עֵדִים.

מְשַׁמַּע דְהַקִּינּוּי צָרִיף לְהִיּוֹת בְּפָנֵי שְׁנִים שְׁהִיא תְרַאָה הָעֵדִים. וְאַף כִּי זֶה אֵינוֹ אֵלָּא דִּיוקָא אַף יֵשׁ לִי רְאִיָה מְוַכְרַחַת מִהַש"ס דְלֹא מְהַנִּי בְּהַכְּמִין מְדַקְאָמַר ר"ח מְסוּרָא דְלְמָא קִי"ל כְּרִיב"י דְקִינּוּי עַפ"י עֲצָמוֹ לְכַף אָסוּרָה עֲלִיו.

מְשַׁמַּע הָא לר' יְהוֹשֻׁעַ לִיכָא חֲשִׁשָׁא בְּמְקַנָּא לָהּ עַפ"י עֲצָמוֹ וְאִמָּאֵי כִּינּוּן דְלֹא אִיבְרִי סְהָדִי אֵלָּא לְשִׁיקְרָא א"כ אִם הוּא יוֹדְעַ בְּאָמַת שְׁקִינָא לָהּ וְנִסְתַּתְּרָה לְמָה לֹא תְהֵא אָסוּרָה עֲלִיו.

נהי דלא משקינן לה משום דלא מהימנינן ליה פמו שאמרו חכמים לדברי ריב"י אין לדבר סוף.

אמנם לענין איסורא ניהויש ונהרי לענין סתירה דס"ל לר' יהושע ג"כ שאין סתירה פחות משנים ואעפ"כ פסק הרמב"ם (בפ' א' מה' סוטה הלכה ח') דאם קינא לה עפ"י שנים וראה בעצמו הסתירה נאסרת עליו.

ואין משקין אותה משום דהוא לא מהימן ולמה לא פסק בן גמ אם בעצמו יודע שקינא לה אלא ע"כ מוכח להדיא דלר' יהושע דבעי קינוי בפני שנים אם לא הי' בן רק שקינא לה בינו לבין עצמו לא הוי קינוי כלל אף לענין איסור.

וע"כ משום שהיא לא ראתה העדים א"כ ה"ה אם הכמין דלא מהני דכיון שהיא לא ראתה אותם לא הוי שום רגלים לדבר במה שנסתתרה אח"כ משא"כ בסתירה שאחר הקינוי אתי שפיר דלא איברו סהדי אלא לשיקרא.

לכך כ' הרמב"ם ז"ל דנאסרת אם ראה בעצמו הסתירה. ואף דבאמת ילפינן דבר דבר ממזון ושם מהני בהכמין.

אמנם בסוטה דהסברא הוא משום רגלים לדבר. וכיון שהכתוב מייירי בשני עדים הסברא נותנת דבלא עדים לא הוי כלל רגלים לדבר דלא חששה בהקינוי שלו והוי כאלו נסתתרה בלא קינוי.

וברק לריב"י דקרא מייירי בקינא לה עפ"י עצמו אז ע"כ גם בינו לבין עצמו הוי ג"כ, רגלים לדבר. ויעניין בקידושין פ' האומר (ד' ס"ה ע"ב) דלענין קידושין לא מהני הודאת בע"ד משום דחב לאחריני ויש פאן מקום עיון גם לענין סוטה.

אמנם לא נחיתנא לפלפולא ואכמ"ל: ומאחר דברירא לן בהכמין עדים לא מהני הרי חזינו דעיקר הרגלים לדבר הוא משום שראתה שקינא לה בפני שני עדים. ומה זה ההוכחה אלא ע"כ דעיקר ההוכחה משום שראתה שחושדה כ"כ עד שמתרה בה בפני אנשים שלא תסתתר עוד עם פלוני.

והיא לא חששה ונסתתרה. ונהו עיקר הרגלים לדבר שהחשד הי' אמת ונטמאה שמה אם שרתה שם שיעור טומאה: נמצא בנ"ד שא"ל אל תסתרי וכונתו הי' משום איסור יחוד בלי שום חשד מאיזה סברא הי' לה לחשוש יותר עתה שא"ל בעלה ממה שהיתה יודעת בעצמה איסור יחוד והיתה מתניחדת שלא הי' בו שום חשש איסור.

גם עתה פון: שהתה"ד (בסי' רמ"ב והובאו דבריו בש"ע סי' קט"ו סעי' ד' בהגה"ה) כ' דברגילה להתניחד הוי עוברת על דת אף בלי התראה אדברא משם יש להביא ראיה לנ"ד להיקף דכמה יגיעות יגע הגאון בעל תה"ד לחשוב לה לעוברת על דת מצד הסברא. ורק לענין עוברת על דת דלא הוי רק מדברבון דהא אין כופין אותו לגרשה. אבל נדאי לא לאוסרה עליו מצד הדין.

ואף שבמעשה דידיה שם הנה פרוצה להתניחד בין העובדי פוכבים יעו"ש. משמע דהיכא דאינה פרוצה בזה גם עוברת על דת לא נקראת.

אף ש'יודעת שהיחוד אסור ובאמת מוכח זאת מסוגיא דע"ז שהבאתי לעיל: ובאמת פן איתא להדיא ברש"י בכ"מ דסתם סוטה מיירי בחושדה מתחלה עם איש הזה שקינא לה. ועיין רש"י סוטה (ב' ע"ב בסוף העמוד ד"ה ואיהו דאתי למיעבד קנאה בהדה) כ' ונ"ל שזו מקניטתו על שחושדה ושם (ד' ג' ע"א ד"ה רוח טהרה) ששונא את הפריצות עכ"ל (ושם ד"ה אף זה פן) ונ"ל שיראה אשתו עוברת על דת יהודית ונסתרת עם שכניני לא קנא לה כו' הרי חזינו דללישנא דידי' קמיירי בגמ' בסתם סוטה שחושדה תחלה משום פריצותא לכה מקנא לה.

וכ"ה בתוס' יבמות (נ"ה ע"ב ד"ה לשקינא לה) ונ"ל וי"ל דה"פ שקינא לה דרף איברים שאמר לה איני חושדה אלא דרף איברים משמע ג"כ דסתם סוטה מיירי בחושדה וכבר הוכחנו זאת בעז"ה מכ"מ: א"כ הרי העלינו בעז"ה דבנ"ד שלא אמר לה אל תסתרי אלא משום איסור יחוד ולא משום חושדה לא הני קינוי כלל אף לריב"י.

א"כ אין חשש בקינוי הזה לחשוש לדברי ר"ח מסו"א: (ב) עוד נלע"ד לפי מה שמבואר בכ"מ דאיסור סוטה הני משום רגלים לדבר. ומצד הסברא היא אסורה היינו דוקא היכא שעשתה מעשה בהסתירה בקום ועשה אז הני הוכחה ורגלים לדבר.

משא"כ אם נסתתרה בשב ואל תעשה אז לא הני הוכחה לאיסורא. דדילמא לאו אדעתה. ולא חדתא היא דא דזה לכאורה היא פלוגתא בירושלמי (פ"ק דסוטה הלכה ב') אמתייתין דפ"ק דסוטה נכנסה עמו לבית הסתר. אמר ר' מנא לא אמר אלא עמו [פי' דדוקא עמו שנכנסו שניהם כאחד] הא זא"ז לא.

ר' אבין אומר אפי' זא"ז מ"מ יש רגלים לדבר. ולכאורה באיזה סברא יאמר ר' מנא שבזא"ז לא הני סתירה (אף דלישנא דמתני' משמע פן) ולפי דברינו י"ל דבהא קמפלגי דר' מנא סבר דוקא היכא שנכנסו יחד אז עשתה מעשה הסתירה בידיהם שנכנסה עם החשוד.

משא"כ אם היא נכנסה תחילה יכול להיות שלא ידעה שיכנס הוא אח"כ. וכן אם היא נכנסה תחילה י"ל שלא ידעה שהוא שם.

אם פן ליכא הוכחה אלא במה ששהתה שמה שיעור טומאה ולא יצאתה תיכף. ע"ז יש לומר דבשב ואל תעשה לאו הוכחה דדילמא לאו אדעתה.

ור' אבין ס"ל דגם מזה יש הוכחה במה ששהתה ולא יצאתה: אמנם אחר העיון י"ל דגם לר' אבין לא מוכח דבשב ואל תעשה הני הוכחה דשם אחר דברי ר' אבין שהבאתי לעיל קאמר בירושלמי לפלטיא בלילה ולחורפה ביום ולמבואות האפילות ביום.

ולפי דברי המפרש בעל מראה פנים מתחיל ענין בפ"ע ולפענ"ד הוא הפל מדברי ר' אבין דבאמת גם ר' אבין ס"ל דבמה ששהתה ולא יצאתה לא הני הוכחה. ואעפ"כ ס"ל דבזא"ז הני שפיר סתירה וסברתו י"ל דכיון דנכנסה תחלה למקום שאין ב"א רגלים לכנס לשם פדאמרי' ריש ברכות (ד' ג' ע"א) מפני ג' דברים אין נכנסים לחורפה מפני החשד כו'.

ואח"כ או מתחלה נכנס שם הקשוד אזי בכניסתה לשם בפ"ע הוי הוכחה דלשם סתירה נכנסה. וזהו דברי ר' אבין דקאמר אפילו בזא"ז.

מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה ולחורבה ביום כו' פי' במה שונכנסה למקומות הללו אף שלא נכנסה עמו יחד הוי שפיר רגלים לדבר ויעניין בתוס' סוטה (ד' כ"ח ע"ב ד"ה מפאן אמרו) שמביאין ג"כ דברי הירושלמי מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה כו' ואף שבקרבו עדה פי' דפלוגתתו קאי לענין אל תפנסי לבהכ"נ אמנם יעניין שם במ"ל (פ"א מהלכות סוטה) משמע דמפרש שם שפלוגתתו לא קאי אהך דבה"כ.

וכן פי' הגאון בעל מראה פנים שהוא מלתא בפ"ע. ולפ"ז היכא שהיו שניהם בבית א' עם איש אחר השומרון.

ויצא השומר אפשר דגם ר' אבין מודה דלא הוי הוכחה במה שלא יצאתה. וזה נ"ל ג"כ להוכיח מלישנא דמתני' נכנסה עמו לבית הסתר ופליגי בירושלמי על תיבת עמ"ו אם הוא דוקא אם לאו.

אבל כל תיבות אלו נכנס"ה עמ"ו מיותר דהול"ל נסתרה עמו ודייק התנא בתיבת נכנסה עמו לומר דוקא עמו שעכ"פ שהכניסה היתה לשם סתירה. משא"כ היכא שהכניסה הי' בהיתר זה לא הוי הוכחה כלל: נמצא בנ"ד שהי' תחלה עם בעלה ואח"י בבית ואח"כ יצאו משם מה מזה הוכחה דילמא לאו אדעתה הי' שתצא גם היא.

ולא הוי בכלל נכנסה עמו לבית הסתר נמצא אף לדברי ריב"י לא הוי זאת סתירה הראוי' ואעפ"י שאין ראי' לדבר יש להביא קצת סמך לסברתינו מלישנא דהש"ס בכתובות (נ"א ב') הני נשי דגבבי גנבא שרין לגברייהו כו' ודאי שבקיניהו ואזלי מנפשיהו אסירן עכ"ל הש"ס ולמה קאמר שבקיניהו ואזלי מנפשיהו הי' לו לומר אי שבקיניהו ולא אזלין לביתיהו הרי לכאורה ג"כ הוי הוכחה לאיסורא אלא ע"כ י"ל דבשב ואל תעשה במה דשבקיניהו ולא אזלי לביתיהו דילמא לאו אדעתיהו.

רק היכא דהדרן ואזלי מנפשיהו לבית הגנבים אז הוי הוכחה בקום ועשה. וכן הוא לשון רש"י ז"ל ואזלין מנפשיהו לבית הגנבים:) ולבר מן כל דין חזינא דאף אלו הי' שם קניני וסתירה כד"ת לא הוי כלל מקום סתירה בנ"ד לא לענין יחוד ולא לענין סתירת סוטה דבמתני' דידן תני נכנסה עמו לבית הסתר.

וכאן פיון שהי' שם מתחלה בעלה ואח"י ויצאו על דעת לחזור לשם זה הוי פאלו הוי שם תמיד עמה. ובאמת הוא ש"ס ערוף בכתובות (כ"ז ב') מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהי' מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשפינו לבין העובדי כוכבים ויצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי לכהונה על פיו עכ"ל הש"ס.

הרי חזינו דאף דשבוי' אסורה לכהונה משום שנתניחדה עם העובד כוכבים. אעפ"י כ היכא שהי' דעתו על אמו בשעה שיצא לשאוב מים אף שהניחה בבית העובד כוכבים הוי פאלו לא וזהו ידו מתוף ידה דמהני.

וע"כ דהא דדעתו לחזור תיכף הוי פאלו שומרה גם עתה. ואף די"ל דזהו דוקא רק לענין שבוי' לכהונה שאינה אלא מעלה בעלמא.

אמנם מצאתי בהגהת מיימוני (פ' י"ח מהל' איסורי ביאה) דוזה מהני גם לענין סוטה דאורייתא וז"ל שם (הלכה י"ח) אהף דינא דיצאתי לשאוב מים כו' מכאן פסק מהר"ם בתשובה על אשת כהן שנתבשה בידי עובדי פוכבים ויהודים נכנסים ויוצאים שם דשריא לבעלה.

מכ"ש מזה המעשה כו'. ויש להביא ראיה ממס' טהרות ומייתי לה בפ' עושין פסין (כ"ב ע"ב) חצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאים לה בזו לא תשיב רה"י לטומאה.

ואע"ג דידוע דבאותו יום לא היו שם יוצאים ונכנסים מ"מ לא תשיב לה מקום סתירה כ"ש הכא דבנדאי היו נכנסים ויוצאים שם ואע"ג דליכא לחצר אלא פתח א' מ"מ פניו דבנדאי היו נכנסים ויוצאים שם שריא עכ"ל הגהות מיימוני.

הרי חזינו דס"ל דבכה"ג שהיו שם ב"א נכנסים ויוצאים שם הוי כמו חצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאים לה בזו דלא הוי מקום סתירה. ואע"ג דידעניו בנדאי שושפארה שם כמה פעמים יחידית מ"מ לא הי' מקום סתירה פניו ששכנסים ויוצאים ונדעתם לחזור ומדמה לה להף מעשה דרבי א"כ הרי חזינו דלדעת הגאון מוהר"ם ז"ל גם לענין סוטה הדין פו כמו בשבויה.

ודברי הגהת מיימוני אלו הובאו להלכה בש"ע (סי' ז' סעי' י"א בהגה"ה) אם נחבשה בידי עובדי פוכבים ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה שריא ובנדאי פונת הרמ"א אף דנשפארה כמה פעמים בלא יהודים דאל"כ מאי למימרא: הרי העלינו בעז"ה דבכה"ג דבני אדם נכנסים ויוצאים ונדעתם לחזור לא מקרי סתירה פלל.

ומה דאיתא בש"ע (סי' קע"ח) דפתח פתוח לר"ה הוי סתירה היינו דוקא במקום שאין בני אדם נכנסים שם. וגם זאת צריך לאודועי דגם בש"ע לא קאמר אלא היכא דאמר לה בפירוש אל תסתר"י עם פלוני במקום זה.

אף דלא הוי יחוד מצד הדין משא"כ בסתמא נ"ל דאף שקינא לה אם נסתרה במקום דפתח פתוח לר"ה לא הוי סתירה. והוי לפענ"ד דומיא דאל תסתרי עם אב"י ועם בנה דקאמר בירושלמי דאף דמותר להתניח עמהם אעפ"כ אם קפיד ואמר בפירוש אל תסתרי עמהם הוי קינוי משום דחזינו שחושדה אף בענין זה.

א"כ ה"נ לענין זה: ונ"מ גם לנ"ד דאם הי' יודע שאין בו חשש יחוד. והי' מקנא לה אל תסתרי משום חשדא אז הי' בו חשש קינוי כמו בפתח פתוח לר"ה או בשארי אופנים שאין בו משום יחוד.

ואכ"ז אם קינא לה בפירוש על מקומות אלו הוי קינוי פנ"ל. משא"כ בנ"ד הי' רק לשמאסור יחוד.

וכינו דבאמת אין כאן שום חשש יחוד מכמה אטר דבעלה בעיר ופתח פתוח לר"ה ועוד כמה דברים ומטעמי הוא דקא טעי נדאי דאין בו חשש: ועוד נלע"ד דבנ"ד שהיו שם ב' או ג' נכרים לא מיתחשב מקום סתירה.

ואף שְׁהַרְמַב"ם ו"ל (פ"א מה' סוטה הל' ג') כ' קינא לה על שנים פְּאָחַד וְאָמַר לָהּ אַל תִּסְתְּרִי עִם פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וְנִסְתְּרָה עִם שְׂנֵיָהֶם פְּאָחַד וְשִׁהְתָּה פְּדֵי טוֹמְאָה אִפִּי הֵם שְׂנֵי אַחִיָּה אוֹ אֲבִי וְאַחִיָּה ה"ז אֲסוּרָה עָלָיו.

ויענין שם בכ"מ ובמ"ל שְׁהַרְמַב"ם ליתן טעם לדברי רבינו עפ"י הירושלמי: אָמַנְם הַגָּאוֹן בְּעַל קָרְבֵן הַעֲדָה הַקְּשָׁה מְאֹד עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ אֵלּוּ מֵהַךְ דְּאָמְרִינָן בְּנִזְרֵי ר"פ שְׂנֵי גִזְרִים (ד' נ"ז ע"א) דְּשִׁלְשָׁה הָוֵי ר"ה לְטוֹמְאָה דְּבַעֲיָנָן דְּוּמְיָא דְּסוּטָה מֵה סוּטָה בּוֹעֵל וְנִבְעֵלָת.

וכן הביא שם בשם חידושי הרשב"א על מס' גדה (הספר הזה אין אתי) מדפסק דלא פְּהַרְמַב"ם מִטַּעַם הַנ"ל. ויענין במ"ל (פ' ט"ז מה' אבות הטומאה ה' ב') שְׁמַבִּיא ג"כ בְּשֵׁם חִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א הַנ"ל דְּדוֹקָא ג' אֲנָשִׁים אָבֵל מֵאָה נָשִׁי פְּחַד חֲשִׁיבָא וְדִינִיק לָהּ מֵהַךְ דְּנִדְהָ (ד' ה' ע"ב) תַּרְגָּמָא זַעֲרִיא פְּשַׁחְבְּרוּתִיהָ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ בְּמִטָּה דְּאָף בְּשִׁלְשָׁה הָוֵי רַה"י לְטוֹמְאָה יַעו"ש וְכֵן הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' סוּטָה (ד' כ"ח ע"ב ד"ה בר"ה) וְתִרְצוּ בְּעִנְיָן אַחַר יַעו"ש.

והנה קושיותם על. הרמב"ם לכאורה חזקה היא מאד עד שְׁהַרְשֵׁב"א ו"ל חולק משום זה על הרמב"ם וְנִכְנַס בְּדוּחִקִּים לְחַלֵּק בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים לַעֲנִין ר"ה.

אבל הנלענ"ד דְּהַקְּשִׁיא מְעִיקְרָא לִיתָא לְפִי מַה שְׁבִיאָרְנוּ. דְּבִאֲמַת הֵיכָא דְּלֵא שִׁיָּךְ יַחֲוֹד לְכַאוּרָה לֵא הִי צְרִיף לְהִיּוֹת בּוֹ גַם דִּין סְתִירָה לַעֲנִין סוּטָה יַעֲנִין בְּמ"ל (פ"א מה' סוטה) שְׁהַבִּיאֲתִי לַעֲלִיל: אָמַנְם לְפִי דְּבָרֵי הִירוּשַׁלְמֵי דְּאָף בְּאֲבִי וְאַחִי שִׁיָּךְ בּוֹ דִּין סוּטָה ה"ה לַעֲנִין פְּמָה אֲנָשִׁים וַע"כ סְבַרְתָּ הִירוּשַׁלְמֵי דְּכִינָן דְּהַבְּעֵל קַפִּיד וְקִינָא לָהּ אַעֲפִי"כ עִם אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים א"כ ע"כ הֵם חֲשׂוּדִים בְּעִינָיו.

ואם עברה על קינאיו ונסתתרה עמהם שפיר הוי קינאי. דע"כ הם לא גרעי מפרוצים דגם לַעֲנִין יַחֲוֹד אֲסוּר.

ובסוטה פינן דע"כ נחשדת בעיניו עמהם הרי הוו פרוצים. וגרע יותר מסתם פרוצים דְּאֲסוּר עַכ"פ מְדַרְבְּנָן יַעו"ש בְּמ"ל.

א"כ לפי ביאור הזה מה דְּאָמַר הַש"ס ב'פ' שְׂנֵי גִזְרִים (ד' נ"ז ע"א) דְּוּמְיָא דְּסוּטָה דְּבוֹעֵל וְנִבְעֵלָת לֵאוּ דוֹקָא חַד וְאַפִּי עֲשָׂרָה כְּוָלְהוּ פְּחַד חֲשִׁיבָא. וְנִחְשְׁבִים יַחַד כְּבוֹעֵל א' וְנִבְעֵלָת וְלֵא אֲתֵיא הַש"ס לְאַפּוּקִי אֵלּא הֵיכָא שִׁישׁ שָׁם אַחַר שְׁלֵא נִכְנַס בְּגִזְרַת הַסְּפֵק [הִינּוּ הַחֲשָׁד] וְדֵאִי דְּלֵא הָוֵי סְתִירָה לַעֲנִין סוּטָה: וְכֵן לַפְעַנ"ד גַם לַעֲנִין טוֹמְאָה.

אם יש שם ג' אֲנָשִׁים שְׁכֹלָם נִכְנְסוּ יַחַד בְּגִזְרַת הַסְּפֵק אִם נָגְעוּ כְּוָלָם אוֹ לֵא נָגַע אָף א' מֵהֶם כְּוָלְהוּ פְּחַד חֲשִׁיבִי. מִשָּׂא"כ בְּשְׂנֵי גִזְרִים דְּרַק הַשְּׂנִים נִכְנְסוּ בְּגִזְרַת הַסְּפֵק אָבֵל הַשְּׁלִישִׁי וְדֵאִי דְּלֵא נִטְמָא אִזְ הָוֵי וְדֵאִי ר"ה לַעֲנִין סוּטָה וְכֵן לַעֲנִין טְהָרוֹת.

והשתא מְנוֹשֵׁב שְׁפִיר הַךְ דְּנִדְהָ (ד' ה' ע"ב) תַּרְגָּמָא זַעֲרִיא פְּשַׁחְבְּרוּתִיהָ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ בְּמִטָּה וַיַּעֲנִין שָׁם בְּתוֹס' ד"ה כְּשַׁחְבְּרוּתִיהָ דְּסוּתָר לְכַאוּרָה לְסוּגִיא דְּפְסָחִים (ד' י"ט ע"ב) וְתִרְצוּ מִשׁוּם דְּכָאן גַם הַנָּשִׁים נִכְנְסוּ בְּגִזְרַת הַסְּפֵק טוֹמְאָה.

א"כ בכה"ג גם באֲנָשִׁים לֵא הָוֵי ר"ה פִּינּוֹן שְׁכֹלָם נִכְלְלוּ יַחַד בְּגִזְרַת הַסְּפֵק. וְאִין אָנוּ מְוַכְרְחִים לִכְנַס בְּפִרְצָה דְּחוּקָה כְּזוֹ לְחַלֵּק בֵּין גְּבָרֵי לְנָשִׁי לַעֲנִין ר"ה.

ויעניין בל"מ (פ' ט' מה' נזירות ה' ט"ז) שכ' דבנה מחולקים שמה הרמב"ם והראב"ד ז"ל דלהרמב"ם בנה האופן שא' מהם לא נכנס בגדר הספק הוי ר"ה. ולהראב"ד ז"ל בנה לא הוי ר"ה.

ויעניין בקרבן עדה ריש פ' שני נזירים פירושלמי: ולפי מה שביארנו לא רחוק הוא בעיני שמה שפתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ט"ז מה' אבות הטומאה ה' ב') דבשלשה הוי ר"ה לטומאה מיירי ג"כ בכה"ג שא' מהם לא נכנס בגדר הספק א"כ לא הוי דומיא דבועל ונבעלת בסוטה דשם החשודים פולם שנים בגדר הספק: נמצא לפי"מ שהעלינו בעז"ה בנ"ד שלא היו חשודים אצל הבעל רק דעובדי כוכבים חשוב כפריצי ולא אמר לה אלא בתורת יחוד.

א"כ כה"ג שהיו שם שלשה הוי ר"ה גם לענין סוטה: ולבר מן כל דין עדיין לא ברירא לן אם קי"ל כר"ח מסורא שאם קינא ע"י עצמו ונסתרה שתהא אסורה עליו בדיעבד. דהא לא חייש אלא דילמא קי"ל כריב"י.

ורבי"י אליבא דר"א קאמר והלכה כר' יהושע וגם סתמא דמתני' כר' יהושע מקנא לה עפ"י שנים. (ויעניין בסוטה ד' ל"א בריש פ' מי שקינא ובתוס' שם) והטור בסי' קע"ח הביא זאת רק בשם הסמ"ג לישנא דר"ח מסורא כצורתו.

וי"ל דזה לא הוי אלא מצד מדת חסידות לכתחלה. רק שהרמ"א בש"ע א"ע (סי' קע"ח סעי' ז') מסיים שם ותהא אסורה עליו בדיעבד.

והכ"מ (סוף הל' סוטה) כ' בהדיא דהרמב"ם ז"ל לא פסק כר"ח מסורא משום דקי"ל כר' יהושע. מדכ' שם הרמב"ם (ה' י"ט) לא יקפוז ויקנא לה בפני עדים משמע דבינו לבין עצמו שרי: ובשאלות דרב אחאי מביא דברי ר"ח מסורא בגירסא אחרת.

ונ"ל אר"ח מסורא לא ליקני אינש לאתתי' בזה"ז דלמא אזלה ומסתתרה וליכא מי סוטה למבדקה עכ"ל ולא כ' כלל דלמא קי"ל כריב"י. ולפי גירסתו פירוש דלא ליקני בעדים פמו שכ' הרמב"ם ז"ל ומסתברא שפן היא גם גירסת הרמב"ם ז"ל בגמרא: אמנם דא צריף לאודועי שהרמב"ם (סוף פ' כ"ד מה' אישות הלכה כ"ה) כ' שאם אמר לה בפני עצמו אל תסתרי ונסתרה אסורה עליו.

ושכח שם רבינו הכ"מ דברי עצמו. וכ' שזהו עפ"י דברי ר"ח מסורא וכן כ' המ"מ שם:.

אמנם הרואה יראה שאין להלום פירושם שם חדא דלמה לא הביא זאת רבינו בה' סוטה שכ' בקינא לה עפ"י שנים ונסתרה עפ"י עצמו שאסורה עליו ואין משקין אותה הל"ל רבותרא טפי שאף בקינא לה עפ"י עצמו ונסתרה עפ"י עצמו אסורה עליו.

ותו למה לא הביא לשון הגמ' שפן דרפו בכ"מ: ועוד קשה דלפי דבריהם לדברי ר"ח מסורא הרי יש בו חשש איסור דאורייתא והוא הביא זאת (בפ' כ"ד מה' אישות) דמייירי שם רק לענין עוברת על דת ולענין פתובה.

אבל לענין איסורא אינו אלא מדרבנן דהא קי"ל דבעוברת על דת אין כופין אותו לגרשה עפ"י ב"ד וכן כ' כל האחרונים שגם בדין זה אין כופין אותו. יעניין בבית מאיר (בסי'

קט"ו) ובתשובת ר"י לבית לוי אָחיו שָׁל הַט"ז: ע"כ נראה לפענ"ד דהרמב"ם נדאי לא חשש לדברי ר"ח מסורא.

או שהי' גירסתו בגירסת השאלות הנ"ל. ודברי הרמב"ם (בפ' כ"ד מה' אישות) נובעים מסוגיא דסוטה (ד' כ"ה ע"א) שרצה הש"ס לפשוט דעוברת על דת צריכה התראה לענין כְּתוּבָה מֵהָד דְאָרוּסָה וְשׁוֹמֵרֵת יָבָם דְקִינָא לְמַאי.

ומתוך אבני לא לאוסרה עליו אלמא דקינא לה ונסתרה הוי עוברת על דת וכו' נדאי אין חילוק אם עפ"י עדים או עפ"י עצמו כיון דרק בהתראה תליא מלתא. אבל זה פשוט בעיני שדין עוברת על דת לא שייך אלא אם ראה אותה שנסתרה כבר פ"א במזיד ומתרה אותה שלא תעשה כן ואם עברה נעשה עוברת על דת לענין שתהא אסורה עליו מדרבנן ולהפסידה כְּתוּבָתָהּ.

וכ"ה לישנא דמתני' דכתובות (דף ע"ב ע"א) יוצאת בשוק וראשה פרוע משמע דרגילה בכף. וכן כ' הרשב"א בתשובה א"כ ה"ה לענין סתירה אם רגילה בכף אזי מתרה לה.

ואם עברה נעשה עוברת על דת ואסורה מדרבנן. וכ"ה לשון הש"ס סוטה שם באיבועי אם צריכה התראה דלמא הדרה בה משמע שפכר עשתה כן.

וכגון דא הוי נדאי עוברת על דת ומצוה לגרשה כדאמרינן בסוף גיטין דג' מדות באנשים וזה שלא איכפת ליה הוי פנוטל זבוב ומוצצו. ובירושלמי דסוטה על הלכה ז' ו"ל זהו רשע שרואה את אשתו לבה גס בעבדיה והוא מצוה עליו לגרשה משמע דלענין איסור יחוד וסתירה מיירי: וכ"ז בראה בה שפעשתה כן ומתרה בה ועברה.

אבל בפעם ראשון שאומר לה אל תתייחדי ונתייחדה נדאי דלא הוי גם עוברת על דת ולא נעלמו ממני דברי האחרונים (בסי' קט"ו) דס"ל דבהתראה אף במזיד בפעם ראשון הוי עוברת על דת.

אמנם כ"ז מיירי עכ"פ שראה בה פ"א מקודם שעושה זאת במזיד ואח"כ התרה בה. אבל בל"ז אין הדעת נותן לחשבה אף לעוברת על דת: וכו' מתוך כל דברי הגאון בעל מ"ל ריש פ"ב מה' סוטה ואזדא כל קושיותיו שמה דבכה"ג אם לא ראה בה שום דבר סתירה במזיד תחילה אף בקינא לה ונסתרה לא חשיבה עוברת על דת ולכך אם לא רצה בעלה להשקותה לא הפסידה כְּתוּבָתָהּ כן נלפענ"ד.

ואף שכ' לעיל דגם קינוי האמור בתורה מיירי ע"כ בחושדה. אמנם יכול להיות שראה בה דברי פריצות אחרות ולכך חושדה: ולכך כ' רבינו (סוף פ' כ"ד מה' אישות) בזה"ז דוקא דאם היתה כזאת בזה"ב אם קינא לה בפ"ע ונסתרה ופא לקמן לשאול לא הנה אמרינן לו דחייב להוציא אלא הנה אמרי' שיקנא לה עוד הפעם בפני עדים דלמא מסתתרה ותשתה כמ"ש הב"ש משא"כ בזה"ז דליכא תקנה אסרינן אותה עלי' תיכף משום עוברת על דת וחייב להוציא.

ויעו"ש בב"ש (סי' קט"ו) אבל מדינא דסוטה לא מיירי הרמב"ם שם פלל: וכן נמצא בס' מרכבת המשנה חלק ב' שפי' דברי הרמב"ם אלו דוקא אם התרה בה לכתחלה שאם תסתרי תפסיד כְּתוּבָתָהּ אף שכ' הרמב"ם ו"ל סתמא.

א"כ י"ל דמייירי ג"כ אם ראה אותה שנסתרה פעם א' במזיד ולכה התרה בה כו': עכ"פ העלינו בעז"ה שאין בו חשש פקפוק בנ"ד מכמה אחר דלא הוי קינוי ולא סתירה כד"ת. וגם לעוברת ע"ד לא חשבינו לה פיון דהוי פעם ראשון ולא אדעתה דאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו דלא הנות עוברת ע"ד דכמה פעמים אומרים לנשים שיחוד אסור ואעפ"י כ לפעמים הם מתייחדים ולא אדעתייהו.

וכן כ' התוס' בע"ז (ד' כ"ג) שהבאתי לעיל: וכבר מלתי אמורה בראש דברי שהאריכות בזה אף למותר. אמנם להוציא מלב בעלה שלא יהא לבו נוקפו ח"ו בשום חשש בעולם הי' פל דברינו בזה.

ולא נחיתנא לפולא. וכדאי היא האשה הזאת להתפייס מבעלה על חששא דידיה עד פה.

וגם מד' תתברך בברכה: סימן בעזהשי"ת כבוד הרבנים המובהקים חריפים ושנונים יראים ושלמים החרדים אל דבר ד' ב' דינא דק' שקלאב ד' עליהם יחיו ויתברכו: ע"ד השאלה דשאלנא גדמייכו בדבר אחד שהיה חולה איזה שבועות תיכף אחר חתונתו.

והיה לו פאב בראש ומחמת זה איבד עצמו לדעת ר"ל נשחט עצמו אף לא גמר כולה פדרף והיה מוטל על ערש דוי ודעתו היה עליו צלולה ומילולו בפיו אף מחמת עקשנותו ומפני הבושה היה מוטל פאבן דומם ולא פתח עיניו ופיו בפני הבריות והנה הואלנו לבקש ממנו שיצונה לכתוב וליתן גט לאשתו ולא ענה דבר בתחלה אף אחר כמה יגיעות יצא ממנו איזה הברה בעת שעמדו עליו הסופר והעדים ושאלו נכתוב ונחתום גט לאשתך בשבילך.

והספיקו העומדים עם הסופר והעדים שתיבת יוא יצא מפיו ובעת מעשה פתבו וחתמו ונתן הסופר הג"פ ליד אשתו. והש"מ הג"ל נפטר לבית עולמו וסיים למר כול' שבק ונשאר אחריו אח קטן בן חמש שנים ואין לשער גודל צערה.

ובלא תמיכות ידים מגדולי הדור אין ברצוננו להתירה מחמת גודל היגיעה עד אשר יצא ממנואיזה הברה ונדמה לא' שתיבת ניין יצא מפיו אכן לא שמע רק א' וכל הנשארים שם לא שמעו פלום: ע"כ תנרף השאלה תשובה הנה מדברייהם אינו מבואר הספיקות שנסתפקו לפקפק בזה הגט וכפי המעשה שכתבו סתמא לכאורה אין בה דבר פדי תפיסה לבטל הגט: ע"כ עלה בלבי להעיר בזה הספיקות שנוכל להסתפק הן בדינא והן בפרטיות המעשה אף נעשה אולי היה בו דבר אשר לא ביארו בפרטיות.

ומצד זה נופל הספק ומטרדותי אשר עברו עלי נמשך הדבר. והן עתה אשיב להם את פל העולה על רעיוני בענין הזה בקצרה.

ובאשר הם שמה יחקרו בפרטיות ענין המעשה אם נמצא בה הפקפוק אשר העירותי או שאר דברים ואפא להעיר פסדר המעשה את פל אשר נוכל להסתפק. וד' הטוב יאיר עינינו וינחנו פדרף אמת בתורתו.

בא"י למדני חקיה: ראשונה יש להעיר במה ששאלו אותו אם לכתוב וליתן גט לאשתו והשיב יוא אם זה מקרי אמירה או רק הרפנה בעלמא אשר לפי דעת ר"ת שהביא

האשר"י בגיטין (בפ' האומר סי' י"ט) לחד תירוץ לא מהני הרפנה בפקח שיכול לדבר רק בנשמתק הקילו (וכמבואר בב"י סי' ק"כ ובש"ע א"ע בסי' קכ"א בב"ש ס"ק ו' ובט"ז ס"ק י').

והן לפי פשוט דברי התוספתא שהביא הרא"ש ז"ל משמע דזה לא הוי פאמירה דאיתא שם עד שישמעו קולו שיאמר לסופר פתוב ולעדים חתמו וזה הלא לא אמר שיקתבו. ואף שאמר הן לכאורה מה לי אם אמר הן או הרפין בראשו הן דלא מהני לדעת ר"ת ואף פי גוף סברת ר"ת ז"ל לכאורה אינו מוכן ובפרט לפי דברי האשר"י שם דדוקא בצווי הבעל בעיניו אמירה משא"כ בשליחות לא בעיניו אמירה יש להבין דמנין להם לחז"ל דבעיניו דוקא אמירה לסופר ולעדים.

והלא בקרא כ' רק וכתב ולפי דברי התוס' והרא"ש לעיל (דף כ"ב ע"ב) לענין חש"ו האי וכתב לאו אבעל קאי רק אסופר ועדים. אף פבר כ' התוס' והרא"ש דאולי לא חשיב לשמה פשלא צנה הבעל פיון דסתם אשה לאו לגירושין קיימא וי"ל דסברת ר"ת הוא דפקח פיון שיכול לדבר ולא דיבר לא הוי גיפך מחשבתו יפה שמכנין לגרשה.

וא"כ לכאורה צריך לפי"ז דוקא שיאמר בפירוש פתובו ולא שישב הן על שאלתם פי מה בין זה להרפנה בראשו שמגלה דעתו שמסכים לשאלתם. וזה אשר נסתפקתי לכאורה (ואולי תלי זה אם מחשבת שלא לשמה דפוסל בקדשים אם הוי במחשבה או בדיבור דהא התם סתמא לשמה ובמחשבה מוציא מידי סתמא ליפסל וכאן בהיפך דסתמא לאו לגירושין קיימא עד שיכנין בפירוש לשם גירושין וכבר נחלקו בו הראשונים ז"ל לענין קדשים ליפסל אם במחשבה בעלמא או בדיבור כמבואר בתוס' בכמה מקומות וברמב"ם רפי"ג מהל' פסולי המוקדשין ובמש"ל שם): אמנם שבתי וראיתי דזה מקרי שפיר הגדה בפיה ולא הרפנה דהא חזינו לי' להש"ס גיטין (דף ע"א ע"א) א"ר זירא אי קשיא לי כו' דמדמי ליה צווי הבעל להגדת עדות בב"ד ויענין תוס' שם ד"ה א"ר זירא דעדות בעי טפי הגדה מצווי הבעל בגט ומצינו תלמוד ערוף בסנהדרין (דף ס' ע"א) אר"ל ש"מ אף אני פמוהו פשר בד"מ ובד"נ וכן כ' הרמב"ם (בפרק כ' מהל' עדות ה' ד') העיד האחד ונחקרה עדותו ואמר השני אף אני פמוהו או שאמר הן וכיוצא בזה והוזמו הרי אלו היו נהרגין ולוקין או משלמים שכל עד שאמר אחר עדות חבירו הן ה"ז פמו שנתקור והעיד פמו שהעיד חבירו עכ"ל הרמב"ם הרי מבואר להדיא דמה שאומר הן על דברי חבירו הוי פמו שאומר בעצמו הענין וכינון דלענין עדות מקרי הגדה כש"כ לענין צווי הבעל דמהני פד מוכח מסוגיא הנ"ל דנדאי לא עדיף זה מעדות: ב יש לעורר אם בנדקוהו דהוי שפוי בדעתו פראוי בשעת צווי גם בשעת נתינה ואם לא בנדקוהו פדין אצל נשמתק אולי יש לחוש דלא הוי צילא דעתיה פמו שמצינו לענין גוסס שפבר כ' הראשונים ז"ל שיש לבדקו ולא מבורר במכתבם אם בנדקוהו כד"ת אם לאו רק דכ' סתמא ודעתו הנה עליו צלולה אמנם גם בזה אין לחוש לפענ"ד דהא לפי דעת רוב הראשונים ז"ל בשחט בו שנים או רוב שנים לא בעיניו בדיקה אף בנשמתק כמש"כ התוס' והר"ן בגיטין (דף ע' ע"ב ד"ה ומי אמר) זולת הר"ן שכ' דמסתבר ליה דבעי בדיקה בנשמתק פמבואר בטור וש"ע (ס"ס קכ"א) והנה אף דלכתחלה ראוי הנה לבדקו קודם שצוה לכתוב גם בשעת נתינה אמנם בדיעבד אף אם לא בנדקוהו פבר אסיקו גדולי האחרונים ז"ל דבדיעבד אין

לחוש לדעת ה'ר"ן אף בגשתתק ובשחט בו שנים ורוב שנים כש"כ בנ"ד דלא הוי רוב שנים וגם לא גשתתק: ג במה שכ' כי פעת פשנשאל להעדים שיגידו בבירור השיבו דוכצאך יוא פמסתפק ואומר מתוך אומדנא הנה אם היו אומרים מתחלה פן נראה שלא היו רשאים לכתוב גט עפ"י פדאמרינו בסנהדרין (דף ל"ז ע"ב) דמאומד אינו פלום.

ואף דבד"מ הוי ס"ד דהש"ס דמהני וכן משמע לכאורה בשבועות (דף ל"ד ע"א) ומדאמרינו בגיטין (דף ל"ג ע"ב) דילמא כריב"ק ס"ל משמע לכאורה דעדות של צווי הבעל יש לו דין כד"מ דהא לעגנו ד"נ לכ"ע בעינן עדות מיוחדת פדמשמע במכות (דף ו' ע"ב) הוי שנים כו' וברמב"ם (פ"ד מהל' עדות ה' א') אמןם מדלא פסקינן כר' אקא פדמשמע בשבועות שם וברמב"ם (פ"ח מה' נזקי ממונ' ה' י"ד) חזינו דגם בד"מ לא מהני אומד א"כ לפי"ז בתחלה נדאי דלא הוי יכולין לכתוב גט ע"פ אומדנא בלא ידיעה נדאית: אמןם בנ"ד פיון דמתחלה פתבו וחתמו הגט ונתנו עתה לא מהימנינו להו במה שאומרים שעשו פן מאומד הדעת פדאמרינו בכתובות (דף י"ח ע"ב ובתוס' ד"ה הרי אלו נאמנינו) ובר"ן שם דעדים החתומים על השטר פמו שנקרה עדותן בב"ד דמי ולאחר פדי דיבור אינם נאמנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכן איתא בטור וש"ע (סי' מ"ו סעי' ל"ז) דלאחר כ"ד אינם נאמנים אף היכא דלא שויןא נפשייהו רשיעא כ"ש בנ"ד דלא הוי רשאים לעשות פן דאינם נאמנים עתה לומר שעשו זאת מאומד הדעת.

ואינו לחוש לדבריהם: ד יש להעיר במה שאמר א' מן האנשים שהיו שם שנדמה לו פאלו תיבת גיין יצא מפיו אף דלכאורה אין זה פלום דלוי יהא שבטלו בפניו פיון דלא הוי רק בפני א' הלא פסקינן דלא הוי ביטול פדאיתא בטור וש"ע (סי' קמ"א סעי' ס') ובש"ס גיטין (דף ל"ב ע"ב) ובתוס' שם ד"ה ור"נ אמר יעו"ש: אמןם זאת יש להוודע בבירור אם בעת ששאלו אצלו אם ליתן והשיב אין אם לא הוי השואלים רק הסופר והעדים ורק אליהם הנה פוונתו שיתנו או שפנתו הנה על פל הנמצאים שם שיכולים ליתן ואף שמבואר בגיטין (דף ס"ו ע"ב) ובטור ובש"ע (סי' ק"כ סעי' ז') דלא הוי פכולכם אמןם אם האיש הנה הוי בכלל האנשים שאמר להם ליתן י"ל דתלי זאת בפלוגתתן דר' ורשב"ג (שם דף ל"ג ע"ב) דלדעת הרמב"ם (בפ"ו מהל' גירושין הל' י"ח) שכ' נאפני הנה עצרה ובטלו בפני א' מהם בטלו פולם ומבואר במ"מ אף דלא אמר פולם הובא דבריו בטור וש"ע (סי' קמ"א סעי' ס"א) בשם ניש מי שאומר כו': נאף דנ"ל דהרמב"ם איירי עכ"פ שביטל בפני א' וידעו בו שנים אבל אם רק בפני א' לבד לא מהימנינו ליה אמןם לפי דברי הרמב"ם (שם הל' ט"ז) בפני שליח לא בעינן בפני שנים הובא דבריו באחרונים (בסי' קמ"א בב"ש ס"ק צ'): אמןם זאת יש להסתפק אם בכה"ג שאמר לכמה ליתן אם מהני אם ביטל בפני א' מהן לבדו כי י"ל פיון דכל טעמא דהרמב"ם ז"ל לפי דברי ה'ר"ן משום דבשליחות פסק פרשב"ג דבטל פולה ונלא לפי דברי רשב"ג אינו יכול לבטל מטעם זה שלא בפני זה נאף דשם פסקינן פרבי שאם בטלו מבטל אמןם הלא כ' התוס' (שם ד"ה ור"נ הנ"ל) דבפני א' גם רבי הנה מודה דלא מהני אם לא דס"ל דלא בטלה פולה.

ויעניין בזה במש"ל על מקומו (שם בפ"ו מה' גירושין ה' י"ח): אף לפענ"ד טעמא דה'ר"ן שכ' דהרמב"ם ז"ל ס"ל מדפליגי לענין פתיבה וגם לענין שליחות מפלל דתרי ענינא

גינהו וְאֵף דְּפִסְקִינָן כַּר' לְעֵגְנִי עֵדוּת שְׁבִטְלָה מְקַצְתָּה דְּלֵא בְּטָלָה בְּנִלְהָ מ"מ לְעֵגְנִי שְׁלִיחוֹת פְּסִיקָא פְּרִשְׁבִּי"ג דְּבִטְלָה לְבַד אֲשֶׁר הִסְבְּרָא לְכַאוּרָה הַפּוּכָה הִיא דְּהָא בְּכָל דְּנֹכְתָא מְצִינָן לְעֵגְנִי עֵדוּת שְׁבִטְלָה מְקַצְתָּה בְּטָלָה בְּנִלְהָ רַק הֵכָא ס"ל לְרַבִּי דְּלֵא בְּטָלָה וְכַמְבֹּאֵר בְּר"ן.

וּלְעֵגְנִי שְׁלִיחוֹת לֹא מְצִינָנוּ בְּשׁוּם מְקוֹם דְּבִטְלָה א"כ נֹכַח לֹמַר אֲדַרְבָּא דְּפְלִיגִי לְעֵגְנִי עֵדוּת לְאַשְׁמוּעֵינָן רְבוּתָא פְּרַבִּי דְּלֵא בְּטָלָה וּבְשְׁלִיחוֹת פְּלִיגִי לְאַשְׁמוּעֵינָן טַעְמָא דְּרִשְׁבִּי"ג דְּאִפְ"ה בְּטָלָה וְאִם פְּסִיקָא פְּרַבִּי לְעֵגְנִי עֵדוּת א"כ כ"ש לְעֵגְנִי שְׁלִיחוֹת דְּלֵא בְּטָלָה: אֲמַנְם בְּגוּף סְבָרְתוֹ פְּלִיאָה דַּעַת מְמַנִּי נִשְׁגָּבָה דְּהָא הַתּוֹס' וְהָרָא"ש בְּגִיטִין (דָּף כ"ב ע"ב ד"ה וְהָא לֹא כו') נִסְתַּפְקוּ בְּכַתִּיבָה אִם הָוֵי מְטַעַם שְׁלִיחוֹת אִם לֹא וְכ' דָּאִם לֹא מְטַעַם שְׁלִיחוֹת עֶבֶד כְּשֶׁר לְכַתּוּב הֵגֵט וְאִם מְצַד שְׁלִיחוֹת עֶבֶד פְּסוּל א"כ לִפ"ז הֵרַמְבַּ"ם ז"ל דְּפּוֹסֵק דְּעֶבֶד פְּסוּל לְכַתּוּב ע"כ ס"ל דְּכַתִּיבָה מְטַעַם שְׁלִיחוֹת הוּא.

א"כ הָרִי נִסְתַּרְוּ דְּבָרֵי הַרְ"ן ז"ל דְּכִינּוּן דְּבִשְׁלִיחוֹת בְּטָלָה מְקַצְתָּה בְּטָלָה בְּנִלְהָ. א"כ גַּם לְעֵגְנִי עֵדוּת דְּכַתִּיבָה הִנֵּה צָרִיף לְהַתְּבַטֵּל בְּנִלְהָ דְּהָא לְפִי שְׁיִטְתִּי גַם כְּתִיבָה מְצַד שְׁלִיחוֹת הוּא וְאִם פְּסִיקָא פְּרַבִּי לְעֵגְנִי כְּתִיבָה יֵשׁ לָנוּ לְפִסְקָא גַם בְּשְׁלִיחוֹת כֵּן.

וְצַע"ג אִם לֹא שְׁנֵאמַר דְּלֵהַרְ"ן ז"ל לֹא תְּלִי כְּתִיבָת עֶבֶד בְּשְׁלִיחוֹת: עַכ"פ בְּנ"ד כְּפִי הַנֶּרְאָה מִסְתַּם מְכַתְּבָם לֹא הִנֵּה הָאִישׁ הִנֵּה מְאוֹתָן הָאֲנָשִׁים שְׁאֵמַר לָהֶם שְׁיִתְּנוּ וְלֹא מְהִנֵּי בִּיטוּל בְּפָנָיו אֲלִיבָא דְּכ"ע אֵת כ"ז כְּתִיבָתִי בְּקִצְרָה הָעוֹלָה לְפַעַנ"ד.

וּד' הַטּוֹב יִצְיָלוּ מְשִׁיאוֹת וַיִּנְחֲנוּ בְּדַרְךָ הָאֲמַת בְּתוֹרָתוֹ. וַיִּקְבְּלוּ שְׁלוֹם וּבְרָכָה מְאֹדָה"ש כְּנִפְשָׁם וְנִפְשׁ דִּידָם אֲלִיעֶזֶר יִצְחָק בְּהַגְאוֹן מ' הִלֵּל זִלְלָה"ה מוּוּאֵלֵאזִין אֹר לְיוֹם ב' וַיִּק"פ כ' אֲדָר תר"י לִפ"ק סִימָן ח מָה שְׁכַתֵּב לְהַגְאוֹן מו"ה זָאב זצ"ל בַּעַה מ"ח סִפְר עֶמֶק הַלְכָה.

תְּשׁוּבָה זֹו וְשִׁאֲחָרִי לֹא הָיוּ מְסוּדָרִים וְנִכְתְּבוּ בְּכַמָּה פְּנִיִם. וְכֵן הִנְנִי מְדַפְסִים.

אֲחַד"ש הַטּוֹב עָתָה בָּאֵתִי ע"ד הַשְּׁאֵלָה מְנִידוֹן אִשָּׁה שְׁנִתְגַּרְשָׁה מִבְּעֻלָּה קוֹדֵם מוֹתוֹ וּמֵת וְהִנֵּיחַ אִשְׁתּוֹ מְעוֹפְרָת וְיָלְדָה וְלֹא הִתְחִילָה לְהַנִּיחַ כָּלָל וְנִתְּנָה לְמַנִּיקָה לֹא בְּשִׁבִיל הַיִּתְרָה נִשְׁוֹאֵין רַק שְׁפָכֵר הַנִּיקָה שְׁנֵי בָנִים בְּחַיֵּי בְּעֻלָּה וּמְחַמַּת צִיּוּמִק דְּדִין שְׁהִיָּה לָהּ בְּקִצְתָּ לֹא הִסְפִּיק חֲלָבָה וְהוֹצֵרְכָה לְשִׁפּוֹר מִיְנֻקָּת נוֹסֵף עַל הַנִּיקָתָה וְנָשִׁים אֲמָרוּ שְׁחֲלָבָה אֲרִסִי וְלִסְיָבָה זֹו מֵתוּ שְׁנֵי בָנֵיהָ ר"ל וְהִיא עֲנִיָּה אֵין לָהּ בְּמָה לְהַתְּפָרֵס אִם מוֹתֵרֵת לְהַנְשֵׂא.

עַכ"ל הַשְּׁאֵלָה אֲבָל דִּידֵי הֵן דְּבָר זֶה כְּבָר הֵאָרִיכוּ בָּהּ קִמְאֵי וּבְתַרְאֵי אֲשֶׁר כָּל א' כְּפִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִמְצָא כְּדַבְּרֵיו וְלֹא רְאִיתִי ג"כ אֲחַד אֲשֶׁר יִכְרִיעַ בָּהּ וַיִּקְבַּע בְּהַלְכָה זֹו יִתַּד אֲשֶׁר לֹא תִמוּט: אֲמַנְם בְּאֲשֶׁר עֲנוּתוֹ תְּרַבְנִי לְחַוּוֹת דַּעַתִּי בְּזָה אֲמַרְתִּי אֲעֲנֶה גַם אֲנִכִי חֲלָקִי אֲשֶׁר יִזְכְּנִי ה' בְּזֶה הָעֵגְנִי וְאֵף כִּי זֶה אֵינָה יִרְחִים אֲשֶׁר הִגִּיעֵנִי מְכַתְּבוֹ הַיָּקָר.

אֲמַנְם וְדַאי יְדוּעַ לֹא אֵת כָּל הַטְּרָדוֹת אֲשֶׁר סְבִיבֵנִי כְּתְרוֹנִי מְאֹז וְעַד עָתָה אֲמַרְתִּי אֲשִׁיחָה כְּשִׁירֹנוֹן לִי אֲמַנְם כְּאֲשֶׁר־רְאִיתִי אֲשֶׁר רַבּוּ יוֹם יוֹם הַטְּרָדוֹת [כִּהֵן יִרְחִיב ה' לָנוּ] אֲמַרְתִּי הִי מָה אֲשִׁיבָה כְּאֲשֶׁר יוֹרְנִי ה' וְהוּא ית"ש יִנְחֵנִי בְּדַרְךָ אֲמַת בְּתוֹרָתוֹ וַיִּרְאֵינוּ נִפְלְאוֹת בַּא"י לְמַדְנֵי חֻנּוּקָיָה: הִנֵּה דְּבָר זֶה חֲלָקוֹ בָּהּ ר"ש הַזְּקֵן וּר"ת הוֹבָא בְּתוֹס' יְבָמוֹת (דָּף מ"ב ע"א ד"ה סֵתֵם) וּבְכַתְּנוּבוֹת (דָּף ס' ע"ב ד"ה וְהַלְכָתָא) וְכֵן בַּאֲשֶׁר־י וְהַרְ"ן וּמְרַדְכִי וְהַגְהֵמִי"י וְהַג"א וְלֹא הִכְרִיעוּ כְּלוּם אֲמַנְם רַבִּינוּ הַטּוֹר בַּא"ע ס' י"ג כ' סֵתֵמָא לְאַפּוּקִי מְדַעַת הַר"ש הַזְּקֵן וְרַבִּינוּ הַב"י הִבִּיא כְּבָר תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א וְהַרִיב"ש אֲשֶׁר פְּלִיגִי מְמַשׁ

כמו עובדא דידן אמנם מאחר שפיר לקחו להם האחרונים להכריע בזה לפי המאורע
מצאתי גם לי חופש לעיין בדבר הזה: לכאורה יש לפקפק על ראית ר"ת מהא דיבמות
ד' ה"ל מדס"ד דהש"ס לומר טעמא דמעונות משום דחסה ואז שינוי אף בגרושה דהא
לפ"ד הרשב"א הובא בב"י גם הר"ש אינו מתיר אלא באינו מכירה אבל במכירה מודה
ולכאורה פן משמע מדבריו מדקאמר שאינה משועבדת להניק ובמכירה הא משועבדת
כדאיתא בגמ' פתובות (דף נ"ט ע"ב) דבמכירה פופה להניק אף בנתגרושה וכבר נבוכו
בו האחרונים זללה"ה הפ"י והב"ש בס"י י"ג ס"ק ל"ח אם הר"ש הזקן מייירי אף במכירה
והרשב"א הוא דעת שלישייתא אמ לאו: אמנם לא כן עלה על רוחי לאמר דהר"ש מייירי
דוקא בלא מכירה.

וכן דעת הרשב"א דבמכירה אסורה מטעם זה דלפ"ז לפי מה דפסק בש"ע סי' פ"ב סעי'
ה' בהג"ה דגם בגילד חבירתה פופין אותה אם מכירה. א"כ תהא אסורה להנשא וזה לא
מצינו בשום מקום ופשוט היה בעיני לדחות סברא זו מטעם זה: עד שפצאתי בשו"ת
להרב הגאון מהר"ד ז"ל אבדק"ק נאונארהדק (בספר גליא מסכתא) אשר באמת פשוט
בעיניו לפי דברי הרשב"א דאף במניקה בן חבירתה ומכירה אסורה להנשא וראיתי אשר
מילתא דפשיטא לי טובא להתיירא פשיטא ליה לאיסורא ושמת עיוני בדבר הזה: ולא
יכולתי להולמו בשום אופן.

דלפ"ד דמתרץ בזה קושיות ר"ת דלכך נקט סתמא דבין גרושה ובין אלמנה משום דקרי
לה מינקת חבירו ומשום מניקת נקט סתמא אבל במעונות אה"נ דיש חילוק בין גרושה
לאלמנה כדמחלק הר"ש ולפ"ז גם במניקה בן חבירתה אסורה להנשא תדא דהא טעמא
דמסיק הש"ס ביבמות (דף מ"ב ע"ב) משום דבושה לבא לב"ד לתפוע ליורשים ונהי
דבגרושה כ' דפשוט הוא שלא תבא לב"ד עכ"פ במניקה בן חבירתה הא פשיטא דיכולה
לבא לב"ד לתפוע ולמסמס ליה בבצים וחלב א"כ איך פשוט בעיניו אשר גם במניקה בן
חבירתה אסורה אשר דבר זה לכאורה אין לו שחר וכן ראיה מדברי הירושלמי [סוטה
פ' ד' ה"א והובא בתוס' סוטה דף כ"ו ע"א ד"ה לא ישא] שעשה סמך למעונות ומניקה
מהפ' אל תסיג גבול עולם ובשדה תומים לא תבא שתחלת הפסוק קאי על מעונות
וסיפא דקרא ובשדה תומים לא תבא הוא על מינקת ונהי דפשיטא דהירושלמי מוכח
כר"ש הזקן ז"ל וכן הביא הגאון בעל משפנות יעקב אמנם לאו הכרע הוא דמצינו כה"ג
בש"ס ב"מ (דף ל"ח ע"ב) דקרי להו תומים אם אין האב בפניהם וי"ל דכן הוא בכן
גרושה שהאב מרוחק ממנו ע"כ ובושה אמו לתפוע מזונותיו אצל אביו משא"כ בכן
חבירתה שאביו ואמו חייבים יחד איך שינוי לקרותם תומים ועוד פמה מקומות לפ"ד
פשוט הוא בש"ס דבבן חבירתה מותרת להנשא: אף שבתתי וראיתי דאף דפשוט הוא
אצלי דבבן חבירתה מותרת אף במכירה לא אידחי מזה קושיות ר"ת [דמקשה על שיטת
הר"ש הזקן מדנקט סתמא מניקת ומעונות משמע דאף בגרושה אסור ולפ"ד שהעלינו
דמינקת בן חבירתה הלא נוכל לאמר בגרושה המניקה בן בעלה ג"כ מותרת
להנשא וזה דנקט סתמא הוא משום מעונות ומטעמים אחרים המובא שם בש"ס דלא
שייכי במניקה] דבמכירה אסור אף בגרושה.

דְּהָא לְפִי טַעְמָא דְהַש"ס שְׁהַבְּאֵנוּ שְׁפִיר יֵשׁ לְחַלְקָא בֵּין גְּרוּשָׁה הַמְּנִיקָה בְּנָה לְמְנִיקָה בֶּן חֲבִירְתָּהּ דְּהָא מְנִיקָה בֶּן חֲבִירְתָּהּ אֵינָה בּוֹשָׁה לְתַבְּנֵעַ מְאָבִיו וְאָמוּ לְמַסְמָס לֹא בְּבָצִים וְחֻלְבַּ מִשְׁא"כ בְּגְרוּשָׁה בְּבִן דִּינָה הָא וְדָאֵי דְבוּשָׁה וְאֵינָה רִשְׁאֵי לְתַבְּנֵעַ אוֹתוֹ לִב"ד כְּדָאִיתָא בְּכַתְּנֻבוֹת סוּף פֶּרֶק ב': וְעוֹד רְאֵיהּ דְּמְנִיקָה בֶּן חֲבִירְתָּהּ מְוַתְּרַת לִינְשָׂא דָאֵם נִימָא דְאַסוּרָה א"כ לְפִי ס"ד דְהַש"ס דָּאֵף בְּמַת בְּנָה אַסוּרָה שְׁמָא תַּהֲרַגְנוּ אַף דְּמַסִּיק הֵיא שׁוֹטָה הֵוִיא דְלָא עֲבָדִי נָשִׁי דְחֻנְקוֹן בְּנִיְהוּ.

וְנָה דְוָקָא בְּבָנָה אֲבָל בְּבִן חֲבִירְתָּהּ שְׁפִיר יֵשׁ לְחַשְׁוֹשׁ לְזָה א"כ בְּמְנִיקָה בֶּן חֲבִירְתָּהּ הֵנָּה צָרִיף לְאַסוּר אַף בְּמַת תּוֹף כ"ד חֻנְדֵּשׁ: וְהֵנָּה מ"ש כַּת"ר עַל הַנוּב"י מִה"ק בְּחַלְקָא א"ע בְּסִי' י"ח מִנ"ל לְחַלְקָא בֵּין גְּרוּשָׁה שְׂיֵשׁ לֹא אֲב וּבִין אֲלֻמְנָה וְאֵי מִשׁוּם דְּקַשְׂיָא לִיה מִדְּב"ש יַעו"ש הָא י"ל דְהַר"ש הִזְקֵן לָא מִיְיָרִי אֲלָא בְּאִין מְפִירָה וּבְמְכִירָה מוֹדָה א"כ שְׁפִיר מְתוּרָץ קוֹשְׁיָתוֹ מִדְּב"ש עַכ"ל כַּת"ר גַּם אֲנָכִי בֶּן נְפִלְאֵתִי כִּי הִרְוֹאָה יִרְאָה אֲשֶׁר הִגְאֹוֹן בְּעַל נְב"י לֹא סִיָּים בְּמָה דְפָתַח כִּי בִתְשׁוּ' סִי' י"ד בְּפִסְקָא הַמְּתַחֲלֵת וּמָה כ' וְע"ש בְּב"י וְא"כ מְשַׁמַּע שְׁהַר"ש הִזְקֵן מִתִּיר בְּגְרוּשָׁה אִפִּי' בְּמְכִירָה וְנוֹרְאוֹת נְפִלְאֵתִי עַכ"ל.

מְשַׁמַּע דְּקַשְׂיָא לִיה רַק אִם נֹאמֵר דְּפִלְגֵי אַף בְּמְכִירָה אֲבָל אִם נִימָא דְקָאֵי רַק בְּדָלָא מְכִירָה לֹא יִקְשָׁה וּלְבִסוּף מַסִּיק וְלִכְּנָן צ"ל דַּע"כ לֹא הִתִּיר הַר"ש הִזְקֵן אֲלָא בְּגְרוּשָׁה שְׁהָאָב קִיָּים וּמְשַׁמַּע דָּאֵף אִם נֹאמֵר דְהַר"ש הִזְקֵן מוֹדָה בְּמְכִירָה אַכ"ז לֹא הִתִּיר רַק בְּגְרוּשָׁה שְׂיֵשׁ לָהּ אֲב מִדְּנֻקְט לְשׁוֹן ע"כ צ"ל מְשַׁמַּע דָּאִין לֹא דִרְף אַחֲרַת בְּדַעַת הַר"ש: אֲמָנָם זֹאת אֲתַפְּלָא עַל מַעַכ"ה מֵאֵי נ"מ לְשִׁאָלָה דִּידִיָּה דְהָא בְּנ"ד בְּשַׁעַת גְּרוּשָׁתִין הֵנָּה הָאָב קִיָּים וְאִטּוּ מִשׁוּם שְׁמַת אַח"כ נְאַסוּר הָא מִכִּיּוֹן דְלַר"ש הִזְקֵן בְּגְרוּשָׁה מְוַתְּרַת אַף אִם מַת הָאָב אַח"כ לֹא חִיָּיל אַסוּר חֻדֵּשׁ עֲלֵיהּ וְהָא הַנוּב"י לֹא קָאֵמֵר אֲלָא דְבְּאַלְמְנָהּ אִם הִיא אֵינָה מְשׁוֹעֲבַדַּת כְּבַנְדוֹן דִּידִיָּה שְׁהַכְּנִיסָהּ לֹא גְדוּנְיָא סוּף רַב אִפִּי' הַ אַסוּרָה לְדַעַת הַר"ש הִזְקֵן.

אֲבָל זֶה לֹא עָלָה ע"ד הַגְּאֹוֹן בְּעַל נְב"י לְאַסוּר לְהַר"ש הִזְקֵן בְּגְרוּשָׁה שְׁמַת בְּעָלָה אַח"כ וּלְפַעַנ"ד אִין שׁוּם נ"מ אַף לְדַבְּרִיו אִם מַת תִּיְקָף אוֹ אַחַר כְּמָה חֻדֵּשִׁים כִּיּוֹן דְּבְשַׁעַת מַעֲשָׂה לֹא חִיָּיל עָלָה אִסוּר גְּרוּשַׁת חֲבִירוֹ: אֲמָנָם בְּעִיָּקֵר קוֹשְׁיָתִי הַנוּב"י מְהָא דְב"ש וְגַם קוֹשְׁיָתִי כַּת"ר הַ מְהָא דְהַאֲלֻמְנָה נִיזוּנִית אֲשֶׁר הַגְּאֹוֹן הַנְּ"ל כ' שְׁמָקוּם הַנִּיחוּ לֹא אֲנָכִי לֹא יְדַעַתִּי הַתְּחֵלַת קוֹשְׂיָא כָּלֵל.

דְּאִטּוּ סְבַרְתָּ ר"ש הִזְקֵן תּוֹרָה הִיא. וְדָאֵי דְלְדַבְּרִי ב"ש הֵייתִי אוֹמֵר דָּאֵף בְּלֹא מְשׁוֹעֲבַדַּת אַסוּרָה וְכֵן לְאַנְשֵׁי יְהוּדָא אִם הֵייתִי אוֹמֵר דְּהַנִּיזוּנִית תְּנֵן ג"כ הֵייתִי אוֹמֵר כְּמוֹ לְדַבְּרִי ב"ש כְּמוֹ דְבַהֲדָּ סוּגְיָא גּוּפָא דְבְּטַעְמָא דְדַחְסָה הֵנָּה אֲמוּר אַף בְּגְרוּשָׁה וּבְסוּף לֹא הֵוִי אֲלָא בְּאַלְמְנָה.

וְאֲנָכִי ג"כ אִין דִּרְכִּי לְהַאֲרִיף בְּדַבְּרִי תְּשׁוּבַת הָאֲחֵרוּנִים רַק לְעִיָּין עִיָּקֵר הַדִּין מְהַש"ס וּמִדְּבַרִי הַרְאִשׁוּנִים. וְהֵנָּה בְּסוּגְיָא דִּיבְמוֹת הַקְּשָׁה פָּה גְדוּל א' מְחַכְמֵי דוֹרִינוּ זֶה שְׁנִים רַבּוֹת.

וְנ"ל בְּמָה מְתוּרָץ בְּמָה דְּמַסִּיק הַש"ס אַח"כ שְׁמַת (דָּף מ"ב ע"א) אֲלָא סְתָם מְעוּבְרַת לְמְנִיקָה קִיָּיָא וְדַלְמָא אֵינְעַבְרָה וּמִיְעַכְר חֻלְבָּה. הָא מְתַחֲלָה הַקְּשָׁה מְהָדָּ פְּלוּגְתָּא דְג' נְשִׁים מְשַׁמְשׁוֹת בְּמוֹדָּה.

א"כ גם השפא תקשי פן מאי חיישינו דלמא איבערה הא למ"ד במוף תשמש במוף ולמ"ד מן השמים ירחמו מן השמים ירחמו א"כ הרי לא תתעבר פלל. דאל"כ הא לדעת האומרים דנשים אינם מצווים על השחתת זרע א"כ אין אסור בדבר ואעפ"כ לא צוו חכמים להניח מוץ משום דמן השמים ירחמו.

וקושיא עצומה היא: אף לפענ"ד נ"ל לומר דבתחלה דשקל וטרי הש"ס לענן מעוברת דשם אין נ"מ לענן ממונא אלא לענן חשש סכנה בלבד וכן לענן מניקת עצמו דלא שייך פאן חיוב ממונא אלא לענן חשש סכנת העובר או הולד ע"ז יש לסמוך על מן השמים ירחמו [כמו שמצינו כמה פעמים בש"ס דסמכינן על שומר פתאים ה' והא כמו שאין אדם רשאי להביא חבירו לידי סכנה פן אין אדם רשאי להביא עצמו לידי סכנה ואכ"ז סמכינן על שומר כו'] דהא זה לא הוי אלא חשש גרמא בעלמא: משא"כ לפי המסקנא דסתם מעוברת למניקה קיימא הוא בכלל מזיק שיעבודו של חבירו דכיון דהיא משועבדת לחבירו אינו רשאי להכניס עצמו לגרום קלקול בשיעבודו ש"ח וע"ז אין שייך לומר מן השמים ירחמו דהא מטעם זה אסור לכתחלה ליכנס לדבר של חבירו פיון שהוא משועבד לאחר ואין סומכין על הנס: והן עוד יש להקשות אי הכי לשיטת רש"י ביבמות (ד' י"ב ע"ב) ועוד בכ"מ דג' נשים משמשות במוף היינו שפותר לשמש דבשאר נשים יש בהו אסור השחתת זרע' א"כ לר"א קשה איך התירו למינקת לשמש במוף הא לדידיה ס"ל בגמ' ממסמס בביצים וחלב א"כ הרי לית ביה חשש סכנה ואיך התירו אסור השחתת זרע בכה"ג.

ובלא"ה קשיא לשיטת רש"י דמפרש מותר לשמש במוף דממ"נ אם בלא"ה אסור משום השחתה ובכה"ג התירו משום חשש סכנה א"כ יהא מחויב לשמש במוף משום סכנה דדחסה אלא ע"כ צ"ל דבהג' נשים רובא לא שכיח שתתעבר ולמיעוטא לא חיישינו.

רק מי שלבו נוקפו מותר אבל חיוב בל"ה ליכא א"כ קשיא מאד לפי המסקנא דשמעתא דדף מ"ב דעיקר אסור מעוברת ומניקה הוא שפא תתעבר ואמאי חיישינו לזה הא הוכחנו מהא דלעיל דמלתא דלא שכיחא הוא ואין לומר דלפי המסקנא ס"ל להש"ס דשכיחא הוא שתתעבר והא דלא מחייבינו לשמש במוף משום דסמכינן בזה אטעמא משום ממסמסא ליה בבצים וחלב וליכא סכנה כ"כ דנחייב לשמש במוף ומ"מ לכתחלה אסרו לישא מעוברת ומינקת חבירו שפא תתעבר הא גם מעיקרא בטעמא דדחסה הנה מתירין משום מוץ ולטעמא דדחסה הלא נדאי איכא סכנה והנה לנו לחייב ולא מחייבינו לשמש במוף.

וסוגיא זו קשיא להולמו מאד מכמה אטר: לכן נ"ל לומר לפענ"ד בזה הענין. שזהו ענין שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו הנה מקובל בינדם בקבלה כמו שפמה דברים הנה מקובל בינדם אף חכמי התלמוד נשאו ונתנו בטעמו של דבר.

וכן איתא להדיא במשנה סוטה שמעוברת ומינקת חבירו יש בו אסור להנשא מדצריף להשמיענו ששורות ובמעוברות באמת יש בו ג' טעמים דסנדל ודדחסה ולמניקה קיימא משא"כ במניקה ליכא אלא טעמא דמיעבר חלבה לחוד דלכאורה יש לדקדק עוד דבס"ד דהש"ס דטעמא דמעוברת הנה משום סנדל או דחסה מאי הנה ס"ד במניקה.

וע"כ דהיה צריך לטעם דמיעבר א"כ ל"ל טעמא אחרינא במעוברת דהא סתם מעוברת למניקה קיימא: ועוד יש להקדים שנה היה ידוע לחכמינו ו"ל אשר על פן חבירו לא יחוס כ"כ כמו על בנו.

ונה שמקשה הש"ס א"ה דידיה נמי ולא משני מידי וי"ל דעיקר קושנית הש"ס דלמה לא נגזור דידיה אטו דחברי' פיון דבחבריה נמי איכא כמה אופנים אשר אין לחוש לדחסה ואפ"ה גזרינו כמו כן היה לנו לגזור בדידיה אטו דחבריה: סימן ט הנה בגוף דעת הר"ש הגזן הנני נבוח הרבה אשר לא העירו בזה כל האחרונים אשר מצינו בדבריו דעות שונות לפי המביאין את דבריו: והנה בתוס' יבמות (דף מ"ב ע"א ד"ה סתם) ובכתובות (דף ס' ע"ב ד"ה והלקתא) כ' לישנא דהר"ש הגזן דגרושה מותרת להנשא משום דלא משעבדא אשר לפי דבריהם נראה דאינו מתיר רק באינו מכירה משא"כ במכירה הא אמרינו להדיא דאם מכירה נותן לה שכרה וכופה ועוד משמע דבאלמנה עיקר האיסור משום דמשעבדא להניק מטעם שאחז"ל כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים.

משא"כ בגרושה אשר פן מוכח מהא דסינים בשם ר"ת ו"ל בב' המקומות הנ"ל ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מפי תבעה פתובתה ורוצה להנשא משמע דס"ל לדעת הר"ש הגזן במזונות תליא מילתא: אף הרא"ש ו"ל הוסיף דברים בדברי הר"ש הגזן ונ"ל והר"ש הגזן היה אומר דגרושה א"צ להמתין כ"ד חודש שאין עלי' להניק את בנה הואיל ובעלה קיים והביא ראיה מההיא דלעיל דנתגרשה אינה כופה ואין חילוק בין נדרה ללא נדרה.

אבל פשמת בעלה אעפ"י שאינה מחוייבת להניק מ"מ פיון שאין לו אב עשו חכמים תקנה שתניק האם. הרי לפי דברינו אלו דעת אחרת בהר"ש הגזן דלאו מטעם מזונות אתינו עלה אלא מצד התקנה שאין לו אב (ועי' תשו' מהר"י מינץ ותשו' צ"צ שביקשו למצוא תקנה זאת) אף לפע"ד מוכח זאת מהש"ס כמו שאבאר לקמן מדאיצטריך לאמר לעיל דנתגרשה אינה כופה אלא ע"כ דאתי לאשמועינו דבאלמנה אף שאין לה מזונות דומיא דגרושה אפ"ה חייבת להניק (ויעניין בהפלאה שעמד על דקדוק זה ולפמ"ש עיקר ראית הר"ש לדברי הרא"ש מזה הוא) ובה מוקדקד שכ' הרא"ש והביא ראיה מההיא דלעיל מה דקרי' ליה בלשון ראיה הא מבואר הוא שבגרושה פטור אף לפמ"ש מביא ראיה דבאלמנה חייבת אף היכא דאין לה מזונות מהא דצ"ל הש"ס דנתגרשה אינה כופה דמותר הוא וכן מצאתי ראיה זו בתשו' הרשב"א שהביא הב"י בס"י י"ג דבאלמנה אף בשאינה מכירה חייבת ופשיטא באופן שאינה גיונית: ולכך לא הביא הרא"ש ו"ל מה שמסקו התוס' בשם ר"ת דהא אלמנה נמי לא משעבדא מפי תבעה פתובתה.

דהא לפי דברי הרא"ש ו"ל לדעת הר"ש לא תלי במזונות אלא בגיש לו אב: אף זאת לא ידענא אם רבינו האשר"י קיבל דברים אלו בשם הר"ש הגזן. או שהוסיף זאת מדעתו כדי ליישב קצת קושנית ר"ת האחרונה דהא אלמנה נמי לא משעבדא אף גם לפי דברי הרא"ש בדעת ר"ש הגזן עכ"פ במכירה נדאי דאסורה דהא באותה סוגיא שמביא ראיה ממנה בה גופא מבואר דאם מכירה נותן לה שכרה וכופה: והנימוקי יוסף מביא ג"כ דעת הר"ש הגזן באופן שלישי ונ"ל וכו' ר"ת ו"ל דבנתגרשה בא מעשה לפני רבינו שמשון

ז"ל והתיר לאחר ג' חדשים דכיון דקאי אב אי מתעברה ממסמס ליה בבצים וחלב כדאמרינן בהחולץ אבל כשמת בעלה אשה בוששה לבא לב"ד לתפוע מן היורשים ונמצא נלד מת אבל ר"ת ז"ל אסר אף בגרושה לפי שאינה יכולה להיות רגילה עם הבעל לתפוע ממנו כדאמרינן בפ' האשה שנתארמלה (דף כ"ח ע"א) ואינה נפרעת ממנו אלא ע"י שליח וכן כ' רב אחאי גאון: הרי דלדעת הנ"י היתר הר"ש דגרושה הוא משום דאין חשש להולד קלל וע"ז פליג ר"ת ולפ"ז הר"ש מתיר אף במקרה פיון שאין שום חשש להולד: ונפיר ניקח שלא הביא הנ"י גם ראיה הראשונה מס"ד דהש"ס דמשום דחסה פיון דלשיטתו לא פליג ר"ת אלא במקרה אבל בשאינה מכירה מודה א"כ הלא גם לר"ת הדרא הקושיא ולא הביא רק דפשוטא דסוגיא מעונפת ומינקת חבירו משמע בכל ענין: ונפיר הביא הנ"י בשם הרשב"א דמכירה אסור וי"ל לפי שיטתו דגם ר"ת אינו חולק אלא במקרה פיון דלפי דעת הנ"י בדברי הר"ש מתיר אף במקרה [משום דכן מוכח לפי דברי הר"ש אלו שהביא הנ"י] ולדעת ר"ת אינו מוכח דחולק אף בלא מכירה.

וגם אולי מדלא הביא הנ"י הראיה שהביא התוס' בשם ר"ת מוכח דס"ל להנ"י דבאין מכירה מודה ר"ת דברי: הרי ברננו בעז"ה דג' שיטות לדעת הר"ש הזקן דברי התוס' והרא"ש והנ"י. ולולא דמסתפינא ה"א דתרי ר"ש הזקן אתרמו בהאי דינא שהתירו בגרושה וכן משמע מבעל סה"ד: ועוד מצינו במרדכי שהביא דברי הר"ש בשם הר"ר שמואל מאפליינא עוד בסגנון אחר דמתיר בגרושה משום דלא משעבדא ואפ"ה מתיר גם במקרה שכ"ז שלא כפיו אותה אין עליה שיעבוד.

אף דברי המרדכי נפלאו ממני שמסיק אבל ר"ת אומר דכ"ש גרושה שבושה לבא לב"ד לתפוע הבעל. הרי מסוף דבריו מוכח דהיתרא דהר"ש הזקן ה"ה משום דגרושה תתבע את הבעל כדעת הנ"י ולא סיים בקמה דפתח: היוצא לנו מזה דארבעה נביאים מתנבאים שלא בסגנון א' כדעת הר"ש הזקן.

ועתה בעזר השי"ת ניקחי אנן להיכן הדעת נוטה יותר לעשותו עיקר כדעת הר"ש למען גדע בזה דעת ר"ת החולק עליו ותמהני אשר דבר זה שבכל דור ודור מהר"ש הזקן ועד עתה שקלו וטרו ביה גאוני הזמן קמאי ובתראי ולא העירו בהשינויים הנפולים: והנה בריב"ש סי' י"ג משמע כדעת הר"ש הזקן הוא כמו שהביא הנ"י דבגרושה תתבע בעלה וממסמסא ליה בבצים וחלב ודעת החולקים הוא משום לא פלוג ולפ"ז אף באינו מכירה אסור לדעת ר"ת בגרושה: עכ"פ לדעת התוס' והרא"ש גם הר"ש אסר במקרה וע"כ דר"ת אף באינה מכירה אסר.

אף לדעת הנ"י והרשב"א באינה מכירה אף ר"ת מתיר. אף להריב"ש אף לדברי הנ"י ר"ת אסר אף בשאינו מכירה וכדעת הר"ש סובר כהנ"י: ולפי השינויים הנפולים במקלקותן דר"ש הזקן ור"ת צ"ל שלא ה"ה דיוע להם רק המעשה דבגרושה התיר הר"ש ור"ת אסר ובטעמא דידהו כ"א אומר הנראה לו בטעמן דהנה רבנותא והשתא כשנבוא לעיזולעניו הלכה למעשה.

הרי יש לנו לחקור ג"כ מעשה דהר"ש היכי הני ויש לנו לחוש לחומרא דדלקא כדעת התוס' והרא"ש דאף הר"ש לא התיר אלא באינו מכירה נמצא דלר"ת אף באינה מכירה

אסור: אף יש לנו לעיין בלא התחילה להניק אשר בזה פליגי הנה רבנותא מקולא לחומרא דלדעת הרא"ש ז"ל לא התחילה להניק מותר אף באלמנה.

ובגרושה אסור אף בשאינו מפירה וקרב"א ז"ל מתיר בגרושה באינו מכירה ואסור אף בלא התחילה להניק נמצא ההיתר בלא התחילה להניק וגרושה באינה מפירה הוא קצת בממ"נ לכ"א הני אסור אכן הרי נמצאו עוד פוסקים דס"ל דבאינו מכירה מותר וכן הנ"י פנ"ל ולדידהו לא מצינו לאסור בלא התחילה להניק: ולכאורה רציתי לומר דזה תלי סד בחבריה אשר פן משמע דכ' הרשב"א בתשו' שהביא הב"י לענין אסור בלא התחילה להניק ונ"ל ולא נאמרו דברים הללו אלא לענין גרושה דלכאורה מותר הוא לאסוקי פו.

אף נראה דגם ליה קשיא הך דמסיק הש"ס דנתגרשה אינה כופה דמותר הוא כמ"ש לעיל אלא ע"כ לדיוק דבאלמנה כה"ג אסור והיינו ע"כ באופן שאינה רוצה מזונות וא"כ אם תולה זה בזה דבגרושה פיון דאינה כופה מותרת להנשא ממילא מוכח לענין זה דבאלמנה אף היכא דאינה משועבדת היינו באין לה מזונות אסורה כה"ג משא"כ אם נאמר דגם בגרושה אף כה"ג אסור ואין חלוק בין גרושה לאלמנה לענין זה א"כ אין לנו ממה לדייק דבאלמנה פיון דהך אם נתגרשה אינה כופה ע"כ לא בא למעט אלמנה פיון דדין א' להם א"כ שפיר צריך הרשב"א לכתוב דלא נאמרו כו': והנה הרא"ש ז"ל הביא תחלה דעתו דבלא התחילה להניק שרי ואח"כ הביא מחלוקת הר"ש והר"ת לענין גרושה ומסיק כהר"ת דגם בגרושה אסור.

וא"כ שפיר יש לומר דבאלמנה כה"ג מותר בלא התחילה להניק דלדעת הר"ש ע"כ באלמנה עשו תקנה א"כ הרי דלדידהו גם בלא התחילה אסור משא"כ אנו דפסקינו כר"ת ע"כ אין לדייק לחלק א"כ גם באלמנה מותר דלא מצינו חילוק לענין אלמנה בלא התחילה: אף דעת הריב"ש הוא דעת שלישית להחמיר בלא התחילה וגם להחמיר בגרושה אף מדברי הריב"ש אין ראיה רק בהניחה מעוברת משום דחל עלי' שם מעוברת חבירו תחלה ואז בשניהם שוין.

אבל לענין מינקת בלא התחילה אפשר מודה דגם באלמנה שריא דעת הרא"ש ז"ל: ולכן שפיר מדוקדק דברי הש"ע סי' י"ג דבתחלה סתם פדעת ר"ת ובסוף כ' דעת הי"א דבלא מכירה מותר ולבסוף הביא דעת הריב"ש ד"א דאף בגרושה אסור דבתחלה הביא דעת המקילין לי"א ולבסוף הביא דעת המחמירין בשם י"א (וראיתי באיזה אחרון שעמד ע"ז) אף לפמ"ש ברורים המה דדעת הריב"ש הוא דאף אם נימא דשניהם שוין ואף לדעת האשר"י אמנם בהניחה מעוברת גרע טפי וא"כ הך י"א הלא נ"מ גם באלמנה לחומרא אף שפסק לעיל פהרא"ש דבלא התחילה להניק שרי אף באלמנה: נמצא לפי מה דאסיקנא בגרושה שילדה ולא התחילה להניק ממ"נ מותר פיון דאסיקנא דתלי זה בזה דאם הדייק דנתגרשה אינה כופה בא להוציא דבאלמנה כה"ג אסור ע"כ דיש חילוק בין גרושה לאלמנה ואם נאמר דבין גרושה ובין אלמנה שרי א"כ לא מצינו לאסור באלמנה בלא התחילה להניק: אכן אם הניחה מעוברת עומד לנגדנו דבשניהם אסורים דטעמא דהריב"ש פיון דחיילא עלה אסור מעוברת שוב עומדת באיסורה: והשתא בעז"ה אשובה אראה הך מעשה דהר"ש הזקן איך הנה.

דקושה אף אם נִימָא דְטַעמָא דְהַשׁ"ס לִיכָא בְּגְרוּשָׁה מ"מ אִיךְ מְלֵאוּ לְבוּ לְהַתִּיר בְּגְרוּשָׁה
מֵאַחַר דְּחִזְוִינוּ לִיה לְהַשׁ"ס דְּאוּסְר בְּכָל גְּוֹנוֹא אִיךְ הִיכָא לְמִיגְזוּר דְּהִינְנוּ בְּנִתְנָה בְּנָה
לְמִינְקָת אוּ גְּמֵלְתוּ אֱלָא ע"כ דס"ל לְהַר"ש דְּמָה שְׂכ' בְּבְרִייתָא מְנִיקָה שְׁמַת בְּעֵלָה דְּוָקָא
מֵת א"כ מִתְחַלָּה לֹא גְּזָרוּ חז"ל אֱלָא בְּאַלְמָנָה מִשָּׂא"כ בְּגְרוּשָׁה וּגְרוּשָׁה בְּאַלְמָנָה לֹא אִתִּי
לְמִיחְלָף דְּטוֹבָא אִיכָא בִּינְיָהוּ וי"ל עוֹד דְּבְמִזְוֹנוֹת תְּלִיָא מִיְלֵתָא דְּמִי שְׁזוֹנוֹת אֲסוּרָה
לְהַנְשֵׂא מִשׁוּם דְּחָל עֲלֵי חוֹבַת הַנְּקָה.

אִיךְ בְּזָה קְשִׁיָא דְּהָא עכ"פ בְּמְכִירָה הִיָּה לְנוּ לְאַסוּר אִיךְ בְּנִתְגְרָשָׁה וְשִׁפִּיר יֵשׁ לְנוּ לְאַסוּר
בְּגְרוּשָׁה אִינוּ מְכִירָה אִטוּ מְכִירָה וְהֵלָא שְׁם גְּרוּשָׁה חַד הוּא וְא"כ כִּינּוּ דְּגַם בְּגְרוּשָׁה
לְפַעְמִים אֲסוּרָה בְּמְכִירָה ע"כ תְּהָא אֲסוּרָה גַם בְּשִׂאִינוּ מְכִירָה מִשׁוּם לֹא פְּלוּג: וּמְזָה
לְכַאוּרָה הִיָּה מְקוּם לְהַכְרִיחַ פְּדַעַת הַנ"י וְהַרְשָׁב"א דְּהַר"ש הַתִּיר גַם בְּמְכִירָה מִשׁוּם דְּהִיא
לֹא בּוּשָׁה לְבֵא לְב"ד (וּבְזָה מְסוּלָק קְוִשְׁיַת הַנּוּב"י שְׁהַקְשָׁה לְדַעָה זֹו דָּאָם גַם בְּמְכִירָה
מִוֹתֵר מִשׁוּם דְּלֹא מִשְׁעַבְדָּה א"כ לְב"ש גַם בְּאַלְמָנָה לֹא מִשְׁעַבְדָּא וְלִיכָא אִיסוּר מְנִיקָה.

וְכֹן קְוִשְׁיַת כַּת"ה מְהִיךְ דְּהַנְיִזוֹנוֹת. אִיךְ זָה לִיתָא דְּשִׁיטָה זֹו דס"ל דְּבְגְרוּשָׁה מִוֹתֵר אִיךְ
בְּמְכִירָה הוּא פְּדַעַת הַנ"י מִשׁוּם דְּהִיא לֹא בּוּשָׁה וּמְמַסְמַס לִיה בְּבָצִים וְחָלָב וְלֵאוּ מִשׁוּם
שְׁיַעֲבֹדָא): אִיךְ מָה שְׂכ' הַתּוֹס' וְהָרָא"ש מִשׁוּם דְּגְרוּשָׁה לֹא מִשְׁתַּעֲבָדָא הֵם פִּירְשׁוּ מִשׁוּם
דְּלֹא מִשְׁוֹעֲבָדָת לֹא חָל עֲלֵי הַחַיִּיב אִיךְ לְפִי דַעַת הַנ"י י"ל דְּבְזָה תְּלִי הַדְּבָר דְּגְרוּשָׁה כִּינּוּ
דְּלֹא מִשְׁוֹעֲבָדָת לְהַנִּיק וּגְרָשָׁה בַע"כ וְהִיא מְנִיקָה אוֹתוּ שְׁלֵא בְּרִצּוֹנָה כִּינּוּ שְׁהַעֲבִיר עֲלֵי
אֵת הַדְּרָף וּגְרָשָׁה וְדָאִי הִיא אִינָה בּוּשָׁה לְבֵא לְב"ד וְצוּעָקָת עֲלֵיו אֲשֶׁר אִין לָהּ בְּמָה
לְהַנִּיק אֵת בְּנוּ מִחַמַּת שְׁגִירָשָׁה וְהַוְכְרָחָה לְהַנְשֵׂא לְבַעַל וּמִיַּעֲפָרָה חֲלָבָה וְצָרִיף לִיתָן לוּ
בְּצִים וְחָלָב מִשָּׂא"כ אֲלֵמָנָה כִּינּוּ שְׁלֵא מִחַמַּת הַיּוֹרְשִׁים בָּא זֹאת הִיא בּוּשָׁה לְבֵא לְב"ד
לוֹמֵר שְׁנִתְמַעַט הַנְּקָת בְּנָה שְׁחַרְפָּה הִיא לָהּ שְׁהִיָּה לָהּ לִיזוֹן מִשְׁלַל בַּעַל וְלֹא לְהַנְשֵׂא וְלֹא
הִיָּה מִתְמַעַט הַנְּקָת בְּנָה וְא"כ מְתוּרְץ קְוִשְׁיַת ר"ת דְּאִיךְ אֲלֵמָנָה לֹא מִשְׁתַּעֲבָדָא אִם תְּבַעָה
פְּתוּבָתָה אִיךְ עֵיקֵר פְּנוֹת הַר"ש הַזֵּקֵן דְּמֵאַחַר דְּלֹא מִשְׁתַּעֲבָדָה מִתְחַלָּה אִינָה בּוּשָׁה לְבֵא
לְב"ד לְתַבְנֵעַ אוֹתוּ וְלַצְעוּק עֲלֵיו מְרָה א"כ גַם בְּמְכִירָה אִיךְ מִשְׁתַּעֲבָדָא מ"מ הָא הַפְּפִי'
לֵאוּ מִשׁוּם דִּידָה אֱלָא מִלְתָּא דִּידָה וּבְזָה יֵשׁ לְכּוּוֹן דְּבְרִי הַמְרָדְכִי וְהַג"א שְׁהַתְחִילוּ בְּלֹא
מִשְׁעַבְדָּא וְסִימּוּ מִשׁוּם דְּגַם בְּגְרוּשָׁה בּוּשָׁה לְבֵא לְב"ד וְהַקְשִׁינוּ לְעֵיל דְּהָא לֹא סִימּוּ
בְּמָה דְּפִתְחוּ וְלִמ"ש נִיחָא דְּגַם הַסְּבָרָא דְּבּוּשָׁה הוּא מִשׁוּם דְּלֹא מִשְׁעַבְדָּא: וְהַשְׁתָּא לְפִי
מָה דְּאִסִּיקְנָא עֵיקֵר פְּלִגְמַת הַר"ש וְהַר"ת תְּלִי בְּהִיךְ מִימְרָא דְּהַשׁ"ס אֲשֶׁה בּוּשָׁה לְבֵא
לְב"ד וְהוֹרְגָת אֵת בְּנָה אִם עֵיקֵר הַבּוּשָׁה הוּא רַק זְלוּתָא דְּבִי דִּינָא אוּ מִשׁוּם דְּהַתְּבִיעָה
חֲרָפָה הִיא לָהּ שְׁהִיא גְּרָמָה בְּנִשְׁוִאִין שְׁלָה לְמַעַט הַנְּקָת הַנּוֹלָד.

וְאִם כֵּן הוּא יֵשׁ לְהַשׁוּוֹת כָּל דְּבְרִי הַר"ש הַמּוּבָאִים בְּתוֹס' וְנ"י אֲשֶׁר עוֹלִים לְכּוּנָה אַחַת
אֲמַנָם דְּבְרִי הָרָא"ש לֹא יִתְאִימוּ בְּזָה דְּמִסִּיק דְּבֵאֲלֵמָנָה עֲשׂוּ תַקְנָה שְׁתַּנִּיק מִשְׁמַע דְּעֵיקֵר
טַעַם הַגְּרוּשָׁה מִשׁוּם דְּלֹא מְחַוְּבָת א"כ בְּמְכִירָה שְׁפִיר אֲסוּר: א"כ לְפִי מָה שְׁבִיָּאֲרָנוּ
שְׁפִיר יֵשׁ לְנוּ לוֹמֵר דְּהַר"ש הַתִּיר אִיךְ בְּמְכִירָה דֵאל"כ נְגָזוּר אִטוּ מְכִירָה וְלַדַּעַת ר"ת אִיךְ
בְּאִינָה מְכִירָה אֲסוּר דְּכִינּוּ דְּבְמְכִירָה אֲסוּר מִמִּילָא אֲסוּר גַם בְּשִׂאִינוּ מְכִירָה מִשׁוּם לֹא
פְּלוּג: וְהַשְׁתָּא שְׁפִיר אִתִּי הָא דְּבֵתוֹס' הִבִּיאוּ מְחַלְקָת דְּהַר"ש וְר"ת בְּעֵיקֵר הַסּוּגָא
דְּמִינְקָת דְּלֵמָא מִיַּעֲפָרָה וּבְכַתְּוֹבוֹת הִבִּיאוּ עַל וְהַלְכָתָא הִינְנוּ לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּהַר"ש הַתִּיר בְּכָל

גוֹנוֹנָא ור"ת אָסר בְּכָל גּוֹנוֹנָא מְשׁוּם לָא פְּלוּג כְּמוּ בְּגַמְלָתוֹ: וְהִנֵּה הַתּוֹס' בְּנִדְרִים (דף ח' ע"ב ד"ה וְיַחֲדִיד מִמּוֹמָה) עַל הַף סוֹגְיָא דְבַעַל מַהוּ שְׂיַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ כּו' כ' רֵאִיָּה שְׂאִין לְהַתִּיר נִדְרִים ע"י שְׁלִיחַ מְהָא דְאִמְרִינוּ בְּגִיטִין (דף מ"ו ע"א) אִין אָדָם רוּצָה שְׂתַּתְּבִיזָה אִשְׁתּוּ בּב"ד בְּהַפְרַת נִדְרִים וְאִם הִנֵּה יָכוֹל לְהַתִּיר ע"י שְׁלִיחַ מַה בְּזִיוֹן הוּא זָה א"כ קִשָּׁה מַה דְאִמְרִינוּ פֶּאן אִשָּׁה בּוֹשָׁה לְבֹא לְב"ד וְהוֹרְגַת אֶת בְּנָה לְמָה הִיא בּוֹשָׁה הָא יָכוֹלָה לְתַבְּנֹעַ ע"י שְׁלִיחַ דְּהָא תּוֹבַע וְדָאִי יָכוֹל לְתַבְּנֹעַ ע"י מְוֹרְשָׁה אֶלָּא ע"כ כְּהַר"ש הִזְקֵן כְּמוּ שְׂכ' דְּפִי בּוֹשָׁה לְבֹא לְב"ד לְתַבְּנֹעַ הַף טַעֲנָה שְׂאִין לָהּ לְהִנִּיק דְּאִיָּהִי הִיא דְּאִפְסָדָה דְּלָמָּה נִשְׂאֵת שְׂהִנָּה לָהּ לְזוּן וְלֹא לִינְשָׂא וְזָה הַבְּזִיוֹן הֲלֹא יְהִיָּה לָהּ אִף אִם תַּתְּבַע ע"י שְׁלִיחַ מִשְׂא"כ בְּגְרוּשָׁה וְדָאִי דִּיכוּלָּה לְתַבְּנֹעַ: וְהִנֵּה לַע"ע הַכְּרַחְנוּ שַׁע"כ הָעֵינְקָר שְׁהַר"ש הִזְקֵן הַתִּיר אִף בְּמַכִּירָה דְּאִל"כ נִגְזוֹר הָא אִטּוּ הָא וְהַטַּעַם מְשׁוּם דְּגְרוּשָׁה אִינָּה בּוֹשָׁה לְבֹא לְב"ד וְלְתַבְּנֹעַ מִן הַבַּעַל: וְגַם עַל ר"ת ו"ל יֵשׁ לְדִינִי כְּדַע"כ אָסוּר אִף בְּלֹא מַכִּירָה דְּאִי דְּוִקָא בְּמַכִּירָה הָא עכ"פ יֵשׁ לָנוּ לְגִזוֹר אִינוּ מַכִּירָה אִטּוּ מַכִּירָה: וְעַתָּה נִבְּא לְעַנְיָן פְּסִק הִלְכָה הַטּוֹר וְהַב"י פְּסָקוּ כַר"ת סְתָמָא דְּאִף בְּגְרוּשָׁה מִינְקַת אָסוּרָה לְהַנְשָׂא בְּלִי שׁוּם דַּעַת אַחֲרַת לְהַקֵּל כְּהַר"ש הִזְקֵן אֲמָנָם הַב"י הִבִּיא בְּסוּף הַסִּימָן דַּעַת הַרְשָׁב"א דְּיֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּהָא דְּגְרוּשָׁה אָסוּרָה הִינְנוּ דְּוִקָא בְּמַכִּירָה וְלָמָּה לֹא הִבִּיא תְּיָכֵף דַּעַת הַרְשָׁב"א אִף י"ל דְּהַב"י ס"ל דְּאִף דְּהַרְשָׁב"א סוֹבֵר דְּבַמְנִיקָה וְלֹא הַפִּירָה מְוֹתֵר בְּגְרוּשָׁה אַעפ"י"כ מְעוֹנְבַרְתָּ אָסוּר אִף דִּיכוּלָּה לִיטֵן לְמִינְקַת קוֹדֵם שְׂיַפִּירָה אִף חִיִּישִׁינוּ דְּלָמָּה תְּנִיק אֶת בְּנָה עַד שְׂיַפִּירָה וְאַח"כ תַּעֲכֹר חֻלְבָּה וְיִבֵּא לִידֵי סַכְּנָה לְכַף לַעֲיִל דְּכִיִּיל מְעוֹנְבַרְתָּ וְגְרוּשָׁה בְּהַדִּי הַדִּי לֹא הִבִּיא דַּעַת הַרְשָׁב"א: וְכֵן הַרִיב"ש בְּסִי' תַּס"ג פְּסִק כֵּן לְעַנְיָן גְּרוּשָׁה דְּבַמְעוֹנְבַרְתָּ אָסוּרָה מְשׁוּם דְּכָבֵר חַל עָלֶיהָ אִיסוּר פְּשְׁהִיָּתָה מְעוֹנְבַרְתָּ.

וְאִף שְׂאִבּוּ קִיָּים וְיָכוֹל לְמַסְמַס לִיהַ בְּבָצִים וְחֻלְב אַפ"ה אָסוּרָה מְשׁוּם לָא פְּלוּג. וְהִנֵּה רֵאִיתִי לְאִיזָה שׁו"ת מִן הָאֲחֵרוֹנִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ בְּהִיתָר גְּרוּשָׁה שְׂלֹא הַתְּחִילָה לְהִנִּיק.

וְהֵן לֹא יִדְעִיתִי שְׂיַחֲתָם לְפִלּוּגֵי בֵּין הַתְּחִילָה וְאִינוּ מַכִּירָה לְלֹא הַתְּחִילָה כִּלְל כִּי מִי פְּתַח לָנוּ לְחַלֵּק בְּהַכִּי בְּמַה שְׂלֹא הַתְּחִילָה הָא לְעַנְיָן אֶלְמָנָה מוֹכַח מִתּוֹךְ הַש"ס דְּאִף בְּלֹא הַתְּחִילָה אָסוּרָה מְהָא דְּקָאֵמֵר סְתָם מְעוֹנְבַרְתָּ לְמַנִּיקָה קִיָּמָא מְשַׁמַּע אִף שְׂלֹא תַתְּחִיל כִּלְל לְהִנִּיק וְאִם נִחְלַק דְּבַגְרוּשָׁה אִינָּה מְשׁוֹנְעַבְדַת הָא אִף בְּהַתְּחִילָה רַק שְׂאִינוּ מַכִּירָה אִינָּה מְשׁוֹנְעַבְדַת וְאִם נֹאמֵר דְּאִין לְחַלֵּק בֵּין גְּרוּשָׁה לְאֶלְמָנָה אִף בְּלֹא הַתְּחִילָה אָסוּר כְּמוּ בְּאֶלְמָנָה: אֲמָנָם מַה שְׂהִבִּיא לְהַשׁו"ת הַנ"ל לְחַלֵּק בְּהַכִּי נִרְאָה לִי מְהַף תְּשׁוּבַת הַרְשָׁב"א שְׂהִבִּיא הַב"י בְּסִי' י"ג (גוֹף הַתְּשׁוּבָה לֹא מְצִאתִי) וְז"ל כ' הַרְשָׁב"א בְּתְשׁוּבָה שְׂאֶלָּה הָאִשָּׁה שְׂנַתְּאֶלְמָנָה וְהַנִּיחָה בַּעֲלָה מְעוֹנְבַרְתָּ וְיִלְדָה וְתוֹךְ ל' יוֹם לְלִידְתָּהּ פְּסָקָה מִלְּהִנִּיק אֶת בְּנָה וְנִתְּנָה בְּנָה לְמִינְקַת וְתוֹךְ שְׂשָׁה לְאֶלְמָנוּתָהּ רוּצָה לְהַנְשָׂא לְהַבַּעַל הוֹדִיעֵנוּ אִם מְוֹתֵרָת אִם לֹא דְּהָא אִפְסָקָא הִילְכְתָּא גְּמַלְתוּ אָסוּר אוּ דִּילְמָא הֵתָם בְּשְׂהִנִּיקָה אוֹתוּ עַד צ' יוֹם שְׂכּוּפָה וּמְנִיקָתוּ מִפְּנֵי הַסַּכְּנָה אֲבָל תוֹךְ זְמַן לֹא דִּילְכָא סַכְּנָה תְּשׁוּבָה נ"ל שְׂלֹא נֹאמְרוּ דְּבָרִים הַלְלוּ אֶלָּא בְּגְרוּשָׁה שְׂיַצָּאָה שְׂלֹא לְרַצוֹנָה וְשִׂישׁ לוּ אֲב לְמַסְמַס לִיהַ בְּבָצִים וְחֻלְב אֲבָל אֶלְמָנָה לְעוֹלָם לֹא תִנְשָׂא עַד כ"ד חוֹדֶשׁ וְתַדַּע לָךְ מִדְּתַנְיָא נִתְּגַרְשָׁה אִינָּה כּוֹפָה לְהִנִּיק וְאִם הִיָּתָה מַכִּירָה כּו' וְאִם אִיתָּא לְתַנִּי נִתְּאֶלְמָנָה אוּ נִתְּגַרְשָׁה כּו' וְעוֹד תַּנְיָא מְנִיקָה שְׂמַת בַּעֲלָה תוֹךְ כ"ד חוֹדֶשׁ כּו' וּמִדְּתַנְיָא הֵתָם בְּתוֹךְ כ"ד חוֹדֶשׁ מְשַׁמַּע כָּל שְׂמַת כּו' וְאִפְּקִילוּ מִתּ בְּיוֹם שְׂנוּלְד.

ועוד מדתני הֶתֶם נְתַנָּה בְּנָה לְמִינְקַת גְּמִלְתּוֹ אוֹ מֵת מְוֹתֶרֶת לְהַנְשֵׂא מִיַּד וְגֵרְסִי הֶתֶם ר"פ ור"ה בדר"י וכו' א"ל ר"פ ואתון לא תסברויה מהא דתניא אלמא אף מניקה שמת בעלה גזרינו נמי בכל צד ולא שרינו אלא מת ודכי ר"ג ואי לא דמתפרשי הני תרתי אף אינהו הוי אסרי כו' הא פולי אחרניא אסור: וכן הביא אב"ד תשובת הריב"ש בס"ג דאשה שמת בעלה והניחה מעופרת וילדה ולא הניקה את בנה שגם זו צריכה להמתין כ"ד חודש דכינן שזו נאסרה משום מעופרת חבירו דסתם מעופרת למניקה קיימא אפ"ל נתנה בנה למינקת אב"ד איפא למיגזר אטו לא נתנה.

ומסיק הב"י ומשמע מדבריו שם ובס"י י"ג דה"ה לגרושה שילדה ולא הניקה את בנה ומסיק עוד הב"י ומדברי הרשב"א שפתבתי בס"י זה שהביא ה' בשמו בגרושה שרי כה"ג ואף בהתחילה להניק בעודה תחת בעלה אם אינו מכירה שרי וראיתי מורים עושים כדברי הרשב"א ולא מחיתי בינדם כיון שיש להם אילן גדול על מי שייסמכו ועוד דמדי דרבנן הוא והנה דברי תשו' הרשב"א אלו לא ידעתי להולמו כלל.

במה נסתפק השואל כלל הלא ש"ס ערוף הוא דנתנה בנה למינקת אסורה ולמה ליה לאדונינו הרשב"א להאריך בדברים אלו להשיבו. ואם כי עלה ע"ד השואל דהש"ס מייירי באם מכירה איך יעלה זאת ע"ד אדם דהא במכירה מאי מהני מינקת הא זה גופא ספנה הוא ועוד דהיה לו להשיב מהך דאמר בש"ס סתם מעופרת למניקה קיימא.

והא שם לא התחילה להניק כלל כמו שכתב הריב"ש בס"י תס"ג ול"ל להרשב"א ו"ל לומר לא נאמרו דברים אלו אלא בגרושה שיצאה שלא לרצונה ויש לו אב וכן ע"ד השואל מהריב"ש בס"י תס"ג לא ידעתי מה עלה על רוחו ואף כי באמת השיב לו הריב"ש הך דכתבתי לעיל: וגם עוד זאת אתפלא על רבינו הב"י שכ' ומדברי הרשב"א שהביא ה"ה בשמו מוכח דבגרושה שרי כה"ג בלא התחילה ואף בהתחילה אם אינו מכירה.

למה לא הביא ראיה מהך תשובת הרשב"א שהביא בעצמו דמשמע דבגרושה שרי: סימן יוד הן בגוף המחלוקת אשר בין ר"ש הגזן ור"ת המבואר בתוס' יבמות (דף מ"ב ע"א ד"ה סתם) ובתוס' פתובות (דף ס' ע"ב ד"ה והלכתא) עם פי כפר רבו בזה דברים להכריע בין שני הרים הגדולים אענה גם אנכי חלקי בעזרת ה' אשר לכאורה יקשה על דברי הר"ש הגזן אשר מחלק בין אלמנה וגרושה אשר לכאורה תלוי זאת משום דאלמנה יש לה מזונות ומשועבדת להניק משא"כ גרושה הן אף כי קצת נזכר בתוס' הג"ל בדברי ר"ת שפדחה להר"ש הג"ל דהא אי אמרה איני גיזונית ואיני עושה פטורה.

עדיפא היה להם להקשות איך אמרינו ביבמות (דף מ"ב הג"ל) הטעם דמעופרת משום דסתם מעופרת למניקה קיימא הא כיון דרוצה היא להנשא פשהיא מעופרת הלא כפר אין לה מזונות כיון דתובעת להנשא איבדה מזונותיה א"כ הרי כיון דרוצה להנשא פשהיא מעופרת כפר לא יהיה לה מזונות בשעת לידה.

ואיך תתחייב בהנקה וקשה לי דברי ר"ת ביבמות בתוס' הג"ל שכ' ועוד אלמנה גופא אי אמרה איני גיזונית כו' דהא כיון דרוצה להנשא הרי כפר אין לה אמירה גדולה מזו: ולפ"ז הייתי רוצה לומר דטעמא דר"ש הגזן הוא לאו משום דאלמנה יש לה מזונות

וגרושה אין לה דהנקה י"ל דלא תלי כלל במזונות וראיה לזה דהנצרה דהברייתא לומר דנתגרה כ"ע אינה כופה ודוחק לומר דעיקר רבותא משום מאי דמסיק ואם מכירה.

דפשיטא פיון דאינה ניוזנית אינה משונעבדת לשום מלאכה אלא ע"כ דהא דהנקה אינה תלוי במזונות: ובזה נלע"ד לתרץ מה שהקשה מעכ"ה מהה דבעי הש"ס ניוזנית תנו או הניזונית תנו [ולפי פי' התוס' שם ד"ה ניוזנית דאי ניוזנית תנו לאנשי יהודא אף אם ניוזנית פיון דיכולין לסלקה אין מעשי ידיה שלקו].

וא"כ לדברי הר"ש הלא לאנשי יהודא יבטל הדין דמעונבת חבירו כו' אף באלמנה] דזה לא תלי במזונות לכ"ע ועיקר דברי הר"ש הדין משום דאימת בברייתא דגרושה א"צ להניק ולא משום מזונות דזה ידע דלאו במזונות תליא מילתא: אלא ע"כ פנ"ל לומר דלאו במזונות תליא מילתא אלא טעמא דאלמנה מניקה את בנה הוא משום דאין לו אב היא משונעבדת לבנה מצד שאין לו מי שישתדל בעבורו יותר קרוב ממנה וכן מצאתי בתוספתא דנדה חייבת אשה בטופול בנה כ"ד חודש ושם לא מיירי כלל בשיעבודא דבעל אלא בשיעבודא דינדה ובזה ניחא לי לשון הש"ס בכתובות (דף ס' ע"א) מניקת שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ה"ז לא תתארס ולא תנשא ולמה ביבמות (דף מ"ב ע"א) כ' לא ישא אדם מעונבת ומניקת חבירו דשם איירי במעונבת ובענין מעונבת הא גרושה ואלמנה שניהן שוים דהא פיון דישאנה כבר לא תהא משונעבד לו להניק דהא איבדה מזונותיה וברי השיעבוד עדיין לא חל עלי' [נאי משום דסתם מעונבת למניקה קיימא כמבואר בש"ס שם].

יש לנו לאמר שלא תבא לידי זה והזהיר שלא ישאנה אדם] לכן נקט שם ביבמות הלשון לא ישא אדם משא"כ בכתובות דאיירי לענין מניקה דוקא שפבר ילדה הרי האיסור עלי' שפבר משונעבדת לו מצד חיוב דהתוספתא דחייבת אשה לטפל בבנה כ"ד חודש לכן נקט בכתובות הלשון ה"ז לא תתארס ולא תנשא דהאיסור על האשה: והנה לפ"ד בזה מחולקים הר"ש הדין ור"ת דלדברי הר"ש הדין לא תלוי זה רק מצד מצוה ומצוה זו לא חל רק באלמנה פיון דאימת בברייתא נתגרה אינה כופה אבל לדברי ר"ת הוא מצד לא פלוג: ובאמת קושיות הנוב"י לא הבנתי דהא אף לדברי ר"ת יודה דעיקר הגזירה הוא רק באלמנה משום דאין לו אב משא"כ בגרושה הוא רק משום לא פלוג.

ובזה ניחא דביבמות כ' סתם לא ישא אדם ובכתובות כ' דוקא באלמנה משום דבכתובות פליגי בעיקר האיסור משא"כ ביבמות כ' סתם משום לא פלוג. אשר לזאת נ"ל דלכאורה קושיות הנוב"י שהקשה על הר"ש הדין מדב"ש יקשה גם על ר"ת פיון דלב"ש גם באלמנה אין לה מזונות א"כ למה גזרו כלל בכל אשה וביותר קשה מה שהקשתי לעיל לדברי הר"ש הדין אם נאמר דהדבר תלוי במזונות למה נקט הגמ' טעמא דמעונבת סתמא למניקה קיימא דהא במעונבת אם תנשא הרי בעת שתתחייב להניק ודאי כבר לא יהיה לה מזונות דבעת שתבעוה להנשא אבדה מזונותיה והיא דתבעה פתובתה ג"כ אבדה מזונותיה ובעת שתנשא הלא ודאי תתבע פתובתה: אלא ע"כ דבסתם אלמנה גזרינו אטו היא דבאלמנותה היתה ניוזנית מהיתומים רק מחמת שהיא רוצה להנשא אז לא יהיה לה מזונות אמרינו לה שלא תנשא פי היכי דתהוי לה מזונות והיא תניק את בנה וממילא אם לא תוכל להנשא ממילא לא תתבע פתובתה ותניק את בנה: ויותר נראה

לומר דהדבר אינו תלוי במזונות דבאמת חכמים חששו לחשש תינוק אף שאינה מחוייבת להניק דבשלמא בעת חיי בעלה אף אם לא תניק מ"מ הטופול יתנה עלי' שתוכל להחזיק המינקת אצלה והיא תתטפל ביה משא"כ אחר מיתת בעלה אם תנשא הרי ודאי שלא תחזיק המינקת אצלה אלא תתן למינקת אחרת ואז לא תהא הטופול עלי': סימן יא הנה לכאורה פשוט לשון הסוגיא בכתובות (ד' ס' ע"א) מינקת שמת בעלה בתוך כ"ד חודש משמע כהר"ש הגזן מדנקט הש"ס דנקא אלמנה.

גם הסוגיא ביבמות (ד' מ"ב ע"א) אשר משם הביאו התוס' ראיה לר"ת מדתני מעוברת חבירו ומינקת חבירו דמשמע סתמא. אמנם סוף הסוגיא (ד' מ"ב ע"ב) דשם דכ' וליתבעינהו ליורשים משמע דבאלמנה מיירי מדלא קאמר ולתבעי' לבעל או ליורשים [ואף שיש לדחוק דבגרושה פשיטא להו דלא תתבעיני' לבעל מהא דאמרינו בכתובות (ד' כ"ח ע"א) אר"ש ואי אתי קמן לדינא לא מינדקינו להו אמנם פשיטא דלישנא מוכיח דבאלמנה מיירי]: אף אין בזה כדי להכריע כהר"ש הגזן די"ל דאף ר"ת ו"ל לא קאמר זאת מדינא אלא מצד לא פלוג.

וכן נראה ממה שהביאו התוס' מחלוקת הר"ש הגזן ור"ת בכתובות (ד' ס' ע"ב) על מה דמסיק הש"ס והלכתא מת מותר גמלתו אסור. ועיקר ראית ר"ת דבאמת אסרו חכמים בכל גוונא משום לא פלוג.

ובזה מדוקדק שינוי הסוגיות הן דכתובות והן דיבמות דבכתובות איירי הש"ס בגוף הדין לענין פלוגתא דתנאי כמה ימי הנקה לכך תנו בעיקר הדין דמשום זה אסרו.

אבל ביבמות אשר שם מבואר עיקר האיסור פסק ותני סתמי מעוברת ומינקת חבירו. ואין לדקדק לפי"ז מהא דמקשה ר"פ לר"נ בכתובות (ד' ס' ע"ב) מהו ברייתא דרדופה דמוכח מינה דאין לחלק בין שארי נשים לנתנה בנה למינקת וכל החילוקים דמחלק הש"ס שם תפוק לי' מהו דגרושה אסורה אף שאין בה חשש הנ"ל ע"ז י"ל דיש לחלק בין הן דגרושה דהחשש לענין הנולד שחששו לפק"נ שנה גרושה לשארי נשים רק דהיא פטורה מלהניק ושפיר עבדי רבנן תקנתא דלא תנשא דלא פלוג.

משא"כ בנתנה בנה למינקת אשר אין בזה חשש כלל לסכנת הנולד אפשר דשרי. ולכן אין להקשות מהו מגרושה: ובזה מתורץ ג"כ שינוי הסוגיות דבכתובות כ' לא תנשא וביבמות כ' לא ישא משום דבכתובות מיירי בעיקר הדין באלמנה אשר שם האיסור משום דמשעבדא אז עיקר האיסור משום דינדה.

משא"כ ביבמות דגזרו חכמים אף בגרושה אשר היא אינה משועבדת רק דחכמים חששו לתקנת הנולד א"כ אז האיסור על האישה כמו על האשה: ולפ"ז מה שהקשה הגאון בעל נוב"י על הר"ש הגזן הלא גם על ר"ת יקשה זאת כיון דעיקר הגזירה הוא ע"כ רק משום אלמנה ולב"ש גם על אלמנה אין שום חיוב דהא גם בחיי הבעל אינה משועבדת א"כ אין טעם לעיקר הגזירה.

ותמהני על הנוב"י אשר חשב להכריע מזה רק לדעת הר"ש הגזן. ונראה דהנוב"י ס"ל ע"כ לדעת ר"ת הוא זאת מדינא גם בגרושה.

ולפמ"ש לא יעלה זאת על הדעת: אף לתרין זאת י"ל דלב"ש הגזירה במינקת הוא משום מכירה אשר אז ודאי גם בגרושה גם באלמנה יש לחוש משום סכנת הנולד. ובזה מתורץ שפיר שכי' שמת בעלה בתוך כ"ד חודש דמשמע שהניקה אותו כבר.

ושפיר תני שמת בעלה ובתוך כ"ד חודש דמשמע ששפירה כבר שיהא ניחא בין לב"ש בין לב"ה דלב"ה אף בשאינה מכירה ולב"ש עיקר הגזירה משום מכירה: אף זאת יקשה לב"ש דעיקר הגזירה משום מכירה א"כ לא אתי שפיר טעמא דמעונבת דמסיק הש"ס משום דסתם מעונבת למניקה קנימא דהא פשתלד לא תהא מכירה.

אולי י"ל דמה דמסיק הש"ס אלא סתם מעונבת כו' דמשמע דחזר במסקנא מטעמא דדחקה הוא רק אליבא דב"ה אבל לב"ש ודאי גם במסקנא צריכין אנו לטעמא דדחקה במעונבת ואף דדחי הש"ס א"ה דידן' נמי ומסיק הש"ס אלא סתם מעונבת כו' היינו אליבא דב"ה אבל לב"ש ע"כ צריכין אנו לטעמא דדחקה.

ובזה ניחא מה שכי' הרמב"ם פ' י"א מה"ג ה' כ"ה טעמא דדחקה במעונבת וכי' מפרשי הרמב"ם דלא הי' לו הגירסא בגמ' אלא סתם כו' אף על הש"ס גופא יקשה ל"ל טעמא דדחקה ולפמ"ש ניחא דמה דמסיק הגמ' אלא סתם כו' זהו אליבא דב"ה אבל אליבא דב"ש ע"כ צריכין גם עתה לטעמא דדחקה.

א"כ שפיר מביא הרמב"ם במעונבת הטעם דדחקה שיהא נ"מ [כאן חסר באמצע ולפענ"ד הבנתי אולי פונונתו שיהי' נ"מ מזה לדינא בין מעונבת למניקה לענין גרושה דבמעונבת יהי' אסור גרושה לכל הדעות אף להר"ש הזקן דמתיר בגרושה מניקה אפ"ה בגרושה מעונבת יאסור מטעמא דדחקה דלגירסת הרמב"ם ז"ל דלא גרסינו בגמרא אלא סתם כו' ישאר טעמא דדחקה אף לב"ה לענין גרושה ולב"ש אף לענין מניקה]: ומדי דברי בדברי רבינו הרמב"ם ז"ל ראיתי לכאר דבר חדש אשר רבינו הגדול בצחות לשונו הפליא לחסר תיבה א' ממה שכי' בש"ס שלנו סתם מעונבת למניקה קנימא דלמא איעברה ומיעברי חלבה והרמב"ם ז"ל כ' סתם דלמא מיעבר חלבה וחסר תיבת איעברה: אף דבאמת קשיא מאד בפסוגיא מה שמשפיק הש"ס סתם מעונבת למניקה קנימא ואם נאמר דבמניקה הגזירה דלמא איעברה ומיעבר חלבה היא כבר הקשה הש"ס מהו דג' נשים למ"ד במוף במוף א"כ הדרא קושטין לדוכתיה למ"ד במוף במוף או מן השמים רחמו.

לכך כ' הרמב"ם דלמסקנת הש"ס הוא דחיישינן במניקה דלמא איעבר חלבה היינו ע"י איזה סיבה אחרת ותדע שהרמב"ם ז"ל שינה ג"כ וכי' והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין.

ולפי לישנא דש"ס דידן משמע דמסמס לי' בבצים וחלב להולד אף לפמ"ש ניחא דגריס ליה מסמס לה בבצים וחלב פי' לתמן החלב שלה. אבל לפי הגירסא בש"ס דידן משמע דחששו דהקלוקל בהחלב יהי' משום דמיעברה ובזה לא תועיל מסמסה.

ונה"ל להרמב"ם דחששו חכמים אולי יתקלקל החלב מטעם סיבה אחרת. ונ"ל להביא ראי' לדעת הרמב"ם דהחשש דמיעבר הוא לאו משום דמיעברה [לכד הקושיא החזקה אשר בש"ס מה שפכתתי] דאמרינן ביבמות שם ד' מ"ג אמימר שרי למיארס ביום צ' א"ל רב אשי לאמימר והא רב ושמואל דאמרי תרונייהו כו' ההוא לענין מינקת אתמר.

ולכאורה יקשה מהו החילוק הא פּרונִיָהוּ גזירות דרבנן ניהו וְהָא חזינו דבכתובות מביא הש"ס ראיה מג' חדשים דהבטנה להנקה ודוחק לומר דהנקה גרע טפי וְשָׁם מִיָּתִי רְאִיָּה מכש"כ דהא בג' חדשים יש חשש דאורייתא משום הבטנה: אף לפמ"ש ניקח דהטעם דהנקה הוא משום דלמא מיפּוּר חלבה מעצמה והוא לא ישתדל לתקן ולפ"ז ניקח דא"כ לענון מינקת אין שום חילוק בין אירוסין לנשואין דכינו דתתאָרס ודלמא מיפּוּר חלבה אח"כ ע"י איזה סיבה הארוס לא ישתדל לתקן: והא דגרסינן בש"ס דידן דלמא מעברה היינו לפי הס"ד דש"ס בכתובות דמותרת לינשא בכ"א חודש משום דאין החלב נעפר עד ג' חדשים אבל לרב ושמואל דמסקי צריכה כו' ע"כ דהטעם הוא דחיישינן דלמא מיפּוּר בלא עיבור רק מאיזה סיבה אחרת פנ"ל: ובזה ניקח הא דלא הביאו מהו דרב ושמואל ראיה דגזרינן בכל גוונא אלא ע"כ דלדידהו הוא מצד הדין הוא פנ"ל: עכ"פ מה דאסיקנא בנ"ד דבין להר"ש הגזקן ובין לר"ת עיקר גזירת חכמים הי' אליבא דידן דפסקינן כב"ה.

ואליבייהו הגזירה במינקת משום אלמנה הנזונית ומשום מכירה אף באינה נזונית [וזה אף לב"ש]. ובמעוברת הגזירה אליבא דב"ה משום אלמנה הנזונית דסתם מעוברת למניקה קיימא] וגם משום דחסה ואליבא דב"ש במעוברת משום דחסה לכד דמשום סתם מעוברת כו' אין לגזור דהא לא יתא מכירה: א"כ עיקר הפלוגתא דקאמר הוא לפענ"ד אם גם בגרושה הוי בכלל הגזירה משום לא פלוג דאלמנה או משום מכירה.

או דבכה"ג לא שייך למימר לא פלוג פינן דהוא סוג אחר דמינכר דהרבה חילוקים יש בין אלמנה לגרושה ותו דהא תלי זאת ביש לה מזונות וזה ידוע דאלמנה יש לה מזונות ולא גרושה: אף בין מכירה ללא מכירה הא נדאי דשייך לומר לא פלוג [ומשום זה נמצאו בדברי האחרונים שפוסקים בדעת הר"ש דגם במכירה מתיר בגרושה.

אף זה דבר שאין לו שחר דכינון דבמכירה הלא משועבדת לו כמו באלמנה המכירה ואיך שייך לאפלוגי בזה בין גרושה לאלמנה דכינון דמן הדין אסור במשועבדת לו] ובמכירה פינן דמשועבדת לו מוכרחים אנו לומר דאסור אף להר"ש וא"כ איך מתיר הר"ש באינה מכירה הלא בזה נדאי שייך למימר לא פלוג דזה בסוג אחד: אף י"ל דזהו הסברא לפמ"ש התוס' בכתובות (דף ס' ע"ב ד"ה ואר"נ) דכל הגזירות אין לומר דגזרינן הא אטו הא דא"כ קשיא מדבי ריש גלותא כו' וא"כ מדמתירינן בי ריש גלותא הלא נראה דלא גזרינן במקום שאין חששא אטו מקום חששא אא"כ יש חשש בגוף הדבר א"כ לפ"ז נ"ל דפלוגתא הר"ש הגזקן ור"ת תלי בפלוגתא אם מתירין בדבי ריש גלותא.

דאם נתיר בי ריש גלותא א"כ לא אסרינן אלא בגוונא דאית בי חששא אבל לא גזרינן גוונא דליכא חששא אטו גוונא דאית ביה חששא דנגזור גם בגרושה אטו אלמנה. א"כ לפ"ז אם נידוק מהו סוגיא דיבמות דקתני סתמא מעוברת ומינקת חבירו ולא קתני שמת בעלה משמע דאף בגרושה דלא שייך פלל הו חששא ובכל מיני נשים כאלו ואכ"ז אסרינן משמע דגזרינן אטו אלמנה א"כ כ"ש דיש לנו לאסור בדבי ריש גלותא משא"כ אם נאמר בדעת הר"ש הגזקן א"כ שפיר יש להתיר בדבי ריש גלותא והר"ש הגזקן יסבור דהאי דתני מעוברת ומינקת חבירו קאי על אלמנה דוקא א"כ לדין דפסקינן דבי ריש

גלותא שְׂרִי יֵשׁ לָנוּ לְפָסוּק פְּדַעַת הַר"שׁ: אַף לַפְר"ת שְׂפִיר יֵשׁ לֹמֵר דְּבַאֲמַת הַדְּרִינֵן מֵהֶךָ דְּרִישׁ גְּלוּתָא ג"כ פְּדַעַת הָרֵאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים פֶּן.

וּא"כ נֹכַח לֹמֵר דְּגִזְרִינֵן מְקוּם שְׂאִין חֲשִׁישָׁא אִטּוּ מְקוּם חֲשִׁישָׁא וְכִמּוּ שְׂמִדְקָדֵק הַר"ת מְסַתִּימַת לִישְׁנָא דְגַמ' דְּנִקְט מְעַנְבְּרַת וּמִינְקַת חֲבִירוֹ. אַף לַפ"ז יִקְשָׁה לְשִׁיטַת ר"ת א"כ ל"ל לְרַב פְּפִי לְאַקְשׁוּנֵי לַר"נ מֵהֶךָ בְּרִינְיָתָא דְהִינְתָּה רְדוּפָה לְקִשִׁי לִיָּה מֵהֶךָ גּוּפָא מְדַנְקַט הַש"ס סְתָמָא מְעַנְבְּרַת וּמִינְקַת חֲבִירוֹ בֵּין גְּרוּשָׁה וּבֵין אֲלֻמְנָה מְשַׁמַּע דְּמִזָּה מוּכַח דְאַף בְּמִקּוּם שְׂאִין חֲשִׁישָׁא גִזְרִינֵן אִטּוּ מְקוּם שְׂיֵשׁ חֲשִׁישָׁא: אַף הָרֵא"שׁ ז"ל בְּכַתְּוֹבוֹת פ' אַעפ"י ס' כ' כ' בְּדַבְּרֵי הַר"שׁ ז"ל אֲבָל פְּשַׁמַּת בְּעֵלְהָ אַעפ"י שְׂאִינָה מְחַוִּינְיָתָ לְהִנְיָקוּ מ"מ פִּינּוֹן דְּאִין לֹו אָב עֲשׂוּ חֲכָמִים תְּקַנְהָ שְׂתַּנְיָק הָאָם.

א"כ הָרִי דְלַדְעַת הַר"שׁ לֹא תְלִי כָּלֵל בְּמִזְוֹנוֹת רַק מְשׁוּם דְּאַלְמְנָה אִין לֹו אָב תְּקַנּוּ חֲכָמִים שְׂתַּנְיָק אֶת בְּנָהּ. וְכִבְר בְּיֶאֱרַתִּי אֲשֶׁר לְכַאוּרָה מוּכַח פֶּן מֵהֶךָ דְקָאֵמֵר הַש"ס נְתַגְרָשָׁה אִינְהָ כּוּפָה דְשֹׁפֶת יִתֵּר הוּא לְכַאוּרָה פִּי הֵלֵא יְדוּעַ דְּגְרוּשָׁה אִין לָהּ מִזְוֹנוֹת וְאָם תְּלִי זֹאת בְּמִזְוֹנוֹת ל"ל לְהַש"ס לְאַשְׁמוּעֵינּוּ זֹאת.

וּמְשַׁמַּע מִזָּה דְדוֹקָא נְתַגְרָשָׁה אִינְהָ כּוּפָה אֲבָל אֲלֻמְנָה כְּמוֹ גְרוּשָׁה בְּאִין לָהּ מִזְוֹנוֹת חִינְיָתָ לְהִנְיָק: וּבַאֲמַת דְּבַרִּי הָרֵא"שׁ אֵלּוּ תְמוּוֹהִים הֵם דְּלַפ"מ שׁ הַתּוֹס' דַּר"ת הַקְּשָׁה דְהָא אֲלֻמְנָה נְמִי לֹא מְשַׁתַּעֲבָדָא מְכִי תְבַעָה פְתוּבָתָה אוּ רוּצָה לְהַנְשָׂא.

א"כ מְשַׁמַּע דְהַר"שׁ הִזְקֵן ס"ל דְטַעַם הָאִיסוּר בְּאַלְמְנָה מְשׁוּם מִזְוֹנוֹת הוּא. אָם לֹא דְנִימָא דְהָרֵא"שׁ תְּיַרְיַץ זֹאת מְעַצְמוּ סְבָרְתוֹ דְהַר"שׁ.

אַף לָמָּה לִיָּה לְהָרֵא"שׁ לְתַרְיַץ דְבְּרִיּוֹ מֵאַחַר דְלֹא פָּסַק פְּנִתִּי: וְהִנֵּה בְּגוּף הַסְּבָרָא שְׂל הָרֵא"שׁ לְכַאוּרָה קְשָׁה לְהוֹלְמוֹ דְהִיכֹן מְצִינּוּ תְקַנְהָ זֹו שְׂהַאֲלֻמְנָה תְּנִיָק אֶת בְּנָהּ אַף בְּמִקּוּם שְׂאִין לָהּ מִזְוֹנוֹת וְאַף שְׂאִינּוּ מְפִירָה.

לֹא מְצִינּוּ זֶה בְּשׁוּם מְקוּם. אַף בְּמָה שְׂהַבְּאִתִּי לְעִיל יֵשׁ לְדַקְדַּק מִמָּה דְקָאֵמֵר הַש"ס נְתַגְרָשָׁה ד"ה אִינְהָ כּוּפָה דְלְכַאוּרָה מְיֻתֵר הוּא (וְכִבְר רֵאִיתִי שְׂהַגָּאוֹן בְּעַל הַפְּלָאָה עֲמַד ע"ז) וּבְזֶה י"ל דְזֶהוּ הַעֲיָקֵר דְדוֹקָא נְתַגְרָשָׁה אִינְהָ כּוּפָה מִשָּׂא"כ אָם נְתַאֲלֻמְנָה אִזְ הָרִי הִיא מְשׁוֹנְעַבְּדַת וְאָם בְּמִקּוּם שְׂנוֹתְנִין לָהּ מִזְוֹנוֹת גַּם זֶה פְּשִׁיטָא אֲלֵא ע"כ דְאַתִּי לְאַשְׁמוּעֵינּוּ דְדוֹקָא בְּגְרוּשָׁה מִשָּׂא"כ בְּאַלְמְנָה אַף דּוּמִיָּא דְגְרוּשָׁה בְּאִין לָהּ מִזְוֹנוֹת אַעפ"כ כּוּפִין אוּתָהּ לְהִנְיָק: סִימָן יב שְׂאֵלָה בְּעַנְיַן קִידוּשִׁין.

שְׂכ' לְהַגָּאוֹן מְהֵר"ם מְאָרִים ז"ל אב"ד דְק"ק שׁוּוִינְצָאן: ע"ד הַשְּׂאֵלָה מִק' שׁוּוִינְצָאן בְּאַחַד שְׂהִי עִם חֲבוּרָה וְהִיוּ מְשַׁחֲקִים שְׂיִשָּׂא בְּתוּלָה פְּלוּנִית וּפ"א בְּשַׁבְּתָם יַחַד נְתַן הָאִישׁ הַנְּז"ל לְהַבְּתוּלָה הַנְּז"ל צוּוּאֲנְצִיקְעֵר לְהַבִּיא לֹו י"ש וְאַחַר שְׂנַתֵּן לָהּ שְׂאֵל מִמְּנָה מֵה נְתַתִּי לָךְ וְהַשִּׁיבָה צוּוּאֲנְצִיקְעֵר.

וְאָמֵר הָרֵאָה לִי וְהָרֵאָתָה לֹו וְלִקַּח מִיָּדָה וְנָתַן לָהּ וְאָמֵר לָהּ הָרִי אֶת מְקוֹן דְשִׁת לִי בְּטַבְּעַת זֹו פְּדַת מְשָׁה וַיִּשְׂרָאֵל' וַע"א אוּמֵר שְׂאֵמֵר בְּכֶסֶף זֶה אַף אִינּוּ יוֹדַע אָם אָמֵר תְּיָבַת לִי וְהִיא לְקַחַה וְהַלְכָה וְהַבִּיאָה הִי"ש וְשִׁתּוֹ וְהִיא לֹא אָמְרָה כְּלוּם.

ועתה אומרת שלא הבינה כלל מה אמר לה שזהו לשון קידושין והיא מפנות הפפרים שאינם יודעים מאומה. זהו תנרף השאלה: וה' יראינו אמתת תורתו.

בא"י למדני חקיה. א) תשובה ראשון יש לנו לחקור בדבר אשר אמרה שלא הבינה שהוא לשון קידושין.

אשר לדעת הב"י (בסי' כ"ז) הא נדאי דבלשון הרי את מקודשת כ"ע ידעי דלשון קידושין הוא ואם אמרה דלא ידעה לא מהימנא. אף לדעת הר"ן דס"ל דבשאר לשונות המונפרים בגמרא קידושין (דף ו' ע"א) דהני נדאי קידושין אעפי"כ בעינן דידעה.

וכ"ש לדעת האשר"י שיהביא הב"י שם דבכל הלשונות דהני נדאי קידושין לא בעינן דידעה. אמנם הב"י הביא דברי רבינו ירוחם בשם רבו דאינה מקודשת כשלא ידעה.

והניח בצ"ע אמנם הב"ש (בסי' הנ"ל בס"ק ה') כ' בשם הב"ח דס"ל לדעת הר"ן דגם בהרי את מקודשת בעינן שתדע. ובפרט שגם לפי דברי הב"י גם רבינו ירוחם ס"ל פן.

והנה נחזי אנו דלכאורה תלי זאת בהבנת לשון הטור שכ' ואמר לה הרי את מקודשת כו' וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קידושין. ובלבד שהיא תבין כו' אם קאי גם על תחלת דבריו או רק על סוף דבריו.

ויותר מסתבר לומר דקאי רק על סוף דבריו כדי שלא יחלוק על דברי אביו הרא"ש ו"ל כמו שתמה הב"י לפי דעתו. וכן מה שסיים הטור וכ"ש אם אמר לשון קידושין נדאי אלא שאינה מבינה שיש לפרש דקאי אדלעיל בשלא הי' מדבר על עסקי קידושין.

וכן פ"י הגר"א ו"ל (בסי' הנ"ל ס"ק ח') דלא פהגאון בעל באר הגולה שפי' שם דקאי על הי' מדבר כו' ואח"כ אמר לשון קידושין נדאי כו': אף הסברא נותנת דמדינא דהש"ס אין חילוק בין שאר הלשונות דפשיט לן דהני לשון קידושין ובין הרי את מקודשת וכן פד דייקנו בסוגיין דאותן הלשונות שמבואר בקידושין שם בברייתא כגון הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי את קנויה לי דס"ל להר"ן ו"ל דבעינן שתדע דוקא שזהו לשון קידושין הרי מאותן הלשונות כלול בהתוספתא המובא (שם דף ה' ע"ב) פיצד בכסף אמר לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאנתו דמה לי לאנתו ומה לי אשתי רק דזה בלה"ק וזה בלשון ארמי.

ובתוספתא הנ"ל כליל לה בהדי הרי את מקודשת לי ואין חילוק ביניהם רק דבתוספתא קתני בלשון לי וכאן כתוב בלשון אשתי בפי"ד בסוף התיבה דמשמעותו כמו לי. וכיון דבתוספתא כליל להו בחדא מחתא איה נחלק ביניהם פיון דתני להו בהדי הדדי בלשון קידושין לכתחילה: ומדיוקא דא בהנהגה תרי ברייתות יש להכריע לכאורה דבקידושין ידים שאין מוכיחות לא הנהגה ידים מדינא ולא מצד חומרא אשר נחלקו בו הראשונים מדתני בתוספתא הרי את לי לאנתו בלשון קידושין לכתחילה.

ובברייתא תני הרי את אשתי לשון דיעבד. וע"כ משום דבלשון הברייתא לא הנהגה ידים מוכיחות בתביבת לי רק במה דסיים אשתי ביד וע"כ דזהו לעיכובא מאחר דדייקינו בה פולי האי.

ויעניין בב"י סי' ה"ל ובבב"ד בבית שם דמשמע דאנתו ואשתי חד לישנא הוא ואף כי יש לחלק עוד משום דבלשון התוספתא יותר מוכח דקאי על להבא במה שאומר הרי את לי לאנתו ובבב"ד דקאמר הרי את אשתי יש במשמעותו דקאמר בלשון סיפור שהיא אשתו מכבד.

אף פשוט לשון הבב"ד דקאמר בלשונות דקאמר בסיפא אינה מקודשת משמע דעיקר החידוש בבב"ד הוא הלשונות אם יש במשמעותו לשון קידושין א"כ ע"כ הא דתני שם בלשון דיעבד משום דלא הנה הידים מוכיחות בתיבת לי.

אבל היא עצמה מה ששנוי בתוספתא וכינון דשם כליל לה עם הרי את מקודשת ואיך נחלק ביניהם לענין אם אומרת שלא הבינה: (הגה"ה וסבור הייתי לומר דלכך באמת לא הזכירו הראשונים ז"ל בלשונות הנדאין הרי את אשתי רק הרי את קנוי' לי המנופר בבב"ד.

אף כי דלפי דברינו הרי את אשתי הוא בעצמו כמו הרי את לי לאנתו דכיל לה בתוספתא עם הרי את מקודשת וחד דינא אית להו. א"כ הנה תרתי דכיל להו עם הרי את אשתי ג"כ חד דינא אית להו א"כ מאי פריה הש"ס למה לא כיל להו דלמא הא נ"מ לענין דלא ידעה: והנראה לדחוקי נפשי בדעת הב"י דלאו מדינא דהש"ס מחלק ביניהם רק אליבא דמנהגא דעמא דבר שבכל קידושין אומרים לשון זה הרי את מקודשת לכו אם אמר בלשון זה אין סברא לומר דלא ידעה שזהו ל"ק.

א"כ לפ"ז פבר אין לנו עסק להכריע זאת מסוגיא דהתלמוד. ואף דברי רבינו ירוחם יש ליישב לפ"ז דהוא קאמר מדינא דהתלמוד שמבואר בבב"ד דאף לכתחלה יש כמה לשונות בקידושין ולא הנה אצלם לשון הרגיל בכל מקום לכו בעינו בכלם שתדע שהם ל"ק משא"כ הב"י פתב ממנהגא.

ומצד הסברא כינון דכולן מקדשין בזה הלשון לאו פל כמינה לומר דלא הבינה. וכן מצאתי ברית"א להדיא דאף דס"ל פשיטת הרא"ש מ"מ אף ממנהגא כ' לחלק בין הלשונות יעו"ש: נמצא העלינו בעז"ה דלפי דברי הראשונים ז"ל בפשיטת הסוגיא דידן תלוי זאת בפלוגמת הרא"ש והרשב"א ז"ל אם קאי רק על הנה לישני דאיבעי ליה להש"ס או גם על הלשונות דפשיטא לן דלשיטת הרשב"א גם בהרי את מקודשת בעינו שתהא מבינה. ולהרא"ש ז"ל בהרי את מקודשת וכדומה לא מהימנא אם אומרת שאינה מבינה. אף לפי מה שהעלתי בעז"ה אין נ"מ בנ"ד כינון דעתה מקדשין בלשון הנה גם הרשב"א והר"ן מודים לזה.

אף בגוף הדבר יש לנו לעיין אם פונת הראשונים ז"ל דהיכא דלא בעינו שתדע הוי נדאי קידושין והיכא דבעינו שתדע אם אמרה שלא ידעה לא הוי נדאי אלא ספק קידושין או דגם היכא שבעינו שתדע אם אמרה דלא ידעה לא הוי קידושין כלל.

ובאלו שלא בעינו שתדע הוי נדאי קידושין. והנה הב"ש בס"ק ה"ל רוצה להשוות דעת הרא"ש והר"ן בזה ולומר דבלשונות הנדאין אף להרא"ש לא הוי אלא ספק קידושין אם אמרה דלא ידעה ובלשונות המסופקין בהש"ס לא הוי קידושין כלל.

והר"ן דכ' אף בלשונות הנדאין בעינון שתדע היינו כי היכי דלקהוי נדאי קידושין: אמנם הרואה יראה אשר לא קרובים המה דבריהם בזה דהא תלי בפירושו הסוגיא במה דקאמר במאי עסקינו אם קאי גם על מה שמבואר בבבלייתא דלעיל או רק על הנה דאיבעי לן כמו שמבואר בחי' הרשב"א על מקומו אשר לפי דבריו נחלקו בפני' הסוגיא רש"י והבעל העיטור.

והנה איך שהוא נחזי אנן בהה"מ אשר דעתו דעת הר"ן. וכ' להדיא (בפ"ג מה"א ה' ו') בהאי לישנא ואם אומרת שאינה מפרת בהם פנין שלא אמר לה בלשון קידושין שכל הנשים יודעות ומכירות ולא הי' מדבר עמה על עסקי קידושין אינה מקודשת וכינון דכ' אינה מקודשת ודאי דס"ל דאינה מקודשת אף מספק: (וכן מוכח מלישנא דידיה שכתב פנין שלא אמר לה בל"ק שכל הנשים מכירות בו משמע שיש לשון קידושין שכל הנשים מכירות בו.

ואיזהו ע"כ זה הלשון שהמנהג לקדש בו בכל מקום. וזהו כפי מה שהעלתי בלשון הר"ן): אף ע"ז גופא יש לדין איך נוציא מספק א"א דאריתא במה דאמרה היא שלא הבינה דלמא לאו כל פמינה ומנ"ל להקל כ"כ דהיא דלא ברירא לן שידעה סמכינו אדיבורא דינה.

והא ע"כ בכל הנה עובדי דמספקא ליה להש"ס לקמן (ד' י"ב ע"ב) פגון בסוגיא דציפתא אף אם עומדת וצוחה שלא פיונה לשם קידושין לא מהימנינן לה: והנראה לי לומר דזה השולא נפקא לן ודאי מגירושין כמו שכ' הראשונים ו"ל וביחוד בריטב"א בסוגיא דאיירינן בה שכל שמעפב בגט בכתיבה הוא מעפב בקידושין באמירתו כי אמירתו בקידושין הוא במקום הספר אשר בגט.

והלא בגט ודאי אף אם שניהם יודעים וגם העדים יודעים שהפונה הוא לגרש את אשתו אעפ"כ אם פתוב בגט לשון שאינו מוכח פגון הרי את בת חורין אפ"ה לא מהני ידיעתה ולא פלום הוא משום דבעינון שיהא מוכח הפריתות בספר.

כן הוא בקידושין אף שיכול להיות שידעה אף אם רק אפטר לה לומר אח"כ שלא ידעה הלא לא הי' מוכח בלשונו שהוא קונה אותה לשם אישות אף אם באמת ידעה לאו פלום הוא. וסברא זו פשוטה היא ומוכרחת היא כמבואר בריטב"א עד דדחיק נפשיה לפ"ז למה מהני במדבר עמה על עסקי קידושין אף שלא אמר לה פלום משום דהני פאלו אמר בפירוש הרי את מקודשת פנין דע"כ ידעו שניהם דלשם קידושין הוא ולא יכלו להכחיש קלל.

עוד יש להסביר הך סברא עפ"י סוגיא דגדרים (נ"י י"ט ע"ב וס"א ע"ב) דבעי שם אם מחית אינש נפשיה לספיקא ויעניין בקידושין (ד' ס"ב ב' וד' נ"א ב'): נמצא בהא נחתין ובהא סלקינן דלפי מנהגא דידן דכולי עלמא מקדשי בזה הלשון ודאי דלא מהימנא לומר דלא הבינה.

וזהו רק מצד מנהגא. אבל בזמן הש"ס הי' תלוי בלישני שהי' ברור להם לפי העת אשר פולי נשי ודאי ידעי להו.

ובזה גופא מחולקין הראשונים ו"ל היינו הרשב"א והר"ן והבעל העיטור והאשר"י אם בזמן הש"ס הלשונות שלא מספקא ליה להש"ס הי' ידוע לכל העולם עד שבשעת מעשה הי' ברור להשומע שנדאי מבינה.

אבל לדינא אין נ"מ כלל כי הפל תלוי במנהגא וכן מבואר בריטב"א יעו"ש. א"כ לפ"ז בנ"ד פיון דכ"א מקדשי בהאי לישנא לכאורה דלא מהימנא לומר שלא הבינה כמש"כ הריטב"א: אף כ"ז בסתם נשים אשר יודעות ושומעות לפעמים נוסח לשון הקידושין אבל בנ"ד דהיא בתולה פפרנית אשר לא ראתה ולא שמעה מעולם לשון קידושין אף ברירא לנו שידועת בנדאי שהיא לשון קידושין: ואין לומר ע"ז א"כ נתת דברי הראשונים ו"ל לשיעורין דהרי מצינו חילוק פנה לענין איזה דינים בש"ס בב"מ לענין אונאה בסלע במשנה מפליג בין פרפים לכפרים שאינם מצויים בין אנשים.

וכן מצינו בנדרים (ד' י"ח ע"ב) במשנה דמחלק בסתם תרומה ותרמים בין יהודה לגליל לפי שאלו מכירים ואלו אינם מכירים ולא שייך לומר בנ"ד נתת דבריך לשיעורין פיון ידוע הוא שאלו מכירים ואלו אינם מכירים: ולולי דמסתפינא הנה אמינא דלפי מה דאסיקנא דבמנהגא תליא מילתא.

בנ"ד אף כי פולי עלמא מקדשי בהאי לישנא. אמנם עפ"י המנהג שלנו שמקדשין תחת החופה שהבתולות אינם עומדות תחת החופה לשמוע אף מקדשין וגם בושות קצת לתקור ולדרוש אחר זה פשוט הוא דכל הבתולות לא ברירא להו לישנא דקידושין.

א"כ הדרא למנהג קדמא שאלא הי' ברור להם שום לישנא דקידושין: ותו אמינא מילתא דקא חזינא בדברי אבונא סבא מרי זקני הגאון וחסיד אור ישראל וקדוש מוהרר"ח זללה"ה בתשובה כ"י מנידון איזה ספק קידושין דשאיילי קדמוהי ואננהיר לעינין שברור אצלו הסברא דכל כה"ג אזלינן בטר אנמדנא שלא הי' בדעתה להתקדש או שלא הבינה.

ואף שכ' הפוסקים שאין הולכין בקידושין אחר אומדנות וקבע פן הרמ"א הדין (בסי' מ"ב סעי' א' בהג"ה) אין למדין מן הפללות דעובדא דתשובת מיימו' המוכא בהג"ה הנ"ל הוי שהאשה אמרה קדשני והוא אמר פן אעשה ע"ז כ' דאף שנעשה דרוך שחוק דברים שבלב אינם דברים ואע"ג דבאומדנא דמוכח אשפחו בכמה דוכתי דאזלינן בטר הפנה בקידושין לא אמרינן הכי דאיתתא בכ"ד ניחא לה והיינו נמי משום חומרא דקידושין.

אבל דוקא בכה"ג שייך לומר דברים שבלב אינם דברים משום דדברים שבלב הוא נגד דברים שבפה משא"כ היכא דכל חשש האיסור הוא משום אנמדנא ודאי דיש לנו למיזל באומדנא לבטלו: עוד יש לנו לומר על סברא דדחקינן לעיל למה הקילו בלישני דמספקי אם אמרה שלא הבינה דלא ליהוי אף ס"ק י"ל דדמי למה שכ' הרשב"א ו"ל בסוגיא דנתנה היא ואמר הוא שאעפ"י שהוא מודה דלשם קידושין נתן פמו שאמרה אפ"ה אין פאן עדות שמיעה ולא ראיה לשם עדות אלא שהם דנין פונת הלב ואין פאן עדות.

ויכר דובר בזה גם מע"כ: אמנם מקושיות הגאון בעל המקנה הוא דאיתנו לה מסוגיא דדברים שבלב (בדף נ' ע"א) דקאמר הש"ס ואמאי הא אמרה בלבי הי' להתקדש.

ומאי ראיה הא העדים לא ידעו מה שבלבה. א"כ מאי ראיה הוא לדינא דממונא דשם לא איברי סהדי אלא לשיקרא: והו לדידי אף ריח קושיא אין בו דהא התם שפיר הוי לשון קידושין דמהני.

אף שהי' תנאי הסותר א"כ פיון שמתחלה התנאי ודאי דשפיר פבר יש עדות על הקידושין דהא תנאי ומעשה שני דברים ניהו כמו שמצינו בכתובות (דף י"ט ע"ב) תנאי הי' דברינו נאמנים ואף שמתחלה אמרו סתם אין נקרא חוזר ומגיד.

א"כ אם מתחלה קידשו על תנאי הוי הקידושין תלוי באם נתקיים התנאי ואדרבה מזה יש ראיה לשיטת הרמב"ם (בפ"ז מה"א ה' כ"ג) היכא דהוי תנאי ואח"כ מחלו בינו לב"ע מהני הקידושין למפרע שהקשו פולם אף חלו הקידושין.

ומזה מוכרח הוא דב' דברים ניהו דאל"כ הא לא הוי עדים בדבר וא"כ מאי ס"ד דהש"ס לידוק מפאן דדברים שבלב אינם דברים. ויעו"ש בב"י מ"ש (בסי' ל"ח) על דברי הרמב"ם אלו: וקושיא השניה אשר העיר מע"כ בזה מהו דסבלונות ג"כ אין קושיא דהא לשיטת התוס' חיישינן שמה קידש תחלה בפ"ע והלכו למד"ה.

ואף לשיטת רש"י ודאי דס"ל לרש"י דסתם שדיף הוי פאלו מדבר עמה על עסקי קידושין פאשר פן ס"ל להרבה ראשונים ובמדבר עמה הא פשוט דלא בעינו אמירה פלל וע"כ כמו שכתב הריטב"א דהוי פאומר בפירוש בפני העדים כמ"ש לעיל: אמנם מה שעומד לנגדי הוא הנה סוגיות שמביא הש"ס לענין קידושין דתליא בפלוגתא אם מחית אינש בפשיה לספיקא.

וגם לפי מה דפסקינו עוד שם (ד' נ"א ע"ב) פאפיי דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין. ובמשנה (ד' נ' ע"ב) ומעשה בחמש נשים כו' עכ"פ אף מהני הקידושין אף בנכריות כה"ג פיון שהעדים אינם יודעים בבירור לאיזו הוא מקדש.

ובפרט לפי דעת הריטב"א שהבאתי לעיל דאמירה בקידושין הוי כמו פתיבה בגט. ואם הי' קידושי שטר הוי הפתיבה בשטר במקום פתיבה שבגט וא"צ אמירה כ"כ.

א"כ אף מהני אמירה דידיה והעדאת העדים. ובפרט לפי מה דפשיט הש"ס (ד' ט' ע"ב) דבשטר בעינו פתיבה לשמה.

א"כ גם בכסף נבעי שיהא האמירה וידיעת העדים לאשה מיוחדת. ועוד דמצינו דעל מה דקאמר הש"ס דבכסף לא בעינו לשמה ופרש"י ז"ל שם דלא בעינו שתהא צורת הדינר טבועה לשמה.

ולפ"ז עדיפא הוי ליה לפרושי דגם האמירה לא בעינו שיהא לשמה: אף גם בזה יש לחלק פיון דמצינו חילוק ברור בין גט לקידושין. דבגט אין שתי נשים מתגרשות בגט א' פדאמרינו בגיטין בפ' המגרש (ד' פ"ז ע"א) ובטור (סי' ק"ל) משום דכתיב לה ולא לה ולתקרתה.

משא"כ בקידושין אדם מקדש כמה נשים בבת אחת פדאיתא בפ' ב' (ד' נ' ע"ב) במתני' דחמש נשים כו' ודייק בגמ' הא נכריות מקודשות. א"כ גפי גט ודאי דצריף להיות מבורר בשעת מעשה לאיזו אשה פיון דעל שתייהם כא' ודאי לא חל.

משא"כ בקידושין פנין דיכול לחול על שתייהן כא'. א"כ אין נ"מ במה דעדים אינם יודעים בשעת מעשה איזו אשה דהא ראוי לחול על פולם.

ואף בשתי אחרות דאין ראוי לחול על שתייהן. עכ"פ פנין דבסתם קידושין א"צ העדים לידע בשעת מעשה איזה אשה.

א"כ גם בשתי אחרות אף שרק א' מתקדשת לו אעפי"כ הוי ידיעה דעדים ידיעה הראויה בקידושין דעלמא: אף בזה יש לעיין פנין דקידושי שטר לגירושין מדמינן לה לענין לה לשמה ובלא אין היקוש למחצה איה הוא הדין אם מקדש בשטר אחד כמה נשים ויעיין בשו"ע א"ע (בסי' ל"ב): סימן יג מענין זה בסגנון אחר (א) יש לעיין באשר אומרת שלא הבינה שהוא לשון קידושין אם מהני כה"ג בשלא מדבר עמה על עסקי קידושין.

הן לפי דעת הר"ן לפי דברי הב"ח בדבריו (הובא בב"ש ס"ק ד') גם בהרי את מקודשת צריכה לידע. אף לפי דברי הב"י בהרי את מקודשת גם הר"ן מודה דלא בעינן שתדע: והנה באמת לכאורה דברי הב"י נכונים בפשטות לישנא דהר"ן דהר"ן לא כ' אלא בהנהג דאיבעי להו בש"ס ואפשיטו דמהני פגון לקוחתי קנוי' לי והנהו אחרני בעינן דוקא במדבר עמה בעסקי קידושין.

וכן הם דברי הרשב"א. אף דברי הב"ח ו"ל לכאורה נכונים בטעמם דכיון דאפשיטו דמהני א"כ מה ביניהם לבין מקודשת לי פנין דכולן אפשיטא דלשון קידושין הם.

ואין לומר דכיון דמתחלה מספקא ליה להש"ס א"כ י"ל דגם לדידה לא ברירה משא"כ בדבר דלא מספקא ליה כלל. דאטו נשי הלכתא גמירי וע"כ פנין דפשיטא ליה להש"ס ונדאי בלשון עולם נמי ידוע דל"ק הם: והנה דעת הרא"ש דאף באותן דאפשיטו בגמ' לא בעינן דתדע דל"ק הם דמאי דקאמר הש"ס קידושין (ד' ו' ע"א) אלא במדבר עמה על עסקי קידושין כו' לא קאי אלא אהנהג דאיבעי להו ולא אפשיטא.

וע"ז שפיר מקשה הש"ס במ"ע כו' דכיון דסקינן בש"ס בספיקא א"כ לדידה נדאי לא פסיקא לה דהוי ל"ק ומקשה אי בדלא אמר לה מנא ידעה וא"כ מאי איבעי לן ונדאי דאינה מקודשת: ובאמת פשטות לישנא דהש"ס בתירוץ לכאורה מבואר כהרא"ש ו"ל דקאמר שם לעולם במדבר עמה על עסקי גיטא וקדושי' והכי קא מיבעי ליה הני לישני לקדושין קאמר לה או למלאכה.

הרי דמסיק הש"ס התירוצ רק על הנהג לישני דמיבעי להו ולא אפשיטא. והרי בהנהג לישני דלא מספקי פלל אם נאמר דדוקא בדקא ידעה הדרא גושניית הש"ס אע"ג דלא אמר לה נמי ולכאורה מוכרח הדבר כדעת הרא"ש ולא ידעתי מה יאמר הרשב"א ע"ז.

אף יש לנו לדחוקי נפשין ולומר לדעת הרשב"א דגם באלו הלשונות דפשיטא לן הוי רבותא דלא נימא דכיון דלא הזכיר מקודשת ומאונסת אין פונתו על הקדושין ואפילו מדבר עמה לא מהני שיש לומר דכונתו שתהא אשתו כפולגש או ברשותו למלאכה וכו' ג.

ואף במדבר צריף להשמיענו הברייטא דמהני. אף פשטא לישנא דהש"ס דמסיק או דלמא למלאכה קאמר לה יורה דלא קאי אלא אהנהג דמספקי דכולהו יש לפרשם על מלאכה לבדו: א"כ לפ"ז בהרי את מקודשת ונדאי אם במדבר עמה מיירי אפילו לא אמר לי נמי.

א"כ בהרי את מקודשת לי ודאי דאיירי בלא מדבר עמה. אמנם גם מזה אין ראיה די"ל דבאמת אף בהרי את מקודשת לי איירי במדבר עמה.

ואי קשיא א"כ מאי קמ"ל דהא באמת מסיק הש"ס דשמואל משני לישני בתראי קמ"ל דלא מהני אף במדבר עמה: ואדרבא לכאורה יש להביא ראיה מזה לדעת הב"ח דאף בה"א מקודשת בעינו שידבר עמה ותדע שאל"כ מאי מקשה הש"ס א"ה מאי קמ"ל דלמא קמ"ל דלא בעינו שתדע:.

אמנם באמת לאו ראיה היא דהא סוף סוף קשיא דלמא באמת קמ"ל שמואל דבהרי את מקודשת לא בעינו שתדע וע"כ צ"ל דגם זה פשיטא ליה להש"ס דבכה"ג לא בעינו שתדע ולא הוי רבותא כלל.

עוד י"ל דלדעת הר"ן פשיטא ליה להש"ס דשמואל מיירי בדידעה דהא פלל בדבריו הרי את לי לאנתו וזה לא עדיף מהרי את אשתי ושם פשיטא לי להרא"ש דבעינו שתדע. א"כ ע"כ גם בהרי את מקודשת בעינו שתדע: ובאמת דברי הב"י שכ' דאף הר"ן מודה בהרי א"מ דלא בעינו שתדע יפלא דהא שמואל פגיל בדבריו הני תלתא ונהרי את לי לאנתו לא עדיף מהרי את אשתי ושם פשיטא לי להר"ן דבעינו שתדע ואיך נחלק בין הנה תלתא: אף באמת כל זה הוא בדברי שמואל.

אבל הנה ג' דברים הרי איתא בתוספתא (ה' ב') ביצד בכסף נתן לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את לאנתו ושם ודאי דלא איירי במדבר עמה דבמדבר עמה גם בשתק מהני ודחוק לומר דהתוספתא אתיא כר' יהודא דאמר צריף לפרש: ועוד דע"כ א"א לומר דהתוספתא איירי במדבר עמה דהא מסיק הש"ס דנתן הוא ואמר הוא דוקא אבל אמרה היא אינה מקודשת ואי במדבר עמה גם באמרה היא מקודשת דהא לא גרע משתקה: אף באמת י"ל דהתוספתא מיירי בדידעה ומהתוספתא קמ"ל דזה הוי לשון קידושין לכתחלה.

וכן י"ל בדברי שמואל דמיירי בדידעה: אף איך שהוא זה נ"ל ברור להכריע דאם נימא פדעת הב"י דבהרי את מקודשת לא בעינו שתדע גם בהרי את אשתי ולקוחתי לא בעינו שתדע דהא בהתוספתא פגיל הרי את אנתו בהדי הרי את מקודשת: א"כ לפ"מ שהעלתי בעז"ה או שנאמר פדעת הרא"ש דרק בהנה דאיבעי לן בעינו שתדע או פדעת הב"ח דגם בה"א מקודשת בעינו שתדע דהרי את אנתו הוי פהרי את אשתי וזה פגיל בתוספתא בהדי הרי את מקודשת.

ובמה שכתבתי דלדעת הר"ן לפי דברי הב"ח התוספתא ע"כ מיירי בשאינו מדבר מדלא מהני אמרה היא. וע"כ צ"ל דמיירי בדידעה סתם וידעו שתדע: מתוך גם קושיות דידי הרב הג' מ' מאירים שי' דאיך נוכל לפסוק כהב"ח פניו דפסקינו פהרא"ש י"ל דבמדבר לא בעינו שיאמר תיבת לי.

א"כ אם שמואל מיירי דוקא במדבר עמה א"כ מאי מקשה הש"ס דהא לא הוי ידים מוכיחות: אף באמת לא קשיא זאת דשמואל מיירי בדלא מדבר אף ידעו שהבינה לשון ה"א מקודשת א"כ שפיר בעינו שיאמר לי דאל"כ לא הוי ידים מוכיחות שרוצה

שתתקדש אליו ואי קשיא לוקמי במדבר עמה ובלא אמר לי הרי בל"ז ע"כ קשיא זאת לדעת הרא"ש דס"ל דבמדבר לא בעינו לי.

וע"כ צ"ל דיותר נחא ליה להש"ס לאוקמי בדאמר לי ובדהבינה מלאוקמי דאירי במדבר עמה ולא אמר לי: סימן יד שאלה מנידון סומא בא' מעינו אם מותר להיות מהשלישה דינינים לסדר חליצה: בעזה"ת ינחנו בדרך אמת בתורתו אכ"ר: ע"ד השאלה רב שניטל ממנו מאור עין א' ואינו רואה עליה לגמרי והשנייה פדרפה אם מותר להיות מהשלישה דינינים לסדר חליצה.

וד' יאיר עינינו בתורתו ונעמידנו לאמיתה של תורה: תשובה הן דבר זה כבר דברו בו קדמאי ובתראי. התוס' פ' מצות חליצה (דף ק"א ע"ב ד"ה ש"מ הדר ביה) כתבו פסק ר"ת ז"ל דסומא בעין א' פשר לחליצה פיון דלא ממעטינו מלעיני סגי בעין א' ויכול לראות הרוק מפי היבמה.

ובשם ראב"י הביאו האחרונים דסומא בעין א' אינו פשר לחליצה ואין פונתם לדברי הראב"י שהובא בסדר חליצה של מהר"י מינץ. דשם נאמר בזה"ל.

שמעתי ממורי שראב"י היה מקפיד על אשר אין לו אלא עין א' שנאמר לעיני הזקנים דשם משמע דלא קאמר זאת אלא לחומרא בעלמא [וכן היה דעת כת"ר ע"כ יצא להקל בזה] אמנם היש"ש פ' מצות חליצה גם בבאיורי הגר"א בסדר חליצה (ס"ק ה') הביאו דברי ראב"י בסגנון אחר וז"ל ולא יהיו סומין אפילו באחת מעיניהם דלעיני הזקנים פתיב וכ"ה בירושלמי.

ומיהו באחת מעיניו לא הוזכר שם ור"ת מכשיר בא' מעיניו לחליצה. עכ"ל הראב"י שהביאו.

ומדבריו אלו משמע דמדינא קאמר פיון דהביא ראיה מירושלמי וכן משמע מהיש"ש והגר"א שפפרשים דבריו לדינא ולא לחומרא יעו"ש ודברי ראב"י אלו נתפנון גם הגאון בעל נוב"י בתשובתו מה"ת (סי' קנ"א) שכ' דהוי לעיכובא וצריך לחלוץ חליצה אחרת: ומ"ש הראב"י וכן הוא בירושלמי כ' הגר"א שפונתו על מה דאיתא בירושלמי על מתני' חלצה בלילה פסולה דברי ר"א מ"ט דר"א לעיני הזקנים ומה מקיימין רבון לעיני הזקנים פרט לב"ד הסומא וכן הובא פונתו בקרבן נתנאל ר"פ מ"ח בשם היש"ש [נספר יש"ש אין אתנו לעיניו בן] וע"ש שהשיג עליו הק"נ דאיהו מוכח מזה הירושלמי דבעין א' פסול.

ועוד הקשה שהרי ר"א פליג ע"ז ואנן פסקינון כר"א דחליצה בלילה פסולה ובל"ז לכאורה מוקשה דהא גם בש"ס דידן בברייתא האי לישנא לעיניהם פרט לסומין ול"ל להביא ראיה מהירושלמי ואי משום דלא משמע למעוטי עין א' הא גם בירושלמי לא כתוב יותר מזה: והנראה לפע"ד בכונת הראב"י"ה בראייתו מהירושלמי עפ"י מש"כ הגר"א שם בס"ק ד' דהראב"י"ה סובר דמה שאמרין בגמ' ואידך ההוא לעיני מקבעי לי לכדבא לא דהדר ביה ולא ממעט סומין.

דהאמר מר לעיניהם פרט לסומין. אלא תרתי נפקא ליה מיניה מדסמיה לעיני אל ונרקה אבל ליכא למילף מיניה דלא בעינו מומחין משום דצריך נמי לכדבא עכ"ל רבינו הגר"א

והנראה שזה פונתו דכינון דמסקינן דב"ד צריכין למחזי הרוק א"כ איך קאמר בברייתא למעוטי סומין דמשמע דלא ממעטינן אלא אם אינן ראויין לראיה פלל אבל אם ראויים לראיה אינה מעכבת.

ובאמת הלא מתני' היא לקמן (דף ק"ו ע"ב) ונראה בפניו רוק הנראה לדיינים דצריכים לראות הרוק [ומה שהביא הש"ס מימרא דרבא אף דמתניתין היא משום שיהוא סמך זאת על האי קרא דלעיני] וא"כ קשה דיותר הנה לו להברייתא ללמוד שצריכים לראות הרוק וממילא נדע למעוטי סומים.

אלא ע"כ דמש"כ בברייתא פרט לסומין פ"י בעין א' וא"כ הוא רבותא טפי ממה דקאמר רבא. דמימרא דרבא הוי אמינא דאף בעין א' רואים סגי קמ"ל הך ברייתא דאם הם סומין בעין א' לא מקרי ראיה.

וא"כ שפיר מוכרח דממעט הברייתא אף עין א'. אף כ"ז הוא מוכרח אם נימא דהך ברייתא דלעיני פרט לסומין קאי אף להמסקנא פדעת ראב"ה אבל אם נימא פדעת ר"ת דכ' להדיא דלפי המסקנא לא קאי פלל הך ברייתא וס"ל דנישנית אליבא דהך ברייתא דר' יהודא שהיה ס"ל דחליצה בחמשה מקמא דהדר ביה.

א"כ אליבא דמסקנא יכול להיות דברואין בעין א' סגי ע"ז קאמר הראב"י דיש לו ראיה מהירושלמי דהך ברייתא קאי באמת אף לפי המסקנא מדקאמר בירושלמי ורבנן לעיני פרט לסומין.

ולא קאמר לרבנן לעיני פרט לכדרבא שצריכין לראות הרוק פדאמרי' בש"ס דידן. ונהלא מתני' היא כמש"ל [וכנה הקשה הקרבן עדה בירושלמי] אלא ע"כ דכונת הירושלמי ג"כ פדלעיל שהוא רבותא יותר מפרבא שצריכין לראות הרוק דוקא בשתי עינים ובירושלמי ודאי א"א לומר דאליבא דס"ד דר"י הוא דבירושלמי לא הוזכר פלל מימרא דר"י דחליצה בחמשה וגם דרשא דזקני וא"כ ע"כ אליבא דכ"ע קאמר למעוטי סומין וע"כ פנ"ל.

והארכתי קצת בזה משום שגלאו חכמי לב למצוא פונת הראב"ה בזה ולפענ"ד הוא ברור בעזה"י: גם מ"ש רבינו הגר"א (שם בס"ק ה') דמוכרח למעט עין א' דאל"כ תיפוק ליה משום דין גם זה דחוק דהא אין זאת ההכרח רק לפי הס"ד דלעיני רק להכי הוא דאתי אבל לפי המסקנא אינו מוכרח וכ"כ הגאון בעל נב"י אם לא שגדחוק דכונתו הוא רק להוכיח דפירוש הברייתא הנה פן לפי הס"ד וממילא לפי שיטתהראב"י קאי הכי אף להמסקנא גם מ"ש הגאון בעל ק"נ דאין ראיה מהירושלמי פיון דאנן פסקינן כר"א לפענ"ד לא כן הוא דהא בש"ס דידן קאמרינן טעמא דר"א משום דהוי תחלת דין [ולפי דעת הגימוקי יוסף לא הוי אלא מדרבנן] ולא מקרא דלעיני א"כ ע"כ לפי ש"ס דידן בקרא דלעיני כ"ע סברי הך דרשא פרבנן בירושלמי: עכ"פ לפי מה שפיארנו דברי הראב"י בעזה"י וראיתו מהירושלמי דעתו דמדינא פסול סומא בא' מעיניו לחליצה וכן דעת הגאון רשכבה"ג רבינו אליהו בביאוריו וכן דעת היש"ש בשיטת הראב"י.

ואם הנה רואה כת"ר דבריהם אלו גם כת"ר הנה מודה לזה. ומה שהביא כת"ר ראיה להקל מדברי רמ"א בא"ע (סי' קס"ט סעי' מ"ח) שאם החלוץ הוא סומא בא' מעיניו

מותר לחלוץ לכתחלה ולדעתו הוא לקוח מפסק דר"ת לענין דינינים ותלי זה בזה לא כן אה' ידידי אלא טעם אחר הוא וזהו מוספם אליבא דכ"ע דהא ברייתא ערוכה היא (בד' ק"ג ע"א) והחולצת מן הסומא חליצתה פשרה אמנם הרמב"ם מדייק מלישנא דהש"ס שלא יחלוץ לכתחלה והיינו מטעמא שכ' התוס' (שם ד"ה וירקה) דכתיב וירקה בפניו ואינו רואה הרוק ע"ז קאמר בהגמ"י דבעין א' ודאי דהוי שפיר בפניו.

דקא רואה הרוק נהנה שפיר ראיה כמ"ש ר"ת לענין דינינים אבל קא ודאי דחילוק גדול ביניהם דשם כ"ע מודים דבעין א' סגי פנין דרואה הרוק ולא פתיב לעיניו משא"כ בדינינים דכתיב לעיניהם אפשר שהדין הוא כראב"י דבעיניו שיראו בשתי עינים ע"כ צריף לחלק בהכי דקא בחלוץ לכ"ע פשר בדיעבד אף בסומא בשתי עיניו כדאי' בברייתא.

ובדינינים פסול לכ"ע בדיעבד בסומא בשתי עיניו. וע"ש בב"ש (ס"ק מ"ח) שכ' פן דבפניו יכולין לקיים גם בסומא בדיעבד וכ"ש בעין א' דשרי לכתחלה: והנה מדי דברי בזה מצינא למימר דעיקר הך דינא פלוגתת ר"ת והראב"י הרי תלי בפשט הפתוב דלעיניהם אם על כל הדינינים קאי וא"כ פשר סומא בעין א'.

או על כל אחד ואחד קאי וצריף שיראה בשתי עיניו. והנה דבר זה הוא פלוגתא בירושלמי חגיגה (דף א' הלכה א').

[והובא בתוס' חגיגה ד"ג א' ד"ה חרש באזן א'] ר' יוחנן בעי חרש באזן א' מהו א"ר יוסי בר בון פלוגתא דר' יוסי ורבנן דתני ר' יוסי ולבני אהרן מעשה כתנות רבנן אמרי שתי כתנות לכל א' ור"י אמר אפילו כתונת לכל א' הקא נמי רבנן אמרי באזניהם שתי אזנים לכל אחד ור"י אמר און לכל א' וא"כ ה"נ תלי בהך פלוגתא דלרבנן לעיניהם כמו באזניהם שתי עינים לכל אחד ולר' יוסי עין לכל א' ואחד: ולפ"ז יש לדחות ראית הראב"י מהירושלמי די"ל דהירושלמי דמשמע דס"ל דבעין א' פסול לשיטתו אגיל דכחול להיות שפוסק פרבנן דר"י דבעיניו שתי עינים לכל אחד.

משא"כ בש"ס דידן דלא הוזכר בשום מקום פלוגתתו ומשמע בכל הש"ס דבכתנות א' סגי לכאור"א מבני אהרן. א"כ ע"כ פסקינן כר' יוסי א"כ גם כאן בעין א' סגי.

וכן פסק הרמב"ם (בפ"ח מהל' פלי בית המקדש הלכה א') דבכתנות א' סגי לכאור"א: ועוד דמוכח להדיא מש"ס דידן דפסקינן כר' יוסי דאמרי' בחגיגה (דף ג' ע"א) א"ר יוחנן חרש באזנו אחת פטור מן הראיה דכתיב באזניהם.

ומקשה הש"ס והאי באזניהם מיבעי ליה באזניהם דכל ישראל. ומסיק שהוא מלמען ישמעו נפקא ומדמצריף תרי קראי אלמא אי לאו קרא דלמען ישמעו ה"א באזניהם דכל ישראל ולא בעיניו שתי אזנים לכאור"א והיינו כר' יוסי ובזה ניחא מה שפסק הרמב"ם באמת דבכתנות א' סגי לכל פהו ואף דאיכא פלוגתא בירושלמי להדיא ובש"ס דידן לכאורה ליכא סתירה לזה אף לפמ"ש ניחא דמוכח להדיא כר' יוסי.

א"כ לפ"ז גם ראית הראב"י מהירושלמי יש לדחות ואדרבא לפי סוגיית הש"ס דידן בחגיגה הנ"ל לעיניהם דכל הדינינים משמע ובעין א' סגי והירושלמי לשיטתו אליבא דרבנן דר"י ולפ"ז גם ראית הגאון בעל נב"י שרצה להביא מהירושלמי דפ' בן סורר

ומורה יש לדחות כמו כן: ולכאורה הייתי רוצה להביא ראיה לפסק ר"ת דבעין א' פשר לפי מה דפסקינן בח"מ (סי' ז' ס"ב) דסומא בעין א' פשר לדין.

ובבשתי עיניו פסול והוא לפי שיטת הרי"ף בסנהדרין (דף ל"ד ע"ב) דגריס ההוא סומא בעין א' דהנה בשבבותא דר"י וכו'. ומתוך הש"ס ר"י סתמא אחריןא אשכח דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה וכו' והוא אינשי לא חזי בליליא פדחזי סומא בעין א' ביממא וקתני דגומרין בלילה וכיון דגומרין בלילה דין הוא לסומא בא' מעיניו שידון ביום לכתחלה עכ"ל הרי דשיטת הרי"ף דתלי סומא בא' מעיניו ופסול דלילה זב"ז וא"כ אי ס"ד פשיטת הראב"י דממעטין מלעיני אף סומא בא' מעיניו.

א"כ קשה ל"ל להש"ס למימר לקמן (דף ק"ד ע"א) טעמא דר"א דפוסל חליצה בלילה משום דהוי תחלת דין [ולדעת הנ"י לא הוי אלא מדרבנן משום פתובה] תקפוק ליה דפסול בלילה מדאורייתא פינו דפסול סומא בא' מעיניו.

וכמו דילפינן סומא בע"א מלילה דכשר כן יש ללמוד לילה מסומא בע"א לפסול. אלא ע"כ כר"ת דלא ממעטין אלא סומא בשתי עיניו ולילה עדיף מיניה: אמנם שבתו נראיתי דזו לאו ראיה היא דיש לחלק ביניהם.

דנדאי בדין דאין שם שום דבר פרטי שצריך לראות אותו רק דהדבר תלוי בגוף ובזמן שיהא ראוי לראות. שפיר תלי הש"ס זה בזה דכמו שפשר בזמן שאין בו ראיה גמורה כן פשר גוף שאין לו ראיה גמורה.

משא"כ בנ"ד שגזרה רחמנא שצריך לראות הרוק א"כ אף שפסלה התורה סומא בע"א היינו משום שגזירת הפתוב שצריך לראות הרוק בשתי עיניו אבל בלילה שרואה באמת בשתי עיניו אפשר דכשר:.

ובזה מתוך היטב קושא חזקה שהביאו האחרונים בשם הגאון בעל ת"ח שהקשה על הרי"ף ז"ל מהו דאמרי' במ"ק (דף ח' ע"א) דבין לאפיי ובין לרבאצריכו תרי קראי בנגעים חד למעוטי סומא בא' מעיניו וחד למעוטי לילה ליתני חד וליתי אידך מיניה פינו דתלי זב"ז לפי שיטת הרי"ף ז"ל ולפמ"ש ניקא דהא בנגעים צריך לראות באמת הנגע שפיר ואי הנה כ' לכל מראה עיני הפהן למעוטי סומא בע"א לא הנה ידעינן לפסול לילה דה"א דגזה"כ הוא שצריך לראות הנגע בב' עיניו דוקא משא"כ בדין שאין בו דבר שצריך לראותו בשעת הדין וכן להיפך אי הנה כ' לילה בנגעים לא הנה ידעינן סומא בעין א'.

דהא קאמרינן במשנה (פ"ב דנגעים מ"ג) דאף אם רק פה עין א' לא יראה את הנגעים וזה לא הנה ידעינן מלילה כלל. א"כ שפיר תרנוייהו צריכי: את כ"ז העליתי בעזה"י להלכה בדרף שקלא וטריא.

אבל למעשה לפי מה שמבואר בדברי רבינו הגר"א וכן ביש"ש דלדעת הראב"י סומא בעין א' מדינא פסול. כמו שהביא ראיה מהירושלמי וכן ביאר להדיא הגר"א שכן הוא משמעות הש"ס ובש"ע מובאים דבריו ודאי דאין להקל בזה ואף שבס"ח של מהר"י מרגליות מביא שרבינו שמחה עשה מעשה להקל אמנם הרב רמ"א ז"ל אשר מימו אנו שותים בכל עת הלא סתם פרבינו ראב"י ז"ל ומי יבא אחריו להקל בזה ואין בזה ח"ו

בִּיטוּל כְּבוֹד תּוֹרָה אִם יוֹשִׁיב אַחֵר פִּינּוֹן שְׂדֵבְרֵי הַש"ע מְוַנְחִים וְכָל הַרוֹצֵה יָבֵא וַיִּרְאֶה
שְׂמֵחַמִיר בְּזָה וְאֶדְרָבָה יוֹתֵר יִתְרַבֶּה מִזֶּה כְּבוֹד שְׂמִים.

וְרֵאוּ לַת"ח לְהַנִּיחַ כְּבוֹדָם בְּשִׁבְלֵי כְּבוֹד הַמָּקוֹם ית"ש: דְּבָרֵי אֱלִיעֶזֶר יִצְחָק בְּהַגְאוֹן מ'
הַלֵּל זַלְלָה"ה מוּוֹלְאֵזִין סִימָן טו ע"ד הַשְּׂאֵלָה מִק"ק דְּלֵהִינְאוּוּ בֵּא' שְׂאֵשְׁתוּ יִצְאָה מִמֶּנּוּ
וְזֶה יוֹתֵר מִשְׁבַּעַת שְׁנַיִם אֲשֶׁר חָקֵר וְדָרַשׁ אַחֲרֶיהָ וְאִין קוּל וְאִין קֶשֶׁב.

וְהָאִישׁ הַלְזָה אִין לוֹ לַע"ע שׁוּם בֵּן וּבֵת וְגַם אִין לוֹ מִי שְׂיִשְׁמְשֻׁנּוּ וּמִתְגוֹרֵר אֲצֵל אָבִיו
בְּכִפָּר. וְעַתָּה הָאִישׁ הַזֶּה מְעַוְוֵן מֵאֲשֵׁתוֹ.

וְעֵרִירֵי בְּלֵא בְּנִים ר"ל וּמִבְּקֵשׁ אוֹלֵי יִמְצָא מְזוֹר לוֹ. לְהַתִּיר לוֹ לִישָׂא אִשָּׁה.

וּלְקַיִּים מְצַנֵּת פּו"ר: תְּשׁוּבָה וְנִתְתִי לְבִי לְחֻקוֹר וְלִתּוֹר בְּדָבָר הַזֶּה וְה' יוֹרְנוּ בְּדָרָךְ אֲמַת
וַיִּרְאוּנו אֲמִיתַת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בֵּא"י לְמַדְנֵי חֻקֶיהָ: הַנָּה לְדַעַת הַרְשָׁב"א וְהַמְרָדְכִי
הַוּבָאוּ בֵּיתָה יוֹסֵף (בְּשׁו"ע א"ע ס' א') דְּבִמְקוֹם מְצֻנָה לֹא גְזוֹר וְאֵף אִם גְּזוֹר כ' הַרְשָׁב"א
שְׂאֵתוֹ תִּקְנָה לֹא פְּשֻׁטָה בְּגִבּוּלוֹ הָרִי אִין לָךְ מְצֻנָה גְּדוּלָה מִזוּ בנ"ד שְׂאֵין לוֹ לֹא אִשָּׁה וְלֹא
בְּנִים וְעַד מְתִי יִתְעַנֵּן וְיִתִּיב בְּלֵא אִיתְתָּא: אֲמַנְם אֵף לְפִי דַעַת הַהַג"מ שְׂהִבִּיא הַרְמ"א (ס'י
הַנ"ל סע' י') דְּאֵף בְּמְקוֹם מְצֻנָה גְּזוֹר רַגְמ"ה הַנָּה לֹא דְמִי לנ"ד דְּהָא כְּבָר אֲסִיק הַרְמ"א
ז"ל דְּהִיכָא דְנִשְׁתַּטִּית אוֹ שְׂמַחְוִיב מִן הַדִּין לְגַרְשָׁה יֵשׁ לְהַתִּיר עַפ"י מֵאָה רַבָּנִים.

וַיַּעֲנִין בְּמַהֲרִי"ק (שְׁוֹרֵשׁ קמ"א) דְּהִיכָא דְאַסוּרָה לְבַעֲלָה עַפ"י דִּין וְאִינָה רִשְׁאֵי לְדוֹר עִם
בְּעֻלָּה תְּלִי בְּמִנְהַג דְּאֵף בְּלֵא ק' רַבָּנִים יֵשׁ לְהַתִּיר: וְע"כ צ"ל הַסְּבָרָא דְכִינּוֹן דְּהִיא אֲסוּרָה
לוֹ עַפ"י דִּין לֹא מִקְרִי כָּלֵל נוֹשֵׂא אִשָּׁה עַל אֲשֵׁתוֹ פִּינּוֹן דְּאִינָה אֲשֵׁתוֹ כָּלֵל א"כ לַפ"ז י"ל
דכ"ש בְּכַה"ג שְׂאִינָה לְפָנֵינוּ זֶה כְּמָה שְׁנַיִם דְּלֹא מִיקְרִי אִשָּׁה עַל אֲשֵׁתוֹ פִּינּוֹן שְׂאִינָה אֲצֵלוֹ:
וּבְפָרְט לְפִי פְּרֻטוֹת הַמַּעֲשֵׂה שְׂהִיא נְסָעָה מֵאֵתוֹ בְּאוֹפֵן שְׂתַעֲמוּד לְמִינְקַת בְּאִיזָה מְקוֹם
וְתַרוּיַח מַה לְפָרְנִסְתָּם אַחֵר מְנִיקוּתָה.

וְנִסְעָה לְמִינְסָק וּמִשָּׁם נְסָעָה לְאִיזָה מְקוֹם אַחֵר בְּלִתִּי דִּיעֵתוֹ וּכְבָר כָּלֵה זְמַן הַהִנְקָה וְלֹא
שְׂבָה אֵלָיו הָרִי אִין לָךְ מוֹרְדָת גְּדוּלָה מִזוּ. וּבְמוֹרְדָת כְּבָר כ' הַמַּהֲרִי"ק (שְׁוֹרֵשׁ קמ"א)
וּבש"ע דְּבְמוֹרְדָת מִתִּירִין לוֹ לִישָׂא אִשָּׁה אַחֲרַת וְאִין לָךְ מוֹרְדָת גְּדוּלָה מִזוּ שְׂהִלְכָה
מִמִּינְסָק בְּלִתִּי רִשׁוּתוֹ וְנִתְעַכְבָּה בְּלִתִּי רִשׁוּתוֹ וְדִאי דְּהוּי מוֹרְדָת מִמֶּשׁ וְאֵף אִם הִיכָא דְּהִיא
לְפָנֵינוּ מִתִּירִין לוֹ לִישָׂא אִשָּׁה אַחֲרַת כ"ש הִיכָא דְּאִינָה לְפָנֵינוּ.

וְכֵן מִשְׁמַע בְּתַשׁוּבַת הַגְּאוֹן בְּעַל נוּב"י מ"ת בֵּא"ע (ס'י ו' ז') דְּהִיכָא שְׂהִלְכָה מִלְּפָנֵינוּ בְּלִתִּי
רִשׁוּתוֹ מוֹתֵר לִישָׂא אִשָּׁה אַחֲרַת מְדָאָסֵר שָׁם בְּנִידוֹן דִּידִיָּה מִשׁוּם שְׂהִלְכָה בְּרִשׁוּת הַבְּעַל
מִשְׁמַע דָּאָם הִלְכָה שְׂלֵא בְּרִשׁוּתוֹ מִתִּירִין לוֹ לִישָׂא אִשָּׁה אַחֲרַת וְגַם דְּבָרֵי הַגְּאוֹן הַנ"ל
אִינוּ מוּבָן אֲשֶׁר כ' (שָׁם בְּס'י ז') וְז"ל וְלֹא רְצִיתִי לְהַתִּיר לְבַעֲלָה לִישָׂא אַחֲרַת פִּינּוֹן
שְׂהִילוּכָה מִמֶּנּוּ לֹא הִיָּה שְׂלֵא בְּרִשׁוּת בְּעֻלָּה וְא"כ לֹא מְרָדָה וּמִי יוֹדַע אִיזָה אֲנִסְ קָרָה לָהּ
בְּדָרָךְ שְׂאִינָה שְׂבָה לְבֵית בְּעֻלָּה עַכ"ל וּלַפ"ד גַּם בְּכַה"ג הוּי מוֹרְדָת דְּאִיזָה אֲנִסְ יְכוּל
לְהִיּוֹת שְׂלֵא שְׂבָה אֵלָיו וְגַם לֹא הוֹדִיעָה לוֹ מְקוֹם הַיּוֹתָה שְׂמָה וּבְפָרְט בְּמַדִּינַתְנוּ אֲשֶׁר
הַפְּאָצֵט מְצוּי מְאֹד אֵף בנ"ד שְׂדַעַתוֹ לֹא הִיָּה רַק שְׂתַסַּע לְמִינְסָק וְהִיא נְסָעָה בְּלִתִּי דִּיעֵתוֹ
לְמְקוֹם שְׂלֵא נוֹדַע לוֹ עַד עַתָּה אִין לָךְ מוֹרְדָת גְּדוּלָה מִזוּ אֵף לְדַעַת הַנוּב"י: וְהַנָּה מְקוֹדָם
נְבֵא לְחֻקוֹר עֵיקָר פְּלִגְמַת הַפּוֹסְקִים אִם רַגְמ"ה גְּזוֹר בְּמְקוֹם מְצֻנָה וּלַפ"ד לְכַאוּרָה אִם

רגמ"ה גזר וקבלו עליהם סתם הרי גם במקום מצוה חל משום כולל ובפרט לענן יבום הרי פסקינן בטור יו"ד (סי' רל"ט סעי' א') דנשבע שלא לניבם חל השבועה.

ועכ"פ חרגמ"ה לא גרע משבועה: וכן לענן שקה עשר שנים ולא ילדה דחל השבועה עליו לענן נשים שאינן ראיות להוליד כגון עקרה וזקנה כמבואר בש"ע יו"ד (סי' רל"ט סעי' ח' בהג"ה). משא"כ באין לו אשה כלל דבזה לא שייך כולל דלא שייך לומר דמיגו דחל השבועה על נשים שאינם ראויים לביאה כלל דהא לא יתקן ע"י מאיסור הרהור חל נמי בכלל אראויה לביאה דהא נשים שאר"ל בלא השבועה נמי אסור לישא אותם: ולפמ"ש שם דאיסור לאו דרבנן אין שבועה חייב לא נהלא זה איסור לאו וכמ"ש ביבמות (ד' ס"א ע"ב) אעפ"י שקיים אדם פו"ר אסור לו לעמוד בלאאשה.

וכיון שישנו חכמים בלשון איסור הוי פבר ל"ת דרבנן. ואסמכוה אקרא לא טוב היות האדם לבדו.

וכן אסמכוה אקרא דבבבוקר זרע זרעיה ועיין בב"ח (בטור יו"ד ס"ס רכ"ח) וז"ל כ' בתשובה א"ז קטן. אהד שא"ל לאשתו תנה לי ת"כ שלא תנשא עוד לבעל אחר מותי גם אני אדיר לה שלא אשא אשה אחרת אחר מותי אין נדרו חל ואפ"י פבר קיים פו"ר בשעת ת"כ ומעתה גם נדרה אינו חל ומותרת לינשא אחר מותו ות"כ יש לו התרה כו' ולרונחא דמלתא יתירו לו עכ"ל פי' פיון דנדרו אינו חל משום דנשבע לבטל את המצוה שנצטוה בו מן התורה דאעפ"י שקיים פו"ר עדיין חייב לישא אשה אחרת ומצוה ד"ת הוא משום בבבוקר זרע זרעיה.

א"כ גם שבועתה כו' אע"ג דהיה חל דאשה אינה מצוה על פו"ר ואע"ג דגם היא מצוה קא עבדה כדכ' הר"ן והביא ראיה מר"פ האיש מקדש כו' אפ"ה אינה נקראת מה"ט נשבע לבטל את המצוה פיון דאינה מצוה מן התורה כו' וא"כ מצד זה היה חל ת"כ שלא אפ"ה פיון דשלו אינו חל גם ת"כ שלא אינו חל כי לא נדרה אלא אדעתא דהכי שגם הוא לא ישא אחרת וכיון דשבועתו בטלה גם שבועתה בטל עכ"ל הב"ח: והנה אף פי דברי הב"ח תמוהים במה שקרא זאת מצוה מן התורה דהא נדאי מד"ס הוא כמבואר להדיא ברמב"ם (פט"ו מה' אישות ה' ט"ז) וז"ל אעפ"י שקיים אדם מצות פו"ר הרי הוא מצוה מד"ס שלא יבטל מפו"ר כ"ז שיש בו פח כו' וכן מצות חכמים שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור אף באמת דברי הא"ז הנ"ל המוכא בב"ח עולים שפיר אף אם הוא רק דרבנן כמבואר ביו"ד (בסי' רל"ט סעי' ו') דאם נשבע לעבד על מצות ל"ת אף דהיא מדרבנן אינה חל השבועה דהא בנידון דידיה אם לא ישא אשה הוא עובר ממש על איסור לאו דרבנן שאמרו אסור לישב בלא אשה ואסמכוה אקרא דלא טוב היות האדם לבדו דהוי ל"ת והוי לאו דרבנן שאין בו מעשה: ולפענ"ד אין מקום לקושיות הש"ך ביו"ד (סי' הנ"ל ס"ק כ"ג) מהך דתשו' א"ז קטן שבהביא הב"ח דנדאי התם שנשבע שלא ישא אשה אחר מיתת אשתו דאז הוי באיסורא שאין בו כולל כמו שהבאתי לעיל דעל נשים שאינם ראויים לביאה אינה חלה השבועה פיון דאסור בהם בלא"ה משא"כ היכא שיש לו אשה ואין לו בנים הרי חלה השבועה בכלל מיגו דחלה על נשים שאינם ראויים להוליד: ולפ"ד יש לצדד עוד ולומר דאם אנו מספקים בתקנת רגמ"ה דכ' שאין לישא

שְׁתֵּי נָשִׁים לֹא חָל הַחֲדָר"ג וְהִנֵּה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּכַה"ג דְּאִשְׁתּוֹ הִלְכָה לַמַּד"ה וְלֹא נֹדַע מְקוֹמָהּ אִיו.

אם זה הוּי בְּכָלֵל שְׁתֵּי נָשִׁים דְּהִנֵּה הֲלֹא מְפֹרָשׁ בְּיָדֵינוּ מִן הַש"ס בְּנִדְרִים (דף ל' ע"ב) דְּבִנְדְרִים הֵיכָא שְׁאִין יָדוּעַ לָנוּ לְשׁוֹן ב"א אֲזֵלִינָן בְּתַר לְשׁוֹן תּוֹרָה וְכַמְבֹּאֵר בִּי"ד (סי' רי"ז בְּש"ף ס"ק א' יעו"ש) וְכִמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּמַשְׁנֵה גּוֹפָא (דף ל"א ע"ב) לְעֵנִין מוֹלִים וְעַרְלִים וּבְגִמְרָא שָׁם (דף נ"א ע"ב) לְעֵנִין דְּגִים וְלְעֵנִין עֵיבוּרָה שֶׁל עִיר וְאַגְרָה הַבַּיִת שָׁם (דף נ"ו ע"ב): א"כ גַּם בַּנ"ד אִם אָנוּ מְסוּפָקִים בְּגִזְרַת רַגְמ"ה לְעֵנִין לְיִשְׂאָ שְׁתֵּי נָשִׁים הֵיכָא שְׁאַחַת אֵינָה לְפָנֵינוּ הֲרִי מְצִינוּ שֶׁהַתּוֹרָה חָשִׁיב לָהּ כְּמַתָּה כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בַּב"מ (דף ל"ח ע"ב) לְעֵנִין נְכֹסֵי נְטוּשִׁים מִמַּשְׁמַע שְׁנָאָמַר וְחָרָה אַפֵּי כו' וְהִנֵּה נְשִׁיכֶם כו' אֲלֵא בְּהִלְכוּ לַמַּד"ה וְלֹא שְׁמַעוּ בָּהֶם שְׁמַתּוֹ הֲרִי דְּהַתּוֹרָה קָרִי לָהּ לְאִשָּׁה שְׁהֵלֶף בְּעֵלָה לַמַּד"ה כְּמַעַט לְאַלְמָנָה.

וְהִנֵּה גַם בְּנִדְוֹן חַרְגַּמ"ה פִּינֹן שֶׁהִיא הִלְכָה לַמַּד"ה וְלֹא יִדְעִינוּ הֵיכָן הִיא לַפ"ד בְּכַגּוֹן דָּא לֹא גָזַר רַגְמ"ה דְּלֹא שְׁיִיף לֹאמַר שְׁתֵּי נָשִׁים פִּינֹן שֶׁהִיא אֵינָה לְפָנֵינוּ וְהִיא בַּמַּד"ה חֲשׂוּבָה כְּמַתָּה וּבָזָה אֲזַדָּא לְהוּ דְּבָרֵי הַגָּאוֹן בְּעַל נוֹב"י דַּא"כ נִתְּתָ דְּבָרֵיהּ לְשִׁיעוּרִין.

שְׁאִם תִּתְּעַלֵּם אִשָּׁה מִבְּעֵלָה אֵינָה זְמַן כו' וְלְדְבָרֵיו יִקְשֶׁה כְּמוֹ כֵּן אִיף נִחְתּוּ חֲכָמִים לְנִכְסֵי נְטוּשִׁין אֲלֵא נִדְאֵי הֵיכָא דְּנִיפָר שְׁשִׁיחָה הַרְבֵּה וְלֹא בָּא חָשִׁיב לָיָה כְּמַעַט כְּמַתָּה: וְהִנֵּה אִם חַרְגַּמ"ה הוּא דְּאוֹרֵייתָא אוּ דְּרַבְּנָן כְּבָר שְׁקִלוּ וְטָרוּ בָּהּ גְּדוּלֵי אַחְרוּנִים וּבְכַרְטַס הַגָּאוֹן בְּעַל נוֹב"י (בַּמ"ת בִּי"ד ס' קמ"ו וּבַא"ע ס' ח').

וְהִנֵּה הֲרַב הַגָּאוֹן חָתַר לְמַצוֹא עֵנִין הַגְּזִירָה שְׁגוּזִים בְּחֶרֶם עַל דוֹרוֹת הַבָּאִים אִם יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא אוּ דְּרַבְּנָן בְּלַבַּד. וְלִפֵּי דְּבָרֵיו הוּי דְּבָרֵי קַבְּלָה: אִף אֲנִכִּי מְצִאתִי רְאִיתִי מְקוֹר נְאֻמָּן לְזָה מִהָּדָב"ק סוּף מְרֻבָּה.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמְרוּ אָרוּר הָאִישׁ שְׁיִגְדֵל חֲזָרִים וְאָרוּר הָאִישׁ שְׁיִלְמַד אֶת בְּנוֹ חֲכָמַת יוֹנִית וְאָמְרִינָן בְּשַׁבּוּעוֹת (דף ל"ו ע"א) אָרוּר בּוֹ שְׁבֻעָה בּוֹ נִידוּי כו' וַא"כ הִנֵּה הַגְּזִירָה בְּנִידוּי א"כ מְצִינוּ גַם לְחַז"ל שְׁגָזְרוּ עֵנִינִים בְּשַׁבּוּעָה וְלִפֵּי דְּבָרֵי הַתּוֹס' שָׁם לְחַד תִּירוּצָא קַמָּא דַּכ' וּמִי שְׁרוּצָה לְמִיקָם בְּאָרוּר לֹא מְקָרִי עַבְרִינָא לְכַף גְּזָרוּ חַז"ל בְּפוֹלְמוֹס שֶׁל טִיטוּס.

הֲרִי שַׁכ' הַתּוֹס' דְּדָבָר זֶה לֹא הוּי אִף בְּגִזְרָה דְּרַבְּנָן. וְאִף שְׁדְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּזָה דְּבָר חֲדָשׁ דְּבַכָּה"ג לֹא מְקָרִי עַבְרִינָן דַּמְנ"ל הָא אֲמַנָּם י"ל גַּם סְבָרְתָם מִשׁוּם דְּעַל הַנּוֹלָדִים לֹא חָל הַשְׁבֻּעָה וְהַנִּידוּי רַק קָלְלָה לְחֹד לְכַף לֹא מְקָרִי עַבְרִינָא קוֹדֵם גְּזִירַת חֲכָמִים וְעַתָּה נִחְקוֹר אִם חָל עַל דְּבַר מְצוּהָ [הַתְּשׁוּבָה זֶה חֲסָרָה בְּסוּפָה]: סִימָן טז שְׁאַלָה בְּנִידוּן מְסִירַת מוֹדְעָה וּבִקְטוֹל הַגֵּט: טָרָם הַתְּחִיל הַסּוּפָר לְכַתּוּב הַגֵּט בִּיטּוֹל הַמְּגִרָשׁ כֹּל הַמּוֹד' וְכָל הַדְּבָרִים הַגּוֹרְמִים לְהִזִּיק הַג"פ כְּמַבְּאֵר בַּסֵּה"ג וְצוּיִתִּי לְהַמְּגִרָשׁ שְׁלֵא יֵצֵא מִבֵּיתִי אִף טָרָם גָּמַר הַסּוּפָר שְׁנִים אוּ שְׁלִשָּׁה שׁוֹרוֹת אַחְרוֹנוֹת לֹא יוֹתֵר יֵצֵא הַמַּג' עַפ"י סִיבָה לְרַגַע מְעַט וְלֹא נֹדַע לָנוּ אִם אֲמַת נִכּוֹן הַדְּבָר פִּי הַכְּמִין לוֹ עֲדִיו וּמְסַר לְפָנֵיהֶם מוֹדְעָא עַל הַגֵּט כְּפִי הַגַּב"ע שְׁעֵשִׁינוּ מִהַעֲדִים אָמַר לְפָנֵיהֶם בְּזַה"ל תְּדַעוּשְׁהַגֵּט שְׁאַתָּן לְאִשְׁתִּי אֵינָנו גֵּט.

וְאִפְשָׁר פִּי שְׁקָר עָנּוּ עֲדִיו פִּי הֵמָּה קְרוּבִיו וְהֵאָחַד בַּע"ג שֶׁהוּא חָשׂוּד עַפ"י הַשְּׁמוּעָה. וְהַב' נֶעַר קָטָן כְּבֹן י"ד שְׁנָה וְטָרָם נְתִינַת הַגֵּט נְשַׁבַּע הַמַּג' בְּפָנֵינוּ ב"ד בַּנְק"ח ש"ד שֶׁהוּא מְבַטֵּל

בְּאֵמֶת וּבְלִי שׁוּם רְמִיָּה כָּל הַמוֹדֵי וּתְנָאִים וְכָל הַדְּבוּרִים הַגּוֹרְמִים לְהִזִּיק הַג"פ וְשָׁגֵם הוּא פּוֹסֵל כָּל הָעֵדִים שִׁיעֵידוּ אִיזָה רִיעוּתָא וְהִפְלֵ הֵיָה ע"ד ב"ד: בְּעִזְזַת שִׁי"ת וְתוֹרְתוֹ נִחַל לְכַתּוּב מֵה שְׁנַלְע"ד בְּעִנְבֻדָּא דָּא וְהוּא ית"ש יִנְחַנִּי בְּדַרְךָ אֵמֶת: וְהִנֵּה בנ"ד יֵשׁ לָנוּ לְחַקֵּר בְּתַרְתֵי חֲדָא מְנִידֵן הַמְסִירֶת מוֹדְעָא שְׁהֵיָה כְּפִי הַג"ע וְגַם עַל לְשׁוֹן בְּיִטוּל שְׁאֲמַר אִינוּ גִט וְהִנֵּה נִדְבָר עֲתָה אִם לֹא הֵיָה אֱלָא הַמַּס"מ לְחֹד.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה אַף אִם לֹא הֵיָה הָאֲנָס בְּרוּר וְאַף אִם אִינוּ אֲנָס כָּלֵל אַפ"ה הָרִי אֲמַרִּינוּ בְּש"ס ב"ב פ' חז"ה (דף מ' ע"ב) דְּבַגְיָטִין וּמִתְנַתָּא בְּגִילוּי דְעֵתָא לְחֹד סְגִי וְכֵן הוּא בְּטוּר וּבִש"ע א"ע (סי' קל"ד סעי' א') אֲמַנְם כ"ז אִם לֹא הֵיָה מְבַטֵּל אַח"כ הַמוֹדְעוֹת כְּמִנְהַג אֲבָל פִּינּוֹן שְׁבִיטֵל הַמוֹדְעוֹת אַח"כ קוֹדֵם הַנְּתִינָה כְּפִי הַג"ע בְּסִדְרָא גִיטִין הִלָּא כְּבָר סִדְרוּ הָאֲחֵרוֹנִים שְׁיָהָא בְּטֵל לְכָל הַדְּעוֹת כְּגוֹן בְּבִיטוּל מוֹדְעָא דְמוֹדְעָא עַד סוּף הָעוֹלָם וּבְכַפִּיסוּל עֵדִים כְּדַבְעֵי א"כ כְּבָר הֵיָה בְּטֵל הַמַּס"מ.

אִם לֹא הֵיָה אֲנָס יְדוּעַ רַק אִם יֵשׁ אֲנָס יְדוּעַ שׁוּב אִינוּ מְהַנִּי הַבְּיִטוּל מוֹדְעָא כְּדַאִתָּא בְּב"י וּבִש"ע (סעי' ז' סי' הַנ"ל) דְּאָרְף אִם בְּיִטֵּל הַמוֹדְעָא אִם הֵיָה אֲנָס שְׁלֵא כְּדִין הַגִּט בְּטֵל וְדָבָר זֶה נוֹבֵעַ מִדְּבָרֵי הַב"י עֲצָמוֹ שֶׁם וְנִחְקוּר עַל מוֹצָא דְהָאִי דִּינָא וְאַח"כ נִחְקוּר בְּעוֹז"ה אִם הֵיָה כָּאֵן אֲנָס אִם לֹא: הִנֵּה תוֹכֵן דְּבָר זֶה הִבִּיא הַב"י בְּשֵׁם תְּשׁו' הָרִיב"ש (סי' תפ"ב) וְסִיִּים שֶׁם אֲבָל אִם יִדְעֵנוּ שֶׁהוּא אֲנָס חֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה אַעפ"י שְׁבִיטֵל הַמוֹדְעָא וְהַמוֹדְעָא כְּמִי שְׁאִינוּ פִּינּוֹן שְׁבִיטֵל הַמַּס"מ הָאֲנָס בְּמִקּוּמוֹ עוֹמֵד וּפּוֹסֵל הַחֲלִיצָה וְעֵינֵי עוֹד בְּתוֹשׁבוֹתָיו (סי' שֵׁנ"ח): עוֹד הִבִּיא הַב"י פְּזָאֵת לְקַמֵּן בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"ץ לְהַגִּיָּה בְּדְבָרֵי הַטוּר דְהִיכָא דְהוּא אֲנָס שְׁלֵא כְּדִין אַף הִיכָא דְבִיטֵל הַמוֹדְעָא אַפ"ה הַגִּט בְּטֵל וְהִנֵּה לְפִי דְבָרֵי הָרִיב"ש וְגַם הַסְּבָרָא מוֹכַחַת דְּכ"ז לֹא אֲמַרִּינוּ דְהַבְּיִטוּל אִינוּ מוֹעִיל דְּנִקָּא הִיכָא דְהָאֲנָס גְּלוּי לְכָל וּמְפֹרָסֵם אַף בְּלֹא עֵידי הַמַּס"מ מִשָּׂא"כ בְּאֲנָס שְׁאִינוּ גְּלוּי לְכָל אֱלָא מִחֲמַת שְׁאֲמַר לְעֵדִים שֶׁהוּא אֲנָס א"כ פִּינּוֹן שְׁכָבָר פְּסֵל אֵת הָעֵדִים מִנ"ל שֶׁהוּא אֲנָס.

וְכֵן מִיָּרִי הָרִיב"ש וְהַרְשֵׁב"ץ וּלְפ"ד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן גַּם מִהַש"ס דְּאֲמַרִּינוּ בְּעִירוּכִין (דף כ"א ע"ב) עַל מִתְנִי' וְכֵן בְּגִיטֵי נָשִׁים כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אֲנִי א"ר שְׁשֵׁת הָאִי מֵאֵן דְּמָסַר מוֹדְעָא אֲגִיטָא מוֹדְעֵי' מוֹדְעָא פְּשִׁטָא לֹא צָרִיכָא דְעֲשׂוּהָ וְאִירְצִי מ"ד בְּטוּלָה' בְּטוּלָה' קמ"ל דֹּא"כ לִיתְנִי עַד שְׁיִתֵּן מֵאִי עַד שִׁיאֲמַר עַד דְּמְבַטֵּל לִיהָ לְמוֹדְעֵי' עכ"ל הַש"ס: וְהִנֵּה לְכַאוּרָה לֹא הִבְנִיתִי כָּל דְּבָרֵי הַש"ס אֵלּוּ מֵרֵאשׁוֹ לְסוּפּוֹ מֵאִי מִקְשָׁה פְּשִׁטָא הָא אֲדַרְבֵּה הַסְּבָרָא אִיפְכָא נוֹתְנָת פִּינּוֹן דְּמִתְנִי' אִירִי בְּאֵלּוּ שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְאַף דִּידְעֵנוּ שֶׁהוּא אִינוּ רוּצָה בְּשׁוּם אֲנָפֵן א"כ מֵה לִי עוֹד אִם מָסַר מוֹדְעָא ע"ז פִּינּוֹן דְּאֲנֵן כּוֹפִין אוֹתוֹ לְחֹזֵר מִמִּחְשַׁבְתּוֹ וְדִיבּוּרוֹ.

וְהָרִי כֵּן הֵיָה מוֹכַח לְכַאוּרָה אַף בְּדְבָרֵי הַטוּר עַד שֶׁהַב"י דְּחַק עֲצָמוֹ מִן הַש"ס דַּע"כ גַּם כְּזֶה מְהַנִּי מוֹדְעָא וּבְאֵמֶת דִּין זֶה טַעְמָא רַבָּה בְּעֵי: וְהִנֵּה אִם נֹאמַר כְּמוֹ דְּס"ד בְּש"ס בְּקִדּוּשֵׁין (דף נ' ע"א) דְּהַטְעַם דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ כּו' הוּא מְשׁוּם דְּבָרִים שְׁבִלְב אִינָם דְּבָרִים שְׁפִיר אֲתִיָּא הֵךְ סְבָרָא דְּכִינּוֹן דְּכָבָר דְּבַר בְּלִשׁוֹנוֹ קוֹדֵם לְכֵן שֶׁהוּא מְבַטֵּל מֵה שִׁיעֵשָׂה אַח"כ שְׁפִיר הָיִ דְּבָרִים מִשָּׂא"כ לְפִי מֵאִי דְּמִסְקִינּוּ דְהֵךְ טַעְמָא מְשׁוּם דְּמִצְוָה לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי חֻכְמִים וְא"כ ע"כ בְּשִׁעֵת מְעֵשָׂה הוּא חוֹזֵר בְּאֵמֶת א"כ מֵה לִי עוֹד אִם מָסַר מוֹדְעָא קוֹדֵם לְכֵן.

ואף לפי טעם דברים שבלב עדיין לא יתיישב דאטו לא איירי מתני' אלא באופן שלא הוציא מעולם מפיו שאינו רוצה לגרשה זה דבר שלא ניתן להשמע פלל ועוד קשה דמעיקרא מקשה הש"ס פשיטא עד שהוצרך לומר מ"ד בטולג' כו' ולבסוף קא צריך לדייק זאת מלישנא דמתני' ותו דמאי קאמר לא צריכא דעשויה ואינצי פיון דאמתני' קאי קא קתני בהדיא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וע"ז קאמר רב ששת דאם מסר מודעא לא הוי גיטא: והנה לולי דמסתפינא מרבינו הב"י והרשב"ץ זללה"ה הייתי אומר דשפיר הנה פונת הטור דבאמת בהך דכופין אותו להוציא פדין אף במקסר מודעא הנה גיטא כמ"ש לעיל דמה לי אם מסר מודעא או שצעק סתם שאינו רוצה עד שהלקוהו ואמר שרוצה ורב ששת אעלמא קאי היכא דאין כופין אותו להוציא רק בסתם גט וע"ז קא מקשה הש"ס שפיר פשיטא דומיא דהך דמקשה הש"ס ב"ב (דף מ' ע"ב) אי דגיטא ומתנתא גילוי מילתא בעלמא הוא וע"ז קא משני ל"צ דעשוני וארצוני פ"י שהתרצה אח"כ ואעפ"כ נתן הגט מ"ד בטולג' בטלי' סתמא וקא מדייק ממתני' מדקאמרנו בהנהך שפופין דצריך שיאמר א"כ ה"ה בכל שארי גיטין אם כבר נודענו מהמודעא ובקשו אותו שיתרצה צריך שיאמר אחר כך שמיבטל המודעא אבל בל"ז אף אם הרצו אותו ונתן מרצונו כ"ז שלא ביטל בפירושו לא הוי ביטול וכו' מתוך פל הדקדוקים בש"ס שדקדקתי.

גם הטור אתיא על נכון ולכאורה נראה פן גם מדברי הרי"ף זללה"ה שהביא מיקרא זו ריש פ' השולח ושם לא איירי מאלו שפופין אותם להוציא וכן הרמב"ם ז"ל כ' הך דינא דכופין אותו (בפ"ב מהל' גירושין ה' כ') והך דינא דר"ש פתב (בפ"ו ה' י"ט) ומה אעשה שעונותי גרמו לי שלא הבנתי מדוע הוא פשוט כ"כ לכל גדולי האחרונים דר"ש אמתני' קאי וכן כ' ה"ר"ן בפ' השולח וכן מוכח לכאורה שכ' (בפ"ו ה' י"ט) וכן מי שאמר כו' משמע אף דלא הויאונס פלל כמ"ש פל נושאי פליו ורשמו להך דר"ש ולפי שיטתם הא ר"ש מיירי בהך דאונסו דיוע: אמנם מה אעשה השתא בעינא למשפוני נפשין להבין סברתם דאף היכא שפופין להוציא אם מסר מודעא צריכין שמיבטל להדיא (ולא זכר זאת הרמב"ם פלל בפ"ב ה"ל): והוא עפ"י מה דמסקינן בש"ס בקידושין (דף ג' ע"א) דדברים שבלב אינם דברים.

וא"כ גם טעמא דהך דכופין הוא מטעם זה כדס"ד בש"ס נשם ולא כמו שאדחי התם שאני משום דמצונה לשמוע דברי חכמים. וא"כ לפ"ז הטעם עיקר תועלת של הפפ"י הוא משום דאמר שרוצה ומה שמחשב בלבו הוי דברים שבלב א"כ אם מסר מודעא קודם לכן ואמר שמה שיאמר אח"כ ליבטל והוי דומיא דמס"מ לכה צריך שמיבטל בהדיא.

אף עדיין לא יתיישב לפי טעם הרמב"ם ז"ל שכ' שמתהפך עצם רצונו לשמים כשתשש פח הצר. א"כ מה לי אם עוד מסר מודעא אמנם זה גופא צריך להבין למה לי להרמב"ם הך טעמא הא לכאורה לא הוי זאת אלא לפי דיוחויא דהש"ס משום דמצונה לשמוע דברי חכמים משא"כ לפי המסקנא לא בעינו הכי למימר אלא משום דדברים שבלב אינם דברים.

אמנם לפ"ד מוכרח הנה הרמב"ם ליתן טעם זה. דהא קשה איך ס"ד פלל לומר דמשום דברים שבלב הוא א"כ מהו החילוק בין פפואהו ישראל לכפואהו עובדי כוכבים ובין פדין

לשלא פדין פיון שאמר בפה מלא רוצה אני לכן נתן הרמב"ם ז"ל טעם דבמקום מצוה הנה אמירתו בלב שלם משא"כ אם מסר מודעא קודם לכן הרי שביטל דבורו שיאמר אח"כ לכה צריכה לבטל גם זאת: תשובה זו חסרה בסופה וחבל על דאבדין: סימן יז שאלה ע"ד איש א' שהחזיק שמו בעיר שהוא לוי ונשא אשה וגרשה וכו' בגט שהוא לוי ונשאת האשה לבעל ואח"כ נתנדע שהמגרש לא היה לוי ונתן לה ג"פ אחר.

אם מותרת להיות עם בעלה השני וגדול א' מגדולי דורינו נסתפק בזה והיה ביום ג' י"ג פסלו תר"ג לפ"ק. תשובה בעזהי"ת אשר בו בטחתי ויעזרני להנחני בדרך האמת בתורתו ית"ש אכ"ר: הנה תוכן הענין תלוי אם נימא שהוא בכלל שינה שמו ושמה דאיתא בגיטין (דף פ' ע"א) במתניתין תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה.

והנה התוס' שם ד"ה ושם עירו כו'. כ' ר"ת לכאורה להביא ראיה מפתובות (כ"ד ב') דאין שטר נפסל בכך אמנם האחרונים הסבו דברי ר"ת לומר דלא קאמר רק לענין שטרות וללמוד מזה לענין גיטין שאין העדים נפסלים בכך אבל ס"ל באמת דהוי שינוי השם.

וכן מסיק הגאון בעל נוב"י מ"ק (סי' פ"ט יעו"ש). ולכאורה באמת משמע פן מדברי הרא"ש שם וא"כ לכאורה תלוי זאת במחלוקת הפוסקים אשר הובאו ברמ"א (סי' קכ"ט סעי' ז) באם לא כתב לוי ולמאן דפסיל שם כש"כ ה"א דפסול ואף דשם הסכימו פל גדולי האחרונים להכשיר עדיין יש להסתפק בכגון דא דכתוב שיקרא.

וכן משמע בתשובות מהר"ם לופלין: אמנם כ"ז הוא דוקא באופן דלא הוחזק בעיר ללוי אבל אם הוחזק בעיר ללוי. לכאורה הוא תלוי במחלוקת רש"י והרא"ש ז"ל שהובא בסעי' יו"ד דלרש"י ז"ל אם נשאת ל"ת אמנם המעיין יראה דהא הרא"ש גופא מודה בהחזיק שמו דמהני כמו דאיתא בגיטין (דף ל"ד ב') א"ר אשרי והוא דאמתחזק בתרי שמות ועיקר מחלוקתו דהרא"ש ורש"י הוא אם מהני חזקה לשם אביו ויעינין בב"ש שם אבל ללוי פשיטא דמהני חזקה דהא זהו נ"מ לדידיה והוא יכול להעלות לעצמו שם לוי.

ולפי דעתי דומה ממש לדין זה המובא בשו"ע א"ע סעי' ז' ה"ג"ל אם כתב הרב או החכם דכשר אעפ"י שאין קורין אותו פן וכמבואר שם: והנה נחקור סברת הרא"ש שחילק בין שמו לשם אביו וז"ל בתשובה (פלל י"ז סי' י"ב) תמה אנכי על המכשירין אף אם יוכל אדם לשנות את שמו ולקרות לו שם אחר פדאמר"י ג' דברים מבטלין את הגזירה וי"א אף שינוי השם כמו שמצינו באברהם ושרה אבל שם אביו איך יכול לשנות והרואים הגט וכו' בו יוסף בן שמואל יאמרו אינה מגורשת כי שם בעלה יוסף בן שמעון ולכאורה אין להבין סברת הרא"ש זו מה לי אם לא יכול לשנות הא עכ"פ הוחזק בשם הזה ושוב לא יטעו: אמנם חפשי ומצאתי בפסקי מהאר"י (סי' קל"ח) דטעמא דהרא"ש דוקא היכא שידע שם אביו והחליף בכוננה אז מטעם זה הרואה לא יאמר שזהו באמת יוסף בן שמעון אף הסב שם אביו לשמואל משום דלא חציף [פדאיתא ב"ב דקס"א ע"ב לא חציף אינש לשונוי לשמיה דאבנה סימנא] וכש"כ ה"א דלהחליף הוי חציפותא טובא אבל אם בטעות ודאי דיכול להחזיק: אמנם איך שהוא בגידון לוי.

זו שנייה בדידיה ג"כ ולא הוי תציפיותא לאחזוקי שמיה בלוי. פי זה מצוי ובפרט שהוא יתום ולא ידע נדאי יאמרו שזה טעה וסבר שהוא לוי ולכך אחזיק נפשיה: וכבוד א"ז הגאון מוהרר"ח זללה"ה.

כ' בתשובה אחת דהרא"ש מיירי באופן שלא היה חזקה על שם אביו רק שמואל רק הכל היו יודעין ששמו שמעון ובדידיה אף כה"ג מהני כמ"ש יוסף וקורין אותו יוחנן ומסיק שם דבכה"ג שלא היו יודעין במקום הפתיכה והחתימה ששם אביו הוא לא פן גם הרא"ש מודה דלא בעינן גט אחר.

ומסיק פן להלכה למעשה: אמנם הרב דשדי ביה נרגא אטעיתי' דברי הח"מ (בסי' י"ג) דמחלק שם בין גט שנפסל מחמתלעז לגט שכ' בו לוי ואינו לוי. וסבר שלעז דשם היינו טעם דפסיול הגט ומזה יצא לו דטעם דלוי הוא ע"כ גרע ובאמת לא כן הוא נדאי גם הטעם דלוי הוא מטעם לעז דלא גרע מאלו כ' שם אביו אחר.

ולעז שהוזכר שם בח"מ היינו שהפסול לא היה באמת רק הוציאו לעז על הגט: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין. סימן יח פגון דא צריף לאודועי ע"ד שם המגרש אליעזר זאב דמתקרי אליעזר משום דשם וואלף נשתקע ולא נקרא מעולם בשם וואלף לכה פתבתי דמתקרי אליעזר וכו' דעת האחרונים.

ובפרט הגאון בעל טיב גיטין (בליקוטי שמות סי' כ"ח). ובשם אבי המגרש אריה צבי המכונה הירש משום דנשתקע שם (ליב) לגמרי ויעניין שם (בסי' נא"ו) ואף שכ' שם (ס"ק ז') דלחוש לדעת הב"ש יש לכתוב הירש דמתקרי אריה צבי.

הן מנהגינו פה הוא תמיד פדעת הגאון בעל נוב"י. ובפרט שאין חשש בזה אף לדעת הב"ש ובפרט פאן יהא סותר דמתקרי של המגרש ואביו אהדדי.

דברי המסדר אליעזר יצחק בהגאון מו"ה הלל זללה"ה מוולאזין. מה שכתב להגאון הגדול מו"ה יוסף זצ"ל אב"ד דק"ק סלוצק.

אחד"ש פכוד תורתו ברחימו באתי מן המודיעים ולפנים ע"ד הגט הנשלח שכתבו לו בשם הלזדה של המגרש היה נפתלי הירש אלי' ועכשיו קוראים אותו פולם הירשל לבד ושם נפתלי ואלף' נשתקע רק בכתובה צנה אביו לכתוב נפתלי הירש אלי' ובקריאתו לתורה וגם חתימתו הוא צבי הירש.

ואני פתבתי בהגט רק שם הירשל לבד וזהו טעמי ונימוקי פי שם נפתלי ואלף' פבר נשתקעו לגמרי ואין זכר למו. וכבר הכריע הב"ש וכל האחרונים שאין לכתוב פלל שם שנשתקע.

ויעניין בב"י שם לענין חיים באבאנטי שנשתקע שם חיים ואף שכ' בכתובה השמות אלו הדבר פשוט וכן מבואר בליקוטי שמות להגאון מ' זלמן מרגליות ס"ק ל"ט דמשום זה לא יצא מפלל נשתקע אף על שם צבי יש לדון לכאורה אם נחשוב אותו לנשתנה שמו מחמת איזה דבר וצריף לכתבו גם ע"ז נ"ל פשוט שאין לכתבו דהא לשיטת התוס' והרא"ש יש לכתוב לכתחלה רק החניכה שהכל קוראים בו פגירסתם וכך היו נקניי הדעת כו' ואף לדעת הרמב"ם וסייעתו שאנו מחמירין פנוותיה לכתוב אף שם הקודש לבד מש"כ

הב"ש ושאר אחרונים דיש להשוות פלוגתתן הדבר פשוט ומבואר אצלי דלא פליגי אלא היכא ששם הקודש היה עיקר השם וממנו נסתעף התניכה שהפל קוראים בו משא"כ אם התניכה היה עיקר השם וממנו הסתעף השם הקודש.

כמו בנ"ד שמתחמת שקראו אותו הירשל קראו אותו וגם חתם א"ע צבי ודאי דאין לכתבו ובפרט בנ"ד שהקריאה והחתימה היה בטעות. פי באמת ששם הקודש של הירשל היה נפתלי ומבואר באחרונים.

גם הגאון בעל נב"י כ' שקריאה לתורה בטעות לאו מידי הוא. מצורף לזה שבכתובה כ' שם נפתלי ואם יכתבו בגט צבי המכונה הירשל יהא סותר להכתובה וזה מבואר באחרונים שעכ"פ יש לחוש שלא יסתרו זא"ז הגט והכתובה בשמות ע"כ הדבר פשוט אצלי שאין לכתוב שם צבי פלל רק הירשל כמו שקוראים אותו הפל בפניו ואכ"ז צריך להודיע לכת"ר דעתי והי' זה שלום וברכה מאדה"ש פסאו יהא נכון על כל טוב וברכה כאות נפ"ש כת"ר ונפ"ש ידידו עוז.

אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מונלאזין. יום ג' ט' אדר תר"א לפ"ק פה וולאזין. סימן יט שאלה מי ששמו מעריסה צבי זאב. ועתה רובם ככולם קורים אותו הירשל לבד. רק קצת קרוביו קוראים אותו הירשל וועלוויל. איך לכתוב בגט וחתמתו הוא צבי זאב. ולתורה עולה בשם צבי לבד. וד' יורנו דרף האמת בתורתו: תשובה בעזהי"ת הגה יענין בטיב גיטין (בליקוטי שמות אות ג') מבואר דמדינא א"צ לכתוב רק שמות העריסה. וא"כ לפ"ז יש לכתוב צבי זאב המכונה הירשל (וועלוויל). רק לרונחא דמילתא יש לכתוב השם האחד שקורין בו לבדו.

וכ' שם דדוקא אם פולם קוראים אותו בשם א' אבל אם מקצתם קורים אותו גם בשני שמות אזי אין לכתוב רק השני שמות. שמה שקורין אותו המקצת בשם אחד הוי קיצור השם ואין לחוש לזה: ויענין בס"ק ג' ה"ל וכן לקמן ס"ק ו' שיכול לכתוב אף בהיפוך בתחילה שם שנקרא בפי כל ואף דלכאורה הוי השני עיקר אמנם לזה הוי תרון פיון שהפל קורין אותו בו ויענין שם אות ח' דאם בקריאתו יש ג"כ שם קודש יש לכתוב דמתקרי ואם שניהם חול יש לכתוב המכונה: סימן כ להבד"צ דק"ק הראדאק.

קבלתי מפתכם היום ע"ד מי שנקרא שמו בפי כל שלמה איך ועולה לס"ת רק שלמה יהודא וחותם א"ע לעד בשטר יהודא איך לכתוב בגטוכן ע"ד שם האשה שנקראת בפי כל איטקא איך לכתוב והנני להשיבם בעז"ה: תשובה הגה מה שחותם א"ע רק בשם יהודא איך ולא מזכיר בחתימתו שם השני שלו.

לזה אין לחוש פלל כמ"ש הט"ז (בסי' קכ"ט ס"ק ל"ה) בשם אלעזר והובא ג"כ בב"ש בשמות אנשים בשם ה"ל וכן כ' פל האחרונים דחתימה אינו בכלל קריאה לחוש לזה נגד קריאת העולם ועל"י לתורה.

ע"כ ודאי צריך לכתוב שני השמות שקורין אותו: ואנו נהיגין פה כמו שהכריע הגאון בעל נוב"י והגאון בעל טיב גיטין אצל שם משה יהודא דלא כהב"ש ולפי הכרעתם יש לכתוב בנ"ד שלמה יהודא דמתקרי שלמה איך ולזה מהני ודאי חתימתו לכתוב איך.

בְּאֵלֶיךָ: וְכֹן בְּשֵׁם הָאֱשֵׁרָה יֵשׁ ג"כ לְכַתּוֹב אִיטְקָא בִּינּוֹן שֶׁהַכֹּל קוֹרְאִין אוֹתָהּ כֹּן בְּפִנְיָ וְשִׁלָּא בְּפִנְיָ וְכ"כ הַגָּאוֹן בְּעַל טִיב גִּיטִין בְּגִידוֹן שֵׁם עֵטְקָא.

וְד' הַטּוֹב יִצְיָלְנוּ מִשְׁגִּיאוֹת וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם וּבִרְכָה: ה' ו' אֶדְר רֵאשׁוֹן תִּר"ה: סִימָן כֹּא לְכַבּוֹד אֱלוֹפֵי יְקָרִים מְוִפְלָגִים וּמְשִׁפִּילִים בְּד"צ דְּק"ק קְרַעוּנֵעַ. שְׁלוֹם מֵאֲדָה"ש: הֵן ע"ד הָאֱשֵׁרָה שֶׁהוֹדַעְתִּי לָהֶם מִפְּכָר שְׁנִשְׁאֵת קוֹנְדֵם זְמַן הַפְּתוּב בְּכַתֵּב פְּטוֹר שְׁלָהּ.

סְמוּדָה לְגַבּוּלָם. וְהֵן עֵתָהּ הַגִּיעַנִי צִיר מִבְּעֵלָה עִם גּוֹף הַכַּתֵּב פְּטוֹר אֲשֶׁר לוֹטָה פֹּה וְהִנֵּה לְפִי מָה שֶׁפְּתוּב בְּהַפְּטוֹר שֶׁאֲחֵר שֶׁקְּבָלָה הַג"פ כַּד"ת קְבָלָה עַל עֲצָמָה מְרֻצוֹנָה שִׁלָּא תִנְשָׂא קוֹנְדֵם י"ז אֱלוּל הָעֵבֶר הֵן לְפִי דַעְתִּי אִף אִם הָיָה תְּנָאִי גָמוּר שִׁלָּא תִנְשָׂא עַד זְמַן הַנְּ"ל בִּינּוֹן שֶׁגִּרְשָׁה סֶתֶם וּמַעֲכָשׁוֹ.

(כְּמִבְּנָאָר בְּכַתֵּב פְּטוֹר שֶׁפְּכָר קְבָלָה הַגֵּט) הֲלֹא מְבִנְיָר בְּש"ס גִּיטִין (ד' ע"ד א' וּבִטוֹר וּש"ע ס' קמ"ג סעי' ב') דְּרַק לְכַתְּחֵלָה לֹא תִנְשָׂא וּבְדִיעֵבֶד אִם נִשְׂאֵת יִפְרֹנֵשׁ מִמֶּנָּה עַד שִׁתְּקַיִּים הַתְּנָאִי וְעַכְשָׁיו הָרִי כְּכָר עֵבֶר הַזְּמַן.

וְהֵנִי קִידוּשִׁין גָּמוּרִים לְמַפְרַע וְכ"ש בְּנ"ד דְּלֹא הָיָה תְּנָאִי כָּלֵל אֲלֹא שֶׁקְּבָלָה ע"ע מְרֻצוֹנָה אֲחֵר קְבָלָת הַגֵּט וּכְכָר כ' הַב"ש (בְּסִי' קמ"ה ס"ק ט"ז) דְּבִנְתְּגָרְשָׁה סֶתֶם וּקְבָלָה אֲח"כ אִף שִׁלָּא קִיּוּמָה דְּכָרִי אִין חֲשֵׁשׁ אִיסוּר יַעו"ש: אָמְנָם בְּנ"ד שֶׁאֲוֹמְרֵת שֶׁקְּבָלָה עַל עֲצָמָה בְּשִׁבּוּעָה אוֹ ש"ד שֶׁצָּרִיכָה לְקַיִּים וְכִמוֹ שֶׁמְבִנְיָר שָׁם (בְּסִי' קמ"ה סעי' ט') וְלִתְקַנַּת הַר"י מִפְרִי"ש יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁיִּקְדָּשָׁה עוֹד הַפַּעַם.

מִשּׁוֹם דְּתַלִּי בְּפִלּוּגָתָא אִי עֵבִיד מְהִינִי וְאִף דְּהַתּוּס' תְּמוּרָה (דָּף ו' ד"ה וְהַשְּׂתָא) כ' דְּבַכָּה"ג אִף רְבָא מוֹדָה אָמְנָם הַגָּהֵת מְרֻדְכִי לֹא כֹן ס"ל וְהוּבָא דִּינּוּ בִּינ"ד (סִי' ר"ל בַּהֲגַה"ה) וְכֹן אֲסִיק הַסֵּמ"ע בַּחו"מ (סִי' ר"ח ס"ק ג') וְהַשְּׂ"ף שָׁם דְּהֵנִי עַכ"פ סְפִיקָא דְּדִינָא.

וְאִף דִּי"ל דְּקִידוּשִׁין עֲדִיף טְפִי כְּמוֹ שֶׁפְּתַב הַגָּאוֹן בְּעַל נוֹב"י מ' תְּנִינָא (סִי' קכ"ט אה"ע בְּהִיטָר ז' יַעו"ש). אָמְנָם עַכ"ז יֵשׁ לְחַוֵּשׁ לְחַוֵּמָא לְקַדְשָׁה שְׁנִית וּבִלָּא בְּרָכָה אֲבָל מִצַּד הַדִּין הִיא א"א גָּמוּרָה וּמְוִתֵּר לּוֹ זֶהוּ הַנְּרָאָה לְדִינָא: וְהָמָּה בְּגַבּוּלָם יִרְאוּ לְגַעּוֹר בְּהַאֲנָשִׁים שֶׁעָשׂוּ הַקִּדְוּשִׁין בְּלִי שׁוּם רַב וּמוּרָה וְשִׁלָּא כְּדִין וְכַהֲלָכָה וְרֵאוּי לְמִיגְדָר מִקְּלָתָא שִׁלָּא יוֹסִיפוּ עוֹד לְעַשׂוֹת כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּגַבּוּלָם.

וְד' הַטּוֹב יִכְפָּר בְּעַדָם וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם וּבִרְכָה מֵאֲדָה"ש וְתַחַל שָׁנָה וּבִרְכוּתֶיהָ כְּנִפְשָׁם וְנִפְשָׁם דִּידָם אֲלִיעֶזֶר יִצְחָק בְּהַגָּאוֹן מ' הַלֵּל זִלְלָה"ה. סִימָן כַּב פְּתִיבָה נְעִימָה וְחַתִּימָה טְבָא יְהִיבָא לְכַבּוֹד אַה' יְדִידֵי הֵן נְגִידִים מְוִפְלָגִים יְקָרִים וּמְשִׁפִּילִים בִּינְרָאֵת ד' אֱלוֹפֵי הַקְּהָל רוֹזְנֵי מְנַהֲלֵי עֲדַת יִשְׁרוּן דְּק"ק הַרְאֵדָה ד' עֲלִיָּהֶם יִחִיו וְיִתְפָּרְכוּ: יְדִידֵי מְכַתְּבָם ע"י הַצִּיר מוֹכ"ז נְכוֹן הַגִּיעַ לְיָדֵי עַש"ק הָעֵבֶר עֲרָף חֲצוֹת הַיּוֹם מְדִי בְּאֲתִי אֲזִי מְקַבְּלָת פְּנֵי חוֹתְנֵי וְדוּדֵי הַרְבַּ הַגָּאוֹן שִׁי' (הוּא כְּבוֹד א"ז הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל בְּדוֹרוֹ מו"ה יִצְחָק בְּהַגָּאוֹן רִשְׁכַּבָּה"ג מַהֲר"ח זצ"ל) בְּדָרְךָ נְסִיעֶתוֹ ע"כ נִתְאַחַר תְּשׁוּבָתִי עַד עֵתָהּ וְהַנִּיּוֹן לִי כִי הִרְצִיתִי הַדְּבָרִים עֵתָהּ לְפָנֵי כַחו"ד הַגָּאוֹן שִׁי' לְחַוֵּשׁ גַּם דַּעְתּוֹ הַגְּדוֹלָה בְּזָה וְזֶה תְּשׁוּבָתִינּוּ: ע"ד הַשׁו"ב וּש"ץ דְּמַחְנִיָּהֶם אֲחֵר כָּל הַמְּכַתְּבִים שֶׁהַגִּיעַנִי מֵהֶם גַּם מִהֲרַב הַמ"ץ דְּמַחְנִיָּהֶם גַּם הַג"ע אִינּוּ נְרָאָה שׁוּם דְּבָר לְגִרּוּעַ חֲזָקָתוֹ.

ומדינא הוא בתוקתו הראשונה בכשרות פמאז פן עתה. ומכש"כ גם על היותו שליחא דציבורא בימים הנוראים ודאי שבתוקתו קאי ואדרבא אין הימים אלו גורמים להיות איש גרדף מהם ולראות בתקלתו חנם ח"ו וכמה שנאוי הוא המחלוקת לפני המקום.

וד' אשר שמו שלום הוא ישים שלום במחניהם. וכדאי הוא השלום לשמוע שונעת עמו ישראל ולהעלות זכרונם לטובה בימי הזכרון הבע"ל על כל טוב ותכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה פנפשמ ונפש ידידם במוצאי מנוחה זכור ברית כו' בשלום ורב טוב לפ"ק והן להשקית דעת המערערים שערערו עליו קיבל על עצמו בפני (ואם ירצו מסתמא יקבל גם בפני מנהיגי עירם) להסיר מעליו שום פקפוק מכאן ולהבא ולהתנהג עפ"י יראת ד' כל הימים פראוי לשו"ב וש"ץ דמתא.

ואין בו עוד שום חששא בדבר: גם מדי דברי בו התרצה עוד שאם ירצו אני יראה לשחוט בפני השו"ב השני דמחניהם בכל מה דאפשר לרנוחא דמילתא כדי שתנוח דעתם בזה. והגנין גם לנו להיות דעת הבריות נוחה פאחת בלי שום פירוד לבב ח"ו.

וד' יברך את עמו בשלום: פה דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מונלאזין. סימן כג החוה"ש מאדוה"ש לכבוד ידיד ד' ונפשי הרב המאוה"ג חוב"ק מפורסם בתורה וחסידות כש"ת כמ' משה יהונתן דובער הלוי נ"י מסטנאב.

יהי שלום בחילו לאורייתא. הן קבלתי בשעה זו עת המנחה מכתבו ע"י ר' ביינוש והן מה שנסתפק מר מדינא כיון דאין לה נסת עדיין אסור משום בטול פ"ו לפ"ד אין להסתפק בזה כלל כי מוכח בכמה סוגיות בש"ס.

דאף אשה שלא ראתה עדיין יכולה להתעבר. והעולה על זכרוננו לע"ע (פתובות דף י' ע"ב) דא"ל ר"ג לה זכה במקחה אף שהיתה ממשפחת דורקטי שאין לה דם בתולים ונדם גדה.

ואף ששם קאמר שאין בניה מרובים. הגינו בדורקטי שלא יהיה לה לעולם דם גדה אכל עכ"פ מוכח שיכולה להתעבר.

דאל"כ הרי הוי מקח טעות דומיא דנמצא איילונית וכן מוכח להדיא בגדה (דף ח' ע"ב) ילדה וראתה דם מחמת לידה עדיין אני קורא אותה בתולת דמים מוכח להדיא דיכולה להוליד אף שהיא בתולת דמים שלא ראתה דם מעולם גם מציינו בגדה (דף ס"ו) רבינא איצעסק ליה לבריה בי רב חנינא כו' א"ל מאי האי כו' א"ל אימר דאמר רבא בגדולה דקא חזי דמא בקטנה דלא חזא דמא מי אמר.

א"כ הרי היתה קטנה עדיין שלא ראתה מעולם [וודחק לומר דכבר היה לו בנים לבריה דרבינא וקיים מצות פ"ו דלישנא דאיצעסק ליה משמע באשתו הראשונה] וכי עבר ח"ו בריה דרבינא על ברייתא (שם י"ג ב') דאסור למנסב קטנות דלאו בנות אלודי.

אלא ע"כ מוכח דכיון שהגיעה לכלל שנים שראויה לילד אף שאין לה נסת גדות עדיין חשבנין לה לראויה לילד ובפרט שהוכחתי שילדות אף אם לא ראו. א"כ מכ"ז נראה לפענ"ד לדינא באמת שאין בו חשש אסור וביטול פ"ו כלל.

אף בגופא דמילתא אם אעפי"כ לבו נוקפו מצד מדת חסידות פיון שאינו ברור כ"כ עפ"י הטבע. ויש לפניו אופן אחר אנו מה נעני אבתריה מי עלה שמים לידע הזה ינכשר או זה את כת"ר המדע למי לבו משוף יותר לגמור יגמור בכי טוב וד' יסכים על ידו להצליחהו על פל טוב ושלום פנפשו: סימן כד מה שכ' להגאון הגדול ר' דוד אב"ד דק"ק נאוןארעדאק בעה"מ ס' גליא מסכת: שאלה ע"ד שאילתא.

אם בעיר אחת נמצאו בועות על בני מעיים של כמה בהמות ומהם בדרקו ונמצאו נתמסמס הפשר תחיתיהם ומהם לא בדרקו כלל וצנה מורה אחד שיבדרקו מכאן והלאה כל המעיים של כל הבהמות.

והטבחים לא שמעו לקולם והשליכו המעיים אח"כ בלא בדיקה היכי דינא אם לאסור הבהמות. או גם הכלים שנתבשל: בעזה"ל ותורתו ינחני בדרך האמת: תשובה ואחנה לפני הוד כת"ר דעתי הקלושה בענין זה.

אשר אין ראוי להחמיר בדיעבד אם לא נבדק פי גם אם נאמר שזהו מיעוט טריפות המצוי שצריכה בדיקה כמו בדיקת הריאה. הלא פסקינו לדינא שזהו שאוסרין אם נאבדה הוא רק מטעם קנסא ואיך שיהי' אם בדיקת הריאה הוא מדינא דגמ' כדעת הרשב"א וגדולי הראשונים ודאי אין לדמות לה.

ואף אם הוא פדעת הרמב"ם אשר פשט לשונו משמע שזהו רק מנהג הגאונים. ג"כ אין לדמות כי פיון שהם תיקנו בדיקתה תיקנו גם הקנס כמו שמשמע בש"ך בכ"מ פדי שיועילו בתקנתם ולצירוף הקולא נ"ל שבאמת פשטא דסוגיא דביצה (דכ"ה ע"ב) אשר ממנה נובע דינא דבדיקת הריאה לדעת הרשב"א.

יותר מתניי שבת הרבה לפי דעת רש"י והתוס' דשם ד"ה אורח ארעא דפי' דמאי דאמרין נטיעה מקטע רגליהון דקצבייא. אינו אלא לענין שנענש כשוגג ולא כאונס כי כבר אסקינו דאורח ארעא קמ"ל.

דלדעת הרשב"א ע"כ צ"ל דבגמ' גופא מחלק דלכתחילה צריכה בדיקה ומדמצינו בכ"מ דלא בעי בדיקה ע"כ דמחלקי בין ריאה לשאר טריפות. ולמה לא נזכר זאת בגמ' כלל. עד שנצטרף לומר שחכמי התלמוד סתמו דבריהם פעם הכי ופעם הכי. ונחלק בעצמינו ודאי יותר פשוט לפרש כפרש"י והתוס' דשם.

ואם פשטא דסוגיא נפרש כפירש"י ותוס' יתיישב ג"כ מה שהקשה הפ"מ על הרמב"ם נגד הירושלמי ומדרש ילמדנו. ששם איתא להדיא בדיקת הריאה.

ולפ"ז יתיישב כי הוא נגד פשטא דסוגיא דבבלי. וא"כ פיון דחזינו דסוגיא דידן ס"ל דלא בעי בדיקה הרי חזינו דאף טריפות הריאה דמצוי לא בעי בדיקה מכ"ש בנ"ד דלא בעי בדיקה לכתחילה אף דמצוי אינה בהמות שהי' בהם בועות: אף ביותר נ"ל לומר בגופא דהא מילתא דבועות אין לו עיקר ושו"ע י"ד ס"א ר"ק מאו"ה הביאו הרמ"א בשו"ע י"ד (סי' מ"ו סעי' ו') והביאו בד"מ (סי' מ"ו) וז"ל מעיים או קורקבן כו' אכלה נא את פני כת"ר שישים עיניו בדברי האו"ה גופא ועיני כבודו יחזו פי נראין דבריו שמדמה מעיים לריאה נאמת שהוא דלא כהב"י.

אף לדין אין נפקותא פלל פיון דפסקינו דאף בריאה לא בעי שום בדיקה בבועות לעולם פשר. וקרוב לומר שהאו"ה קאי בשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דמים עכורים וסרוחים פסלי אף בריאה.

א"כ בעי בדיקה לכה פוסק דגם בבני מעיים הדין כן. אבל לדין דפסקינו דאף בריאה פשר בכל הבועות א"כ כש"כ בבני מעיים.

ואף דהש"ף (בסי' ה"ל ס"ק ט"ז) נדאי הרגיש זאת וכ' דלא טריף אא"כ נתמסמס הבשר תחתיו וכן הביא בשם רש"ל. אף מנ"ל דצריף בדיקה פלל מהו בתורה הבועה והרשפ"א חולק על דברי הרמב"ם (פ"ז מהל"ש הלכה י') דס"ל דבעי בדיקה בבועה על הסמפון.

וראיתו מדקאמר בגמ' תולין (דף מ"ח ע"ב) ולא אמר להו ולא מידי משמע דלא בעי שום בדיקה. ומנ"ל לומר דבבני מעיים בעי בדיקה.

ואולי ס"ל האו"ה פדעת הרמב"ם וריא"ז דס"ל דבעי בדיקה בסמפון. אבל לדין לפענ"ד האי דינא ליתא דנבעי בדיקה בב"מ: סימן כה הן בגוף הדין כל הבועות דבני מעיים אין לו שום עיקר ושורש בגמ' ולא בפוסקים הראשונים ואדרבא בכ"מ משמע דאם נמצא אף בועות בשאר איברים לא בעי שום בדיקה ודא דהא פסק הב"י דלא אשכחן בועי וסירבא אלא בריאה ושורשו מגמ' אין לה בטריפות אלא מה שזמנו חכמים ותו יותר יש לתמוה דאף בריאה הנזכר הריעותא בבועות שלא בגמ' אסקינו דלית לן בה.

והלכה מרונחת דלא מצרכינן שום בדיקה מבפנים אם מליא מוגלא. ואם הבשר שתחתיו בריא רק נחשב לריעותא אם מצטרף לה עוד אחרת ליצעות תרתי לריעותא.

וגם לא מציינן שום מקום להצריף בדיקה תחת הבועה. ומנין נמצא לנו חומרא חדשה דבבני מעיים אם נמצא בועות להצריף בדיקה מבפנים אם הבשר תחתיו בריא ונתחלת הדין זה נובע רק מאו"ה הביאו בד"מ (סי' מ"ו) וז"ל מעיים או קורקבן פרנגולת לפעמים יש בהם בועות פשר רק שלא ניקב הקורקבן והדקים.

אבל אם הבועות כ"כ הרבה עד שנסתמו המעים טריפה ויש לנסות ע"י קש או נוצה. וגם עתה נוכל לבדוק בזה מאחר שלא ניקב בו נקב מידי דהוי אכל בועות הריאה אע"ג דאינו מצוי כ"כ כמו בועות הריאה ובהגה"ה שם יש לחתוך הבועות אם יש בה לחות טריפה: והנה ע"כ הג"ה זו חסר מדברי או"ה גופא.

דאל"כ אין המשך לשונו עולה פהוגן דהתחיל להקל שנוכל לסמוך על בדיקותא. ומסיק אע"ג דאינו מצוי כ"כ ע"כ דחסר זה שצריף לבדוק בפנים.

וע"ז כ' מידי דהוי אכל בועות הריאה כו' [ולכאורה יש להבין היכן מציינו בדיקה בריאה בבועות. אף לא נפלאת היא שהאו"ה ס"ל בשיטת הרי"ף והרמב"ם (הביאם הטור ססי' ל"ז) דבועא בריאה מלאה מוגלא טריפה.

והיינו לפי גירסתם בגמ' ע"ש. א"כ גם בריאה צריכה בדיקה דילמא מלאה מוגלא.

לפ"ז יש להחמיר גם בשאר איברים אם נמצא מוגלא וגם להצריף בדיקה. אבל לדין דכבר הלכה רונחת אצלינו באין פוצה פה דבריאה פשירה אף במוגלא בלא בדיקה דלא פהרי"ף והרמב"ם בגירסתם א"כ נדאי אין מקום פלל לדברי האו"ה והגהתו.

או שנוכל לומר שפוסק פהרמב"ם. וגם הריא"ז דס"ל דבבועה גדולה צריכה בדיקה נגד הסמפון.

וניש עוד להביא קצת ראיה דהאו"ה ס"ל פשיטת הרי"ף עיין ברא"ש ובטור וב"י (ריש סי' ל"ז) דפלוגתת הרי"ף וש"פ במנגלא אי פשיטה בריאה תלוי בגירסת הגמ' (חולין ד' נ"ה ע"ב) דהרי"ף ו"ל גריס פסול בזוב"ז לקותא.

פשר בזוב"ז מים זפים ומים זפים דכשרים בזוב"ז דוקא דציל וקאי על פרתה על שניהם וגי' החולקים דלא קאמר פלל פסול בזוב"ז וכשר בזוב"ז רק פגירסא שלנו בגמ' שם פשר בריאה פסול בכוליא פשר בכוליא פסול בריאה ומים זפים דכשרים לא קאי רק אכוליא ולא אריאה.

והרא"ש כ' דאף לגי' הראשונה יש ליישב דלישנא דגמרא נקט ובאמת לא קאי רק אכוליא לבד אבל לגירסת הרי"ף יותר פשוט דקאי אשניהם כיון דתני פשר בזוב"ז מים זפים ובתור הכי קאמר ומים זפים דכשרים ע"כ קאי אתרנונייהו.

והנה באו"ה גופי' (פלל נ"ג סי' ד') כ' בשם ר"ש חפני פהן הובא בהגה"א דמנגלא טריפא בכוליא אף אם לא הגיע ללובן ועי' ט"ז (סי' מ"ד ס"ק ו') שפירש וכן עיקר דהוא ע"כ פגירסת הרי"ף ונהרמב"ם דגרסי פסול בזוב"ז לקותא וא"כ דוקא בלקותא בעינן למקום חריץ עיין ס"ז שם אבל לגירסא שלנו שלא הי' כתוב פלל פסול בזוב"ז פשר בזוב"ז ע"כ לא קאי מקום חריץ אלא אמנגלא הרי קמן דהאו"ה קבל גירסת הר"ש חפני שהיא פגירסת הרי"ף.

א"כ יותר נאות לומר דהא דקאמר ומים זפים דכשרים קאי אמאי דפסיק פשיטה בזוב"ז היינו בריאה ובכוליא וע"כ ס"ל דבעכורים או סרוחים טרפה אף בריאה כי למה נאמר דגרסי בהאי סוגיא פהרי"ף בתחלתו היינו פסול בזוב"ז ולא בסופו במה שגרס ומים זפים דכשרה בזוב"ז.

אף איך שיהי' מ"מ יותר נוכל לומר דס"ל פהרי"ף ונהרמב"ם עכ"פ בהא סלקינן דלדין דאף בריאה לא מצרכינן שום בדיקה לבועא אף אם מליא מוגלא עכורים או סרוחים כ"ש בשאר איברים דחזינן בועות לא בעיא שום בדיקה.

ואם נדמה לכוליא חדא דלשון בועא לא מצינן בכוליא ולא פסלינן אא"כ חזינן דמלאה מוגלא ותו דהא מזמי האו"ה לריאה דצרכינן לבדוק אם הי' בו נקב. אף מה לעשות כיון שפבר קיבל עליו פן אדון המורים הרב רמ"א ו"ל בד"מ.

אף אדרבא נראה בעינינו מדוע לא הביא הרמ"א דברי האו"ה האחרונים. וגם ההגה"ה בחיבורו בש"ע יותר משמע לי דבאמת לדין אין לחוש לכ"ז.

ועם שפבר כ' הט"ז ו"ל דחזר מהד"מ משום דאין בועה פוסלת אף בריאה כמש"כ הב"י אף לא אבין דבריו בזה דזהו רק אם נפסול באמת בליחה לחודא וקאמר דאין בועה פוסלת רק בריאה הא יותר הו"ל למימר דבריאה ג"כ פשיטה לפי פיקסא דידן.

והאו"ה לשיטתו אגיל דס"ל בריאה טרפה בעכורים וסרוחים. והש"ף ישב זאת דשם מיירי אם נתמסמס הבשר תחתיו.

אף מנ"ל דצריף לבדוק אם הפשר שלם. הא אף בריאה לא בעי שום בדיקה א"כ בנ"ד אף אם הי' בועות לא הי' לן לבדוק אחריהם כלל מה הם אם במגלגל או בש"ד.

וכש"כ איה נתחזק בזה למיעוט המצוי בטרופות פיון דאין בזה שום חששא כלל. וגם הש"ף דפירש באו"ה דמייירי שנתמסמס הפשר תחתיו משום דהי' קשה ליה דהא אף בריאה פשירה כה"ג פקושית.

לקה תירץ ע"כ דמייירי שנתמסמס אף קשהלפ"ז מנ"ל דחיישי' לבדוק אח"ז. אבל באמת לפ"ז לא קשיא כלל.

והאו"ה מייירי אף במגלגל לחודי' וס"ל פשיטת הרי"ף בריאה אבל לדין ודאי דלא חיישינו לזה. וגם לשיטת הט"ז הוא דלא חיישינו כלל לזה נמצא מחולקים בזה הש"ף והט"ז.

ואף שערב כמ"ג כ' שנהג לפתוח הבעות אפשר נהג זאת מטעם חומרא ומה לנו יותר ממש"כ הרשב"א בתוה"ב על הרמב"ם שהצריף בדיקה נגד הסמפון. מדקאמר בגמ' (חולין מ"ח ע"ב) תזי הנה דקיימי פנדי פנדי כו' ולא קאמר להו ולא מידי משמע דא"צ שום בדיקה וכן הרא"ש ז"ל דייק מזה דבעכורים וסרוחים דכשרה א"כ כ"ש בשאר איברים דלא אמרינו ולא מידי לחוש לפתוח.

והנה זאת היא הנראה בעיקרא דהא מילתא. אף לפי פסק הפ"מ אשר נהג לפתוח וקבל זאת לריעותא דצריף בדיקה וא"כ הוי לכאורה כמו סירכות שיש לבדוקו.

ואף הפ"מ לא כ' שלא ישליכו המעיים רק באנזות בקיץ שאוכלים תולעים ומצא כמה פעמים תולעים אבל בבעות לחודא אין להחמיר לבדוק פולם. אף לפי דברי הפ"מ שצריף לפתוח אפשר פיון דחזינו דמצוי הו ריעותא.

ובריעותא דא צריכה בדיקה הוי ממש פסירכות הריאה דיש ג"כ מהם דכשרה. אפ"ה פיון דמצוי סרכות וכל סירכה צריכה בדיקה לקה מצריכין לבדוק כל הבהמות.

אף גם בריאה גופא נחלקו בה גדולי ראשונים. אם מחמת סירכות לחודייהו צריכה בדיקה ועיין בכה"ג (ריש סי' ל"ט) שהביא בשם ת' משפטי שמואל שח"י טריפות נמצא בריאה לחודא ומשום הא צריכה בדיקה.

ואולי משום סירכות לחודייהו לא היינו מצריכים בדיקה. והואיל ואתא לקמן הא מילתא דבדיקת הריאה נימא בה מילתא.

הנה נחקור נא האי בדיקותא דריאה אם הוא דינא דגמ' או תקנת הגאונים. הנה הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן הביאו ראיה מגמ' (ביצה ד' כ"ה ע"ב) נטיעה מקטע רגליהון דקצבייא כו' דזהו הטעם משום סירכות הריאה צריכה בדיקה.

עי' שם תוס' ד"ה אורח ארעא קמ"ל דכ' בפירוש דלכתחלה א"צ שום בדיקה מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג ולא כאונס עכ"ל ע"ש. וע"כ משתמע כד מהגמ' דאי בפירושם משום דהריאה צריכה לבדוק א"כ למה ליה למימר אורח ארעא קמ"ל מדקשה ליה לר"ה דאמר נשחטה הותרה ושני דצריף לבדוק הריאה משום דהוי מיעוטא דשכיחי ור"ה מייירי בשאר טריפות ולמה ליה למימר אורח ארעא.

הא לדר"ה דינא הכי פיון דאפשר לברורי מבררין וע"כ דייקי פשטי דגמ' כפי' התוס' ואם הם מפרשי דאורח ארעא היינו לכתחלה מדברבנן א"כ מנ"ל דמשום הריאה לחודא צריכה לבדוק.

דילמא פתר פולם בדיקה בעי לכתחלה ואפשר לומר דמשמע להו מדוכתא אחרנא דלשאר טריפות לא בעי בדיקה אף לכתחלה וע"כ צריף לאוקמי זאת בריאה. אף קשה למה לא נקט כפי' התוס' דמדוקדק יותר לישנא דגמרא וגם ע"ז הקשה הפ"מ (בפתיחתו לס"ל"ט) שאין ראיה מפל המקומות שהביאו דבשאר טריפות א"צ בדיקה לכתחלה וגם על הרמב"ם סיים בתימא וא"כ מוכח להדיא ממתניתין דא"צ שום בדיקה בעולם.

וא"כ גם מירושלמי אין שום ראיה נגד ש"ס דידן וכ"ש מהמדרש ילמדנו נגד ש"ס דידן. וא"כ חזינו דאף בסניכות הריאה הבדיקה אינו אלא מצד המנהג כש"כ בשארי אברים.

גם מה שהביא הלב"ש בשם הרמב"ם (פי"א מה"ט הל' י"ב) אם נולד שום חשש צריף בדיקה. במחילה מפבדו שגה ברואה דהרמב"ם (באותו הפרק הל' ג') סיים ג"כ אלא הרי הו בנותק היתר עד שיולד דבר שחוששין ואם"כ בודקין על אותו דבר בלבד.

וכ' את"כ כל הלכות בדיקה והיינו בדיקות שמוזכרים בגמ' משמע דוקא דבר שמצינו שצריף בדיקה ולא דבר אחר. ובאמת שם ברמב"ם (הל' ה') פסק דגם בריאה פבועה עם ליחה צריף לבדוק הסמפון שתחתיו ואנן לא פסקינו פנותיה: ועתה בעזר השי"ת החונן לאדם דעת נתחיל לדבר בענין מיעוט הצריף בדיקה מהיכן מקורו.

הנה עיקר מקורא דהאי מילתא הוא מפסחים בבדיקת בית וגם ברוב מצויין אצל שחיטה דצריף לשאלניהו. או בריאה דמצרכי בדיקה משום דשכיחי בה טריפות היינו שמצוי בה טריפות.

אבל פאן פיון דיכול להיות שהבועות אינן מחמת נקבים לא מחזקין לריעותא וכן נראה להדיא מלשון הרשב"א בתה"א (ד' ל"ה) ונ"ל וכיון שיש סניכות כו' [התשובה זו נחסרה בסופה וחבל על דאבדין]: סימן כו בגידון רואה מ"ת ידידי מכתבו הגיעני ע"י הציר מוכ"ז והן ביני וביני קרבו ימי דפוריא לאו יומא דשמעתתא גינהו לירד לעומקה של הלכה ע"כ נתעפב תשובתי עד היום: ע"ד השאלה באשה א' שכבר פסקה מלהיות לה אורח פנשים שאירע לה ג"פ שמצאה בפוקר על העד של בעלה שקנח בו אחר תשמיש מלוקלף בדם.

רק שהעד לא הי' בדוק מקודם ואעפ"כ הי' הפתם טמא שהי' בו פשיעור טומאה. והאשה אומרת שמרגשת פאב בשעת תשמיש.

עכ"ל השאלה: והן ידידי האריף למעניתו לינשב דעת הרמ"א ז"ל (בשו"ע יו"ד סי' קפ"ז סעיף ה') מהחולקים ומקשים עליו מלישנא דהש"ס. והנה יפה מתקבל פירוש ידידי בהסוגיא וכן משמע מדברי הסמ"ג שמפרש פציון זה.

אמנם אף למותר הוא כי פבר קיימו האחרונים ז"ל דברי הרמ"א ז"ל להלכה. רק שהגאון בעל ח"צ השיג עליו מהו מתני' דפ' הרואה פתם (נדה נ"ח ע"ב) מעשה פא לפני ר"ע

כו' אם יכולה להתגלע כו' עי' שם ויעניין בנוב"י שהארץ ליישב גם דבריו והעלה ג"כ פהרמ"א: אמנם בנ"ד באשר גם מפה נדאית ליחא רק פאב בעלמא.

וע"ז פבר יצאו פל גדולי האחרונים לחלק על הגאון בעל שבו"י והעלו דכאב אינה פמפה ע"ז אנו צריכין לדון: והנה אם נבא לכתוב ולסבב פל דברי האחרונים ז"ל בתשובתם ובפסקם אין אנו מספיקין.

ע"כ נראה בעז"ה אף ללקט אמרים מרבתינו הראשונים ז"ל ומקורם בש"ס. אולי יעזרני ה' להוציא דבר מה הנוגע למעשה בנ"ד.

והחונן לאדם דעת ית"ש יחננו בינה והשפל לכנין לאמיתה של הלכה בא"י למדני חקיך ונה החלי בעזהי"ת: איתא בש"ס (נדה ס"ו א') בסוגי דרואה מ"ת ואם יש לה מפה באותו מקום תולה במפתה ואם יש לה נסת תולה בנסתה ואם היא דם מפתה משונה מדם ראיתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מפה יש לי במקור שממנה דם יוצא עכ"ל: והנה שיטת הרשב"א בתה"א (סוף ש"ד הובא בב"י) דלא בעינו שידע נדאי שמפתה מוציאה דם.

והגמ"י בשם סה"ת סבירא לי דבעינו שידע שמפתה מוציאה דם. והמרדכי כ' בריש שבועות ואם יש לה נסת זמן קבוע שהיא רואה נדה תולה בנסתה שיוכלה לומר זה הדם שהיא רואה טהור הוא שעדיין לא הגיעה וסתה.

ואם יש לה מפה כו': והנה מחלוקת הרשב"א ובעל סה"ת תלוי בגירסא שבש"ס שלנו מסיים ונאמנת אשה לומר כו' שממנה דם יוצאה. ובתוספתא דפרק ח' דנדה כ' סתמא ונאמנת אשה לומר מפה יש לי באותו מקום.

והנה הרשב"א ז"ל תופס גירסת התוספתא לעיקר. והסה"ת תופס גירסת הש"ס לדינא: ובדברי המרדכי ז"ל פבר נבוכו בו האחרונים אם פונתו שלא בשעת וסתה לא בעינו מפה פלל או דבעינו מפה מ"מ: והנה עפ"י אלו הג' שיטות מבוארים דברי הרמ"א ז"ל ויעני' בבבאורי הגר"א ז"ל בשו"ע (סי' הנ"ל ס"ק י"ד ובש"ף ס"ק כ') אם הוא פמכריע או שמפרש פן דברי המרדכי: והנה עינתי ברוב דברי האחרונים ז"ל בתשובותיהם המצויים אצלי ולא מצאתי שום אחד לחקור דבר זה מן הש"ס כ"א בדברי רבתינו הראשונים וביחוד בדברי הרשב"א ז"ל.

רק הגאון בעל ח"צ בנה יסודתו על מתני' דפרק הרוואה פתם שהבאתי לעיל. והגאון בעל נוב"י יצא לחלק מצד הסברא בענין ספק השקול ויעניין בשו"ת ברית אברהם שחלק על סברתו: והנה אינהו בדידהו נאנו בדידן.

בעז"ה נ"ל לערות מקורא דהך פלוגתא אם בעינו שתהא מפה המוציאה דם בנדאי ממתני' דריש פ' התינוקת [באשר חזינו דהך סוגיא פולה דרואה מ"ת בתוספתא אהך דמתני' אתנניא]: הנה במתני' פלוגתא דב"ש ובית הלל בג' חלוקי תינוקת.

א' בלא הגיע זמנה לראות. ב' הגיע זמנה ולא ראתה.

ג' הגיע זמנה וראתה. הנה יש לנו לדון.

בתחלה כמה דרפה שתוציא דם מחמת מכת בתולים. אם נימא שדרפה להוציא דם כמה וכמה פעמים עד שתחיה המפה א"כ למה לא תלינו בראתה כ"א בעילת מצנה אליבא דב"ש וכל הלילה אליבא דב"ה.

ואם אין דרפה להוציא דם רק בבעילה הראשונה א"כ למה תלינו בהגיע זמנה ולא ראתה עד ד' לילות אף אליבא דב"ה וזה דוחק אצלי לומר דיש חילוק לענין המכות דבראתה פ"א פבר אין כ"כ דם יוצא במכת בתולים.

פי מה ענין זל"ז. ותו למה לא מפלגינן בין ראתה פ"א לראתה כ"פ: והנה לכאורה הי' נ"ל להביא מצה ראיה גדולה לשטת בעל סה"ת דבעינן מפה שתוציא דם בנדאי.

ונימא דזה לא הוי רק בב"מ אליבא דב"ש או בלילה הראשונה אליבא דב"ה. אז נדאי מוציאה דם ומשם ואילך ספק.

וקא דתלינו בלא ראתה היינו משום דכיון דלא הוחזקה בראתה תלינו אף אם לא ידעינן שמוציאה דם: אף עדיין פש גבן לברורי מד' לילות והלאה. דלפ"ז ע"כ דלא הוי מפה קלל.

מדלא תלינו בלא ראתה א"כ יקשה למה תלינו בלא הגיע זמנה עד שתחיה המפה. ואדרבה יש לן למיזק איפקא מדתלינו שם חזינו דקרינו לה מפה אף כל י"ב חודש כ"ז שלא חייטה.

א"כ בד' לילות דתלינו בהגיע זמנה ע"כ דשם מוציאה דם בנדאי א"כ הדרן קושטינן לדוכתא למה לא תלינו בראתה. והן נבוף אנכי מאוד בהך מתני' דמכת בתולים אינה מפה היא וכמה דרפה להוציא דם: ויותר מצה אשתומם.

פי הרא"ש ז"ל בריש פ' התינוקות וכן הרשב"א ז"ל בתה"א עמ"ד ע"ז להקשות אמסקנא דשמעתין דבועל בעילת מצנה ופורש. למה לא תלינו במפה כמו בשאר נשים ותיירצו שמצד חומרא החמירו להשוות כל התינוקות פדין בוגרת שראתה.

נשמע מדבריהם פי על מתני' לא הוקשה להם מידי בחילוקי התינוקות. וכן משמע מדבריהם דכל החילוקים דמתני' מדינא הם.

ומאלו הימים ואילך טמאה מדאורייתא. ולא אוכל להתבונן איך ובאינה אופן חילקו המכות מכל אלו הג' תינוקות.

ולמה לא דברו מאומה על גופא דמתני': והנה יותר מצה שחרב ב"י (סוף סי' קפ"ז) כ' דלענין רואה מ"ת תלינו בכולהו עד שתחזי המפה. פדאייתא בתוספתא שהביא שם: א"כ משמע דחשבינו לה למפה שמוציאה דם פי הרי לא הכריע הב"י לעיל בין הרשב"א וסה"ת ואעפ"כ כ' דזנקא לענין רואה מ"ת משום דהוי דמיעוטא משמע דלענין טומאה טמאה מצד הדין.

וקשה לי דהרי לא מצינו בש"ס ובתוספתא ביש לה מפה חילוק בין היטר לבעלה ובין טומאת עצמה. רק שהאחרונים ז"ל והש"ף חילקו לענין זה.

ויעניין בס"ט מה שמפלפל בזה: (והו פשאני לעצמי מה אני אומר. שפאמת כל מתני' דידן הוא רק חומרות מדרבנן אבל מדאורייתא ודאי תלינן בכלן עד שתתני' המכה.

וכן מוכח לישנא דמתני' דקתני נותנין לה. ולכאורה הלשון אינו מחנור ונהיה ליה לתנא למתני לילה הראשונה טהורה מפאן ואילה טמאה ונותנין משמע שחכמים נתנו לה וקלא להקל אין פח ביז חכמים ליתן לה.

אלא ע"כ דמדאורייתא טהורה בכלן עד שתתני' רק שחכמים החמירו ולקחו מהם כל הקולא ומשלה נתנולה לכל אחת פפי מדרגותה לקף פתב התנא לשון נותנין לה וברור הוא. אף מה אעשה שמדברי הרמב"ם גם מהרשב"א והאשר"י שהבאתי מוכרח דמתני' מדינא היא טמאה אם ראתה יותר מהזמנים שנתנו לה חכמים.

דאם הי' ס"ל דגם במתני' הוא רק מצד חומרא לא הי' מקום לקוששיתן פלל דבדורות האחרונים החמירו יותר ונתנו לכלן רק בעילת מצוה לבד כמו בבוגרת. וגם הב"י לא הי' צריך לחלק בין רומ"ת משום דהוי מעיוטא דמעיוטא והרמב"ם ז"ל הי' לו לומר שמשם ואילה לא הוי רק ספק נדה או מדרבנן: והן אחר שנסתפקתי הרבה במבוכה זו דמפת בתולים.

אמרתי נחזי אנו בדורות שלנו. ונחזינו דיש בתולות שלא נמצא דם בתולים רק בבעילה הראשונה.

ויש אשר נמצא כמה פעמים. א"כ לפי"ז בבעילה הראשונה הוי מכה שנדאי מוציאה דם ומשם ואילה הוי רק ספק מוציאה דם.

א"כ לפי"ז אית לן לפרושי מתני' עפ"י הך פללא דמכה שמוציאה דם בנדאי לא הוי אלא בבעילה הראשונה. לקף לא תלינן לב"ש בראתה רק בב"מ לבד.

ולב"ה אפשר דס"ל דכל הלילה חשבנין לה לנדאי מוציאה דם. או דס"ל דלא בעינן שתוציא דם בנדאי.

ולפי"ז הי' אפשר לומר דהרשב"א וסה"ת וכן הרמב"ם ז"ל דמשמע דס"ל כבעל סה"ת. פליגא בפלוגתא דב"ש וב"ה.

דהרמב"ם ז"ל פסק (בפ"ה מה' א"ב הלכה י"ט) כב"ש. ויעני' שם במ"מ משום דס"ל דרבותינו כב"ש סבירא להו.

ויש לומר שכן פסק גם בעל סה"ת לקף לא תלינן אלא במכה שנדאי מוציאה דם. והרשב"א ז"ל י"ל דפוסק כב"ה דתלינן כל הלילה אף שלא הוי מוציאה דם נדאי.

ולפי"ז יש ליישב גם שני הגירסאות דסתמא דתלמודא דידן הוא אליבא דרבותינו לקף סיימו שתדע שדם יוצאה ממנה. והתוספתא אליבא דב"ה דמתני' אתנניא לקף כ' סתמא שאם יש לה מכה תולה: עכ"פ איה שהיא זהו נדאי שיותר מליקה הראשונה נדאי דלא מחזקינן במוציאה דם נדאי נאפ"ה אף בהגיע זמנה רק אם לא ראתה תלינן ד' לילות וע"כ משום דעכ"פ יש לספוקי שמוציאה דם עדיין.

ומדלא תלינו משם ואילך ע"כ דמשם ואילך חשבנו לה שאינה מוציאה דם. ואפ"ה בקטנה שלא הגיע זמנה תלינו לה: והו' נחזור לשיטת הרשב"א ז"ל דסבירא ליה דתלינו אף במפה שאינה מוציאה דם קשה לכאורה מאוד דלמה לא תלינו בהגיע זמנה ולא ראתה יותר מד' לילות.

א"כ ע"כ דסבירא ליה לשיטתו דיותר מזה לא חשבנו לה במפה ודאית פלל. אלא ספק אם יש לה מפה פלל.

ואעפ"כ בלא הגיע זמנה תלינו אף כל יב"ח. הרי מוכרח דלדעת הרשב"א ז"ל תלינו במסונקת דמים אף בספק אם יש שם מפה פלל: א"כ זכינו לדין בנ"ד שפכר פסקה מלראות דמדמה לה הש"ס בכ"מ כמו לא הגיע זמנה לענין דיה שעטה ועוד לענין כמה דברים.

א"כ אף בספק מפה ודאי דיש לנו לתלות. וכאב ודאי דלא גרע מספק מפה וכן איתא בתשו' מיימוני בשם הריצב"א.

הובא בב"י לענין בדיקת שפופרת בבועלה הראשון. ונ"ל אם היא מצטערת בשעת תשמיש וקשה לה מאוד נראה קצת פי חולי ומפה יש לה.

ויש לסמוך על הבדיקה אף לפ"ה עכ"ל וכ"ה בשו"ע (סי' קפ"ז סעי' ג' בהגה"ה) א"כ ודאי דיש לתלות בנ"ד כמו בלא הגיע זמנה אחר ד' לילות: והנה אחר כותבי זאת מצאתי בשבות יעקב (ח"א סי' ס"ח) שפסק ג"כ להקל בזקנה בכאב בעלמא מצד הסברא: אמנם מה שכתב שם דאין להביא ראיה להתיירה מתינוקת שלא הגיע זמנה דשאני התם דאיכא מפה גדולה לפנינו במה שפרץ גדר בתולה.

ובמחילה מפבדו. דהא אם הנה מפה ודאית הי' לנו לתלות לדעת הרשב"א אף בראתה וכ"ש בלא ראתה ולמה לא תלינו יותר מד' לילות.

אלא ע"כ דלא חשבנו לה למפה ודאית ואעפ"כ תלינו בלא הגיע זמנה א"כ ראיה גדולה ומוכרחת היא. וליאסורא ודאי דליכא למיפשט מדמחמרינו בועל ב"מ ופורש כמ"ש הרשב"א בתה"א דשם החמירו משום שהיא מפה עוברת: וא"כ ברור הוא דבזקנה יש לנו לתלות בכאב דהוי רק ספק מפה כמו בלא הגיע זמנה מד' לילות והלאה דלא הוי רק ספק מפה ע"כ אליכא דהרשב"א.

ומוכרח זאת ממתני'. ובפרט שלדינא הסכים השבו"י ג"כ מצד הסברא: ולפמ"ש בעז"ה דכל יסוד ענין דתולה במפתה נובע מהו מתני' דריש פ' התינוקת במפת בתולים.

יתורץ שפיר מה שהקשה הגאון בעל ח"צ על שיטת האומרים דלא בעינו פלל שידע שמפתה מוציאה דם מהו מתני' דפ' הרואה כ' במעשה שפא לפני ר"ע דבעינו אף בכחם שתה"ל יכולה להתגלע ולהוציא דם.

ואעפ"כ הוי תלמידיו מסתכלים בו משמע דברואה ממש אף בכה"ג לא תלינו: דלכאורה יש לדקדק אדרבה מה הוקשה להם להתלמידים דילמא ס"ל לר"ע דאף ברואה תולין כה"ג: אף לפמ"ש נחא שהי' מקוּבַל אצלם פלוגתא דב"ש וב"ה בתינוקת ושם חזינו דאף בתינוקת שלא הגיע זמנה לא תלינו רק עד שתה"ל המפה.

אָבֵל אַם חַיִּיתָהּ פִּי"א וְדַאי דְלֵא תְלִינָן אַף שְׁאֵפְשֵׁר שְׁתַּתְּגַלַּע עוֹד לְהוֹצִיא דָם. לְכַף הַסֶּתְפָּלוּ
בוֹ שְׁאֵמְרָה הָאִשָּׁה מִפֶּה הִי וְחַיִּיתָהּ וּבְכַגּוֹן דָּא וְדַאי דְלֵא תְלִינָן בְּרוּאָה.

אַף שְׂיִכּוּלָה לְהַתְּגַלַּע. מִשָּׂא"כ הֵיכָא דַאיפָּא מִפֶּה וְדַאית עֲדִינָן תְּלִינָן אַף בְּרֵאָתָהּ.

וְכִי מַה עֲנִינָן חַיִּיתָהּ לִישׁ לָהּ מִפֶּה: עַכ"פ בְּהָא נְחִיתִי וּבְהָא סְלָקִי דְבַנ"ד שְׁפָכְרָה הִיא
מְסוּלְקַת דְּמִים וְדַאי דִישׁ לְתַלּוֹת בְּמִפֶּה וּמְתַרְתָּהּ הִיא לְבַעֲלָהּ אַף בְּזָה אוּלַי יֵשׁ לְהַחְמִיר
לְהַצְרִיכָה טְבִילָה עַכ"פ בְּכָל פְּעַם שְׁתַּרְאָה: רַק זֹאת נ"ל שְׂיִבְדְּקוּ אוֹתָהּ נְשִׁים בְּקִיאוֹת
אוּלַי יִרְאוּ אֵיזָה מִפֶּה בְּחַוִּישׁ.

וְגַם יְכוּלָה לְבַדּוּק בְּמוֹד אַרְוָה כַּמ"ש הַגָּאוֹן בְּעַל ס"ט וְאִם תִּמְצָא דָם מִן הַצַּד אָז תְּהֵא
טְהוּרָה לְגַמְרִי. כֵּן נ"ל לְפַעַנ"ד וְד' הַטּוֹב יִצְיַלְנוּמְשַׁגִּיאוֹת.

[וַיַּעֲוִי בַס"ט דְּזוֹ הַבְּדִיקָה אֵינּוּ אֶלָּא לְקוּלָּא וְלֵא לְחוּמְרָא] וְהִי זֶה שְׁלוֹם וּבְרַכָּה מֵאֵדָה"ש
סִימָן כּוֹ בְּעֵנָן הַנָּ"ל: יְדִידִי מִפְתִּיבִי הֵיקָר ע"י הַמוֹכ"ז נְכוּן הַגִּיעֵנִי עַש"ק הַעֲבֵר וְהַנְּאֻנִי
לְהוֹדַע מְשָׁלוּמוֹ הַטּוֹב וְגַם ע"ד הַשְּׂאֵלָה שְׁהוֹדִיעֵנִי שְׂמֵאֵז פְּסָקָה לְרֵאוֹת מ"ת.

הוֹדוֹת לְד' ית"ש דְּמִשְׁמִיָּא אֶסְפִּימוּ עַל יְדִינוּ פֶּה לְעַד יִצְיַלְנוּ ה' מְשַׁגִּיאוֹת וַיּוֹרְנוּ הָאָמֶת
בְּתוֹרָתוֹ: וְע"ד פְּלִפּוּלָא דִידִי בְּסוּגִינָן דְּנִדָּה. אַף שְׂזָה דְרַפִּי מְאֵז לְשׁוּם יָד לְפֶה מְלַדְבֵּר
עוֹד בְּעֵנָן אֲשֶׁר יֵצֵא כְּבָר לְהַתִּירָא הֵן מִדִּידִי הֵן מִדְּאֲחֵרֵינִי.

אַמְנָם עַכ"ז לְמַעַן הַשְׁתַּעֲשַׁע בְּדַבְרֵי הַנְּחַמְדִּים אַכְתּוּב לוֹ עַל סְבָרְתוֹ שְׂיֵצֵא לְחַלֵּק בְּעֵנָן
הַחֲזָקוֹת אֲשֶׁר הוּא דָבָר פְּלִי הַנוֹגַע בְּכַמָּה עֲנִינִים: בְּמַה שְׂרַצָּה יְדִידִי לְחַלֵּק בֵּין חֲזָקָה
דְּנִדָּה דְלֵא מְהִנִי לְטַהַר אֵת הַדָּם וּבֵין חֲזָקָה דְאִשָּׁה מְזוּנָה בּוֹדְקַת וּמְזוּנָה דְמְהִנִי גַם לְעֵנָן
בְּתָהּ.

זֶהוּ דְבָר שֵׁא"צ לְפָנִים דְּפִשְׁיטָא דְהַף חֲזָקָה דְאִשָּׁה מְזוּנָה הוּי לְגַבֵּי בְתָהּ מִמֶּשׁ כְּמוֹ לְגַבֵּי
דִידָה דַמ"ש וּמֵאֵן דְּפוֹסֵל בְּבִתָּהּ לֵא סְבִירָא לִיהַף חֲזָקָה פְּלִל: אַף מַה שְׂרַצָּה לְהוֹכִיחַ
מְזָה דְכָל חֲזָקָה שְׁהוּא לְבָרַר הַמַּעֲשָׂה הוּא עֲדִיף מְרֻבָּא.

מִדְּמַכְשִׁירֵין שְׁם אַף בְּרוּב פְּסוּלִים אֶצְלָה לְפַעַנ"ד זֶה אֵינּוּ מְוַכְרַח חֲדָא דְפִשְׁטָא דְסוּגִיָּא
דְכְתוּבוֹת (דָּף י"ד ע"ב) גַּבֵּי תִינּוּקַת שְׂיִרְדָּה לְמִלְאוֹת כו'. מִשְׁמַע דְּעֵיקָר טַעְמָא דַר"ג
דְּמַכְשִׁיר אַף בְּרוּב פְּסוּלִים הוּא לֵאוּ מְשׁוּם חֲזָקָה זוֹ דְהָא הֵתָם לִיכָא חֲזָקָה דְאִשָּׁה בּוֹדְקַת
כו' וַיַּעֲוִינָן תּוֹס' שְׁם ד"ה כְּמֵאֵן.

וְגַם פִּשְׁטָא דְסוּגִיָּא שְׁם (ד' י"ד א') אֶלָּא אָמַר רַבָּא מְשַׁמַּע דְּטַעְמָא דַר"ג הוּא מְשׁוּם בְּרִי.
וְעוֹד אַף אִם נִימָא דְטַעְמָא דְמַכְשִׁיר אַף בְּרוּב פְּסוּלִין מְשׁוּם חֲזָקָה זוֹ דְאִשָּׁה מְבו"מ אֵין
לְהוֹכִיחַ מְזָה אֲשֶׁרִי חֲזָקוֹת שְׁהוּא לְבָרַר הַמַּעֲשָׂה דְחֲזָקָה זוֹ לֵא הוּי בְּגֵדֵר חֲזָקָה פְּלִל רַק
בְּגֵדֵר רַבָּא כְּמוֹ חֲזָקָה דְכְרֻפִין בְּקוּדוּשִׁין (דָּף פ' ע"א) וּמַעֲשָׂה בְּאִשָּׁה שְׂפָאָה לִירוּשָׁלַיִם
וְתִינוּק מְוַרְכָּב לָהּ עַל פְּתִיפָה כו' שְׁהִיא חֲזָקָה מִצַּד הַטַּבַּע.

וְדָבָר זֶה הוּא רַק קְרוּי בְּשֵׁם חֲזָקָה. אֶבֶל זֶה הוּי רַבָּא מְשׁוּם דְרוּב הָאֲנָשִׁים יֵשׁ לָהֶם טַבַּע
זו'.

וּמַה עֲנִין זֶה לְחֲזָקָה שְׂפָאָה לְבָרַר הַמַּעֲשָׂה מְשׁוּם דְּמוֹקְמִינָן לָהּ אַחֲזָקַתָּהּ דְּמַעֲיָקְרָא. וְכִיּוֹצֵא
בְּזָה יִמְצָא יְדִידִי בְּדַבְרֵי א"ז אֲדַמּו"ר הַגָּאוֹן מוֹהֲרַר"ח זְלַלְה"ה בְּתַשׁוּבוֹתוֹ הַנְּדַפְּסוֹת בְּרִישׁ

ספר תקלין חדתין אשר הביא ראיה לזה מירושלמי קידושין (פ' ד' ה' ח') עיין ידידי שם כי הוא מבוא גדול בענין חזקות: נמצא דבין פה ובין פה אין להוכיח מזה דחזקה דמעיקרא ש' הוא לבר המעשה דאזלינו בתרה אף נגד הרוב: ומה שרצה לתרץ בזה קושטית התוס' (חולין י"א א' ד"ה מנא הא) ורצה לומר דחזקה כזו כמו גבי נגע הוי באמת עדיף מרובא.

הן לכאורה אף בלא סברתו הא יש לחלק בין הך דנגע לבין כל החזקות דמצינו בש"ס דרובא עדיף מנייהו. דהך חזקה דנגע הוי חזקת הגוף דמוקמינו הנגע בחזקתה שלא נחסרה בשעת ההסגר.

ואינה חזקות הוי רק חזקה דדינא דמעיקרא וחילוק זה הוא מבואר בסוגיין דהוי בה מומין ועודה כו' בכתובות (ד' ע"ה ע"ב) יעניין תוס' שם ד"ה אבל וד"ה ספק א"כ הרי חילוק גדול בין הך דנגע להנה חזקות: אמנם אעפ"כ בכל זאת לא יתישב קושטית התוס' שאם נבא לחלק כזאת דלינו קיסמא ורמינו פשוטא.

דא"כ כל עיקר הנה חזקות דדינא דמעיקרא מנלן דאזלינו בתרייהו פלל דהא מנגע לא מצינו למילף דשם הוי חזקת הגוף (ובזה נקשתי זה בפיר) אלא ע"כ דצריכין אנו לומר דהוי או הלמ"מ או דמצד הסברא אזלינו בתרייהו א"כ שפיר הקשו התוס' דכינן דהא דרובא עדיף מחזקה היא ע"כ מצד הסברא.

(אם לא כפי רבינו חיים בתוס' שם) א"כ הרי דמצד הסברא רובא עדיף מחזקה וחזקה ע"כ דמצינו מאיזה מקום דאזלינו בתרה א"כ מצד ק"ו יש לנו למיזל בתר רובא: ובמה שרצה ידידי לתרץ בזה קושטית התוס' דעירובין (ד' ל"ה ע"ב ד"ה אמר ר' ירמיה) ולומר דהך סוגיא אזלא אליבא דס"ד דסוגיין דנדה דחזקה שלברר עדפא מחזקה דדינא דמעיקרא.

לבד שזה דוחק לומר דסוגיין דעירובין אזלא דלא פהמסקנא דהש"ס בכל מקום לענין מקנה שנמדד יהי סברתו דבתרתי לריעותא לא אזלינו בתר חזקה זו: עוד זאת יקשה ע"ז דהא מסקי שם התוס' בכתובות (ע"ה ב') שהבאתי לעיל דאזלינו בתר חזקת הגוף גבי משארסתני נאנסתי אף היכא דאיכא תרתי לריעותא שהיא בעולה לפנינו וגם חזקת פנויה.

ואף שהתוס' הקשו שם זאת ותירצו בשם הרשב"א דחזקת פנויה לא הוי חזקה נגד חזקת הגוף. לבד שזהו מלתא בלא טעמא מצאתי סתירה לזה מדברי התוס' בעצמם בקידושין (דף ע"ט ד"ה קידשה אבי) שכ' דבחזקת פנויה מודה שמואל דהוי תרתי לריעותא ולא אזלינו בתר חזקת הגוף.

ולבד דברי התוס' מוכרח זאת בהסוגיא דשם: וצריף עיון גדול ליישב לפ"ז קושטית התוס' דכתובות שם שחזקה היא למאד. וד' יאיר עינינו: ומה שרצה לתרץ עוד לפי סברתו קושטית התוס' דנזיר (דף י"ב א' ד"ה אסור בכל הנשים) הן לפי מה דמצינו בעירובין (דף ל"ב ע"א) דפליגי אמוראי אם אזלינו בתר חזקה דשליח עושה שליחותו בדאורייתא ובגיטין (ד' ס"ד ע"ב) מסיק הש"ס דלא אזלינו בתרה רק לחומרא.

וכיון דכ"ז אינו מצד הדין רק מצד חומרא א"כ איך נוכל לקרר מזה דבר מה בענין חזקות דאורניותא: הינצא מכל דברינו אלה דנדאי הך חזקה דאשה שראתה דם. לומר דהשתא ראתה דהוי חזקת הגוף עדיף מחזקה דאשה בחזקת טהרה עומדת.

דהוי רק חזקת הדין בלבד פדמוכח בסוגיין דהוי בה מומין שהבאתי לעיל. אף במה פחה יפה.

ובפרט ליזול בתרה נגד רובא זה לא ברירא לן כלל: א"ה ידידי הרבה יש לדבר בענין חזקה כזו וגם את כל מה שפתי לא באתי ח"ו לסתור דבריו כי באמת הסברא נכונה וישרה מצד עצמה.

אמנם באתי רק פמערר לו שישמע חכם ויוסיף לקח בעניני חזקות אשר הוא מקצוע גדול בתורה. ולא נזיר אחד ולא שמים יכיל את כל החילוקים אשר יש לחלק בין החזקות ולברר אותם בכל מקומות מושבותיהם בכל הש"ס.

ואנכי מטרדתי ומחלישות מזגי עתה קשה עלי לירד הרבה בפלפולא ובדבר שאינו נוגע להלכה ולמעשה. אמנם לחביבותא דידיה לגבן תקעתי עצמי קצת לדבר הלכה זו למען לא ישיב פניו ריקם: סימן כח שאלה אם מותר ליקח פאדראט להעמיד בית תפלה לישמעאלים הנקרא מאצעטא ואם יכולים לשפור פועלי ישראל או עובדי פוכבים דוקא: אכתוב את הנראה לפענ"ד, וד' הטוב ינחני בדרך האמת ובו בטחתי ויעזרני: תשובה הן דבר זה איפלגו בה כבר קדמאי ובתראי.

הרמב"ם ז"ל כ' (בפ"ט מהל' עבודת פוכבים הל' י"א) אסור לבנות עם העובדי פוכבים קיפה שמעמידים בה עבודת פוכבים. ואם עבר ובנה שכוון מותר.

אבל בונה הוא לכתחלה הטורקלין או הקצר שיש בה אותה הפיפה. ומרן ב"י כ' בלשונו ממש (בסי' קמ"ג סעי' ב') והטור כ' שזהו תלוי בגירסת רש"י ותוס' במתני' ע"ז (ט"ז א') דלגירסת התו' במתני' דימסאות אסור לבנות אף הטורקלין.

נדברי הטור תמוהים המה מאוד. וכבר עמד עליו רבינו אור ישראל הגר"א ז"ל.

שלא נחלקו אלא בבימסאות שמעמידין עליו. אבל הטורקלין מוכח להדיא במתני' דשרי מדכ' הגיע לכיפה כו' אסור לבנות (יעניין שם בס"ק ו') וא"כ לפ"ז כבר אנדא לי חומרת הט"ז שכ' שיש לחשוש לדעת התוספות ולהחמיר.

אף מה שיש לחוש לכאורה למה שכ' עוד דאף לרש"י והרמב"ם (ולפי האמת הוא דעת פולם) אינו מותר אלא עם העובד פוכבים משום דמסייע אין בו ממש. המעיין בדבריו יראה לעין שלא חשש לזה רק סיים אבל למעשה ודאי ראוי לנו לפסוק כר"י שראה דברי רש"י וחקל עליו ואליו תשמעון עכ"ל וזה אינו כמו שביארנו.

גם יתר דבריו שם אין להולמם. וב"י בס' ב"ה כ' בשם א"ח דלפר"י מי שמוכר ביתו כו'.

והנראה שמביא זאת לראיה שיש לחוש לפר"י לבד אשר בב"ה ליתא הך תיבה לפר"י כלל. עוד איך שגה בנה דתלי בפר"י דהא ש"ס צרוכה היא גיטין (מ"ד א') ואף הרמב"ם שחולק על פר"י (לדבריהם) העתיק דין זה פשוט הל' י"ג) ואין להאריך בזה יותר.

ונש להמליץ בעדו גם בעד הב"ה שהביא זאת בשם א"ח דיש לפרש פשיטת רש"י שם דמיירי בא"י. אבל אמנם על דא גופא יש לדון לכאורה פיון דאף לבנות שרי למה יהא אסור הדמים שמכר.

ואף שנושאי פלי הרמב"ם הרגישו בזה. ואמרי דכונת הרמב"ם במוכר בית לעבודת פוכבים היינו לעובדה ממש.

הן הרואה יראה לשון הרמב"ם אין להולמו פן שסיים אבל עובדי פוכבים שאנסו ישראל וגזלו ביתו והעמידו בה עבודת פוכבים דמיו מותרין. אלמא דמיירי רק שמעמידין בו.

והנה דברי שני הלכות אלו מרפסין איגרא. ולפי מה שביארנו סתרי הך מתני' דידן עם המכילתא שהביא הש"ס בגיטין (דף מ"ד א' ה"ל) ולא מצאתי בעניי מי שהתעורר בזה: אף י"ל דבאמת לכה נאדי רש"י ז"ל מהך פירושא ומפרש שם דמיירי במוכר ביתו בא"י ומשום קנסא.

אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכות עבודת פוכבים הלכה י"ג) לא פלי פן ולא ידעת למה. וגם הלא סותר הוא להך מתני' דידן ה"ל.

אף באמת מוכח לכאורה בסוגיא דגיטין שם דלא כפירש"י דשקיל וטרי הש"ס ה"ם מנידון המוכר עבדו או בהמתו לעובד פוכבים אם קונסין אותו עד עשרה או עד מאה בדמיו כדי שיחזור ויפדה.

ואם גם הך מכילתא בחשש איסור מכירת בית בא"י לא הנה מפליג בקנסא במוכר ביתו לומר דרק דמיו אסורין ולמה לא קנסו אותו עד עשרה כדי שיחזור ויפדה. וכה"ג מצינו בגיטין (מ"ז ע"ב) לענין מוכר שדהו שקנסו אותו ותקנו שיקח ביכורים מן השוק ויביא. כדי שיפדה מן העובד פוכבים. ולא אסרו את דמיו שם א"כ מוכח דהך איסור הדמים דמוכר ביתו ה"ל לאו משום קנסא הוא אלא מדינא.

א"כ הדרן קושיותו לדוכתא ביתר עוז: ולולא דמסתפינא הנה אמינא. דטעם האיסור משום שמכר לעובד פוכבים בית להקניס בתוכו העבודת פוכבים ועבר על לא תביא תועבה אל ביתך וכפשא דמתני' בע"ז (דכ"א ע"א): ולכאורה ה"י נראה מזה להוכיח כסברת הש"ך שם (סי' קמ"ג ס"ק א') דיש חילוק בין משמשי משמשי למשמשי.

ואם יש שם פיה אזי הוי הפיפה משמשי עבודת פוכבים והטרקלין הוי משמשי משמשי משא"כ הרמב"ם שם בהל' י"ג מיירי שהאליל עומד בזה הבית עצמו וא"כ הנה משמשי עבודת פוכבים.

ולפ"ז שפיר השיג עליו הראב"ד דאם כבר לקח הפעות וא"כ העמידו ודאי דהפעות הוי שרי דהא לא גרע מכיפה שבדיעבד דמיו מותרין: וא"כ לפ"ז בנמינו שמעמידים הפסל או דמות הלבנה שלהם בבית התפלה ממש הנה משמשי דומיא דכיפה: אמנם עדיין לא ירנוח לכאורה הך מתני' דע"ז (דף מ"ז ע"א) מי שהי' ביתו סמוך לעבודת פוכבים.

יעניין שם דמסיק הש"ס דממלא בהינמי והיגי דהא מרנוח ליה לעבודת פוכבים ומה זה
הא זה לא הוי אלא משמשי משמשי: ולפענ"ד נראה דאף לפי"ז לא מיקרי משמשי
אלא הבית שמנוח רק לע"ז ממש שבשבילו בונין אותו.

והנה דומיא דכיפה דמשמע שהי' טרקלין גדול שבו נכנסין לעבודתם. והי' כיפה מנוחדת
ששם עומד העבודת פוכבים.

וכן ברמב"ם בהל' י"ג הנ"ל יש לפרש שמכר ביתו לע"ג היינו להעמיד בה האליל.
משא"כ בזמנינו שעיקר הבנין הוא לאסוף שמה לעבודתם לא מיקרי משמשי דהא עיקר
בנינו בשביל האנשים הבאים שמה.

אבל להלבנה עצמה הי' די לה בקסוותא חדא. וכן עתה אפשר יש שם איזה מחיצה בין
האנשים למקום עמידתה.

וראיה לכאורה לזה דהא ע"כ גם הטרקלין לא נבנה אלא כדי לאסוף שמה ולעבוד את
הלבנה העומדת בכיפה. אע"כ כיון דלהלבנה הוי די לה בכיפה.

ואף שעשו טרקלין ליכנס לעבודה זה נקרא משמשי משמשי וכן ראיה מהו מתני' הנ"ל
דאף במקום שאמרו להשפיר ולמה יהא מכר מותר דהא מכניס לתוכה עבודת פוכבים
והוי הבית משמשי אלא ע"כ כיון דעיקר הבית הוי לדירה לית לן בה: סימן כט מה שכ'
להגאון הגדול מוה' יעקב מאיר זצ"ל בעהמ"ח ספר מקור מים חיים נשו"ת מהרי"מ
אב"ד דק"ק בריסק דליטא: בעזהשי"ת ותורתו הוא ינחני בדרך הישר ויעמידני על
האמת אכ"ר: שאלה א' שהניח את אשתו בעיר אחת.

ונסע לעיר אחרת וכתבו לו לשם שאשתו ילדה בכור אם מחוייב לפדות את בנו לאחר
שלושים יום מיום לידתו אף דא"י אם הוא חי אם לא. או שנצטרף שיהא לו ידיעה שחי
לאחר שלשים יום ואז יפדה אותו: וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

הן אמרינו בשבת (קל"ה ב') תניא רשב"ג אומר כל ששאה שלשים יום באדם אינו נפל
שנא' ופדיו מן חדש תפדה. וכל ששאה שמונה ימים בבהמה אינו נפל שנ' ומיום
השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לד' כו' ואמרי' שם בגמ' איבעי להו מי פליגי רבנן כו'
ת"ש עגל שנולד ביו"ט שוחטין אותו ודחי הבמ"ע שקים לן שפלו לו חדשיו ת"ש כו'.

ת"ש דא"ר אשי הלכה פרשב"ג הלכה מפלל דפליגי ש"מ. אמר אבני נפל מן הגג ד"ה
חי הוא כ"פ שפיהק ומת מ"ס חי הוא ומ"ס מת הוא מאי נ"מ לפוטרה מן היבום.

ופרי' עלה נפל מן הגג ד"ה חי הוא ונהא ר"פ ור"ה בדר"י איקלעו לבי ברי' דר"א בר"א
ועבדא להו עיגלא תילתא ביממא דשבועא. ואמרי ליה אי איתרחיתו עד אורתא הנה
אכלינן מיני' השתא לא אכלינן מיניה.

אלא כשפיהק ומת ד"ה מת הוא כ"פ בנפל מן הגג מ"ס חי הוא ומ"ס מת הוא ומייתי שם
תרי עובדא לענין אבילות דהלקתא פרשב"ג ואמרי עוד שם וביבמות (נ"ד ל"ו ע"ב)
אתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה רבינא משמ' דרבא אמר אם אשת ישראל
היא חולצת ואם אשת פהן היא אינה חולצת ורב שרביא משמ' דרבא אמר א"ז וא"ז
חולצת.

א"ל רבינא לרב שרבנא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר בי. א"ל שריתוה יהא רענא דתשרו תרבא עכ"ל הגמ'.

והנה התוס' שם (קל"ו א' ד"ה ממהל) וביבמות (דף פ' ע"ב ד"ה פיון) וכן בנדה (דף מ"ד ב' ד"ה הא) פתבו דרשב"ג ורבנן בתרתי פליגי. פליגי בנדאי פן שמונה דלרבנן ונדאי נפל הוא ואינו יוצא מידי נפל עד עשרים שנה לר' אבהו ביבמות שם.

ובספק ובסתם ולדות ס"ל לרבנן ונדאי של קיימא הוא אף בתוה שלשים יום. משום דאזלינן בתר רוב ולדות כמו דאמרין ביבמות (ל"ז א') לימא הלך כו' וכן שם (דף ק"ט א') אמאי הלך כו' ורוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות ורשב"ג ס"ל בין בן ח' ונדאי ובין בסתם ולדות הוא ספק נפל עד שלשים יום ולאחר שלשים הוי ונדאי בן קיימא בשניהם ודייקין פן משום דסוגיא דיבמות (פ"ב ה"ל) משמע דבבן ח' פליגי וסוגיא דשבת ה"ל משמע דבסתם פליגי.

אלא ונדאי כמ"ש התוס'. וכן הספיקו כל הפוסקים: והנה בסתם ולדות דפסקין כרבנן דתוה שלשים הוי ספק נפל אם הוא דאורייתא או דרבנן.

לשיטת התוס' שם במקומות הנ"ל הוא רק דרבנן אף לרבנן ג' שהקשו בנדה (מ"ד ד"ה דקים לן כו') וא"ת א"כ מאי טעמא דרבנן ג' פיון דליכא ריעותא אמאי אין מתאבל עליו דניזיל אחר רוב ולדות דהוי בני קיימא.

וכן בשבת דר"פ לא אכיל עד אורחא. אמאי ניזיל אחר רוב ולדות ות' דבנפל הוי מיעוט דשכיח ודבר ההנה הוא לכך דהחמירו חכמים עכ"ל.

משמע דלא הוי אלא מדרבנן אף לרבנן ג'. והנה בש"ע יו"ד (סי' ט"ו ס"ב) כ' סתם.

אם אינו ידוע שפלו לו חדשיו אסור משום ס' נפל עד תחילת ליל שמיני. וכ' שם התבואות שור וכל האחרונים הבאים אחריו דלא אסור אלא מדרבנן.

ובנה תירצו מה שהביא הב"י שם בשם קצת גאונים דמותר לגמרי משום דס"ל דבדיעבד מותר אם שחטו דהוי כמו אשת כהן שא"צ חליצה. אלמא דבדיעבד סמכין אדרבנן וע"ז כ' הב"י שאין פן דעת הפוסקים אלא דבבהמה אסור אף בדיעבד מד"ס עכ"פ משא"כ באשת כהן.

ולכאורה שפיר אמרי דהוי דרבנן דכ' פן התוס' להדיא דאף לרבנן ג' לא הוי אלא דרבנן. אף מתשובת הרשב"א שהביא הש"ע שם סעי' ג' דאין סומכים על העובדי פוכבים בגדיים וטלאים הנקחים ממנו ואומרים שהם בני ח' ימים.

וכ' הש"ך דמשמע מדבריו דאף במסל"ת אינו נאמן משמע דפוסק דהוא מדאורייתא. ועי' פ"מ וכן משמע בבבאור הגר"א שם דס"ל דאסור מדאורייתא: ותמהני מאד על פל האחרונים שנעלם מהם דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות ה' ד') שכ' ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני שפך שלא שהה בבהמה שמונה ימים ה"ה כנפל ואין לוקין עליו וכ' הכ"מ דלכך אין לוקין משום דהוי רק ס' דאורייתא ומדכ' אין לוקין מוכח דס"ל דהוי דאורייתא: והנה הגאון בעל נוב"י בס' דגול מרובה (אינו אתי) והובא בשו"ת נודע ביהודא מ"ת באה"ע סי' י"ט הקשה על

הסוברים דהוי רק מדרבנן מגמ' ערוכה בר"ה (ד' ו' ע"ב) איבעי להו בכור מאימת מונין לו שנה אבני אומר משעה שנולד ראב"י אומר משעה שנראה להרצאה ול"פ הא בתם והא בבע"מ ופריה בע"מ מי מצי אכיל ל"י ומשני דקים לן דכלו לו חדשיו עכ"ל הגמ' משמע דאסור מה"ת דאי מה"ת שרי למה לא נמנה לו שנה דאטו ע"י חומרת חכמים נתיר להשהותו יותר משנה א"ו מה"ת אסור.

והא דקשה ע"ז מדוע ביבמה סמכו על רוב ונדות דבאשת פהן יוצאת בלא חליצה ע"כ יצא לחלק בין ביהמה לאדם דבבימה יש לה חזקת אינה זבוחה וסמך מיעוטא דנפל המצוי לחזקה והוי פלגא ופלגא משא"כ ביבמה דלא הי' לה חזקת איסור לשוק מעולם עכ"ד: והנה אף דהדין יכול להיות שפן הוא אף מהתוס' נדה שהבאתי לעיל לא משמע כן דהא אתרונניהו מקשי ותירצו דלא הוי אלא גזירת חכמים ועוד שאף לפ"ד עדיין לא נתיישב היטב הסוגיא דר"ה דמהיכא פשיטא להו כ"כ דרשב"ג הוי דאורייתא בזה מטעם שכ' הגאון פיון דרבנן ע"כ פליגי עליה וס"ל דאף מדרבנן מותר כדמשמע בסוגיא דשבת שם.

וע"כ לית להו הך סברא א"כ מי פשיטא כולי האי דרשב"ג סבר דהוי דאורייתא. ונשוני פלוגתא רחוקה ביניהו דילמא גם בבימה לא פליגי עליהם ואינו אסור רק מדרבנן ולא סמך הך מיעוטא להחזקה ועוד דהא סברתו לא הוי אלא אם נימא דלנפל לא מהני שחיטה כלל וא"כ החזקה מסייע להמיעוט אבל אם נימא דמהני שחיטה לנפל אין החזקה מסייע כלל להמיעוט כמו דלא מסייע למיעוט דטרופות בכל הבימות.

ואף דפסקינו באמת דלנפל לא מהני שחיטה לטהרו מידי נבלה עכ"פ אבני גופא וגם רבא קאמרי שם בשבת פתנאי ומסיק שם הגמ' אלא דכ"ע מת הוא וריב"י וראב"ש ס"ל מידי דהוי אטרופה דשחיטה מטהרתה.

ורבנן סברי לא דמי לטרופה. טרופה הנה לה שעת כו' הך אין במינה שחיטה עכ"ל והנה עכ"פ מידי פלוגתא לא נפקי ומאי מקשי דילמא ס"ל לאבני כריב"י וראב"ש וא"כ לא הנה אלא מדרבנן ואף דע"כ צ"ל דהש"ס מקשי אליבא דרשב"ג ולא אליבא דרבנן דמקשרי לגמרי בתוך ח' י"ל דהש"ס סמך על פסקא דר"י א"ש בשבת שם דהלכתא פותיה אבל בפלוגתא זו אם מהני ליה שחיטה לא איפסיק הלכתא בהדיא ודילמא ס"ל פנ"ל: ועוד קשה לי לפ"ז דאף להסוברים דבאדם הנה דרבנן מ"מ בבימה הוי דאורייתא משום סמך מיעוטא לחזקה וקשה מאי דאמרינן שם אמר אבני נפל מן הגג או אכלו ארי ד"ה חי הוא כ"פ כשפיהק ומת ומקשינן עליה מהא דר"פ ור"ה בדר"י לא אכלי עיגלא תילתא עד אורתא דשמיני מאי קשה דילמא אבני לא קאמר זאת אלא באדם אבל בבימה באמת כ"ע ס"ל דאסור ואף רבנן מודו ליה לרשב"ג דאסור מטעם סמך מיעוטא.

רק באדם לא ס"ל פנותיה לאסור מדרבנן פיון דמדאורייתא שרי. וגם אי נימא דע"כ פליגא אף בבימה אף עכ"פ דילמא בבימה פליגא אף בנפל מן הגג משום סמך מיעוטא רק באדם לא פליגא אלא בפיהק כמו דמסיק הש"ס שם ונ"מ לענין יבום: הנה מפל הנ"ל מוכח להדיא דאין סברא לחלק בהך בין ביהמה לאדם ועוד דלא אשתמיט חד מקמאי לחלק בהכי וגם סברתו לענין יבום איני יודע אם הוסכם מהש"ס ומפל הראשונים ו"ל בכ"מ: אף איה שהוא הוכחה גדולה הוא עכ"פ מהא דר"ה דבבימה הוי דאורייתא.

ואף דלפ"מ שכ' הט"ז יו"ד (סי' ט"ו ס"ק ו') מה שפכור בע"מ נאכל תוף שנתו הוא רק מטעם שלא יבא לידי גינה ועבודה משמע דאינו אלא מדרבנן לכאורה אין ראיה משם דכינן דכל החיוב לאכול תוף שנתו אינו אלא מדרבנן שפיר יש לחשוב מזמן שפותר לאכול מדרבנן אף דברי הט"ז אלו לא ידעתי להקלם דמפשטא דסוגיא דבכורות משמע דהוי דאורייתא אף בבע"מ וכ"כ הרמב"ם (בפ"א מהל' בכורות ה' ח') הפכור נאכל תוף שנתו בין תם בין בע"מ שפכור לפני ד' אלקיה תאכלנו כו' וכי יהיה בו מום כו' הרי מפניש דהוי בעשה אף י"ל דדברי הט"ז לקוחים מתוף דברי התוס' בר"ה ז' (ואולי התוס' לשיטתיהו) ואין פאן מקום להאריה בזה נ' עכ"פ לד' הרמב"ם מוכח מסוגיא דר"ה דהוי דאורייתא ובפרט שפן כ' הרמב"ם להדיא על מקומו במאכלות אסורות והדרן קושיותו לדונקתין מ"ש מאדם דמשמע דאינו אלא מדרבנן [והנה מידי איירי בהאי ענינא ראיתי להליץ טוב בעד הגאון בעל הט"ז ששהיג כתר"ה עליו בספרו היקר מקור מים חיים במה שכ' ואע"ג דגבי קרבן כ' מיום השמיני והלאה שאני קרבן דלא ראוי להקריב אלא ביום וכ' עליו כתר"ה למה לא קאמר הטעם דגמ' והא נ"מ למה שכ' התוס' בחולין שם לב' התירוצים.

והנה לפענ"ד יש להליץ דלדין אין נ"מ פלל בהא דלתרוץ הראשון הנ"מ הוא רק אליבא דר"ש דאית ליה בזבחים (דף פ"ד) דנשחט בליהא אם עלה לא ירד ואנו פסקינן שם כר"י דגם בליהא אם עלה ירד בדפסק הרמב"ם בפ"ג מה' פסולי המוקדשין ה' ו'.

וגם לטעם השני לענין במת יחיד הרי לא נ"מ פלל לדינא לדין דשוב לא יותרו הבמות. וי"ל דלכדכ' באמת הט"ז לומר פן דלדין אין שום נ"מ פלל ביותרא דקרא ושפיר לא נקריב משום לילה]: עכ"פ העלינו שבבמה מוכח מהו דר"ה דאסור מדאורייתא אף אליבא דפיקא דין מדמקשה שם בר"ה בפשיטות אדאביי: והשתא נבא אל העיון בענין האדם שאף דדעת התוס' דבאדם גם לרשב"ג לא הוי אלא מדרבנן הנה הרא"ש ז"ל משמע דלא ס"ל הכי ביבמות פ"ד סי' ה' על הך דאשת פהן אינה חולצת כ' וז"ל ואע"ג דהשתא נשארת תחת בעלה בספק יבמה לשוק דאורייתא ואם היתה חולצת ונשארה תחת בעלה היתה עומדת בספק חליצה דרבנן מ"מ הא עדיפי שפיר דאי חלצה אמרי קמו רבנן בולד דנפל הוי כו' עכ"ל.

משמע דס"ל דהוי דאורייתא אליבא דרשב"ג. וכן צ"ל ע"כ לדעת הרמ"ה הובא בטור אה"ע סי' קע"ז דאם פנס את יבמתו וילדה ומת הנלד בתוף שלשים יום דאין מוציאין אותה מבעלה.

וכ' הב"י דס"ל דסמכינן ארשב"ג דהלכתא פנותיה משמע דס"ל דרשב"ג מדאורייתא קמיירי וע"כ צ"ל לשיטתיהו דהא דפסק רבא דאשת פהן אין מוציאין ולכתחלה דתחלוץ הוא רק דרף פשרה משום דאנו פסקינן מדאורייתא פרבנן רק מדרבנן חיישי לרשב"ג. או דס"ל דהוי ספיקא לדין באמת. עכ"פ מוכח מדידהו דס"ל דלרשב"ג מדאורייתא חיישינן לנפל.

ואף דהרמ"ה ז"ל נדחה אף עכ"פ מדעתו מה דס"ל בדברי רשב"ג אין ראיה שנדחה רק מדינו דחה אותו הטור משום דאף לרשב"ג עכ"פ מידי ספיקא דאורייתא לא נפקי. אף

קשה עכ"פ דלדידהו קושית התוס' הא רוב ולדות בני קיימא נינהו וי"ל דהא דאמרי' פן בהש"ס הוא אליבא דאמת דפסקינו בדיעבד פרבנו.

אבל רשפ"ג או דסבירא ליה דלא הוי רובא מעליא או דסבירא ליה דע"כ גלי קרא מונפדויו מכן חדש תפדה דלא ניזיל בתר רובא בהה פרט. כמו שמצינו כה"ג דגלי קרא שלא ניזיל בתר רובא בפיקוח נפשות פדאי' בפ' בתרא דיומא: והנה רבינו הרמב"ם ז"ל אף שכו' בפשיטות בבהמה דהוי מדאורייתא כו' בהדיא בפ' א' מה' יבום מה"ת אם יצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד פטורה מן החליצה אבל מד"ס עד שינדע בודאי דכלו לו חדשיו.

או ששקה ל' יום ואם לאו הוי ספק וצריכה חליצה מד"ס. והנה בדברי רבינו ז"ל גלאו כל חכמי לב למצוא דרך הישר בפסקיו בענין הך פלוגתא דרבנו ורבי ורשפ"ג בענין בן ח' וגמרו שערו וצפרניו וסתם ולדות.

בפ' א' מה' מילה ה' י"ג מי שנולד בחדש הח' אם היה שלם בשערו ובצפרניו ה"ז נלד שלם. וכן ז הוא אלא שנשתהא ומותר לטלטלו בשבת דאינו פאכן ומלין אותו בשבת אבל אם נולד ושערו לקוי ואין צפרניו שלמים פברייתן ה"ז בן ח' נדאי כו' ולפיכך הוא חשוב פאכן ואסור לטלטלו בשבת ואעפ"י פן אם שקה שלשים יום הרי הוא נלד של קיימא והרי הוא פשאר הנולדים לכל דבר דכל ששקה שלשים יום פאדם אינו נפל.

מי שנולד בחדש השביעי לעיבורו אם נולד שלם ה"ז נלד של קיימא ומלין אותו בשבת. ספק בן שבעה ספק בן ח' מלין אותו בשבת עכ"פ כו' הרי דפסק בשניהם לקולא פרבי וכרשפ"ג פדאיתא ביבמות (דף פ' ע"ב).

ומ"ש בן ז' שלם הוא לאו דוקא ועב"י. ובשאר מקומות לא הזכיר פלל הא דרבי.

ובפ' ב' מה' רוצח ה' ו' כ' דנולד לפחות מט' חדשים ההורגו פטור עד ששקה שלשים יום עכ"ל. משמע דמדינא בעינן שלשים יום.

ובפ"א מה' שמחות ה' ו' כ' הנופלין אין מתאבלין עליהם וכל שלא שקה ל' יום ה"ז נפל כו' ואם נודע בודאי שנולד לט' חדשים אפילו מת ביום שנולד מתאבלין עליו כו' וכן שמנה שמת אף לאחר שלשים ה"ז נפל עכ"ל ובהל' נחלות (פ"א ה' י"ג) כ' ואפילו היה קטן בן יומו ולא פלו לו חדשיו הואיל וחי שעה אחת אחר אמו ה"ז נוחל ומנחיל עכ"ל.

וכל אלו הנוכרו במס' נדה (דף מ"ב ב') במשנה קטן בן יום א' ופירשו דבריו ה"ה והב"י והובא דבריהם בקצרה בבבאורי הגר"א בא"ח סי' של"א סעי' א' ס"ק א' דס"ל ג"כ פדעת התוס' דמה"ת אם יצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הוי נלד משום דאזלינן בתר רוב ולדות.

רק מד"ס עד שינדע שפלו לו חדשיו. כמ"ש הרמב"ם בפ' א' מה' יבום הל' ה' שצריכה חליצה רק מד"ס.

ובנחלות אוקמוה אדאורייתא דבדיני ממונות קולא לנה וחומרא לנה ובשאר מקומות פסק פרשפ"ג ואף ברוצח אף דמדאורייתא הוי נלד אמרו רבנו שיפטר אם הרגו בתוך

שלשים הואיל דמחזקינן ליה בנפל מדרבנן ועי' במ"מ בפ"א מה' יבום ה' הג"ל ובב"י בחו"מ סי' רע"ו.

ובמילה פיון דחומרא בעלמא הוא דממ"נ מלין אותו. רק משום טלטול פסק פרבי וכרשב"ג לקולא והא דלא הזכיר דינא דגמרו רק בה' מילה משום דס"ל דדברי רבי לא אתמר אלא לענין מילה ולכן לא הזכיר דבריו בשאר מקומות דהרמב"ם למד פן דהוי רק מדרבנן משום קושיות הרא"ש שהבאתי לעיל ע"כ הוא דבריהם בקצרה הובא בש"ע או"ח בבבאורי הגר"א בס"א של"א ס"ק א' וכן בא"ע סי' קנ"ו: והנה הדברים בפירוש דברי רבינו הרמב"ם ז"ל אנכי בענייני לא ידעתי עד מה לבד אשר זה דוחק גדול לומר שהרמב"ם ז"ל בעצמו הכריע לו באיזה דבר לגזור ובאיזה דבר לא לגזור והלא ידוע דרו רבינו הרמב"ם ז"ל שלא הוסיף מדעתו פלוס.

ולא כ' רק המונזכר בשני התלמודים להדיא ועוד קשה לי איך שינוי לומר דברוצח אף דמדאורייתא הוי ולד מצד רובא אע"פ כן פטור ההורגו משום דמדרבנן חיישינן לנפל האם שינוי בזה חומרא הלא אנו צריכין לקיים הקרא ובערת הרע מקרבך מדאורייתא ורבנן יפקיעו דינו לא ידעתי להולמו.

גם מ"ש דרבי דקאמר דגמרו הוי ולד בכו"ח לא קאמר אלא במילה לבד אשר אין סברא לזה הרואה יראה כי בתוספתא פ' ט"ז דשבת שם מנוי כל השנויים במשנתנו בנדה (מ"ג ב') ורבי קאי על פולם: ויותר קשה לי לפי פירושם ברבינו ז"ל מה יענו עמ"ש רבינו ז"ל לענין תרומה בפ' א' מה' תרומה ה' י"ב ישאלית שיש לה זרע מפהו אוכלת בתרומה כו' ולא כ' שאינה אוכלת עד שיהא הנלד בן שלשים.

והא שם איסורא הוא ודאי יש לנו לגזור כמו לענין יבום וע"ז לא ענו פולם למה לא נגזור. והעולה על פולנה אתמהה מדוע העלימו עיניהם המאירים כשמש בצהרים מהא דכ' רבינו ז"ל לענין בהמה דהוי מדאורייתא ממ"נ אם אזלינן בתר רוב ונלדות.

גם בבהמה גיזיל בתר רובא. וא"ל דסברתם הוא פסברת הגאון בעל נודע ביהודא שהבאתי לעיל בכ"ז לא הנה להם לסתום אלא לפרש.

ובפרט שהגאון לא אמר זאת אלא לפי שעה לישוב מהו דיבמה להו דבהמה אבל לישב עפ"י כל המקומות ברבינו ז"ל אין די עולה תירוצו כלל כי לפמ"ש התוס' בבכורות (כ' ע"ב ד"ה חלב פוטר) לענין ספק בכור שיש חזקה להעמיד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה.

ואף דרוב ונלדות בני קיימא ניהו ויוצאים דרו רחם וגם במעי אמו הנה עומד להיות בכור כשיצא. אפ"ה פיון דבמעי אמו עכ"פ לא הנה קדוש מעמידין אותו גם כשינלד על חזקה זו ולחזקה זו הסכים להם הרא"ש בהאשה בתרא וכן הרמב"ן א"כ לפ"ד הגאון בעל נוב"י בכולם יש חזקה נגד הרוב היינו להעמיד הנלד בחזקתו כשהנה במעי אמו ולא הנה מנחיל וגם לא הנה מאכיל בתרומה א"כ גם כשיצא לאויר העולם כל שלא שהה נצטרף המיעוט דמפילות לחזקת הנלד במעי אמו ויהנה ספק דאורייתא ואיך מאכילין את האם בתרומה ומוציאין הנכסים מחזקת יורשי האב בנחלות א"כ ע"כ צ"ל דנה

המיעוט הוי כמו כל המיעוטין דעלמא ואינו מצרפין אותו להחזקה ומהדרינו לכללא דרובא וחזקה רובא עדיף.

א"כ הדרן קושנינו לדוכתין מהו דבהמה למה כ' דהוי דאורייתא (ויש לי בעז"ה הרבה לרצות בענין דרובא וחזקה רובא עדיף וסמוך מיעוטא לחזקה ומהה בכתובים אצלי אף אכמ"ל) נמצא אסיקנא דלפירושים בשיטת הרמב"ם ז"ל לא עלתה ארוכה לקושנינו מהו דבהמה גם בל"ז פבר העירותי לעיל שלא יתיישב הרמב"ם ז"ל בכל מקומות מושבותיהם וביותר למה לא הזכיר רבינו בפירושו טעמא דמילתא דאזלינו בטר רוב ולדות וכ' בה' יבום סתמא מה"ת פשיטא הולד לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד פטורה ולא כ' משום דאזלינו בטר רוב ולדות: והן לולא דמסתפינא מרבותינו הראשונים וגדולי האחרונים אשר מימיהם אנו שותים בצמא בכל יום הייתי אומר דרף אחרת בשיטת רבינו ז"ל אשר יתיישב בכל מקום בלי שום פקפוק כלל.

ונה החלי בעזר צורי וגואלי: הן פשטא דסוגיא דנדה (דף מ"ד ע"א) דמייתי שם הש"ס על כל השנויים במשנתנו בכו יום א' משמע דמיירי בכו יום א' ממש ואף דלא ידוע שפלו לו חדשיו פן מוכח ממה דמקשינו (שם ב') אמאי דקאמר וכו' לענין אבילות נימא דלא פריש"ג ולא מקשי אכל הפנויים במשנתנו וכבר העירו בזה נושאי פלי הרמב"ם ז"ל ובבבאורי הגר"א בא"ע סי' הנ"ל כ' משום די"ל דמתני'.

מדאורייתא קאמר מטעם רובא [ולא נ"ל כלל פי לענין טומאה נדה ונזה יש להעמיד הנוגע בחזקת טהרה ואיתרע ליה רובא] אלא דפשטא דסוגיא נראה דכיון דילפינו מקראי דאף בן יום א' חשוב כאו"א למלתיה אין סברא לומר שהתורה מיירי בידוע שפלו לו חדשיו ואדרבא כמו דיליף רש"ב"ג מבכור דבשלישים יום יצא מספק נפל וכבר כ' הראשונים ז"ל דיליף מטעמא דקרא דע"כ לכו נתן רחמנא השיעור דשלישים יום כדי שברוב ולדות יצא מידי נפל אף דבאמת אף בכלו לו חדשיו בעינין שלישים וכן בבהמה כמ"ש התוס' (בב"ק דף י"א ע"ב ד"ה בכור).

ובבכורות דף מ"ט ע"א ד"ה פיום שלפניו). אף התורה ברוב ולדות איירי.

א"כ ממילא ע"כ לרש"ב"ג בכל הני דכ' רחמנא סתם בכו יומו ג"כ ברוב ולדות קאמר שלא ידוע שפלו לו חדשיו. וא"כ אף אם נימא דרש"ב"ג מדאורייתא קאמר דכל שלא שקה חיישינו לספק נפל פדעת הרא"ש שהבאתי לעיל אעפ"כ בכל הנהו גלי לן קרא להדיא שלא נחוש לספק נפל ובכו יום א' הוי דינו בכו קיימא וכל דינא דרש"ב"ג רק לענין אבילות וכן פשטא דסוגיא דשבת ג"כ משמע דפלוגתא דרש"ב"ג ורפנו בסתם ולדות עיקר נ"מ לענין אבילות ולענין בהמה אכל בשאר השנויינו במשנתנו פיון דמקראי לפינו מודה רש"ב"ג.

ובזה אתיא שפיר כל דברי רבינו ז"ל שלא הוסיף מדעתו פלום רק כל מה שמבואר בתלמודא להדיא. (פי לפי פ"ה המ"מ הוסיף רבינו ז"ל בה' רוצח מדעתו את כל החילוק בין שקה ללא שקה ולמד זאת מיבום) וקשה לי מדוע לא כתב פן בפחלות ובשאר מקומות לכו יצא לחלק ונבא פסדר בה' רבינו ז"ל: לענין מילה הובא בשבת (דף קל"ו) הו

פְּלוּגְתָא דְרַבְּנָן וְרַשְׁבַּ"ג וְרַבִּי לִקְוֵה כ' רַבִּינוּ בַּה' מִיֵּלָה בְּעֵינָן בְּן ח' דָּאֵם גְּמָרוּ שְׁעָרוּ וְצַפְרָנְיוּ הָוֵי בְּן קִיָּמָא מִשּׁוּם דְּפָסֵק כְּרַבִּי.

וּבְשִׁיקָה אַף שְׁלֵא גְמָרוּ כְּרַשְׁבַּ"ג כְּמוֹ שְׁמִשְׁמַע בִּיבְמוֹת (דָּף פ' ע"ב) דְּפָסְקִינָן פְּנוּתֵיהּוּ בְּזָה. גַּם כ' שְׁם דְּבָן ח' שְׁלֵא גְמָרוּ הוּא כְּאֵבָן מִמֶּשׁ וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ כְּמוֹ שְׁהוּבָא שְׁם בְּשַׁבַּת (קל"ב א') וּמִמִּילָא גִּדַע זֹאת אַף בַּכ"מ שְׁלֵא הַזְכָּר בְּש"ס לְהִדְיָא דְבָן ח' שְׁלֵא גְמָרוּ הָוֵי כְּאֵבָן מִמֶּשׁ וְאִינוּ חֵי פָּלֵל וּבְגָמְרוּ אֲמָרִינוּ דְּאִשְׁתְּהֵי וְדִינוּ פְּנוּלֵד בְּתוּף ט' וְהִשְׁתָּא נִיחָא שְׁלֵא כ' רַבִּינוּ ז"ל בְּשׁוּם מְקוּם הָךְ דִּינָא דְגָמְרוּ.

עַד שְׁמִזָּה הוֹכִיחוּ הַמְּפָרְשִׁים לְשִׁיטְתוֹ דְּרַבִּי לָא קָאֵמַר אֱלָא לְעֵינָן גְּמָרוּ וּבְאֲמַת הַרְוָאָה יִרְאָה דְכִינוּ שְׁלֵא הַזְכָּר בְּש"ס לְהִדְיָא פְּלוּגְתָּתָן אֱלָא לְעֵינָן מִיֵּלָה פְּתַבּוּ ג"כ לְעֵינָן מִיֵּלָה וּמִמִּזָּה נִלְמוּד עַל פֶּל מַה דְּבַעֲיָנָן יֵלֵד חֵי וּלְכַף בְּכָל הַשְּׁנוּי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ בַּפ' יוֹצֵא דוֹפֵן פְּגוּן לְעֵינָן נִדָּה וְזִיבָה וְנִגְעִים וְנִיחָוּק לִיבּוּם וְנִחְלָה לָא בִּיבָר רַבִּינוּ פְּלוּם דְּמַכְיָנָן דְּמַקְרָאֵי לְפִינָן גַּם רַשְׁבַּ"ג מוֹדָה דְּלָא בְּעֵינָן שְׁהָה כְּמוֹ שְׁבִיבְרַתִּי לְעֵיל.

רַק לְעֵינָן טוֹמָאֵת מֵת שְׁהוּזְכָּר בְּש"ס ב"ב פ' לָא יַחְפּוֹר (דָּף כ' ע"א) לְהִדְיָא דְבָן ח' אִינוּ מְקַבֵּל טוֹמָאָה לְכַף פְּתַבּ רַבִּינוּ בַּפ' א' מַה' טוֹמָאֵת מֵת הַל' י"ד דְּבָן ח' לָא נִטְמָא וּמֵאֲחַר דְּדִין זֶה נּוֹבַע מֵהַגְמָ' דְּלָא יַחְפּוֹר [כְּמַבְוֵאָר בַּכ"מ שְׁם] וְשְׁם תְּנִי בַּגְמ' סָתָם בְּן ח' לְכַף הַעֲתִיק רַבִּינוּ לְשׁוֹן הַגְמ' וּמַהוּ בְּן ח' סָמָךְ רַבִּינוּ עַל מַה שֶּׁכ' כְּבָר בַּהַל' מִיֵּלָה דְּהֵינּוּ שְׁלֵא גְמָרוּ וְלָא שְׁהָה דַּל"כ הָרִי אֲמָרִינוּ דְּאִשְׁתְּהֵי וְהָוֵי בְּן ז'.

וּלְעֵינָן יְבוּם מְצִינוּ בְּגָמְרָא לְהִדְיָא בְּשַׁבַּת וּבִיבְמוֹת שְׁם הַפְּלוּגְתָּא דְּאִמּוֹרָאֵי מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא דְּבַעֲיָנָן שְׁיָהוּי שְׁלֵשִׁים יוֹם. וְע"כ אִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן דְּהָא מְדַאֲוֵרֵייתָא הוּא פְּלוּל בְּכָל הַשְּׁנוּיִין בְּמִשְׁנֵתֵינוּ דְּאִף בְּיוֹם א' סָגִי כְּמוֹ שְׁבִיבְרַתִּי לְעֵיל לְכַף כ' בְּן רַבִּינוּ ז"ל בְּהִדְיָא מַה"ת פִּינָן שְׁיָצֵא לְאוּרִי הַעוֹלָם חֵי אֲפִילוּ מֵת בְּשַׁעֲזָה שְׁנוּלֵד ה"ז פּוֹטֵר אֶת אִמּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וְהוּא מִן הַקְרָא שְׁהִבִּיא הַש"ס בַּפ' יוֹצֵא דוֹפֵן [וּלְכַף כ' מַה"ת פּוֹטֵר אֶת אִמּוֹ וְלָא כ' מַה"ת חֲשָׁבִינוּ לִיהָ כְּבָן קִיָּמָא] אֲבָל מַד"ס עַד שְׁיִנְדַע וְדָבָר זֶה חִידָשׁוּ אִמּוֹרָאֵי מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא וּבְאֲמַת פִּינָן דְּלָא אֲשַׁכְּחִין בְּש"ס דִּינָן הָךְ חֲשָׁשָׁא דְּרַבְּנָן אֱלָא לְעֵינָן יְבוּם.

אִין לָנוּ לְלַמּוּד מִזָּה לְעֵינָן ש"ד הַשְּׁנוּיִים בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שְׁם וְהִיכָא דְּלָא אֲשַׁכְּחִין לָא אֲשַׁכְּחִין כְּמוֹ שְׁאֲבָאֵר אִי"ה לְקַמֵּן הַסְבָּרָא. וּלְכַף לָא כ' רַבִּינוּ דִּין זֶה דְּשִׁיקָהוּי בְּכָל הַנֶּה הַשְּׁנוּיִים בְּמִשְׁנֵתֵינוּ אִף חוּבָה עָלֵינוּ לְבָאֵר בְּמַה שְׁפַתַּב הַרְמְב"ם ז"ל בַּה' רוּצַח דְּבַעֲיָנָן שְׁיָהוּי שְׁלֵשִׁים יוֹם א"כ מִזָּה הַנּוֹכְרָחוּ לֹאמַר שְׁהַרְמְב"ם לָמַד זֹאת מֵהָךְ דְּרַבָּא לְעֵינָן יְבוּם וּלְכַף דְּחָקוּ עֲצָמָם עַל פֶּל הַשְּׁאָר הַשְּׁנוּי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ לָמָּה לָא כ' הַרְמְב"ם וּלְפַעַנ"ד הַקְלוּשָׁה גַּם שְׁם לָא הוֹסִיף רַבִּינוּ מְדַעַתוֹ מְאוּמָה.

וּדְבָרֵינוּ הַקְדוּשִׁים נּוֹבְעִים מִמְּקוֹר נְאֻמָּן גְּמָרָא עֲרוּכָה סְנֵהֲדָרִין (פ"ד ע"ב). וְז"ל הַגְמ' וְאִצְטְרִיף לְמַכְתָּב מִכָּה אִישׁ וְאִצְטְרִיף לְמַכְתָּב כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ דָּאֵי כ' רַחֲמָנָא מִכָּה אִישׁ ה"א אִישׁ דְּבַר מְצוּהָ דוֹקָא וְאִי כ' רַחֲמָנָא כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ ה"א אֲפִילוּ נְפִלִים מִשּׁוּם דְּלָא הָוֵי נֵלֵד חֵי פָּלֵל אֱלָא מֵת א"כ בְּהָךְ דְּרוּצַח דְּאִמְרִי' בַּגְמ' דְּכ' רַחֲמָנָא מִכָּה אִישׁ לְמַעוּטֵי בְּן ח' ע"כ דְּאִף דְּהָוֵי חֵי וְהֵינּוּ בְּגָמְרוּ דָּאֵם בְּלָא גְמָרוּ הֵלָא כְּבָר מוֹחֲלֵט אֲצִלְיָנוּ דְּהָוֵי כְּאֵבָן

וכמת ממש ולא אצטרף קרא למעוטי אלא דע"כ דאצטרף קרא לאפוקי מפל הנה השנויים במשנתנו דסגי ביום א'.

וגלי קרא דברוצח בעינו שיהוי שלשים יום לאפוקי מספק נפל פרשב"ג דלשיטתו רשב"ג ורבנו מדאורייתא פליגי. לאפוקי פל הנה השנויים במשנתנו דלית לן קראי יתירי אמרינו כיון דגלי קרא דבכו יום א' סגי לא קפיד קרא פלל אונדאי בן קיימא רק שיהא חי ובסתם.

ואף בכו ח' שגמרו שערו וצפרנו עכ"פ חי הוא רק ברוצח דאמרינו דכתב רחמנא מפה איש למעוטי בן שמנה יצא מהו פללא וקדרינו לכללא דרשב"ג דכל שלשים יום הוא ספק נפל. ולכו כ' רבינו ברוצח דבעינו שיה דכיון דפסקינו פרשב"ג ובש"ס קאמר להדיא דמעטינו נפל וכו' ח' וע"כ אף בחי יום אחד כמ"ש לעיל [דאל"כ הוי פאבון] ולכו בעינו שלשים יום ותמיהני על כל נושאי פלי הרמב"ם ז"ל שלא הזכירו סוגיא זו.

והנה באמת אף דסוגיא דנדה דלא מקשה לימא דלא פרשב"ג ארוצח משמע דלא שמיע להו לחלק בין רוצח לש"ד ומשמע ליה דגם ברוצח די בכו יום אחד אף דלא שיה ולא קים לן לכו לא מקשה אלא על אבילות אכל באמת לפי סוגיא דסנהדרין (פ"ד הנ"ל) ע"כ גם ברוצח בעינו קים לן או שיה פנ"ל והרמב"ם ז"ל פסק כסתמא דש"ס דסנהדרין שם ובנדה שם אינו אלא דיוקא בעלמא פנ"ל: והנה לפ"ז שפיר אתיא פל דברי רבינו ז"ל ושפיר ס"ל פדעת הרא"ש דרשב"ג מדאורייתא קאמר דכל שלא שיה שלשים יום באדם ושמנה ימים בבמה הוי ספק נפל ולכו פסק בבמה דהוי דאורייתא רק על פל השנויין במשנתנו מודה רשב"ג דדי בכו יום א' אף בסתם ולדות דקרא סתמא קאמר ולא בעי פלל שיצא מספק נפל רק שיה חי שעה א' ונ"מ בפלוגתתו לענין מה דלא כ' קרא להדיא דהיינו לענין בהמה ולענין אבילות וגם לענין רוצח דגלי קרא דבעינו בן קיימא ולא חי ג"כ נ"מ בפלוגתתו ופסקינו פרשב"ג לכו ברוצח לא נהרג מדאורייתא הוי ספק ולענין יבום אף דגלי קרא דרק חי בעינו גזרו עכ"פ מדרבנן.

ואפשר אמוראי גזרו זאת וכן משמע ביבמות (נ"ז ע"א) דרצה הגמ' להשוות זאת לגזירה דמעוברת חבירו. אבל בשאר אינה דמתני' לא גזרו רבנן ואם יקשה למה באמת לא גזרו רבנן אלא לענין יבום ולא לענין ש"ד ע"ז אשיב שסברא פשוטה היא דכיון דאמר רשב"ג פללא דעד שלשים יום לא נפק מספק נפל א"כ אם מת בתוך שלשים אף דבאמת מדינא מותרת לשוק פנ"ל אף העולם הא לא ידעי דהנה בן קיימא וגמרו כו' ויאמרו דמסתמא לא הוי גמרו פלל מדלא נתקיים שלשים יום וכיון שיראו דמשיאין את אשתו יאמרו דאף נפל גמור פוטר דהא לא חששו לראותו בעודו בחיים אם גמרו אם לאו.

ובדיעבד רק באשת ישראל גזרו ובאשת פהן אוקמוה אדאורייתא משא"כ בכל הנה השנויים במשנתנו לא שייך גזירה וכן לענין תרומה דהא לא אכלה אלא כשהוא חי ואז רואין אותו שגמרו שערו והוי חי ובנחלות נדאי דלא שייך גזירה ואוקמוה אדאורייתא דלא בעינו אלא חי לבד ודי בכו יום אחד אף לרשב"ג: נמצא אסיקנא בעז"ה דלדעת הרמב"ם לרשב"ג מדאורייתא בעינו שלשים יום לאפוקי מספק נפל דכו גלי קרא בפדיון בכור וכן שמנה בבמה רק בהנה השנויים במשנתנו גם רשב"ג מודה דלא בעינו פלל

שִׁיִּצְאוּ מִסִּפְּקוֹ נֶפֶל דְּכָף גְּלִי קָרָא אֲצֵלָם לְבַד מְרוֹצֵחַ דְּגִלִי קָרָא שִׁיִּצְאָ מִסִּפְּקוֹ נֶפֶל לְכָף בְּעֵינָו שְׁלִישִׁים יוֹם מְדַאֲוֵרִיִּתָא וּלְפִי דְבָרִי מְתוֹרֵץ שְׁפִיר דְּבָר אֶחָד שְׁהִיָּה קֶשֶׁה לְפִי שִׁיטְתָם לָמָּה לֹא מְנוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ בִּפ' יוֹצֵא דוֹפֵן דְּתִינּוּקַת בֵּת יוֹם אֶחָד מְתַקְדָּשֶׁת בְּקִידוּשֵׁי אַבִּיהָ בְּכֶסֶף כְּמוֹ שְׁמִנָּה בְּמִשְׁנָה שְׁאֲחֵרִיָּה לְעֵנָו בֵּת ג' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שְׁמִתְקַדָּשֶׁת בְּבִיאָה וּכ"כ הֶרְמֵב"ם לְהִדְיָא בִּפ' ג' מֵהַל' אִישׁוֹת הַל' י"א לְפִיכָף מְקַבֵּל הָאֵב קִידוּשֵׁי בֵּתוֹ מִיוֹם שְׁתַּלְדַּד עַד שְׁתַּבְּגַר וְלָמָּה שְׁיִיר זֹאת בְּמִשְׁנֵתֵינוּ.

וּלְפִי דְבָרִי דְלַעִיל אֲתָא שְׁפִיר דְּהָא בְּנֶפֶל וְדַאי לֹא תְּפָסִי קִידוּשֵׁין כְּמוֹ שְׁמוּכַח לְהִדְיָא בְּנִדְהָ (דָּף כ"ג ע"א) לְעֵנָו בְּהִמָּה בְּמַעֲי אִשְׁהָ דְּפָרִיָּה לְמִימָרָא דְּחִיָּה (דְּלֹא כְּפִירִש"י שְׁם דְּלַפִּירוּשׁוֹ קֶשֶׁה וְהֵלֵא נ"מ לְשַׁאֲרָ קְרוּבוֹת שְׁאֲסוּרִים לְאַחַר מִיתָה) וְכֵן הוּבָא בִּש"ע א"ע (ס' ל"ו סע"א א') וְהִנֵּה לְכָף לֹא יְכוּלֵּלְשָׁנוֹת בְּמִשְׁנֵתֵינוּ דְּכִינוּ דְּלֹא גְּלִי קָרָא בְּהִדְיָא הִדְרוּ לְכַלְלָן דְּרִשְׁבִּ"ג דְּבְעֵינָו שְׁלִישִׁים.

א"כ לֹא פְּסִיקָא לִיהָ לְמַתְנֵי סְתָם. דְּבִלָּא קִים לָן שְׁפִלּוֹ דְּדִשְׁוֹ הוּי סִפְּקוֹ מְדַאֲוֵרִיִּתָא וּבְקִים לָן יְהֵא וְדַאי קִידוּשֵׁין לְכָף לֹא תְּנִי אֲבָל לְפִי שִׁיטְתָם דְּאֲזֵלִינוּ מְדַאֲוֵרִיִּתָא כְּתֵר רַבָּא אַף לְרִשְׁבִּ"ג.

וּמִשְׁנֵתֵינוּ בְּדַאֲוֵרִיִּתָא קְמִיִּירִי לָמָּה לֹא מְנוּ גַם אֵת זֹאת דְּבֵת יוֹם א' אַף בְּסְתָם וְלָדוֹת מְתַקְדָּשֶׁת בְּקִידוּשֵׁי אַבִּיהָ בְּכֶסֶף וּבְדִין זֶה בְּאַמְתָּ נ"מ גְּדוּלָּה לְפִי מַה שְׁהַעֲלִיתִי לְדַעַת הֶרְמֵב"ם אִם קִידָשׁ אֵת אַחֻתָּה בְּתוּף שְׁלִישִׁים צְרִיכָה גִּט מְדַאֲוֵרִיִּתָא מִסִּפְּקוֹ: עוֹד רְבִנוּחַ לָנוּ בְּמָה שְׁהַעֲלִיתִי דְּקִדּוּק חֻזַּק אֲשֶׁר דְּקִדְקִתִּי תְּמִיד בְּסוּגְיָא דְּשַׁבְּתָא שְׁלֹא הִזְכִּירוּ כָּל הַנ"מ לְעֵנָו יְבוּם בְּפִלּוּגְתָא דְּרִשְׁבִּ"ג וְרַבְּנָן.

רַק בִּס"ד דְּאַבְיִי דְּאָמַר בְּנֶפֶל מִן הַגַּג כ"ע לֹא פְּלִיגִי כ"פ בְּפִיָּהָ נְמַת מ"ס חֵי הוּא וּמ"ס מֵת הוּא ע"ז קְאָמַר הַגַּמ' וּנ"מ לְעֵנָו יְבוּם הָא לְפִי שִׁיטְתָם גַּם בְּתַחֲלָה וּבְמִסְקָנָא דְּש"ס נ"מ דְּפִלּוּגְתָא דְּרִשְׁבִּ"ג וְרַבְּנָן לְעֵנָו יְבוּם מְדַרְבְּנָן אֲבָל לְפַמ"ש נִיחָא וּבְדִקְדוּק כְּתָבוּ הַש"ס רַק בִּס"ד דְּבְאַמְתָּ בְּתַחֲלָה גַם בְּמִסְקָנָא ע"כ לְעֵנָו יְבוּם לֹא פְּלִיגִי דְּהָא פְּלּוּגְתָּן מְדַאֲוֵרִיִּתָא הוּא וּבִיבּוּם גְּלִי קָרָא דְּבָן יוֹם א' פּוֹטֵר וּמוֹדָה בּוֹ רִשְׁבִּ"ג.

וְהַגְזִירָה אֲפֻשָׁר דְּלֹא גְזָרוּ רַק הָאֲמוּרָאִים כַּמ"ש לַעִיל ע"כ פְּלּוּגְתָּן הָא לֹא לְעֵנָו יְבוּם אֲלֵא לְעֵנָו הִיכָא דְּבְעֵינָו בֶּן קִיָּמָא וְהִינּוּ לְעֵנָו אַבְיָלוֹת בְּאָדָם וּלְעֵנָו בְּהִמָּה וּלְעֵנָו רוּצֵחַ לְפִי מַה דְּמַסִּיק הַש"ס בְּסִנְהֶדְרִין מִשָּׂא"כ בִּס"ד דְּאַבְיִי דְּבְפִיָּהָ פְּלִיגִי [וּפִירִש"י כְּלוּמַר לְאַחַר לִינְדוּתוֹ לֹא רָאוּ בּוֹ אֲלֵא חֵיּוֹת מְעֻט שְׁפִיָּהָ וּמַת] א"כ לְרִשְׁבִּ"ג דְּמַת הוּא לֹא חֻשְׁבוּ כָּל לְחֵי כִּיּוֹן שְׁהַחֵיּוֹת לֹא הִיָּה פְּרָאוּי א"כ לְדִידְיָה גַם לְעֵנָו יְבוּם אַף דְּלֹא בְּעֵינָו שְׁהִיוּ שְׁלִישִׁים יוֹם מְשׁוּם דְּגִלִי קָרָא דְּבָבָן יוֹם אֶחָד סָגִי אַף עכ"פ חֵי שְׁעָה א' פְּרָאוּי בְּעֵינָו וְאִינוּ פּוֹטֵר וּנ"מ בְּפִלּוּגְתָּן לְעֵנָו יְבוּם מִשָּׂא"כ לְפִי הַמִּסְקָנָא דְּלֹא פְּלִיגִי אֲלֵא בְּנֶפֶל מִן הַגַּג לְעֵנָו אִם הוּי בֶּן קִיָּמָא לֹא נ"מ כָּל לְעֵנָו יְבוּם מְדַאֲוֵרִיִּתָא דְּהָא בְּיְבוּם גְּלִי קָרָא דְּבָבָן יוֹם א' סָגִי וְרִשְׁבִּ"ג וְרַבְּנָן מְדַאֲוֵרִיִּתָא פְּלִיגִי הִיכָא דְּלֹא גְּלִי קָרָא וּלְפ"ז יִצְדַּק שְׁפִיר ג"כ מַה שְׁלֹא הִבִּיא רַבִּינוּ ז"ל דְּבָרִי אַבְיִי דְּבְפִיָּהָ כ"ע לֹא פְּלִיגִי אֲשֶׁר מְזָה לְמָדוּ נוֹשְׂאֵי כְּלָיו דְּמַפ' פְּהֵרִי"ף דְּרַבָּא פְּלִיגִי אַדְּאַבְיִי וְחָלָה הוּי פִּיָּהָ וְדוּחַק הוּא לָמָּה שְׁיָנָה לְשׁוֹן הַש"ס מְפִיָּהָ לְחָלָה וּלְפַמ"ש נִיחָא דְּמְפָרֵשׁ כְּפִירִש"י [כְּפִירָאָה מִמָּה שְׁדִקְדִקְתִּי] דְּהִינּוּ דְּתִיָּכָף כְּשִׁנּוּלֵד לֹא הִיָּה בּוֹ אֲלֵא חֵיּוֹת מְעֻט נִמְצָא זֶה לֹא אֲצֻטְרִיָּה לְכַתְּבוּ דְּזָה גַם מְדַאֲוֵרִיִּתָא לֹא

הווי וְלֹד לְפִטוֹר וְזֶה פֶּלֶל רַבִּינוּ בְּמָה שֶׁכ' מֵה"ת אִם יֵצֵא הַוּלָד לְאוֹר הָעוֹלָם וְחֵי שְׁעָה א' דְּהֵינּוּ חַיּוֹת מִמֶּשׁ וּמִזֶּה דְּפִיֶּהֱק וּמֵת לֹא אֵינְרִינוּ פֶּלֶל דְּבִנְדָּאִי אִם רְאִינוּ שְׁלֵא הֵיָה חֵי פְּרָאוֹי הָרִי חֲזוּיָנוּ דְּהוּי גַּפְל מִמֶּשׁ וְלֹא יִכְבֵּד עַל רוּם כְּתֵר"ה מֵה שְׁהֶאֱרַכְתִּי בְּזֶה כִּי מִיִּלְתָּא חֲדָתָא קְאָמִינָא וְהֵיָה קִשָּׁה עָלֵי לְקַצֵּר בְּדִבְרֵיָם וְאֵת כְּתֵר"ה הִסְלִיחָה לְדֵינְיָנוּ לִכ"ז: וּלפ"ז פֶּל דְּבָרֵי רַבִּינוּ עוֹלִים פֶּהוּנְגֵן וְגַם הַפְּסָקִים בִּש"ע בְּכָל מְקוֹם וְאִגְב אֶכְתּוּב לוֹ מֵה שֵׁנ"ל לְתַרְץ בְּמָה שְׁתַּמָּה רַבִּינוּ הִגְאוּן הַדּוּמָה לְמִלְאָף ד' צְבָאוֹת רַבִּינוּ אֵלֵיהּ ז"ל בִּש"ע א"ח ס'י' שֵׁל"א ס"ק א' עַל מֵה שְׁפָסַק בְּסִי' ש"ל ס"ז דְּסָפַק בְּן ז' אוֹ ח' מְחַלְלִין עָלָיו אֵת הַשְּׁבֵת אִם גָּמְרוּ.

וְהַקִּשָּׁה דְּהָא מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ן מִשְׁמַע דְּדוֹקָא בְּבִן ח' וְדָאִי בְּעֵינָו גָּמְרוּ מִשָּׂא"כ בְּסָפַק לֹא בְּעֵינָו גָּמְרוּ וְאִף בְּלֹא גָמְרוּ הוּי וְלֹד וּמִיָּתִי רְאִיָּה מְדָלָא מְצָרְכֵינוּ חֲלִיצָה בְּאִשְׁת פֶּהוּ אִף בְּלֹא גָמְרוּ.

הֵן לִפ"ד אִין פֶּאן מְקוֹם תִּימָא פֶּלֶל דְּהֶרְמֵב"ן מִיָּרִי בְּסָפַק וּסְתָם הֵינּוּ אִם נוֹלַד בְּתוֹף תִּשְׁעָה וְלֹא פִירֵשׁ מִמֶּנָּה מִתְחִילַת עֵיבוּרָה מִקְרִי סָפַק דִּילְמָא נִתְעַבְּרָה אִח"כ וְהוּי בְּן ח' לְחוּמְרָא. ע"ז בְּאִמַּת לֹא בְּעֵינָו גָּמְרוּ מִשָּׂא"כ הֵתָם מִיָּרִי דְּנוֹלַד לַח' חֲדָשִׁים אִף פִּינוּ דְּלֹא פִירֵשׁ אֶפְשָׁר שְׁנִתְעַבְּרָה אִח"כ וְהוּי בְּן ז'.

אִף עכ"פ אִם לֹא נִגְמַר אֶמְרֵינוּ וְדָאִי נִתְעַבְּרָה מִתְחִילַתָּהּ. וְהוּי נָפַל גָּמוֹר לְכַף לֹא מְחַלְלִין: נִמְצָא אִסְיָקְנָא לְדַעַת הֶרְמֵב"ם בְּעו"ה דִּס"ל ג"כ פְּדַעַת הָרָא"ש דְּרִשְׁבֵּ"ג מְדָאוּרֵיָתָא קְאָמַר אִף בְּזֶה יֵשׁ חִילּוּק בֵּינֵיהֶם דְּלַדַּעַת הֶרְמֵב"ם פְּסָקִינוּ בְּאִמַּת פְּרִשְׁבֵּ"ג דְּמְדָאוּרֵיָתָא חֲזִינְשֵׁינוּ לְנָפַל בְּאִדָּם כָּל שְׁלִשִׁים וּבִבְהֶמָה תוֹף שְׁמִנָּה לְכַד הֵיכָא דְּגַלִּי קְרָא אוֹ שְׁגָרוּ חֲכָמִים וְדַעַת הָרָא"ש אִינוּ כֵּן אֵלָא דְּרִשְׁבֵּ"ג מְדָאוּרֵיָתָא קְאָמַר וּבִכ"ד אִף לַעֲנֵנוּ יְבוּם רַק דְּאָנוּ מְכָרְעֵינוּ דְּמְדָאוּרֵיָתָא אִין חוֹשְׁשִׁין כְּרַבְּנָן רַק לְכַתְחִילָהּ מִחְמָרֵינוּ פְּרִשְׁבֵּ"ג.

וְהִנֵּה בְּאִמַּת לִפ"ד הַתּוֹס' דָּאִף רִשְׁבֵּ"ג לֹא קְאָמַר אֵלָא מְדָרְבָּנוּ לְכָאוּרָה לֹא יוֹבֵן מֵה שְׁהֶקְשׁוּ הַש"ס בְּשְׁבֵת שָׁם מִמְהֵל הֵיכִי מְהֵלִינוּ דְּפִשְׁטָא דְּהַש"ס מִשְׁמַע דְּאֶרְשְׁבֵּ"ג קָאִי כִּמוּ שְׁפִי' רִש"י וְתוֹס' שָׁם וְאִסְתָּם וְלָדוֹת קָאִי.

וּלְפִי שִׁיטָתָם דְּהוּי דְּרַבְּנָן מָאִי מִקִּשָּׁה מְסָתָם וְלָדוֹת פִּינוּ דְּמְדָאוּרֵיָתָא וְלֹד גָּמוֹר הוּא אִיף נוֹצִיא אוֹתוֹ מְדָרְבָּנוּ וְלֹא נִמּוֹל וְאִף דְּמַצִּינוּ דְּהַעֲמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמְקוֹם פֶּרַת בְּעַרְל הַנְּזָאָה וְאִינְזַמַּל.

אִף אִין שִׁינְיָה לְהַקְשׁוֹת בְּפִשְׁיטוֹת כ"כ מִמְהֵל הֵיכִי מְהֵלִינוּ אִף בְּאִמַּת רְאִיתִי לְהַב"י בְּאו"ח ס'י' שֵׁל"א גַּם בְּטוֹר יו"ד בַּה' מִיָּלָה ס'י' רִס"ו מִשְׁמַע מְדָבְרֵיו דְּמְפָרְשִׁים הַסּוּגִיָּא דְּהַקְשׁוּשָׁיָא מִמְהֵל הֵיכִי מְהֵלִינוּ קָאִי אֲדַלְעִיל עַל הַבְּרִיָּתָא דְּסָפַק בְּן ז' אוֹ בְּן ח' וּבְזֶה יִתְיַשֵּׁב דְּבָרֵי רַבִּינוּ הָרִי"ף ז"ל שְׁפָסַק דְּסָפַק בְּן ז' אוֹ בְּן ח' לֹא מְהֵלִינוּ בְּשְׁבֵת ע"ש בְּאַרְנוּפָה וְהִנֵּה כָּל הַרְוָאָה יִרְאָה דְּפִשְׁטָא דְּסוּגִיָּא דְּהַקְשׁוּשָׁיָא אֶרְשְׁבֵּ"ג קָאִי וְלֹא אֲדַלְעִיל דְּכָל הַסּוּגִיָּא כָּל שְׂאֵמוּ טְמֵאָה לִיָּדָה מְפָסִיק בֵּינֵיהֶם ע"ש וְגַם לְפִי תִירוּץ הַב"י ע"כ צ"ל דְּסוּגִיָּא דְּשְׁבֵת לֹא יָדַע מְסוּגִיָּא דִּיבְמוֹת (דָּף פ' ע"ב) דְּגָמְרוּ מְהֵנִי.

ע"ש: וּלְפ"ד שְׁפִיר מְנוּשָׁב דְּהָרִי"ף מְפָרֵשׁ כְּשִׁיטַת הָרָא"ש תְּלַמִּידוּ דְּרִשְׁבֵּ"ג מְדָאוּרֵיָתָא קָאִי רַק דְּאָנוּ לֹא פְּסָקִינוּ כְּנוֹתִיָּה רַק מְדָרְבָּנוּ. וּמְדָאוּרֵיָתָא פְּסָקִינוּ כְּחֲכָמִים דְּהוּי וְלֹד אִף

בתוך שלשים יום והשתא א"ש דקושית דהש"ס מימיהל כו' קאי ארשב"ג ואסתם ולדות לפי דעתו דהוי מדאורייתא וצריכינן לומר דממ"נ מהלינן א"כ לפ"ז גם בספק בן ז' או בן ח' מהלינן אבל לדין דפסקינן דמדאורייתא אין חוששין וא"כ לא קשיא מסתם ולדות דלא העמידו חכמים בזה דבריהם וא"כ שוב אין ראיה להסברא דממ"נ לקב' לא מהלינן בספק בן ז' או בן ח': והשתא נבא בעז"ה לענן שאילתא דידן.

הן לפי מה שהעלתי בעזה"י דלפי דעת הרמב"ם פסקינן פרב"ג ביה דלא אזלינן בתר רובא אף מדאורייתא הלא פשוט הוא דאין חייב לפדות דכיון דלא אזלינן בתר רובא הלא לא היה לו ידיעה אלא בשעה שהיה ספק נפל ואין להחזיקו כלל מדאורייתא מתוך שלשים לאחר שלשים בחזקת שהוא חי עדיין ובנדאי פטור מלפדותו וכ"ש שאין יכול לברך פיון דמדאורייתא הוי ספק אמנם לפי שיטת הפוסקים דס"ל דרב"ג לא קאמר אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אזלינן בתר רוב ולדות א"כ גם בנ"ד אפ"ש דיש לנו למיזל בתר רוב ולדות שהם בני קיימא ולהעמידו בחזקת חי דשמא מת לא אמרינן כמו דאמרינן לענן אשת פהן תאכל בתרומה דשמא מת לא אמרינן.

וכן מצאתי בשו"ת הגאון בעל בית שמואל אחרון שמסיק בן שאין לכופו לפדותו משום דאין הולכין בממון אחר הרוב רק אם רוצה לפדותו יכול לפדות ולברך על הפדיון דלענן ברכה אזלינן בתר רובא.

וגם מעמידין אותו על חזקתו שחי ולא חיישינן שמא מת: והו אנכי לא כן עמדי חדא דאף לדעת האומרים דאזלינן בתר רוב ולדות אפ"ש דעכ"פ ביה מצוה גופא הא חזינן דלא רצה התורה לסמוך על ה' רובא וצויתה התורה לפדותו ונקא לאחר שלשים כדי שיצא מספק נפל וזהו כל טעמו דרב"ג כמו שכ' הראשונים ז"ל והובא בשיטה מקובצת (בב"ק דף י"א) וא"כ איך נסמך אנו על רובא ובפרט שממון הוא ואין הולכין בממון אחר הרוב ואף דבאסיפת זקנים שם בב"ק נסתפק בזה ע"ש דכ' דאפ"ש דכיון דמצוה היא לא שייך לומר כן.

אמנם לפי דעת התוס' הרי מכריח דשייך בזה אין הולכין בממון אחר הרוב ע"ש: ועוד י"ל דמה שנסתפק הש"מ בענן זה. תלי במה שנסתפקו הראשונים ז"ל בכל ענן שיש בו מצוה וגם ממון כגון ספק צדקה או הקדש אם הולכין בזה לחומרא כדין ספק איסור או לקולא כדין ספק ממון והובא זאת בר"ן בנדרים (דף ז' ע"א) בענן האיבעי אם יש יד לצדקה והביא שם בשם הרשב"א והרמב"ן דאזלינן ביה לחומרא דהוי ספק איסורא.

ושם מסיק הר"ן דאזלינן לקולא א"כ גם בנ"ד יש לנו לומר דאין הולכין בממון אחר הרוב: סימן ל ומידי קיימינן בהא אתאפק לא אוכל מלכתוב מה דקשה לי טובא בדברי הראשונים וגם האחרונים ז"ל בענן הזה: ראשונה יקשה לי לכאורה איך יעלה כלל על דעת רבותינו הראשונים ז"ל לומר דהיכא דיש לנו ספק בדבר שהוא איסור וממון הולכין בו לחומרא איך יפרנסו בכל מס' בכורות דאמרינן שם בכמה משניות דספק בכור נאכל במומו לבועלים ואין לפהן בו פלוג.

וכן לענן פדיון בכור אדם אין פודין מספק ואין לומר משום דאפ"ש לחלק היכא דהספק בגוף המעשה או בספיקא דדינא א"כ הלא גם מסוגיא דחולין שיהביא הר"ן שם בנדרים

אין ראיה דהא התם בספק בגוף המעשה קמייירי אשר ע"כ נ"ל דהא דמסתפקי רבותינו הראשונים ז"ל.

הוא משום דאפשר לומר דמה דמצינו בבכורות דספיקא לקולא וגם בחולין לענין ספק מתנות דפטור הוא דוקא במתנות פהונה אבל בענין צדקה או פיאה ע"ז נסתפקו לכאורה מהך מימרא דר"ל בחולין (קל"ד ע"א) דאר"ל מ"ד עני נרש הצדיקו מאי הצדיקו אילימא בדינים והא כ' ודל לא תהדר בריבו אלא צדק משלף ותן לו או מהך קרא שהובא בר"ש (ס' פ"ד דפיאה מ' י"א).

וע"ז מיייתי הר"ן ז"ל ראיה דגם בצדקה מסקינן דדוקא היכא דהוה עליה חזקת חיובא אבל בלא"ה פטור וכן הספיק הש"ך ביו"ד סי' רנ"ט ס"ק י"ד וכן הגאון רשכבה"ג רבינו אלי' זצ"ל שם ס"ק ט"ו והשיגו מהך סוגיא דחולין שם דמסיק קמה בחזקת חיובא פרה בחזקת פטורא על הג"מ בשם אז"ק שהובא בש"ע דעתו שם סעי' ו' דמי שיש בידו מעות והוא מסופק אם הם של צדקה חייב ליתן אותם לצדקה וענו פולם ואמרו ששנעלם ממנו הך סוגיא דחולין הנ"ל ואנכי בענייני נבזה נחזל אישים לא זכיתי להבין הסוגיא דחולין שם במה שתיירז רבא קמה בחזקת חיובא קיימא פרה בחזקת פטורא קיימא.

ובפרט דברי רבינו מאור עינינו רש"י ז"ל שכ' וז"ל פרה בחזקת פטורה כשנולד לה ספק זה במתנותיה ואתה מעמידה על חזקתה הראשונה הרי היא פטורה שהרי בחזקת של א"י היתה עומדת.

קמה כשנולד לה ספק בלקט ואתה מעמידה על חזקתה חזקת חיוב הוא דמעולם עומדת לקה דשל ישראל היא עכ"ל הט"הור ופשטות דבריו משמע דלקה היא בחזקת חיוב משום דישראל הוא והלא מצינו פעמים לאין מספר דגם בישראל פטור בספק מתנות בבהמה וכן ספק בכור כנ"ל.

(ובירושלמי ספ"ד דפיאה איתא ג"כ הך תירוץ אף התם שפיר קאמר לענין לקט גופא דבגר פטור ובישראל חייב) וע"כ צריך לדחוקי נפשין לומר דשאני קמה הואיל ונחל עליה בנדאי חיוב לקט רק דאנו מסופקין בהך מקצת שנמצא בחורי הנמלים ע"ז שפיר קא מחייבין.

משא"כ בכל הפטורין הוא משום דמספקינן אם חל עליו החיוב כלל [ואף שלשון רש"י אינו סובל זאת ההכרח לומר כן] אף עדיין קשה לי מהך דאמרי' בבכורות הפל מודים בספק מעשר בהמה דפטור מן המתנות.

והא התם בבהמה עד שלא נולד הספק היתה בחזקת חיוב מתנות ואח"כ כשנולד הספק דמעשר אנו פוטרין אותו ואם נדחוק עוד נפשין לומר דרבא לא קאמר אלא באופן שגם עתה יש חיוב ודאי אף על השאר אנו מסופקין עדיין לא פלטינו מקושא מהך דאמרינן בחולין (קל"ב א') אפלוגתא דר"א ורבנן במתנות כוי בצבי הבא על התנישה דמסקינן שם פלגא לשקול ואידך פלגא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול והא התם ודאי איפא חיובא במקצת ואעפ"כ אמרינן באידך פלגא המע"ה.

וכן פסקינן ב"י"ד (סי' ס"א סעי' י"ח): ונהנה לפ"ז ה"ה אפ"ש לומר ב"ד"ה חידוד קצת ל"י"ש דברי הגמ' ה"ל דס"ל דע"כ ה"ה סוגיא לאו הלכתא היא ואפ"ש לא אתמר אלא אליבא דרבנן א"ר יוחנן שם ק"ל ב דכ"י ח"יב בכולא מתנות א"כ אין ראיה להקפ"ה.

משא"כ לדין דפסקינן פ"ב הו"א פ"ר ח"י"א שם ע"כ לא אמרינן גם בכה"ג דח"י"ב. וא"כ הדר גוש"ת הש"ס לז"כתייה מה"ה דלקט לה"ה דפ"ה.

וע"כ צ"ריכ"ן לומר דלא קש"י מה"ה דפ"ה לה"ה דלקט דה"ה ק"א לא נאמר אלא לע"ן מתנות ע"י"ם דוקא ולא לע"ן מתנות פ"ה"ה. והר"א"ה יראה בהג"מ דכ" פ"ו להק"א דז"הו דוקא ב"מתנות ע"י"ם ולא בד"א.

וכן משמע פ"מ"ם שפ"ת סת"מ ב"ה"ה דינ"א דחורי הנ"מ"ם שפ"ק לקט ונק"צ ב"ד"ר ש"י"נו נוג"ע לע"י"נו: א"ה זאת עכ"פ נע"ל מ"ה דב"ס"ק מ"מון וא"ס"ר אם יש לו ח"ק"ת ח"י"ב אמרינן ב"ה"ה לחו"מ"ר א"ה ד"ש לו ח"ק"ת מ"מון.

וע"כ פ"ל ה"ה דפ"טרינן ב"ס"ק ב"כ"ר ה"ה רק משום דלא ה"ה לו ג"כ ח"ק"ת ח"י"ב מעולם. וא"כ י"ה"א נ"מ ב"ה"ה לנ"ד.

ד"ה"ה לדעת ה"א"מ"ר"ם דמ"דאורי"ת"א א"ז"ל"נן ב"ת"ר ר"ב ו"ל"ד"ת ה"ה יש עכ"פ ת"ר ח"ק"ת נ"ג"ד ה"ר"ב ה"י"נו ח"ק"ת מ"מון גם ח"ק"ת פ"ט"ר פ"ד"י פ"ש"ה"ה פ"ח"ת מ"ב"ן ל' ה"ה פ"ט"ר וע"כ"ש"ו ב"מ"ה י"צ"י"א"ו א"ת"ו מ"ח"ק"ת"ו ה"ר"א"ש"ו"ה ו"ל"א מ"י"ב"ע"י ל"ד"ע"ת ה"ר"י"ב"ש דכ" ב"ש"ל"ש"ה ד"ב"ר"ם דר"א ב"ן פ"ר"ט"א ד"ה"י ד"א"ורי"ת"א מ"ש"ו"ם ד"י"ש ש"ג"י ח"ק"ת נ"ג"ד ה"ר"ב ח"ק"ת א"א ו"ח"ק"ת ח"י כ"ש ה"כ"א א"ה ש"ל"א נ"ס"כ"י"ם ש"ם ל"ה"ר"י"ב"ש ה"י"נו מ"ש"ו"ם ד"ה"ת"ם ת"ר"י ח"ח"ק"ת ח"פ"ל ח"ד ה"ו"א ד"א"א ל"ה"פ"ר"י"ד"ן פ"ל"ל כ"מ"ש א"א"ז ה"ג"א"ו"ן ו"צ"ד"י"ק מ"ו"ה"ר"ר"ח ז"ל"ל"ה"ה ב"ת"ש"ו"ב"ת"ו א"ש"ר נ"ד"פ"ס ב"ס"ו"ף ח"ס"פ"ר מ"ק"ו"ר מ"י"ם ח"י"ם א"ב"ל ב"נ"ד ד"ש"ג"י ח"ח"ק"ת ח"ה"ם ח"ל"ו"ק"ת ד"ח"ק"ת פ"ט"ר מ"צ"י ל"א"ש"כ"ו"ח"י ב"ל"א ח"ק"ת מ"מון ו"ח"ק"ת מ"מון ב"ל"א ח"ק"ת פ"ט"ר נ"ד"י ד"י"ש ל"נו ל"ומר ד"ה"י ס"פ"ק ד"א"ורי"ת"א ו"א"כ גם ל"ד"ב"ר"י ה"ג"א"ו"ן ב"י"ת ש"מ"ו"א"ל א"ח"ר"ו"ן ש"כ" ד"כ"י"ן ד"רו"צ"ה ל"פ"ד"ו"ת"ו א"נ"ד"א ל"י"ה ח"ק"ת מ"מון.

א"ה עכ"פ ח"ק"ת פ"ט"ר פ"ד"י"ה ב"מ"ק"ו"מ"ה ע"ו"מ"ד"ת: ה"ה עכ"פ ה"ע"ל"י"נו ד"כ"א"ן יש ש"ג"י ח"ק"ת נ"ג"ד ה"ר"ב ח"ק"ת מ"מון ו"ח"ק"ת פ"ט"ר פ"ד"י"ה א"כ לפ"ז ב"נ"ד ל"ב"ד ש"ז"ה"ו ב"ע"צ"מ"ו א"י"ן ס"כ"ר"א פ"ל"ל מ"ה ש"כ" ה"ג"א"ו"ן ב"ע"ל ב"ש"א ד"א"ם ר"ו"צ"ה ל"פ"ד"ו"ת"ו א"נ"ד"א ל"י"ה ח"ח"ק"ה.

ו"ש"פ"יר י"כ"ו"ל ל"ב"ר"ה מ"ט"ע"ם ר"נ"ב"א ד"ה"ה עכ"פ פ"י"ן ד"מ"ה"ת פ"ט"ר א"י"ה י"א"מ"ר ו"צ"נ"ו. ו"כ"כ ה"ג"א"ו"ן ב"ע"ל נ"ו"ב"י ב"מ"ת ס"י ק"פ"ז ל"ה"ד"י"א ד"כ"י"ן ד"א"י"ן ה"ו"ל"כ"י"ן ב"מ"מון א"ח"ר ה"ר"ב א"י"ן ש"י"י"ה ל"ומר ו"צ"נ"ו א"ה ל"ב"ד ז"ה ב"נ"ד מ"נ"כ"ר"ח מ"מ"נ ד"ה"י ס"פ"י"ק"א ד"א"ורי"ת"א ו"א"י"ן ל"ב"ר"ה.

מ"ה"ה ד"ב"ה"מ"ה ד"פ"ס"ק ה"ר"מ"ב"ם ו"מ"ו"כ"ח מ"ס"ו"ג"י"א דר"ה ד"א"ס"ו"ר מ"ד"א"ורי"ת"א א"ה ד"ר"ב ו"ל"ד"ו"ת ב"ג"י ק"י"מ"א נ"י"נ"ה"ו ד"א"ם נ"י"מ"א פ"פ"י מ"ה ש"ה"ע"ל"ת"י ד"ר"ש"ב"ג ס"ב"ר ד"א"י"ן ה"ו"ל"כ"י"ן ב"ז"ה א"ח"ר ה"ר"ב א"ה מ"ד"א"ורי"ת"א א"כ גם פ"א"ן ה"י ס"פ"ק ח"ש"ק"ו"ל מ"ד"א"ורי"ת"א ד"ל"א א"ז"ל"נ"ן ב"ז"ה ב"ת"ר ר"נ"ב"א ו"א"ם נ"י"מ"א פ"ת"ר"ו"ץ ה"ג"א"ו"ן ב"ע"ל נ"ו"ב"י ד"ב"ב"ה"מ"ה ל"כ"ה א"ס"ו"ר מ"ש"ו"ם ד"י"ש לו ח"ק"ה ו"מ"י"ע"ו"ט מ"פ"י"לו"ת ה"י מ"י"ע"ו"ט ח"מ"צ"ו"י ו"ס"מ"כ"י"ן ל"ה"ח"ק"ה ל"כ"ה פ"ס"ק"י"ן ח"ל"כ"ת"א ד"ה"י ד"א"ורי"ת"א א"כ גם ב"נ"ד ה"ל"א יש לו ח"ק"ה ד"פ"ט"ר פ"ד"י"ה ד"ה"ה ב"ת"ו"ד ש"ל"ש"י"ם ה"ה פ"ט"ר ו"א"כ ס"מ"ו"ף מ"י"ע"ו"ט ד"מ"פ"י"לו"ת ל"ח"ק"ת פ"ט"ר פ"ד"י"ה ו"ה"י פ"ל"ג"א ו"פ"ל"ג"א ו"ה"י ס"פ"י"ק"א ד"א"ורי"ת"א.

ואיך יברך וצננו. בפרט דהוי עוד חזקת ממון: לכן נלענ"ד דלא שייך לפדותו ולברך על הפדיה עד שיהא לו ידיעה בנדאי שהיה חי לאחר שלשים יום ואז יפדה ויברך: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין סימן לא מה שהשיב להרה"ג מו"ה יהונתן זצ"ל ממדינת וואלין אשר היה מתגורר פה בהישיבה הק' דוולאזין.

החוו"ש מאדה"ש לכבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מפורסם בתורה וחסידות כש"ת מו"ה יהונתן מנשה דובער הלוי נ": אהד"ש מהנדענא שהגיעני מכתבו ע"י המוכ"ז וביחוד תשובתו על דברי מגדון פדיון הבכור והנה מעצמו כ' שלא עיין בו פל צרכו (ואעפי"כ השיג עליהם) ואם לא כתב זאת מפותלי מכתבו היה נכר פו שלא עיין היטב בעיקרי הדברים אשר תמכתי יסודותי עליהם.

ועתה יראה: א מה שכ' שהולד פשהוא בתוך ל' הוא בחזקת חיוב לפדותו וראייתו מנ"י ריש פ' בתרא דיבמות גבי יצאתה מלאה ועיין שם שהנ"י אליבא דר"מ קאמר זאת דרנבא לאו פלום הוא אם לא שיש לו עוד חזקה וביצאתה מלאה עכ"פ החזקה הלכה לה וחוששין למיעוט זכרים יע"ש והלא בדברי פונתי להוציא מדברים אלו.

פשהקשתי על הגאון בעל נוב"י והבאתי ראיה מתוספות בכורות (דף כ' ע"ב ד"ה חולבת) לענגן ספק בכור שיש חזקה להעמיד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה וכתבתי בזה הלשון. ואף דרוב ולדות בני קיימא ניהו ויוצאים דרך רחם א"כ גם במעי אמו היה עומד להיות בכור פשיצא לאויר העולם עכ"פ פיון דבמעי אמו עכ"פ לא היה קדוש מעמידן אותו גם פשנולד על חזקה זו.

ולחזקה זו הספיק הרא"ש בפ' בתרא דיבמות יע"ש וכן הרמב"ן ע"כ לשוני הרי דברתי מזה והבאתי ראיה שלא כן הוא ב מה שכ' לתרץ הרמב"ם בנ"מ אם הספק נולד פשהוא חי או רק לאחר מיתה וביבום פבר הוחזקה בחזקת פטורה ליבום בעת שהולד הוא חי כו' משא"כ לענגן בהמה שהספק לא נולד אלא לאחר מיתה הלא מעין זה הוא סברת הגאון בעל נוב"י.

אמנם הלא השגתי עליו מהו סוגיא דשבת שפריף על אב"י דאמר אבל בנפל מן הגג ד"ה חי הוא ונ"מ לענגן יבום ומקשה עליו מהו דר"פ לא אכל בהמה עד אורתא דתמנא ומאי קושיא דלמא רק לענגן אדם קאמר שנולד הספק בעוד שהיה חי.

אבל בהמה אף כה"ג חיישינן: ומ"ש שהרי גם בהמה התורה התירה להדיוט סתם ואפילו בן יומו הלא הרמב"ם ס"ל (בפ"ד מה' מאכלות אסורות הלכה ד') דמדאורייתא אסור וגם לפי דבריו סותר את עצמו במ"ש לעיל: ד ומה שמדמה חזקה זו לחזקות שאנו רואין פגון איש ואשה שבאו לפנינו.

הלא פבר פתבתי בתשובתי פמה פעמים דברי הראשונים ז"ל ברשב"ג דיליף מפדיה ואף דהתם אף פשקים לן שפלו לו חדשיו. מ"מ דריש רשב"ג טעמא דקרא דלכך צותה התורה להמתין ל' יום פדי שפירוב ולדות יצא מספק נפל והוא פשיטה מקונצת בב"ק (דף י"א) והובא דבריהם אלה גם במ"ל (פ"ג מה' איסורי מזבח ה' ח') יעו"ש (ולא ידעתי פל אריכות דבריו שם הלא הוא להדיא בתוס' ב"ק שם ובכורות ד' מ"ט) א"כ הרי חזינו דס"ל לרשב"ג דלא רצתה התורה לסמוך על חזקה זו שרואין אותו שהוא חי לענגן

פְּדִיָּה דאל"כ מנ"ל פְּלִל הַחֲלוּק בֵּין שְׁלֵשִׁים לְלַפְנֵי שְׁלֵשִׁים: ה ומה שְׁתִּירֵץ קוֹשֵׁיית
הַשְׂוֹאֵל מֵהָא דְחָלָב בְּסִבְרָא זֶה דְּבִשְׁעָה שְׁהִיא חֲזִיה יֵשׁ לָהּ חֲזִיקָה זֶה.

לפ"ד נַעֲלָם מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מַה דְּרָצָה הַש"ס שָׁם בְּחֻלְיִין לְלַמֵּד מֵהָד דְּשִׁיעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח
וּבְפָרְט מַעֲדִים זֶה מִמֵּין דְּדִלְקָא הָד דְּאֶסְהִידוּ בִּי טְרַפָּה הֵנָּה כּו' וּכ"ת דְּבִדְקִינָן לִיה וְהַתְּנִיָּא
בְּרַבִּי אֹמֵר לֹא הָרְגוּ נְהַרְגִין הָרְגוּ אֵין נְהַרְגִין וּא"כ הָרִי חֵי הוּא עֲדִינָן וְיֵשׁ לוֹ חֲזִיקָה דְּמַר
שְׂרֻזָּאִין אוֹתוֹ שְׁהוּא חֵי וְאִיָּה יְלִיף מִזֶּה דְּהוֹלְכִין בְּתַר רְנָפָא לְחוּד וּא"כ גַּם מְחַלְב הֵינָה
יְכוּל לְהוֹכִיחַ לַפ"ז.

וּבְאַמַּת קוֹשֵׁיָא זֶה מְחַלְב פְּכָר הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים הַתְּרִיפִים וְתִירְצוּ בְּטוֹב טַעַם: ו מ"ש דְּכָאן
לֹא שְׁיָיָה אֵין הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוּב דְּבִשְׁבִיל חֲזִיקָת מִמּוֹן לֹא יִשְׁתַּנָּה הַדִּין דְּנִקְטִינָן בְּכָל
דְּנִקְטָא דְּהוֹלָד בְּחֲזִיקָת חֵיִים הָרִי גְּמָרָא עֲרוּכָה הוּא בְּב"ב (דָּף צ"ג ע"א) ת"ש שׁוֹר שְׁנַגְחָא
אֵת הַפָּרָה דְּמַסִּיעַ מִזֶּה לְשְׂמוּאֵל דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוּב לְכָף לֹא אֶמְרִינָן דְּנִיזַל
בְּתַר רוּב בְּהֵמוֹת שְׁאֵינָן מִפִּילוֹת: ו בַּמ"ש שְׁתִּירֵץ קוֹשֵׁיית הַש"ף בְּסִי רַנ"ט דָּאֵם יֵשׁ דְּבָר
מְנַגֵּד לְהַחֲזִיקָה לֹא אֲזִלִּין בְּתַר הַחֲזִיקָה דְּמִמּוֹן לַפ"ד הֵלֵא כָּל דְּבָרֵי הַש"ף עֲדִינָן בְּמִקּוּמָן
עוֹמְדִים דְּהָא הָד דִּינָא דְּהַגְמ"ר בְּשֵׁם אַז"ק וְגַם בְּתַשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א אֵין דְּבָר הַמְּנַגֵּד לְחֲזִיקָת
מִמּוֹן יַעו"ש: אֵת כָּל זֶה כְּתַבְתִּי וְרִאִיתִי שְׁב"ה לֹא חִידֵשׁ לִי כַּת"ר מְאוּמָה כִּי רוּב דְּבָרֵי
עָלוּ עַל רוּחֵי וְרִאִיתִי וְהוֹכַחְתִּי בַּעֲז"ה בְּתַשׁוּבַתִּי שְׁלֹא כֵּן הוּא וְיָפָה עֲשֵׂה כַּת"ר שְׁלֹא כְּתַב
טְעָמִיו וְסִבְרוּתִיו לְהַגְאֹן דְּקִאֲרִלִין בְּלַתִּי יְדִיעַתִּי וּלַפ"ד דִּינָא דְּגְמָרָא הוּא שְׁאֲסוּר לְעִשׂוֹת
כֵּן כְּמוֹ דְּאֶמְרִינָן בְּב"ב (דָּף ק"ל ע"ב) א"ל רְבָא לַר"פ וְלַר"ה בְּדַר"י כִּי אֵתִי פְּסִקָא דְּדִינָא
דִּידִי לְקַדְמִיכּוֹ וְחֲזִיתוּ בֵּיה פְּרָכָא לֹא תִקְרַעוּהָ עַד דְּאֵתִיתוּ לְקַמְאִי אֵי אֵית לִי טַעְמָא אֶמְיָנָא
לְכוּ וְאֵי לֹא הִדְרָנָא בִּי וּלַפ"ד אֵין חֲלוּק פְּלִל וְאֵף בְּגָדוּל מִמֶּנּוּ אֵין לְעִשׂוֹת כֵּן לְקַרְנֵעַ הַדִּין
קוֹדֵם שְׁיִשְׁאַלוּ אוֹלֵי אֵית לִיה טַעְמָא וְכֵן אֶמְרִינָן חוֹלִין (דָּף ז' ע"א) תַּלְמִיד שְׁאָמַר אֵיזָה
דְּבָר אֵין מְזַנְיָחִין אוֹתוֹ וְנִדְאִי הֵיִיתִי מְקַפִּיד מְאֹד אֵלוּ הֵינָה כּוֹתֵב זֹאת לְהַגְאֹן הַנ"ל טְרַם
הוֹדִיעַ אוֹתָן הַדְּבָרִים אֵלֵי כִּי ת"ל אֵית לִי טַעְמָא רְבָתָא בְּכָל דְּבָרֵי.

וה' הטוב יַעֲמִידֵנוּ עַל הָאֵמַת וְהֵן עֵתָה אִם יִרְצָה לְשַׁלֵּחַ לִידִידְנוּ הַגְּאֹן שִׁי לְקִאֲרִלִין אִם
רַק דְּבָרִים אֵלוּ הָאֵמֹרִים אֵלֵי יְכוּל לְכַתּוּב וְאֵף אִם יִרְבֵּה לְהַשִּׁיב שָׁם עַל דְּבָרֵי אֵלָה יִשְׁלַח
לוֹ אֵף בְּלַתִּי יְדִיעַתִּי רַק שְׁיִשְׁלַח גַּם מְכַתְּבֵי זֶה לְפָנָיו לְמַעַן יַדַּע טַעְמוֹ וְנִימוּקֵי אֵף אִם
תְּחַדֵּשׁ לוֹ עוֹד אֵיזָה דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא דְבָר מִזֶּה עֲדִינָן בְּמִכְתָּבוֹ זֶה אֲשֶׁר הַגִּיעַנִי לַפ"ד צָרִיף
לְהוֹדִיעַנִי מִקּוֹדֵם כְּמוֹ שְׁכ' לְעִיל.

וּלְפִי דְּעַתִּי גַּם דְּעַתּוֹ סֵתֵם בְּהֵאֵי פְּסִקָא לֹא הֵינָה צָרִיף לְכַתּוּב עַד שְׁיִוְדִיעַנִי. וּמַה שְׁכ' מְשׁוּם
דְּשְׁתִּיקָה כְּהוֹדָאָה וְחֲלִילָה לְשַׁקֵּר בְּד"ת מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וְהוּי מְגַלָּה פְּנִים בְּתוֹרָה שְׁלֹא כְּהִלְכָה.
יַעֲזִיב כַּת"ר בְּשָׁבוּעוֹת (דָּף מ' ע"א) וּבְחוֹלִין (דָּף ע"ה ע"ב רַש"י ד"ה מְשֻׁקָה הוּי שְׁהִי
לִיה) מְנַהֲגוּ שְׁל ר"ל כְּשִׁאֲמַר ר' יוֹחָנָן שְׂמוּעָה שְׁאֵינּוּ מוֹדָה לוֹ שְׁהָה ר"ל שְׁעָה אוֹ שְׁתִּים
קוֹדֵם שְׁיִחְלוֹק עָלָיו אוֹלֵי יַחְזוֹר בּוֹ וּבְתוֹף כְּפֹי יִצָּא רַב אֲסִי וְלֹא שְׁמַע אִם נִחְלַק עָלָיו אֲלַמָּא
דַּר"ל כְּפָר הֵינָה יְדוּעַ לוֹ שְׁהִדִּין אֵינּוּ כֵּן אֵף עַפ"כ שְׁתַּק וְלֹא הוּי חֲלִילָה כְּשִׁאֲמַר בְּד"ת
וְאֵף שְׁבָאֵמַת רַב אֲסִי טְעָה מִזֶּה וְלֹא יַדַּע שְׁנִחְלַק עָלָיו וְכֵן בְּב"ק (דָּף י"א ע"ב) א"ל ר"נ
לְעוֹלָא אֶמַר ר"א אֶפְּלוּ מִיְתָמִי לֹא מְיָנִיָּה וְלְכַתֵּר דְּנַפְקָא א"ל עוֹלָא הָכִי א"ר אֶלְעָזָר אֶפְּלוּ
מִיְתָמִי.

וא"כ הִיָּה עוֹלָא מְשַׁקֵּר בד"ת חלילה בְּפִירוּשׁ. וכ"ש שְׁמוֹתָר לְשִׁתּוּק עַד שְׁיִשְׁאֵל אֵת הָאוֹמֵר טַעְמוֹ וְנִמְוָקוּ אִף עַכ"פ בְּזֶה הִיָּה כְּנֻנְתּוֹ לִש"ש וְאִף שְׁאִינוּ מְדִינָא: סִימָן לֵב שְׁאֵלָה א' שְׁנוּלֵד לוֹ בֶּן בְּכוֹר וְכִשְׁרָצָה לְפָדוֹתוֹ וַיֵּשׁ לוֹ קְרוֹבִים עֲנִיִּים אִם מוֹתֵר לֹא' מְקֻרָבִיו לֵאמֹר לֹאִיזָה פֶהֶן אִם יִהְיֶה שְׁיִיף לִי אִיזָה סוֹף סְלַע אוֹ ב' מִהֲנִי חֲמִשָּׁה סְלָעִים שְׁתִּקְבֵּל מֵאֲבִי הַבֶּן אִז אֶפְעוּל אֶצֶל אָבִי הַבֶּן שְׁיִפְדָּה אֶצֶלָּה דְנוֹקָא וְתַרְוִיחַ הַמוֹתֵר אוֹ אֲסוּר לִזְמַר בְּו.

וד' ית' יֵאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ וַיַּעֲמִידֵנוּ עַל הָאֱמֶת: מִקְּדָם נְעִינָן בְּעַז"ה הָא דְשָׁרִינָן בְּתַרְוִמָּה וּמַעֲשָׂרוֹת לִיקָח טוֹבַת הַנָּאָה כְּדַאֲמַרִּינָן בְּכֹוֹרוֹת (דָּף כ"ז ע"א) וְהֵינָנו מִיִּשְׂרָאֵל אַחַר אִם מוֹתֵר לִיקָח גַּם בַּעֲבוּר פְּדִיּוֹן הַבֶּן.

הִנֵּה אֲמַרִּינָן שָׁם. וּבְכֻלָּן יֵשׁ בְּהֵן טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעֲלִים כִּיִּצַּד יִשְׂרָאֵל שְׁהַפְּרִישׁ תַּרְוִמָּה מִפְּרִי וּמִצֵּאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַר וּא"ל הִילָךְ סְלַע זֶה וְתַנְהוּ לְבֵן בְּתִי פֶהֶן מוֹתֵר וְאִם הִיָּה פֶהֶן לְכַהֵן אֲסוּר וּפְרִיף וְתַנָּא מ"ט לֹא קֵאָמַר מִתְּנֻנֹת פְּהוּנָה וּמִשְׁנֵי אָמַר לָךְ תַּרְוִמָּה דְקַדְוִשַׁת הַגּוֹף הוּא דְכִינּוֹן דְלֹא מִתְחִלִי לֹא אֲתִי לְמַטְעֵי בִיָּה הֲנִי כִינּוֹן דְקַדְוִשַׁת דְמִים הוּא אֲתִי לְמַטְעֵי בְּהוּן דְבַר מִתְחִיל קַדְוִשְׁתִּיהוּ אַאֲרַבְעָה זוּזִי וְאֲתִי לְמַנְהַג בְּהֵם מְנַהֵג דְחֻלְיִן וּפִירִש"י וְתוֹס' שְׁלֹא יֵאָכְלֵם בְּצִלִי וּבְחֻרְדָּל וְהִנֵּה לְכֹאוּרָה בְּדָמֵי פְדִיּוֹן הַבֶּן הָא לֹא שְׁיִיף הָךְ סְבָרָא דְאֲתִי לְמַנְהַגְבְּהֵם מְנַהֵג חֻלְיִן דְהָא הַדְמִים שְׁלֹוֹקֵם הַפֶּהֶן אִין בּוֹ שׁוּם קַדְוִשָׁה וְהִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת מוֹתֵר.

וּמִשְׁמַע מִן הַש"ס דְדוֹקָא בְּתַרְוִמָּה וּמַעֲשָׂרוֹת שְׁרִי טוֹבַת הַנָּאָה אֶבֶל בְּשִׁאֲרֵי דְבָרִים לֹא וְקִשָּׁה הָא הָךְ טַעְמָא דְשִׁאֲרַת מִתְּנֻנֹת פְּהוּנָה לֹא שְׁיִיף בְּזֶה ע"כ גַּלְע"ד לִזְמַר. דְבְּדָמֵי פְדִיּוֹן נְדָאִי אֲסוּר לִיתָן טוֹבַת הַנָּאָה מִטַּעַם אַחַר.

דְכִינּוֹן דְקַפִּיד רַחֲמָנָא אֲסוּף יְדוּעַ חֲמִשׁ סְלָעִים. וְאִם יִתָּן מְזָה מְאוּמָה בְּעַד טוֹבַת הַנָּאָה. הַרִי נְחֹסֵר הַשְׁיַעוּר. וְהָא בְּעֵינָן שְׁהַפֶּהֶן יִהְיֶה מִחֲמַשׁ סְלָעִים.

וְלֹא תְלִי בְּנִתְיַת הַבַּע"ב אֶלָּא בְּלִקְיַחַת הַפֶּהֶן וְרִאִיָּה לְזֶה נ"ל מְהָא דְאֲמַרִּינָן בְּקִידוּשִׁין (דָּף ח' ע"א) עֲגָל זֶה לְפְדִיּוֹן בְּנֵי טְלִית זֶה לְפְדִיּוֹן בְּנֵי לֹא אָמַר פְּלוּם עֲגָל זֶה בְּחֲמִשׁ סְלָעִים לְפְדִיּוֹן בְּנֵי כו' בְּנוֹ פְדוּי וּמִסְקִינָן לְעוֹלָם דְלֹא שְׁוִי וּכְגוֹן דְקַבִּיל פֶּהֶן עֵילְוִן' כִּי הָא דְרַב כְּהָנָא שְׁקִיל סוּדְרָא בְּפְדִיּוֹן הַבֶּן.

וּפִירִש"י אֲנִי שָׁם אוֹתוֹ לְעַצְמִי וְאֶקְבֵּלְנוּ בְּכָף. אֶלְמָא דָּאִף דְבִאֲמַת הַבַּע"ב לֹא נָתַן שְׁיַעוּר חֲמִשׁ סְלָעִים רַק כִּינּוֹן דְהַפֶּהֶן לְקַח אוֹתוֹ בְּחֲמִשׁ סְלָעִים מִיקְרֵי פְדִיָּה וְאֶזְלִינָן אִף לְקוֹלָא בְּתַר לְקִיחַת הַפֶּהֶן.

א"כ כ"ש דְבְּעֵינָן לְמִיזֵל לְחוּמְרָא בְּתַר לְקִיחַת הַפֶּהֶן. אִף דְהַבַּע"ב יִתָּן חֲמִשׁ סְלָעִים רַק כִּינּוֹן שְׁלֹא יִגִיעַ לוֹ מִמֶּנּוּ ע"כ רַק פְּחוֹת לֹא מְקַרִי פְדִיָּה א"כ שְׁפִיר יֵשׁ לְנוֹ לִזְמַר הַטַּעַם דְבְּפְדִיּוֹן הַבֶּן אֲסוּר לִיתָן טוֹבַת הַנָּאָה.

רַק בְּתַרְוִמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת גַּם בְּמִתְּנֻנֹת כִּינּוֹן דְלֹא קַפִּיד קְרָא אֲסוּף מְמוֹן רַק עַל נְתִינַת גּוֹף הַדְּבָר. וּא"כ אִף אִם יִתָּן הַפֶּהֶן לְהַבַּע"ב דְבַר מַה עַכ"פ גּוֹף הַדְּבָר אֶצֶלּוֹ וּלְכָף בְּמִתְּנֻנֹת צ"ל הַטַּעַם דְאֲסוּר מִשׁוּם שְׁיַחֲשׁוּב שְׁנִתְחַלֵּל עַל הַמַּעוֹת.

וינהוג בהן מנהג חולין. וא"כ כ"ש בפדיון הבן דאסור להבע"ב לקבל טובת הנאה מהפכה דיאמר הפכה שלא לקח אלא פחות מחמש סלעים.

א"כ לפ"ז גם בנ"ד הנה אסור פינן דמתנה מתחלה שלא יקח אלא פחות הלא לא הגיע ליד פהו חמש סלעים: ואין לומר דבאמת גם בפה"ב מותר ליקח טובת הנאה והא דלא קאמר דמותר רק בתו"מ ולא משני טעמא לאסור רק אמתנות משום שהם הונפרו בברייתא אבל פה"ב לא הונפר בברייתא פלל אף באמת מזה אני דן למה לא הונפר בברייתא שאסור ליתן לפהו דמי פדיון הבן בשכר טרחתו כמו שארי מתנות אלא ע"כ דבאמת פאן מדינא אסור ולא מטעם שחת ברית הלוי דבלא"ה אסור פינן דסייע אינה דבר הרי יש ליתן לו שכר טרחתו ונמצא שלא לקח חמש סלעים: והנה אם נימא דפה"ב דמי בזה לתרומות ומעשרות פינן דהו טעמא דאתי לנהוג בו מנהג חולין לא שיהו בפה"ב א"כ הנה מותר בכה"ג שישראל יתן סלע להבעה"ב כדי שיתן פדיון בנו לבן בתו עדיין יש לנו לחקור בנ"ד אם מותר כה"ג פינן שפאן איפכא הוא שהפכה נותן לאחר אם בזה כמה שהוא נותן אפשר דמחזי ככהו המסייע.

משא"כ התם פינן שאין הפכה נותן שרי ואף דלכאורה אם ישראל יתן לישראל שיתן לבן בתו הנה צריך להיות מותר אף בפה"ב דהא הפכה סוף סוף נוטל חמש סלעים מ"מ נ"ל דאסור כמו שמצינו בקידושין (דף ז' ע"א) הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד פנעני א"כ הרי חזינו דאף דאחר יתיב הוי ממש כמו שהיה נותן המקדש א"כ גם פאן לפי סברתי דאם הפכה נותן בעצמו הטובת הנאה ודאי דלא הוי פדיון מצד הדין א"כ גם אם אחר נותן הוי פאלו נתן הוא ונמצא חסר מהחמש סלעים: ובמתנה ע"מ להחזיר שפיר אמרינו דהאיסור רק משום פהו המסייע בבית הגרנות משום דאותה עשה קודם שהחזיר הרי נוטל חמשה סלעים שלקמות משא"כ אם נותן מקודם אינה דבר בטובת הנאה.

הרי נחסר מהשיעור: והנה לכאורה יש להביא ראיה דשרי. מהא דאמרינו בב"מ (דף ס"ט ע"ב).

אמר רבא שרי ליה לאינש למימר ליה לחבריה שקול לך ד' זוזי וא"ל לפלוני לאוזפן זוזי מ"ט שכר אמירה קא שקיל פי הא דאבא כו' נמצא דאף דאם הנה נותן למלוה הוי אסור מ"מ אם נותן לאחר שרי ובהו דינא הא דמי ממש לרבית לכאורה דאמרינו שם אמר רבא שרי ליה לאינש למימר ליה לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפן' לפלגיא וגם פאן מותר בכה"ג שאחר יאמר הילך זוזי ותן לכהו פלוני א"כ לכאורה גם בהו דינא יש לנו לדמות דשרי: אף לפענ"ד יש לחלק דבשלמא התם לא אסרה תורה אלא נתינת מעות שכר המתנת מעות משא"כ השתדלות בלא מעות שרי וא"כ פינן שהלוה נותן המעות לאחר א"כ לא הוי אלא השתדלות בעלמא דשרי דהא להמלוה לא הוי שום הנאה מזה משא"כ פאן הרי האיסור הוא משום שחת ברית הלוי שהשתדלות נראה כמבזה הקדשים.

א"כ גם בנ"ד אף שלא באה הנאה להבע"ב מ"מ הרי הפכה עשה השתדלות שיתנו לו. ונמצא כמבזה הקדשים.

וראיה דהלא מצינו בפדיון בכור עוד דין אחד אשר ממנו יכולין ללמוד דלא דמי פ"ב לרבית דהא שם כ"א שרי ליתן למלגה פדי ללות לפלוני וכאן הרי פהו אסור ליתן לישראל שייתן לכהן אחר כמו דאמרי בבכורות (דף כ"ז) וא"כ הרי הפהו אסור להשתדל אף בעד פהו אחר א"כ הרי חזינו דההשתדלות לכהן אסור אף בעד אחרים א"כ הרי חזינו דבכהן תליא מילתא א"כ גם בנ"ד הרי הפהו משתדל ונשפיר אסור: סימן לג שאלה פהו א' הנה לו בכור מבהמתו ונתן לבנו הדר בכפר לגדלו עד שיפול בו מום.

ובהיותו בכפר שאל א"י אצל אשתו מדוע אתם מגדלים זכר והוא מפסיד השדות. והשיבה שאצלנו אסור לאכול בכור עד שיהא בו מום ואחר אינה ימים בא הבכור והנה חתוף אָזְנו וכן ראה פ"א שא"י א' חתוף זנבו כ"ז העיד לפנינו בנו ה"ל שהיה הבכור אצלו.

מה דינו. וד' יורנו האמת בתורתו ית"ש: הן איתא במשנה בכורות (דף ל"ה ע"א) מעשה בזכר של רחלים כו' וראהו קסטור א' ואמר מה טיבו שלנה אמר לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ הנה בו מום נטל פיגום וצָרַם אָזְנו.

ובא מעשה לפני חכמים והתירו. ואחר שהתירו הלה וצָרַם באזני בכורות אחרים ואסרו כו'.

ואמרינו שם בגמרא אמר ר"ח א"ר קטינא ל"ש אלא דאמר לו אא"כ הנה בו מום כו'. ומסיק רבא מפדי ממילא הוא מה לי הנה מה לי נעשה ול"ש להתיירא: וכף כ' הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורות הל' י"ב קטנים שהטילו מום בבכור דרף שחוק וכן הא"י שעשה לדעתו הרי זה ישחוט עליו ואם עשאו פדי להתירו לא ישחוט עליו: והנה הרמב"ם ז"ל לא הביא פלל בפרטיות הך עובדא דקסטור וכו' סתמא ועשה לדעתו ולא מבזכר פונתו אמנם הטור הביא לענין זה כעין הך עובדא.

ומסיים על לשון הרמב"ם אפילו אם שואל למה אין שוחטין אותו והשיבו לו לפי תוכם שאסור לשחטו עד שיפול בו מום. אבל אם פינו להתירו כגון לאחר שראה כו' והביא עוד וכו' א"א הרא"ש ז"ל בתשובה על שאמרו לגויה המשרתת בבית יהודי על הבכור שאין לאכלו בלא מום והלכה וחתכה אָזְנו שנה חשוב לדעת ואין לשוחטו עליו וכן העתיק הב"י בשו"ע סי' שי"ג סעי' ב' וג': והנה לכאורה הך עובדא דידן הוי ממש פהו דמתני' אמנם יש שפקפקו בדבר מהו שכ' הט"ז שם ס"ק ב' לחלק בין הך דתשובת הרא"ש להך דמתניתין.

והקשה לפירש"י שפירש במתני' שהרי אין לומר שהא"י זה להתירו נתפנון שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל מאליו. א"כ גם בתשובת הרא"ש מנ"ל שידעה שיתירו ע"י המום אף אם לא יפול מאליו ופ"י הט"ז שהרא"ש מפרש טעמא דמתני' שלא ידע הקסטור דזה הוי מום פלל.

כדאמרינו בפ' הנזקין באגדת החורבן ונכתא דלדין הנה מומא ולדידהו לא הנה מומא. משא"כ בתשו' הרא"ש שחתכה הפותית האזון הנה מום גלוי אף להם וכו' שגם דעת הטור כן.

אֵלָא שְׁקִינְצָר בְּמִקּוּם שְׁהִיָּה לּוֹ לְבָאָר וּא"כ לִפ"ז בִּנ"ד דְּהָנָה מוּם גְּלוּי לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַתְּמִיר: הִנֵּה אַף אִם נֹאמַר כְּדַעַת הַט"ז בְּשִׁיטַת הָרֵא"ש מ"מ אֵין לָנוּ לְחוּשׁ לָזָה דְּהָא גַם הוּא מוּדָה דְּדַבְּרֵי רִש"י ז"ל לֹא כֵן הֵם אֵלָא אַף בְּמִקּוּם שְׁהִיָּה יוֹדַע דְּהָנָה מוּם רַק שְׁלֹא הִיָּה יוֹדַע שְׁיִתִּירוּ אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּלֹא נִפְלַ מְאֵלִיו מְוֹתֵר וְכֵן הָעֲלִים הַט"ז עֵינָיו מְדַבְּרֵי הַד"מ שְׁהִבִּיא שְׁמַצָּא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת א"ז עַל בְּכוּר שְׁמֶסְרוּ יִשְׂרָאֵל לְשׁוּמַר א"י.

וְהוֹדִיעוּ שֶׁהוּא בְּכוּר וּא"י חוֹקְרִין הָעֵנִין וּמוֹדִיעֵין פִּי בְּמוּמוֹ נִיְתָר וְסוּפוֹ מוֹכִיחַ פִּי בָּא הָא"י לְבַעַל הַבְּכוּר בְּמִרְמָה וּא"ל דַּע פִּי סְרִסְתִּי הָעֵגֶל וְשִׁתַּק הִיְהוּדִי וְהִבִּין הָא"י פִּי בְּאַמַּת הַדְּבָר וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁבָא הִיְהוּדִי וְרָאָה שְׁאֵינּוּ מְסוּרָס וְשִׁתַּק וְכִרְאוּת הָא"י הֵלֶךְ וְסוּרְסוֹ אַח"כ מִיָּד אוֹתוֹ בְּכוּר מְוֹתֵר גְּמוּר הוּא.

וְכֵן מִשְׁמַע מִמְתְּנִי דְּבְכוּרוֹת הָרִי שְׁם וְדַאי דְּהוּי יְדוּעַ לֹא"י שְׁנִיְתָר בְּמוּם זֶה וּאִפִּי"ה אִסְיִק דְּמְוֹתֵר וְכֵן מִמָּה שְׁהִבִּיא הָרַמ"א בְּשֵׁם פְּסָקִי מְהַר"י בַּהֲגַה"ה סִי' הַנ"ל סַעִי' ג' ג"כ מוֹכַח דְּלֹא בְּעֵינָיו שְׁלֹא יָדַע הָא"י דְּזֶה הוּי מוּם: אָמְנָם ע"ז אֲנִי דָן דַּע"כ אֵין מְקוּם כְּלָל לְוֹמַר שְׁכַף הִיָּה פִּירוּשָׁא דְּהָרֵא"ש בְּמִתְּנִי דְּעֵיקָר טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלִדְיָדָהוּ לֹא הוּי מוּמָא א"כ לִפִּי"ז מָה הוּי ס"ד דַּר"ח שְׁם בְּש"ס לְוֹמַר דָּאִם אָמַר לּוֹ אִי"כ נַעֲשֶׂה דְּאָסוּר כִּינּוּן דְּעֵיקָר הַטַּעַם דֵּהָא"י לֹא יָדַע דְּהָנָה מוּם.

וְאֵין לְוֹמַר דַּס"ד דַּר"ח כִּינּוּן שְׁהֵם כִּינּוּנוֹ שְׁיַעֲשֶׂה בּוֹ הָא"י מוּם. וְאַף אִם הָא"י לֹא כִינּוּן אִפ"ה אָסוּר.

א"כ מַה הָשִׁיבוּ רַבָּא מְכַדִּי מִמִּילָא הוּא סוּף סוּף הָא הֵם כִּינּוּנוֹ שְׁיַעֲשֶׂה מוּם וּלְדִידָן דְּפִסְקִינָן קְנָסָא הוּא א"כ יֵשׁ לְקַנְסֵי אוֹתָם. אָמְנָם גַּם לְפִירִש"י ז"ל קָשָׁה ג"כ לְכַאוּרָה שְׁכ' מִמִּילָא הוּא שְׁלֹא הִיָּה יוֹדַע הָא"י שְׁיִהֵא מְוֹתֵר.

הָא הֵם כִּינּוּנוֹ אָמְנָם רִש"י ז"ל מְפָרֵשׁ שְׁם הַקְּוִשָׁא דְּבִדְקָאמַר נַעֲשֶׂה מְדַבְּרֵיהֶם לְמַד הָא"י דְּנִיחָא לְהוּי שְׁיִפְּוֹל בּוֹ מוּם ע"י אָדָם. מִשָּׂא"כ לְשִׁיטַת הָרֵא"ש לִפִּי דְּבַרִּי הַט"ז ע"כ הַקְּוִשָׁא דְּלַקְנִס אוֹתָם.

א"כ מַה הָשִׁיב רַבָּא ע"ז וְאִפְשָׁר לְוֹמַר בְּדוּחַק דְּמַאי דְּקָאמַר מְכַדִּי מִמִּילָא הוּי קָאִי עַל פִּירוּשׁ תְּיָבַת נַעֲשֶׂה. וְדוּחַק הוּא: אָמְנָם ע"ז גּוּפָא יֵשׁ לָנוּ לְדוּן אִם הִיָּה כִּינּוּנַת הָאוּמְרִים לְהַטִּיל בּוֹ מוּם וְלֹא כִּינּוּנַת הָא"י.

וְכֵן אִיפְכָא אִם הִיָּה כִּינּוּנַת הָא"י וְלֹא כִּינּוּנַת הָאוּמְרִים מַהוּ. הִנֵּה זֶה מְבֹאָר בְּמִתְּנִי בְּסִיפָא דְּבְכוּנוּנַת הָא"י לְחַוְדָא אָסוּר דְּאָמְרִי רָאָה שְׁהִתִּירוּ הֵלֶךְ וְצִירָם מִשְׁמַע אַף דְּלֹא אָמְרוּ לִיהִ אֵינְךָ מִיָּדִי.

וּלִפ"ז אִיפְכָא דָאִם הָא"י לֹא כִינּוּן לְכַאוּרָה הִיָּה צ"ל מְוֹתֵר אָמְנָם אִפְשָׁר דְּבְעֵינָן שְׁלֹא יִתְפְּוֹנוּ שְׁנִיְהֵם לְהַתִּיר: וְהִנֵּה לִפִּי"מ שְׁהַקְּשָׁתִי לְעֵיל לְכַאוּרָה מוֹכַח מִן הַש"ס לִפִּי פִירִש"י דְּכּוּנוּנַתֶּם לְהַתִּיר לֹא מִזִּיק מִיָּדִי דַּא"כ מַה הָשִׁיבוּ רַבָּא מְכַדִּי מִמִּילָא הוּא וּלִפִּי שְׁפִירִש"י הָרִי כִּינּוּנַתֶּם הִיָּה לְהַתִּיר.

אָמְנָם כִּינּוּן דְּסוּף סוּף אֵינּוּ מְדוּקְדָק תְּשׁוּבַת רַבָּא לְפִירִש"י דְּהָא הַחֲשֵׁשׁ דַּר"ח שְׁם בְּש"ס הוּי שְׁמַתוּף כְּף יִלְמוּד הָא"י דְּאִף שְׁיַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם וְלֹא שְׁיִפְּוֹל מִמִּילָא יֵהָא מְוֹתֵר. אֵלָא ע"כ

צָרִיכִין אָנוּ לְדַחֵק דְּבִאֲמַת פְּלִיג רַבָּא וְסוּבְר דְּמַלְיָשְׁנָא דְנַעֲשֵׂה אִינוּ מוֹכִיחַ הָא"י דְּאָף ע"י אָדָם יְהֵא מוֹתֵר: וְלְכַאוּרָה מוֹכַח דְּבְכּוֹנְנָתָם לְחוּד הוּא דְּאָסוּר.

מְהֵרָה דְּקָאָמַר הַש"ס הָתָם שְׁלֵא לְדַעְתּוּ מוֹתֵר לְאֲתוּיִי מְסִיחַ לִפ"ת מִשְׁמַע דְּנֹקָא דְּאָם הַסִּיחּוּ לְפִי תְּנֻמָּם מִשָּׂא"כ בְּאָמְרוּ פֶּן בְּפִירוּשׁ אָסוּר מִשׁוּם כְּוֹנָה דִּידְהוּ. אָמְנָם גַּם בְּזָה י"ל דְּאָם לֹא הַסִּיחּוּ לְפִי תְּנֻמָּם יְבִין הָא"י מִתּוֹךְ דְּבְרִיָּהֶם שְׁכּוֹנְנָתָם שְׁיַעֲשֵׂה בּוֹ מוּם בִּידֵי אָדָם וְהָהּ הוּא מִתְּכּוֹנֵין מִשָּׂא"כ בְּשָׂאֵל אוֹ בְּמַסְל"ת וְעַדִּין צ"ע: אָמְנָם יוֹתֵר מְסַתְּבֵר לְאָסוּר בְּכּוֹנְנָתָם לְחוּדָא כִּינּוּ דְּמִטְעַם קְנָסָא קְאֲתִינוּ עָלָה.

אָמְנָם לִפ"ז יֵשׁ לְדַקְדָּק מְדוּעַ לֹא מְצִינוּ שְׁנִשְׂאֵל לְהֵם אִיךְ הִיָּה כְּוֹנְנָתָם. וְאִם נֹאמַר דְּלֹא מְהִימְנִינוּ לְהוּ.

לְמָה לֹא יְהֵא נְאֻמְנִין ע"ז כִּינּוּ דְּבִישְׂרָאֵל עֶסְקִינוּ וְגַם אִיךְ שְׁיִיךְ הַפְּלוּגְתָא דְּר"ח וְרַבָּא בְּתִיבַת נַעֲשֵׂה. וְדוּחַק לֹאמַר דְּהַש"ס מְיִירֵי הִיכָא דְּלִיתָא קָמוֹן דְּנִישְׂיִילָ' רַק עֲדִים מְעִידִים ע"ז.

וּבְשָׂלְמָא אִם תְּלוּי בְּכּוֹנְנַת הָא"י נִיחָא דְּהָא א"י אִינוּ נְאֻמְן לְאָסוּר וְלִהְתִּיר: וְכֵן מְדַבְּרֵי תְּשׁוּבַת הָרָא"ש יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק דְּכ' בְּעוֹבְדָא דִּידְיָה שְׁהַשְׁפָּחָה כְּוֹנָה לְהִתִּיר וְגַם הֵם. וְלֹא נִתְּבַרַר עֵיקַר טַעְמָא: אָמְנָם לְכַאוּרָה נִרְאָה דִּישׁ לְאָסוּר כְּשִׁמְתְּכּוֹנֵין הַבְּעָלִים אָף שְׁלֵא נִתְּכּוֹנֵין הָא"י מְהֵרָה דְּמַסְקִינוּ ב"מ (ד' צ' ע"א) עַל הַךְ בְּעֵיא אִם אֲמִירָה לֹא"י שְׁבוּת בְּאִיסוּר לְאוּ וּמְסִיק הַש"ס מְהֵרָה דְּשַׁלְּחוּ לִיָּה לְאָבוּהַ דְּשְׁמוּאֵל הַלִּין תּוֹרָא דְּגַנְבִין אַרְמָאֵי דְּאָסוּר.

וְכֵן פָּסַק בַּש"ע א"ע ס' ה' סע' י"ד וְס"ל דְּאִיפְשָׁטָא הַךְ בְּעֵיא. וְלִפ"ז תְּלִיא בְּפְלוּגְתָא דְּהָא כְּמָה פּוֹסְקִים ס"ל דְּאֲזִלִּינוּ לְקוּלָא.

וְהַסְמ"ג כ' ג"כ דְּלֹא אִיפְשִׁיט אֱלָא דְּפְסָקִינוּ כְּרַב חֲסֵדָא וּבְזָה י"ל דְּלִכְךָ כ' הָרָא"ש ב' הַסְבְּרוֹת דְּהָהּ ס"ס שְׁמָא כִּינּוּ הָא"י דְּנֻדָּאֵי אָסוּר וְאֲת"ל דְּלֹא כִּינּוּ הָא"י הָא כִּינּוּנוּ הֵם נֻדָּאֵי וְהָהּ סָפַק אִיסוּר מִחֻמַּת זָה: אָמְנָם לְפִי דְּבְרֵי הַש"ס בְּשִׁיטַת הָרָא"ש דַּע"כ כָּל טַעְמָא דְּר"ח הָהּ מִשׁוּם דְּכּוֹנְנָתָם הִיָּה לְהִתִּיר מִשׁוּם דְּקָאָמַר נַעֲשֵׂה.

וְע"כ תְּשׁוּבַת רַבָּא הִיָּה דְּתִיבַת נַעֲשֵׂה אִינוּ מוֹכִיחַ כְּוֹנְנָתָם לְהִתִּיר מְכ"מ מוֹכַח דְּאָם כִּינּוּנוּ לְהִתִּיר וְנֻדָּאֵי דְּאָסוּר א"כ לְזָה הִיָּה לִיָּה לְהָרָא"ש לְצַרְף עוֹד הַטְעַם שְׁהַשְׁפָּחָה כִּינּוּנוּהַ לְהִתִּיר: עַכ"פ זֹאת בְּרִירָא לֵן דְּדַבְּרֵי הַש"ס בְּכּוֹנְנַת הָרָא"ש לִיתָא לְפַעַנ"ד וְכּוֹנְנַת הָרָא"ש הוּא כְּמ"ש דְּהָוֵי תְּרֵי סְבָרוֹת לְחוּמְרָא: וְעו"ק לְפִי הַש"ס ל"ל לְהַש"ס לְהַךְ צְרִיכוּתָא הָא אֲפָשֵׁר לִיָּה לַעֲשׂוֹת צְרִיכוּתָא מִשׁוּם דְּהָא"י עֲשֵׂה דְּבָר דְּלֹא הִיָּה מוּם לְפִי דַּעְתּוֹ כָּלֵל מִשָּׂא"כ בְּתִיבּוּק: אָמְנָם זֹאת חוּבָה עָלִינוּ לְבָאָר כְּוֹנְנַת רַש"י ז"ל בְּמָה שְׁכ' בְּמִתְּנִי טַעְמָא דְּהִתִּירָא שְׁהָרֵי אִין לֹאמַר שְׁהָרֵי הִיָּה לְהִתִּירוּ נִתְּכּוֹנֵין שְׁהָרֵי א"י שְׁע"י מוּם שְׁיַעֲשֵׂה בּוֹ יִשְׁחַט אַא"כ נִפְלַ מְאֵלִיו אִם כְּוֹנְנַת רַש"י ז"ל דְּלִפ"ז אֲמַרִּינוּ ע"כ דְּכּוֹנְנַת הָא"י הִיָּה שְׁלֵא לְשֵׁם מוּם כָּלֵל אֱלָא לְשַׁחוּק בְּעֵלְמָא: אָף לִפ"ז קִשְׂיָא מְאֵי דְּקָאָמַר הַש"ס בְּגַמְרָא וְצְרִיכָא דְּאִי אֲשַׁמְעִי א"י מִשׁוּם דְּלֹא אֲתִי לְמַסְרָךְ.

וּפִירֵשׁ"י דְּסָרְכָא דָא"י לֹא אִיכְפַת לֵן וְקָשָׁה דְּסוּף סוּף יֵשׁ לְנוּ לְמִיחַשׁ שְׁמָא יַעֲשֵׂה כֵן בְּעַצְמוֹ וְאָנּוּן לֹא גִדַע שְׁעֲשֵׂה זֹאת וְנֹאמַר דְּמַעְצָמוֹ נִפְל. וְא"כ הָוֵי סְפִי לֵן אִיסוּרָא אַע"כ מוֹכַח דְּמַמ"נ דְּאָם יַעֲשֵׂה כֵן בְּחֻשָּׁאֵי וְכּוֹנְנָתוֹ יְהֵא שְׁלֵא גִדַע יְהִיָּה בְּאֲמַת מוֹתֵר רַק אִם יַעֲשֵׂה

בפרהסיא הרי לא נתיר כמ"ש במתני' וא"כ לא יהא האיסור אלא מצד מטיל מום בקדשים: וא"כ ע"כ דיש לנו לפרש דכונת רש"י ז"ל שאין פונתו להתיר שהרי אינו יודע שע"י מום זה יתירו וע"כ פונתו שלא ידעו וא"כ בזה לא שנייה קנס דהא ע"כ לא יאמר ישראל לא"י לעשות מום דכיון שידע ישראל שהא"י עשה המום יהא אסור: אף דברי תשו' מא"ז שהביא הד"מ עדיין צריכין בירור דהא התם לא שנייה זאת דהא ע"כ לא יסתרס מאליו.

אמנם נ"ל ששם י"ל שהיה פונת הא"י שיספור ישראל שסירסו פדי שיהא יפה למלאכה ולא משום מום דאל"כ קשה עליו מ"ט דמתני'. עכ"פ לפ"ז בנ"ד נדאי דשרי די"ל דהיה פונת הא"י פדי שיספרו דמעצמו נפל: סימן לד בדבר השאלה שנישאלתי מק' הראדאק סמוך לעירנו בגדון בהמה מבפרת שמכרו אותה לעובד כוכבים במשיכה לבד בלא פסא.

אח"כ נולד לה בכור זכר ונולד בו מום קבוע ושחטו אותו שלא עפ"י ג' בני הפנסת מה דינו: הן מה שרצו להתירו בממ"נ דלדעת הרמב"ם והרא"ש דפסקי כר"מ בבכור אם שחטו במומו דאסור [משום דס"ל דטעמא דר"מ שם משום גזירה וקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו] הלא סברי דמשיכה לבד קונה בעובד כוכבים ולדעת רש"י דס"ל דמשיכה לבד אינה קונה בעובד כוכבים הלא פסקי כר"י בבכור אם שחטו במומו דמותר [משום דס"ל דטעמא דר"מ שם משום קנסא פדאיתא בביצה כ"ז ע"א רש"י ד"ה אטו וקי"ל דאין הלכה כר"מ בקנסותיו].

וממ"נ בכור זה מותר עכ"ל לפ"ד אין לסמוך על ממ"נ בדברים אלו. ואף שקמו פן כ' הש"ך בסי' נ"ד ס"ק ט' בשם הד"מ.

מלשון הש"ך משמע דלא נקטינו הכי לדינא להתיר בממ"נ. דדלמא פסקינו פכל אחד לחומרא וכ"כ הש"ך להדיא בסי' רמ"ב ביו"ד בכללי איסור והיתר ובחו"מ סי' כ"ה ס"ק י"ט.

לכך הוסיף הש"ך וכו' ור"ל נהי דלעיל סי' נ' ס"ב קי"ל דשלא במקום הפסד מרובה יש להחמיר דחסר פנטול מ"מ הך פינון דיש עוד סברא להתיר אין להחמיר. פי' דוקא הך דבמקום הפ"מ [יש להחמיר דחסר פנטול מ"מ הך פינון דיש עוד סברא להתיר אין להחמיר] בלא"ה מקילין בחסר.

ובאמת הש"ך בזה לשיטתו אגיל בסי' נ"ז ס"ק נ"א וכן בסי' ס"ו ס"ק י' דספיקא דרבנותא לא חשבנו לספיקא לענין ס"ס ולכך כ' דוקא משום דלא מחמרינו רק שלא במקום הפ"מ לכך בהפ"מ יש לסמוך אהך סברא דממ"נ ועפ"מ על מקומו שם שמפרש ג"כ הפירוש מטעם ס"ס ואפ"ה הניח בצ"ע על הש"ך בזה מהך דטחול.

וכן הט"ז לא הספיק לזה. והנה לכאורה אף בכאן אין להקל מטעם זה: והו אף שבאמת זאת הוא רק לפי סברת הש"ך לשיטתו.

ואנן יש לנו לסמוך על הגאון בעל שב"י שכ' בתורת השלמים בדיני ס"ס שספק פלוגתא דרבנותא עדיף טפי משארי ספיקות והשיג על הש"ך יעו"ש. והביא דבריו גם הגאון בעל פרי מגדים סוף סי' ק"י במחנה דשים בשם הפר"ח ותה"ד ס"ק ב' דאפי' תרי פלוגתא דרבנותא הוי ס"ס פל שא' מתיר יותר מחבירו.

ונמצא בנ"ד הרי ס"ס גמור דלמא פריש"י דפסקינן כר"י שאם שחטו ג"כ מותר. ושם
פדעת הרמב"ם דמשיכה בעצמו קונה.

ומתיר יותר לעגן נאכל תוך שנתו ולמפור במקולין דלדידהו לאו בכור הוא פלל ולספק
השני הוי בכור בע"מ והי' ראוי לכאורה להתיר מטעם זה: אף באמת גם זה אינו שאף
הגאון הנ"ל לא קאמר רק בפלוגתא דרבנן דלא איפסיק בש"ע פחד מנזיחה.

וסיים שם בשם הכנה"ג דאף היכא שפסק הרב היפך ממ"ש המחבר אין לעשות ס"ס
דכבר קבלנו עלינו לפסוק פהרב. כ"ש הקא שהביא הב"י פדעת הרמב"ם וקרא"ש
דפסקינן כר"מ ולא הזכיר פלל דעת החולקים כש"כ שאין לנו להכניס את דעתינו נגדם
בס"ס: אף באמת לעגן גופא דינא אין אנו צריכין לכ"ז כי במילתא דרבנן שפיר יש
לנו לסמוך על הרמ"א בתשובה.

וכן דעת הט"ז ביו"ד סי' ש"כ סעיף ו' ס"ק ח' דבדיעבד סגי במשיכה לחוד. וכ"כ הגר"א
ביו"ד שם ס"ק י"א שהעיקר פדעה זו ע"כ שפיר יש להתיר בזה בדבר שאין האיסור
אלא מדרבנן: חו"ד שכתב צ"ח לפ"ק.

דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין סימן לה מה שכ' להגאון הגדול
מוה' דוד זצ"ל אב"ד דק"ק נאוהרודאק בעה"מ ס' גליא מסכת: שאלה מעשה שלשו
עיסה גדולה כשיעור חלה.

ואחר גמר לישה בשעה שעמד כבר לאפות נטל ממנה חלתה ואס"פ נתן לתוך העיסה
עוד קמח כשיעור חלה. אבל יש מהעיסה כ"כ שיתבטל הקמח ברובה.

ואפה הפת וגם כבר נאכל כל הפת רק כפר א' נשאר מה יעשו בו. ואבאר בעז"ה פ"ד ה'
הטובה עלי: תשובה הן לכאורה הוא משנה (בפ"ג דחלה מ"ח) הנוטל שאור מעיסה שלא
הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה.

אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון. וא"ל מוציא חלה א' על הפל.

והובא דין זה ברמב"ם (פ"ז מהל' בפיכורים הלכה י"א. ובשו"ע יו"ד סי' שכ"ד סעיף
י"א) נתן שאור מעיסה שלא הורמה חלתה כו'.

אם יש לו קמח או עיסה שלא נטל ממנה חלה מפריש ממנו ע"ז השאור לפי החשבון
וא"ל מפריש א' ממ"ח בכל העיסה לפי שנעשית פולה טבל וה"ה אם השאור של פטור
והעיסה של חיוב כו'.

וכ' הש"ף (ס"ק י"ח) וז"ל דה"ה אם נתערב עיסה שאינה של שאור נמי דינא הכי דהא
הו' טעמא דטבל אוסר בכ"ש בהכי נמי שייף. ואדרבה בהכי שרי טפי להפריש מיניה
ובי' דיש בינה בדבר לח כו'.

אבל בשאור כ' בתה"ד (סי' ק"ל) דמוזהה ה"ה דאין בינה. ולפיכך צ"ל ה' דשרי
ה"ה בשאור להפריש מיניה וביה היינו דוקא בשאור שלא הורמה חלתה והיינו מטעם
דכ' התם דטבל אוסר בכ"ש במינו ונעשית פולה טבל וטבולה לחלה כו'.

עכ"ל הש"ה הנוגע לענין דידן: ואנכי בעניותי לא זכיתי להבין את דברי הש"ה בס"ק זה מראשו ועד סופו. הנה ראשית דבריו יאירו שה"ה בעיפה שאינה של שאור נמי דינא קבי.

אדרבא יותר טוב משום דטובלת ויש בקלה. ובשאור צ"ל לפי סברת הרא"ש דאין בקלה. אמת שפן אי' בתה"ד (סי' ק"ל) וז"ל יראה דלהך עיפה שנגלושה בשאור של פותים הרבה תקנות יש בדבר. והמה מפורשים בדברי רבותינו וז"ל.

האשר"י מסיק בהלכותיו דיכול להפריש מינייה ובי' ולא חיישינו דילמא אתרמי של פותים. וקא מפריש מן הפטור על החיוב.

דקיי"ל יש בקלה בדבר לח. וכ"כ הסמ"ק כו'.

והרא"ש כ' בתשובה שיעשה עיפה קטנה וישים אותה על העיפה הגדולה ויפריש מן העיפה הקטנה שהוא ודאי של חיוב. אע"ג דשאור לטעמא עבידא לא בטילה העיפה לגבי השאור.

ואע"ג דהאשר"י כ' לעיל דיכול להפריש מינייה ובייה. נראה די"ל דבשאור מודה הרא"ש דאין בקלה ונהיא דכ' בספרו בהל' חלה לא איירי בשאור עכ"ל תה"ד ואף דבריו הקדושים אינם מובנים לי כלל.

למה יגרע שאור מעיפה שלא נבלל היטיב אף לולי דברי הש"ה הי' אפשר לומר דהתה"ד יפרש מ"ש הרא"ש בהל' חלה. אם עיפת עובד פוכבים וישאל מעורבין זה בזה היינו שנתערבו בעודן קמח ובקמח ס"ל להרא"ש דהוי לח בלח.

אבל בעיפה לא נבלל כ"כ. פינן שפכר נעשה גוש כ"א בפ"ע.

וכן משמע בהל' פסח לענין אם נתייבש הלחלוחית שעל השק דלא מהני ריקודה. אף הש"ה אינו מפרש פן התה"ד דהרי הוא מסיק לחלק בין עיפה של שאור ובין עיפה שאינה של שאור כמו שהתחיל בראשית דבריו.

ה"ה אם נתערב עיפה שאינו של שאור כו' ובין עיפה לעיפה אין שום סברא לענ"ד לחלק בענין בקלה: ולענ"ד נראה דגם לזה החילוק שכ' אין אנו מוכרחים כלל. דדברי הרא"ש בפסקיו ובתשובותיו מתאימים יחד.

דבתשובתו השיב על דעת השואל שהצריח להפריש מן העיפה דוקא יותר משיעור השאור כמ"ש בתחלה ונהיינו ע"כ משום דס"ל דהעיפה בטילה לגבי השאור. וא"כ אסור להפריש מהעיפה אחרת דהוי מחיוב על הפטור.

ע"ז השיב דיכול לעשות עיפה אחרת ולהפריש ומדמה למתני' דידן דיכול להפריש מעיפה אחרת עלי'. אבל זאת פשיטא ליה דיכול להפריש מינייה ובייה ממ"נ.

וא"צ להשמיענו כלל. רק לאפוקי מדעת השואל.

שדעתו להפריש דוקא מינייה ובייה ולא מאחרת. אבל בפסקיו התחיל מתחלה לומר דדוקא עיפה אחרת מהני אבל מינייה ובייה לא משום דאין בקלה.

וע"ז מסיק דשפיר יש ביקלה. ומותר להפריש אף מינייה ובינה ולפענ"ד דבר פרוור
שקרא"ש לא סתר דבריו זה את זה ולפ"ז מש"כ דלדברי הרא"ש אין להפריש מינייה
ובינה לא מההכרח לומר פן.

ושפיר י"ל דהטור כ' דין זה אליבא דכ"ע פנ"ל. אמןם מה שמקשה ל"ל להטור והמחבר
למימר בדינא דמתני' דידן טעמא משום דטובלת כל העיסה הול"ל משום דנבלל כמו
בשזור של פטור נראה דאין מקום לקושיותו פלל.

[ובפרט שגם תירוצו דחוק מאוד שכתב דאם האיסור מעט אין ביקלה. דכיון דנבלל מה
לי דבר מועט או מרובה כיון דהוי לח בלח כמו זין ושמון] ונקדים תחלה מה שמשיג על
הפרישה ונתרץ הכל בס"ד שכ' ונ"ל ובפרישה כ' נתן משזור שלא הורמה חלטה דוקא
שזור.

אבל עיסה שאין לה שיעור חלה אינה טובלת עכ"ל. ותימא דמ"ש הא סוף סוף מן התורה
חלה היא אלא אין לה שיעור מן התורה עכ"ל הש"ך.

והנה דחיותו על הפרישה לא זכיתי להבין פלל מה פנונתו: והנה נחזור לראשית דבריו.
מ"ש ה"ה אם נתערב עיסה שאינה כו' נמי דינא הכי.

דהא הך טעמא דטבל אוסר בכ"ש בהכי נמי שייך עכ"ל. משמע דס"ל דהא דכ' שנעשה
כולו טבל.

היינו משום דטבל בכ"ש. ולא גלה לנו פתרונו מהיכן למד זה.

והאף יכול לומר פן. והנה בר"ש פ"י המשנה דחלה ה"ל כ' ונ"ל ואין זה כמפריש מחיוב
על הפטור דאורייתא שאין השזור בטל בעיסה עיקר דאורייתא כו'.

הרי מסיק דמה שהשזור לא בטיל הוא דאורייתא. ולפי דברי הש"ך אינה בטילה רק
מדרבנן דהא דטבל אוסר בכ"ש הוא רק מדרבנן משני הטעמים.

הן מדבר שיש לו מתירין שהיא ודאי מדרבנן וכן להטעם השני פהתירו פה איסורו נמי
לא הוי רק מדרבנן כדמשמע בכ"מ. איברא מה שהכריח להר"ש לפרש פן.

דאינה בטילה מדאורייתא הוא מצד הסבא. וגם מגמ' ערוכה (מנחות ל"א ע"א) הביאה
הר"ש ז"ל במשנה ח' ה"ל.

תנא אר"ש שזורי פעם א' נתערב לי טבל בחולין. ובאתי ושאלתי את ר' טרפון ואמר
לי לך קח מן השוק ועשר עליו קסבר דאורייתא ברובא בטילה.

ורוב ע"ה מעשרין הן והו"ל כתורם מן הפטור על הפטור. וכ' שם רש"י ז"ל.

ונראה בעיני דהטבל הי' טבל גמורה. וכיון שנתערב בחולין מדאורייתא חז בתרי בטיל.

והו"ל פטור מדאורייתא ורבנן הוא דאחמור עליו. ואמרו טבל אוסר במשהו והצריכו
להפריש עליו תרומה כו'.

וא"ל צא קח מן השוק ועשר עליו לפי חשבון טבל שבו. קסבר רוב ע"ה מעשרין הן והו"ל פטור מדאורייתא עכ"ל רש"י הרי חזינו בהדיא דאינו יכול להפריש מחיוב דאורייתא על חיוב דרבנן פי האי שנתבטל ברוכא.

ע"כ צריך לפרש שאין השאור בטל בעיסה מדאורייתא. והיינו משום דהשאור חימוצה קשה ונותנת טעם ולא בטילה מדאורייתא משום טעם פעיקר כמו דאמרינן במשנה דערלה המוכא בחולין (דצ"ט ע"ב) דשאור אינה בטילה משום דנותנת טעם וכ"כ הב"י להדיא ביו"ד (בסי' שכ"ד סעיף י"ב) על שאלה בפשטידא שיש בה בשר ושכח ולא הפריש ממנה חלה.

אם יכול לתקן ע"י הפרישה הואיל ואין בבשר רק טעם דמי למפריש מחיוב על הפטור. והשיב שאלת משנה שלימה הנוטל מן העיסה שלא הורמה חלתה כו' ואין זה כמפריש מחיוב על הפטור דאורייתא דטעם פעיקר דאורייתא.

הרי להדיא דמפרש טעמא דמתני' משום טעם פעיקר דאורייתא. לכה טובלת ויכול להפריש אף מעיסה המחויבת מדאורייתא.

ולדברי הש"ך שהטעם הוא משום דטבל לא בטיל. נשארה הקושיא במקומה.

האידך כ' בש"ע אם יש לו עיסה אחרת פשיעור ומקפת לה מפריש כו' הלא מפריש מחיוב דאורייתא על פטור דאורייתא. וגם הוא נגד הש"ס מנחות הנ"ל והר"ש ז"ל מקשה מהו דמנחות על משנה ט' אצל זיתים כו'.

ולמה לא מקשה על משנה זאת ע"כ משום דס"ל דשאור בעיסה נותנת טעם פעיקר מדאורייתא: והשתא נבא לדברי הש"ך. ראשית מ"ש דהא טעמא משום דטבל לא בטיל שייך נמי הכא.

הא לפמ"ש ליתא דעיקר טעמא דיכול להפריש מעיסה המחויבת מדאורייתא משום דשאור לא בטיל. אבל בעיסה שאינה של שאור ודאי אינה בטילה רק מדרבנן.

אבל מדאורייתא בטילה. וא"כ אין יכול להפריש מעיסה אחרת עלי' ואף מינייה וביה הוא רק משום דיש בילה.

ולוקח ע"כ מן החיוב ג"כ. גם מ"ש דבשאור לא אמרי' דנבלל כבר העליתי דמדברי תשובת הרא"ש אין ראיה כלל וגם מתה"ד אין ראיה כלל דמחלק בין שאור לשאר עיסה לענין בילה רק כוננתו לחלק בין קמח לעיסה לענין בילה.

ולפ"ז מה שמקשה לפי האמת דאמרינן דיש בילה בעיסה. א"כ ל"ל למימר לפי שצנעשית טבל כולה.

ולפמ"ש הוא העיקר הטעם על מה שיכול להפריש מן החיוב דאורייתא עליו. ע"ז צ"ל הטעם משום שהיא טובלת ומפני מה טובלת ע"כ משום דשאור נותנת טעם בעיסה ואינה בטילה מדאורייתא וגם צריך טעם זה על מה שמפריש על כולה אבל בשאור של פטור שנתערב בעיסה טבולה אדרבה מהאי טעמא לא הוי יכול להפריש מעיסה אחרת פדעת השואל מהרא"ש בתשובה (כלל ב' סעי' ג') ע"ז צריך טעם אחר משום דהעיסה אינה בטילה להשאור.

וגם מינייה וביה יכול להפריש משום ביולה. ולפי דברי אלה גם הפרישה יתיישב מאוד
ע"כ שזהו פננתו דדוקא בשאור טובלת משום טעם כעיקר פנ"ל.

לקח יכול להפריש מעיסה אחרת המחוויבת בחלה מדאורייתא אבל בעיסה שאינה של
שאור אינה טובלת מדאורייתא וכיון דמדאורייתא בטילה א"כ אינו יכול להפריש עליו
ממקום אחר: אף מ"ש הפרישה בעיסה שאינה של שאור כ"ז שאין בה שיעור חלה.

משמע דאם יש בה שיעור לא בטילה אף באינה של שאור. ולפמ"ש לכאורה הי צריך
לבטל.

ונראה לתרץ דאורחא דמילתא קאמר דאם אין בה שיעור חלה יכול להיות שיתבטל
ברובא ואם יש בה שיעור צריך שני שיעורי חלה לבטלה מדאורייתא. ועוד י"ל לסבירתו
דאף דעיסה בטילה בעיסה חברתה וא"כ היתה מדאורייתא פטורה מן החלה.

היינו דוקא אם לא הי' בעיסה שנתערבה שיעור. ולא נתחייבה אותה עיסה בחלה.

אבל אם היתה בה כשיעור א"כ חל כבר עליו מצות חלה. ואפשר שאינה בטילה שידחה
שם חלה ממנה ואולי נוכל לדמותו לדם שנפל לתוך המים דחייב בכיווי ולא אמרי' קמא
קמא בטיל ליה משום דאין דיחוי כו' ויש להביא ראיה לכאורה לדין זה.

דאם נתערב שיעור שלם לא בטיל אף עיסה בעיסה ממ"ש הרא"ש בפסקיו (בהל' חלה
סי' ל"ו) ונראה דאין להפריש מינייה וביה דבשיעור חלה שיטול א"א שלא יהי' מה מעיסת
פותי ומפריש מן הפטור על החיוב אלא לש כשיעור חלה.

ומניח אצל העיסה ומפרישה לחלה ומיהו נראה כו' עכ"ל נמצא חזינו תחלת דברי
הרא"ש דנה פשיטא ליה דיכול להקיף עיסה אחרת ולהפריש ממנה ע"ז העיסה משמע
אף אם עיסת ישראל פחותה הרבה משל עובד כוכבים ובטילא ברובא.

דבכל ענין מיירי הרא"ש ז"ל מדלא פליג במילתא משמע מזה דעת הרא"ש דאף אם יש
רובא נגד עיסת החיוב. אפ"ה יכול להפריש מעיסה אחרת עלי'.

וכן מקמח. נמצא שפיר יש ליישב דעת הפרישה ובחנם השיג עליו הש"ך ז"ל.

ויותר שפדברי הש"ך הכתובים מעורבב הפננה עם פי יש לדחוק וליישב שהש"ך ז"ל
בא רק על דין השני שבש"ע היינו אם אין לו פרנסה כלל. אף האמת נראה לעינינו: והנה
העלתי בעזה"י לפענ"ד.

דבעיסה שאינה של שאור שנתערבה אין הדין שנה לשאור שנתערבה בעיסה. שהם
השאור נתן טעם ונתחייב העיסה מדאורייתא.

ויכול להפריש עליו ממקום אחר שיש שם ג"כ חיוב עשה להפריש מדאורייתא. אבל
בעיסה סתמא מדאורייתא בטילה ואין לה חיוב רק מדרבנן זה נדאי נלפענ"ד שאין
להפריש ע"ז ממקום אחר שיש שם חיוב דאורייתא.

אף זאת נדאי להפריש עלי' מינייה וביה הי' נראה לכאורה דאפשר להפריש אם לא נפרש
בתה"ד לחלק בין קמח לעיסה. שאם נפרשהו כף אפשר להיות דבעיסה אמרינו אין ביולה
ולא יוכל להפריש מינייה ובי'.

אף מפסקא דידן דפסקינן דה"ה בשאור של פטור שנתערבה הרי חזינן בהדיא דיש בילה אף בשאור. וחילוק הש"ף דחוק הוא לדינא: ועוד זאת נראה לי שיש תקנה שיעשה עיסה פחותה מפשעור ושיהי' עם העיסה שנתערבה יחד פשעור שאז מותר ממ"נ אם לא נתבטל העיסה בהעיסה שפיר מפריש.

ואם נתבטל א"כ הרי אין ביחד פשעור שיתחייב בחלה אבל לא מטעמא דדינא דשאור שהרי אינה טובלת העיסה מדאורייתא: והשתא נבא אל ענין דידן אם נתערב קמח כו' נראה לי דאף לדעת הש"ף דלקה טובלת הפל משום דטבל אוסר בכ"ש היינו דווקא אם נתערבה החתיכה עיסה שהיא כבר בטילה להתחייב בחלה.

אבל קמח שנתערב לא שייך קלל לקרותו טבל שנתערב דכיון דכשנתערב לא הוי טבל קלל עדיין. ואימת טבל לכשינתערב בעיסה הלא אז כבר בטילה בעיסה ברובא דמין במינו מדאורייתא בטילה ברובא.

ואף שגזרו חכמים להצריך ששים אטו שאינו מינו היינו אם כבר הי' האיסור מעיקרא. אבל לענין לעשות איסור נדאי בטילה ברובא.

ואחר כתבי זאת מצאתי בעז"ה בסמ"ג (עשין קמ"א) וז"ל גרסינן בירושלמי למדו להיות כהנות מפרישות ומתנות בשעת הפרשת חלה שתהי' חלה על הגוש ועל העיסה ועל השאור ועל הקמח שתוסיף אח"כ על כבר זה.

כתב בס' התרומה ואגב דבעי לאתנוי' משום הגוש שהוא עיסה וטבל קודם שנתערב בכפר וטבל לא בטיל מתנה גם על הקמח. אבל משום קמח לחודיה א"צ להתנות שהקמח בטל בעיסה קודם שיקלוט לחלוחית העיסה.

וכן עמא דבר ואמר שם בירושלמי קמח שעל הכפר וכפר מצטרפין לחלה עכ"ל הסמ"ג. הרי להדיא דבריו שבקמח לא צריך תקנה אם נתערב בדיעבד: אף זאת לכאורה יפלא מה שהביא הר"ש ז"ל (פ' ג' דחלה מ"א סי' ג') וז"ל ולפי זה צריך ללמוד לנשים שלנו המפרישות חלה לאחר גילגול קודם עריכת הלחם להתנות תנאי זה.

מפני שמערבות קמח עם המקרצות בשעה שעורכות אותן ועושות מהן פפרות שאותו קמח נעשה עיסה ואעפ"י שאין מערבין בכל אחת ואחת פשעור. כיון דבין פולן איפא ה' רבעים קמח התנור מצרפן כו'.

ושמא כיון דנתבטל ברוב קודם שיחול עליו שם טבל. שוב אין תנור מצרפן.

ומיהו בתוספתא משמע דמצרף עכ"ל הר"ש חזינן דאינו מקשה רק מחמת שלא הי' בכל אחת פשעור אבל לא מקשה דהא על קמח לא חל עדיין שם טבל קלל. וגם משמע מדבריו דעל הקמח לחודא צריך להתנות לא אגב העיסה שלא פדעת הסמ"ג.

ובאמת לישנא דמתניתין לפי גירסת הירושלמי משמע פותי' דתני ובלבד שלא יהי' שם ה' רבעים קמח אבל אם יש פשעור משמע דאסור. אף הסמ"ג יכולין אנו ליישב דרק לכתחלה צריך שלא יהא שם אבל בדיעבד אם נתערב באמת בטליו: ונראה לפענ"ד להמציא עוד חילוק חדש דבזה יתיישב שפיר הסמ"ג גם לישנא דמתני' על נכון דבקמח

העמיד להתערב עם העיסה אפשר דחל עליו שפיר שם טבל לאסור את העיסה להצריף חלה.

אבל אם מעיקרא לא הי' דעתה לערוב עוד קמח רק שאח"כ נמלכה והוסיפה עוד קמח ודאי דלא חל שם טבל כלל על הקמח וכיוצא בזה מצינו מדרבנן סברא זו להקל שמצטרפין ב' קדרות לבטל בס' אם עתידין להתערב.

וכן י"ל לענגן זה דבקמח שהיא מוכרחת עוד להוסיף על העיסה משתגלגל העיסה חל החיוב גם על הקמח. ואם לא תתנה עליו ויש בה פשיעור ודאי דאינה בטלה מדרבנן.

אבל קמח שנתערב שלא הי' נצרך כלל להעיסה לא שייך כלל שם טבל עליו. וכן מדוניק לשון המשנה והתוספתא [והביאה הר"ש ז"ל שם] דתני כהן ששייר קמח לעיסתו.

וכן אשה ששיירה קמח לעיסתה והקריץ והשאור מצטרפין לה' רבעים קמח לאסור את העיסה עכ"ל התוספתא. נראה בעליל שהתוספתא נקט דווקא קמח ששיירה לעיסתה זאת מצטרפות.

אבל קמח שנתערב אח"כ ממילא ודאי דלא שייך שם טבל עליו כלל. ואפשר גם הסמ"ג יודה לזה.

וסברת הסמ"ג נראה שסברא גדולה היא. וגם שמצינו פעין זה דבדבר שיש לו מתירין שלא הי' נזכר איסור מעיקרא בטל: לכן נראה לפענ"ד בנו"ד דנתערב קמח לכאורה לפי דעת הסמ"ג לא הי' צריך להפריש כלל.

אף עכ"פ אם יפריש מיניה וביה ודאי יפטור לכל הדיעות. ויפרוש בלא ברכה: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין: סימן לו מה שחשיב לו הגאון מהר"ד הנ"ל בענגן הנ"ל בעזה"ש יום ד' ח' סיון בסיומא דמועדא עצרת חדש ימינו פקדום לפ"ק נאוהרדק: מה שהרבה רומע"כ לתמונה על דברי הש"ך ביו"ד (סי' שכ"ד ס"ק ח"י) שכתב דה"ה נתערב עיסה שאינה שאור דינה הכי דהא הך דשאור אוסר בכ"ש שייך נמי בזה.

משמע דס"ל להש"ך הא דאי' בשו"ע לפי שנעשית פולו טבל היינו משום דטבל בכ"ש. וע"ז כתב מעל' יגלה לן פתרונו מהיכן למד זאת ואיך יכול לומר פן דהא הר"ש בפי' המשנה כ' שם בחלה פרק שלישי משנה ח' וז"ל ואין זה כמפריש מחיוב על הפטור דאו' שאין השאור בטל בעיסה עיקר דאו'.

הרי מסיק דמה שהשאור לא בטיל הוא מדאו'. ולפי דברי הש"ך משום דטבל בכ"ש אינו רק מדרבנן.

ואם פן א"א לעשות פרנסה ממקום אחר והאריך בזה: אהובי לדעתי בזה דברי הש"ך נכונים הם דאף משום דלא מתבטל מדרבנן יכולין לפרנס ממקום אחר. והלא הדבר מפורש בר"ש שם בסוף הפ' שכ' שם לפרש מה דאי' במשנה למה אמרו הטבל בכ"ש דאמרן לעיל בשיש לו פרנסה מפריש לפי חשבון ובשאינו לו פרנסה כל העיסה נאסרת ע"ש.

א"כ מבואר דמשום דאיסור טביל בכ"ש מותר לפרנסה ממקום אחר. וכן מבואר בתשו' הרא"ש פלל ב' סימן ב' שכ' שם דברי הר"ש הג"ל ומסיים דה"ה פפרות דבר שפמנן חשיבא ולא בטיל ע"ש וזה ברור דמה שדבר חשיב לא בטיל הוא מדרבנן כמבואר בתוס' זבחים (דף ע"ג ד"ה אלא) ע"ש וכן מבואר בכל הפוסקים ועל ענין דמתני' כ' שם הרא"ש סי' הג"ל ובסימן ג' שם דמשו"ה השאור לא מתבטל דשאור לטעמא עבידא ע"ש.

ויסוד ענין דלטעמא עבידא אינו בטיל הוא מדרבנן כמבואר בש"ך (סי' צ"ח ס"ק כ"ט) וענין חולין (דף צ"ט ע"ב בתוס' ד"ה לא במאה) דעסק מחמץ הנה כמו מעמיד דעיקרו לא הנה אלא מדרבנן.

ענין בפמ"ג בפתיחה לתערובות וענין אריכות דברים הרבה בזה בפר"ח סי' צ"ח ס"ק ו' ע"ש בהתנופחו עם בעל מנחת פהו ענין שם: ועוד אפילו נימא דשייך פאן טעם פעיקר דהוי דאורייתא.

איך מתפרשת האי משנה לשיטת רש"י שהביא הב"י בסי' צ"ח דטכ"ע לאו דאורייתא ובפרט רבא דס"ל דרק בקדשים הוי דאורייתא וכן ר' יוחנן סובר פן וקרא דמשנת הוי אסמכתא. א"כ איך פרנסו האמור במשנה לעשות פרנסה לפי חשבון.

אבל האמת הוא דכל שלא מתבטל אפילו מדרבנן יכולין לעשות פרנסה ממ"א. ולא קשה מסוגיא דפ' הקומץ שהביא הר"ש שם על משנה דזיתי מסיק וזיתי ניקוף דאיתא שם בהקומץ דאסור להפריש מטביל ודאי על תערובות ע"ש.

דנראה דלא שייך ענין זה אלא גבי מעשר שאסור להרבות בו ויש לו שיעור מן התורה. ולכן אם מפריש מנדאי על ספק יש קלקול במעשר שהנפרש.

וכן כשמפריש מדאורייתא על דרבנן. אבל בחלה דמבואר בסי' שכ"ב דאין לו שיעור למעלה.

וא"כ כשעושה עיסה גדולה החייבת בחלה ומפריש ממנה שיעור אחד מכ"ד ומוסיף מעט ומכונן שיהי' בתורת חלה לפטור את השאור שנתערבה לתוך העיסה או עכ"פ אם פטורה העיסה שנתערבה בה השאור תהי' כולה חלה על העיסה שניה החייבת: ועוד הלא כל עיקר חלה אפילו בזמן עלית עזרא ובכל ימי חכמי המשנה לא הי' כל עיקר חלה רק דרבנן כמבואר ריש ה' חלה.

א"כ אין שום קפידא אם מפריש מעיסה חיובית ונדאית על עיסה שאינה חייבת אלא מדרבנן: ולכן הר"ש לא הביא במשנה דשאור שנתערבה הסוגיא דמנחות הג"ל רק במשנה דזיתי מסיק וזיתי ניקוף הביא סוגיא דהקומץ דהתם כשעושים פרנסה ממ"א הוי מדאורייתא על דרבנן אבל בענין חלה ליכא קפידא רק שעכ"פ יהי' שם חובת הפרשה בעלמא אפילו דרבנן.

רק אם נימא דליכא שם על העיסה שנתערב בה שאור חובת הפרשה כל עיקר בזה ודאי אסור לעשות לה פרנסה ממ"א. וא"כ ודאי פוננת הר"ש במה שכ' שאין השאור בטל בעיסה עיקר דאורייתא.

אין פּוֹנוֹתוֹ פֶּלֶל עַל עֵינַי טַעַם פְּעִיקָר אֵלָא פּוֹנוֹתוֹ עַל עֵינַי שְׂאוֹר דְּלַטְעָמָא עֵבִידָא לָא בְּטִיל. וְכִמּוֹ שְׂכִי הָרָא"שׁ הָאֵי סְבָרָא מְפִרְשׁ בְּכָלל ב' סִי ב' וְסִי ג' פֶּנ"ל.

וּבְפִשְׁטוּת הִי יָכוֹל הִר"שׁ לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּטָבֵל כ"ש ג"כ אֵינוֹ מְתַבְּטֵל וְלֹא צְרִיכָא לָן הֵכָא עֵינַי דְּשְׂאוֹר לְטַעְמָא עֵבִידָא. וְלִפּוּם רְהִיטָא עָלָה בְּהַשְׁקָפָה רֵאשׁוּנָה לְאֹמֵר עִפְ"י מַה שְּׁהִבִּיא הִב"י סִי צ"ח בְּשֵׁם מְצָא פְּתוּב דְּשְׂאוֹר וְעִיסָה הָיִי מִיָּן שְׂלֵא בְּמִינוֹ.

וּא"כ אֵינוֹ מוֹעִיל בְּזֵה אִיסוּר טָבֵל כ"ש דְּהָא שְׂלֵא בְּמִינוֹ אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּכ"ש. אוּלָּם פְּכָר הַאֲרִיף הִפְר"ח לְדַחֲוֹת זֹאת ע"ש.

וְעֵינַי בְּכו"פ בְּאַרְיִכוֹת בְּזֵה: וְאֶפְשָׁר לֹאמֵר מַה דְּדִיִּיק הִר"שׁ וְהָרָא"שׁ בְּתִשׁוּבָה לְפָרֵשׁ עֵינַי מִשּׁוּם דְּשְׂאוֹר לְטַעְמָא עֵבִידָא כּו' מִשּׁוּם דְּבִמְשָׁנָה סְתָמָא קִתְּנִי שְׂאוֹר שְׂלֵא הוֹרְמָה שְׁנַפֵּל לְתוֹף עִיסָה כּו' וְלֹא פִיגְרֵשׁ בְּהַ שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִינ לְעִיסָה שֶׁל חֲטִינ.

א"כ אֶפְשָׁר דְּהַמְשָׁנָה אֵינְרִי בְּשְׂאוֹר שֶׁל מִיָּן אַחַר לְתוֹף עִיסָה שֶׁל מִיָּן אַחַר. וּבְזֵה צְרִיכִין אָנוּ שְׁפִיר לְטַעַם דְּלַטְעָמָא עֵבִידָא כּו' וְלֹא מְהִי מִטַּעְמָא דְּטָבֵל בְּכָל שְׁהוּ: וּבְפִרְט דְּהִר"שׁ מְפָרֵשׁ הָאֵי עֵינַי דְּאִיתָא שֶׁם סוּף פִּרְקִין לְמָה אָמְרוּ הַטָּבֵל אוּסָר כָּל שְׁהוּ בְּמִינוֹ וְשְׂלֵא בְּמִינוֹ בְּנוֹתָן טַעַם דְּזֵה קָאֵי עַל מִשְׁנָה דְּלַמְעָלָה דְּנִקְטָא שֶׁם שְׂאוֹר שְׁנִיתָן לְעִיסָה א"כ מְבֹאָר דְּהָאֵי מִשְׁנָה אֵינְרִי בֵּין בְּמִינוֹ וּבֵין שְׂלֵא בְּמִינוֹ: וְנִיחָא בְּזֵה לְבָאָר טַעַם הִר"שׁ וְהָרָא"שׁ שֶׁם בְּתִשׁוּבָה סִי ב' וּג' שְׁמַבִּיא, ג"כ עַל מִשְׁנָה הַנֶּ"ל דְּשְׂאוֹר לָא בְּטִיל מִשּׁוּם דְּלַטְעָמָא עֵבִידָא אִף מַה שְּׁדִיִּיק לְפָרֵשׁ בְּעֵינַי כְּפָרוֹת מִשּׁוּם דְּחִשְׁבָּא לָא בְּטִילֵי קִשָּׁה ל"ל טַעַם וְסְבָרָא זֹאת הָא בְּלֹא ה"ה טָבֵל בְּכ"ש אִפִּי בְּלֹא דְבָר חֲשׁוּב וְדָבָר שְׁבִמְנִין וְצָרִיף עֵינַי: עוֹד רֵאִיתִי מַה שְּׁרָצָה מֵעַל לְתַרְץ מַה שְּׁהִקְשָׁה הִתְה"ד דְּבָרֵי רֵא"שׁ שְׁפוֹתֵרִין זֵה אֵת זֵה דְּבַהֲלָכוֹת חֲלָה כ' דִּישׁ בִּינְלָה יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִיָּנִיָּה וּבִיָּה בְּשׁוֹתְפוֹת כּוֹתִי.

וּבְתִשׁוּבָה סִי ב' פֶּלֶל ב' בְּלִקְחָ שְׂאוֹר מְכּוֹתִי כ' לְהַפְרִישׁ מִמֵּ"א מוּכָח דָּאִין בִּינְלָה: וְע"ז תִּירְץ מֵע"כ דְּלֹא סְתָרִי אֶהְדְּדִי דְּזֵה וְדָאֵי דְּגַם בְּתִשׁוּבָה ס"ל לְהָרָא"שׁ דִּיכּוֹל לְהַפְרִישׁ מִיָּנִיָּה וּבִיָּה דִּישׁ בִּינְלָה רַק דְּעִיקָר רְבוּתָא שֶׁם דְּבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁיָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִמְּקוֹם אַחַר וְלֹא פּוֹקִי מִדְּעַת הַשְׂוֹאֵל דְּעָלָה עַל דְּעַתוֹ שְׁהַעֲסָה בְּטִינְלָה לְגַבֵּי הַשְׂאוֹר וִיחָא אִיסוּר לְהַפְרִישׁ עָלָה מְעִיסָה אַחֲרָת שְׁיָחָא מְחִיב עַל הַפְּטוּר ע"ז הַשִּׁיב הָרָא"שׁ דִּיכּוֹל לְעֲשׂוֹת עִיסָה אַחֲרָת עַכ"ל מֵעַכ"ת: בְּוֹדָאֵי לֹא עֵינַי מֵעַל יָפָה בְּדַבְּרֵי לְשׁוֹן הַתִּשׁוּבָה שֶׁם דְּשֵׁם בְּסִי ב' בְּעֵינַי כְּפָרוֹת כ' שֶׁם דִּיעֲשֶׂה לְהֵם פְּרִנְסָה עִפְ"י עִיסָה שְׁיָשׁ בְּהַ ה' רְבָעִים קִמַּח וּבְאַמְתָּ לֹא צְרִיכִין לְשִׁיעוֹר שְׁלֵם דְּזֵה וְדָאֵי דְּסָגִי בְּהַשְׁלָמַת קִמַּח לְאוֹתָן כְּפָרוֹת.

וְכִדָּאֵי בְּט"ז שֶׁם ס"ק י"ד בְּשֵׁם רִש"ל ע"ש. אִף לְרְבוּתָא נִקְטָה הָרָא"שׁ שְׁיָעוֹר שְׁלֵם דְּהֵינּוּ אִם יֵשׁ לוֹ עִיסָה שְׁלִמָּה רִשְׁאֵי לְהַפְרִישׁ מִמְּנָה וְלֹא נִקְרָא מְפָטוֹר עַל הַחֲיּוּב כְּמוֹ שְׁמֵאָרִיף שֶׁם הָרָא"שׁ וּמְבִיא שֶׁם דְּבָרֵי הִר"שׁ: אוּלָּם פָּאָן בְּסִי ג' גְּבִי שְׂאוֹר שֶׁל כּוֹתִי דְּאֵינְרִי שֶׁם שְׁבַעֲעִיסָה הִי בְּהַ שְׁיָעוֹר ה' רְבָעִים קִמַּח וּמְשִׁיג הָרָא"שׁ שְׁיָלוּשׁוּ מְעַט קִמַּח וְיַעֲשׂוּ עִיסָה קִטְנָה וְיַפְרִישׁוּ כָּל עִיסָה הַקְּטָנָה עַל עִיסָה הַגְּדוּלָּה ע"ש וּמְמִילָא לִיכָּא בְּעִיסָה הַקְּטָנָה רַק שְׁיָעוֹר חֲלָה שְׁצָרִיכָה הַפְּרָשָׁה אַחַד מְכ"ד בְּעִיסָה הַגְּדוּלָּה.

וּא"כ לֹא שְׁיָיִף פֶּלֶל רְבוּתָא דְּהַפְּרָשָׁה מְחִיב עַל הַפְּטוּר הוֹאִיל דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה רַק עִיסָה קִטְנָה. וְעֵינַי בְּר"שׁ דְּמִתְחִילָה שְׂכִי לְעֲשׂוֹת עִיסָה שְׁיָעוֹר ה' רְבָעִים עַל פְּרִנְסָה ע"ז חֲקָר

דאין פאן חשש הפרשה מחיוב על הפטור ואח"כ כ' ובתוספתא איתא שיעשה פרנסה מעיסה פחותה משיעור רק שהשאור ישלימה לשיעור ע"ש.

וכוננתו שעי"ז אין צריכין פלל לחקור מענין הפרשה מחיוב על הפטור: אמת תירוץ של התה"ד לחלק בין שאור לעיסה אינו מוכן אינה חילוק יש בדבר. גם מה שמחלק מעל' דבה' חלה איירי הרא"ש במעורבות קמח ובתשו' איירי במעורבות עיסה.

דבר זה אפשר לשמוע כי קמח בקמח נדאי לח בלח כדאיתא בתוס' מנחות (ד' כ"ב ע"ב ד"ה ור' יהודה) וביבמות (דף פ"ב ע"א ד"ה ר"י לטעמיה) ע"ש. ועוד נראה לי ברור דשם איירי הרא"ש בשנותפות עם עובד פוכבים ומסתמא איירי שקנו עבור מעות בשנותפות חטים או קמח או שהי' להם שדה בשנותפות.

ובענין זה לא נמצא פלל מקום להסתפק אם יש ביילה או אין ביילה כמו דמפורש בגיטין (דף מ"ז ע"ב) ישראל וא"י שלקחו שדה בשנותפות טבל וחולין מעורבין ופירש"י ותוס' שם אין לה כל חיטה וחיטה שאין בה חצי טבל וחצי חולין ע"ש ברש"י באריכות ואף תוס' אינו חולקין אלא אחרי חלוקה ע"ש ולכן אינו נכון בעיני מה שכ' מעל' ונ"ל דהרא"ש בה' חלה התחיל מתחילה לומר דדוקא עיסה אחרת מהני ולא מיניה וביה משום דאין ביילה ואח"כ מסיק דשפיר יש ביילה ומתירץ אף מיניה ובי' עכ"ל דלפי מה שבארנו ליכא שום מקום פלל לאדם להסתפק בשורש ביילה שם ולפנינו נבאר תוכן דברי הרא"ש שם.

ואף זאת נבאר דזה נדאי דאף שאור בעיסה יש ביילה כי מסברא אין לחלק בין קמח לעיסה וכמו דקמח בקמח מקרי לח בלח כמו כן עיסה ושאור. דאטו משום דאוסרף מיא ניטלה ממנה תורת לח.

ולכן בין קמח וקמח ובין עיסה ושאור ועיסה ועיסה בכלן יש ביילה וקושיות תה"ד לא קשה מידי על הרא"ש. ועיין בט"ז ס"ק ב' דאין לחלק בין עירב קמח לעירב עיסות ע"ש: ועתה אבאר אשר פל דברי ש"ך בס"ק ח"י שם תמוהים ולא עמד על מקור ויסוד טעמן של ראשונים פאן.

דהנה חזיתי לדעתיה של ש"ך דעיקר טעמ' שמותר להפריש מיניה וביה יש בזה שני סברות או משום ביילה או משום דאמרינן דנעשית כולה טבולה. ממילא ג"כ מותר להפריש מיניה וביה אף דליכא ביילה.

וע"פ יסוד ושורש דבר זה סובב והולך פל דבריו. ועפי"ז כ' דה"ה נתערב עיסה טבולה בעיסה טבולה פשיטא דשרי טפי להפריש מיניה וביה דיש פאן שני הסברות חדא דטבל אוסר בכ"ש ועוד דיש ביילה ובשיעור חלה שפירש"י א"א שלא יהא בה מעיסה שלא הורמה וסלה אין לה שיעור.

אבל בשאור לפי דעת התה"ד דהרא"ש סובר ה"ה דאין ביילה א"כ עיקר טעמא דמותר בשאור טבל שנתערבה להפריש מני' וביה הוא ע"כ משום דטבל אוסר בכ"ש ונעשית כולה טבולה אבל ביילה ליכא בשאור.

ולפי"ז בשאור של עובדי פוכבים אסור להפריש מינה וביה דהא אין בילה ודלמא
איתרמי שאור של עובדי פוכבים. וכולה פסולה נמי לא שייכי דהא שאור של עובדי
פוכבים אינו טבל שיאסר בכ"ש.

אף הטור כ' דה"ה שאור עובדי פוכבים מזה מוכח דהטור לא ס"ל כהתה"ד בדעת הרא"ש
אלא דהרא"ש ס"ל דאף בשאור יש בילה. נמצא דמותר להפריש בשאור של עובדי
פוכבים מינה וביה משום בילה אף דלא שייכי פולה טבולה.

ועפי"ז נתקשה לו על הרא"ש וטור ומחבר למה להו לפרש גבי שאור שלא הורמה לטעם
שנעשית פולה טבל הא בלא"ה שרי משום דיש בילה ע"כ ת"ד: ועתה אבאר מה שנראה
לתמוה בדברי הש"ך ע"פ הצעות שביארתי פוננת סוגיא זו שיש כמה דברים שאין להם
שחר.

וכפי הנראה דדברי התה"ד אטעיתיה להש"ך בזה כי גם דעת התה"ד תמוה בעיקר הלכה
זאת דמחמת שנתקשה לו מה שהעלה הרא"ש בתשו' בשאור של עובדי פוכבים להפריש
מעיסה אחרת ולא התיר להפריש מינה וביה כמו שמסיק בהלכות חלה גבי שותפות
פתי דמותר להפריש מינה וביה.

לכן העלה לומר דדוקא בעיסה הנה בילה אבל בשאור ליכא בילה עכ"ל. ובאמת לפי"ז
דבשאור ליכא בילה קשה מ"ט דמתני' דמתיר גבי שאור שלא הורמה לפרוש מינה ובי'
ומזה הכריח לומר דבמשנה לא צריכא לענן בילה.

אלא טעמא דנעשית פולה טבולה מהני להתיר מינה וביה אפילו בלא בילה: אוילם האמת
הקושא קושא ופירוקא ליכא וכלי עיון כ' זאת בעל תה"ד דנדאי מוכח מהאי משנה
דיש בילה בשאור דזה נדאי האי סברא דנעשית פולו טבל עדיין אינו מספיק להתיר
להפריש מינה וביה.

דבלא בילה קשה דלמא אתרמי להפריש כל הפרשותו מפטור לחודא. וזה מוכרח ומבואר
בר"ש שם במשנה דזיתי מסיק וניקוף דכ' שם הר"ש ג"כ האי לשנא דאי ליכא פרנסה
ממקום אחר רואין פאילו פולו טבל וכן הוא לשון הברטנורה ע"ש.

ומ"מ הקשה הר"ש על משנה דזיתים מהא דאמר שמואל בפ"ק דר"ה לפל אין בילה חוץ
מיין ושמן ומסיק לתרץ דבאמת איירי בזיתים פתושים וענבים דרוכים ע"ש: ואם נימא
פדעת הש"ך דענן פולה טבולה מספיק בלא בילה לא הנה מקשה הר"ש מידי.

ולא צריכי לאוקמי בזיתים פתושים דהא אפילו זיתים בזיתים וענבים בענבים דהנה יבש
ביבש דלא שייכי בהו בילה מ"מ מצי להפריש מינה וביה משום דכולה טבולה. אלא
ע"כ זה ברור דהאי ענן דאמרין דנעשית פולה טבולה אינו מעלה ומוריד להתיר
להפריש מינ' וביה נאנן חזינן דמתירין להפריש מינה וביה במשנה דשאור מוכח דנדאי
יש בילה בשאור בעיסה: ומה שקבעו הר"ש והרא"ש הקא עיקר דנעשית פולו טבולה
נדאי לא משום קולא והתירא דהפרשות מני' ובי' הוצרכו לזה אלא לפרש טעם חומרא
שהחמירו חז"ל בה באין פרנסה להפריש על הפל א' מכ"ד ולא מספיק להפריש רק לפי
חשבון כמו פרנסה ממקום אחר שדי לפי חשבון לזה הוצרכו לקבוע טעמא דמילתא כמו
שכ' הר"ש וז"ל שנעשית זאת הפטורה פאילו חייבת ומוציא על הפל א' מכ"ד.

וכן לשון הרא"ש בה' חלה על משנה זו והביאם הב"י ע"ש. וכן לשון הברטנורא.

וכן לשון הרמב"ם בפ"י המשנה ואם אין לו פרנסה תהי' כל העיסה טבל ויוציא ממנה החלה החייבת לה פאילו היתה פולה טבולה לחלה. מבואר היטב דענין קביעות טעם זה בא לפרש ענין עסק חומרא שהחמירו להוציא ממנה שיעור שלם מכל העיסה והשאור ביחד.

כי גם לשון המשנה משמע דאחומרא קמהדר דאם אין לו פרנסה אינו די להוציא לפי חשבון אלא מוציא חלה בשלימות כמו שמסיים הר"מ שזה מאמרם מוציא חלה אחת על הכל. אבל ענין התירא דמיניה וביה לא דיניק התנא כולל ולא צריכה להשמיענו הואיל ויש בילה בשאור בעיסה: אולם עדיין יש לחקור על כל המפרשים הללו הא אפילו על האי ענינא האמור במשנה דמפריש חלה שלימה לא היו צריכים לדייק ולקבוע שגנעשית כל העיסה טבולה דאפילו אי נימא דאין קביעות טבל בכל העיסה מ"מ שפיר מוכרח להפריש חלה שלימה הואיל ויש בילה נמצא דבחלה שלימה שיוציא ממנה א' מכ"ד.

אז תמצא באותו חלה גם מן השאור חלק א' מכ"ד. אבל כשלא יקח שיעור שלם ויקח רק ערך מחצה לא תמצא בתוכו שיעור הצריך להפריש מהשאור.

וממילא לא צריכין לן כולל לעשות עיקר בהלכה זו שכל העיסה יש לה דין טבולה כמו שדייק הר"מ וכל המפרשים. דאפי' אם אין לה אלא דין תערובות א"א לנו להוציא שיעור הצריכה וראוי להשאור אם לא דנוציא מכל העיסה שיעור שלם: אגמם האמת היא דצריכה וצריכה לן טובא לדייק ולפרש ולקבוע האי מילתא דיש לכל העיסה קביעות טבולה.

דאם לא נימא שיש לה דין טבל רק מחמת תערובות שאור של טבל שיש בה. לא הי' מהראוי להפריש שיעור שלם והי' די בהפרשת רק אחד מכ"ד נגד השאור לחוד: ולהבין ולהסביר הדבר יבואר עפ"י דברי הרא"ש בה' חלה סי' ו' בענין שותפות עובד כוכבים אם יש בחלק ישראל שיעור חלה חייב.

ויראה דא"א להפריש מיניה וביה דהא בשיעור חלה שפריש א"א שלא יהא בו מעיסת כותי נמצא מפריש מפטור על החיוב אלא עושה פרנסה ממ"א ומיהו נראה דיכול להפריש מיניה ובי' דיש בילה בדבר לח לד"ה ובשיעור חלה שפריש א"א שלא יהא בו משל ישראל וחלה אין לה שיעור עכ"ל: והנה עיקר ספיקות הרא"ש וחקירתו שם לא מענין בילה הוא.

דזה נדאי גם מתחילה סבר דיש בילה. רק דהענין הוא הואיל ועיקר מצות חלה היא מהעיסה.

והוא בשותפות עם כותי והחלוקה יהי' אחרי האפי' וכשפריש עתה בשעה שהיא עיסה ויש שם עשרה רבעים קמח וממילא יש כאן על חלקו חיוב חלה ומסתמא אין רוצה להפריש אלא שיעור חלה אחת מכ"ד על חמשה רבעים שלו כי העובד כוכבים לא יניח אותו להפריש עוד שיעור שני על שלו.

ואם הי' מפריש שיעור על כל העשרה רבעים אז הי' עולה עכ"פ בשלימות משל ישראל על ישראל ומשל פותי על פותי ועיין רש"י (גיטין דף מ"ז ע"ב ד"ה טבל וחקולין כו') דכי מעשר מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מחיוב על חיוב שבו ומן הפטור על הפטור שבו עכ"ל ע"ש.

אבל עתה שאין מפריש רק שיעור א' על ה' רבעים שלו ומחמת שאין בינה ע"כ יש בתוך מה שיפריש גם משל פותי נמצא מפריש מפטור על שלו. ורצה שיעשה דוקא פרנסה ממ"א.

ומסיק אה"כ דדי מ"מ להפריש מיניה וביה הואיל ועכ"פ מקצת יש בהפרישה משל ישראל לא קפדינן על מה שיש בה נמי משל פותי דהא חלה אין לה שיעור מן התורה: ועתה שבאנו לומר דבספיקא לא קפדינן על מה דליכא בהאי שיעור חלה א' מכ"ד פולה מחיובא וסמכינן על מאי דאין לה שיעור מה"ת ודי במקצת חיובא שיש בה: ובעיני נראה לחזק האי סברא עפ"י דהביא הש"ך בשם הרמב"ם והוא עפ"י ירושלמי דמשו"ה קבעו חז"ל שיעור חלה א' מכ"ד בבעה"ב ובנחתום א' ממ"ח דבעינן שיהי' נתינה לכהן שיעור מתנה נפרת שעולה קרוב לשני בצים גבי בעה"ב.

רק גבי נחתום דמסתמא אופה הרבה קמח ביחד ממילא יהי' מתנתו חשובה ונפרת אף א' ממ"ח ע"ש. ולפיכך נחא שפיר גבי שנתפות עובד כוכבים דלא קפדינן על מה דאיתא בהאי שיעורא דנותן אחד מכ"ד מחצה פטור הואיל ועכ"פ נותן ומוסר לפהו מתנה חשובה ונפרת שיעור א' מכ"ד היינו קרוב לשני בצים כפי שעולה ליתן מקמח שלו.

תו לא קפדינן על מה שאין השיעור בשלימות פולו מחיוב. הואיל ועכ"פ מקצת יש מחיוב סמכינן אדאורייתא שאין לה שיעור מה"ת.

הואיל ומ"מ נותן מתנה נתינה חשובה לא קפדינן שיהי' כל שיעורא בשלימות מחיובא וסגי כשמשלים השיעור מפטורא: ומעתה נחזי אנו גבי האי משנה דשאור שלא הורמה נימא אנו, מהכא דסגי שיפריש רק שיעור א' מכ"ד על שאור לחודא ולא נקפיד על מה שיש בהפרישה זאת תערוכות מן עיסה הפטורה דנסמך על מה דאין לה שיעור מה"ת כנ"ל: לכן חקרו כל הפוסקים והמפרשים וקבעו טעם לזה דהואיל דדינא הכי הוא דטבל אוסר בכ"ש וכל שנתערב קצת טבל במקום אחר חל על כל התערובות קביעות דין טבל ובעי כל התערובות הללו הפרישה שלימה בשלימות א' מכ"ד מפל העיסה.

רק אם יש לה פרנסה ממ"א שאז עוקרין מעיקרא לעיקרו של טבל שנפל שם. אז די בתקנה לפי חשבון טבל לבדו.

לדעתי יש לדמות ענין זה לתרומה שנפלה לפחות ממאה שאוסרת ואי מתשיל על עיקרא דתרומה גיורת התערובות פולה. מפני שנעקר ונתבטל האיסור מעיקרו.

אבל כשאין לו פרנסה ממילא נעשית כל התערובות טבולה וצריך לעשות הפרישה ותיקון על פולה. ומדוניק מאד לשון הר"מ בפ"י המשנה שכ' דבלא פרנסה תהי' כל העיסה טבל כו'.

ומוציא ממנה החלה החייבת לה. ואינו דומה לענין שנתפוח עובד פוכבים דביאר הרא"ש דלא חיישינן להפריש לה מעשר שלם על חלקו ועל חלק עובד פוכבים דשאני הכא שלא נעשה חלק עובד פוכבים טבולה שיחול עליו דין הפרישה ולכן סגי בהפרישה על חלקו לבד ולא קפדינן על מה שיש בתוך הפרישה חלק עובד פוכבים ונמצא מפריש מפטור על החיוב וסמכינן עכ"פ על הא דמדאורייתא אין שיעור לחלה.

משא"כ בתערוכות שאור או עיסה של טבל לעיסה שהורמה או איפכא או אפי' שאור עובדי פוכבים שניתן לעיסת ישראל דהשאור עם העיסה פולה כעת של ישראל. אף דשאור שלקח מעובד פוכבים היא פטורה מ"מ כעת השאור הוא שלו ביחד עם העיסה שלו והכל הוא שלו רק שיש פאן תערוכות טבל שלא הורמה עם שהורמה וטבל אוסר בכ"ש ונעשית פולה טבולה וחיוב בהפרישת חלה.

ממילא צריכין להפריש מיניה וביה שיעור שלם על פולו. ומ"מ צריכין ג"כ לסבא דבילה כמבואר בר"ש שם דאוקמי בזיתים כתושים ונעשה שמן דאי לא"ה בלא בילה חיישינן שיפריש מהעיסה כל ההרמה ונשאור שאור החיובית שהיא עיקרית בלא שום הפרישה ולא מהני ענין דנעשית פולה טבולה להפריש מהתערוכות על העיקרית: ומצאתי עוד ראיה מפרישת ברא"ש דבלא בילה לא מצי להפריש סתמא ולא מהני ענין האי דינא דנעשית פולה טבולה שיהי' יכול להפריש אפילו מהתערוכות לבד על העיקר דהא שם בתשו' גבי תערוכות פפרות שהקפישו עם שלא הורמה אשר הובא בשו"ע (שם סעיף י"ב) פסק בבא להפריש מיניה וביה צריף להפריש ממנין הפפרות כל כף עד שהי' נתפס עכ"פ א' ממספר פפרות שלא הורמו ע"ש: ואי נימא דהאי ענינא דנעשית פולה טבולה מועלת להפריש מהתערוכות על עיקרית אפילו בלא סבא דבילה.

א"כ נימא התם נמי הואיל וטבל אוסר בכ"ש ובפפרט פפרות דחשיבי ולא בטלי כמש"כ הרא"ש בתשו' שם. ממילא פשיטא דנעשה כל התערוכות טבולה לחלה וא"כ אף דבכפרות ליכא בילה מ"מ יועיל הפרישה מן א' מתערוכות על פולם.

אע"כ דבלא בילה לא מהני מידי וכשמצריפין פולן בכלי אחד לעשות מהן הפרישה. הי' נראה בפשיטות שמהצורה להוציא עלי' חלה אחת מכ"ד מהנמצא בכל הפפרות הללו הואיל שנעשו פולן טבולות וכמבואר במשנה שפשבא להפריש מיניה וביה צריף להפריש על כל התערוכות ביחד ולא לפי חשבון כמו כן גבי פפרות נראה דלא מהני כדי חשבון מהשנה פפרות שלא הורמו אלא צריף להפריש מחשבון כל התערוכות: ולכאורה הי' נראה לדקדק עוד דבהאי תקנה שמפריש כל כף פפרות עד שיהי' נתפס בנדאי אחד מהמספר פפרות שלא הורמו.

א"כ לפי"ז הי' מהראוי שיהי' בכל הפרישה בכל א' ואחד מן הפפרות שיעלה עכ"פ על חשבון א' מכ"ד לפי חשבון מכל הפפרות שיש בהן שלא הורמו דהא אפשר להיות שרק א' מהן הופרש וכל הנשארים המה פולן שלא הורמו.

ולכן אינו עולה החשבון הפרישה משארי הפפרות עליהן דהנה מפטור על החיוב. ומהצורה שיהי' עכ"פ שיעור הפרישה שיפריש מן אחד של חיוב יספיק לפי חשבון פפרות הנשארים שלא הורמו בכדי שיופריש ודאי מהחיוב על חיוב.

אף אֶפְשֶׁר שְׁאִין בְּזֶה קִפְיָא כ"כ שְׁאִינוּ רְאוּי לְהִקְפִיד עַל הַשְׁיָעוֹר גְּבִי סְפִיקָא הוּאִיל וְעַכ"פּ יֵשׁ כְּאֵן הַפְּרָשָׁה קִצָּת מְחִיבָא וְחִלָּה אִין לָהּ שְׁיָעוֹר מַה"ת. וְזֶה הָאָדָם עוֹשֶׂה עַכ"פּ הַפְּרָשָׁה שְׁלִימָה עַל כָּל מְסַפֵּר הַפְּכָרוֹת שְׁלֵא הוֹרְמוּ דְהֵיִינוּ פְּשִׁנְצָרָף הַהַפְּרָשָׁה מְשִׁאָרֵי כְּפָרוֹת בְּיַחַד מְסַתְמָא יִסְפִיק לְשְׁיָעוֹר שְׁלָם לָא חִיְשִׁינוּ טְפִי כְּאֵן.

וְיֵשׁ לְלַמּוֹד עֲנִין זֶה בְּמַכְש"כ מְהָא דְמַתִּיר הָרָא"ש שֵׁם בַּה' חִלָּה לְהַפְּרִישׁ בְּשׁוֹתְפוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מִיְנִיָּה וּבִיָּה כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ דְהוּאִיל וְעַכ"פּ זֶה הָאָדָם נוֹתֵן שְׁיָעוֹר שְׁלָם הָרְאוּי לְכַדִּי נְתִינָה וּמִקְצַת שְׁל חִיבָא יֵשׁ בָּהּ וְדָאֵי סְמְכִינְן אֶהָא דְאֶמְרוּ חִלָּה אִין לָהּ שְׁיָעוֹר מַה"ת אֶף שְׁמִצְרָף הֶתֶם הַשְׁיָעוֹר וְדָאֵי מְשָׁל פְּטוֹר דְלִפִּי מַה שְׁיֵשׁ בִּיָּלָה.

וְדָאֵי יֵשׁ בְּהַפְּרָשָׁה מִקְצַת שְׁל פְּטוֹר. מַכְש"כ כְּאֵן שְׁיֵשׁ סְפִיק דְאֶפְשֶׁר שְׁכָל הַפְּרָשָׁה נַעֲשֶׂה מְחִיבָא וְאֵז נַעֲשֶׂה כָּל הַשְׁיָעוֹר מְחִיבָא.

וְעוֹד עַכ"פּ עוֹשֶׂה הַפְּרָשָׁה מִמְקוֹם שְׁנַעֲשֶׂה כְּנִלָּה טְבוּלָה וְגְבִי שְׁוֹתְפוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לָא שְׁיִיכִי זֶה. לְכֵן שְׁפִיר סְמְכִינְן כְּאֵן אֶהָא מִיָּלְתָא דְאִין לָהּ שְׁיָעוֹר מַה"ת כָּל שְׁנַעֲשֶׂה עַכ"פּ וְדָאֵי מִקְצַת הַפְּרָשָׁה מְחִיבָא וְדָאֵי: וְלְדַעֲתִי אֶף מְתָשׁוּ הָרָא"ש שֵׁם סִי' ג' בְּעֲנִין שְׁאוֹר שְׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שְׁלִקַח יִשְׂרָאֵל וְנָתַן לְעִיסָתוֹ מוֹכַח נְמִי דְאִי אִין בִּיָּלָה לָא מְצִי לְהַפְּרִישׁ מִיְנִיָּה וּבִיָּה ע"י הַסְּבָרָא דְנַעֲשִׂית כְּנִלוֹ טְבָל.

וְגַם הוֹכַחָה שְׁעֲשֶׂה בְּעַל תַּה"ד מְהֶתֶם דְהָרָא"ש סוֹבֵר גְּבִי שְׁאוֹר אִין בִּיָּלָה מְהָא דְכ' שֵׁם הָרָא"ש לְעֲשׂוֹת פְּרִנְסָה מִמ"א וְלֹא אָמַר לְהַפְּרִישׁ מִיְנִיָּה וּבִיָּה אִין רְאִיָּה כָּלֵל: דְלִכְאוּרָה לִפִּי דַעַת הַשְׁאוּל שֵׁם שְׁצָרִיף לִיְטוֹל כָּל הַשְׁאוּר שְׁל כּוֹתִי וּמַעֲט יוֹתֵר בְּשַׁעַת הַרְמַת חִלָּה בְּכַדִּי שְׁיָהֵן' בְּנִדְאֵי תוֹף הַפְּרָשָׁה זֹאת קִצָּת מְחִיבָא וְדָאֵי.

קִשָּׁה עֲדִיין הִי צָרִיף שְׁיָהֵן' שְׁיָעוֹר חִלָּה אַחַת מַכ"ד בְּהַפְּרָשָׁה זֹאת הַנוֹסֶפֶת עַל שְׁיָעוֹרָא דְשְׁאוֹר עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים כְּדִי שְׁיָהֵן' וְדָאֵי כָּל שְׁיָעוֹרָא שְׁל חִלָּה וְדָאֵי וּמְשַׁמְעוֹת הַשְׁאוּל שְׁהִי דִי מַעֲט יוֹתֵר נוֹסֶף עַל שְׁיָעוֹר שְׁל שְׁאוֹר שְׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים.

אֶף כְּבָר בִּיאֲרֵנוּ דְעַל שְׁיָעוֹרָא לָא קְפִדִינוּ שְׁיָהֵן' וְדָאֵי וְכַנ"ל: וְנַחֲזִי אֲנִין שְׁהַתַּה"ד עֲשֶׂה הַנְּחָה מְדַהֲשִׁיב הָרָא"ש לְעֲשׂוֹת פְּרִנְסָה. מְסַתְמָא אִינוּ מַתִּיר מִיְנִיָּה וּבִיָּה מְשׁוּם דְסוֹבֵר אִין בִּיָּלָה.

וְהַקְשָׁתִי עַל זֶה אִיף יוֹבֵן הַמְשַׁנָּה דְמַתִּיר בְּשְׁאוֹר מִיְנִיָּה וּבִיָּה. וְע"כ שְׁלֵא כְּדַעַת תַּה"ד: וְמַה שְׁהַעֲלַתִי שְׁאֶפְשֶׁר שְׁהַתַּה"ד יִפְרֹשׁ הִיא מְשַׁנָּה אֶף בְּלֹא בִיָּלָה.

וּמ"מ יְכוּל לְהַפְּרִישׁ מִיְנִיָּה וּבִיָּה עַפ"י סְבָרָא דְנַעֲשִׂית כְּנִלָּה טְבוּלָה. וְזוֹ הִיא שִׁיטַת וְהַבְּנַת וְהַנְּחָת הַשְׁ"ף שֵׁם ס"ק ח"י וְכַנ"ל: א"כ הִדְרָא קוֹשְׁיָא לְדוֹכְתָא לְפָהּ הַצָּרִיף הָרָא"ש בְּשְׁאוֹר עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְעֲשׂוֹת פְּרִנְסָה מִמ"א הָא זֶה וְדָאֵי וּכְרוּר כְּמוֹ דְאֶמְרִינְן דְשְׁאוֹר שְׁלֵא הוֹרְמָה טוֹבְלַת אֶת כָּל עִיסָה גְדוּלָה.

מְשׁוּם דְטְבָל אוֹסֵר בְּכ"ש מַכְש"כ וְכ"ו שְׁעִיסָה גְדוּלָה אוֹסֵר וְטוֹבְלַת לְשְׁאוֹר שְׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. וְאִם קָנָה יִשְׂרָאֵל אֶצֶל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שְׁאוֹר אוֹ עִיסָה וְדָאֵי הִיא פְּטוּרָה מִחִלָּה אִפִּי' אִם יֵשׁ בְּקִנְיָנוּ שְׁיָעוֹר ה' רְבָעִים קָמַח וְאִם נָפַל לְתוֹף קִנְיָן זֹאת מַעֲט עִיסָה מְעִיסוֹת

שלו שגלגל בעצמו והי' בה שיעור חלה ודאי שאוסרת וטובלת לכל השאור או העיסה שקנה מעובד פוכבים פדין טבל שאוסר בכל שהו.

וכאן שהיתה העיסה גדולה והשאור שקנה אצל העובדי פוכבים מעוטא נגדה בפשיטות שהעיסה הגדולה אוסרת ופוסלת וטובלת את השאור הפטורה: וכמו דמסיים הרא"ש דהעיסה היא עיקר לגבי שאור דהא עיסה היא שלימה חיובית עכ"ל ואי נימא דסברא דנעשית פולה טבולה מועלת להפריש מיניה וביה אפילו בלא בילה.

א"כ קשה אמאי הצריך הרא"ש לעשות פרנסה בפשיטות הי' יכול להתיר מיניה וביה. ואף על השואל קשה למה חשש להפריש הרבה עד שיהי' בהפרישה זו יותר משיעורא דשאור שהי' שם.

הא אפילו נימא אין בילה לא איכפת לן דהא אפילו שאור נעשה טבולה. ולא הי' מהראוי להקפיד אפילו אי אתרמי שיהי' כל הפרישה מן השאור: מכל זה מוכח דהאי ענינא דנעשית טבולה לא מעלה ולא מוריד להתיר להפריש מיניה וביה.

אם לא נימא דיש בילה. ועיקר ענינא דנעשית פולה טבולה לא נאמרה אלא להחמיר עלה כשלא נמצא פרנסה ממקום אחר להפריש לפי חשבון תערובות הטבל.

אז צריך להפריש מפולה שיעור א' מכ"ד משום שיש על פולה קביעת טבל וכנ"ל: והרא"ש שהשיב לעשות פרנסה ממ"א לא להחמיר אמר אלא להקל על הדבר כל מה דאפשר ואמר נגד השואל שהחמיר עד מאוד שאפ"י בא להפריש על פולה לא יצא י"ח עד שיוציא ממנה כל שיעורא דשאור אפילו אם הי' שם קב שאור.

לעומת זה תפס הרא"ש קולא שבקולות כמו שדייק בלשונו שאינו נצרכין לזה להחמיר בתכלית הקצה כדעת השואל. אלא שיש מקום להקל בתכלית הקצה ומייתי עלה המשנה דמפריש שם פרנסה על השאור שלא הורמה לפי חשבון השאור לבדו.

רק באין לו פרנסה אז צריך להפריש על פולה והתם שפיר משכחת לה שלא ימצא לא פרנסה דאיירי שם שהשאור היא חיובית והעיסה היא פטורית. ומסתמא השאור חלק מועט.

ולכן צריך לפרנסה מרובה כ"כ עד שיצטרף להשאור יהי' עולה לשיעור חלה של ה' רבעים. ואם השאור רק רבע קב צריך לעשות לו פרנסה קב שלם.

ולכן שפיר מסיים שם המשנה דאם אין לו פרנסה ממ"א אזי מחוייב להפריש חלה שלימה על פולה דלא ימלט שאינו נמצא ומוכן קמח בכדי כ"כ. אולם עובדא דהרא"ש שם דאיירי שם שהשאור היא פטורה והעיסה חייבת ויש בה שיעור הצריך להפרישה ממנו.

ואינה צריכה לעשות לה צירוף. ולא צריכא הכא לפרנסה מרובה ולא מועטת.

רק מעט קמח לעשות ממנה עיסה קטנה להפריש אותה פולה כמו שהיא על העיסה הגדולה כמבואר שם ואפ"י לשיעור חלה שהיא א' מכ"ד לא צריך שיהי' בעיסה חדשה הקטנה דהא כבר הארכנו להוכיח דכל שיש פאן שיעור מועט ודאית יכולין להשלים לשיעור חלה מספיקות וסמכינו על הא דאמרין חלה אין לה שיעור מה"ת.

לכן פשיקח קמח מעט לעשות עיסה קטנה שבקטנות יניח אותה על עיסה הגדולה וישלים על שיעור א' מכ"ד מגדולה. ונמצא מקיים עשיית פרנסה ממ"א.

ונמצא זריז ונשפר פאן שאין מוציא חלה רק לפי חשבון חיובא שיש בעיסה ולא צריכה להפריש פנגד פולה. היינו שאינו עושה הפרשה על השאור לאפוקי אם יבא להפריש מינייה וביה מוכרח להפריש אף נגד השאור א' מכ"ד ובמשנה נקט אם אין לו פרנסה כו' משום דהתם צריכה לפרנסה מרובה פנ"ל משא"כ ה"כא דלא צריכה רק למעט קמח פנ"ל. וזה לא יצויר לומר שאם אין לו פרנסה. דלא ימלט שלא ימצא בתוך ביתו איזה מעטקמח אפילו לעני שבעניינים.

לפיכך תפס הרא"ש תיקון זה עשיית הפרשה זו שהיא חלה שבקולות. ואינו צריכה להפרשה רק לפי חשבון החיוב ולא מפסיד כלום מידי הכא ולא צריכה להפרשה דמינייה וביה ולעשות הפרשה אף על השאור הפטורה אבל אם רוצה לעשות מינייה וביה ולהפריש א' מכ"ד על פולה נגד העיסה ונגד השאור פשיטא דמהני.

ונתבאר היטב דליתא לדיוקא של תה"ד דרצה לדייק מתשו' זו דהרא"ש סובר דאין בינה אלא דבריו אחרים עם פסקיו: ומעשה דעת לנבון יבין דבר מתוך דבר שכל דברי הש"ך אין לו שחר מתחילה ועד סופו.

מש"כ שם דה"ה כשנתערב עיסה ושרי להפריש מינייה וביה דיש בינה ובשיעור חלה שיעריש א"א שלא יהא בו מעיסה שלא הורמה וחלה אין לה שיעור מה"ת עכ"ל. אינו מובן כלל לענין מה צריכה לן האי סברא דחלה אין לו שיעור דהא איירי שם דמפריש על חלה ויש בינה.

וממילא עולה חיוב על חיוב ופטור על פטור וכן כ' רש"י במס' גיטין (דף מ"ז ע"ב) דאפילו גבי מעשר שיש לה שיעור מה"ת כשמעשר שיעור שלם נמצא חיוב על חיוב ופטור על פטור ע"ש והרא"ש צריכה לסברא זאת בשנתפוח עובד כוכבים דאינו רוצה להפריש רק על חלקו ולא מפל העיסה פנ"ל: וגם מה שביאר שם דלהאי סברא דנעשית חולה טבולה ולא צריכה לעסק בינה.

כבר הארכתי בזה דזה ליתא מעיקרא. גם מה שכ' שם דבנתערב שאור של עובד כוכבים לעיסה חייבת לא שיהי סברא דנעשית חולה פסולה וטבולה ע"כ אינו מובן כלל מאי קאמר הא אפילו בכ"ש תערובות טבל נאסר ונעשית טבולה עיסה גדולה כ"ש שעיסה שלמה גדולה טובלת ואוסרת לשאור שהיא רק מקצתו וכמו שכ' זה הרא"ש בתשו' שם סימן ג' ע"ש: ואחרי אשר ביארתי כל דברי קוני' הנה בהלכה זו בינותי בספרים ראיתי שכל שורש דברי תה"ד ורש"ך חקירות ושאלות ראשונים הנה פי כן מצאתי בהגהות מימוני (סוף ספר זרעים ברמב"ם) בשם מהר"מ ז"ל היכא דלש עיסה שיש בה שיעור חלה ונתערב בעיסת עובדי כוכבים הפטורה אם רוב מישראל מפריש מעיסה אחרת שלא הורמה חלה על זו כיון דרובה ישראל עובדי כוכבים בטלה ברוב וה"ל כאילו טבל גמור ולהכי מצוי לאפרושי אבל מינייה וביה לא מצוי לאפרושי דילמא שקיל מעובד כוכבים ואם עיסת עובדי כוכבים מרובה לא מצוי לאפרושי מעיסה אחרת דה"ל מפטור על חיוב כיון דזאת העיסה בטלה ברוב מדאורייתא ע"ש באריכות.

יכעין זה איתא בב"י סימן ש"ל ע"ש. ושם בהגהות מימוני מקודם איתא גבי שאור של עובדי פוכבים אפילו שהעיסה היא הרוב אסור לפרוש מיניה וביה משום דאין ביולה עיין שם.

ולא ידעתי לפי הנחות הללו איך מפרש המשנה דשאור שלא הורמה שנפלה לעיסה דמתיר שם להפריש מיניה וביה ואף לעשות פרנסה ממקום אחר: וצריך לחקור טובא לעמוד על דעתו, לסברתו דאין ביולה איך מתירין במשנה מיניה וביה וגם איך מותר להפריש מחיובא ממקום אחר הואיל ועיסה הפטורה היא הרוב.

וע"כ דסברת הר"מ דשאור דלטעמין עבידא עושה חיובית לכל העיסה לחיובה מדאורייתא. והדבר תמוה מאוד הלא מבואר בכל הפוסקים דלטעמא עביד לא בטל הוא רק מדרבנן.

גם מה שמתיר במשנה מיניה וביה לשיטת המהר"ם דאין ביולה עכצ"ל דמשום דשאור עביד לכל העיסה חיובית מדאורייתא עד שהותר להפריש ממנה על עיסה ודאית החיובית בחלה.

וקשה לומר הטעם משום דהואיל ומדאורייתא בטלה ברוב נמצא דליכא בה אלא חיוב מדרבנן דהם אמרו דשאור לא בטיל ומש"ה מותר להפריש עלי' מהעיסה שהיא נמי חייבת מדרבנן פי זה דוחק.

גם איך הותר להפריש עלי' ממקום אחר לפ"ז הואיל ושניהם השאור ועיסה אין בהם חיוב מדאורייתא הרא"ש בתשו' בנדאי פליג על זה דהא מתיר גבי פפרות לפרוש ממקום אחר אף דרובא הנה שהורמה משום דחשיבי ולא בטלי.

וגם במשנה פירש הרא"ש והר"ש דמשום טבל כל שהו לא בטל השאור ולא משום דלטעמא עבידא יהי' מדאורייתא. ולקמן במשנה דנותן שאור של חטין לעיסה אורז איתא שם במשנה אם יש בה בנותן טעם חייבת בחלה.

וכבר חקר הפר"ח מזה בסי' צ"ח ס"ק ק' דאיסור דלטעמא ליכא רק במינו מהא דמצריך המשנה כאן דוקא בנותן טעם ולא סגי בלהחמיץ לחוד ע"ש שהאריך ואח"ז דוחה ע"ש. אבל עכ"פ מבואר דענין נתינת טעם וענין להחמיץ הנה שני עיקרים ודוקא גבי נותן טעם שייך לומר טעם פעיקר דאורייתא.

וכבר חקרו הפוסקים שיהי' כזית בכדי אכילות פרוס ושיאכל דוקא כל הפרס כמו שהאריך הגאון בה' פסח סי' תנ"ג כל השיטות בזה. אבל האי ענין דלהחמיץ ודאי כמו מעמיד דאין בזה עיקר דאורייתא: וכבר יש לי חקירת דברים על ענין דברי הפר"ח ולפי שיטת הרמב"ם המבוארים (בפ' ו' מבפורים הלכה י"א) דחטין עם אורז בנותן טעם חייב אף דליכא בחטין עצמן שיעור וכן בשאור ע"ש.

א"כ לק"מ חקירת הפר"ח מעיקרא דשאני התם דאירינן שיהפוך החטים את האורז לחיבוו בחטים עצמן בזה לא סגי במחמץ לחוד דהא שם מדאורייתא אירינן כמו דמוכית תלמודא בפסחים מהא דיוצא י"ח בפסח רק לשיטת הראב"ד שם דהשאור של טבל יש לחקור חקירת הפר"ח.

אולם אף ע"ז יש לומר דבאמת פאן לא מהני להפריש מקום אחר הואיל ויש פאן חיוב דאו' באורז בעינו הפרשה לכולה ולא מהני לפי חשבון דהא בהני משניות דחטים עם אורז לא נזכר כלל היתר דלפי חשבון פרנסת מקום אחר.

אלא נעשית כולה חיובית מדאו'. ובאמת יש לחקור הא רוב מהני במינו מדאו' כמו נותן טעם שלא במינו.

ולפי שמבואר בחיטים ואורז גבי נותן טעם נעשית כולה טבל ולא מהני לפי חשבון כמו כן נימא גבי רוב טבל ומיעוט פטורה שיעשה כולה טבל. גם לפי המבואר בפשיטות במשנה דמהני להפריש מיניה וביה מחמת שישבה בנותן טעם נהפוך היתר לאיסור כמו כן נימא גבי תערובות רוב שיהפוך האיסור להיתר שיהי' מותר להפריש אף מיניה וביה.

וכבר יש חקירה בפרי מגדים בפתיחה לתערובות ב' זיתים חלב וזית א' שומן שנתערבו אם חייב על א' מהן דנימא שהיתר נהפוך לאיסור ע"ש וצ"ע. והד"מ (סי' שכ"ד ס"ק ד') פליג על תשובות מיימוני אבל לא מטעמא דידן.

לכן כל עיקרי הדברים צריכין תלמוד בעיקר זה הדבר: מחמת נחיצות בעה"ד אקצר בגוף השאלה אשר עולה לדעתי. רק בקיצור אכתוב פאן דבר תמוה בה' חלה מה שכ' הד"מ יו"ד סי' שכ"ג והובא בש"ס ס"ק ה' ובט"ז סי' שכ"ד ס"ק ט"ו הביא שם דבר זה בשם הב"ח לדחות דברי מהרי"ו והט"ז דוחה דברי הב"ח וכל הענין תמוה בעיני למה דייק הד"מ לדחות דברי מהרי"ו מאןכל ואח"כ מפריש הי' לו לדחות מהא דשרינן לפרוש מהפת אף שנאפה מקודם ונימא דכבר נתן טעם.

ונראה שעיקר חקירת מהרי"ו הוא על התבשיל שבלע מהטבל וכשיפריש כעת חלה צריך שיחול קדושת חלה למפרע לכן מצריך להפריש שיעור קטן שלא יהי' נאסר עיקר העיסה שעפ"י דין צריך ק"א וא"א להפריש שיעור א' מכ"ד שיהי' נאסר כל העיסה השתא שחל החלה למפרע ודוחה הד"מ מאןכל ואח"כ מפריש שצריך ג"כ ע"כ שיחול קדושת ההפרשה למפרע דאל"כ אכל טבל.

ומ"מ לא מחלקינן להקפיד שיפריש שיעור קטן. והב"ח דחה זה בדרך אחר שאינו צריכין לקבוע ההפרשה למפרע אלא השתא עושין הפרשה על העיסה והתבשיל ביחד דאמרינן העיסה עם כל שנתבשלה נעשה כולו טבל והשתא מפריש על הכל.

וא"כ דחיית הב"ח ודחיית הד"מ ענינים נפרדים בעיקרן. והט"ז כפי הנראה לא ראה דברי הד"מ שלא הזכיר רק דחיית הב"ח.

אבל דברי הט"ז שדחה את הב"ח מזרוע בשילה אינו מובן כלל דשאני התם אם לא הי' ששים ופרישתו ניקרת וידוע בנדאי היתה אוסרת משא"כ פאן שאינו ניקר כלל החלה וכולו היא טבל ובהפרשה מתיר הטבל כמו שהדין בכל טבל להפריש ולהתירה משא"כ בזרוע בשלה שלא הי' הקרבן כלל טבל ואין הקרבן צריך הפרשת הזרוע להתירו.

גם מה שסייגים אוכל ואח"כ מפריש להצריף שיעור קטן אינו נוגע לדחיית הב"ח פלל וכלל דאפשר דאף הב"ח מודה במקום שצריף לעשות קביעות ההפרשה למפרע. משא"כ במעשה דמהרי"ו לדעת הב"ח אינו צריף למפרע אלא צריף לעשות עתה ההפרשה.

וכפי הנראה ענין פשטידא המונפר שם בסי' הנ"ל דומה ממש למעשה דמהרי"ו ולא ידעתי למה דחק א"ע הד"מ בזה ולמה לא אפשר לעשות ההפרשה השתא על העיקר ועל הבלוע ביחד. והט"ז דמסיק להלכה למעשה פדעת מהרי"ו ולכן מזהיר דכל מי ששכח להפריש חלה שאוכל ואחר כך מפריש יקח שיעור קטן וקשה דהי' לו להזהיר פן לכל אדם המפריש מפת.

מנאי ידידו לנצח דוש"ת בלב ונפש חפיצה דוד חופ"ק הנ"ל: סימן לז מה שהשיב להגאון הגדול ר' דוד בעהמ"ח ספר גליא מסכת על השגותיו שהשיג עליו: הנה ראשית דבריו שכתב כת"ר שפן משמע מס' הפרק בר"ש שם דהטעם הוא משום דטביל לא בטיל עיני פבדו יראו בדברי שלא אמרתי הטעם הא דשאר לא בטיל הוא רק על מה שיכול להפריש ממ"א אבל מה שיכול להפריש מינה ובה ודאי דלא צריכין לטעמא דשאר דאל"כ תקשי אזיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף דשם לא שייך הך טעמא.

ובדינא דמפריש עליו ממ"א מקשה הר"ש ומתיר דאזירי שלוקח מן השוק אבל אסיפא לא יתורץ פלל אלא ע"כ דבסיפא הטעם משום דנעשה פולו טבל. וכן כ' בדברי בפירוש נזה לשוני.

אבל בעינינו שאינה של שאור ודאי דאינה בטילה רק מדרבנן אבל מדאורייתא בטילה וא"כ אין יכול להפריש מעיסה אחרת עלי' ואף מינה ובה הוא רק משום דיש בילה ולוקח ע"כ מן החיוב ג"כ וכל דבריו הוא רק אם יכול להפריש מינה ובה אם שאור לא הוי דאורייתא יאמין לי כתר"ה שלא כן דמיתי דאיה יעלם ממני סיפא דהך מתניתין שעסקינן בה דשם גם פן מפריש מינה ובה אף דלא עביד לטעמא פנ"ל.

וכל דברי הוא רק ארישא דמפריש עליה ממ"א. וא"כ גם מה שמקשה כת"ר איה יתורץ לשיטת הפ' דהנה רק מדרבנן וקשיא לדידי איה יתורץ הרישא דהך מתניתין אם יש לה פרנסה הא מפריש מחיוב על הפטור לאו קושיא גדולה היא דהא אפשר לתרץ כמו שמתיר הר"ש אסיפא דמירי שעושה עיסה ג"כ שלא יתחייב רק מדרבנן באיזה אופן שהוא כמו בלקח מן השוק ג"כ.

אבל באמת לשיטת הפוסקים דשאר הוי דאורייתא לא צריכין לשינויא זה ברישא דמתניתין רק בסיפא גם מה שכ' כתר"ה דנה דינא דר"ש שזורי לא קאי רק אמעשר ולא אחלה פניו דאין לה שיעור למעלה.

לבד אשר יש כמה משניות במס' דמאי דבכל דבר אסור להפריש מחיוב על הפטור אף בר"ש גופא נחזי מה דמתיר דתרומה גדולה מפריש מינה ובה דוקא הא לפירושים אדרבא תרומה גדולה ודאי יכול להפריש ממ"א דהא לית בה שיעורא למעלה מדאורייתא: ומה שכ' וע"כ אזירי התיב בטבל שהורמה ממנו תרומה גדולה ולמה כ' פן היינו למימר דלא שייך פאן לתרץ דיקח דמאי דהא מדמאי לא יוכל להפריש תרומה גדולה ולפי דבריו לא קשיא פלל מתרומה גדולה דהא תרומה גדולה יכול להפריש מחיוב

גמור וגם איך דייק הר"ש ז"ל דשם מייירי בטבל שהורמה ממנו ת"ג דאל"כ איך יכול להפריש מן דמאי.

הא ת"ג אפשר להפריש מחיוב גמור ולהתנות פנה ואיך אמרינו במשנה דמאי (פ' ה') דאם הפריש מחיוב גמור על דמאי או מדמאי על שאר דמאי צריך להפריש על התרומה ממ"א הא יכול להתנות אם שם אין חיוב והאבכפרות להפריש מכ"א או כ"כ שיהיה א' מן החיוב.

לפי עניות דעתי אין ראיה גדולה משם משום דהא דטבל אוסר בכ"ש וסברא דדבר חשוב לא בטיל הם מנגדים זה לזה. דהא דטבל אוסר בכ"ש היינו אם נתערב הטבל בהיתר אוסר בכ"ש אבל בדבר חשוב הא דלא בטיל היינו שעשו חכמים כמו שלא נתערב כלל פ"א כמו שהאוסר וההיתר כל חד בפני עצמו קאי מצד חשיבותו וא"כ לכה אינו יכול להפריש מינה ובה דהא מצד חשיבותם ההיתר עומד בפ"ע והאוסר בפ"ע.

אבל באמת היכא דליכא הך סברא דדבר חשוב רק דלא בטיל מטעם טבל ודאי דיכול להפריש מינה ובה מטעם דלא בטיל פנ"ל: ובזה יתורץ ג"כ מה שהקשה עלי מדינא דהרא"ש ז"ל גבי פירות דגם אדרבנן יכול להפריש מחיוב דאורייתא ולפי דבריו הקשה על הרא"ש ז"ל למה ליה לטעמא דא תיפוק ליה מצד דטבל אוסר בכ"ש.

ולפי דעתי שפיר קאמר הרא"ש דמצד דטבל אוסר בכ"ש. הוא רק מדרבנן ואינו יכול להפריש מחיוב על הפטור כדמקשה מר"ש שזורי [לאפוקי מדעת כתר"ה דכ' דלא קשה כלל מתרומות ומעשרות אכלה פנ"ל] אבל בהא דדבר חשוב לא בטיל יכולין אנו לומר שזהו שאמרו חכמים דהדבר חשוב עומד בפני עצמו וא"כ יכולים לומר דמצטרף שפיר להעיסה החייבת אף שאינו ניקר אבל פיון דחכמים עשוה פאלו עומד בפני עצמו: ומה שהקשה מעכ"ת לפי דברי הנש"ך דהרא"ש בשאור אין בילה א"כ ע"כ הטעם הוא משום דטבל בכ"ש א"כ גם בהשאלה דהרא"ש היה לו לפסוק דיפרוש מיניה וביה מצד דטבל בכ"ש ומזה הקשה על הנש"ך פליאה אשר כמעט טעה בדברי עצמו וכדי שלא נחשוב לגדול הדור טועה נראה דנדאי פירושו בשאור של א"י פוננתו היינו שאח"כ יתן עוד מהעיסה הזאת קצת שאור שפך כ' באותן שמחמצין אחר הפסח בשאור של א"י שפך היו רגילין שאחר הפסח היו קונים שאור של א"י ודעתם ליתן אח"ז קצת שאור מעיסה זו לא"י בעד השאור שלו וא"כ נדאי דלא שייך שם טבל על השאור של א"י פיון דדעתו ליקח ויש לו חלק בו: עוד יש לומר דבשלמא בעיסה שהורמה חלתה שפיר מחייבין כל העיסה פיון דנתערבה בו טבל של חיוב חל שם טבל אכלה אבל הכא הא הוי כמו מין הפטור מהחלה ואיך יחול עלי' שם הטבל האם נאמר שאם נתערב דבר החייב בחלה במין שאינו חייב בחלה שיתחייב כל העיסה בחלה ע"כ ליכא למימר הכי כמו דאיתא במשנה: והשתא נבא לבאר דברי הגהות מיימוני (ברמב"ם סוף ספר זרעים) בפטריות.

ולתרץ מה שתמה רבינו עליו. מתחילה הביא ההג"מ הנ"ל שם דברי ס"ה דינא דמתניתין דידן דשאור שלא נישלה חלתה אח"כ הביא בשם מהר"מ דאם נתן שאור שהורמה לעיסה שלא הורמה שאינו יכול להפריש מיניה וביה משום דאין בילה ואי משום דנעשית כולו טבולה הא מיייתי ראיה לקמן מר' טרפון דאם טבל רובא וחולין מיעוטא אף דטבל

רנבא ורנבא דאורייתא לא נעשית פולו טבל שיוכל להפריש מינה ובה וע"כ הסברא הוא דבשלמא דהיכא דהיתר רנבא נאסור מיעוט.

האסור בטל אבל היכא דאסור רנבא והיתר מיעוט לא שניף בישול בהיתר שיעשה פולו אסור מדאורייתא [ובאמת מזה סתירה לעיון הפ"מ אם חייב מלקות דאם הנה חייב ודאי דהנה יכול להפריש] עוד כ' שם אלא יעשה עיסה מחיוב גמור ויקיף לזו דהיקף ודאי מהני פניו דרנבא חיובא הוא עוד כ' בשם מהר"מ הג"ל דאין להפריש אפילו בטבל דרבנן היכא דנראה א' חמור מן חבירו לכך אם נתערב עיסת ישראל בא"י אם של ישראל רנבא יכול להפריש דוקא ממ"א אבל לא מאותה עיסה פנ"ל דלמא יקח מן הפטור לחודא ואין לומר דנעשית פולו טבל מדר' טרפון דלא אמר לערב עד שיהא טבל רנבא.

וכאן משמע להדיא דלא פהש"ף בשם תה"ד דהחילוק לענין בילה הוא בין עיסה לשאור דהא גם המהר"מ ז"ל ס"ל דבשאור אין בילה וגם בעיסה לחודא ס"ל דאין בילה כמש"כ ה"כא אם נתערב עיסה בעיסה דאין להפריש מינה ובה: ואח"כ כ' ואם עיסת א"י מרנבא משל ישראל אין יכול להפריש לא מינה ובה ולא מעיסה אחרת אלא מכיוצא בה ומה שיהקשה עליו כת"ר ממתני' ודאי דמפרש הטעם משום דשאור לא בטיל והני כמו שאור של חטים שנתערב דאיתא להדיא במתניתין דנתחייב פולה וס"ל דטעם פקיקר הני מדאורייתא: אף זאת ודאי נראה מהגה"מ הג"ל דמשום טעמא דטבל לא בטיל לחודא ודאי דאין יכול להפריש מינה ובה דהא אף אם הטבל רנבא סבר דאין להפריש מינה ובה: ומזה נראה ג"כ דאין לומר דכיון דממ"נ מדאורייתא בטיל ומדרבנן הא פולו אסור והא מותר להפריש מינה ובה פניו דאפילו היכא דמדאורייתא פולו אסור אסור להפריש מינה ובה כ"ש היכא דאינו אסור רק מדרבנן: והנה אחרי כותבי פל זאת חמותי ראיתי אור דברי רבינו הגאון נר ישראל המאיר עיני ישראל בהלכה בסי' ש"ל ס"ק ה' שהשיג על הרא"ש בהא דכ' יש בילה מהא דאמרינו בזבחים (דף פ' ע"ב) דאפילו בלח ס"ל לר"א אין בילה ע"כ פירושו דאף דנבלל יכול להיות שיקח הפל מן א' מהתערובות והביא ראיה מירושלמי דלא תליא פלל במה שכ' התוס' דקמח מיקרי לח בלח וע"כ פירושו דהרא"ש כף היא פניו דיש בילה ע"כ דיש מעט מכאו"א במה שפריש ומאין ליה דין זה דיש בילה וזאת ודאי דס"ל להרא"ש ז"ל דאף דיש בילה בקמח מ"מ אין שונה בכ"א השיעורים מזה ומזה כמו דאמר שמואל דדוקא ביין ושמן יש בילה בשונה פל' בכל טיפה שונה ב' התערובות אבל בשארי דברים אין בילה בשונה אבל מ"מ משהו ודאי איכא מן חבירה.

אחבאמת שפיר מקשה גאון עונינו דמנ"ל הא פניו דבאמת אין שונה פלל זה לזה: עכ"פ העולה מכ"ז מבואר בתוספתא דדמאי פ"ד דאין להפריש מינה ובה פלל אף אם הטבל רנבא וע"כ משום דאין בילה ואולי יפריש מן הפטור.

אף לפענ"ד להרא"ש עדיין אין גושא כ"כ פניו דשם איירי לענין מעשר דצריך שיעור מדאורייתא אבל בהא דאין צריך שיעור רק מדרבנן ודאי דיש מעט מן החיוב ג"כ א"כ מינה ובה ודאי דיוכל להפריש משום דיש מעט מן החיוב: וא"כ גם לפי דברי רבינו ע"כ דאין בילה וע"כ משום אינה טעם יכול להפריש במתניתין מינה ובה ברישא.

משום דשאור נותן טעם. ובסיפא משום דסחטינהו ועשה מהם משקים.

ואי משום דטבל בכ"ש ע"כ ג"כ אינו יכול לפרוש מינה ובה: ובעיקרא דהאי מילתא נראה לי השתא לחזק עוד דברי הראשונים דנדאי כל טעמא דמתני' דינן הוא רק מטעם דשאור לטעמא עבידא נדאי דהנה דאורייתא דאל"כ קושיותי הראשונה במקומה עומדת מר"ש שזורי.

ועוד כמה קושיות מהתוספתא. ומה שתמצאו.

כבר דחיתי בעז"ה היטב אשר בעינייהם יראו שהאמת אתי ונדאי שגם הרא"ש מפרש פו. והא דפסק פו גם בכפרות נראה באמת דלמעשה שנשאל לפניו היינו עכשיו בזה"ז דנדאי הוי רק מדרבנן וכן גבי ר"ש שזורי דס"ל תרומות ומעשרות בזה"ז דרבנן וא"כ ע"כ דהסברא היא פד: דאם נפריש מטבל גמור דהוי מדרבנן טבל (היינו שרבנן חייבו להפריש ממנו תו"מ) על טבל שנתערב ואף דמדרבנן לא בטיל אעפ"י כן פיון דכל הטעם דלא בטיל הוא מטעם טבל והטבל גופא הוא מדרבנן א"כ זה הטבל הנדאי חשיב כחייב לענין זה דרק נתערב ומטעם טבל מדרבנן לא בטיל.

והיינו דוקא שם דהטעם דלא בטיל הוא רק מצד טבל. אבל אם נמצא בענין דלא בטיל מטעם אחר מדרבנן והיינו מצד שהוא דבר חשוב או נותן טעם נדאי דשיון הוא שנה מדרבנן חייב ושם רבנן עשוהו כאלו לא נתערב כלל וכיון דרבנן עשוהו כמו בעין א"כ שפיר מצינו לאפרושי מטבל דרבנן בעין על התערבות דהא עשוהו רבנן כאלו הוא בעין.

וזהו נראה לי הסברא לפי דברי הרא"ש ז"ל בתשובותיו. ושם בפסקיו ובתשובה השניה נדאי דהנה יכול להפריש מינה וביה רק דהוי ס"ד פיון דהשאור נותן טעם בעיסה א"כ פוטרת הכל ולא בעי הפרשה כלל או דס"ל באמת דבעיסה אין בילה: ובפסקיו ס"ל דבקמח יש בילה ואף דאין נבלל כ"כ שבכל מעט יש שנה בשנה מב' התערבות אעפ"י כן משהו נדאי יש מכאו"א וחלה אין לה שיעור מדאורייתא ומעיקרא נדאי נסתפק פדעת התוספתא דהנה צריך לאפרושי כל הפטור ועוד מעט יותר.

ופסק דבאמת יש בילה קצת ויכול לאפרושי מינה ובה. אבל בעיסה פסק בתשובותיו דע"כ או דיפריש מעט יותר או .

דיש עוד תקנה היינו לעשות עיסה אחרת קטנה דשרי ג"כ ממ"נ וטעמא דטבל לא בטיל נדאי דליכא פיון דיש בילה והשתא נבא לדברי הש"ך שהם נכונים וברורים דלפי דברי הרא"ש ע"כ הטעם הוא משום דטבל אוסר בכ"ש (הקונטרס הזה חסר בסופו): סימן לח לכבוד אהובי ידיד נפשי ב"ד הרב המנופלג חריף ויקר ביראת ה' גמיר וסביר בפלפולא דאורייתא כש"ת מו"ה משה מרדכי נ"י מנאוהוהרדק: א הנה מה שכ' מעל' שהרא"ש בפסקיו מייירי בנדאי שהישראל והא"י הם שותפים בהעיסה.

עיני פבדו יראה מה שכ' להרב הגאון דמחנך ונעלם מידידי דברי גאון ענונינו מוהר"א בבניאוריו בסי' ש"ל שפירש להדיא דהרא"ש מייירי בלא שותפות: ב גם מה שפירש אח"כ בדברי הרא"ש ז"ל דעיקר ספיקתו הוא ממה דלא יתנה כל השיעור משל חייב הנה יראה לחוש בדברי רבינו הגאון הנ"ל ויראה שבאמת פוסק דלא פנותיה דבאמת אין בילה ויכול להיות שפירש הפל מהפטור לחודא ונראה דהכי פירושו דבשיעור חלה

שִׁיפְרִישׁ אֶפְשָׁר וְשָׁלָא יְהֵא בּוּ אֱלָא מְעִיסַת נְכָרִי: ג מַה וְשִׁהְקֶשָׁה עַל הָרָא"שׁ עַל מַה שְׁכ' דָּא"א וְשִׁיְהָא בְּהָ גַם מְשָׁל יִשְׂרָאֵל וְחִלָּה אִין לָהּ שְׁיַעוּר מַה"ת הִנֵּה זֶה לְפִי דְבָרֵי הַגָּאוֹן וְשִׁהְשִׁיג עַל הָרָא"שׁ דְּהָא בְּאַמַּת פְּסָקִינוּ אִין בִּילָהּ רַק בְּיָנוּ וְשָׁמוּן בְּלִבְד וְהַשְׁבַּתִּי דַעַת הָרָא"שׁ דְּרַבּ לְעַנְנֵן מַעְשָׁר אִין בִּילָהּ אֱלָא בְּיָנוּ וְשָׁמוּן.

אָבַל לְעַנְנֵן וְשִׁיְהָא א' מְפָל שְׁאָר הַתַּעְרוּבוֹת ג"כ בְּזֵה הַמְקַצֵּת וְדָאִי דְאֶמְרִינוּ לְעַנְנֵן זֶה יֵשׁ בִּילָהּ אַף בִּש"ד מְדַפְסָקִינוּ לְעַנְנֵן או"ה דְקַמַח בְּקַמַח הָוִי לַח בְּלַח: ד וּמַה וְשִׁהְקֶשָׁה עַל הָרָא"שׁ דְּהָא בְּשׁוֹתְפוֹת וְדָאִי דְכ"ע מוֹדִים אֲמַת שְׁכֹן הוּא.

אָבַל הָרָא"שׁ ו"ל וְדָאִי דְבָרֵיו הֵמָּה בְּנִתְעָרְבוּ הָעֵיסוֹת וְלֹא בְּשׁוֹתְפוֹת מִתְחִילָה: ה מַה וְשִׁהְשִׁיג עָלֵי וְשִׁאֲמַרְתִּי דְהָרָא"שׁ מִיָּרִי לְעַנְנֵן קַמַח בְּקַמַח וְהָוִי פְלַח בְּלַח וְהַקְשָׁה מַעַכ"ת עָלֵי מַאי נ"מ שְׁנָתָן הָא"י הַקַּמַח לְיִשְׂרָאֵל הֲלֵא אִין הַפְטוּר וְהַחַיִּיב תְּלוּי בְּשָׁל מִי הַקַּמַח אֱלָא הָעֵיקָר תְּלוּי בְּעֵשִׂיית הָעֵיסָה וְכִינוּן דְּבַעֲיָסָה אִין בִּילָהּ מַאי נ"מ דְּבַקַּמַח יֵשׁ בִּילָהּ פִּינוּן דְּהַחַיִּיב לֹא הָוִי אֱלָא אַחַר עֲרִיכָה הִנֵּה לֹא יִדְעָתִי דְבָרֵיו פִּינוּן דְּנִתְעָרְבַּת הַקַּמַח מִתְחִילָה וְשָׁל הָא"י וְשָׁל הַיִּשְׂרָאֵל א"כ הָוִי כְּמוֹ יָנוּ בְּיָנוּ שְׁנִבְלַל יָפָה וְדָאִי שְׁבָכְלָל מְעַט וּמְעַט יֵשׁ מִיִּשְׂרָאֵל וּמַא"י: וּמַה וְשִׁהְקֶשָׁה מַעַכ"ת עָלֵי עַל מַה וְשִׁהוּכְחַתִּי דְשְׁאוּר אִינָה בְּטִילָה מַה"ת מַפ' ג"ה (דָּרַף צ"ט) וְהַקְשָׁה מַעַכ"ת דְּאֶדְרָבָה מְשָׁם מוֹכַח דְּבָטַל מַה"ת וְאִינָה אֱלָא.

כְּהַעֲמָדָה שְׁעוֹשָׂה פְּעוֹלָתוֹ וּמְחַמֵּץ מְדַמְקֶשָׁה שְׁם הַגֵּמ' וְכִיֵּשׁ בּוּ כְּדִי לְחַמֵּץ אַמַּאי לֹא בְּטִיל בַּק"א עַכ"ל וְאַף דִּיְדַע הַגֵּמ' דְּהַעֲמָדָה אִינָה בְּטִילָה כְּמַבְנוֹאָר בְּמִשְׁנָה לְשִׁיטַת רוּה"פ דְּקִי"ל כְּנוֹתִיָּהּ וְאֶפְל' הָכִי בְּשְׁאוּר פְּשִׁיטָא לִיָּה לְהַגְמ' דְּבָטַלָּה א"ו דְּשְׁאוּר גִּרְע מְהַעֲמָדָה.

וְהַתּוֹסְפוֹת לְשִׁיטְתִּיהוּ כ' שְׁם דְּהָוִי כְּהַעֲמָדָה וְלִדְיָנוּ צ"ל דַּס"ל דְּגִרְע מְהַעֲמָדָה וְא"כ אַף הַתְּרָצוֹן דְּמִתְרָץ לוֹ שְׁאֲנִי שְׁאוּר כו' וְרָאוּי לְאַסְנוֹר כְּהַעֲמָדָה וְלָמָּה לָן לְעֵשׂוֹת פְּלוֹגְתוֹת רְחוֹקוֹת בֵּין הַתְּרָצוֹן וּמְקַשְׁן דְּהַמְקַשְׁן יְהִיָּה דַעַתוֹ דְּלֹא עֲדִיף מְהַעֲמָדָה שְׁאִינְנוּ בְּטִילָה אֶפְל' בְּאַלְף.

וְהַתְּרָצוֹן יְתָרֵץ דְּעֲדִיף וְיִהְיֶה אִיסוּר תּוֹרָה אֶפְל' בְּיוֹתֵר מִמָּאָה וְלַתַּת שְׁיַעוּרִין וּגְבוּלִין דְּנִימָא עַד מָאָה אוֹסֵר מַה"ת וּבְיוֹתֵר אוֹסֵר מְדַרְבְּנֵן זֶה לֹא נִיְתָן לְהַאֲמֵר לֹא עֵינֵן יָפָה בַּגֵּמ' דְּפִירוּשׁוֹ בַּגֵּמ' וְדָאִי דְמִטְעַם הַעֲמָדָה יִדַע.

אִף עֵיקָר הַשְּׁקִלִי וְטְרִיָּא אִם אִיסוּר מְדָאוּרִיָּתָא אוּ דְרַבְּנֵן וְהַמְקַשְׁן רְצָה לוֹמַר דְּמְדָאוּרִיָּתָא בְּטִילָה וְהַתְּרָצוֹן הַשִּׁיב דְּמְדָאוּ' לֹא בְּטִיל: ז וּמַה וְשִׁהְסִיעַ דְּבָרֵי הָרָא"שׁ דְּלִכְּוֹ קְאָמֵר הַסְּבָרָא דִּישׁ בִּילָהּ הוּא רַק אִם חִלְקַ כְּבָר עִם הָא"י וְעוֹשָׂה מְזָה פְּלָפוּל גְּדוֹל זֶה לֹא נִהְיָר לִי כְּלָל: (גַּם קוּנְטֵרְס זֶה חִסֵּר בְּסוּפוֹ) סִימָן לֹט שְׁאֵלָה סוּפֵר שְׁטַעָה וְכַתֵּב בְּמִקוֹם וְשִׁהְיָה צָרִיף לְכַתוּב אֱלֵקִים וְכַתֵּב אֱלֵקִיכֶם אִם מוֹתֵר לְמַחֲוֹק אֶת ב' הָאוֹתִיּוֹת כ"ם וְלְכַתוּב בְּמִקוֹמָם מ'. אִם לֹאוּ.

וּנְבָאָר כִּיָּד ד' הַטּוֹבָה עָלֵינוּ: תְּשׁוּבָה אִיתָא בְּשׁוּבוֹעוֹת (דָּרַף ל"ה ע"ב) ת"ר כָּל הַטְּפָל לְשֵׁם בֵּין לְפָנָיו וּבֵין לְאַחֲרָיו ה"ז נְמַחֵק לְפָנָיו כִּיָּצַד כו' וְאַחֲרִים אוֹמְרִים לְאַחֲרָיו אִינּוּ נְמַחֵק א"ר הוּנָא הַלְכָה בְּאַחֲרִים.

וכן הוא במסכת סופרים: והנה יש לחקור ב' דברים א' אם הוא דוקא אם נכתב פראוי אז קדש אותם השם. אבל אם נכתב בטעות אלו הב' אותיות מותר למוחקם דהא לא עדיפי משם עצמו שנקתב בטעות פדאיתא בשפת (דף ק"ד ע"ב) או דילמא פינון שהשם שאצלו נכתב פראוי כבר קדש אותם השם ואסור למוחקן שנית יש לחקור אם מותר למוחקן משום דהאי מחיקה לתיקון השם ואיתא במס' סופרים (פ"ק ה' הלכה ז) אבל הדיו שנטפה ע"ג הכתב מותר למחקו שלא היתה פגמתו אלא לתקן משמע דמשום תיקון מותר וא"כ אולי גם אם נכתבו אלו הב' אותיות בטעות שמותר למוחקן וגם כ"ש הוא דמחיקת השם גופא הוא בלא תעשה דלא תעשון ומחיקת אלו האותיות לא הוי אלא מדרבנן פדאיתא ברמב"ם (פ"ק ו' מה' יסודי התורה ה' ג') דבמוחק אלו הב' אותיות מפין אותו מכת מרדות: והנה מתחלה נבאר מנ"ל להרמב"ם ז"ל שזה לא הוי אלא מדרבנן דבגמרא לא מצינו זאת להדיא.

ואולי הוא מפשטא דלישנא דמס' סופרים (פ"ה הלכה ו') המוחק אות א' מן השם עובר בל"ת משמע מן השם דוקא: עוד נראה לי להביא ראיה לדברי הרמב"ם דלא הוי רק מדרבנן. דהא אמרינו בגמרא מכות (דף כ"ב ע"א) וידוע לכל דהלאו דמחיקת השם הוא מקרא דלא תעשון פן לה' אלתיכם דכ' אצל ע"ג וגלי לן קרא דכל הענינים שאנו מחוייבים לעשות לע"ג אסור לעשות לשמו.

א"כ אינו אסור לעשות אלא דבר שמחוייב מדאורייתא לאבד לע"ג אבל בדבר שבע"ג מותר מדאורייתא ליהנות א"כ בכגון זה נדאי מותר לעשות כזה בשמו. ולכאורה באמת לא מצינו אצל ע"ג דאסור רק הע"ג עצמו או האשירה או המזבח.

וכן הגידולים שלאחר מכן שגדל מן האשירה עצמה אסור מדאורייתא אבל דבר שהוא רק טפל לאשירה מותר מדאורייתא ליהנות בו פדאיתא במשנה ע"ז (דף מ"ח ע"א) גבי אשירה גדעו ופסלו והחליף נוטל מה שהחליף והיינו הגידולים שלאחר מפאן.

אבל מה שמחובר לאילן ולא גדל אח"כ מותר. וכן איתא במשנה מעילה (דף י"ג ע"ב) קו שפראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין בראשו של אשירה יתיז בקנה.

והובא משנה זו ע"ז (דף מ"ב ע"ב) ומסיק שם הגמרא א"ל ר' יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברה לך באפרוחין פאן וכאן שרי בבצים פאן וכאן אסור ופירש רש"י ז"ל בד"ה בבצים פאן וכאן אסור שצריכין לאילן וגזור בה רבנן פעל אילן עצמו:.

וי"ל לפ"ז שזהו ג"כ סברת האחרים דלפני השם מותר לגמרי דגם באשירה כה"ג מה שהיה קודם לכן מותר לגמרי. ומה שאחר השם ע"כ לא הוי כגידולים דהא לא נסתעף מן השם עצמו והוי רק כבצים הצריכים לאשירה דאשירה הוי בסיס.

וכן כה"ג השם הוא בסיס לאותיות אלו לכן פשם שבאשירה אסור מדרבנן ומחוייב לאבדן פן להיפך בשם ית"ש אסור למוחקו אף רק מדרבנן כמו שהתם רק מחוייב לאבד מדרבנן והשתא לפי דברינו אלו דלכך אסור מדרבנן הוא משום דהשם נעשה בסיס לאותיות אלו והוי דומיא דבצים הצריכים לאשירה א"כ בנ"ד שהאותיות אלו נכתבו בטעות ודאי דשרי למוחקן דהוי ממש באפרוחין שאינו צריכין לאילן דבשלמא במקום שצריף לכתוב אלתיכם השם צריף לשתי אותיות אלו וכן אלו שתי אותיות צריכין להשם

דְּהָא בְּהֵם יִתְבָּאָר הַפִּירוּשׁ מִהַמְלָה אֲבָל בְּעֵינֵי שְׁהִיָּה צְרִיף לְכַתּוּב אֱלֵקִים וְכ' אֱלֵקִיכֶם שְׁבֻאָמַת הִיפּוּף הַפִּירוּשׁ וְדָאֵי שְׁהֵשֵׁם אֵינוּ צְרִיף לָהֶם לְכַף הָיִי מִמֶּשׁ פְּאָפְרוּחִין שֵׁא"צ לְאֵילֵן דְּשָׂרֵי אַף מְדַרְבְּנֵן דְּהָא לֵיפָא לְמִיגְזֹר כְּלָל דְּלִמָּא יִמְחֹק אֶת הַשֵּׁם עֲצָמוּ פִּינֵן שְׁזַה נְכַתֵּב בְּטַעוֹת אֲמָנָם כ"ז הוּא רַק אִם נֹאמֵר שְׁדִין זֶה תְּלוּי בְּדִינָא דְאֲשִׁירָה שְׁהִבֵּאתִי אֲבָל אִם נֹאמֵר שְׁלֵא תְּלוּי זֶה בְּזַה כְּלָל עֲדִינְיִישׁ לְהַסְתַּפֵּק אֹוִלִי פִּינֵן שְׁפֻכְרָ קִדְשׁוֹ הַשֵּׁם אֲסוּר לְמוֹחֲקוֹ: וְלְכֹאֲוֶרָה הַדְּבָר פְּשׁוּט דְּשָׂרֵי לְמִחֹק מְכ"ש מְהָא דְאִיתָא בְּמַס' סוֹפְרִים (פְּרָק ה' הַלְכָה ג') הִיָּה צְרִיף לְכַתּוּב אֶת הַשֵּׁם וְנִתְפַּוּיֵן וְכ' אֶת יְהוּדָה וְלֹא נָתַן בּוֹ דְּלִית מוֹחֲקוֹ וְכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם ר' יְהוּדָא אֹוֹמֵר יַחְזֹר עָלָיו אֶת הַקְּוֹלָמַס וְיִקְדָּשְׁנוּ אֲמָרוּ לוֹ אֵין זֶה מִן הַמְּוֹבָחָר א"כ הָרִי חֲזִינֵן דְּאֵף בְּהַשֵּׁם עֲצָמוּ אִם פְּתַב אוֹתוֹ בְּטַעוֹת שְׂרִי לְמוֹחֲקוֹ כ"ש הָאוֹתִיּוֹת שְׁנִכְתְּבוּ בְּטַעוֹת.

וְלֹא הָיִי רַק מְדַרְבְּנֵן: אֲמָנָם הַגִּירְסָא בְּש"ס דִּינֵן בְּשַׁבַּת (דָּף ק"ד ע"ב) וּבְגִיטִין (דָּף כ' ע"א) לֹא כְּתִבוּ כְּלָל מוֹחֲקוֹ וְכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם אֲלֵא מִתְחִיל הַש"ס בְּדַבְּרֵי ר' יְהוּדָא שְׁמַעְבִּיר עָלָיו אֶת הַקְּוֹלָמַס וְנַחְמִים אֹוֹמְרִים אֵין הַשֵּׁם מִן הַמְּוֹבָחָר וְיֵישׁ לוֹמֵר דְּלַרְבְּנֵן טַעוּן גְּנִיזָה אַף פִּינֵן שְׁאֵף לְפִי גִירְסָא דִּינֵן אֵינוּ מְוֹכְרָח לְהִיפּוּף וְיֵישׁ לְפָרֵשׁ כְּמַס' סוֹפְרִים וְאֵין לָנוּ לְחַלּוֹק עַל הַמַּס' סוֹפְרִים: אֲמָנָם כְּבָר אֲסִיקוּ הָאֲחֵרוּנִים שְׁמֹנְתָר לְמִחֹק הַשֵּׁם שְׁנִכְתְּבוּ בְּטַעוֹת וְאֵעֲפִי"כ כ' הַט"ז בְּסִי רַע"ו ס"ק ז' שְׁהַדְּבָר פְּשׁוּט אֲצִלוּ וְא"צ רְאִיָּה שְׁאֲסוּר לְמִחֹק אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַנוֹסְפוֹת אַף אִם נְכַתְּבוּ בְּטַעוֹת אֲסוּר לְמוֹחֲקוֹ.

וְרִאֲיִיתוּ מִבְּרִיָּיתָא דְּמַס' שְׁבוּעוֹת גּוּפָא הַנ"ל דַּע"כ מִיִּירִי שְׁנִכְתְּבוּ בְּטַעוֹת דַּל"כ לְמָה יִמְחֹק אוֹתָן וְאֵעֲפִי"כ אֲחֵרִים אֹוֹמְרִים שְׁאֲסוּר וְהִנֵּה בְּאָמַת מְזַה אֵין רְאִיָּה שֵׁישׁ לוֹמֵר דְּאִיִּירִי בְּגוּוֹנָא שְׁרוּצָה לְמִחֹק כְּדִי שֵׁישְׁאָר רִינַח לְכַתּוּב תִּיבָה הַחֲסָרָה אַח"כ וְרוּצָה לְמִחֹק אֶת הַכ"ם מֵאֱלֵקִיכֶם וְלְכַתּוּב אַח"כ ג"כ אֱלֵקִיכֶם רַק שְׁרוּצָה לְכַתּוּב אוֹתִיּוֹת קִצְרִים וְלֹא רַחֲבִים כְּדִי שֵׁישְׁאָר אַח"כ רִינַח וְקַמ"ל דְּאֲסוּר אֲבָל אִם נְכַתְּבוּ בְּטַעוֹת אֲפֻשָׁר דְּשָׂרִי: וְלֹא יִדְעִיתִי סְבָרְתוֹ הַפְּשׁוּטָה בְּזַה לְמָה לֹא גְדוּן זֹאת מִק"ו וְהֵלֵא מְצִינוּ בְּגַמ' זְבַחִים (דָּף ט' ע"א) מִי אֵיכָּא מִיָּדִי דְּפִסַּח גּוּפִי' לֹא בְּעֵי לַחַם וּמוֹתְרוּ בְּעֵי לַחַם דְּאֵין סְבָרָא כְּלָל שְׁמוֹתְרוּ יְהֵא חֲמוּר מִגּוּף הַדְּבָר וְלֹא אֲמָרִינֵן אֲדַרְבָּא פִּינֵן שְׁפֻכְרָ נִקְרַב מְזַה פִּסַּח יֵישׁ לְהַנּוֹתֵר קְדוּשָׁה טְפִי א"כ גַּם בְּנ"ד אֵין סְבָרָא כְּלָל שְׁמוֹתֵר הַשֵּׁם יְהֵא חֲמוּר מִהַשֵּׁם עֲצָמוּ: וְעוֹד יֵישׁ לָנוּ לְחַקוֹר אַף לְפִי דְבָרֵי הַט"ז אוֹוִלִי דְּוָקָא בְּאִנְפוֹן שְׁאֲפֻשָׁר לְתַמְנֵן הַשֵּׁם כְּמוֹ בְּגִידוֹן מְעַשָּׂה דִּידִיָּה אֲבָל בְּאִנְפוֹן שֵׁא"א לְתַמְנֵן הַשֵּׁם בְּעֵינֵן אַחַר אִם שְׂרִי לְמִחֹק כְּדִי לְתַמְנֵן אֶת הַשֵּׁם: הִנֵּה אִיתָא בְּמַס' סוֹפְרִים שְׁאֵם נָפַל דִּיו עַל הַשֵּׁם שְׁמֹנְתָר לְמוֹחֲקוֹ כְּדִי לְתַמְנֵנוּ.

אֲמָנָם בְּב"י הִבִּיא דְבָרֵי הַמְּרַדְכִי גַם עוֹד אֲחֵרִים שְׁמַסְתַּפְקִים שְׁאוּלִי דְּוָקָא הֵיכָא שְׁפֻכְרָ נִתְקַדְּשׁ הַשֵּׁם וְגַם הֵיכָא שְׁפֻכְרָ נְפִסַּל הָאוֹת שְׁנַפְל עָלָיו הַדִּיו. אֲבָל הֵיכָא שְׁהָאוֹת כְּתוּבוֹת רַק שֵׁישׁ נְגִיעָה אוֹוִלִי אֲסוּר.

א"כ גַּם בְּסַפְקֵי דִּינֵן יֵישׁ לוֹמֵר שְׁאֲסוּר שְׁהִרִי הָאוֹתִיּוֹת בְּשִׁלְמוֹת וְכ' הַב"י אַף דְּמְצִינוּ בְּמַזְבֵּחַ שְׁמֹנְתָר לְסַתְרוּ הֵיכָא שְׁצָרִיכִים לְבַנוֹתוֹ אַח"כ א"כ גַּם בְּכָאן שְׂרִי רַק דְּדַחֲי אוֹוִלִי דְּוָקָא בְּמַזְבֵּחַ פִּינֵן שֵׁא"א בְּעֵינֵן אַחַר בְּשׁוּם אִנְפוֹן אֲבָל הֵיכָא דְאֲפֻשָׁר לְגַנוּז הִרְיָעָה אוֹוִלִי דְאֲסוּר: וְלַפְעַנ"ד יֵישׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה מִן הַש"ס מְנַחוֹת (דָּף מ"ח ע"א) תְּנִי ר' חֲנִינָא טוֹרְתָא קַמִּיָּה דַּר' יוֹחָנָן שְׁחַט אַרְבַּעָה כְּבָשִׁים עַל ב' חֲלוֹת מוֹשֵׁף שְׁנַיִם מִהֵן וְזוֹרֵק דְּמֵן שְׁלֵא לְשַׁמֵּן

שָׂאם אִי אַתָּה אוֹמֵר כִּי הַפְּסֻדָּת אֶת הָאֲחֵרוֹנִים א"ל ר' יוֹחָנָן וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לְאֵדָם חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׁתַּזְכָּה.

וּפִירֵשׁ יי בד"ה הַפְּסֻדָּת אֶת הָאֲחֵרוֹנִים דָּאם יִשְׁחַט שְׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים תַּחֲלָה לְשִׁמּוֹן אִזִּי יְהֵא פְּסוּלִים הַשְּׁנַיִים הָאֲחֵרוֹנִים אֲלֵא שׁוֹחֵט שְׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים לְכַתְּחִלָּה שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן כְּדִי שְׂיֵאכְלוּ אַח"כ גַּם הָאֲחֵרוֹנִים [וְכֵן פְּסֻק הַרְמַב"ם ב'פ' ח' מ'ה' תְּמִידִין ה' י"ג] וְכ' שֵׁם הַתּוֹסֵס' ד"ה חֲטָא בְּחֲטָאת דָּאָף הֵיכָא שְׂיֵישׁ אִיסוּר לָאו אַפ"ה אֲמַרִינן חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׁתַּזְכָּה א"כ גַּם כְּפֵאן צְרִיכִין אָנוּ לוֹמֵר חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׁתַּזְכָּה.

וְהֵינּוּ דְנוֹקָא בְּשִׁבִיל תַּקְנַת קַרְבָּן דְּהָא בְּאַכִּילָה אִין עֲשֵׂה דוּחָה ל"ת שְׂבִיבִי דְשׁוֹ וְא"כ חֲזִינן דְּבְשִׁבִיל תַּקְנַת קַרְבָּן אֲמַרִינן חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׁתַּזְכָּה א"כ גַּם בְּעֵנְיָן תַּקְנַת הַשֵּׁם צְרִיכִין אָנוּ לוֹמֵר כֵּן דְּגוֹנוֹנָא אֲחֵד הוּא שְׂיֵישׁ שֵׁם ב' מִיְוֹתֵרִים וּפְסֻלִין לְהוּ אָף דְּאִיסוּר לְשַׁחֲוֹט שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן כְּדִי שְׂיֵיכְשְׁרוּ שְׁנַיִם מֵהֶם וְכֵן בְּכָאן אָף אִם נֹאמֵר שְׂאִיסוּר לְמַחֲוֹק אֶת ב' הָאוֹתִיּוֹת אַעפ"י כֵּן יֵישׁ לָנוּ לְחֲטוּא כְּדִי לְתַקֵּן אֶת הַשֵּׁם וּמְצִינוּ כְּמָה פְּעֻמִּים.

שְׂמַדְמִים בְּזִיוֹן קְדוּשִׁים לְבְּזִיוֹן כְּתָבִי קוֹדֵשׁ כ"ש בְּזִיוֹן שֵׁם אִם נֹאמֵר שְׂיֵיגְנוּ אֶת כָּל הַיְרִיעָה וְנִפְסוּל אוֹתָהּ א"כ וְדָאִי שְׂיֵישׁ לָנוּ לְמַחֲוֹק אֶת הָאוֹתִיּוֹת וּבְפֻרְט דְּמַחֲוִיקָתָם לֹא הָוִי אֲלֵא מְדַרְבְּנָן כ"ש דְּהוּי מְמַשׁ כְּהוּ דְּכַבְּשִׁים דְּשָׂרִי: וְעוֹד נִרְאָה לִי לוֹמֵר לְפִי סְבָרְתִי דְלַעִיל דְלֹא אִיסוּר גְּבִי מַחֲוִיקָת הַשֵּׁם אֲלֵא בְּגוֹנוֹנָא דְחִיב לְאַבְדַּ אֲצֵל ע"ג וְאִיסוּר בְּהִיפּוּכוּ בְּשֵׁם א"כ בְּאִנְפֵּן שְׂמוֹתָר גְּבִי ע"ג גַּם בְּשֵׁם מוֹתָר.

וְאִיתָא בַע"ז (דָּף ס"ג ע"ב) יִתְיָב רַב נַחְמָן וְעוֹלָא וְאַבְיָמִי בַר פִּפְא וְיִתְיָב רַב חִיָּיא בַר אַמִּי גְּבִיִיהוּ וְיִתְיָב וְקָא מִיְבַעֵי לְהוּ שְׂכָרוּ לְשַׁבּוֹר בְּיִין נְסוּף שְׂכָרוּ מֵהוּ מִי אֲמַרִינן כְּיִין דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אִיסוּר אוֹ דְלָמָּא כָּל לְמַעוּטֵי תִיפְלָה שְׂפִיר דְמִי א"ר נַחְמָן יִשְׁבּוֹר וְתָבֵא עָלָיו בְּרַכָּה וְרֻצָּה לְסִייעַ מְכֻלָּאִים אֲלֵיבָא דַר' עַקִּיבָא דְאִיסוּר לְקִיָּים וְאַפ"ה עוֹקְרִין עִם הַא"י לְמַעוּטֵי תִיפְלָה עַכ"פ פְּסֻקִין שֵׁם כְּרַב נַחְמָן דָּאָף דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אִיסוּר (וְכ' רַש"י שֵׁם דָּף ס"ד ע"א ד"ה רַבְּנָן הוּא אֲבָל יִין נְסוּף דְאִיסוּר לְהִיּוֹת רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ דִּישְׁרָאֵל מְצוּנָה לְבַטֵּל ע"ג וְתִשְׁמִיּוּשֵׁיהָ אִימַר לְהוּ דְאִיסוּר) אַעפ"י כֵּן אִם כְּפִינְתוּ הוּא שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ עִתָּה כְּדִי לְמַעַט אַח"כ שָׂרִי א"כ גַּם לְהִיפְּוֹ בְּמַחֲוִיקָת הַשֵּׁם כַּה"ג אִם רוּצָה לְמַחֲוֹק בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן כְּדִי לְקִיָּים אֶת הַשֵּׁם הַקּוֹדֵשׁ ג"כ שָׂרִי וּמְכוּוֹן הוּא: וְאִין לְהַקְשׁוֹת מֵהָא דְאֲמַרִינן בְּשִׁבִיל (דָּף ק"כ ע"ב) שְׂאִנֵּי הֵתָם דְאִמַר קָרָא וְאַבְדַּתָּם אֶת שְׁמֵם כו' לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֲלֵקִיכֶם עֲשִׂיָהּ הוּא דְאִיסוּר הָא גְרָמָא שָׂרִי.

אָף דְּגְבִי ע"ג רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אִיסוּר א"כ הִנֵּה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּשֵׁם אָף גְרָמָא אִיסוּר. י"ל דְּהֵתָם מְדַאוּרִיָּיתָא קָא מְשַׁתַּעֵי דְבְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן וְדָאִי אִין לְחוּשׁ בְּטָבִילתִּמְצוּהָ.

וּמְדַאוּרִיָּיתָא אִינוּ אִיסוּר רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ א"כ גַּם גְרָמָא מְדַאוּרִיָּיתָא אִינוּ אִיסוּר אֲבָל מְדַרְבְּנָן י"ל שְׂפִיר דְאִיסוּר רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִמְשַׁמַּע בַע"ז. וְאַפ"ה בְּשִׁבִיל לְמַעוּטֵי תִיפְלָה שָׂרִי א"כ גַּם כְּפֵאן שְׂאִיסוּר מַחֲוִיקָת הָאוֹתִיּוֹת הוּא רַק מְדַרְבְּנָן.

א"כ לְקִיּוּמֵי הַשֵּׁם שָׂרִי. וְאָף אִם נֹאמֵר דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן אַפ"ה אִי לֹא לְמַעוּטֵי תִיפְלָה הָוִי שְׂכָרוּ אִיסוּר כְּדִפְשַׁטְיִין לְעִיל דְשְׂכָרוּ לְעֲשׂוֹת בְּסִתָּם יִינָם הָוִי ג"כ שְׂכָרוּ אִיסוּר מְשׁוּם חוּמְרָא דְיִין נְסוּף אָף דְלֹא הָוִי אֲלֵא מְדַרְבְּנָן: סִימָן מ מֵה שְׂכָתָב אֲלִיו

הרה"ג מו"ה יהונתן זצ"ל מוואלין אשר התגורר פה בהישיבה הק' דוולאזין: הגאון בעל נוב"י במהדורא תנינא האריף מאוד דהעראה מקרי פשמכניס האבר עד העטרה בנקב דוקא ולא בפרוודור ואמר דהנה באשה יש שפיות קודם נקב הביאה פמו שיש בזכר וכן בנקבה שפיות במקום שלא פדרפה ולכך דכל זמן שלא הכניס בנקב בין פדרפה ובין שלא פדרפה לא מקרי כלל אתחלתא דביאה ונשיקה היא שהכניס האבר עד הנקב לבד. והעראה הוא שהכניס העטרה בנקב: ולפענ"ד קשה ע"ז מהא דאמרין ביבמות (דף נ"ט ע"ב) אין לה אשה שלא נעשה מופת עץ ע"י קניוח ואי פסברת הגאון עדיין לא נקרא אתחלתא דערונה כלל וגם הירושלמי שהביא הגאון לכאורה יראה דלא פדבריו.

וכעת איני זוכר יותר מהקושיות שהיו לי על דין זה רק מזה נראה ראיה ברורה לדברי הגאון והוא הביאו בספרו הנ"ל מהא דאמרין בסנהדרין (דף ע"ג ע"ב) דבהעראה יש שיביר בתולים ואי אמרין דהשפיות הם בכלל הערונה א"כ אפשר להכניס האבר עד בין השפיות ולא התחיל בנקב כלל ושמה מקום חיבור הבתולים פידוע ולפי דברינו אפשר דלישנא דהשברת בתולים דקאמר שם הש"ס לאו דוקא וכןונת הגמ' דלא נקראת שוב בתולה פמו שבארנו מש"ס יבמות הנ"ל וזה שנים רבות הארכתי בענין זה וכעת אינני זוכר יותר: סימן מא מה שהשיב להרה"ג הנ"ל בזה: אל פבוד ידיד ד' ונפשי עוז הרב וכו' מו"ה משה יהונתן דובער הלוי שלום ומזלא טבא מאלקים המושיב יחידים ביתה. ומנידון אשר נתבקשתי מכת"ר לעיין במה שכ' הגאון בעל נו"ב מנידון העראה. עיינתי קצת.

והן זאת הלענ"ד בזה מנידון גוף הדבר אשר האריף הגאון לפענ"ד הוא דבר אשר א"צ להאמר כלל כי איף יתכן לומר דליקרי כלל ביאה אם הוא לאו באותו מקום כלל. ולפ"ד חנם האריף בזה הגאון הנ"ל נדאי לא עלה על לב איש לומר לא כן: ומה שקשה ליה לכת"ר מהך סוגיא דיבמות (דף נ"ט ע"ב) דאמר שם א"כ אין לה אשה שלא נעשית מופת עץ שלא פדרפה לפענ"ד לא קשה ע"ז כי עוד הנה נ"ל דאף למ"ד בכל העריות ובקניית יבמה ואשה דבעינן הכנסת עטרה (וכן הוא פסקא דידן) הוא מודה לענין כה"ג דבנשיקת אבר שוב לא נקראת בתולה.

וראיה לזה נ"ל מהך דינא גופא דקאמר שם בגמ' אליבא דר"א ור"ש בבבליה עד שיהא כל בתוליה קיימין בין פדרפה בין שלא פדרפה וכן פסק רב שם דאם נבעלה שלא פדרפה פסולה לפהונה.

ויש להבין לכאורה איף משמע בתיבת בתולה שלא נבעלה שלא פדרפה פיון דלאו מקום בתולים הוא כלל אלא ע"כ צ"ל דהאי בתולה קרינן לה מעין מה דקרינן קרקע בתולה או בתולת שקמה בנדה (דף ח' ע"ב) והיינו שלא נעשה בה עדיין שום מעשה.

וכן לענין בתולה לכה"ג בעינן שלא נעשה בה שום מעשה בשני המשפכות אשר נתרבו באשה. ולפ"ז אף אם סתם שכיבה היא דוקא בהכנסת עטרה לדידן מ"מ אף בנשיקת אבר באותו מקום עכ"פ נעשה בה איזה מעשה אישות.

וא"כ לפ"ז שפיר קאמר שם דאם נימא מןכפת עץ שלא פדרפה פסולה לכה"ג א"כ אין לה אשה שלא נעשית מןכפת עץ בקנינות וע"כ הנה נגיעת העץ בנקב אשר שם מקנחת א"ע לאחר עשיית צרכיה.

וע"כ צ"ל פן דאל"כ איך ניקא אף אם לא נימא פדעת הגאון. אלא שאף בין השפיים מקרי הערעה.

כיון דעכ"פ בעינו שיקניס כל העטרה. וא"כ בעץ הא לא ידעינו שיעורא כלל ודילמא בעץ לפי הדרה שמקנחים א"ע לא חשיב פהכנסת עטרה.

אף לפמ"ש ניקא. וכן ע"כ צ"ל לשיטת ר"ת בקידושין (דף יו"ד) דס"ל דהאיבעי' שם הוא בהערעה גופא אי בתחלה נקנה או בסוף משמע לשיטתו דלכה"ג נפסלה תיקוף אף בתחלת הערעה וכן הביא המ"ל (בפי"ז מהל' א"ב הל' י"ד) דלשיטת ר"ת אף למ"ד הערעה הוא הכנסת עטרה אפ"ה לכה"ג נאסרה אף בתחלת הערעה ומ"ש הגאון בעל נוב"י בשיטת ר"ת הוא דחוק לפענ"ד וכן כבר דחה זאת המ"ל (בפי"ז הל' ט"ו) בסוף דבריו.

ואף שהרמב"ן והרשב"א חלקו על ר"ת בסברא זו עדיין י"ל שחולקים רק בביאה ממש אבל במופת עץ כ"ע מודים דדי בנשיקה בעלמא ובהכנסת העץ קצת באותו מקום בין פדרפה בין שלא פדרפה דאלת"ה למה לא נתן הרמב"ם ז"ל שיעור במופת עץ כמה יפנס העץ באותו מקום.

אלא ע"כ דבאמת במופת עץ בעינו שישיר הבתולים ממש אבל אם היינו אומרים דאף מןכפת עץ שלא פדרפה פסולה ע"כ אף בנשיקה לבד היתה פסולה. ובאמת י"ל דהבתולה דקאמר קרא הוא שלא נבעלה דוקא ומןכפת עץ הטעם משום שאין לה בתולים.

אבל לפי ס"ד דש"ס דגם במופת עץ שלא פדרפה פסולה א"כ ע"כ הבתולה הואפירושו: שלא נעשה בה שום מעשה בעולם. א"כ גם בהכנסת הקיסם לבד נעשה כבר בעולה: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מנולאזין.

סימן מב מה שכתב אליו הרה"ג מו"ה יהונתן זצ"ל מנאלין בעברי דרף נאוהרדאק בהיותי בבית הרה"ג מו"ה זיסקינד האב"ד דשם סיפר לי שנשאלה שאלה זו לפניו באחד שנתאבל על אחותו. ואחר גמר האבילות נודע לו שאחותו זאת שנתאבל עליה קיימת היא אף אחותו אחרת מתה ושאל השואל אם צריך להתאבל אבילות אחרת על אחותו שנודע לו עתה ממיתה.

ופסק הרב הנ"ל שישחזר ויתאבל וטעמיה בזה שלמד זאת מקריעה. ושם הדין שאם לא ידע על מי קרע שצריך לחזור ולקרוע א"כ ג"כ גבי אבילות אם לא ידע על מי התאבל צריך לחזור ולהתאבל וגם כיון שצריך לחזור ולקרוע אח"כ נדאי שצריך ג"כ לחזור ולהתאבל דהיכן מצינו קריעה בלא אבילות עכ"ל ואני אמרתי לו שכל זה טעות ברור בידו.

דנדאי כיון שמבואר בהדיא בש"ס בפ' ואלו נדרים (דף פ"ז ע"א) שצריך קרא ע"ז בהפרת נדרים ובקריעה וזולת זה לא הנה צריך לכונן כלל על איזה קרוב הוא קורע א"כ

באבילות דלא גלי קרא ודאי הדין שפנונה זו דעל איזה אבל הוא מתאבל לא מעלה ולא מוריד כלל גם ללמוד אבילות מקריעה אין סברא כלל כמבואר להדיא בש"ס מו"ק (דף כ"ו ע"ב) דקאמר שם לענין ספק אבילות אבילות לחוד וקריעה לחוד.

גם מה שאמר היכן מצינו קריעה בלא אבילות ירושלמי מפניו הוא בפ' ואלו מגלחין ה' ה' א"מ ר"מ יש קריעה בלי איבול שהרי על אביו ואמו קורע כו' ונהביאו הרא"ש והנ"י בפ' ואלו מגלחין סי' ק"ג גם בכל המצות לא מצינו פנונה כזו שיהא צריך לחשוב הסופה מה שמסתייגת אותו המצוה ולדעתו נהרי זה דומה למי שיושב בסופה ביום ב' דחג הסוכות וחושב שהוא יום ג' דסוכות וכן בקרבן הנצרכו במס' פרייתות (דף י"ט ע"ב) קרא לזה להדיא אשר חטא בה פרט למביא קרבן על החלב והוא אכל נותר אבל זולת זה אין זה בכלל פנונת המצוה כש"כ במצות דרבנו שאין צריך פנונה כלל כל זה ברור אצלי: סימן מג מה שהשיב להרה"ג הנ"ל בזה: ידידי קבלתי מכתבו מן כ"ו שבט דנא והנהני מבשורת פריאותו לטובה גם פי שם מחשבתו לקבוע לו מקום על פסא ההוראה והמשפט יהי ה' אתו להשיבו על מי מנוחות התורה ועבודה כפחץ נפשו היקרה: ובדבר אשר התנפח ידידי עם הרב המאוה"ג המפורסם מ' אלפסנדר זיסקינד מנאורהדק תמהני על כת"ר אשר בחפזו שם את הרב הנ"ל לטועה.

לפענ"ד הדין עמו ראשונה אשר דבר פי מדצריך קרא בהפרת נדרים ובקריעה שצריך לידע דוקא על איזה אדם הוא עושה מכלל דבשאר דברים לא. ישם מר עיניו בש"ס פ' אלו נדרים (דף פ"ז ע"א) ויראה שלא לכך בא הפתוב בקריעה פי עיקר הקרא בא ללמדנו שעל ב' קרובים צריך על כל א' קרע בפ"ע ולא די לו לכתחלה בקרע א'.

גם יראה שלשון כל מפרשים הראשונים הרא"ש ונה"ר"ן והמפרש הוא רק אם העל דוקא אם לאו ונראה להדיא דלאו מיתורא קא דרשי שם אלא מפשטות הלשון וכן לשון הגמרא למימרא דגי' אותה דוקא ואי מיתורא מאי קא מיבעי ליה אם דוקא אם לאו דוקא.

ע"כ האמת יורה דרכו דלאו מיתורא קא דריש. וא"כ לפ"ז באבילות דלא הוי רק מדרבנו ולא שייך בו קרא זה תלי בסברא וכיון דחזינו דהסברא הוא לענין קריעה דלא יצא פן גם לענין אבילות (ואף דלא ילפינו מהדדי היינו לענין ספיקא אבל לא במלתא דתלמי' בסברא) ואדרבא יש להוכיח מסוגיא זו דנדרים להיפך סברתו.

דהא ע"כ האי אותה לאו מיותר וכן משמע מהר"ן דגם בהפרה אמרינו פן אף דשם לא כ' קרא אותה רק לה. ודאי דרשינו מה מזה וא"כ מאי פריך מקריעה דלמא שאני התם דכ' על אלא ע"כ דמסברא פריך זה מזה א"כ גם מהו סברא יש ללמוד לנו לדין אבילות: ומה שהביא ראיה מפריתות דצריך קרא לענין פפרה ל"ד לדין פאוכלא לדנא וכ"ש מה שדימה ליושב בסופה וטעה ביומא אין פדאי לחלק ביניהם: אף בעיקרא דהא מלתא תמהני על כת"ר הא מלתא דתלי בסברא הוא דהא כל עיקר האבילות לא הוי רק מדרבנו גם יום ראשון אם הוי דאורייתא או לא הוי דאורייתא רק האנינות עכ"פ יש לו סמך מקרא דאחריתה פיום מר עיקר מרירותא חד יומא.

וליום ראשון הוסיפו חכמים עוד ששה בסמך דקרא והפכתי חגיכם לאבל. א"כ פיון דחזינו דבשמועה קרובה נוהגת אבילות ע"כ ראו רבנו דיש לו המרירות כמו בפניו ממש ולכך הוסיפו עליו עוד ששה.

(ובזה מתורץ לי תמיד דעת הרמב"ן שפסק דבשמועה קרובה אסור להניח תפילין אשר האחרונים לא הסכימו לזה ובאמת ברור הוא דביום השמועה שייך בו ואחריתה כיום מר כמו ביום המיתה ממש.

וא"כ מעולל בעפ"ר קרנו ולכך פטור מתפילין) וא"כ לפ"ז הרי אחר שנהג פ"ר אבילות בטעות ובאו ואמרו לו שאחוזתו זו טיה. הרי התנחם על הראשונה ואצל אחוזתו האחרת ששמע עתה שמתה הלא עיקר מרירותא עתה הוא ביום שמעו ושייך בו ואחריתה כיום מר ולשיטת הסוברים דאבילות יום ראשון דאורייתא ודאי דחייב מדאורייתא עתה ביום א' אבילות וא"כ למה מפטר מאבילות שבועה דרבנו ואין לי לדון אותו בסברתו אם לא שיאמר דכיון דכבר הי' לו מרירות מאחוזתו הראשונה שוב עתה בשמעו מאחוזתו השנייה הוא אצלו אבילות ישנה לא כן ידידי איהו שייך לומר כן אשר לאדם כל קרוביו שנה אצלו כמות זה פן מות זה וכיון שא' מת אין נ"מ אצלו כלל מי הוא המת ודאי כל קרוב וקרוב חלוק אצלו באחד המרירות כן.

ובהשני ישפנה לפי האדם ומדותיו ושוניו. א"כ ודאי אם פ"ר התנחם על קרוב אחד ונודע לו שקרוב שני מת המרירות נתחדש אצלו: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין: סימן מד מה שהשיב לגדול אחד בנידן אותו ואת בנו: אהובי ידידי עתה באתי להשיב מה שהקשה מעכ"ת על מה דפסק הרא"ש ז"ל שלהי אותו ואת בנו דהקונה מפותי אינו צריך לחוש לאותו ואת בנו.

נדחה לדברי רב אחאי ופי' ולא הודיעו כו' משום דאינו מצוי. ולא משום דהלוקח מבין מדלא הודיעו המוכר מסתמא לא מוכר האם היום ואם מוכר הי' מודיעו וזה תימה דבבכורות (כ"א ע"ב) אמרינו תניא פנותיה דר"י אם לא הודיעו כו' משמע בהדיא כו' אחאי ודחוק לומר דהא דקדחו התם רב ושמואל היינו דברי הרא"ש.

עכ"ל מעכ"ת בקושיותיו: והנה לכאורה קושיא עצומה היא על רבינו הרא"ש ז"ל. אף מדי עיוני בהך סוגיא דבכורות מצאתי שיש בה לפקפק אליביה דכ"ע דמה הוא התחלת הראיה מהך דאיתו ואת בנו דסמכינו להתיירא מדלא הודיעו המוכר.

וכי לא פסיקא להו לתלמודא בלא זה דהקונה דבר מחבירו ישראל דא"צ לחוש שמא יש בו חשש איסור והלא פשוט הוא ודבר שתשב"ר יודעין אותו. ועיקר הפלוגתא הוא משום דאין זה בעיני המוכר ודאי איסור ובהך דארבעה פרקים לפי מה שהחזיקו חז"ל שכל אחד ודאי שוחט באותו היום וכפי שידוע למוכר שגם אמו מוכר.

לכאורה הוי פקונה בש"ר מחבירו ואם לא הודיעו שהיא טריפה אין לו לחוש. משא"כ כאן דעיקר הפלוגתא משום דאינו ודאי איסור בעיני המוכר ובאמת הוי ס"ס אצל המוכר שמא לשחיטה ובגין ואפי' אם לגדל ולדות שמא תלד נקבה.

ועיין במס' ע"ז (דף ט"ו ע"א) בסוגיא דר"ה זבין שהיא פרה לעובד כוכבים דפלוגתא ר"ה ורב הסדא אם יש לו לחוש ללפני עור היכא דהוי ספק אימר לשחיטה ובגין. ועיין

שם באשר"י מתלוננת רב האי נרמב"ן ז"ל בזה במוכר לבעה"ב ואם בספק א' השקול לא הוי לפני עור כש"כ היכא דהוי ס"ס פנ"ל.

וא"כ מאי ראיה הוא מד' פרקים דלפי חזקת חז"ל לכאורה אצל המוכר הוי חששא דלפני עור. ויענין בתוס' שם ד"ה ה"ה.

ואף דלפי דעת התוס' יש לכונן זאת בדחויא דרב ושמואל. אמנם לכאורה אין מקום להתחלת ראיה כלל דאיה מדמינן ס"ס לנדאי (והנה אף דהגאון בעל תבואת שור האריף בזה הרבה בש"ע על מקומו אמנם לא מצאתי תמצית בדבריו שיתנייב על לב פשטות ראיות הש"ס בזה) ועוד מקום אתי לעורר בזה מסוגיא דעירובין (דף ל"ב ע"א) בפלוגתא דר"נ ורב ששת אי אמרינן בשל תורה חזקה שלים עושה שליחותו.

ולפי מה שהביא הש"ס שם בענין זה הך דהאומר לתבירו צא ולקוט לה תאנים מתאנתי דהוי מזה ראיה לחזקה שלים עושה שליחותו בשל תורה כו'. ואף דדחה הש"ס שם משום חזקה דחבר מ"מ לדעת האומר דאמרינן חזקה שלים עושה שליחותו סמכינן ע"ז.

ויענין שם דהוי מתלוננת הראשונים לענין הלכתא ויענין במש"ל פ"ד מהל' בכורות מה שהאריף בזה ושכ' שם לדעת הרמב"ם דהטעם באמת משום חזקה שלים עושה שליחותו. וא"כ לפי"ז לכאורה גם פלוגתת ר' יוחנן ורב ושמואל תלי בענין חזקה שלים עושה שליחותו [ומדי דברי בזה אכתוב בקיצור מה שעוררתי בזה לענין בעניית הש"ס בריש פסחים (דף ד' ע"א) המשפיר בית לתבירו בי"ד אם חזקתו בדוק ומספקא להו להש"ס אם הכל חבירים הם לענין בדיקת חמץ דהא לפי דברי הש"ס בעירובין ה"ל אם אמרינן חזקה שלים עושה שליחותו בכה"ג דמוסר דבר לתבירו שיש בו לתמן איזה איסור לא צריכינן כלל לחזקה דחבר.

והלא בשל סופרים לכ"ע חזקה שלים עושה שליחותו ובדיקת חמץ דרבנן הוא היכא שבקיטל ובזה אמרתי ליישב קצת מה שהשמיט רבינו הרי"ף ז"ל שם את האיבעיא וכל שקליא וטריא דהתם יענין שם]: עכ"פ הדרינו לדין דעל פרוח צריף לומר דעיקר הפלוגתא דרב ושמואל ור' יוחנן הוא משום דלא הוי איסור ברור ואולי ספק ספיקא להתירא אם פו יש להבין התחלת ראית הש"ס לר' יוחנן מנדאי לספק.

ועוד יש להאריף בזה הרבה אמנם אין הזמן גורם ולא באתי רק להעיר בסוגיא זו והמבין יבין אשר לזאת נ"ל לפרש הך סוגיא באופן חדש קצת בהקדים דקדוק א' אשר לכאורה קטן הוא וגדול הוא בעיני מדוע לא הקדים הש"ס בתחלת דבריו לוקח מישראל מאי כו' למאי נ"מ לשילי' כמו שהקדים הש"ס בסוגיא דפסחים (ד' ד' ה"ל) והלא פשוט הוא שם גם בריש חולין (דף ג' ע"ב) דהיכא דאיתא קמן צריף לשילי' אף במקום דאיכא חזקה ויענין בתוס' (שם ד' ד' ע"ב ד"ה לאו) א"כ כש"כ בנ"ד היכא דאיתא קמן דלכאורה צריף לשילי' אם בפרה אם לאו.

ע"כ נ"ל דמדלא הקדים הש"ס פזאת דעיקר פלוגתת רב ושמואל ור"י הוא היכא דאיתא קמן. וזהו פשוט דהיכא דמוכר ישראל דבר לתבירו ולא אמר לו פלום שאין לו לחוש אולי הוא דבר איסור שאין ביד הקונה לתקנו כלל דנדאי דא"צ לשאלו אף היכא דאיתא קמן דאם הי' בו איזה איסור פשוט נדאי לא הי' מכשילו המוכר בסתם ולא יודיעו למען

לא יפשל בו תיקף חבירו ישראל הקונה משא"כ היכא דהאיסור אינו בגופו של דבר רקשיוכל לבא להקונה איזה איסור מתמתו אח"כ גם אולי יתקן הדבר ביד הקונה ולא יבא לידי איסור כלל.

בזה פליגא רב ושמואל ור"י דר"י ס"ל דא"צ לשאלו כלל אף היכא דאיתא קמן ולא דמי להמשפיר בית לחבירו בי"ד דשם הוי הבית עד י"ד בכתובת שאינו בדוק והוי חזקה דאיסורא מעיקרא והספק שלנו אם עשה מעשה להוציא הדבר מחזקתו.

וכה"ג הוי הסוגיא בריש פ"ק דחולין ה"ל משא"כ פאן בבכורות שאנו מסופקים כלל אם הי' בו איסור כלל ס"ל לר"י דיש לנו לסמוך על מה שלא הודיע המוכר מסתמא אין בו חשש איסור כלל וא"צ לשאלו כלל אף אם הוא לפנינו.

ורב ושמואל ס"ל דלא סמכינן על מה שלא הודיעו פיון שאינו מוציא המוכר מתחת ידו דבר שיש בו איסור בגופו רק שיוכל לבא עי"ז לידי איסור אח"כ כשתלד וגם הוי אצל המוכר ספק ע"ז חיישינן אולי לא שם המוכר לבו.

וכיון שפן נדאי דיש לנו לחוש באמת כשתלד אח"כ שפא לא בפרה וע"ז מייחתי הש"ס ראיה מהו דאותו ואת בנו דתנא בברייתא אם לא הודיעו המוכר הולך ושוחט ואינו נמנע דלקאורה אף למותר הוא דכיון דתני במתניתין בד' פרקים אלו המוכר צריך להודיעו ממילא מוכן דאם לא הודיעו מסתמא לא מכר אמה או בתה אלא ע"כ דעיקר הרבותא דברייתא הוא דאינו צריך לשאלו כלל אף אם הוא קמן.

ואף שמוכר איזה ימים קודם ערב החג ויש לו שעות עדיין אף על פי כן סמכינן מדלא הודיעו מסתמא אין בו חשש כלל ואינו צריך לשאלו וזהו עיקר החידוש דברייתא לפענ"ד. ויש לכונן בזה דקדוק לשון הברייתא כמה דסיים הולך ושוחט ואינו נמנע: וא"כ לפ"ז כבר סרה תלוונתנו על רבינו הרא"ש ו"ל דאף אם נאמר דבלוקח מעובד פוכבים מותר לשחוט משום דהוי חששא רחוקה.

עכ"פ בלוקח מישראל היכא דאיתא קמן היינו צריך לברורי עכ"פ (ויש איזו אחרונים דס"ל באמת כן) אף לפמש"כ דפשטות דברי הברייתא דכל עיקר דינא דילה הוא שאינו צריך לברורי כלל מזה מוכח דסמכינן על מה שלא הודיעו המוכר.

ובזה כבר אין לחלק בין נדאי איסור להיכא דיש בו פמה ספיקות דאם לא הי' סמכינן על מה שלא הודיעו המוכר נדאי צרכינן לברורי בכל גוונא. ובזה מדוקדק מאד דייחויא דרב ושמואל שם התם במוכר תליא מילתא הכא בלוקח תליא מילתא ויעו"ש ברש"י ותוס'.

והארבתי קצת בדבר הזה משום דמילתא חדתא הוא לפ"ד וינשר הולך הוא בסוגיא ה"ל ולא נעלמו ממני כל דברי הגאון בעל תבואות שור בסוגיא דא. אמנם אנכי מה שראיה לפענ"ד כתבתי.

והבוחר יבחר וד' ינחני בדרך אמת בתורתו: וע"ד קושיותו השני' בסוגיא דפ' פיסוי הדם (דף פ"ו ע"ב) בשחט ח' ועוף במקום אחד יש בו ג"כ הרהורי דברים הרבה אמנם לרוב טרדומי וחלישות מזג בריאותי קשה עלי לבא בארנפה ובפרט סמכינא בזה על דברי

הגאון מהר"מ לופלין שְהֶאָרִיף בְּזֶה הַרְבֵּה בְּתַשׁוּבָה (סי' ס"ה) וְהֶעֱיָקַר אֶצְלֵי דְכִינּוֹ דְאֵלֵיבֵיָה דְרַבְנָן דְּמוֹ טוֹבָא מִשְׁמַע כְּבָר אֵינּוּ תְלוּי זֹאת בְּמַחְלֻקְתָּ ר' יֵאֻשִׁי וְר' יוֹנְתָן וּלכ"ע בְּעֵינָן אוֹ לְחַלֵּק וּיַעֲזִיב בְּזֶה שֵׁם בְּאַרְנוֹפָה וְאֵתוּ הַסְּלִיחָה מֵהַ שְׁקֻצְרֵתִי בְּזֶה: סִימָן מֵהַ מֵהַ שְׁהַשִּׁיב לְגִדּוֹל אֶחָד מִשְׁאָרָיו וְלֹא נֹדַע לָמִי: אַה' יְדִידֵי ש"ב עַל שֶׁל עֲתָה בְּאֵתִי ע"ד תּוֹרָה שְׁהַקְשָׁה עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסֵ' שְׁבֵת (דָּף קכ"א ע"א) ד"ה ש"מ וְז"ל וְנִרְאֶה דְמִיָּרִי בְּקֶטֶן שְׁלֹא הִגִּיעַ לְחֻצוֹת דְּבַהֲגִיעַ לְחֻצוֹת פִּינּוֹן שְׁחִיב לְחַנְכּוֹ כַּש"כ שְׁצָרִיף לְהַפְרִישׁוֹ כו' וְהַקְשָׁה מֵעַכ"ת מֵהַ סוּגְיָא דְנִדְנָה (דָּף מ"ו ע"ב) דְּפָרִיף שֵׁם הַגַּמ' וְאִי מְנַפְּלָא סְמוּדָּה לְאִישׁ הֲוֵי דְאוֹרֵיִתָּא כו' וּמִשְׁנֵי לְאוֹתָן הַמְּוֹזְהָרִין עָלָיו וּפָרִיף ש"מ קֶטֶן אוֹכֵל נְבִילוֹת ב"ד מְצֻנּוּן עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ וּמִשְׁמַע דְּמֵאֵן דְּאֵית לִי אֵין ב"ד מְוֹזְהָרִין לְהַפְרִישׁוֹ אֶפְיָלוֹ בְּמִנְפְּלָא סְמוּדָּה לְאִישׁ קְאָמֵר וְכֵן הַקְשָׁה בְּעַל גְּמוּקֵי יוֹסֵף (בִּיבְמוֹת סוֹף פ' חֲרָשׁ) עַל הַרְמַב"ם דַּס"ל פְּדַעַת הַתּוֹסֵ' שְׁבֵת הַגָּ' לְוַהֲנִיחַ בַּצ"ע.

וְאֵנּוּ מֵהַ נְעֻנָה אֲבָתְרִין וּמִצָּד זֶה פָּתַב הַנ"י דְּשָׂמָא יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין מ"ע לְמַל"ת וְהוּא כְּשִׁיטַת הַתּוֹסֵ' נְזִיר (דָּף כ"ח ע"ב ד"ה בְּנוֹ כו'): וְאֵנּוּ אִם נָבֵא לְמִשְׁכּוֹנֵי נְפֻשֵׁין לְתַרְץ שִׁיטַת הַרְמַב"ם ז"ל וְדְבָרֵי הַתּוֹסֵ' בְּסוּגְיָא דְשְׁבֵת נִרְאֶה לְהַדְיָא שְׁהַרְמַב"ם ז"ל לְחַלֵּק בֵּין אָבִיו לְב"ד כַּמ"ש הַרְמַב"ם ז"ל לְהַדְיָא אַעפ"י שְׁאֵין ב"ד מְצֻנּוּן לְהַפְרִישׁוֹ מִצָּנָה עַל אָבִיו לְהַפְרִישׁוֹ וּכְבָר הָעִיר גַּם מְעַלְתוֹ שְׁיֵשׁ לְחַלֵּק בְּזֶה.

וְכֵן מְפֻרָשׁ לְהַדְיָא בְּדְבָרֵי רַבִּינוֹ. וְהַגְּאוֹן בְּעַל נַמ"י שְׁהַקְשָׁה עַל הַרְמַב"ם מֵהַ סוּגְיָא דְנִדְנָה הוּא לְפִי דְבָרָיו הַקּוֹדְמִים שְׁאֵין לְחַלֵּק בְּזֶה.

אַף גּוּף רְאִינָת הַנ"י שֵׁם הוּא רַק לְדְבָרֵי רַבִּינוֹ רַש"י ז"ל שְׁפִירֵשׁ שֵׁם בְּשִׁבְתָּ בְּעוֹשָׂה עַל דַּעַת אָבִיו הִיָּינוּ דְּנֻקָּא שְׁמַגְלָה לוֹ פְּנִימִים לְעֲשׂוֹת מִשְׁמַע דְּבִלָּא זֶה גַּם אָבִיו אֵינּוּ צָרִיף לְהַפְרִישׁוֹ. וּיַעֲזִיבֵן שֵׁם בְּדְבָרָיו דְּמִשְׁמַע דְּלוּלָא דְבָרֵי רַש"י ז"ל הִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַש"ס דְּזֶה הוּא הַחִילּוּק בֵּין אָבִיו לְב"ד.

א"כ לַפ"ז כְּבָר אֵין לָנוּ תְּפִיסָה עַל הַרְמַב"ם ז"ל מְזֶה שְׁהוּא יְפָרֵשׁ שְׁזֶהוּ חִילּוּק בֵּין אָבִיו לְב"ד. וְאַף דַּבְּפ' י"ב מֵה' שְׁבֵת לְכַאוּרָה אֵין הַלְשׁוֹן מִשְׁמַע כֵּן וְגַם הָרַב בְּעַל מַגִּיד מְשַׁנָּה פִּי דְבָרֵי רַבִּינוֹ עַפ"י דַּעַת רַש"י ז"ל: אֶמְנָם (בַּפְּכ"ד ה' י"א) שְׁכ' לְשׁוֹן וְכֵן אִם לֹא מִיָּחָה אָבִיו.

וּלְפִי מֵהַ שְׁפִירֵשׁ שֵׁם הַכ"מ דְּאֶשְׁמַעֲיָנוּ דְּלֹא הֲוֵי אִיסוּר מֵהַ שְׁהַנִּיחוּ אָבִיו מִשְׁמַע כְּפִי מֵהַ שְׁכ' רַבִּינוֹ (בַּפִּי"ז מֵה' מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת הֶלְכָה כ"ח) לְחַלֵּק בֵּין אָבִיו לְב"ד. וְכֵן נִרְאֶה בְּגוּף דְּבָרֵי הָרַב הַמ' בַּפ' י"ב מֵה' שְׁבֵת שֵׁם שְׁאֵינוּ מְוַכְרַח זֹאת בַּפִּי'.

רַבִּינוֹ לְפָרֵשׁ כְּשִׁיטַת רַש"י ז"ל שְׁכ' בְּזֶה לְוַהֲנִיחֵי פִי רַש"י ז"ל לְבָאֵר מֵהַ הוּא עוֹשָׂה עַל דַּעַת אָבִיו עַכ"ל וְרַבִּינוֹ ז"ל הֵלֵא פָּתַב רַק לְיִשְׁנָא דְהַש"ס בְּעוֹשָׂה עַל דַּעַת אָבִיו: וּמֵהַ שְׁהַקְשָׁה מְעַלְתוֹ אִם נְחַלֵּק בֵּין אָבִיו לְב"ד מְדָלָא מִשְׁנֵי הַש"ס כֵּן בְּסוּגְיָא דְנִדְנָה שֵׁם יַעֲזִיבֵן שֵׁם בְּדְבָרֵי הַתּוֹסֵ' וּבְפָרְט בְּדְבָרֵי הַגְּאוֹן בְּעַל מַש"ל (בַּפִּי"ז מֵה' מ"א הֶלְכָה י"ז) כְּמֵהַ וְכַמֵּה אוֹפְנִים שְׁהִי אֶפְשָׁר לְתַרְץ עַל קְוִשְׁנֵי הַתּוֹסֵ'.

וּלְפַעַנ"ד אֵין פְּדָאֵי בְּזֶה לְדַחוֹת הַחִילּוּק שְׁמֻנְזָפֵר בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם ז"ל לְהַדְיָא וְאֶשְׁרַח כְּבָר הָעִיר בְּזֶה הַגְּאוֹן בְּעַל נַמ"י שְׁיֵשׁ לְחַלֵּק בְּזֶה. וּלְפַמ"ש לְעֵיל הוּא שִׁיטַת רַבִּינוֹ ז"ל בְּפִירוּשׁ

דברי הש"ס בקטן העושה לדעת אביו: היוצא לנו מזה לפי מה שפירא מדברי הנ"ל תלוי הנך תרי שיטות זה בזה דאם נאמר לחלק בין אביו לב"ד יש לנו לומר פשיטת התוס' דפ' כל כתבי הנ"ל דחינוף שייך גם לעונן איסורא ואם נאמר שאין לחלק בין אביו לב"ד ע"כ מוכרחים אנו לומר פשיטת הנ"ל והתוס' דפ"ד דנזיר דבאיסור לא שייך מצות חינוף: אף מידי דברי בם אינני מבין לכאורה תירוץ הנ"ל על הך סוגיא דנדה דבאיסור ל"ת לא שייך חינוף הלא יקשה עליו מהך סוגיא דפ' בתרא דיומא (דף פ"ב ע"א) דמחנכין אותו לפני שנה כו' לעינוי יוהכ"פ.

ומה שפירצו התוס' שם בנזיר דהינו קיום מצוה ועיניתם דהא גם שם יש מ"ע דמוצא שפתיך. ולע"ע אינני מוצא לחלק ביניהם אם לא שפירא דשאיני יוהכ"פ דעיקר החיוב אפקי קרא בלשון מ"ע כמו דאיתא ביומא (דף פ"א ע"א) אומר ר"ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי כו'.

וצריך לדחוק שזהו ג"כ פונת התוס': ומה שהעיר מע"כ לחלק בין דרבנן לדאורייתא יעניין בדברי הגאון בעל מש"ל הנ"ל שדיבר הרבה בזה. ומה שהביא ראיה מהך דחינוף (דף ד' ע"א) אינו דומה לזה דשם הפי' היכא דגדול כה"ג אינו חייב עתה מדאורייתא אינו מחוייבים לחנוף את הקטן אף אם יהא חייב פשיגדל ולא מצינו דגדול חגר חייב בראי' מדרבנן.

וכן איתא ברמב"ם (פ"א מה' חגיגה ה' ג') להדיא (ודעת רבינו הרמב"ם ז"ל בפ' י"ז מה' מ"א דאף באיסור דרבנן לא מספינן ליה בינדים ומשמע שם דבאביו כה"ג שייך ביה מצות חינוף אף להפרישו כדי לחנכו בקדושה): את כ"ז העירותי בעז"ה שכתב דשו בו רבים רבותינו הראשונים ז"ל ב'שקלא וטריא הלזו אמנם באשר אין מדרש בלא חידוש נ"ל לומר ולחלק בדבר הזה דחינוף במצות ל"ת עפ"י החילוק שאחז"ל בעירובין (ד' מ' ע"ב) ליתבני לינוקא לית הלכתא כו' אחא דלמא אתי למסרה וכ' התוס' שם (ד"ה דלמא אתי למסרה כו') דנוקא בדבר שהוא קבוע שייך בי' אתי למסרה כן אפ"ש לומר דבמ"ע בקום ועשה הלא כולם קבועים ומנטלים עלינו לעשותם נדאי דשייך בי' חינוף.

ובמילי דאיסורא הוא נוקא ביוה"כ שהוא קבוע בכל שנה התענית ואם לא נחנה אותו נדאי דאתי למסרה. משא"כ בשאר איסורים ובפרט באיסור דלא יחל דברו שהרי לא קבועים הם ואינו ברור לנו אם יגיע לידי האיסור פשיגדל בזה אינו שייך חינוף.

ובזה מתורץ מה שקשה לכאורה מאי דקאמר הש"ס בעירובין שם דלמא אתי למסרה תיפוק ליה דאסור לאוספי ליה בינדים. ואין לומר דעדיין הוי קודם הלילה דהאיסור בגדול הוא רק משום דכבר קיבל עליו א"כ מה הוא דאתי למסרה הא גם פשיגדל לא יהי' איסורא בכה"ג אף לדעת הרמב"ם ז"ל ניקא דכשיגדל יהי' עכ"פ איסורא דרבנן ולידי' גם איסורא דרבנן אסור לאוספי בינדים.

אף לכאורה הוא דמאי לסוגיא דחגיגה דאף גדול בכה"ג עתה לא הוי אצלו איסור דאורייתא היכא שלא קיבל. ואצל הקטן גופא לכשיגדל לא יהא אלא איסורא דרבנן וע"כ צ"ל דכיון דעתה לא מצינו שום גדול כה"ג שיהי' מותר שייך בו מצות חינוף.

ומה שהלבישו חז"ל זאת בדבריהם דאיתי למסרה פלי שזיהו הטעם דחנינוה. אף עכ"פ היצא לנו מזה דעיקר מצנת חינוך הוא בדבר דאיתי למסרה.

אבל בדבר שאינו מצוי ודאי לא שייך בו מצנת חינוך. וא"כ לפ"ז שפיר יש לתרץ דברי התוס' דפ' כ"כ דבאסורי שבת הרי הוא דבר המצוי בכל שבת ודאי דגם בזה שייך מצנת חינוך דהא כל שבת יהא מצוי אצלו האיסור הזה לעשותו אם לא נפרישו פעם א' משא"כ אסורים דנדרים ושבועות ונזירות הרי לא ברור לנו שיבא לידו איסור כזה הוי דומיא דכ' התוס' בעירובין (ד"ה הנ"ל) לענגן מילה ומענית דמותר להאכילו אפילו בידיים: וכן יש לתרץ גם דברי רבינו הרמב"ם ז"ל שכ' שם (פ' י"ז מה' מ"א ה' כ"ח) דמצנה על אביו לגער בו ולהפרישו וקאי אדלעיל שרוצה לאכול אחד ממ"א ולעשות מלאכה בשבת שהם דברים המצויים משא"כ אסורי נדרים ושבועות ונזירות דלא הוי דברים המצויים כמו שמצינו מעין זה דמחלק הש"ס בשבועות (דף כ"ד ע"ב) פי קתני איסור הבא מאלו איסור הבא מעצמו לא קתני פי קתני מידי דלית בי' שאלה דאית בי' שאלה לא קתני אלמא דשאני הוא הנדב אסורי מכל אסורי דעלמא א"כ ברוןחא יש לנו לחלק בכגון דא לענגן חינוך.

וה' הטוב יורנו אמת בתורתו: ובפרט לפ"מ שעשו חז"ל צריכותא ביבמות (דף קי"ד ע"ב) לענגן זה בין דם ושרצים וטומאת פהנים ודאי דאין ללמוד משם איסור נדרים ושבועות משום דהוי איסור הבא מעצמו וישנו בשאלה: .

סימן מו מה שכתב אליו הרב הגדול הגביר הפנחס מוה' זלמן לעווין ז"ל ממינסק הגאון רשכבה"ג ר"ע אייגר בתשובותיו (סי' מ"ח) בסופו תמה בתרתי על דברי התוס' נזיר (דף י"א ד"ה דהוי מתנה) דהקשו וא"ת ותפוק ליה דא"א לקיים ע"י שליח הנזירות.

ומקשה הגאון הנ"ל דמאי אולמא האי מהאי ואדרבא מדין דצריך אפשר לקיים ע"י שליח אינו ברור. דיש בה פלוגתא ביבמות (ד' נ"ג ע"א) לזה נקט הש"ס טעם פשוט דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה כו' ותו מקשה עוד על תי' התוס' אחרי שאחרים יכולים להביא קרבנותיהם מקרי אפשר לקיים ע"י שליח.

מ"מ איך יתורץ ר"פ אלו נדרים (דף פ' ע"א) קונם רחיצת עולם עלי אם ארסץ היום הא א"א לקיימו ע"י שליח ותנאי בטל ומעשה קיים וצ"ע עכ"ל. ואמרתי לקיים דברי התוס' וליישב קושיא הא'.

דהנה המקדש את האשה ע"מ שלא תהי' זקוקה ליכם מבואר בירושלמי שהוא מתעמש"ב. ועיין בתשב"ץ מזה והגאון רע"א כתב בעצמו (בסי' צ"ג) שתנאי בלשון זה אם ימות בחי' ובחי' אחיו בלא ז"ק ממנה שלא יחולו הקידושין.

ונה מהני אף שמתנה בד"ת לפטור מיבום ע"ש. והטעם פשוט לדעתי דבשלמא אם מתנה בפירוש לעקור ד"ת אין ביכולתו כמו ע"מ שאין לה עלי שאר כסות ועונה דכיון דנושא אשה חייבהו התורה בשכו"ע שפיר בטל התנאי.

אבל אם הוא מבטל הקידושין ולא התנאי ויכול הקדושין לחול בלא תנאי כגון שניינת ז"ק [שפיר חל התנאי] ובזה אני חושב שלא יקשה לכאורה מכל תנאי דצריך להיות

כפול. ואם בע"כ הוא אומר א"כ הוא טוב ובאם לאו חוזר מהמעשה וע"כ צריך ג"כ שיהי' באפשרו שיחול המעשה בלא ביטול ד"ת.

ולכן גם בביטול ד"ת חל באופן שמבטל המעשה פנ"ל בשו"ת הגאון הנ"ל (בסי' צ"ג) משא"כ בשכוע"נ ששם ממנ"פ יבטל ד"ת או לא יחול כלל הקידושין זה אינו פלוג ודו"ק בזה היטב. ולכן אני חושב בזה חקירה באם שהי' אומר הריני נזיר ע"מ שאם ימות אבא בתוך שלשים אטמא לו ולא אהי' אז נזיר נמצא הרי הוא כמו אם ימות בחי' ובחי' אחיו בלז"ק דמהני.

גם כאן יהי' דהנזירות חל אם לא ימות אביו וגם אינו מתנה רק לבטל הנזירות ולא מ"ש בתורה ולכן לטעם דמתנה עמש"ב הוי שפיר חזיל בגוונא זה אבל לטעם דהמעשה א"א לקיים ע"י שליח א"כ אף בגוונא זה התנאי בטל דא"א לקיים הנזירות ע"י שליח ולכן שפיר מקשה התוס' דהול"ל זה הטעם לפי מאי דקי"ל באמת דאף אפשר לקיים ע"י שליח מצריך בדיני תנאים: שנית אמרתי ליישב קושיותו השני' דבאמת הסברא היא דבעינו אפשר לקיים ע"י שליח ואז מהני התנאי ולא בא"א.

כיון דהמעשה אלים כ"כ דאין ביכולתו לקיים ע"י שליח אין ביכולתו לבטלה מחמת התנאי. פה סברת הש"ס בגזיר הנ"ל ולכן בגזירות דליכא מעשה בידיים א"צ לזה ואף דא"א לקיים ע"י שליח מ"מ כיון דליכא מעשה בידיים לא אלים כ"כ ולכן יכול התנאי לבטל המעשה אף דא"א לקיים ע"י שליח.

ואף דהתוס' הנ"ל פליגי וסבירא להו דאף גבי נזירות צריך שיהי' באפשרי לקיים ע"י שליח ובאם לאו בטל התנאי עכ"ז אני אומר דסברתם דכיון דנזירות הוא מקבל עליו לעשות מעשה דהיינו להביא קרבנות לכן סברת התוס' שהוא אלים כ"כ לבטל התנאי ולכן בקושיותם דלא הוי סבירא להו דאפשר לקיים ע"י שליח מקשה שפיר דתפ"ל דא"א לקיים ע"י שליח והוי המעשה קיים.

אבל בתירוצם ס"ל דקרבות אפשר לקיים ע"י שליח א"כ ליכא שום מעשה בגזיר דתגלחת אינה מעכבת ובפרט כיון שהקרבות אפשר ע"י שליח אף דתגלחת א"א ע"י שליח שפיר חל התנאי [ורא' לסברת התוס' מתנאי ב"ג וב"ר דשם הוי רק דיבור בעלמא רק שדברו ממעשה חלוקת א"י ואי נימא כסברת השיטה מקובצת דכל דיני תנאי דוקא במעשה גמורה כגון מקדש אשה שעושה מעשה א"כ שם בב"ג וב"ר לא הי' צריך לזה ואיך ילפינו משם.

ונה קושיא גדולה לסברת הש"מ וסייעתא רבתא לסברת התוס' ודוק] אבל באופן שנתקשה הגאון הנ"ל מר"פ אלו נדרים קונם רחיצת עולם עלי שם לא הוי עשי' כלל ולכן אין צריך לזה ונשפיר חל התנאי אף דא"א לקיים המעשה ע"י שליח.

עכ"ז בשב ואל תעשה ליכא מעשה דאליים כ"כ שלא יחול התנאי ולא מצאתי לכאורה מקום באופן שיעשה שם המעשה ויחול התנאי. הפוך ביה ודו"ק: סימן מז מה שהשיב להרה"ג הנ"ל בזה: ידיד נבחר בדבריו הנעמים אשר בפלפולא דאורייתא חזיתי אשר רב ידו בפלפולא ונחית לברורי שמעתיא בעומקא.

ונחדאי נפשיאי כּי אנוּתהּ נפּשוּ לַחוּוּת דְעַתִּי בְאַמְרֵיוּ. וְעַל כִּי טְרִידְנָא תְדִיר וְאִם יִנְמָשֵׁף הַדְבָר יוּכַל לְהַתְעַכֵּב זְמַן זְמַנִּים מְטַרְדוּת הַמְתַחַדְשׁוּת בְּכָל עֵת.

לְכֹן אֲמַרְתִּי אֶקְדִּים לְהַשִּׁיבוּ. וְלֹא לְעֵבֶר לְעֵבֶר בְּכָל תְּאַחֵר בְּנִזְרוּת בְּעוֹזֵה שִׁי"ת: הֵן רֵאשִׁית דְּבָרֵי הַגָּאוֹן רִשְׁכַּבֵּה"ג לֹא הִבְנִיתִי בְּמִ"שׁ וְקָשָׁה לִי דְמַאי אֲנִלְמָא דְהַאי מְהַאי וְאַדְרַבָּא מְדִין דְצָרִיף אֲפֹשֶׁר לְקַנְיִים עִ"י שְׁלִיחַ אֵינוֹ בְּרוּר דִּישׁ בְּהַ פְּלוּגְתָּא פ"ה דִּיבְמוֹת לְזַה נְקֻט טַעַם פְּשוּט עכ"ל הַטְּהוּר.

יְעִינן נָא יְדִידֵי בְּתוּס' (יְבָמוֹת ד' נ"ג ע"א ד"ה רְבִינָא כו') מְסַקוּ לְהַדְיָא דְלִית מֵאֵן דְּפִלְגִי בְּהָא. דלכ"ע לְעַנְנָן לְהַתִּירָה לִינְשָׂא אֵין תְּנַאי בְּחַלִּיצָה.

וְהַפְּלוּגְתָּא הִיא רַק אִם מְפָקָא זִיקָה לְגַמְרֵי שְׁלֹא יוֹעִיל אַחֲרֵי מְאַמְר בְּזִיקָת יְבָמִין. וְיוֹתֵר מְזַה כ' הַתוּס' (בְּכַתְּוֹבוֹת דָּף ע"ד ע"א ד"ה תְּנַאי) וְנ"ל וּמְשׁוּם הֵךְ סְבָרָא מוֹדוּ כ"ע דְּבַעֲיָנָן אֲפֹשֶׁר לְקַנְיִים עִ"י שְׁלִיחַ דְּוּמִיָּא דב"ג וב"ר.

אֲבָל לְעַנְנָן תְּנַאי כְּפוּל וְתְנַאי וּמַעֲשֵׂה בְּד"א מְשַׁמַּע בְּגִיטִין פ' מִי שְׁאַחְזוּ (דָּף ע"ה ע"א) דְּדוּקָא ר"מ אֵית לִיה זֹאת וְלֹא רְבִנָן הָרִי חוֹזִינן דְּהַתוּס' לְשִׁיטְתִּיהוּ אֲזִיל דס"ל דְּזַהוּ מְוַסְפֵּם וּפְשוּט אֲלִיבָא דכ"ע יוֹתֵר מְשַׁאֵר חֲלָקֵי הַתְּנַאי.

וְאִם נָבֵא לוֹמֵר דְּדְבָרֵי הַגָּאוֹן סוּבְבִים לְפִי דְּבָרֵי הָרֵאשׁוּנִים ז"ל דְּמְפָרְשֵׁי הַסְּוֵגִיָּא דִּיבְמוֹת כְּפִשְׁטִי דְּפִלְגִי בְּהֵךְ פְּלָלָא. (וְע' בְּאִשְׁרֵי וְבִיבְמוֹת שָׁם וּבכ"מ בפ' ז' מֵהַל' אִישׁוֹת ה"א) הִלָּא עֲדִיפָא הִי לִיה לְהַקְשׁוֹת דְּלִשִׁיטַת הָרֵאשׁוּנִים דְּפִלְגִי שָׁם בִּיבְמוֹת (ד' נ"ג הַנְּל') בְּהֵךְ פְּלָלָא דֵאל"ק עִ"שׁ.

רְבִינָא קְאָמֵר הָתָם דכ"ע יֵשׁ תְּנַאי בְּחַלִּיצָה וְלֹא בְּעִינָן אֲלִק"י עִ"שׁ. וְכֵאֵן בְּנִזְרוּתֵהּ אֲלִיבָא דְּרְבִינָא קְיָיִמִין.

וְדוּקָא קְאָמֵר מְשׁוּם דְּמַתְנֵה עמ"ש בְּתוּרָה. וּבְרִיָּתָא מְסִינָע לִיה בְּתַרְתִּי אֵף מִי רְמִינן גְּבָרָא אַגְבָּרָא.

וְאֲלִיבָא דְּהַתוּסָפוֹת ז"ל פְּלָל זַה בְּרוּר בְּאִין חוּלְק: וְיוֹצֵא לְנוּ לִפ"ז דְּלִשִׁיטַת הָרֵאשׁוּנִים ז"ל הַמְּבוֹאֵר לְעִיל אֵין מְקוּם לְקוֹשְׁיַת הַתוּס' פְּלָל דְּרְבִינָא לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל דְּלִית לִיה הֵךְ פְּלָלָא דֵאל"ק עִ"שׁ.

וּבְרִיָּתָא מְסִינָע לִיה גַּם בְּזַה (וִי"ל דְּלִכְּהַ הַשְּׁמִיט הַרְמַב"ם בְּאַמְת הֵךְ פְּלָלָא) אֵין לְנוּ לְחַדֵּשׁ הַחֲזִילוּק שְׁל בְּעַל הַשִּׁיטָה מְקוּבָצָת מֵהֵךְ סוּגְיָא דְּנִזְרֵי. וְהַתוּס' דְּמַקְשִׁים לְשִׁיטְתִּיהוּ אֲזִיל כַּנ"ל.

א"כ קוֹשְׁיַת הַגָּאוֹן אֵינוֹ חֲזָקָה כ"כ דְּהָא לְשִׁיטְתָם זַה הַפְּלָל פְּשוּט אֲלִיבָא דכ"ע. וּמִש"כ לוֹמֵר דְּקוֹשְׁיַת הַתוּס' הוּא שְׁיָהָא נ"מ לְדִינָא בְּאִם יִתְנָה שְׁאִם יָמוּת אָבִיו יְהֵא בְּטַל הַנְּזִירוּת.

יְעִינן יְדִידֵי בְּתוּשׁוּבַת מְעִיל צְדָקָה (ס' אב"ג) וְיִרְאָה כִּי עֵינָר הַסְּבָרָא דְּהֵךְ דִּינָא דִּירוּשְׁלָמִי שְׁהוּבָא בֵּא"ע (ס' קנ"ד סעי' ד') בְּרַמ"א הוּא מְשׁוּם שְׁמַתְנָה שְׁלֹא יַחוּל הַקִּידוּשִׁין פְּלָל בְּאִם שְׁיָמוּת בְּלֹא ז"ק.

לְכֹהֵל לֹא הָיָה מִתְּנֵה עִמָּשׁ ב' דָּהָא מְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה דְמַעֲיָקְרָא א"כ וְדַאי כְּדַבְּרֵי פֶן הוּא שְׂאָם מִתְּנֵה ע"מ שְׂאָם יָמוּת אָבִיו יְהֵא בְטֵל הַנְּזִירוּת. יְהֵא נְזִיר לַע"ע וְאָם יָמוּת אָבִיו בְּטֵל הַנְּזִירוּת מַעֲיָקְרָא וּמִשׁוּם טַעְמָא דַּא"ל"ק ע"ש הָיָה נְזִיר לְגַמְרֵי.

אִךְ לֹא יָדַעְתִּי שְׂאָם נָבֵא לְתַרְזַן דְּבַרֵי הַתּוֹס' ו"ל שְׂפִינַת קוֹשְׁיָתָם שְׂיֵהָא נ"מ לְדִין חֲדָשׁ שְׂלֵא נִזְכָּר בְּמִשְׁנֵה וּבְכַרְיָתָא דִּינֹן לְמָה לִּיה לְדַחְוָא נְפִשְׁיָה כְּוָלִי הָאִי יָכוֹל לֹמַר בְּפִשְׁיָתוּת שְׂיֵהָא נ"מ אִם יֵאמֹר הַרְיָנִי נְזִיר ע"מ שְׂיֵתְנֹנִי לֹו מְאֵתִים זִוּו דְּלַטְעָמָא דְּמִתְּנֵה עִמָּשׁ ב' לֹא הָיָה נְזִיר עַד שְׂיֵתְנֹנִי לֹו.

וּלְטַעְמָא דְּאִפְשָׁר לְקַיָּים ע"י שְׁלִיחַ הָיָה נְזִיר אַף אִם לֹא יִתְנֹנִי לֹו. וּבְאִמַּת שְׂפִיר י"ל דְּכֹנַת הַתּוֹס' בְּקוֹשְׁיָתָם כֵּן הוּא שְׂיֵהָא נ"מ בְּמָקוֹם דְּלֹא שְׂיָיְדָה עֲקִירַת דְּבָר מִן הַתּוֹרָה: וְהֵנָּה קוֹשְׁיָתָהּ הַגָּאוֹן הַשְּׁנִי' עַל תִּירוּצָם לְכַאוּרָה גְּדוּלָה הִיא וּרְאוּנִי' לְמִי שְׂאִמְרָה וְתִירוּצוֹ שְׁל כְּבוֹד יְדִידֵי בְּהַשְׁקָפָה הַרְאִשׁוֹנָה נִרְאָה לִי מְאֹד.

וְתִיכְף אִמְרַתִּי סְמוּכוֹת לְזֵה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' (ב"מ דף צ' ע"ב ד"ה ר' יוֹחָנָן) שֶׁכ' דְּלַר' יוֹחָנָן עֲקִימַת שְׂפִתָיו הָיָה מַעֲשֶׂה הֵיכָא שְׁע"י דְּבִירוֹ נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה כְּמוֹ מִימַר שְׂנַתְפָּסַת בְּהֵמָה הַשְּׁנִיָּה לְקַרְבֵּן לְאִפּוּקֵי נְשָׁבַע שְׂלֵא נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה.

(וּסְבָרָא זֹו הִיא גַּמ' עֲרוּכָה תְּמוּרָה ד' ג' ע"ב) גַּם רְאִיָּתוֹ מִתְּנַאי דְּב"ג וּב"ר וְקוֹשְׁיָתוֹ עַל בְּעַל הַשִּׁיטָה מְקוֹנְבָצַת לְכַאוּרָה מְקוֹשָׁה הוּא. אִמְנָם שְׁבַתִּי וְרִאִיתִי אַחַר הָעֵינִין שְׂדַבְּרֵי הַש"מ נְכוּנִים הֵם וּסְבָרְתוֹ כֵּן הוּא דְּהֵיכָא שְׂנַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה קוֹדֵם שְׂיַחֲוֹל הַתְּנַאי וּבְאִם שְׂלֵא תְּקַיָּים הַתְּנַאי יַעֲקוֹר הַמַּעֲשֶׂה לְמַפְרַע אִז מְפִלְגִינֵן הֵיכָא שְׂהַמַּעֲשֶׂה הִיא אֲלִימָא כ"כ שֶׁא"א לַעֲשׂוֹת ע"י שְׁלִיחַ אִין בִּיטוּל הַתְּנַאי שְׁל אַח"כ מְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה.

רַק הֵיכָא שְׂהַמַּעֲשֶׂה לֹא אֲלִימָא כ"כ וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת ע"י שְׁלִיחַ הַתְּנַאי מְבַטֵּל אוֹתָהּ לְמַפְרַע (וּכ"ה דְּבַרֵי הַתּוֹס' בְּכַתְּוִבוֹת הַנְּז"ל) וְכֵן בְּב"ג וּב"ר הֵלֵא מְקוֹדֵם נַעֲשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה שְׂאִמַּר לְהֵם מִשֶׁה בְּנוֹ לְכֵם עָרִים לְטַפְכֶּם וּגְדוּרוֹת לְצַאנְכֶם וְאַח"כ וְהִיּוּצָא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ.

אָבֵל אִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אִז יְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה וְיִקְחוּ מֵהֶם בְּחֻזְרָה הָעָרִים הָאֵלֶּה. אָבֵל בְּנְזִיר הֵלֵא לֹא נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה קוֹדֵם הַתְּנַאי שְׂיַצְטַרְף הַתְּנַאי לְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה שְׂלַפְנִי.

דְּהָא הַקְּרִבָּנוֹת הוּא מְבִיא אַחַר שְׂיִשְׁלִים הַנְּזִירוּת וְא"כ קוֹדֵם שְׂחַל הַתְּנַאי הָא לֹא הֵנָּה אֵלֵא דְּבוּר בְּעִלְמָא וְשְׂפִיר אִתִּי דְּבוּר דְּתְּנַאי וּמְבַטֵּל הַדְּבוּר. וּכ"ה מִמֶּשׁ דְּבַרֵי הַגָּאוֹן בְּעַל פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּכַתְּוִבוֹת שְׂהִבִיא הַגָּאוֹן הַנְּז"ל.

לְאִפּוּקֵי בְּתַנַּאי דְּב"ג וּב"ר הֵלֵא נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה קוֹדֵם שְׂחַל הַתְּנַאי (וּכ"ה מִמֶּשׁ דְּבַרֵי הַרְמְב"ן שְׂאֲבִיא לְקַמֵּן אִי"ה) א"כ שְׂפִיר מִתְּוֹרְזַן קוֹשְׁיָתָהּ הַתּוֹס' לְפִי סְבָרַת הַש"מ וְח"ו שְׂנַשְׁנָה לְהַגָּאוֹן בְּעַל אִסִּיפַת זְקִנִים לְטוּעָה בְּעִיָּקְרָא דְּתְּנַאי דְּב"ג וּב"ר: אִךְ עַכ"ז וְדַאי שְׂפִיר קָאֵמַר יְדִידֵי שְׂיֵשׁ לְחַלְקָה כְּה"ג וּלְהַגֵּן עַל רְבוּתֵינוּ בְּעִלֵי הַתּוֹס' ו"ל לְהַצִּילֵם מִקוֹשְׁיָתָהּ רְבִינוּ ע"א מְאוּר הַגּוּלָה דְּבַנְדָּרִים דְּהָיָה בְּשֶׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה לְגַמְרֵי לֹא הָיָה עֲקִימַת שְׂפִתָיו מַעֲשֶׂה.

אָבֵל בְּנְזִירוּת פִּינֹן דְּסוּף כָּל סוּף יְבֵא הַדְּיָבוּר לִידֵי אִיזָה מַעֲשֶׂה הָיָה עֲקִימַת שְׂפִתָיו מַעֲשֶׂה וּבְעֵינֵן שְׂפִיר שְׂיֵהָא אַל"ק ע"ש. כְּמוֹ שְׂהִבִיא לְעִיל רְאִיָּה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' ו"ל דְּבַכְּגוֹן דָּא

הוּי דבור כְּמוֹ מַעֲשֵׂה: אִף עֲדִינָן יֵשׁ לִי מְקוֹם עֵינָן לִפְ"ד בְּאֵם אָמַר שְׁבוּעָה שְׁאוּכַל כִּפָּר
זֶה אִם אוֹכַל זֶה דְּהָא לְפִי דְּבָרֵי יְדִידֵי יְהֵא חַל הַשְּׁבוּעָה אִף אִם לֹא יִקְנִים הַתְּנָאֵי דְּהָא הוּי
בְּקוּם וְעֵשָׂה.

וְהָא אָמְרִי בְּשְׁבוּעוֹת פ"ג (דָּף כ"ח ע"ב) שְׂאֵם אָמַר שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכַל כִּפָּר זֶה אִם אוֹכַל
זֶה חַל הַתְּנָאֵי ע"ש. וְא"כ הָא לֹא הוּי הִרְעָה דְּוִמְיָא דְּהִטְבָּה בְּזָה וּמִשְׁמַע בְּכ"מ בְּשְׁבוּעוֹת
דְּבַעֲיָנוּ הִרְעָה דְּוִמְיָא דְּהִטְבָּה.

אִף י"ל כִּינָן דְּהַשְּׁבוּעָה יְהֵא חַלָּה בְּכָל גְּוֹנֵי הוּי שְׁפִיר הִרְעָה דְּוִמְיָא דְּהִטְבָּה. אוּ שְׁנֵאמַר
דְּבִאָמַת גַּם בְּשְׁבוּעָה שְׁאוּכַל כִּפָּר זֶה לֹא חַל הַשְּׁבוּעָה בְּלֹא תְּנָאֵי.

מִשׁוּם דְּלֹא חַל כה"ג בְּלֹא אֲנֹכֶל וְצ"ע וְאִכְמ"ל): בְּרַם יְדִידֵי אַחַר שְׁחַפְּשִׁיתִי בְּכָלְלִי גְּדָרִי
הַתְּנָאֵים מְצִאתִי בַעֲזַה שִׁי"ת שְׁדָּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַתּוֹסֵ' ז"ל הֵם שְׁרִירִים וְקִיָּיִמִים בְּלִי שׁוּם
פְּקוּקוּם: הִנֵּה הִרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת פ"ב דְּבִיָּצָה עַל הַדְּ סָגְיָא דִּי תְּנָנוּ לֹו ר' זִוּו וַיִּנְסוּב בְּרַתִּי
(דָּף כ' ע"א) כ' וְז"ל בְּשֵׁם הִרְאָב"ד ז"ל עֲתָה אֲגַלְּהָ אֶת הַסּוּד הַנִּצְעָלָם מִבְּנֵי אָדָם
שְׁהִרְאוּשׁוֹנִים לֹא פְּרָשׁוּהוּ.

כִּי כָל מָה שְׂאָמְרוּ חֲכָמִים בְּתְּנָאֵי כְּפוּל וְתְּנָאֵי קוּדָם לְמַעֲשֵׂה וְהֵן קוּדָם לְלָאוּ וְתְּנָאֵי וּמַעֲשֵׂה
בְּד"א וּמַעֲשֵׂה דְּאֲפִשָׁר לְקַיָּים ע"י שְׁלִיחַ כָּל אֱלוֹ לֹא נִאָמְרוּ אֲלֵא כְּשִׁמְעֵשָׂה נַעֲשֵׂה מִיָּד
כְּעֵין נְתִיבַת גִּט וְחִלְצִית יָבָם שְׂאִין הַתְּנָאֵי מְבַטֵּל הַמַּעֲשֵׂה לְמַפְרַע אֵא"כ נַעֲשֵׂה כְּרָאוּי
וּבְחֻזְקָ כְּעֵין תְּנָאֵי ב"ג וּב"ר שְׁהִיוּ מְבַקְשִׁין מִמֶּשָׂה שְׁיִתְּנוּ לְהֵם נְחִלְתָּם מִיָּד.

וְע"כ הַנְּצָרָה מִשָּׂה לְכַפּוֹל הַתְּנָאֵי שְׂאֵם לֹא יִקְיָיִמוּ יִטְלוּ אוֹתָהּ הַנְּחִלָּה מִיָּדָם. וְכֵן דְּקָדַק
בְּכָל דִּינֵי הַתְּנָאֵי.

אָבַל זֶה שְׂאָמַר תְּנָנוּ לְפִלוֹנֵי מְאִתִּים זִוּו אִם יִקַּח בְּתִי לִית דִּין וְלִית דִּינָן שְׂאֵם לֹא יִקַּח לֹא
יִטּוֹל. וּמַעֲשֵׂה דְּהֵהוּא גְּבָרָא דְּבִמְס' בִּיָּצָה אִם אָמַר בְּאֵם.

אִין בּוֹ סָפֵק שְׁלֵא יִטּוֹל אִם לֹא יִקַּח הַבַּת וְהֶאָרִיף עוֹד בְּדָבָר וּדְבָרֵי כְּצַפְיָחִית בְּדָבָשׁ. עַד
שְׁלִבְסוּף כ'.

אָבַל מְצִאתִי עוֹד בִּירוּשְׁלָמֵי רְאִיָּה לְדְּבָרֵי (בִּפ' הָאוּמֵר ה' ג' בְּקִידוּשִׁין) דְּתַנִּי הָאוּמֵר
לְאִשָּׁה הָרִי אֶת מְקוּדָשְׁתָּ לִי ע"מ שְׁיָרְדוּ גְּשָׁמִים וַיָּרְדוּ גְּשָׁמִים מְקוּדָשְׁתָּ וְאִם לְאוֹאִינָה
מְקוּדָשְׁתָּ. ר"מ אוֹמֵר בֵּין יָרְדוּ בֵּין לֹא יָרְדוּ מְקוּדָשְׁתָּ עַד שְׁיִכְפּוֹל תְּנָאוּ הַכָּל מוֹדִים שְׂאֵם
אָמַר לְאַחַר שְׁיָרְדוּ גְּשָׁמִים יָרְדוּ מְקוּדָשְׁתָּ וְא"ל אִינָה מְקוּדָשְׁתָּ.

ר' סָגִי בְּעֵי קָמִי ר' יוֹחָנָן וְהֵן אִם לֹא כִי לֹא אֶחָד הוּא א"ל שְׁנִינָא הִיא שְׁהִיָּתָה הָאָרֶץ
לְפָנֵיהֶם וְהוּא מְבַקֵּשׁ לְהוֹצִיאָהּ מִיָּדָם וּפִי' בְּרוּר שְׁבָנִי א"י סוֹבְרִים בְּאוּמֵר לְאִשָּׁה הָרִי אֶת
מְקוּדָשְׁתָּ לְאַחַר שְׁיָרְדוּ גְּשָׁמִים שֵׁא"צ לְכַפּוֹל תְּנָאוּ לְפִי שְׁלֵא חָלוּ הַקִּידוּשִׁין עַכְשָׁיו.

וּכְאֵלוּ לֹא נַעֲשֵׂה בּוֹ שׁוּם מַעֲשֵׂה וְהִקְשׁוּ הִנֵּה הָאֵם לֹא שְׁהִי בְּתְּנָאֵי ב"ג וּב"ר לָאוּ כִי לֹא
אֶחָד הוּא וּפִי' הַפְּנִי מִשָּׂה דְּהִכִּי פִי' הֵלֵא ב"ג וּב"ר אָמְרוּ לְמִשָּׂה כִי לֹא נִנְחַל אֶתְּם כו' וְלָמָּה
הִי לוֹ לְמִשָּׂה לְכַפּוֹל אִם לֹא יַעֲבְרוּ הֵלֵא אִם לֹא דְּמִשָּׂה אֶחָד הוּא עִם כִּי לֹא שְׂאָמְרוּ ב"ג
וּב"ר] וְאֵעִפִּי"כ הַנְּצָרָה לְכַפּוֹל תְּנָאֵם.

ותירץ שאני התם שהיתה הארץ לפנייהם והם מחזיקין בה מעכשיו. לפיכך כפל שאם לא יקיימו יטלו הנחלה מידם.

וכן בקידושין פיון שהגיעו הקידושין לידה אין במשמע האם לבטל הקידושין עד שיכפול. אלא התנאי בטל והקידושין חלין מעכשיו.

אבל במפרש לאחר אינו צריך כפל מעתה נסמכו דברי הרב ז"ל שכל שלא הוחזק המתנה בידו הרי אם שלו פלאחר. וא"צ לתנאי כפול אפי' לר"מ וכן שארי חומרי תנאי ב"ג וב"ר והנה אמת נכון הדבר עכ"ל (העתקתי רוב לשונו משום שנצרך הכל לעניינינו) גם רבינו אשר"י הביא בקיצור חילוק זה בין אם לעל מנת (בגיטין פ' מי שאחזו).

נמצא סברתו דהיכא שאמר בלשון אם פירושו לאחר. וא"צ לכל גברי התנאי דב"ג וב"ר.

והרי בסוגיא דנדירים שהקשה הגאון הנ"ל על התוס' כ' במתניתין אם ארסין אם לא ארסין וכן בגמ' שם הנאות פירות עולם עלי אם ארסין. וכן שם בר"ן (ד' ע"ט ע"ב פסקא ד"ה אילימא) סיים בסוף ז"ל אבל פיון שתלתה נדרה באם אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה וכ"כ הר"ן בשבועות (פ' ג' על סוגיא דדף כ"ח שם) דלכך מותרת בפירות עולם קודם שתרחץ פיון שע"כ לא תלתה נדרה אלא לאחר שתרחץ הוי כמו שתלתה בזמן ובזה לא שייך דיני תנאי כלל א"כ הרי עלתה ארוכה לדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל דשפיר קאמרי דבאומר ע"מ שרוצה שיהא נזיר מעתה על תנאי שיטמא למתים שפיר בעינן כל דיני תנאי ומקשי שפיר הא לא אפשר ל"ק עי"ש.

דלפ"ז יהא נ"מ גם באומר הריני נזיר ע"מ שיתנו לו ר' וזו דלא הוי לעקור דבר מן התורה ג"כ לא חל התנאי והוי נזיר. אבל בסוגיא דנדירים דקאמרה הנאת פירות עולם עלי אם ארסין נדאי דלא הוי תנאי כלל פנ"ל והוי באומר הריני נזיר לכשיולד לי בן דלא אסיק אדעת שום אדם דהוי דין תנאי אלא לאחר שיוולד לו בן יהי נזיר וכן שם אחר שתרחץ קבלה עליה לאסור הפירות עולם.

וחילוק זה הוא ברור כשמש בצדדים ונובעים מפי גדולי הראשונים ז"ל. ותמיהני על קדוש ישראל שלא גילה סוד זה לתרץ רבותינו בעלי התוס' ז"ל לאמיתן: נמצא לפ"ז נ"מ לדין לדינא דמסוגיא דנדירים אין שום רמז ראי' לדברי הש"מ פנ"ל.

ולפי שיטת הראשונים ז"ל דמפרשי ביבמות דפליגי בהך פללא ורבינא ס"ל דלכ"ע לא בעינן אל"ק עי"ש גם מנזיר אין ראיה דרבינא לשיטתו אזיל פנ"ל. א"כ יכול להיות באמת הדין דבנדירים ובנזיר היכא דאמר שיהא חל הנדר מעתה ע"י איזה דבר נדאי לא חל התנאי והוי הנדר מ"מ לפי שיטת הסוברים הך פללא דבעינן אל"ק עי"ש דלא כפעל השיטה מקובצת: ואם נאמר עוד דאף היכא שאמר בלשון ע"מ אף אם אמר בפירוש שלא יחול הדבר עד אחר שיתקיים התנאי ג"כ אינו חל עד אחר שיקויים הדבר יש לתרץ ג"כ דברי הטור ביו"ד (בסי' רל"ה) שפסק שאם תלה ההפדה ע"מ שתאמרי לפלוני דברים של קלון חל התנאי וכן פי' במתני' דהמדיר והקשה הגאון ר' עקיבא דהא לדברי האומרים שאינו יכול להפר ע"י שליח אינו צריך לחול התנאי.

ולפמ"ש י"ל דמיירי שאמר לה לאחר שתאמרי יחול ההפכה דאז לא בעינו אל"ק עי"ש פנ"ל. ומתורץ שפיר ממתני' אליבא דכ"ע.

ואף שכ' במתני' ע"מ סתם חל עלינו לדחוקי קצת נפשין פדי לישב דברי רבינו הטור ז"ל: ומדי עברי בסוגיא זו אמרתי דרף חידוד לישב הרמב"ם ז"ל במה שהקשה עליו הגאון בעל לחם משנה שכ' (בפ' א' מה' נזירות הל' י"ג) האומר הריני נזיר ע"מ שאהי' שותה יין או מטמא למתים או מגלח שערו ה"ז נזיר ואסור בכלם מפני שהתנה עמשכ"ב וכל המתנה עמשכ"ב בתורה תנאו בטל.

והקשה הלח"מ וא"ת ל"ל האי טעמא תיפוק לי' משום דאפילו לא הזיר אפי' מא' חייב בכלן דקי"ל כרבנן דהא בפ' ב' דנזיר לא הוצרכו להאי טעמא אלא אליבא דר"ש דאמר עד שיזיר בכלן אבל לרבנן דקי"ל פנותיהו לא.

וי"ל דנותן טעם שהפל מודים בו ותירוצו דחוק: ואמרתי דרף חידוד דשפיר צריף הרמב"ם להאי טעמא אף אליבא דינן דלכאורה יש להקשות למה אמרינן דאם אמר הריני נזיר ע"מ שאטמא למתים תנאו בטל נימא דכונתו שיהא נזיר שמשון דהא פסקינן לעיל (דף ד' ע"ב) כר' יהודא דאמר נזיר שמשון מותר ליטמא למתים ונימא דכונתו שיהא באמת נזיר עולם וכשמשון.

ואף דאמרינן אין נזירות לחצאין היינו דוקא בשארי דברים אבל בטומאה לא. וסמוך לזה יש בר"ן ובאשרי בפ' נאלו נדרים (דף פ"ג ע"ב) שכ' שם אמאי דאמרינן טומאת מת נמי אית לה צערא.

האי דפריק ליה הכי ולא פריק אין נזירות לחצאין כדפריק לעיל משום דטומאה אינה תלויה בנזירות דאשכחן נזירות בלא טומאה שהרי נזיר שמשון אסור ביין ומטמא למתים כדאימא פ"ק דנזירות עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם.

א"כ למה נאמר דהוי נזיר סתם ושלשים יום. נימא דכונתו שיהא נזיר עולם וכשמשון: ובזה אמרתי דאפשר באמת כן הוא שאם אמר הריני נזיר חוץ מטומאת מת הוי נזיר שמשון.

ולכך במתני' שפיר דקדקו וכ' ע"מ שאהי' שותה יין ומטמא למתים דוקא היכא שאמר תרנוייהו. א"כ ע"כ פוננתולעקור נזירות סתם.

וכן במציעתא קאמר דוקא אבל אינו יודע שהנזיר אסור ביין רק בסיפא דקאמר אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי. שם שייף אף בטומאת מת לבדו דהא בנזירות שמשון א"צ התרה כלל.

וע"כ פוננתו על נזירות סתם. אף כל זה אם אמר בלשון חוץ י"ל שפוננתו שיהא נזיר על כל דבר חוץ מטומאת מת כמו שהי' שמשון אבל אם אמר ע"מ הא חזינן דכונתו הי' לנזיר סתם רק בתנאי שיהא מותר בטומאת מת זה לא חל דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה: ולפ"ז מתורץ שפיר הרמב"ם ז"ל.

דבגמ' מיירי היכא שאמר תרנוייהו יין וטומאת מת ה"מ ודאי אף בלא מתנה על מה שכתוב בתורה הוי נזיר שלם משום דאין נזירות לחצאין. אבל הרמב"ם ז"ל קאמר אף

בחדא מינייהו כמ"ש או לחלק א"כ בטרומצת מת לחודי לא הוי גזירות לחצאין דהא י"ל
דכוננתו לגזירות שמשון.

לכן כ' משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה: וד' יאיר עינינו בתורתו ויעמידנו על
האמת: סימן מח מה שהשיב לגדול אהד בנידון בה"ת אי הוי דאורייתא או דרבנן:
בעזהשי"ת החונן לאדם דעת הוא יראינו נפלאות בתורתו ויעמידנו על האמת: ראשונה
יצא מע"כ בעקבות הגאון הגדול בעל שאגת אריה להוכיח דברכות התורה דרבנן מהד
סוגיא דבעל קרי אליבא דרבינא דס"ל הרהור פדיבור דמי למה לא יברך גם אהבה רבה
בהרהור פיון שמחוניב מדאורייתא בברכת התורה א"כ יהרהר אהבה רבה דאית ביה
תרתי אלא לאו דבה"ת הוי דרבנן.

והרבה מע"כ עוד בדברים לחזק הקושיא מדוע לא נימא דבאמת מיירי מתני' שפירד
אשר בחר בנו. וחנם הרבה בדברים פי למה ישיר זאת תנא דמתני' פיון שהוא צורך
ק"ש.

וא"כ כמו שתני על המזון מברך לאחרי ואינו מברך לפניו כמו כן הי' לו לומר ועל
הק"ש מברך לפניו ואינו מברך לאחרי לאשמועין דבה"ת הוי דאורייתא. וקלא כפר
מסיק הגאון בעל ש"א דנדאי פן הוא שאלבא דרבינא הוי בה"ת לאו דאורייתא מהד
דיוקא.

ואנכי אם שלא יצאתי ח"ו לחלוק על הגאון תלמידיו אנו ומימיו אנו שותים. אמנם אם
לדין (שהרי מע"כ רוצה להוכיח זאת אף אליבא דדינא) יש תשובה שיש לומר דאף אם
נימא דהרהור פדיבור דמי אעפי"כ בברכת התורה אינו חייב לברך אם לא יוציא בשפתיו.

לפי דברי התוס' שכ' (דף כ' ע"ב ד"ה פדאשפחן בסיני) אע"ג דכדבור דמי לענין שיצא
מ"מ לאו כד"ד לענין שיהא בעל קרי אסור להרהר פדאשפחן בסיני דהי' שם דיבור והיו
צריכים לטבול ואעפ"י שהיו שותקים שומע פעונה עכ"ל הרי לדברי רבינא אף דהרהור
כד"ד אעפי"כ לענין שאנו צריכים ללמוד ממקום אחר היינו בעל קרי מהר סיני לא
ילפינו אלא דוקא דומיא דהתם ממש ולכך בע"ק מותר בהרהור א"כ הו' סברא ממש
הרי מצינו בברכת התורה אליבא דר"י דס"ל בה"ת דאורייתא מהיכא יליף מן קרא דכי
שם ה' אקרא.

ואם נאמר כפירש"י שמפרש דכי שם ה' אקרא קאי אברכה דמשה אמר כשבא לפתוח
בדבר שירה אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמר עכ"ל קלא נדאי
הי' אח"כ דיבור ולא הרהור שהי' מצוה מפי הקב"ה לומר לישראל השירה כדכ' ושימה
בפיהם.

וא"כ איך נשמע מהתם דלהרהור חייב לברך פיון דלא הוי דומיא דקרא דילפינו מיניה.
וגם ע"כ מקרא משמע דהברכה הי' בדיבור לא בהרהור פיון שצוה שיענו אמן.

ואיך נשמע מזה שיהרהר בברכה. ומ"ש הפוסקים דלכך פוטר בש"ע לברך בה"ת על
הרהור משום דהרהור לאו כד"ד היינו פדי שלא תקשה דעכ"פ מדרבנן הי' צריך לברך
דהא לא גרע משאר מצות שאנו מברכים עליהם מדרבנן לכך כ' דהרהור לאו כד"ד לכך
אף מדרבנן א"צ לברך (ובאמת כפר השיג הגאון מאור הגולה רבינו אליהו ז"ל בש"ע

(סי' מ"ז ס"ק ב') וז"ל אַבְל פֶּל זֶה צ"ע דְּכָאן מְבַרְךְ עַל הַמְצָנָה וְכִי לִיכָא מְצָנָה בְּהַרְהוּר וְהֵלֵא נְאֻמַּר וְהִגִּיתָ בּו כּו' ר"ל בְּלֵב כּמ"ש וְהִגִּיוֹן לְבִי כּו' עכ"ל וּמְצָחוֹת וְטִהַרְתָּ לְשׁוֹנוֹ מִשְׁמַע ג"כ דְּהוּי פִּשְׁאָר הַמְצָוֹת דְּהוּי דְּרַבְּנָן וְכִינּוּן דְּמְצָנָה אַף בְּהַרְהוּר לְמַה לֹּא יְבַרְךְ) אַבְל וְדַאי דְּאֵלִיבָא דר"י דְּהוּי דְּאוֹרְיִתָא וְדַאי לֹא תִיב אֵלָא דְּוּמְיָא דְּהוּי קָרָא דְּכִי שֵׁם ה' אֶקְרָא דְּהוּי בְּדַבּוּר מְמִשׁ.

וְאַף אִם נִפְרָשׁ הַלִּימוּד שְׁאֵמַר מִשְׁה לְיִשְׂרָאֵל פִּשְׁאָנִי אֶקְרָא שֵׁם ה' פִּי אֶתְחִיל בְּד"ת אֲזִי קִבּוּ גְדוּל פִּי תְּבָרְכוּ בְּרַה"ת (וּמִשְׁמַע שְׂפָךְ פִּי הַגָּאוֹן בְּעַל ש"א הַסּוּגְיָא מְדַקְאָמַר שֵׁם דְּאֵלִיבָא דְּרַב חֲסֵדָא הוּי ד"ת דְּוּמְיָא דְּק"ש פִּינּוֹן דְּכ"י בִּי אֶקְרָא הוּי כּמ"ש וְדַבְּרָתָּ בָּם מִשְׁמַע שְׂמִפְרָשׁ דְּהַאי אֶקְרָא קְאִי אֲד"ת) אַעפִּי"כ הָא גַּם בְּיִשְׂרָאֵל הוּי שׁוֹמֵעַ פְּעוּנָה וְלֹא גִרַע מֵהַר סִינִי דְּלֹא יִלְפִינּוּ מִזֶּה לְעִנְיָן בְּעַל קָרִי בְּהַרְהוּר א"כ כִּמוֹ כּוֹן לֹא נִילוּף לְעִנְיָן בְּה"ת.

א"כ לִפ"ד לְעִנְיָן דִּינָא וְדַאי דְּאִין לְהוֹכִיחַ דְּבַה"ת הוּי דְּרַבְּנָן דְּאַף אִם נִימָא דְּהוּי דְּאוֹרְיִתָא וְדַאי בְּהַרְהוּר לְכַד אִינוּ מְחַוְיָב רַק מְדַרְבְּנָן פִּשְׁאָר בְּרִכּוֹת הַמְצָוֹת א"כ לְכָךְ בְּבַעַל קָרִי א"צ לְהַרְהֵר בְּבַה"ת לִכ"ע מִשׁוּם דְּכִינּוּן דְּאִינוּ רַק מְהַרְהֵר אִינוּ מְחַוְיָב אֵלָא מְדַרְבְּנָן וּמְדַרְבְּנָן לֹא חִיבּוּהוּ לְהַרְהֵר: סִימָן מִט מַה שְׂפַתָּב לְגְדוּל אֶחָד בְּעִנְיָן בְּרַכַּת מֵאוּהָא"ש: הֵן הִגִּיעֵנִי מִכְתָּבוֹ ע"י בְּנוֹ הָאֲבָרָךְ הַמְּוִפְלֵג שִׁי גַם רְאִיתִי מְעַט קֵט בְּקוֹנְטְרָסִים שְׁקָרָא חֲקִירַת הַגְּלִיוֹן עַל יְרוּשְׁלַמִי סֵדֶר זְרַעִים וְאִמְרַתִּי יִשָּׁר פְּעֻלוֹ יִהְיֶה רַעְנָא לְאַפּוֹקִי לְאוּר מְחַשְׁבַּתּוֹ יִהְיֶה לְתוֹעֵלַת לְגִלוֹת מְטֻמוּנֵי תוּה"ק מְמָקוֹם לְמָקוֹם כִּי עֲנִי בְּמָקוֹם זֶה וְעֲשִׂירָה בְּמ"א: וּמַה שְׁרָשָׁם מִע"כ בִּירוּשְׁלַמִי בְּרִכּוֹת (פֶּרֶק פִּיצַד מְבָרְכִין ה' ו') מְוַגְמַר כּוֹלּוֹ מְרִיחוֹת יִין א' הוּא טוֹעֵם.

ג"ב ע' תוּס' בְּבַלִּי (ד' מ"ב ע"א ד"ה הַסִּיבּוֹ) וְסִיִּים וּבְזֶה נֶאֱדָה הַמְּנַהֵג לְבָרְךְ בְּמו"ש בְּרַכַּת בּוֹרָא מֵאוּהָא"ש כְּאוּ"א בִּפ"ע. דְּבָר טוֹב פְּלִטָה קוֹלְמָסוֹ בְּזֶה.

אַף לֹא מִטְעַמִּי שְׂכ' דְּאַף דְּבַגְמ' דִּידוֹן ס"ל לְב"ה דַּא' מְבַרְךְ עַל הָאוּר בְּתוֹסְפָתָא הִגִּי לְהִיפּוֹ. וְע"ז סְמָכוֹ הָעוֹלָם.

זֶה אִין פְּדַאי לְהֵאֲמַר פִּינּוֹן דְּבַש"ע אִיפְסֵק לְהִדְיָא כְּב"ה יֵשׁ לָנוּ לִילְךְ אַחַר פְּסָקִי הַרְמַב"ם וְהַש"ע. אַף אֲנָכִי לְזַכּוֹת דְּנַתִּיו בְּכּוֹנֵה אַחֲרָת.

וּלִפ"ד מִהַךְ יְרוּשְׁלַמִי שְׁפִיר יֵשׁ לְהַמְלִיץ בְּעַד מְנַהֵג יִשְׂרָאֵל שְׁתוּרָה הִיא דְּבַאֲמַת לִפְמ"ש הַתוּס' שֵׁם (ד' מ"ב ע"א ד"ה הַסִּיבּוֹ) בְּכ"ד לֹא הִי יְכוֹל א' לְהוֹצִיא אֶת כּוֹלָם בְּלֹא הַסִּיבָה וּבְהַךְ דְּמוּגְמַר הַטְעַם מִשׁוּם שְׁנֵהֲנִים כּוֹלָם כְּאַחַד.

וְכֵן הוּא בִּירוּשְׁלַמִי בְּאַמַּת קוֹשְׁיָא זֶה הַקְּשָׁה ג"כ הַרְבֵּינוּ יוֹנָה לְעִנְיָן גַּר אֵלִיבָא דְּב"ה וְהָא בְּעֵי הַסִּיבָה וְתִירַץ ג"כ כְּתִירוּץ הַתוּס' פֶּאן וְז"ל וְיֵשׁ לְתַרְץ דְּהִכָּא מִתּוֹךְ שְׁמִיד שְׁמִבִּיאִין הַגַּר נִהְיִין כּוֹלָם מִיַּד מִהָאוּר דְּגַר לְאַחַד גַּר לְמַאָה לְפִיכָךְ הוּי כִּמוֹ הַסִּיבָה וְא' מְבַרְךְ לְכוֹלָם עכ"ל.

(וְאַף דְּלְכְּאוֹרְהָ קִשְׁיָא דִּידְיָה אֲדִידְיָה דְּלִפְמ"ש לְעִיל גַּבִּי מְוַגְמַר הִפִּי בִּירוּשְׁלַמִי דְּע"כ א' מְבַרְךְ מִשׁוּם שְׁלֹא יִהְנוּ בִּינִי וּבִינֵי בְּלֹא בְּרַכָּה א"כ לִפ"ז בְּנַר שִׁג"כ כּוֹלָם נִהְיִין כְּא' לֹא הִי צָרִיף לְב"ה לְוֹמַר הַטְעַם דְּבָרְנוֹב עִם הַדְּרַת מְלָךְ.

אף באמת ל"ד הנאה דנר להנאה דמוגמר דהא אנו נהנין כל השבוע מאור הנר ולא מברכין כמ"ש הרא"ש (בפ' א"ד סי' ג' דהך ברכה אינה אלא לזכר בעלמא ע"ש) והנה אמרינו בפסחים (ד' נ"ד) אין מברכין על האור אלא במ"ש הואיל ותחלת ברייתו הוא.

וכיון שרואה מברך מיז ר' יהודא אומר סודרן על הפוס ואר"י הלכה כר"י. עוד שם רבי מפזרן ר' חייא מכנסן וע' ברא"ש (פ' א"ד סי' ד') שפגרסתו הי' ר' יהודא מסדרן על הפוס ולא ר"י אומר מסדרן ולפענ"ד ע"כ פן עיקר הגי' מדמביא הגמרא שם רבי מפזרן ור' חייא מסדרן על הפוס משמע שאינו מדינא אלא מצד מנהגא ומר הכי נהיג ומר הכי נהיג.

לכך ע"כ הגרסא ר' יהודא מסדרן פ'י שפך הי' נוהג דאל"כ הי' ר' יוחנן פליג ארבי. נמצא מדינא יש לברך תיכף פשרואים את האור לזפרון שנברא האור במ"ש.

רק ר' יהודא התחיל לנהוג לסדרן על הפוס. וכן פשטא דלישנא דברייתא בפלוגתא דב"ש וב"ה היו יושבים בבהמ"ד ונהביאו לפנייהם אור בה"א כו' משמע שם מברכין תיכף כשפריאין כי כן הוא מדינא.

נמצא לפ"ז שפיר נהגו העולם דבשלמא אם היו נוהגים לברך תיכף פשרואים את האור כמו שהי' נוהג רבי יש בזה הסברא כמו במוגמר דכיון שנראה האור לכולם פאחד הוי כמו הסיבה.

משא"כ למנהגא דידן דאף שרואים תחלה הרבה אור אין מברכין עד שמבדילים על הפוס וכ' הרא"ש שם שע"כ נהגו להסתפל בצפרנים להראות שיכול ליהנות ממנו ולהפיר בין מטבע למטבע.

וא"כ לדין הא לא חל חיוב הברכה כ"א רק פשפל א' מנסה לעצמו ומסתפל בצפרנים ורואה שנהגים שפיר אז מברך א"כ הוי ממש כמו בנין שכ"א שותה לעצמו ולכך בעי הסיבה. ול"ד פלל למוגמר דהתם מברכין על ההנאה וההנאה פא לכולם פאחת לכך לא בעי הסיבה פסברת הירושלמי אף כ"ז הוא רק לסברת התוס' ורבינו יונה.

אבל לפי סברת הרא"ש שכ' שם (בא"ד סי' ג') על קושיות הר' יונה דדוקא בנין דחשיב בעי הסיבה משא"כ שארי דברים דלא חשיב לא בעי הסיבה פלל. א"כ גם לפי מנהגא דידן הי' א' יכול לברך.

אף שפיר יש להם לסמוך על התוס' ורבינו יונה ועוד שהירושלמי דצריף לומר הך טעמא במוגמר מסייע להו. פן נראה לי ליישב שפיר מנהג ישראל שתורה הוא: סימן נ מה שכתב בתוך מכתבו להגאון הגדול מוהר"א אבלי זצ"ל מו"ץ דק"ק ווילנא: ולאשר לא יכולתי לבא אל הקונדש בביאה ריקנית אמרתי אבא באיזה מילין דאורייתא לדון לפני כתר"ה ע"ג קרקע.

אשר חזיתי תמול בתשובת שאגת אריה (סי' ק"ג) דמביא ראיה שפותר לתקוע בר"ה אף שלא לצורך מצנה פלל מהא דמסקינן דהחושש בשיניו מגמע את החומץ ובוולע אפי' אחר טיבול משום הואיל.

וילבסוף מקשה למה לא יהא מותר אף בשאר יו"ט ודחיק לתרץ. ואחר כל תירוץיו לכאורה יקשה למה לא יהא מותר לתקוע ביו"ט שחל להיות ע"ש דמסקינו בסנפא (ד' נ"ג ע"ב) ובערכין (דף יוד ע"א) דתקעו פדי לבטל העם ממלאכת אנכל נפש.

ואיך שרו רבנו לתצי היום ע"כ דכולי יומא שרי. ואין לומר משום דהתם חכמים גופא התירו ולא התירו רק לתצי היום.

אבל בר"ה דמצנה שרי מדאורייתא לא יכלו חכמים לאסור שלא במקום מצנה. א"כ לפי סברא זו גם מהחושש בשינוי אין ראיה דבשלמא התם י"ל דאי אפשר שחכמים יעשו לכתחלה גזירה רק לתצי היום לכה שרו לעולם אף אחר טיבול ולא אסרו כלל.

וכן גבי טבילה לא אסרו כלל משום נראה כמתקן. אבל גבי תקיעת שופר דכבר אסרו בשבת י"ל שגם בר"ה שלא במקום מצנה אסרו.

וגם על ראיה ראשונה יש לי לידון דמנ"ל דשרי משום הואיל אף במקום שלא לצורך כלל דהא מתוס' פתובות (ז ד"ה מתוך) משמע דהואיל ומתוך חדא סברא הוא וא"כ פיון דמתוך לא שרינו לכתחלה אלא במקום צורך מצנה קצת גם משום הואיל כן.

וגם בדינא דספק תקע יש לדון דלכאורה קשיא דלפי מאי דאמרינו פתובות שם לר"פ מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך גבי יו"ט. וכן פסקו רוב הפוסקים לבר מהרמב"ם.

וכן מסיק הפר"ח או"ח (סי' תצ"ה) דבאמת אף בשאר מלאכות אמרינו מתוך א"כ קשה דהא רב אשי דהוא בתרא מסיק שבת (קל"ב ע"ב) דלקה מילה שלא בזמנה אינו דוחה יו"ט משום דהוי עשה ול"ת קשה למה לא יהא מותר משום מתוך.

וע"כ צ"ל דגם במצנה צריך להיות צורך היום קצת א"כ קשה תינח בנדאי שלא בזמנו הא בספק שלא בזמנו פיון דמדרבנן עכ"פ חייב כ' התוס' ד"ה מתוך דהוי שפיר צורך א"כ למה לא ידחה ספק מילה שלא בזמנה יו"ט משום מתוך.

ונראה לפענ"ד לתרץ בסברת התוס' שם ד"ה אלא מעתה דיוקא בדבר הרגיל אמרינו מתוך. א"כ י"ל גם לענין דיון בסברת הואיל ג"כ הו סברא.

דבשלמא לענין ספיקות דיון שמשפיקא לנו מהו התקיעות והשברים ע"כ שרינו אף לעשות שניהם דהא לעולם אנו בספק. אבל אם ספק שמע ספק לא שמע דהוי דבר שאינו רגיל אולי לא יהא שרי וסברא דידיה פיון דמדאורייתא חייב איך יוציא אותו משום ספק איסור דרבנן זה אינו מוכרח דהא עקרו בשבת חייב דאורייתא משום שמה יעביר.

א"כ גם בר"ה בשלמא בנדאי הא חזינו דהתורה חייבתו אבל בספק בפרט אי אמרינו רק מדרבנן [חומרא] י"ל שפיר דאסור ויש לי בזה הרהורי דברים הרבה אף מחמת נחיצת מוכ"ז באשר יספר קצתתי ואו"ש למר ולתורתו פסאו יהא נכון כאנת נפש כתר"ה ונפש הצעיר מתלמידיו הרוצה לשנות בצמא את דבריו.

יום ב' תבא צ"ג לפ"ק: דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מנולאזין. סימן נא שאלה בנידן סירוף הנעשה בפאבריק של א"י ואין שם יהודי להשגיח אם מותר לאכלו בפסח: תשובה מכתבו מן א"ח שבועות העבר הגיעני יום ד' העבר.

ואם פי עוד חזון עד עת מועד חג הפסח הבע"ל להנדקק לזה הענין אמנם אנכי עם רובי טרדומי אינני יכול לדחות הענין על זמנים אחרים שלא ישמקע הענין בענינים אחרים. והנני להשיבו בעזוהשי"ת הנה את אשר רצה כ"ת לעורר בענין זה איסורא מדינא דגמרא.

מהא דחמפ"ג בעינן עכ"פ. חותם אחד כמבואר בש"ע יו"ד (סי' קי"ח סעי' א') אין הנדון דומה לראיה שהרי שם פבר אסרו חכמים חמפ"ג של נכרי וא"כ פיון דחשוד להחליף אסור אם לא בחותם א'.

משא"כ פאן אטו יש איזה סירופ שאסרוהו חכמים שנתשוד להחליף. ואי משום פירווי חמץ הלא זה אינו מדינא דחמפ"ג אף לפי דעת התוס' ע"ז (דף ל"ט ע"א ד"ה אמר רב) הוא דוקא משום דתערובתן אסור מדינא בענין שאין בו ביטול מדינא פגון חילתית שחתכוהו בסכין של איסור דכולו אסור מדינא וכן מורי"ס משום שמערבין בו יין בענין שאין בו ביטול וכן פת האיסור מדינא וכן גבינה כמ"ש התוס' שם (דף ל"ט ע"ב ד"ה ימ"ח) דהטעם משום גילוי משא"כ בנ"ד הלא אף אם נתערבו איזה פרווין קודם הפסח ודאי פבר נתבטל בס' רק דחיישינן לאותן האומרין דחוזר ונייעור בפסח וזהו רק חומרא לדעת קצת פוסקים.

ומה שהביא ראיה מקושיות הפ"י הן קושיות הפ"י לא ברירא לי (וספר פ"י אין אתי) דהא דחמץ לא בטיל יבש ביבש הוא דוקא בתוך הפסח והש"ס מייירי קודם הפסח. ואי דס"ל דחוזר ונייעור זה דוקא היכא דהתערובות הוא יחד עדיין משא"כ היכא דפירש פבר ודאי דלא שייך לומר חוזר ונייעור: אמנם בזה ודאי שפיר קאמר דאחר שקבלנו עלינו ועל זרעינו דברי הרמ"א ז"ל בכל החומרות לענין שומן שנעשה בכלי חמץ וש"ד שנעשו שלא לשם פסח וכן לענין דבש שא לא מן הפנורת ובפרט בצוקר עצמו שנהגו עכשיו במדינתנו זו שלא לאכול בפסח הצוקר עצמו אם לא שנעשה לשם פסח א"כ במאי עדיף טפי הסירופ ע"ז לא ידענא שום מענה להתיר הסירופ יותר מן הצוקר עצמו.

ומה שכ' לחזק החשש של פירוויין בעת העשייה מהא דירושלמי (ריש פסחים ה' א') לענין אוצר של יין. וז"ל וחס לומר שאם בהמים כו' יעו"ש בהמפרש אדמיתי ראיה מהירושלמי ליתתי מהש"ס דידן פסחים (דף ח' ע"א) לענין מרתף של יין במסתפק דצריך בדיקה ופי' רש"י שם ד"ה במסתפק דהטעם משום שהשמש נכנס שם ופתו בידו.

אלא דבאמת אין הנדון דומה לראיה ששם חל עליו חיוב בדיקה שקבעו חז"ל בכ"מ שמכניסין בו חמץ משא"כ בנ"ד אם נבא לאסור משום זה הא ודאי דהוי עכ"פ ס"ס שמה לא נתערב ואם נתערב אולי נתבטל: וזהו ג"כ ודאי שפיר קאמר מעכ"ת דדברי רבינו יונה (שמביא הרא"ש בפ' ביצד מברכין בסי' ל"ה) שהדבש מהפך פל מה שנופל בתוכו הוא דוקא בדבש ממש ולא בדברים אחרים שנעשים כמו דבש וזהו א"צ לפני דאטו פיון דמראהו כדבש יש בו טבע דבש.

אף בזה י"ל דהוי שפיר סברא לומר דטעם י"ש בהסירופ הוי לפגם פידוע ודאי. וכן מצינו בגמ' ע"ז (דף ל' ע"א) וכפ' רש"י שם ד"ה אלונטית כברייתא וכמובא בש"ע יו"ד (סי' קכ"ג סעי' ד' בהגהה) דטעם יין בדבש מסרי סרי א"כ החשש דכלים של י"ש שפכת

מעכ"ת אינו חזק כ"כ: אבל כבר כתבתי דלפי החומרא שאנו נוהגין שלא לאכול צוקער עצמו שלא נעשה לשם פסח אף שהוא נקי ודאי מפל תערובות מאיזה סכרא נקל בסירופ יותר.

אמנם אף אם נתיר בצוקר אכ"ז גרע בסירופ משום דיש לחוש לפירורין וש"ד: אף לענין לעשות מזה משקה י"ש ודאי דיש להתיר אם יהיה איש אחד מיוחד שיראה שיעשה רק מזה הסירופ לבד ובכלים פשרים אין בו שום חששא דהא ממשקה מעד של חמץ עושים י"ש פסח.

ולמה גרע זאת: וכן ע"י סינון ותערובות מים קודם הפסח ודאי דיש להתיר אמנם לאכול בפסח ודאי ראוי ונכון לימנות עליו ולאסרו ולשמור תקנת הקדוש לנהוג בכל החומרות שהקמיר רבינו הרמ"א ז"ל וה' הטוב יצילנו משגיאות כנפשו ונפש ידידו: סימן נב שאלה מנידון קמח פסח שנתלחלח בשק במקום אחד: קבלתי מכתבם היום קודם תפלת שחרית.

והנני להשיבם חוות דעתי הקלושה ע"ד השאלה שאירע שם. שבעת שרקדו הקמח שמורה ראו שמן התקרה דלף טיפין של מטר על השק עד שנתלחלח השק היטב.

וכאשר ראו זאת לקחו סכין וחתכו את המקום הלח ולקחו הקמח משם. וציוו להמרקדו שתרקוד תיכף את השאר בנחת בלי שתכביד ידה על הנפה ולא עשתה פו רק הכבידה ידיה פשאר המרקדים.

ואח"כ נמצא על השק רחוק מן המקום שחתכו בצק ממש גם מן העת שנמצא זה עד ההרקדה נשתהה זמן מה עד שאפשר שיכול להיות שנתניבש ביני וביני. ע"כ תורף השאלה ורצו מעלת תורתם לחשוש בזה או לאסור לגמרי הקמח או עכ"פ למי שמתנהג לאכול שמורה.

ואכתוב מה שנלע"ד בזה: תשובה הנה ממה שלא נזכרה לרקד בלא הכבדה ע"כ חששא דידהו ממה שכ' הב"י (סי' תס"ו ס"ד) ירקד הקמח וכ' המ"א ומקום שנתלחלח יהיה כמו עיסה נשאר למעלה.

ומזה למדו שצריך לדקדק שלא תכביד ידיה בשעת הרקדה הנה הרואה יראה דנהו רק לכתחלה פדי להפריד האיסור אבל בדיעבד ודאי דאין בו חששא פניו שיהא ס' נגד המלוחלח ולא נתייבש עדיין דהוי לח בלח ובפרט שהרי בש"ע מייירי אם לא אחזו מקום המלוחלח ודי בהרקדה לחוד.

[ואפשר דמייירי עוד באופן שלא ידוע כלל אם יהיה ס' נגד המלוחלח יעניין בט"ז שהביא דברי המרדכי. והלבוש כ' להדיא פו] אבל בנ"ד שפבר אחזו מקום המלוחלח.

והרקדה בזה כבר הספיקו כל האחרונים פדעת הט"ז שאינו אלא חומרא בעלמא. ובדיעבד בלא הרקדה כלל שרי.

כ"ש בנ"ד שהרקידו באמת. ודאי דאין חשש כלל במה שהכבידה ידיה פניו ודאי איפא ס' נגד המקצת שיש להסתפק שמא נשאר עוד מהמלוחלח א"כ לזה אין לחשוש בשום אופן לכל הדעות שבעולם: אף במה שמצאו שנתניבש קצת סביב השק הנה לפי דבריהם

בגוף השאלה נ"ל שיש להסתפק שם שמה נתייבש אותו המקום גופא אחר שלקחו משם הקמח ותמהני עליהם.

הרי נדאי ראו שכל האחרונים פולם בפה אחד הספימו שבאיזה ספק שיהיה מותר אף בנתייבש ובאמת אף בלא ספק כלל הדין זה דנתייבש דמחמיר בש"ע פ"ב צ"ח ע"ז פ"ל גדולי האחרונים ז"ל שיהוא חומרא בלא טעם ואף שאיזה מהאחרונים נתנו טעם דכיון דנתייבש פ"ב מחשב פ"ב בלח לעגן חוזר ונייעור מ"מ הלא פ"ב שנתפרר כ"כ עד שיוצא מתוך נקבי הנפה הרי נחשב פ"ב קמח ממש.

וראיה לזה ממ"ש (בסי' תמ"ז ס"ד) לעגן פירורי לחם בין שהספימו פולם שאם סגנו במסנת מותר מהו טעמא וע"ש במ"א (ס"ק י"ג. וח"י ס"ק י"ז) שכתב פ"ב להדיא: ונאי מוסיף עוד להפליא על סברא זו לפמ"ש (בסי' תמ"ז ס"ד) ההכרעה דייבש בייבש אמרינו חוזר ונייעור ובלח בלח לא אמרינו.

וע"כ הסברא דהו דיןא חוזר ונייעור מותר נובע מהו דצמר גמלים שנתערב בצמר רחלים (בפ"ט דכלאים משנה א') וא"כ דוקא דומיא דהתם שאינו ניקר כ"א בפ"ע. משא"כ בייבש בייבש שכ"א ניקר בפ"ע אמרינו חוזר ונייעור וכ"כ הג"א להדיא (שם בס"ק כ"ב).

א"כ אף אם נימא דפרור אחר שנתייבש נחשב לייבש אף עכ"פ אחר שילושו אותו במים עם הקמח קודם הפסח נדאי שלא יקרא הפירור בפ"ע וא"כ נדאי דמי ממש להו דצמר גמלים.

דאף דכ"א הוי יבש פ"ב דטרפן יחד לא אמרינו חוזר ונייעור. וכן משמע קצת בתוס' בקמות (פ"ב א' ד"ה ר"י לטעמיה) בסוף דבריהם ובאמת הגאון בעל פר"ח (שם בסי' תס"ו) לא עלה על דעתו כלל הו סברא דכיון דנתייבש מקרי יבש לעגן חוזר ונייעור וקאמר דדעת הר"י מווינא דאף דלח בלח אמרינו חוזר ונייעור והשיג על פסקא דא.

והעלה להלכה דמותר ע"י ניהול ואפי' קודם פסח. וכן מסיק הגאון בעל פני יהושע הראשון בתשובותיו (סי' ט') שפ"ב הורה הלכה למעשה כמה פעמים שמוותר לנהל ולאפות קודם פסח בנתייבש.

והביא הגאון מ' זלמן מרגליות בש"ע שלו וכן אנו מורין פה להתיירא בכל שנה ע"י ריקוד עוד הפעם בנפה דקה ובנקל ומה שרצו להחמיר לאותן שנוהגין לאכול שמורה בכל הפסח.

גפלאתי שדבריהם אלו חששו מהו דתשובת מוהר"ם (שהביא הגאון בעל מ"א בס"ק ט') לעגן נשיכת עכבר הנה לא ידעתי איך הבינו סברת מוהר"ם מהו החילוק בין שני הלילות לכל הפסח אלא ע"כ דסברתו הוא דהא עכ"פ במצה של מצוה צריכה שימור משעה שבא עליה מים.

והכא הלא באו עליה מים בנשיכת העכברים ולא שמרו אז שלא יבא לידי חמוץ לכו לא היה בזה שימור לשם מצוה וכן הוא סברתו נדאי בלי ספק א"כ מהו החשש לכל הפסח

היא ודאי אף אותן שנוהגים ונוהרים לאכול שמורה בכל הפסח הוא לא מטעמא דכל המצות של כל הפסח בעי שמירה אלא החומרא הוא משום גשמים שמצויים בעת הקציר.

וא"כ בנ"ד מה יש להם לחשוש יותר מכל אדם. פיון דשרי מדינא משום שנתבטל.

עוד נ"ל לומר דמהר"ם לא הורה זאת אלא בגשיכת עכבר. אבל בנתלחלח השק לפנינו גם למצת מצנה שרי.

דבשלקמא בדינא דמהר"ם שנשכו עכברים שלא לפנינו ונמצא אח"כ א"כ הרי לא ראו הגשיכה ומשעה שבאו עליה מים לא עשו שמירה משא"כ בנתלחלח השק לפנינו ואחזו אותומיכף המלחלח הא שפיר עבדו שמירה לקמח הנשא.

שלא תחמיץ מהמתלחלח. ואדרבה קיימו בזה עיקר מצות שמירה לשם מצה.

והא לפי ס"ד דהש"ס פסחים (ד"מ ע"א) דאמר רבא מצנה ללתות דאי לא דבעי לתינה שימור למאי בעי אלמא דוקא עיקר השמירה הוא אם נעשה אינה דבר שיוכל לבא לידי חמיץ ונוהרו בו שלא יתחמיץ א"כ באופן שנתלחלח השק לפנינו ודאי דמותר זאת ליקח אף למצת מצנה.

ובאמת לא הזכירו האחרונים דינא דמהר"ם אלא בגשיכת עכבר לבד החיי אדם שכ' פן בכ"מ ולא נראה לי: רק בנ"ד פיון דנמצא עוד מקום שנתניבש בשק ואפשר זה היה שלא בפניהם מקודם שפיר יש לחשוש לחששות מוהר"ם לענין פזית מצה של מצנה.

אבל להחמיר לאותן הנוהגים לאכול שמורה בכל הפסח הא דבר שא"א להאמר כלל פנ"ל: עכ"פ בנ"ד אם ירקדו עוד הפעם בנפה דקה בלא הכבדה אין בו שום חשש בעולם פן נלפענ"ד וכזה אנו מורין פאן בפשיטות והיה זה שלום וברכה מאדה"ש ויחוגו בדיצה חג הבע"ל פנפשים ונפש ידים חפץ בהצלחתם: אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוגלאזין.

יום ו' עש"ק וי"פ שעה א' אחר חצי היום תקצ"ח לפ"ק סימן נג מה שכתב להרב הגאון מהר"י העשיל ז"ל אשפנזי האב"ד דק"ק לופלין: ולבסוף העלה בפלפולו בפסק הלכה מדוד הנחה לחודא בכרמלית: ידיד נבחר.

הנה עת בואי לביתי שלום אחרי נוחי מדרכי שמי עיני על דברי מע"ל הנחמדים וראיתי אשר ראשי ורובי דבריו בנוים על סוגיא דפ"ק דשבת (דף ג' ע"ב) ועל דברי המג"א ופ"מ לכן באתי מקדם לבאר סוגיא הנ"ל באשר העליתי לפענ"ד ונבא אח"כ ממילא לדברי מע"כ וזה החלי: אמר אבני פשיטא לי ידו של אדם אינו לא כר"ה ולא כרה"י כו' מהו שפעשה פרמלית מי קנסוה רבנו לאהדורי או לאו עיין רש"י ד"ה בעי אבני וזהו תוכן דבריו דכיון דלאו בטר גופא גרידא נעשה לה רשות אחרת מדרבנו דגזור רשות מדבריהם לשבת עכ"ל רש"י ז"ל ולכאורה קשיא קושיא גדולה מה איבעי ליה לאבני אם הוי בכרמלית הא בלא"ה אסור דהא חזינו במתניתין דעקירה לחודא וגם הנחה לחודא פטור אבל אסור וכאן הוי הנחה ברה"י.

וכן פסק הפ"מ בשמ"ח בט"ז דאסור זאת מדבריהם. ואין לומר שזה גופא איבעי ליה לאב"י לא הנה ליה להקדים פשיטא לי וגם לא הו"א ליה למימר מי הוי פכרמלית ותו דלקמן.

בעי למימר בגמרא דלא הוי פכרמלית וכך מסקינן ולא אסור רק מטעם קנסא. א"כ קשיא ממתני' דחזינו דהנחה לחודא אסור.

ואין לומר שכאן שרי מטעם דלא ליחי לידי חיוב חטאת הא חזינו לקמן דלית ליה הך סברא כדמקשה הגמרא מדקא משגי שמחשיכה מותר וא"כ קושיא חזקה מאוד מאי איבעי ליה כלל הא חזינו במתניתין דאסור אלא הנראה לפענ"ד ברור שזה פשיטא ליה שאין בו אסור משום הנחה לחודא דלא דמיא כלל למתניתין דהתם אתעבידא מלאכה בין שניהם שזה עשה עקירה מר"ה וזה עשה הנחה ברה"י או להיפך נמצא.

שבין שניהם הנה עקירה מר"ה והנחה ברה"י והיא מלאכה שלימה רק שהתורה פטרם משום דהוי שנים בעשותה אבל כאן שלא הנה כלל מלאכה שלימה דהא אף לכתחלה להוציא חפץ מרה"י לר"ה ולהחזירה לאותה רה"י לא אסור אלא מדרבנן דהא קלוטה לאו כמי שהנחה דמי.

ועקירת ידו לא הוי פעקירת חפץ ממקומו. וא"כ בכאן שפכר הושיט ידו לר"ה כדיעבד א"כ להחזירה הוי חצי מלאכה דרבנן.

ובין שניהם לא אתעביד מלאכה כלל דהא לא הוי רק עקירה ברה"י ולכסוף הנחה ברה"י א"כ נדאי שאין בו חשש אסור כלל אלא מיבעי ליה שאולי עשו חכמים את ידו פכרמלית משום קנסא שתהא אסור להכניסה.

(ולכאורה יש להביא ראיה מזה לדבריו דעקירה או הנחה מכרמלית אסור. דהא האיבעי' הוא רק אם עשו את ידו פכרמלית משמע שאם נדאי הוי פכרמלית נדאי אסור להכניס.

והא פכר אסיקו דעקירת ידו לא הוי פעקירת חפץ ממקומו וא"כ אף אם הוי פכרמלית אינו רק הכנסה מכרמלית לרה"י בלא עקירה אלא ע"כ דמכרמלית אף הנחה אסור. אף שזה יש לדחות דאולי שזהו גופא הקנס דליאסר אף הנחה מכרמלית ויתורץ בזה הגירסא מי קנסיה רבנן.

אף לפי דברי התוס' שמגיהים מי אסרוה מוכח לכאורה דלא פעבודת הגרשונ'י. ואין לומר פיון דחזינו דהנחה לחודא מכרמלית אסור א"כ חזינו דחצי מלאכה דרבנן אסור.

וא"כ נשאר קושיתתי הראשונה דלתסר מטעם הנחה מר"ה לרה"י. לא דמיא כלל דבכרמלית יש לומר שעשוה כמו ר"ה בכל דבריו וא"כ הוי כמו שעושה הנחה מר"ה לרה"י) די"ל דהכי פירושא שעשוה לידו פכרמלית וא"כ הוי החפץ כמו שנח בפכרמלית ואח"כ פשמיכניס ידו עם החפץ הוי כמוציא מכרמלית לרה"י.

ואח"כ מביא הגמרא ב' ברייתות שבא' שרי ואידך אוסר וע"כ פליגי בהכי. ומתריץ דכ"ע הוי פכרמלית ושם מירי שהוציא למעלה מי' לכה שרי ואבע"א דכ"ע לאו פכרמלית דמי ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה.

ומשחשקה אינו אסור רק מטעם קנס אבל מצד הדין מותר להחזירה עיניו רש"י ז"ל ופריף תפשוט כו' ואבע"א לא תפשוט ולא קשיא פאן בשוגג פאן במזיד בשוגג לא קנסוהו רבנן במזיד קנסוהו ועיניו רש"י ז"ל בשוגג כו' ודבר ביבי לא תפשוט לא לאיסור ולא להיתר דהאי דלא קנסוהו בשוגג לאו משום דדלמא שדי להו אלא משום דלא עביד איסורא במזיד והחזרת ידו אינו אפילו שבות אי לאו משום קנסא והכא לא קנסוהו אבל דר"ת הפת הוא שבות כו' עכ"ל רש"י ז"ל הרי הוא להקניא פדברי הנ"ל אשר החזרת יד אינו אפילו שבות.

ואף במזיד כ' רש"י ז"ל דלא הוי אלא קנס דלא כהפ"מ שכ' דהוי איסור החזרת ידו לחצר שעומד דהוי רק הנחה לחודא. ואתפלא גבר אשר כל סתרי אורייתא נגלו ליה ונעלמו ממנו דברי רש"י ז"ל.

ופניתי על כל צד ולא מצאתי לתרץ דבריו הקדושים רק אם אומר שהוא כ' זאת עפ"י דברי התוס' אף הדרא קושיותי הראשונה. פי הכרחתי זאת מגמרא פמבואר לעיל ואבע"א אידי ואידי בשוגג והכא בקנסו שוגג אטו מזיד כו' ואבע"א לעולם לא קנסו [פי' שוגג אטו מזיד ואידי ואידי בשוגג] פאן לאותו חצר פאן לחצר אחרת פדבעי מיניה רבא מר"נ כו' ומאי שנא כו' התם לא אתעבידא מחשבתו הכא אתעבידא מחשבתו וע"כ צ"ל לפירוש רש"י ז"ל דבאמת אף לחצר אחרת אין איסור כלל פינו דהוי עקירה מרה"י וגם הנחה ברה"י.

ואף לכתחלה אינו אסור רק מדרבנן וכאן פשהושיט בשוגג א"כ החזרה לא הוי רק חצי מלאכה דרבנן וש"י מן הדין אף לכתחלה. רק מצד קנס קנסוהו פינו שפונותו הנה להוציא לרה"ה.

והשגיאה הנה שלא ידע שהוא שבת א"כ אם נתיר לו לחצר אחרת אם יושיט פעם אחרת חיישינן שמא ישליף בר"ה ונקא. ואז יהיה איסור דאורייתא בתחלת שוגג וסופו מזיד פדלקמן לכה קנסו אותו שלא יחזיר רק לאותו חצר ומקשים התוס' הא לחצר אחרת הוי מושיט מרה"י לרה"י דר"ה ונהי איסור דאורייתא.

א"כ מאי מקשה הגמ' ומאי שנא [אם פי באמת יש לתרץ שפאן ע"כ מייירי למטה מעשרה. דלמעלה מי' הא אסיקנא לעיל דשפיר שרי ואם פי לא מוכרח הוא.

אף עכ"פ יכולין אנו לאוקמא אף למטה מי' ורש"י ז"ל דמושיט למטה מיד פטור וא"כ מקשה הגמ' שפיר אלמטה מי' מאי שנא] ומתוצים התוס' דכאן איירי בזה נגד זה וא"כ לא הוי איסור דאורייתא ומאי שמקשה הפ"מ הא עכ"פ אסור מדרבנן לא ידעתי היכן מצינו דאסור מטעם גזירה אטו מושיט דהא דמצינו דאסור מושיט מרה"י לרה"י ורשות הרבים באמצע היינו גזירה אטו עקירה ונהא ראיה דאף זורק אסור דאף דקלוטה לאו פמי שהונחה דמי אפ"ה מדרבנן אסרוה דנראה אח"כ פמושיט מרה"ה לרה"י אחר אבל פאן היכא שהושיט פבר בשוגג לרה"ה אז לא הוי רק חצי מלאכה דרבנן פנ"ל ומותר אף לכתחלה להכניס לחצר אחרת פנ"ל.

ותרוץ הב' של התוס' הוא דלא איירי בר"ה באמצע. וצריף להבין פי' דבריהם שהמג"א מפירש דמפסיק פרמלית והיינו טעמא דמצד הדין מותר אף לחצר אחרת.

ואף דשייף למגזר אטו מושיט מרה"י לרה"י דרף ר"ה היינו דוקא דלכתחלה אסור להושיט מרה"י לרה"י דרף פרמלית אבל בדיעבד שפבר הכניס ועשה חצי מלאכה בשוגג. חצי השניה מותר אף לכתחלה.

אבל אם איירי בר"ה א"כ הוי דאורייתא ובדאורייתא לא שייף לפלוגי בין לכתחלה לדיעבד והוי איסור דאורייתא תחלתו שוגג וסופו מזיד דנדאי אסור. אבל באיסור דרבנן לא אסור רק להתחיל לכתחלה להושיט מרה"י לרה"י דרף פרמלית בדיוטא אחת אבל אם הושיט פבר ועשה חצי המלאכה.

בשוגג מותר לגמרה אף לכתחלה. רק דקנסויה לחצר אחרת אולי ינדמן פעם אחרת וישליף לכרמלית גופא ויהיה איסור דרבנן.

ואם פי יהיה רק איסור דרבנן מ"מ אין מדמין גזירות זו לזו כמש"כ המג"א ואם תאמר הא אף אם ישליף לא יהיה רק חצי מלאכה דרבנן בדיעבד לא דמאי פלל דהתם אם ניח בפרמלית ותעבד בין שני הפעמים מלאכה דרבנן עקירה מרה"י והנחה בפרמלית וחקמים עשו פרמלית נגד רה"י כר"ה וא"כ אתעביד בין שניהם איסור דרבנן אבל מרה"י לרה"י דרף פרמלית לא הוי רק עקירה מרה"י והנחה ברה"י.

ולא אתעביד בין שני הפעמים מלאכה גמורה אף דרבנן. דהא דאסרו לכתחלה מרה"י לרה"י דרף פרמלית היינו האיסור משום הפרמלית המפסיק.

וכאן הואיל והושיט פבר להפרמלית נתבטל פבר האיסור והוי דיעבד והנחה לרה"י האחר הא אינו איסור פלל אבל בעוקר מרה"י לפרמלית הא הוי עיקר האיסור העקירה וההנחה. א"כ אף אם פבר עשה העקירה אפ"ה אסור לעשות ההנחה.

ולפ"ז מוכרח דלא כהעה"ג דהא חזינו אם יעשה ההנחה לחודא בכרמלית יהא אסור אף שלא מוכרח מזה רק אם הוא בעצמו עשה העקירה בשוגג. אבל אם אחר עשה עקירה אפטר לומר דמותר: ידיד ה' ונפשי.

את כל הג"ל הארכתי בדברים אף שהוא לא דרפי מאז פאשר רואה מע"כ רק הואיל ויגעתי עצמי על שיטת הסוגיא זו עד שעלה זאת לפענ"ד ואין אני אומר קבלו דעתי כו' רק לפי דעתי פה הוא ואם יש את ידידי באמת פשטא אחרת בסוגיא זו יודיעני נא.

לא לחזק דבריו הראשונים פי הוא דרף הגדולים הרב פרי מגדים. אבל פבר חנויתי דעתי אשר דבריו אין להולמם והשתא נבא על העיון בדברי מעכ"ה תחלת קושיותו לפי דבריו האיו מתירים בכרמלית הא מכניס מפרמלית לרה"י.

לא ידעתי דבריו דהא לפי שיטתו אף לאותו חצר אסור. פה.

א"כ שפיר צריך לחלק משום דאתעבידא מחשבתו. וע"כ דהתירו משום שלא יפול מידו א"כ מאי אתקין אם יכניס לאותו חצר הא אף לאותו חצר אסור מטעם הג"ל.

כדאיתא בפ"מ להדיא: (הקונטרס הזה חסר בסופו וחבל על דאבדין): סימן נד שאלה עקירה או הנחה לחוד בשבת אם אסור אפי' בכרמלית דהיא גופא דרבנן בעלמא: תשובה הנה הגאון בעל עבודת הגרשוני העלה בפשיטות רק דבריו צריך עיון גדול פי פשטא

בכמה סוגיות הוא לאיסורא ויותר דברי רש"י ו"ל בשבת (נף ד' ע"ב) שכ' דעקירה לחוד אסירא רק מדרבנן.

ולכאורה מוכח משם דבכרמלית אסור דאבני קא מיבעיא ליה אי שונו' פכרמלית משמע דאי נדאי עשויה פכרמלית אסור אע"ג דלא עביד אלא הנחה לחודא דהא עקירת ידו לאו כעקירת חפץ ממקומו דמי אלא ע"כ דבנדאי פכרמלית הנחה לחודא ג"כ אסור [רק דגיש לדחות דאולי הוי שם כעקירת הרשות גופא דאז הוי עקירה והנחה ואפשר דהוי איסור דאורייתא דכיון דעשה לידו פכרמלית א"כ הוי ידו רשות בפ"ע א"כ א"כ א"כ פ' פשמכניס ידו הוי כעוקר רשות פכרמלית מר"ה לרה"י אף לכאורה משמע דלא יתנה רק איסור דרבנן דלא ניתא לומר דפלוגתא רחוקה יתא בין ב' הפרייתות שנה אוסר מדאורייתא וזה מתיר לגמרי אלא ע"כ דאף האוסר אינו אוסר רק מדרבנן] וצריך להבין איה הוא האיסור שאסרו.

ואפשר לומר שהאיסור הוא שאח"כ פשמכניס ידו הוי כעוקר החפץ מהפכרמלית לרה"י ויהי' איה שיהיה היינו כשעוקר ידו ממקומה בטלה תיקוף תורת רשות וא"כ הוי רק פמוציא חפץ מפכרמלית לרה"י אף כל זה אינו שנה לי בסוגיא זאת הפשוטה וצריך להבין אותה לעומקא מאי שנייה למבעי כלל איבעיא דאבני אי עבדו רבנן איסור חדש שלא הוזכר כלל בשום מקום וראיתי להגאון בעל פ"י אשר הרגיש בזה ותיירץ דנסק גדול אשר כל הרואה יראה ויבין גודל הדחק.

אבל לא ידענא מי הכריחו לכך מתוך קושיותו לומר שאבני קאי אף מר"ה לרה"י וקלא בדברי אבני לא נזכר רק הושיט ידו מלאה פירות לר"ה ולא לרה"י ואדרבא מוכרח שאבני לא קאי רק אר"ה מדלא קאמר סתמא הוציא ידו לרשות אחרת והוי קאי אר"ה ורה"י אלא ע"כ דלר"ה נוקא קאמר.

ועל קושיותו למה נחדש איסור סתמא הנראה לומר שאבני קא מיבעי ליה הא דאמרין לעיל דהנחה דעני לחודא דאסור איני יודע מאיזה טעם אי משום דאתעבידא מלאכה בינייהו או משום דעביד הנחה אף היכא דלא אתעביד מלאכה בינייהו ואין לומר דסתמא אסרו הנחה לחודא אף דלא הוי עקירה כלל אין סברא כלל כמו שדקדקתי בפלפולי בדבריו הנעמיים רק דאיבעי' להו אולי עשויה לידו פכרמלית ולכך אסור וזה ניתא אצל העני אבל בבעה"ב שקאי בפנים הוא מחמת דביתא אפשר כמאן דמליא דמי.

והא דלא חייב חטאת הוא כיון דהשני הנה ג"כ בזה המלאכה והוי שנים בעשותה אבל באמת היכא דהושיט מרה"י לר"ה הוי ידיו רשות אחרת ואסור מדרבנן משום דהוי רשות אחרת בפ"ע וא"כ שפיר קא מיבעיא ליה לאבני אי שונוה פכרמלית או לאו.

וא"כ השתא דאסיקנא דאיבעי' ליה לאבני אי שונוה פכרמלית א"כ יש להוכיח דהנחה לחודא מפכרמלית אסור ודו"ק: את כל הנ"ל העליתי בעזהש"י לכאורה דאסור הנחה לחודא דלא כעבודת הגרשוני אבל באמת מי אנכי שאבא אחרי המלך הגאון הנ"ל לחלוק עליו אשר קטנו עבה ממתני אף צריך להתאבק בעפר רגליהם ולשתות בצמא את דבריהם: סימן זה שאלה קרקע של אלמנה ויתומים שהנה סמוך לחצר ביהכ"נ מחזיק רחבו כמה אמות יותר משש עשרה אמה שהנה שנייה לראובן.

ובצד הקרקע יש באר של שמעון שנדב לרבים לשאוב מים מן הבאר שלו ויהיה לו למצוה עולמית ויכולים לבוא להבאר הנ"ל מן דרך המלך ועוד שארי דרכים קטנים מצדידי אשר משם יכולים ג"כ לבוא להבאר הנ"ל ויש עדים שמחמשים שנה ולמעלה היה הקרקע פנויה והלכו רבים עליה להבאר הנ"ל לשאוב מים וגם נסעו עליה והיה להם לדרך הרבים.

והיא פנויה כמו כן משך רב. ובבוא הקרקע הנ"ל ליד לוי יש כמה פתי עדים אשר זרע את הקרקע והיה ליה לגינה ואכל לוי את פריה הרבה שנים וכת א' מכחיש אותם ואומרים שגם בפני לוי היא פנויה כמו כן והיה הילוף לרבים להבאר הנ"ל ובבוא הקרקע הנ"ל ליד יעקב גדר וזרע ועשה גינה ואכל פריה שנים הרבה כאשר העידו ע"ז כמה פתי עדים ואחרי מות יעקב חזר הקרקע הנ"ל להיות מופנה כמה וכמה שנים וזרכו רבים עליה כמקדם לילוף להבאר הנ"ל.

ונה שתי שנים אשר האלמנה והיתומים חזרו וגדרו וזרעו ואכלו פריה והשאירו מקום פנוי ערך אמה וחצי לילוף להבאר הנ"ל. ובשנה ג' התעוררו עליהם רבים בטענת מצר שהחזיקו בו רבים זה שני פעמים.

ומבואר בש"ס ופוסקים מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וטוענים שהקרקע הנ"ל הוא להם לדרך לילוף להבאר הנ"ל לשאוב מים: והנה יש מהלומדים אשר סמכו את דבריהם מדברי תשובת הרשב"א (סי' אלה קנ"ב) ומביאו הב"י בס"י שע"ז דרבים קנו בהילוף.

ויש אשר אומרים דאף דלא קנו בהילוף היינו הילוף סתמא אבל הילוף של תשמיש כמו בנ"ד שהלכו רבים דרך הקרקע לשאוב מים מן הבאר נקנה בהילוף. ויש מהם אשר אומרים דאף דהילוף לא קנה כלל טענינו אנו לרבים שמסתמא החזיקו כד"ת בכל תנאיה וברשות.

והנחלט הדבר אצלם דרבים קנו הקרקע בהילוף וי"א שהיא ספיקא דדינא: ע"כ לשון השאלה בקונצ'ר ואריכת הדברים יובן מתוך התשו' תשובה בע"ה אתחיל לדון על דבריו על ראשון ראשון.

פסקא א' כתב שלא מצינו חולק על הרשב"ם דבעינו מעשה אדון עמו לבד מהרשב"א ז"ל אשר מפורש בכל התשובה בפירוש דהילוף מהני כמו שאבאר לקמן על מקומו הנה ע"כ הרמב"ם וגם הב"י בש"ע ע"כ ס"ל דהילוף מהני אצל רבים דפסק (בסי' קס"ב סעי' ב') דמבואות המפולשות מעיר לעיר אסור לסתום.

ואמרינו עליה בגמ' ב"ב (דף י"ב ע"א) דהטעם משום מיצר שהחזיקו בו רבים ואין לומר דהתם הוי כמו שבייל של פרמים א"כ גם בנ"ד הוי כמו שבייל של פרמים. פינו שזהו דרך הרבים.

ועוד פסק הרמב"ם (בפרק י"ג מה' נזקי ממון דין כ"ד) והש"ע (סי' תי"ז סעי' ב') שאם פנס הפתלים לתוף שלו אינו יכול להחזירם למקומם ואמרינו עליה ג"כ הטעם בגמ' ב"ב (דף ס' ע"ב) משום מיצר שהחזיקו בו וא"ל דהוי כשבייל כו' כמו שכ' הגאון רא"א חדא דא"כ גם בנ"ד הוי כשבייל כנ"ל.

ועוד דהא הרשב"א השיב סתם דהילוף קונה בריבם (ואין לומר שהשאלה לא הנה רק בכמה. חזקא דלא מצינו שום תשובה ע"ז ברשב"א.

ותו דאי בריבם הוי התנקה כמו אצל יחיד א"כ מה היתה השאלה ע"כ צ"ל דבריבם הוי תנקה פחות מג' שנים דאל"כ מאי קא מביא ראיה מר"י דקאמר מיצר שהתחזיקו בו רבים שאם הנה התנקה פתקונה בג' שנים פשיטא מאי אתא ר"י לאשמועינן אלא ע"כ דלר"א דסגי בהילוף אתא לאשמועינן דאף שלא התחזיקו במעשה קנו וילרבנן אתא לאשמועינן אף אם לא הנה ג' שנים) ומביא ראיה מר"י ע"כ דלא מדמי ליה לשביל של פרמים דאל"כ אין ראיה לסתם תנקה רבים אלא ע"כ דס"ל להרשב"א דזה לא הוי פשביל של פרמים דחזי אף לדברים אחרים.

וכן משמע בש"ע סי' תי"ז דחזי אף לכתף. ואפ"ה פסקינן דקונים בהילוף לחודי' וא"כ קשיא הא פסק הרמב"ם וכן הש"ע (סי' קצ"ב סעי' ז') דהילוף לא קנה.

ע"כ צ"ל דיש חילוק בין רבים ליחיד דביחיד פסקינן פתכמים דר"א. ובריבם מודים תכמים לר"א דהילוף קנה.

והא דקאמר מעכ"ת ואין חילוק בין רבים ליחיד אין להולמו חזקא פנין דהתנקות שנים א"כ למה אומר ר"י מיצר שהתחזיקו בו רבים אסור לקלקלו מאי איריא של רבים אפי' של יחיד נמי ותו מאי אתא לאשמועינן דתנקה מהני כמה משניות יש ע"ז אלא ע"כ דאתא לאשמועינן דבריבם עדיפא תנקה וילכו הביא הרשב"א הראיה מר"י להשואל פנ"ל.

ועוד דיש תוס' מפני' (דף כ"ו ע"ב ד"ה עד דא"ל) דמשמע ממתני' דע"כ צריכים לחלק בין תנקה רבים ליחיד ע"ש. ומש"כ ראיה דאין חילוק בין רבים ליחיד מדקאמר ר"א לטעמיה אין לו פירוש כלל.

דהא הראיה הוא מפ"כ כש"כ שר"א סובר שאף ביחיד מהני הילוף א"כ כ"ש בריבם ובזה אתיא שפיר הסוגיא שם דקאמר וילרבה בר"ה טעמא מאי ומסיק דטעמא משום דר"י מיצר שהתחזיקו בו ופרי' לר"א במאי קני דקשה ליה דאי במעשה א"כ אין סברא שרבנן יפלגו עליו.

ואי בלא מעשה א"כ במאי קני ומתרץ שקני בהילוף ורבנן פליגי עליה אף בריבם מדקאמר רב אין הלכה כר"א א"כ לגבי תנקה דביחיד פסקינן הלכתא כרבנן לגבי דר"א כמו שפסקינן בכל הש"ס אבל בריבם פנין דחזינן דר' יוחנן גופא ס"ל גבי פונס לתוף שלו דמהני הילוף ע"כ ס"ל כמ"ש לעיל דרבנן מודים לר"א בריבם דמהני הילוף.

וכן רבב"ח משמיה דר"י גבי מבואות אף דחזינן דרבה בר רב הונא משמיה דרב סבר דפליגי בריבם. רב ור' יוחנן הלכה כר"י כמו בכ"מ.

ומה שכתב דכיון דתכמים סברי משום חביבותא דאברהם א"כ אין ראיה דהילוף קני אין זה דחזי כלל דר"א מביא ראיה דאף ביחיד מהני הילוף ע"ז קאמרי תכמים דעל יחיד אין ראיה.

ובאמת לרב אף בריבם לא קני ולר' יוחנן בריבם מהני. וכן משמע מדלא קאמר (בד' ס' ע"ב) ר"י ס"ל כר"י ואלקבא דר"א.

ואי הווי גרסינו בגמ' אמר רב יהודה לחנניא. הנה מציינו למימר דאף רב יהודה הכי ס"ל דברבים אף רבנן מודים ונה אתא לאשמעינן.

וכן בכל הגנוסות דהרי"ף וקרא"ש הוא רק רב יהודה לבד ולא משמיה דרב. וקרא"ש אפ"ש שהיה לו הגירסא אמר ר"י אמר רב א"כ ע"כ צריף לפרש שעשה מעשה דהא לא פסק כר"א אף קשה לכאורה מה חידוש רב יהודה.

ואפ"ש לומר דאסור לקלקל אף שהחזיקו בלא טענה פלל משום דאנו טענינו להו וכן כתב הגאון רא"א שהרשב"ם היה לו הגירסא אר"י א"ר אף אף לפי גירסתו מציינו לומר דר' יוחנן ס"ל דרבנן מודים לר"א ברבים.

והלכתא פנותיה דר' יוחנן. א"כ אסיקנא דדעת הר"מ וש"ע דהילוף קנה: פסקא ב' במה שכ' דאם היה הקרקע של בעל הבאר והיה נותן להם במתנה ההילוף היה מודה להם והו דבר פשוט: פסקא ג' מה שמדחה ראיתם מהרשב"א ואומר שהשאלה הייתה בזמן כמה? היא חזקה.

וסוף עצמו על מה שכתוב שם ברשב"א ששאל השואל בכמה האמת אתם. חדא דלא נזכר ולא נפקד שום תשובה על הזמן בכמה? הא [ותיבת בכמ"ה שכתב שם או שהיא ט"ס וצריף להיות במ"ה או שר"ל בכמות הענין] ועוד הכי נעלם מהם ב' הגמרות (דף י"ב ע"א ודף ס' ע"ב) דמשמע שבשעה חדא הוי חזקה [כמו שבארנו לעיל] אלא שהיה מסופק השואל בהרשב"א אם מהני הילוף שאולי אלו הב' גמרות הוי דומיא דשביל של פרמים או דלא בעינן הילוף.

והשיב דהילוף מהני ופחות מהילוף לא מהני. וכן משמע שבכל ראיה שמביא מסיק דהילוף מהני: פסקא ד' ומה שכ' דהא אף לר"א דס"ל הילוף קונה היכא שמתפונן לקנות.

אבל היכא דלא מתפונן לקנות לא קני איני מבין שיחתו. דהא הוא עצמו כותב לקמן וכן הוא האמת דכאן בגמ' איירינן אם הוי חזקה וטוענין אנו לרבים דמסתמא קנו וא"כ לר"א דאם הלכו טענינו להם א"כ גם בנ"ד צריכין אנו לטעון להם שמסתמא קנו הקרקע: פסקא ה' מש"כ שהיורשים אכלו ב' שנים זה כמי שאינו.

ומש"כ ואם מורישם היה קיים היה מברר שלקח את הקרקע מזט"ה לא ידעתי מה קאמר דהא לו? הא שלא החזיקו רבים פלל אצל מורישם פיון שעטה החזיקו אצל האלמנה והיורשים ג' שנים הוי מיצר שהחזיקו בו רבים.

ומה שקאמר שהאלמנה טוענת שלא הקפידה על הילוכם מה בכך? הלא בכל חזקה שיש עליה ערעור מסתמא טוען המערער שלא הקפיד על מה שתבירו אכל ג"ש. ואפ"ה הוי חזקה: ומה שכ' אם היה לשמעון בעל הבאר גם הקרקע היה קנוי להם.

עם פי אינו נוגע עתה לנ"ד עכ"ז אין אני מבין דבריו פלל דבשלמא אם א' מכר לשני עשר קרקעות פיון שעשה חזקה בא' מהן קנה את פולן. אבל חזקה שיש עליו ערעור היתכן שאם טוען א' על י' שדות שהם שלו והשני מערער וקאו עדים שאכל מאחת מהן שני חזקה הנה הדין שפולם הם שלו.

אין לה טעות גדול מזה פנין שע"י התקנה באין אנו להחזיק לשלו א"כ רק על כ"א שמתחזק אמרינו שזו היא שלו: ומה שהביא ראיה מהרשב"א פ"ב דחיתת הכל שהכל להקפד: ומה שכ' לענין מחילה הנראה לי פנומיה דמחמת התקנה אמרינו ודאי מחל אבל בלא תקנה אין לומר פן: ומ"ש דאין הילוף תקנה דא"כ לא שבקת חיי לכל חיי בענינים אשר תצרותיהם עפ"י רוב מןלשים.

באמת אם הלכו רבים ג' שנים וטענו שלקחם הוא באמת הוי תקנה ובשבילי שדות בב"ק (דף פ"א) היינו רק עד רביעה ב' וא"כ ליפא תקנה: א"כ לפי מאי דאסיקנא לפענ"ד סוברים כל הפוסקים דהילוף מהני אצל רבים וא"כ אין אנו צריכים לענין בענין העדות דמה לי אם אכל לוי את הפירות אי לא פנין שרבים התחזקו אותו עתה אצל האלמנה והיורשים: אף דבר א' עדיין צריך לענין דהא כ' ההגהת אשר"י בשם מהרי"ח סוף פ"ק חזקת הבתים דאין להם לרבים תקנה יותר מי"ו אמה וכן משמע בגמ' פ"ק לא יתפור (דף כ"ו ע"ב) ותמהני שלא הביאה שום פוסק.

ואפשר שהא דקאמר התם רב לשות משום דס"ל כר"ל לענין כונס לתוף שלו: גם מה שכ' הגאון רא"א שלהרשב"א או להרשב"ם צריכים לומר דמבואות הוי כשביל של פרמים. והא דכונס לתוף שלו פליגי ר"י ור"ל עליה דרב איני מבין דבריו דהא גם במבואות הוא ר' יוחנן א"כ פנין דתנין בכונס לתוף שלו דפליג א"כ גם שם פליג אבל להרשב"א ע"כ דלא הוי הני תרתי כשביל של פרמים.

דהא השואל בהרשב"א שאל סתם בתקנה של רבים והשיבו מהנה גמרות דהילוף קנה. ואי הוי כשביל של פרמים אין ראיה משם כלל וגם אליבא דהרשב"ם איני יודע למה הוצרך לומר זאת דהא אף אליבא דהרשב"ם אפשר להיות דר"י דמבואות ור"י דכונס לתוף כו' פליג על רב לכן הנראה לפע"ד כמש"כ דלכ"ע פליגי הנה אדרב וס"ל דברבים אף חכמים מודים לר"א דהילוף קנה כמש"כ לעיל: אף זאת נראה לי דלא מהני חזקת רבים רק עד י"ו אמה ולא יותר וכן פסקו הג"א בשם מהרי"ח סוף פ' חזקת הבתים פנ"ל: סימן נו ע"ד השאילה בדיני ממונות ע"ד טו"ת שבין ר' יחיאל מיכל לבין ר' בער מקהלתם שר' יחיאל מיכל הראה לפני ב"ד הקנן שהוא החליף עם ר' בער הבתים שלקחם כאשר מבואר בהקנן אשר אנו שולחים אל כת"ר והנה טען ר' מיכל הנ"ל איך שהברירה היתה לו לבדו כאשר מבואר בהקנן וכאשר העידו עידי הקנן לפנינו וקיבל בשעת פתיבת הקנן עשרים ר"כ ולערך אחר ד' שבועות קיבל עוד ט"ו ר"כ ונתן ונעקסיל על כל סף הנ"ל ואח"כ קיבל עוד א' ר"כ.

ובחמשה עשר באב (אשר לפי כתב הקנן הנה אז הזמן אשר יושלם התנאי אם לא יחזור ר' מיכל עד יום הנ"ל שלא יוכל לחזור עוד) התרה ר' מיכל את ר' בער הנ"ל שיקניים החילוף הנ"ל ויסלק לו את המעות המגיע לו עד תשלום הסף מדמי החילוף.

והשיב ר' בער הנ"ל שאינו רוצה בהחילוף הנ"ל כ"ז טען ר' מיכל הנ"ל לפנינו ב"ד ור' בער הנ"ל טען לפנינו שבפירוש התנועה שגם לו נתונה הברירה באם שלא ירצה להחליף בתוף זמן הנ"ל אזי יחזור לו המעות וגם טען איך שביום המקרת לאחר פתיבת הקנן אמר בפירוש לר' מיכל הנ"ל שאינו רוצה בהחילוף וטען ר' מיכל אם לא הנה רצונך

בהחילוף לא הִיָּה לָהּ לִיתֵן לִי עוֹד ט"ו ר"כ וְהַשִּׁיב ר' בָּעַר הַגָּ"ל שְׁנַתָּן לוֹ פְּדֵי שְׁיִתָּן לוֹ הוֹנֵקְסִיל גַּם עַל הָעֶשְׂרִים ר"כ הַקּוֹדֵם.

וּמָה שְׁמִבְּנֵי אֲרָר בְּהַקְנֵן שְׁנַתָּן לוֹ וּוְעַקְסִיל בְּשַׁעַת פְּתִיבַת הַקְנֵן עַל הָעֶשְׂרִים ר"כ הִיָּנּוּ לְפִי שְׁהוֹנֵקְסִיל הָרֵאשׁוֹן לֹא הִיָּה פְּכִי זֶאקֵאן הַקִּיר"ה עוֹד טָעַן ר' בָּעַר שְׁבִשְׁעַת הַחִילּוֹף הִיָּה רֶפֶת בְּקָר וְכַעַת אֵיבֵד וְשָׁרַף אֶת הָרֶפֶת הַגָּ"ל.

וְהַשִּׁיב ר' מִיכָל שְׁעֵשָׂה פֶּן מִשׁוּם שְׁלֹא נָתַן לוֹ מְעוֹת וְלֹא הִיָּה לוֹ בְּמָה לְקִנּוֹת עֲצִים וּבִלֵּא"ה הִיָּה הוֹלָה לְאֵיבִיד וְגַם גָּנְבוּ עֲצִים מִהַבְּנֵן וּלְכָה שְׁרָפוּ. כ"ז טָעַן בְּפִנְיָנו הַח"מ וְגַם לְפָנֵי ר' מִשָּׁה ב"ר אֵלִי וְכַעַת אֵינּוּ בְּבִיתוֹ פִּי נִסַּע לוֹוִילְנָא וְלִרְאָה בַּעַה"ח.

זֶהוּ הַשְּׂאֵלָה אוֹת בָּאוֹת: וְהֵן אֲנָכִי מִדְּרָכֵי לְמִנּוּעַ עֲצָמֵי מְלֵהֲשִׁיב בַּד"מ בְּכַתֵּב בְּאֲשֶׁר הַפֶּל תְּלוּי לְפִי דְבָרֵי הַטּוֹעֲנִים בְּדִיּוֹק דְּבָרֵיהֶם. וְגַם יֵשׁ אֲשֶׁר צָרִיף לְשִׂאוֹל עוֹד הַבַּע"ד.

אֲמָנָם מָה אֶעֱשֶׂה אֲשֶׁר שָׁמוּ פְּנִיָּהֶם עָלַי לְבַל לְחַתּוּף הַדִּין שְׁמָה עַד אֲשֶׁר אֲחַנּוּה דַּעֲתֵי אֲמָנָם הַעֲת לֹא נִתְּנִי עַד עֲתָה מִכְּמָה עֲנִינִים הַסּוֹכְבִים. גַּם מִחֲסָרוֹן בְּרִיאוֹתֵי עַד עֲתָה הוֹדוֹת לֵה' פִּי חֲזַקְנִי כֹּה לֹא יִסּוּר חֲסָדוֹ וְאֲמַתּוֹ מֵאֲתֵי נֶצַח וְיִרְאֵנִי דְרָף הָאֲמַת בְּתוֹרָתוֹ.

וְיֵאָר עֵינֵי בַּעֲזָה שִׁי"ת: הֵן אֲבָאָר פְּסָדָר מֵה שְׁצָרִיף לְדַקְדָּק עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה: א' יֵשׁ לְבָרָר שְׁמָה אִם נֶעֱשֶׂה הַקְנֵן בְּפִירוּשׁ מְעַכְשָׁיוּעַל מְנַת פְּמִבְּנֵי אֲרָר בַּש"ע חו"מ (ס' קצ"ה סעי' ה') וְיַעֲנִינֵן בַּסַּמ"ע (ס"ק ט"ו וּבַש"ף ס"ק ח' שָׁם) וְאִף פִּי בְּכַתֵּב הַקְנֵן בְּסוֹפּוֹ מִבְּנֵי אֲרָר וְכַנְעֵשָׂה בַּב"ד חָשׁוּב וּמְעַכְשָׁיו י"ל שְׁזָהוּ רַק לְשׁוֹפְרָא דְשִׁטְרָא שְׁלֵא יְהֵא בּוֹ אֲסַמְכָתָא.

אֲבָל לְעֵנֵן גּוֹף הַקְנֵן לַפַּעַנ"ד יֵשׁ לְשִׂאוֹל לְעִדֵּי הַקְנֵן בַּע"פ אִם הַתְּנוּ בְּפִירוּשׁ שְׁיָהָא הַקְנֵן מְעַכְשָׁיו שְׁזָה נּוֹגַע לְגוֹף הַקְנֵן וּמְסוֹפְקֵנִי אִם מְהֵנִי מֵה שְׁפָתָב בּוֹ וְנֶעֱשֶׂה כו'. פְּמִבְּנֵי אֲרָר (בַּסִּי ר"ז סעי' ט"ו) וְיַעֲנִינֵן בַּסַּמ"ע (שָׁם ס"ק מ"ב) וְהִנֵּה שָׁם עֵינָר הַטַּעַם פִּינּוֹן שְׁמִצּוּהָ לְכַתּוֹב ע"כ דְּגָמַר וּמִקְנָה וְהִנֵּה זֶה לֹא מְהֵנִי לְכֹאֹרָה אֵלֵא לְעֵנֵן אֲסַמְכָתָא דְטַעֲמָא דְלֵא גָמַר וּמִקְנָה.

וּא"כ פִּינּוֹן שְׁמִצּוּהָ לְכַתּוֹב בְּכָל אֲנָפֵן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל ע"כ דְּגָמַר וּמִקְנָה אִף שְׁיַדְעֵנוּ שְׁלֵא כֵּן הִיָּה מִשָּׂא"כ בְּעֵנֵן קִנְיָן סוֹדָר דְּאִף דְּגָמַר וּמִקְנָה מ"מ פִּינּוֹן דְּכּוֹנֵת הַקְנָתוֹ הוּא לְאַחַר זְמַן וְאֵז הַדְרָא סוֹדָר לְמָרְיָה.

וּקְצַת רְאָיָה לָזֶה מֵה שְׁלֵא הִבִּיא הַרְמ"א דְּבָרֵי הַג"מ אֵלּוֹ לְעִיל וְאִף שְׁפָתוֹב שָׁם דְּבַסְתָּם אֲמָרִינוּ דְּהוּי מְעַכְשָׁיו בְּאֲנָפֵן הַמוֹעִיל דְּנִדְאֵי בְּכַדֵּי לֹא הִנּוּ עֲבִיד אֲמָנָם חֲזִינוּ מְזָה דַּב"ל"ז לֹא הוּי קִנְיָן פֶּלֶל וְרֵאָיָה מְדֵלֵא אֲמָרִינוּ כֵּן לְקַמְן לְעֵנֵן אֲסַמְכָתָא.

אֲמָנָם עַכ"ז יֵשׁ לְבָרָר עַכ"פ אִיף הִיוּ הַדְּבָרִים בַּע"פ: הֵן ע"ד טַעֲנַת ר' בָּעַר שְׁהַתְּנָה שְׁגַם לוֹ יְהִיָּה הַבְּרִירָה לְחֲזוֹר בְּתוֹף הַזְּמַן וְנִדְאֵי אִם עִידֵי הַקְנֵן מְכַחֲשִׁים זֹאת אֲשֶׁר בְּפִירוּשׁ הַתְּנָה שְׁלֵא יְהִיָּה הַבְּרִירָה בְּיָדוֹ פְּשִׁטָּא שְׂאִינוּ נֶאֱמָן: וְגַם פִּי כֵּן מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן הַשְּׁטָר שְׁפָתוֹב בּוֹ (וּבָאֵם שְׁיִרְצָה ר' מִיכָל הַגָּ"ל לְקַבֵּל מֵר' בָּעַר הַגָּ"ל אֶת הַמְּעוֹת עַד תְּשִׁלוּם לְסוֹף מֵאָה וְעֶשְׂרֵה ר"כ לְזְמַן ט"ו בָּאָב בְּשַׁנַּת דְּלִמְטָה אֲזִי מְחַוְּיָב ר' בָּעַר לְסַלֵּק לֵר' מִיכָל הַגָּ"ל פֶּלֶל הַסּוֹף הַגָּ"ל בְּלִי שׁוּם ט"ו מ"מ וּפ"פ עַד פ"א עַכ"ל הַשְּׁטָר) נִרְאָה לְשׁוֹן לְסַלֵּק בְּלִי

שום טו"מ ופ"פ פאילו הנה פתוב בו בלי שום תנאי או שיוור פמבואר (בסימן פ"ב סעי' י"ב).

אמנם אם לפי טענותיהם יש ליישב לשון השטר הנ"ל וגם העדים לא יכחישו אותו בפירוש אזי יש להשביע את ר' מיכל הנ"ל פמבואר שם. : ב' בענין ענין ונפיק אזוי הוגד לי ע"י ידידי הרב ר' גרשון מרדכי דמחניהם אשר לא התרה בו רק פעם אחד א"כ ודאי דאין לבטל הקנן בשביל זה ואף אם היה ענין ונפיק אזוי יש לפקפק בזה הרבה בנ"ד אם יוכל לבטל הקנן ואכמ"ל.

גם פן יש לשאול אצל העדים אם הותנה שאם ירצה ר"מ לזמן ט"ו באב אז מחוייב ר' בער לסלק תיקף כל המעות המותר והוי קביעות זמן לפירעון אם לאו: ג' וע"ד דרד טענת ר' בער (שהוגד לי מפי הרב המ"ץ שי) שאמר לו אחר הזמן שחוזר בו ונתרצה לבד אשר יש לשאול מה השיבו אז אמנם גם זה אינו טענה כפי המבואר בש"ס ופוסקים דבדבר שהוא שולו פבר לא מהני סילוק בכל אופן שפעולם אם לא בקנן חדש.

ואף אם הדבר ביד השני ומחזיק בו ומבואר בכגון דא ממש בתשובת ריב"ש (סי' תק"י) והוא בב"י חו"מ (סי' שי"ב). ואף ששם היה המשפיר מחזיק בבית והשוכר אומר שאינו רוצה בהקרקע אם יחזיר לו מעותיו והמשפיר רצה להחזיק אעפ"כ פשחזר אח"כ השוכר ורוצה דוקא בקרקע לא בטל הקנן הראשון כש"כ בנ"ד: ד' וע"ד טענת ר' בער במה ששאר הרפת פינון שבשעת קננו וזמן השלמת התנאי הנה עדיין הרפת בעין ודאי דהקנן קיים ור' מיכל ששפרו דינו פגזלן ומחוייב לשלם לו כל מה שהיה שנה אם לא עשה פן ברשותו.

אבל אינו יכול לבטל הקנן בשביל זה. ומבואר פן בשו"ע חו"מ (סי' רל"ב סעי' ה').

ומה שדימו זאת למ"ש ר' ירוחם (סוף נתיב י"א) אין הגדון דומה לראיה ששם הוי מום במקח שהיה הבית עומד לנפול משא"כ כאן שלקח בידים ושאר אח"כ וגם עיקר הקניה היה הבית ולא הרפת ע"כ ודאי דאין בזה פדי לבטל הקנן: ה' ופ"א מכ"ז שאינני רואה שום דבר במה לבטל הקנן הראשון ולפענ"ד הקנן בתקפו רק מגידון פירעון יש לברר עפ"י טענותיהם והעדאת עדים אם מחוייב לסלק לו תיקף אם לאו.

ועכ"פ אינו רשאי לדור המוכר לע"ע דכיון שהוא מחזיק הקנן למפרע הוי ליה מזמן ט"ו באב דירתו בשביל המתנת המעות והוי רבית אם לא בנכחיתא זה הנלע"ד וה' יצילנו משגיאות ויקבלו שלום וברכה מאד"ה פנפשמ ונפש ידידם: א' וליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין סימן נז מכתביו קבלתי זה פעמים ולא נתנני העת עד פה להשיבו מפמה ענינים קשים אשר סבבוני וגם עתה הן בגוף הענין לדינא אין נ"מ כפי אשר הוגד לי ע"י ידידי הרב ממחנם שי אשר לפי טענותיהם לפני ב"ד לא היה פאן ענין ונפיק אזוי פלל.

אמנם באתי להשיבו בדבר מכתבו ודאי דזה פשוט דבמוכר בית לחבירו וקבע לו זמן לפירעון ובאותו יום דמשלם זמניה היה ענין ונפיק אזוי גם הלוקח יכול לחזור בו אמנם בנידן השאלה כפי אשר כתבו הבד"צ יש לפקפק בו הרבה.

קדא דכ' הנ"י בב"מ בפ' האומנים ומיהו נראה דאם לא מכרו פדי שיתנו לו דמים מידי וגם לא יחד לו יום פלוני ידוע כו' בלא נחיצתה כה"ג ודאי מעידנא דאחזיק בה קנה כו' עכ"ל ובנ"ד מסופקני אם זה מיקרי קביעת יום מיוחד לפרעון לפי לשון השטר דכיון דהלווקח בעצמו מודה שאמר לו קודם הזמן שרוצה לחזור דמי לכאורה להך דינא דש"ס בעי לזבוגי במאה ונבין במאמרים דיש לתלות דענין ונפיק אזוי בשביל להחזיק המקח ומבואר בכל הראשונים ו"ל דענין ביטול המקח בדענין ונפיק אזוי הוא דוקא היכא דיש אומדנא דמוכח לפי ראות עיני הדענינים שפונתו הנה רק בשביל שהיה דחוק למעות אז ובלבו ביטל המוכר את המקח.

משא"כ היכא דיש רק לתלות בטעם אחר הוי בעי דלאאפשיטא בש"ס והקנין בחזקתו עומד א"כ גם בנ"ד אין לבטל קנין ודאי משום זה אם יש רק לתלות באיזה דבר גם כי י"ל שלקח ענין ונפיק אזוי משום שהיה רוצה כפר שיתקיים החילוף ויפנס בבית ר' בער ע"כ לפ"ד בנ"ד הקנין בחזקתו עומד.

והנה זה שו"ב פנפשו ונפש ידידו אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מוולאזין: סימן נח מה שפכת להגאון המפורסם מו"ה גרשון תנחום ו"ל ר"מ ומו"ץ דק"ק מינסק בעהמ"ח ספר אילנא דחייא: ידידי אחדשה"ט על של עתה באתי בדבר מכתבו מן ל"ג בעומר העבר בפולא דאורייתא ועל אשר אחרתי עד פה להשיבו הלא ידוע לו גודל טרדתינו כי אגרא דיומא אנו ונאנו שאלינו להו בשיעורין הלכה תמידין פסדרו.

נוסף לזה טרדתי בימים אלו בעיגונא דאיתתא מפה"ק בעזהי"ת ודאי לזכות ידידני וגם עתה סליקנא נפשאי מענינא לענינא אחריתי לאשר ערבים עלי דבריו להשתעשע בהן ואם לא עכשיו אימתי.

באשר נוסע ידידי הרב החרף מ' אליקים אליעזר נ"י פניתי עצמי לעיין בראש דבריו ולהשיבו הנראה לפענ"ד וד' הטוב ינחני בדרך אמת: ע"ד תמיהתו בדברי המרדכי פ' מ"ש והובא דינו בח"מ (סי' ר"ג סעי' י' ברמ"א) מהך עובדא דאיסור גיורא בפ' הגז' (דף קמ"ט ע"א) הנה אם כי תמיהא רבא היא אמנם לפענ"ד זעירא היא לגבי מה שהביא המרדכי בשם ר' שמחה שם שזהו דבר שאלא כל הש"ס דאף במקרקעי אגב וקני בעינן ואף בכגון דא עדיפא מינה הנה לו להקשות ממקור הסוגיא דמטבע א"נ בחליפין שהוכיח הש"ס בפ' הזהב (דף מ"ו ע"א) מהך דהנה עומד עמו בגורן וקשיא סוף סוף הנה לו להקנות עם מטלטלין דלאו בערום עסקינן כמש"ש ובאמת הקשה זאת הגאון בעל גתיבות המשפט בשו"ע על מקומו והניח בקושיא ואני בעניי בכל אלו אמינא טעמא דהמרדכי לא ידעינן תיובתא נותיב עליה דאיך יעלה על הדעת שיש דש המרדכי קנין חדש מטבע במיגו דמטלטלין שלא נזכר בש"ס בשום מקום גם על הי"א דקנה הפל קשה הלא פסקינן כר"נ וכן הקשה בהגהת מרדכי שם בשם מהרי"ל מפראג גם על רבינו שמחה קשה דלפי דברי הי"א מנא ליה לחלק ע"כ אמינא לפענ"ד שדברי הי"א אלו דקנה הפל נובעים מהך סוגיא דב"ב (דף ק"נ ע"ב) אמר נכסי לפלגיא עבדי אקרי נכסי גלימא אקרי נכסי שטרא אקרי נכסי.

והנה מחלוקת הראשונים בזו הסוגיא יעניין בח"מ (סי' רמ"ח סעי' י"ג ובב"י ס"ס ר"נ) שיטת הרשב"א והרא"ש בתשובותיהם דהך סוגיא בש"מ מיירי דהא ע"כ לא אמר קני

לָהּ אִיהוּ וְכָל וְכו' יְעו"ש וְשִׁטַּת הַרְשָׁב"ם עַל מְקוֹמוֹ וְגַם הַנ"י דָּאף בְּבָרִיא מִיָּגְרִי וְעַל הַרְשָׁב"ם כ' פְּבֵר הָרָא"ש בְּתַשׁוּבָתוֹ דְּלִשְׁיטְתוֹ אֲזִיל דְּפָסַק הַלְכָתָא דְּאוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בְּמִסְרָה אֲמָנָם הַנ"י דְּחַק נְפִשְׁיָה לֹאמַר וְשָׂאמַר קִנְי אַגַּב קַרְקַע וְלֹא אָמַר אִיהוּ וְכָל שְׁיַעֲבֻדָּה מְשֻׁם דְּשִׁיעֲבוּד בְּכָלל נְכָסֵי וְדִבְרָיו צְרִיכִים בְּיָאוּר יַעֲוִינָן בְּאו"ת (ס' מ"ו) שְׁכ' עָלָיו וְהַדְּבָרִים דְּחֻוּקִים מְצַד עֲצָמָם וְהִבְיָא הַב"י שְׁיטָה זֹו גַּם בְּשֵׁם הַרְיִטְבָּ"א בְּתַשׁוּבָתוֹ: ע"כ אֲמִינָא דְהִי"א שְׁבְמַרְדְּכִי דְקִאֲוִירֵינוּ מִיָּגְרִיָּהוּ מְפָרְשֵׁי הַסּוּגְיָא כְּפִשְׁטָה שְׁלֹא אָמַר כָּלל קִנְי וְאַגַּב פְּשִׁיטַת הָרָא"ש וְהַרְשָׁב"א וְאַפ"ה אף בְּבָרִיא מִיָּגְרִי.

וּלפ"ד קָרוֹב הוּא לֹאמַר שְׁזוֹ הִיא שִׁטַּת הַרְשָׁב"ם דְּהָא מוּכַח מְדִבְרָיו לְעִיל (שָׁם ע"ה ע"ב) דַּע"כ"פ מְסִירָה אוֹ מְשִׁיכָה בְּעֵי בְּשִׁטְרוֹת וְזֵה ע"כ לֹא הָוִי דָּאָם הָנָה פְּשִׁיטָא שְׁהַקְנָה לֹו הַשְׁטְרוֹת וְכ' סְתָמָא שְׁהַקְנָה לֹו הַנְּכָסִים בְּקִנְיָן חֲלִיפִין וְזֵה פְּשִׁיטָא לְפַעַנ"ד דְּשִׁטְרוֹת בְּחֲלִיפִין לֹא מְקִנֵי אֲלִיבָא דַּכ"ע דְּהָא לֹא גָרַע מִמְטַבְּע דְּדַעֲתָהּ אֲצֻנְרָתָא כַּמ"ש פֶּל הַפּוֹסְקִים וְלֹא הַזְכִּיר הַרְשָׁב"ם שְׁהַקְנָה הַשְׁטְרוֹת בְּאַגַּב קַרְקַע ע"כ לְפַעַנ"ד מְדַסְתָּם הַש"ס נִרְאָה דְּבַכָּל עֲנִין קוֹנָה אף בְּבָרִיא וְאף דְּלֹא הָיָה אֲלָא קִנְיָן חֲלִיפִין דְּלֹא מְהַנִּי בְּשִׁטְרוֹת אַפ"ה קִנְיָה לְהוּ וְלְהַבִּין טַעֲמָם נִרְאָה לִי שֶׁ"ל דָּאָם אָדָם אֹמַר דְּבָר אֶחָד וְכָלל בּוֹ שְׁנֵי עֲנִינִים אֲמִרֵינוּ דַּעֲתוֹ וְכִנְנָתוֹ הָיָה ע"כ שְׁיָהִיו שְׁנֵיהֶם שְׁוִים וְאִם אֲנוּ יְכוּלִין לֹאמַר שְׁכֻנְתוֹ שְׁיִתְקַיְמוּ שְׁנֵיהֶם וְדַאי דְּבַעֲיָנוּ לְמִימַר הָכִי כַּמִּש"כ הָרָא"ש בְּהָךְ סוּגְיָא דַּש"מ שְׁפַתְבָּ כָּל נְכָסֵיו וּפְרִיָּהּ הַש"ס וְלִיחֻוֹשׁ שְׁמָא יֵשׁ לֹו נְכָסִים בַּמַּד"ה וְעַדִּיפָא מִיָּגְרִיָּה מְצִינוּ בְּגִיטִין (דף ח' ע"ב) דַּס"ד דְּאַבְיֵי מִתּוֹף שְׁקָנָה עֲצָמוֹ קִנְיָה נְכָסִים וְאף שְׁאַיְנוּ תְלוּי בּוֹ.

וְאף דְּרָבָא פְּלִיג עָלֵיהּ לְטַעֲמִיָּה אֲזִיל דַּס"ל פְּלִגְיָנוּ דִּיבּוּרָא. וְהָךְ פְּלוּגְתָא דְקִנְיָת אֶת וְתַמּוּר (ב"ב דף קמ"ג) ל"פ אֲלָא בְּמִקּוֹם שְׁאַיְנוּ יְכוּל לְקַיְיִם כָּל דְּבָרָיו וְאַפ"ה קִאֲמַר ר"ש דְּקִנְיָה כְּלוֹל וְר"נ וְר"ה פְּלִיגֵי עָלֵי מְשֻׁם דַּע"כ חֲמוּר לֹא קִנְיָה וְכֵן בְּאַחֲיוֹת מִשְׁא"כ בְּמִקּוֹם שְׁאַפְשָׁר לָנוּ לֹאמַר שְׁיִתְקַיְיִם כָּל דְּבָרָיו כְּלֵי שׁוּם חֲלִיּוּק וְדַאי דְּלֹא פְּלִגְיָנוּ דִּיבּוּרָא וְכֵן מְשַׁמַּע בַּכ"מ בַּש"ס דְּלֹא פְּלִגְיָנוּ דִּיבּוּרָא אֲלָא בְּמִקּוֹם שְׁא"א בַּע"א.

וְהָרִי אִם אֹמַר אָדָם אֶחָד שְׁהַקְנָה שְׁטְרוֹתָיו לְאַחַר וְדַאי דְּאֲמִרֵינוּ שְׁהַקְנָה בְּאוֹפֵן הַמוֹעִיל כִּינּוּן שְׁהוּדָה שְׁהַקְנָה. וְכֵן אִיתָא בְּטוּר וּבַש"ע (ס' ס' סְעִי ו' בְּרַמ"א יְעו"ש) דְּהוּדָתָא בַּע"ד כּו' וְא"כ אִם כָּלל שְׁטְרוֹת עִם נְכָסֵי שְׁהֵם קְנוּיִים וְדַאי הָיָה כִּינּוּתוֹ שְׁיִקְנָה גַּם הַשְׁטְרוֹת וְהָוִי כְּאֵלוֹ הוּדָה שְׁהַקְנָה בְּאוֹפֵן הַמוֹעִיל דְּהָרִי כָּלל אוֹתָם בְּתִיבַת נְכָסֵי עִם שְׁאָר נְכָסִים דְּקִנְיָה אוֹתָם וְדַאי וּלפ"ד קָרוֹב לְזֵה הוּא כִּינּוּת הַנ"י לְעֲנִין קִנְיָה לָהּ אִיהוּ דְּכִינּוּ דְכָלל אוֹתָם עִם נְכָסֵי הָוִי כְּאֵלוֹ אָמַר קִנְיָה לָהּ כּו'.

אֲמָנָם לְדִידָהּ בְּעִינָן עַכ"פ שְׁיִאמַר קִנְיָה אַגַּב קַרְקַע מְשֻׁם דְּאִיתָא בַּנ"י לְהַדְיָא אַגַּב וּקִנְיָ בְּעִינָן. וּלְכַמ"ש לְשִׁיטַת הַרְשָׁב"ם וְהִי"א שְׁבְמַרְדְּכִי גַּם זֵה לֹא בְּעִינָן מִהָךְ טַעֲמָא וְהַשְׁתָּא אֲתִי שְׁפִיר כָּל דְּבָרֵי הַמְרָדְכִי דְּשִׁיטַת הִי"א דְּקִנְיָה הַכָּל הוּא מְשֻׁם מִיָּגוּ דְּחָל הַקִּנְיָן עַל הַמְטַלְטְלִין חָל נְמִי עַל הַמְטַבְּע פִּי' ע"כ הָיָה כִּינּוּתוֹ שְׁיִקְנָה גַּם הַמְטַבְּע וְהָוִי כְּאֵלוֹ אָמַר הַקִּנְיָתִי גַּם הַמְטַבְּע וְע"כ בְּאוֹפֵן הַמוֹעִיל וְלִדְיָדוֹ דְּמַסְקִינָן דְּאוֹדִיתָא מְהַנִּי בְּמְטַבְּע הָוִי כְּאֵלוֹ אָמַר שְׁהַקְנָה כְּבָרְבָּאוֹדִיתָא וְהַמְרָדְכִי מִיָּגְרִי בְּאוֹפֵן שְׁאָמַר כָּל נְכָסֵי נְתוּנִים לָהּ וְהָוִי בּוֹ מְטַלְטְלִין וּמְטַבְּע דְּהָךְ סוּגְיָא דְּגִיטִין הַנ"ל וְהִי"א דְּלֹא קִנְיָה הַכָּל ס"ל כְּשִׁיטַת הָרָאשׁוּנִים ו"ל דְּקִנְיָ אַגַּב קַרְקַע צ"ל אף בְּאוֹמַר נְכָסֵי וְא"כ הַמְטַבְּע ע"כ לֹא קִנְיָה.

וְהָא דְפָסְקוּ דְאָף הַמְטַלְטְלִין לֹא קָנָה מְשׁוּם דְאֶזְלִי בְּשִׁיטַת הָרָא"ש בְּקִידוּשֵׁין בְּסוּגְיָא דְאַחֲזִיזוּת (פ' הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ ס"ס כ"ג) דְהֵיכָא דְבִחְדָא לִישְׁנָא מְפִיק לְהוּ מוֹדָה ר"נ דְלֹא קָנָה בְּזוּלָה יַעוּ"ש וְכֵן הִבִּיאוּ בְּשֵׁם הָרִיטְבָא.

וְהַשְׁתָּא מִתּוֹרְזִין כָּל הַתְּמִיחוּת קְוִשְׂיָא דְמַר אֲזִידָא לְהַ דְהָא רְבָא מְעִיקְרָא לֹא אֶסִיק אֲדַעְתִּיהָ שׁוּם קְנִינָא אֲזִידָא וְא"כ מְאִי מְהִינִי אִם יְכַלּוֹל אוֹתוּ עִם מְטַלְטְלִין כִּינּוּ דְאִין שׁוּם קְנִינָה בְּעוֹלָם בְּמַעוֹת וְהִי כְּקִנֵי אֶתְ וְחִמּוֹר.

גַּם קְוִשְׂיַת הַגְּאוּן בְּעַל נְתִיבוֹת הַמְשַׁפֵּט יְתוֹרְזִין דְהָא כְּבָר כ' הַתּוֹסֵ' (ב"ק דף ק"ד ע"ב ד"ה אַגב) דְקִנְיָן אֲזִידָא לֹא מְהִינִי לְעִנְיָן מְעַשֵּׂר א"כ מְאִי מְהִינִי אִם יְכַלּוֹל גַּם קְוִשְׂיַת הַסַּמ"ע מְהַרְדֵּךְ דְדָבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם יֵשׁ לִישְׁבֵי דְהָא הֵתֵם יֵשׁ אִיזוּ דְבָרִים שְׁלֵא בָּאוּ לְעוֹלָם שְׁאִין לְהֵם שׁוּם קְנִינָה כְּגוֹן נְכָסִים שְׁיָבֹאוּ לוֹ אַח"כ וּבְזָה אֲרֻנּוּחַ לִי סוּגְיָא דְגִיטִין (דף ט' ע"א) דְמִקְשָׁה שְׁם דר"נ אדר"נ דְפָסְקוּ כר"מ (דְלֹא פְלִגְיָן דִּיבּוּרָא) וְהָאֵרִיב"מ אר"נ ש"מ שְׁפָתַב כָּל נְכָסִיו חוּזְרָא בְּנְכָסִים מְשׁוּם דְהִי מִתְּנַת ש"מ וְאִינוּ חוּזְרָא בְּעֶבֶד מְשׁוּם שְׁיָצָא עָלָיו שְׁם כְּוִ חוּרִין.

וְלְכָאוּרָה יְפָרֵשׁ הַסוּגְיָא דְאִם ס"ל דְלֹא פְלִגְיָן דִּיבּוּרָא הִיָּה לוֹ לְחוּזְרָא אָף בְּעֶבֶד וְקִשָּׁה דְהָא טַעְמָא יְהִיב מְשׁוּם שְׁיָצָא עָלָיו קוֹל כְּוִ חוּרִין וְהִי תַקְנָתָא דְוּמִיָּא דְאֲמַרִינָן בְּפ' הַשּׁוֹלְחַן (דף מ' ע"ב) בְּסוּגְיָא דְאֲפּוֹתִיקִי (וְאֲפָשֵׁר דְבְּאֲמַת ג"ש בְּעִי) וּלְפַמ"ש יְתַפְרֵשׁ הַקְוִשְׂיָא אִיפְכָא דְאִי לֹא פְלִגְיָן דִּיבּוּרָא לֹא הִיָּה לוֹ לְחוּזְרָא אָף בְּנְכָסִים כִּינּוּ שְׁפָלַל אוֹתָם עִם הָעֶבֶד ע"כ הִיָּה כְּוִנְתוֹ בְּמִתְּנַת כְּרִיָּא שְׁלֵא יוֹכַל לְחוּזְרָא כְּוִנְתוֹ לְכִי תִימָא א"כ לְפ"ז הִדְרָא קְוִשְׂיָן לְדוֹקְתָא דְהָא ר"נ ס"ל דְאֲפ"ה פְלִגְיָן דִּיבּוּרָא כְּבָר כ' הָר"ן וְהַמְרָדְכִי שְׁם דְוּדוּקָא הֵתֵם מְשׁוּם דְהִי תְרִי גּוּפָא יַעוּ"ש מְשֵׁא"כ בְּנ"ד הָא הִיָּה כָּל הַנְּכָסִים לְחַד גּוּפָא וּלְפ"ז יְתִינְשֵׁב שְׁפִיר דְבָרֵי רַבִּינוּ שְׁמַחָה דַּע"כ מוֹכַח שְׁלֵא כְּהִי"א הַשְּׁנֵיִים דַּס"ל דְלֹא קָנָה הַכָּל וְע"כ ס"ל כְּשִׁיטַת הָרָא"ש דְבְּכּוֹלֵל יַחַד אָף ר"נ מוֹדָה דְלֹא קָנָה כְּלוּם וְא"כ קִשָּׁה דר"נ אדר"נ דְהָא שְׁם בְּגִיטִין ס"ל דְאָף בְּכּוֹלֵל יַחַד פְלִגְיָן דִּיבּוּרָא וְהָא גַּם בְּאַחֲזִיזוּת תְּרִי גּוּפָא נִינְהוּ וְא"כ ע"כ נִחַת לְחַלְקֵי דְכִי אֲמַרִינָן בְּכּוֹלֵל יַחַד דְלֹא קְנִי כָּל כְּגוֹן אֶתְ וְחִמּוֹר וְאַחֲזִיזוּת דְלֹא חָל כָּל כְּוִ עָלֵיהּ שׁוּם קְנִינָא מְשֵׁא"כ הֵתֵם אָף דַּס"מ הוּא וְיָכוֹל לְחוּזְרָא מ"מ הָרִי בְּרַ קְנִינָא הוּא לְכָף לֹא בְּטַל נֶגְדַּת הָעֶבֶד וְרַבִּינוּ שְׁמַחָה לֹא ס"ל הָךְ סְבָרָא שְׁהַבְּאִתִּי לְעִיל בְּדַעַת הִי"א הָרָאשׁוֹנִים דְאֲדַרְבָּא אִם יְכַלּוֹל אוֹתָם לֹא הִיָּה חוּזְרָא אָף בְּנְכָסִים מְשׁוּם דְהוּא אֲזִיל בְּזָה בְּשִׁיטַת הִי"א הַב' וְהוּא כְּשִׁיטַת הָרָאשׁוֹנִים בְּשִׁטְרֵי אִיקָרִי נְכָסִים דְבְּעִי לֹמַר אַגַּב אֶת כ"ז נְרָאָה לְפַעַנ"ד כִּי נְכוּן הוּא.

וְאָף כִּי לְכָאוּרָה קִשָּׁה לֹמַר דְהַמְרָדְכִי מִיָּרִי בְּאוּמָר כָּל נְכָסֵי הֵן גַּם לְבִי הִיָּה נוֹקְף לֹמַר כְּוִ. עַד שְׁמַצָּאתִי בַּעֲזוֹ"ה בְּתַשׁוּבַת מְבִי"ט (שְׁאֵלָה כ"ה) שְׁמוּכַח מִתּוֹכּוּ דְמִפְרָשׁ דְבָרֵי הַמְרָדְכִי בְּאוּמָר כָּל נְכָסֵי יַעוּ"ש שְׁמַבִּיא רְאִיָּה מְפָסְקוּ רַבִּינוּ שְׁמַחָה דְבְּאוּמָר כָּל נְכָסֵי צְרִיף לֹמַר אֲמַטְלְטְלִין אוּ מְעוֹת קְנִי אַגַּב קְרַקַע מְשַׁמַּע דְלִשְׁיטַת הִי"א לֹא בְּעִינָן לֹמַר כְּוִ.

שְׁמַחָתִי כְּמוֹצָא שְׁלָל רַב שְׁכִינּוֹנְתִי לְדַעַת הַגְּדוֹלִים וְנִכִּיתִי לִישְׁבֵי דְבָרֵי הַמְרָדְכִי עַל מְכוּבָם. וְרַאִינוּ לְרַבִּינוּ הָרַמ"א ז"ל שְׁטַרְח לִישְׁבֵי בְּכ"מ דְבָרֵי הַמְרָדְכִי ז"ל.

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי מֶרַב בְּפִלְפוּלָא לְזָפוֹת יְדִינְנֵי שְׁלֵא שְׁמֵתֵי עֵינֵי עֲלֵיהֶם מְגֻדְל טְרַדְתִּי כַּנְ"ל.
וְכַאֲשֶׁר יִסְפֵּר לוֹ יְדִידְנוּ הֶרֶב הַחֲרִיף הַמוֹכֵז נ"י.

וְהוּא שְׁלוֹם יְשִׁים שְׁלוֹם בְּחִילוֹ שְׁלֹוה בְּאַרְמְנוֹתָיו כְּנִפְשׁוֹ וְנִפְשׁוֹ יְדִידוֹ אֲלֵיעֶזֶר יִצְחָק בְּהַגְאוֹן
מ' הֶלֶל זִלְלָה"ה מוּוֹלְאֵזִין. יוֹם ה' לְסִדְרָה מֵה טָבוּ אֶהְלִיף יַעֲקֹב תַּקְצַ"ט לַפ"ק.

סִימָן נט מֵה שְׁהַשִּׁיב לְגִיסוֹ הֶרֶב הַג' הַמְנוּחַ מו"ה אֲלֵיעֶזֶר זצ"ל מו"ץ דְּהוֹרְאֵדְנָא: יְדִידֵי
גִיסי נ"י. דְּבָרֵי הַנְּעִימִים הַגִּיעֵנִי לְנִכּוֹן.

וְהִנֵּה ע"ד שְׁאֲלוֹתָיו אֲשִׁיבוּ אֶת אֲשֶׁר נִרְאָה לַפַּעַנ"ד הַקְלוּשָׁה עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן כו'.
וַיִּכְרִיעַ נָא מַע"ל בְּעֶצְמוֹ אִם הוּא כֵּן.

פָּתַח דְּבָרָיו ע"ד עֵיסָה שְׁנִילוּשָׁה בְּרוֹטָב שְׁמָן מָאֵד. הִנֵּה לַפ"ד וְדָאֵי מִיָּם הֵם רִבְבָא נְגֻד
הַשְׁוֹמָן.

וְאַסְקִינָן בַּש"ע (ס' קס"ח) שְׁאָם הַשְׁמָן אוֹ הַדְּבִשׁ הֵם בְּמִיעוּטָם לֹא מִיְקָרֵי פֶת הַבָּאָה
בְּכִיסְיָן. רַק ע"כ סְפִיקָא שְׁל מַע"ל הוּא כִּינּוֹן שְׁנִתְבַּשְׁל יַחַד הַרְוֹטָב עִם הַשְׁמָנוּתִית וְקַבְלָה
טַעַם יַחֲשֵׁב זֹאת כְּלוֹל לְמִי פִירוֹת.

הִנֵּה לַפַּעַנ"ד יֵשׁ לְהַכְרִיחַ דְּלֹא מְהַנִּי בִּישׁוּלוֹ לִיחֲשֵׁב כְּלוֹל לְשׁוּמָן דְּהָא אֲמַרִּין בְּגַמְרָא
בְּרִכּוֹת (דף ל"ו ע"א) וְגַם פְּסָקוֹ בַּש"ע או"ח (ס' ר"ב סעי' ד') דְּשְׁמָן בְּאַנְיָגְרוֹן אִם אֵינוֹ
חֹשֵׁשׁ בְּגִירוֹנוֹ מְבַרְךָ שֶׁהַכֹּל עַל אֲנִיגְרוֹן וּמִשְׁמַע אִף אִם בִּישָׁל כְּאַחַד.

וּא"א לְהַתְעַקֵּשׁ שְׁשֵׁם מִיְיָרֵי שְׁלֵא בְּשִׁלְמָם יַחַד. אֲבָל אִם בְּשִׁלְמָם יַחַד אֵינוֹ כֵּן חֲדָא דְּלֹא
מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוֹם לְחֻלְקָה בְּזָה וּלְפַעַנ"ד אֵין חִילּוּק מִצַּד הַסְּבָרָא כִּינּוֹן דְּסוּף סוּף הָאֵי
לְחֻדְיָה קָאֵי וְהָאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי וַיֵּשׁ לְהַכְרִיחַ זֹאת מִהַגְמָרָא דַּל"ל לְאוֹקְמֵי כְּגוֹן שְׁשֵׁתָה
לְרַפּוּאָה הַאֲנִיגְרוֹן לּוֹקְמֵי דְּבִשְׁתָּה לְאַכִּילָה רַק שְׁבִישָׁל יַחַד הַשְׁמָן עִם הַאֲנִיגְרוֹן אֲלֵא ע"כ
דְּאֵין חִילּוּק כִּינּוֹן דְּסוּף סוּף עֵיקָר הוּא הַאֲנִיגְרוֹן אִף שְׁהַשְׁמָן נוֹתֵן טַעַם הַרְבֵּה לֹא חֲשִׁיב.

וְאִם נִפְשָׁף לּוֹמֵר שְׁזָהוּ דְּוִקָא אִם הוּא אוֹכֵל הַדְּבָר עֶצְמוֹ אֲבָל לְעַנְיָן לְלוּשׁ בּוֹ אֶת הַפֶּת
שְׁאֵנִי. הֵלֵא מִשְׁמַע בַּכ"מ דְּתִלוּי זֶה בְּזָה וְכֵן מִשְׁמַע בַּמַּג"א (ס' קנ"ח ס"ק י') דְּרוֹטָב
הֵינָצָא מִהַבְּשָׁר עֶצְמוֹ לֹא הוּא מִשְׁקָה אֲבָל מֵה שְׁנִתְבַּשְׁל עִמּוֹ הוּא מִשְׁקָה א"כ גַּם לְעַנְיָן זֶה
יֵשׁ לְחֻלְקָה כְּפִי: ב' מִי שְׁקִיבֵל כְּנִינְן לִיתָן גִּט אִם צְרִיכָה ז' נְקִיִּים.

לְכַאוּרָה אֵינָה צְרִיכָה וַיֵּשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה א' מִיּוֹ"ד (בְּסוּף ס' קצ"ב) כ' בְּשֵׁם דְּוִקָא מְחֻזָּר
גְּרוּשְׁתּוֹ מִשְׁמַע דְּוִקָא אִם גְּרִישָׁה וְתוֹ יֵשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה מְהָא דְּאִיתָא בַּא"ע (ס' קמ"ט
סעי' ז') בְּשֵׁם הַרְמָב"ם שְׁמִי שְׁאֲמַר לְכַתּוּב גִּט וְנִתְיַחַד עִמָּה שְׁאֲסוּר לְכַתּוּב גִּט.

לַפ"ז הִנֵּה לָהֶם לְחֻלְקָה שְׁאָם הִנֵּה הַיַּחֲוּד בְּתוֹף ז' שְׁל הַקְּנִינְן מוֹתֵר דְּוִדָּאֵי לֹא חֲשָׁדִינָן לִיה
שְׁעֵבֵר עַל אִסּוּר חֲשֵׁשׁ חִימוּד וְאִם יִתְעַקֵּשׁ לּוֹמֵר שְׁשֵׁם מִיְיָרֵי לְאַחַר ז' אֲבָל עֵינֵין נָא יְדִידֵי
בַּב"ש (ס' קמ"ח ס"ק ה') שְׁהַקְּשָׁה שְׁם בְּשֵׁם רַש"ךְ וְהַדְרִישָׁה וְהַב"ח אִיף שְׁנִיף הַחֲשֵׁשׁ
כְּנִתְמָן מִיְדוֹ לִיְדָה הָא נִתְאַחַר הַגִּט וְתִירָץ שְׁנִתְיַחַד בְּאוֹתוֹ יוֹם וְדַחָה אוֹתוֹ שְׁם מְאִיזָה טַעַם.

אֲבָל קִשָּׁה אִיף נְחוּשׁ שְׁבָא עָלֶיהָ הָא הוּא חֲשֵׁשׁ חִימוּד אֲלֵא ע"כ דְּבִזָּה לֹא הוּא חִימוּד. אֲבָל
זֹאת יִקְשָׁה לִי בְּאַמַּת עַל כָּל ב' הַסִּמְנִים שְׁאוּסְרִים בְּיַחֲוּד לְמָה לֹא מְפֻלְגֵי אִם הִיא נִדָּה

בשעת היחוד דודאי לא חשדינו ליה בזה דהא בירושלמי אמרינו שאם רק גירשה מחמת
ערות דבר לא חיישינו תו לזנות.

אך התם י"ל שהחשש הוא רק אולי יקדש אותה לבד. ואף שבכ"מ מן זכר בעל אף יש
לדחוק שבגדה יש חשש אולי קדשה רק אבל בסי' קמ"ח החשש הוא רק שאם היא גיטה
קודם לבנה א"כ החשש הוא רק מחמת ביאה א"כ איך כ' הב"ח דאף באותו יום אסור.

אלא ע"כ דאין חשש כלל בזה מחמת חימוד: ג' עני שאין לו מה לאכול אם לא שימשכו
מה מחפציו אם מותר לעשות מלאכה בחוה"מ. הנה הב"י באו"ח (סי' תקמ"ב) השיג
להדיא על רבינו ירוחם שכ' אם יש לו מה למכור אסור לעשות בחוה"מ משום דאטו
בגברא ערטלאי עסקינו שאין לו מה למכור ואפ"ה כתבו סתמא שמותר לעשות א"כ ה"נ
גבי משכון אטו בגברא ערטלאי עסקינו שאין לו מה למשכו וכל שיש לו למכור ודאי
יש לו למשכו.

ומתיר נהביאו הט"ז (ס"ק ב'): דברי אליעזר יצחק בהגאון מ' הלל זללה"ה מן לאזין.